

ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΟΥΡΑΝΙΑΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ
ΠΡΟΣ
ΤΙΜΟΘΕΟ ΕΠΙΣΚΟΠΟ

ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΟΥΡΑΝΙΑΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ
ΤΩΙ ΣΜΠΡΕΣΒΤΕΡΩΙ ΤΙΜΟΘΕΩΙ
ΔΙΟΝΣΙΟΣ Ο ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

*Ὅτι πᾶσα θεία ἔλλαμψις
κατὰ ἀγαθότητα ποικίλως εἰς τὰ προνοούμενα προϊούσα
μένει ἀπλή, ἀλλὰ καὶ ἐνοποιεῖ τὰ ἐλλαμπόμενα*

1 «Πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι
καταβαίνων ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων». Ἀλλὰ καὶ πᾶσα πα-
τροκινήτου φωτοφανείας πρόοδος εἰς ἡμᾶς ἀγαθοδότης φοιτῶ-
σα πάλιν ὡς ἐνοποιὸς δύναμις ἀνατατικῶς ἡμᾶς ἀναπλοῖ καὶ
5 ἐπιστρέφει πρὸς τὴν τοῦ συναγωγοῦ Πατρὸς ἐνότητα καὶ θεο-
ποιὸν ἀπλότητα. Καὶ γὰρ «ἐξ αὐτοῦ τὰ πάντα καὶ εἰς αὐτόν», ὡς
ὁ ἱερὸς ἔφη λόγος.

2 Οὐκοῦν Ἰησοῦν ἐπικαλεσάμενοι τὸ πατρικὸν φῶς, τὸ ὄν,
«τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κό-
10 σμον», δι' οὗ τὴν πρὸς τὸν ἀρχίφωτον Πατέρα προσαγωγὴν

1. Ἰακ. 1,17.

2. Ἐξοδος, ἐκπόρευσις ποῦ κινεῖται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἐνέργεια.

3. Ρωμ. 11,36.

ΠΕΡΙ
ΟΥΡΑΝΙΑΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ
ΠΡΟΣ
ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΤΙΜΟΘΕΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Περὶ τοῦ ὅτι κάθε ἔλλαμψις
ποῦ ἀπὸ ἀγαθότητα προχωρεῖ πρὸς τὰ ἀντικείμενα προνοίας,
μένει ἐνιαία, ἀλλὰ καὶ ἐνοποιεῖ τὰ ἔλλαμπόμενα

- 1 «Κάθε ἀγαθὴ προσφορὰ καὶ κάθε τέλειο δῶρημα κατεβαίνει ἄνωθεν ἀπὸ τὸν Πατέρα τῶν Φώτων»¹. Ἀλλὰ καὶ κάθε πρόοδος² πατροκίνητης θεοφανείας, ποῦ ἔρχεται σ' ἐμᾶς γενναιόδωρα, μᾶς ἀναδιπλώνει πάλι πρὸς τὰ ὕψη καὶ σὰν ἐνοποιητικὴ δύναμις μᾶς ξαναφέρει πρὸς τὴν ἐνότητα καὶ πρὸς τὴ θεοποιὸ ἀπλότητα τοῦ συναγωγοῦ Πατρός. Διότι «ἀπὸ αὐτὸν προέρχονται τὰ πάντα καὶ σ' αὐτὸν μεταβαίνουν τὰ πάντα»³, ὅπως εἶπε ὁ ἱερὸς λόγος.
- 2 Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ἀφοῦ ἐπικαλεσθοῦμε τὸν Ἰησοῦ, τὸ πατρικὸ φῶς, τὸ ὑπαρκτό, «τὸ ἀληθινό, τὸ ὁποῖο φωτίζει κάθε ἄνθρωπο ἐρχόμενο στὸν κόσμον»⁴ καὶ διὰ μέσου τοῦ ὁποῖου ἐπετύχαμε τὴν προσαγωγή πρὸς τὸν ἀρχίφωτο Πατέρα, ἃς κυττά-

---

4. Ἰω. 1,9.

ἐσχήκαμεν, ἐπὶ τὰς τῶν ἱερωτάτων Λογίων πατροπαραδότους
 ἐλλάμψεις ὡς ἐφικτὸν ἀνανεύσωμεν καὶ τὰς ὑπ' αὐτῶν συμβο-
 λικῶς ἡμῖν καὶ ἀναγωγικῶς ἐκφανθείσας τῶν οὐρανίων νόων
 ἱεραρχίας ὡς οἱοί τε ἔσμεν ἐποπτεύσωμεν καὶ τὴν ἀρχικὴν καὶ
 5 ὑπεράρχιον τοῦ θεαρχικοῦ Πατρὸς φωτοδοσίαν, ἣ τὰς τῶν ἀγ-
 γέλων ἡμῖν ἐν τυπωτικοῖς συμβόλοις ἐκφαίνει μακαριωτάτας
 ἱεραρχίας, αὐλοῖς καὶ ἀτρεμέσι νοῶς ὀφθαλμοῖς εἰσδεξάμενοι,
 πάλιν ἐξ αὐτῆς ἐπὶ τὴν ἀπλῆν αὐτῆς ἀναταθῶμεν ἀκτῖνα. Καὶ
 γὰρ οὐδὲ αὐτὴ πώποτε τῆς οἰκείας ἐνικῆς ἐνδότητος ἀπολείπε-
 10 ται, πρὸς ἀναγωγικὴν δὲ καὶ ἐνοποιὸν τῶν προνοουμένων σύγ-
 κρασιν ἀγαθοπρεπῶς πληθυνομένη καὶ προϊοῦσα μένει τε ἔνδον
 ἑαυτῆς ἀραρότως ἐν ἀκινήτῳ ταυτότητι μονίμως πεπηγυῖα καὶ
 τοὺς ἐπ' αὐτὴν ὡς θεμιτὸν ἀνανεύοντας ἀναλόγως αὐτοῖς ἀνα-
 τείνει καὶ ἐνοποιεῖ κατὰ τὴν ἀπλωτικὴν αὐτῆς ἔνωσιν. Καὶ γὰρ
 15 οὐδὲ δυνατόν ἐτέρως ἡμῖν ἐπιλάμψαι τὴν θεαρχικὴν ἀκτῖνα μὴ
 τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἱερῶν παραπετασμάτων ἀναγωγικῶς περικε-
 καλυμμένην καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς προνοία πατρικῆ συμφυῶς καὶ
 οἰκείως διεσκευασμένην.

3 Διὸ καὶ τὴν ὀσιωτάτην ἡμῶν ἱεραρχίαν ἢ τελετάρχης ἱερο-
 20 θεσία, τῆς τῶν οὐρανίων ἱεραρχιῶν ὑπερκοσμίου μιμήσεως
 ἀξιώσασα καὶ τὰς εἰρημένας αὐλοὺς ἱεραρχίας ὑλαίοις σχήμασι
 καὶ μορφωτικαῖς συνθέσεσι διαποικίλασα, παραδέδωκεν, ὅπως
 ἀναλόγως ἡμῖν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἱερωτάτων πλάσεων ἐπὶ τὰς
 ἀπλᾶς καὶ ἀτυπώτους ἀναχθῶμεν ἀναγωγὰς καὶ ἀφομοιώσεις,
 25 ἐπεὶ μὴδὲ δυνατόν ἐστι τῷ καθ' ἡμᾶς νοῖ πρὸς τὴν αὐλὸν ἐκεί-
 νην ἀναταθῆναι τῶν οὐρανίων ἱεραρχιῶν μίμησίν τε καὶ θεω-
 ρίαν, εἰ μὴ τῇ κατ' αὐτὸν ὑλαίᾳ χειραγωγίᾳ χρήσαιτο, τὰς μὲν
 φαινόμενα κάλλη τῆς ἀφανοῦς εὐπρεπείας ἀπεικονίσματα λογι-

ξωμε ἐπάνω κατὰ τὸν οὐρανό, ὅσο εἶναι ἐφικτό, πρὸς τὶς πατροπαράδοτες ἐλλάμψεις πού μᾶς παρουσιάζουν τὰ ἱερώτατα Λόγια· ἃς ἐποπτεύσωμε ὅσο μποροῦμε τὶς ἱεραρχίες τῶν οὐρανίων νόων πού μᾶς ἀποκαλύφθηκαν ἀπὸ αὐτὰ τὰ Λόγια συμβολικῶς γιὰ χάρι τῆς ἀναγωγῆς μας καί, ἀφοῦ μὲ τοὺς αὐλοὺς καὶ ἀτρόμους ὀφθαλμοὺς τοῦ νοῦ μας δεχθοῦμε τὴν ἀρχικὴ καὶ ὑπεράρχια φωτοδοσία τοῦ θεαρχικοῦ Πατρός, πού μὲ ἐκτυπωτικὰ σύμβολα μᾶς ἀποκαλύπτει τὶς μακαριώτατες ἱεραρχίες τῶν ἀγγέλων, ἃς ἀνυψωθοῦμε πάλι ἀπ' αὐτὴν τὴ φωτοχυσία πρὸς τὴν ἀπλῆ ἀκτίνα της. Δὲν χάνει βέβαια ποτὲ τὴν μοναδική της ἐσωτερικότητα αὐτὴ ἡ ἀκτίνα, ἀντίθετα μάλιστα, ἐνῶ πληθύνεται καὶ προχωρεῖ ἀγαθοπρεπῶς, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀναγωγικὴ καὶ ἐνοπιὸ σύγκρασι τῶν ὄντων γιὰ τὰ ὁποῖα προνοεῖ, μένει μέσα στὸν ἑαυτὸ της κλειστή, ἐμπηγμένη μονίμως σὲ μιὰ ἀκίνητη ταυτότητα, κι' αὐτοὺς πού τείνουν πρὸς αὐτὴν ἐπάνω, ὅσο εἶναι θεμιτό, τοὺς ἀνυψώνει ἀνάλογα μὲ τὴν ἱκανότητά τους καὶ τοὺς ἐνοποιεῖ μὲ τὴν ἀπλωτικὴ καὶ ἐνωτικὴ της δύναμι. Διότι δὲν θὰ ἐπιλάμψη σ' ἐμᾶς ἡ θεαρχικὴ ἀκτίνα ἀλλοιῶς, ἂν δὲν εἶναι περικαλυμμένη μὲ τὴν ποικιλία τῶν ἱερῶν παραπετασμάτων, μὲ σκοπὸ ἀναγωγικό, καὶ προσαρμοσμένη ἀπὸ τὴν πρόνοια τοῦ Πατρός πρὸς τὴ δική μας ἀνθρωπίνη φύσι κατὰ τρόπο συμφυῆ καὶ οἰκεῖο.

3   Γιὰ τοῦτον τὸ λόγο οἱ ἱεροὶ θεσμοθέτες τῶν τελετῶν, ἀφοῦ ἀξίωσαν τὴν ὁσία ἱεραρχία μας νὰ ὀργανωθῇ μὲ πρότυπο τὶς ὑπερκόσμιες οὐράνιες ἱεραρχίες, μᾶς παρέδωσαν τὶς αὐλές ἱεραρχίες πού ἀναφέραμε ἐνδεδυμένες μὲ ὑλικά σχήματα καὶ σύνθετες μορφές, ἔτσι ὥστε ἀπὸ αὐτὰ τὰ πλασματικὰ ἱερά σύμβολα νὰ ἀναχθοῦμε, ἀνάλογα μὲ τὴν ἱκανότητά μας, ἐπάνω στὶς ἀπλές καὶ ἀτύπωτες ἀναγωγές καὶ ἀφομοιώσεις· διότι δὲν εἶναι δυνατὸ ὁ νοῦς μας ν' ἀνυψωθῇ ἀλλοιῶς πρὸς τὴν αὐλὴ ἐκείνη μίμησι καὶ θεωρία τῶν οὐρανίων ἱεραρχιῶν, ἂν δὲν χρησιμοποιήσῃ πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸν τὴν κατάλληλη γι' αὐτὸν ὑλικὴ χειραγωγία. Πρέπει λοιπὸν ὁ νοῦς νὰ ἐκλαμβάνῃ τὰ μὲν φαινόμενα κάλλη ὡς ἀπεικονίσματα τῆς ἀφανοῦς ὠραιότητος, τὶς εὐωδιές

ζόμενος καὶ τὰς αἰσθητὰς εὐωδίας ἐκτυπώματα τῆς νοητῆς δια-
 δόσεως καὶ τῆς ἀϋλου φωτοδοσίας εἰκόνα τὰ ὑλικά φῶτα καὶ
 τῆς κατὰ νοῦν θεωρητικῆς ἀποπληρώσεως τὰς διεξοδικὰς ἱε-
 ρὰς μαθητείας καὶ τῆς ἑναρμονίου πρὸς τὰ θεῖα καὶ τεταγμένης
 5 ἕξεως τὰς τῶν ἐνθάδε διακοσμῆσεων τάξεις καὶ τῆς Ἰησοῦ με-
 τουσίας τὴν τῆς θειοτάτης εὐχαριστίας μετάληψιν, καὶ ὅσα ἄλλα
 ταῖς οὐρανίαις μὲν οὐσίαις ὑπερκοσμίως, ἡμῖν δὲ συμβολικῶς
 παραδέδοται.

Ταύτης οὖν ἔνεκα τῆς ἡμῶν ἀναλόγου θεώσεως ἡ φιλάν-
 10 θρωπος τελεταρχία, καὶ τὰς οὐρανίους ἱεραρχίας ἡμῖν ἀναφαί-
 νουσα καὶ συλλειτουργγὸν αὐτῶν τελοῦσα τὴν καθ' ἡμᾶς ἱεραρ-
 χίαν τῇ πρὸς δύναμιν ἡμῶν ἀφομοιώσει τῆς θεοειδοῦς αὐτῶν
 ἱερώσεως, αἰσθηταῖς εἰκόσι τοὺς ὑπερουρανίους ἐνεγράφατο
 νόας ἐν ταῖς ἱερογραφικαῖς τῶν Λογίων συνθέσεσιν, ὅπως ἂν
 15 ἡμᾶς ἀναγάγοι διὰ τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ νοητὰ κάκ τῶν ἱερο-
 πλάστων συμβόλων ἐπὶ τὰς ἀπλᾶς τῶν οὐρανίων ἱεραρχιῶν
 ἀκρότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

**Ὅτι, πρεπόντως τὰ θεῖα καὶ οὐράνια
 καὶ διὰ τῶν ἀνομοίων συμβόλων ἐκφαίνεται**

1 Χρὴ τοιγαροῦν ὡς οἶμαι πρῶτον ἐκθέσθαι τίνα μὲν εἶναι
 σκοπὸν ἀπάσης ἱεραρχίας οἰόμεθα καὶ τί τοὺς αὐτῆς ἐκάστη
 20 θιασώτας ὀνίνησιν, ἐξῆς δὲ τὰς οὐρανίους ἱεραρχίας ὑμνήσαι
 κατὰ τὴν αὐτῶν ἐν τοῖς Λογίοις ἐκφαντορίαν, ἐπομένως τε τού-
 τοις εἰπεῖν ὁποῖαις ἱεραῖς μορφώσεσι τὰς οὐρανίας σχηματίζου-

---

5. Οἱ φιλάνθρωποι τελετάρχες, οἱ μυσταγωγοί· ἐδῶ φυσικὰ εἶναι οἱ ἱεροὶ
 συγγραφεῖς τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

πὸ φθάνουν στὶς αἰσθήσεις ὡς ἐκτυπώματα τῆς νοητῆς διαχύσεως, τὰ ὑλικά φῶτα ὡς εἰκόνα τῆς ἄυλης φωτοδοσίας, τὶς συλλογιστικὲς ἱερὲς διδασκαλίες ὡς ἔκφρασι τῆς ὠλοκληρωμένης θεωρίας τῶν νοήσεων, τὶς τάξεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν διακοσμήσεων ὡς παράστασι τῆς ἀρμονικῆς πρὸς τὰ θεῖα καὶ εὐτακτικῆς ἕξεως, τὴ μετάληψι τῆς θειοτάτης εὐχαριστίας ὡς εἰκόνα τῆς μετουσίας τοῦ Ἰησοῦ· τὸ ἴδιο καὶ ὅσα ἄλλα ἔχουν παραδοθῆ στὶς μὲν οὐράνιες οὐσίαις ὑπερκοσμίως, σ' ἐμᾶς δὲ συμβολικῶς.

Γιὰ χάρι αὐτῆς τῆς θεώσεώς μας λοιπὸν, τῆς ἀνάλογης μὲ τὶς ἰκανότητές μας, ἡ φιλόανθρωπη τελεταρχία⁵ μᾶς ἐφάνερωσε τὶς οὐράνιες ἱεραρχίες καὶ κατέστησε συλλειτουργό τους τὴ δική μας ἱεραρχία, μὲ τὴν κατὰ τὴ δύναμί μας ἀφομοίωσι πρὸς τὴ θεοειδῆ ἱερατεία των. Ἔτσι λοιπὸν ἡ τελεταρχία ἐζωγράφησε τοὺς ὑπερουρανίους νόες στὶς ἱερογραφικὲς παραστάσεις τῶν Λογίων, ὥστε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ μᾶς ἀνεβάσῃ ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ ἐπάνω στὰ νοητὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἱερόπλαστα σύμβολα ἐπάνω στὶς ἀπλὲς κορυφές τῶν οὐρανίων ἱεραρχιῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

**Περὶ τοῦ ὅτι τὰ θεῖα καὶ οὐράνια μυστήρια
μποροῦν ν' ἀποκαλυφθοῦν καταλλήλως καὶ μὲ τὰ ἀνόμοια σύμβολα**

- 1 Εἶναι, πιστεύω, πρέπον νὰ σημειώσωμε πρῶτα ποιός κατὰ τὴ γνώμη μας εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ὅλης ἱεραρχίας καὶ σὲ τί ὠφελεῖ τοὺς θιασῶτες της¹ ἢ καθεμία· στὴ συνέχεια εἶναι πρέπον νὰ ὑμνήσωμε τὶς οὐράνιες ἱεραρχίες κατὰ τὴ φανέρωσί τους στὰ Λόγια, κι' ἔπειτα ἀπ' αὐτὰ νὰ εἰποῦμε μὲ ποιές ἱερὲς εἰκόνας παριστάνουν τὶς οὐράνιες διακοσμήσεις τὰ ἱερά κείμενα

1. Ἀφήνομε ἀμετάφραστη τὴ μυστηριακῆς προελεύσεως λέξι «θιασῶτης», πὸ σημαίνει μέλος.

σι διακοσμήσεις αἱ τῶν Λογίων ἱερογραφίαι, καὶ πρὸς ποίαν χρῆ ἀναχθῆναι διὰ τῶν πλασμάτων ἀπλότητα, ὅπως μὴ καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως τοῖς πολλοῖς ἀνιέρως οἰώμεθα τοὺς οὐρανίους καὶ θεοειδεῖς νόας πολύποδας εἶναι τινὰς καὶ πολυπροσώπους 5 καὶ πρὸς βοῶν κτηνωδίαν ἢ πρὸς λεόντων θηριομορφίαν τετυπωμένους καὶ πρὸς ἀετῶν ἀγκυλόχειλον εἶδος ἢ πρὸς πτηνῶν τριχῶδη πτεροφυίαν διαπεπλασμένους καὶ τροχοὺς τινὰς πυρώδεις ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν φανταζώμεθα καὶ θρόνους ὑλαίους τῇ θεαρχίᾳ πρὸς ἀνάκλισιν ἐπιτηδείους καὶ ἵππους τινὰς πολυχρωμά- 10 τούς καὶ δορυφόρους ἀρχιστρατήγους καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς τῶν Λογίων ἡμῖν ἱεροπλάστως ἐν ποικιλίᾳ τῶν ἐκφαντορικῶν συμβόλων παραδέδοται. Καὶ γὰρ ἀτεχνῶς ἡ θεολογία ταῖς ποιητικαῖς ἱεροπλαστίαις ἐπὶ τῶν ἀσχηματίστων νόων ἐχρήσατο τὸν καθ' ἡμᾶς ὡς εἴρηται νοῦν ἀνασκεψαμένη καὶ τῆς οἰκείας αὐτῶ 15 καὶ συμφυοῦς ἀναγωγῆς προνοήσασα καὶ πρὸς αὐτὸν ἀναπλάσασα τὰς ἀναγωγικὰς ἱερογραφίας.

2 Εἰ δέ τω δοκεῖ τὰς μὲν ἱεράς ἀποδέχεσθαι συνθέσεις ὡς τῶν ἀπλῶν ἐφ' ἑαυτῶν ἀγνώστων τε καὶ ἀθεωρήτων ἡμῖν ὑπαρχόντων, ἀπεμφαινούσας δὲ οἶεται τὰς τῶν ἀγίων νόων ἐν 20 τοῖς Λογίοις εἰκονογραφίας καὶ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν τὴν ἀπότομον ταύτην τῶν ἀγγελικῶν ὀνομάτων σκηνήν, καὶ χρῆναί φησι τοὺς θεολόγους ἐπὶ σωματοποιῆαν ὅλως τῶν ἀσωμάτων ἐληλυθότας οἰκείοις αὐτὰ καὶ ὡς δυνατὸν συγγενέσιν ἀναπλάττειν τε καὶ ἐκφαίνειν σχηματισμοῖς ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν τιμιωτάτων καὶ ἄβλων 25 ποσῶς καὶ ὑπερκειμένων οὐσιῶν καὶ μὴ ταῖς οὐρανίαις καὶ θεοειδέσιν ἀπλότησιν τὰς ἐπὶ γῆς ἐσχάτας περιτιθέναι πολυμορφίας τὸ μὲν γὰρ ἡμῶν τε ἀναγωγικώτερον ἐμελλεν εἶναι καὶ τὰς ὑπερκοσμίως ἐκφαντορίας οὐ κατῆγεν εἰς τὰς ἀπεμβαινούσας

2. Ὁ Διονύσιος ἐννοεῖ τὶς ἀλληγορικὰς παραστάσεις, ἀλλ' οἱ ἐκφράσεις τοῦ εἶναι κατα προτίμησι εἰκονικὰς καὶ πλαστικὰς.

3. Ὅλες οἱ εἰκόνες καὶ οἱ παραστάσεις εἶναι παρμένες ἀπὸ τῆ «θεολογία», δηλαδὴ τοὺς συγγραφεῖς τῆς Γραφῆς.

τῶν Λογίων καὶ πρὸς ποιά ἀπλότητα πρέπει ν' ἀνεβοῦμε διὰ μέσου τῶν παραστάσεων², ὥστε νὰ μὴ καταντήσωμε κι' ἐμεῖς σὰν τοὺς πολλοὺς, νὰ νομίζωμε ἀνιέρως ὅτι οἱ οὐράνιοι καὶ θεοειδεῖς νόες εἶναι πολύποδες καὶ πολυπρόσωποι, ὅτι εἶναι ἐκτυπωμένοι κατὰ τὴν κτηνωδία τῶν βοδιῶν ἢ κατὰ τὸ ἀγκυλόχειλο εἶδος τῶν ἀετῶν ἢ κατὰ τὴν τριχώδη πτεροφυῖα τῶν πτηνῶν ὥστε νὰ μὴ φθάσωμε στὸ σημεῖο νὰ φανταζώμαστε πυροειδεῖς τροχοὺς νὰ στρέφονται ἐπάνω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ θρόνους αἰσθητοὺς ποὺ εἶναι κατάλληλοι γιὰ ν' ἀνακλίνεται ἡ θεαρχία, ἵππους πολυχρώμους, ἀρχιστρατήγους μὲ δόρατα, καὶ ὅλες τὶς ἄλλες ἱερὲς παραστάσεις ποὺ μᾶς ἔχουν παραδοθῆ μέσα σὲ μιὰ ποικιλία ἀποκαλυπτικῶν συμβόλων³. Διότι ἡ θεολογία πράγματι ἐχρησιμοποίησε τὶς ποιητικὲς ἱεροπλαστίες, γιὰ νὰ περιγράψῃ τοὺς ἀσχηματίστους νόες, λαμβάνοντας, ὅπως ἔχει λεχθῆ, ὑπ' ὄψι τὸν ἀνθρώπινο χαρακτῆρα τοῦ νοῦ μας, καὶ παίρνοντας φροντίδα γιὰ μιὰ κατάλληλη γι' αὐτὸν καὶ ταιριαστὴ ἀναγωγή· ἔτσι διαμόρφωσε σύμφωνα μὲ τὴ φύσι τοῦ νοῦ τὶς ἀναγωγικὲς ἱερογραφίες⁴.

- 2 Μπορεῖ κανεὶς ν' ἀποδέχεται τὶς ἱερὲς συνθέσεις ὡς σύμβολα τῶν ἀπλῶν πραγματικοτήτων ποὺ καθ' ἑαυτὲς μᾶς εἶναι ἄγνωστες καὶ ἀθεώρητες, νὰ νομίζῃ ὁμως ὅτι οἱ εἰκόνες τῶν ἁγίων νόων ποὺ ὑπάρχουν στὰ Λόγια εἶναι ἄτοπες, ὅπως ἐπίσης, θὰ ἐλέγαμε, καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ ὁμαδικὴ παρουσίασις τῶν ἀγγελικῶν ὀνομάτων στὴ σκηνή· καὶ νὰ ἰσχυρίζεται γι' αὐτὸ ὅτι οἱ θεολόγοι, ὅταν γενικὰ φθάνουν στὴ φάσι τῆς σωματοποιίας τῶν ἀσωμάτων, πρέπει νὰ τὰ ἀναπλάσσουν καὶ νὰ τὰ φανερώσουν μὲ οἰκείους καὶ κατὰ τὸ δυνατὸ συγγενεῖς τῶν σχηματισμοῦς, παίρνοντας ὡς ἀφετηρία οὐσίεσ ποὺ μᾶς εἶναι πολύτιμες, κατὰ κάποιον τρόπο ἄυλες καὶ ὑπερκείμενες, καὶ νὰ μὴ περιβάλλουν τὶς οὐράνιες καὶ θεοειδεῖς ἀπλότητες μὲ τὶς ἔσχατες πολυμορφίες ποὺ ὑπάρχουν στὴ γῆ. Πραγματικὰ τὸ πρῶτο θὰ ἦταν ἀναγωγικώτερο γιὰ μᾶς καὶ δὲν θὰ ὑπεβίβαζε τὶς ὑπερκό-

4. Ἱερογραφίες εἶναι τὰ ἱερά κείμενα ποὺ προσαρμοσμένα στὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ τὸν ἀνεβάζουν ψηλά.

άνομοιότητας, τὸ δὲ καὶ εἰς τὰς θείας ἀθέσμως ἐξυβρίζει δυνά-
 μεις καὶ τὸν ἡμέτερον ἴσως ἀποπλανᾷ νοῦν εἰς τὰς ἀνιέρους αὐ-
 τὸν ἐνιζάνον συνθέσεις, καὶ τάχα καὶ οἰήσεται τὰ ὑπερουράνια
 λεοντείων τινῶν καὶ ἰππεύων ἐσμῶν ἀποπεπληρῶσθαι καὶ μυ-
 5 κητικῆς ὕμνολογίας καὶ ὄρνιθειάς ἀγελαρχίας καὶ ζώων ἄλλων
 καὶ ὑλῶν ἀτιμοτέρων, ὅσα πρὸς τὸ ἄτοπον καὶ νόθον καὶ ἐμπα-
 θὲς ἀποκλιθέντα διαγράφουσιν αἱ κατὰ πᾶν ἀνόμοιοι τῶν δῆθεν
 ἐκφαντορικῶν λογίων ὁμοιότητες· ἀλλ' ἢ τῆς ἀληθείας, ὡς οἴ-
 μαι, ζήτησις ἀποδείκνυσι τὴν τῶν λογίων ἱερωτάτην σοφίαν ἐν
 10 ταῖς τῶν οὐρανίων νόων μορφώσεσιν ἑκατέρου κομιδῆ προνοή-
 σασαν ὡς μήτε εἰς τὰς θείας, ὡς ἂν φαίη τις, ἐξυβρίσαι δυνά-
 μεις μήτε μὴν εἰς τὰς χαμαιζήλους ἡμᾶς ἐμπαθῶς ἐμπαγῆναι
 τῶν εἰκόνων ταπεινότητος.

Ὅτι μὲν γὰρ εἰκότως προβέβληνται τῶν ἀτυπώτων οἱ
 15 τύποι καὶ τὰ σχήματα τῶν ἀσχηματίστων, οὐ μόνην αἰτίαν φαίη
 τις εἶναι τὴν καθ' ἡμᾶς ἀναλογίαν ἀδυνατοῦσαν ἀμέσως ἐπὶ τὰς
 νοητὰς ἀνατείνεσθαι θεωρίας καὶ δεομένην οἰκείων καὶ συμφυ-
 ῶν ἀναγωγῶν, αἱ τὰς ἐφικτὰς ἡμῖν μορφώσεις προτείνουσι τῶν
 ἀμορφώτων καὶ ὑπερφυῶν θεαμάτων, ἀλλ' ὅτι καὶ τοῦτο τοῖς
 20 μυστικοῖς Λογίοις ἐστὶ πρεπωδέστατον, τὸ δι' ἀπορρήτων καὶ ἱε-
 ρῶν αἰνιγμάτων ἀποκρύπτεσθαι καὶ ἄβατον τοῖς πολλοῖς τιθέ-
 ναι τὴν ἱερὰν καὶ κρυφίαν τῶν ὑπερκοσμίων νόων ἀλήθειαν.
 Ἔστι γὰρ οὐ πᾶς ἱερός οὐδὲ πάντων, ὡς τὰ λόγια φησιν, ἢ
 γνῶσις.

25 Εἰ δὲ τὰς ἀπεμφαινούσας εἰκονογραφίας αἰτιάσαιο τις αἰ-
 δεῖσθαι λέγων ἀνατιθέναι τὰ οὕτως αἰσχυρὰ μορφώματα ταῖς θε-
 οειδέσι καὶ ἀγιωτάταις διακοσμῆσεσιν, ἀπόχρη πρὸς αὐτὸν εἰ-
 πεῖν ὡς διττός ἐστι τῆς ἱερᾶς ἐκφαντορίας ὁ τρόπος· ὁ μὲν ὡς
 εἰκὸς διὰ τῶν ὁμοίων προῖων ἱεροτύπων εἰκόνων, ὁ δὲ διὰ τῶν

σμιες ἀποκαλύψεις στὶς ἀκατάλληλες ἀνομοιότητες, ἐνῶ τὸ δεύτερο προσβάλλει ἀθέσμως τὶς θεῖες δυνάμεις καὶ ἐξ ἴσου ἀποπλανᾷ τὸ νοῦ μας, τοποθετώντας τον μέσα στὶς ἀνίερες συνθέσεις, ὥστε πιθανῶς καὶ νὰ νομίση ὅτι τὰ ὑπερουράνια εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ πλήθη λεόντων καὶ ἵππων, καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ ὕμνολογικοὺς μηκυθμοὺς καὶ μὲ ὄρνιθώδεις ἀγέλες, καὶ μὲ ἄλλα ζῶα ἀτιμότερης ὕλης, δηλαδή μὲ ὅλα ὅσα οἱ τελείως ἀνόμοιες εἰκόνες τῶν δῆθεν ἀποκαλυπτικῶν λογίων περιγράφουν ὡς ἀποκλίνοντα πρὸς τὴν ἀτοπία, τὴ νοθεία καὶ τὴν ἐμπάθεια. Ἄλλά, ὅπως νομίζω, ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἱερωτάτη σοφία τῶν Λογίων στὴν περίπτωσι τῆς ἐξεικονίσεως τῶν οὐρανίων νόων ἐπρονόησε πλήρως καὶ γιὰ τὰ δύο, ὥστε, θὰ μπορούσαμε νὰ εἰποῦμε, οὔτε τὶς θεῖες δυνάμεις νὰ ἐξυβρίσωμε οὔτε στὶς χαμερπεῖς ταπεινότητες τῶν εἰκόνων νὰ προσκολληθοῦμε ἔμπαθῶς.

Γιὰ τὸ ὅτι εὐλόγως δίδονται οἱ τύποι στὰ ἀτύπωτα καὶ τὰ σχήματα στὰ ἀσχημάτιστα, δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ εἰπῆ ὅτι μοναδικὴ αἰτία εἶναι ἡ ἀναλογία μας πρὸς τὴν ἀδυνατεῖ ν' ἀνεβῆ ἀμέσως ἐπάνω στὶς νοητὲς θεωρίες κι' ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ οἰκεῖες καὶ συγγενεῖς μεταφορές, πρὸς προσφέρουν τὶς ἐφικτὲς σ' ἐμᾶς μορφώσεις τῶν ἀμόρφων καὶ ὑπερφυῶν θεαμάτων· ὑπάρχει ἐπίσης κι' ἄλλη αἰτία, τὸ ὅτι στὰ μυστικὰ Λόγια εἶναι καὶ τοῦτο ταιριαστό, τὸ ν' ἀποκρύπτουν τὴν ἱερὴ καὶ κρύφια ἀλήθεια τῶν ὑπερκοσμίων νόων μὲ ἀπόρρητα καὶ ἱερὰ αἰνίγματα καὶ νὰ τὴν καθιστοῦν ἀπρόσιτη στοὺς πολλοὺς. Διότι, ὅπως βεβαιώνουν τὰ Λόγια, δὲν εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἱεροὶ καὶ δὲν ἔχουν ὅλοι γνῶσι⁵.

Καὶ ἂν κανεὶς κατηγορῆ τὸν ἄτοπο χαρακτῆρα τῶν εἰκόνων, λέγοντας ὅτι ἐντρέπεται ν' ἀποδώσῃ τὶς ἀπρεπεῖς αὐτὲς παραστάσεις στὶς θεοειδεῖς καὶ ἀγιώτατες διακοσμῆσεις, ἀρκεῖ νὰ τοῦ εἰπῆς ὅτι ὁ τρόπος τῆς ἱερᾶς ἀποκαλύψεως εἶναι διττός· ὁ ἕνας, ὅπως εἶναι φυσικό, προχωρεῖ στὴν παρουσίασι τῶν θείων πραγμάτων διὰ τῶν ὁμοίων ἱεροτύπων εἰκόνων, ὁ ἄλλος

5. Α' Κορ. 8,7.

άνομοίων μορφοποιωϊῶν εἰς τὸ παντελῶς ἀπεικὸς καὶ ἀπεμφαῖνον πλαττόμενος.

3 Ἀμέλει καὶ τὴν σεβασμίαν τῆς ὑπερουσίου θεαρχίας μακαριότητα τῶν ἐκφαντορικῶν Λογίων αἱ μυστικαὶ παραδόσεις
5 ποτὲ μὲν ὡς λόγον καὶ νοῦν καὶ οὐσίαν ὑμνοῦσι, τὴν θεοπρεπῆ λογιότητα καὶ σοφίαν αὐτῆς δηλοῦσαι καὶ ὄντως οὖσαν ὑπαρξιν καὶ τῆς τῶν ὄντων ὑπάρξεως αἰτίαν ἀληθινήν, καὶ ὡς φῶς αὐτὴν ἀναπλάττουσι καὶ ζωὴν ἀποκαλοῦσι, τῶν τοιούτων ἱερῶν ἀναπλασμάτων σεμνοτέρων μὲν ὄντων καὶ τῶν προσύλων μορ-
10 φώσεων ὑπερκεῖσθαι πῶς δοκούντων, ἀποδεόντων δὲ καὶ οὕτω τῆς θεαρχικῆς πρὸς ἀλήθειαν ἐμφερείας· ἔστι γὰρ ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν καὶ ζωὴν, οὐδενὸς μὲν αὐτὴν φωτὸς χαρακτηρίζοντος, παντὸς δὲ λόγου καὶ νοῦ τῆς ὁμοιότητος αὐτῆς ἀσυγκρίτως ἀπολειπομένων· ποτὲ δὲ ταῖς ἀνομοίαις ἐκφαντορίαις ὑπὸ
15 τῶν αὐτῶν Λογίων ὑπερκοσμίως ὑμνεῖται, ἀόρατον αὐτὴν καὶ ἄπειρον καὶ ἀχώρητον ἀποκαλούντων καὶ τὰ ἄλλα ἐξ ὧν οὐ τί ἐστιν, ἀλλὰ τί οὐκ ἔστιν σημαίνεται. Τοῦτο γάρ, ὡς οἶμαι, καὶ κυριώτερόν ἐστιν ἐπ' αὐτῆς, ἐπεὶπερ, ὡς ἡ κρυφία καὶ ἱερατικὴ παράδοσις ὑφηγήσατο, τὸ μὲν οὐκ εἶναι κατὰ τι τῶν ὄντων αὐ-
20 τὴν ἀληθεύομεν, ἀγνοοῦμεν δὲ τὴν ὑπερούσιον αὐτῆς καὶ ἀνόητον καὶ ἄρρητον ἀοριστίαν.

Εἰ τοίνυν αἱ μὲν ἀποφάσεις ἐπὶ τῶν θείων ἀληθεῖς, αἱ δὲ καταφάσεις ἀνάρμοστοι τῇ κρυφίῳ τῶν ἀπορρήτων, οἰκειότερα μᾶλλον ἐστὶ ἐπὶ τῶν ἀοράτων ἢ διὰ τῶν ἀνομοίων ἀνα-
25 πλάσεων ἐκφαντορία. Τιμῶσι τοιγαροῦν, οὐκ αἴσχους ἀποπληροῦσι τὰς οὐρανίους διακοσμήσεις αἱ τῶν Λογίων ἱερογραφίαι ταῖς ἀνομοίαις αὐτὰς μορφοποιαῖς ἐκφαίνουσαι, διὰ τούτων ἀποδεικνῦσαι τῶν ὑλικῶν ἀπάντων ὑπερκοσμίως ἐκβεβηκυίας·

6. Τὸ θεῖο (καὶ τὰ οὐράνια ὄντα) προσφέρεται στὴν ἀντίληψί μας κατὰ δύο τρόπους· ὡς ὁμοιο μὲ ὄλα, ἀφοῦ ὄλα περιέχονται σ' αὐτό, διαμέσου ὁμοίων συμβόλων, συμβόλων δηλαδή πού τοῦ ταιριαζοῦν (λόγος, φῶς, οὐσία, ζωή)· ὡς ἀνόμοιος μὲ ὄλα, ἀφοῦ αὐτό δὲν εἶναι τίποτε ἀπὸ ὄλα, μὲ ἀνόμοια σύμβολα, πού δείχνουν τί δὲν εἶναι ἀπολύτως.

διαπλάσσεται δι' άνομοίων παραστάσεων πού φθάνουν στο έντελώς άταίριαστο και άτοπο⁶.

Βέβαια οί μυστικές παραδόσεις τών άποκαλυπτικών Λογίων ύμνουν πολλές φορές τή σεβασμία μακαριότητα τής ύπερούσιας θεαρχίας με τά όνόματα Λόγος και Νοϋς και Σοφία, για να σημάνουν τή θεοπρεπή λογιότητα και σοφία της, καθώς και τήν πραγματική ύπαρξι και άληθινή αίτία τής ύπάρξεως τών όντων, τήν παριστάνουν δε έπίσης ως φώς και τήν άποκαλοϋν ζωή. Και είναι μεν σεμνότερες αυτές οί ιερές παραστάσεις και φαίνονται κατά κάποιον τρόπο να υπέρκεινται τών υλικών σχημάτων, παρά ταϋτα όμως απέχουν από τήν πραγματικά θεαρχική όμοιότητα· διότι ή θεαρχία είναι επάνω από κάθε ούσία και ζωή, κανένα φώς δεν μπορεί να τήν χαρακτηρίση, και κάθε λόγος και νοϋς απέχει άσυγκρίτως από τήν όμοιότητα προς αυτήν. Άλλοτε πάλι άντιθέτως ή μακαριότης τής θεαρχίας ύμνεϊται υπερκοσμίως με τις άνόμοιες έκφράσεις από τά ίδια τά Λόγια, τά όποια τήν άποκαλοϋν άόρατη και άπειρη και άχώρητη και τά παρόμοια, τής δίνουν δηλαδή όνόματα με τά όποια σημαίνεται όχι τί είναι, αλλά τί δεν είναι. Αυτή ή μέθοδος τής ταιριάζει, νομίζω, καλύτερα, έπειδή κατά τή διδασκαλία τής άπόκρυφης ιερατικής παραδόσεως, σωστά μεν δεχόμεστε ότι ή θεαρχία δεν ύπάρχει κατά τόν τρόπο τών όντων, άλλ' άγνοοϋμε τήν ύπερούσια και άκατάληπτη και άρρητη άπειρία της.

Έάν λοιπόν οί μεν άποφάσεις σε ό,τι άφορᾷ στα θεϊα είναι άληθινές, οί δε καταφάσεις⁷ είναι άνάρμοστες για τήν κρυφίότητα τών άπορρήτων, τότε ή δια τών άνομοίων παραστάσεων άποκάλυψις είναι μάλλον οικειότερη έπί τών άοράτων πραγματικοτήτων. Έπομένως οί ιερογραφίες τών Λογίων τιμοϋν, δεν καταισχύουν τις ούράνιες διακοσμήσεις, όταν τις άποκαλύπτουν με τά άνόμοια σχήματα, διότι με αυτά άποδεικνύουν ότι οί διακοσμήσεις έκφεύγουν υπερκοσμίως όλα τά υλικά πράγμα-

7. Οί όροι, πού είναι θεμελιώδεις για τόν Διονύσιο, λαμβάνονται κυριολεκτικώς. Άπο-φάσεις είναι οί άρνήσεις, κατα-φάσεις είναι οί άποδοχές, οί θέσεις. Άναφέρονται στην άπόδοσι ή άρνησι ιδιωμάτων στο Θεό.

ὅτι δὲ καὶ τὸν ἡμέτερον νοῦν ἀνάγουσι μᾶλλον αἱ ἀπεμφαίνουσαι τῶν ὁμοιοτήτων, οὐκ οἶμαί τινα τῶν εὖ φρονούντων ἀντερεῖν· εἰς μὲν γὰρ τὰς τιμιωτέρας ἱεροπλαστίας εἰκὸς ἐστὶ καὶ πλανηθῆναι, χρυσοειδεῖς τινὰς οἰομένους εἶναι τὰς οὐρανίους οὐσίας 5 καὶ φωτοειδεῖς τινὰς ἄνδρας καὶ ἑξαστράπτοντας εὐπρεπῶς ἠμφιεσμένους ἐσθῆτα φανῆν καὶ τὸ πυρῶδες ἀβλαβῶς ἀποστίλβοντας καὶ ὅσοις ἄλλοις ὁμοιοτυπώτοις κάλλεσιν ἢ θεολογία τοὺς οὐρανίους ἐσχημάτισε νόας.

Ἔπερ ἵνα μὴ πάθοιεν οἱ μηδὲν τῶν φαινομένων καλῶν 10 ὑψηλότερον ἐννενοηκότες, ἢ τῶν ὁσίων θεολόγων ἀνατακτικῆ σοφία καὶ πρὸς τὰς ἀπεμφαινούσας ἀνομοιότητος ἱερῶς κατάγεται, μὴ συγχωροῦσα τὸ πρόσυλον ἡμῶν εἰς τὰς αἰσχρὰς εἰκόνας ἀπομένον ἐπαναπαύεσθαι, διανιστῶσα δὲ τὸ ἀνωφερὲς τῆς ψυχῆς καὶ ὑπονύττουσα τῇ δυσμορφίᾳ τῶν συνθημάτων ὡς μήτε 15 θεμιτοῦ μηδὲ ἀληθοῦς δοκοῦντος εἶναι μηδὲ τοῖς ἄγαν προσύλοις ὅτι τοῖς οὕτως αἰσχροῖς ἐμφορῇ πρὸς ἀλήθειάν ἐστὶ τὰ ὑπερουράνια καὶ θεῖα θεάματα. Ἄλλως τε καὶ τοῦτο ἐννοῆσαι χρῆ τὸ μηδὲ ἐν τῶν ὄντων εἶναι καθόλου τῆς τοῦ καλοῦ μετουσίας ἐστερημένον, εἴπερ ὡς ἢ τῶν Λογίων ἀλήθειά φησι «πάντα 20 καλὰ λίαν».

4 Ἔστιν οὖν ἐκ πάντων αὐτῶν ἐπινοῆσαι καλὰς θεωρίας καὶ τοῖς νοητοῖς τε καὶ νοεροῖς ἐκ τῶν ὑλαίων ἀναπλάσαι τὰς λεγομένας ἀνομοίους ὁμοιότητας, ἐτέρω τρόπῳ τῶν νοερῶν ἐχόντων ἢ τοῖς αἰσθητοῖς ἑτεροίως ἀπονενέμηται. Καὶ γὰρ ὁ θυμὸς τοῖς μὲν ἀλόγοις ἐξ ἐμπαθοῦς ὀρμῆς ἐγγίνεται καὶ πάσης ἀλογίας ἐστὶν ἀνάπλεως ἢ θυμοειδῆς αὐτῶν κίνησις, ἀλλ' ἐπὶ τῶν νοερῶν ἐτέρω τρόπῳ χρῆ τὸ θυμικὸν ἐννοῆσαι, δηλοῦν, ὡς οἶμαι, τὴν ἀρρενωπὸν αὐτῶν λογιότητα καὶ τὴν ἀμείλικτον ἕξιν ἐν ταῖς θεοειδέσι καὶ ἀμεταβόλοις ἰδρύσεσιν. Ὡσάτως ἐπιθυ-

8. Παραστάσεις πού δὲν ὁμοιάζουν μὲ τὰ ἀντικείμενά τους, ξένες πρὸς αὐτά.

9. Γεν. 1,31.

τα. Δὲν νομίζω δὲ ὅτι ὑπάρχει συνετὸς ἄνθρωπος ποῦ θὰ ἀντείπη ὅτι οἱ ἄτοπες παρομοιώσεις ἀνεβάζουν περισσότερο καὶ τὸ δικό μας νοῦ. Στὴν περίπτωσι τῶν ὑψηλοτέρων ἱερῶν παραστάσεων εἶναι εὐλογο νὰ πλανηθοῦν μερικοί, διότι μπορεῖ νὰ παρασυρθοῦν ἀπὸ αὐτὲς γιὰ νὰ νομίσουν ὅτι οἱ οὐράνιες οὐσίαι εἶναι χρυσοειδεῖς μορφές καὶ φωτοειδεῖς ἄνθρωποι, ποῦ ἐνδυμένοι μὲ ὠραία λαμπρὴ φορεσιὰ λάμπουν σὰν ἀστραπὲς καὶ ἀκτινοβολοῦν ἀβλαβὲς πῦρ, ἢ ὅτι εἶναι ὅλα τὰ ἄλλα παρόμοια κάλλη μὲ τὰ ὁποῖα ἡ θεολογία ἀναπαριστᾷ τοὺς οὐρανίους νόες.

Γιὰ νὰ μὴ πάθουν τέτοιο πρᾶγμα ὅσοι δὲν ἔχουν νοιώσει τίποτε ὑψηλότερο ἀπὸ τὶς φαινομενικὲς ὠραιότητες, ἢ ἀναγωγικὴ σοφία τῶν ὁσίων θεολόγων κατεβαίνει ἱερῶς καὶ πρὸς τὴ χρῆσι ἀτόπων ἀνομοιοτήτων⁸· μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο δὲν ἐπιτρέπει στὴν πρὸς τὰ ὑλικά τάσι μας ν' ἀναπαύεται παραμένοντας στὶς ἀταίριαστες εἰκόνες, ἀλλὰ ἀνασηκώνει τὸ ἀνωφερικὸ μέρος τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὸ παρακινεῖ μὲ τὴ δυσμορφία τῶν συμβόλων· διότι βέβαια οὔτε οἱ ἐξαιρετικὰ ὑλόφρονες δὲν θεωροῦν θεμιτὸ καὶ ἀληθινὸ ὅτι τὰ ὑπερουράνια καὶ θεῖα θεάματα εἶναι πράγματι παρόμοια μὲ αὐτὲς τὶς τόσο ἀχρεῖες παραστάσεις. Ἄλλωστε πρέπει νὰ καταλάβωμε καὶ τοῦτο, ὅτι κανένα ὄν δὲν εἶναι στερημένο, τῆς μετουσίας τοῦ καλοῦ, ἂν βέβαια «ὅλα εἶναι λίαν καλά», ὅπως λέγει ἡ ἀλήθεια τῶν Λογίων⁹.

- 4 Μὲ βάσι ὅλα αὐτὰ εἶναι δυνατὸ νὰ ἐπινοήσωμε καλὲς θεωρίες¹⁰ καὶ ἀπὸ τὰ ὑλικά πράγματα νὰ διαμορφώσωμε τὶς λεγόμενες ἀνόμοιες παρομοιώσεις γιὰ τὰ νοητὰ καὶ τὰ νοερὰ ὄντα, ἀφοῦ τὰ νοερὰ ἔχουν μὲ ἄλλον τρόπο τὶς ιδιότητες ποῦ ἔχουν διαφορετικὰ ἀπονεμηθῆ στὰ αἰσθητά. Γιὰ παράδειγμα, ὁ θυμὸς στὰ μὲν ἄλογα ὄντα προκαλεῖται ἀπὸ ἐμπαθῆ ὄρμη καὶ ἡ θυμοειδὴς κίνησις τῶν εἶναι γεμάτη παραλογισμό· στὰ νοερὰ ὄντα ὁμῶς πρέπει νὰ ἐννοήσωμε τὸ θυμικὸ μὲ ἄλλον τρόπο, ἀφοῦ, ὅπως νομίζω, τοῦτο δηλώνει τὴν ἀρρενωπὴ λογικότητα καὶ τὴν ἀλύγιστη ἐμμονὴ στὶς θεοειδεῖς καὶ ἀμετάβλητες ἔδρες. Ἴσχυ-

10. Θεωρήματα, θέες, διοράσεις.

μῖαν μὲν εἶναί φαμεν ἐπὶ τῶν ἀλόγων ἀπερίσκεπτόν τινὰ καὶ πρόσυλον ἐξ ἐμφύτου κινήσεως ἢ συνηθείας ἐν τοῖς ἀλλοιωτοῖς ἀκρατῶς ἐγγινομένην προσπάθειαν καὶ τὴν ἄλογον τῆς σωματικῆς ὀρέξεως ἐπικράτειαν ἅπαν τὸ ζῶον ὠθούσης ἐπὶ τὸ κατ' 5 αἰσθησὶν ἐπιθυμητόν. Ὅταν δὲ τὰς ἀνομοίους ὁμοιότητας τοῖς νοεροῖς περιτιθέντες ἐπιθυμίαν αὐτοῖς περιπλάσωμεν, ἔρωτα θεῖον αὐτὴν ἐννοῆσαι χρὴ τῆς ὑπὲρ λόγον καὶ νοῦν ἀϋλίας καὶ τὴν ἀκλινῆ καὶ ἀνένδοτον ἔφεσιν τῆς ὑπερουσίως ἀγνῆς καὶ ἀπαθοῦς θεωρίας καὶ τῆς πρὸς ἐκείνην τὴν καθαρὰν καὶ ἀκρο- 10 τάτην διαύγειαν καὶ τὴν ἀφανῆ καὶ καλλοποιὸν εὐπρέπειαν αἰωνίας ὄντως καὶ νοητῆς κοινωνίας. Καὶ τὸ ἀκρατὲς ἐκλάβοιμεν ἐπὶ τοῦ συντόνου καὶ ἀνεπιστρόφου καὶ πρὸς μηδενὸς ἐγκόπτεσθαι δυναμένου διὰ τὸν ἀμιγῆ καὶ ἀναλλοίωτον τῆς θείας καλλονῆς ἔρωτα καὶ τὴν ὀλικὴν ἀπόκλισιν ἐπὶ τὸ ὄντως ἐφετόν. 15 Ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἀλογίαν τε καὶ ἀναισθησίαν ἐπὶ μὲν τῶν ἀλόγων ζώων ἢ τῶν ἀψύχων ὑλῶν στέρησιν λόγου καὶ αἰσθήσεως οἰκείως ἀποκαλοῦμεν, ἐπὶ δὲ τῶν ἀδύλων καὶ νοερῶν οὐσιῶν ἀγιοπρεπῶς τὸ ὑπερέχον αὐτῶν ὡς ὑπερκοσμίων ὁμολογοῦμεν τοῦ καθ' ἡμᾶς μεταβατικοῦ καὶ σωματικοῦ λόγου καὶ 20 τῆς ὑλαίας καὶ ἀλλοτρίας τῶν ἀσωμάτων νόων αἰσθήσεως.

Ἔστι τοιγαροῦν οὐκ ἀπαδούσας ἀπαπλάσαι τοῖς οὐρανόις μορφᾶς κάκ τῶν ἀτιμοτάτων τῆς ὕλης μερῶν, ἐπεὶ καὶ αὐτὴ πρὸς τοῦ ὄντως καλοῦ τὴν ὑπαρξιν ἐσχηκυῖα κατὰ πᾶσαν αὐτῆς τὴν ὑλαίαν διακόσμησιν ἀπηχήματά τινα τῆς νοερᾶς εὐ- 25 πρεπείας ἔχει καὶ δυνατόν ἐστι δι' αὐτῶν ἀνάγεσθαι πρὸς τὰς ἀδύλους ἀρχετυπίας, ἀνομοίως ὡς εἴρηται τῶν ὁμοιοτήτων ἐκλαμβανομένων καὶ τῶν αὐτῶν οὐ ταυτῶς, ἐναρμονίως δὲ καὶ οἰκείως ἐπὶ τῶν νοερῶν τε καὶ αἰσθητῶν ἰδιοτήτων ὀριζομένων.

5 Ταῦτα τοὺς μυστικοὺς θεολόγους εὐρήσομεν οὐ μόναις ταῖς

11. Ἐννοεῖ τὴν ἀκράτεια τῶν νοερῶν ὄντων πρὸς τὰ θεῖα, ὡς ἀρετὴ, τὸ ἀσυγκράτητο.

ριζόμαστε επίσης ότι στην περίπτωση των αλόγων όντων επιθυμία είναι μιὰ ἀπερίσκεπτη καὶ ὑλιστικὴ συμπάθεια ποὺ προκαλεῖται ἀκρατῶς στὰ ἀλλοιωτὰ ὄντα ἀπὸ ἔμφυτη κίνησι ἢ συνήθεια, μιὰ ἄλογη ἐπικράτησι τῆς σωματικῆς ὀρέξεως ποὺ ὠθεῖ ὀλόκληρο τὸ ζῶο πρὸς τὸ αἰσθητὰ ἐπιθυμητό. Ὅταν ὁμως, ἐφαρμόζοντας τὶς ἀνόμοιες παρομοιώσεις στὰ νοερὰ ὄντα, τὰ ἐπαλείψωμε μὲ τὴν ἐπιθυμία, αὐτὴν πρέπει νὰ τὴν ἐννοήσωμε ὡς θεῖον ἔρωτα πρὸς τὴν ἐπάνω ἀπὸ λόγο καὶ νοῦ ἀυλία, ὡς σταθερὴ καὶ ἀνένδοτη ἔφεσι τῆς ὑπερουσίως ἀγνῆς καὶ ἀπαθοῦς θεωρίας καὶ τῆς ἀληθινὰ αἰωνίας καὶ νοητῆς κοινωνίας πρὸς ἐκείνη τὴν καθαρὴ καὶ κορυφαία διαύγεια καὶ πρὸς τὴν ἀόρατη καλλοποιὸ λαμπρότητα. Καὶ τὴν ἀκράτεια¹ τῶν νοερῶν ὄντων θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν ἐκλάβωμε σὰν κάτι τὸ ἔντονο καὶ ἀνεπίστροφο, ποὺ μὲ τίποτε δὲν μπορεῖ ν' ἀνακοπῆ ἐξ αἰτίας τοῦ γνησίου καὶ ἀναλλοιώτου ἔρωτος πρὸς τὴ θεία καλλονὴ καὶ τῆς ὀλοκληρωτικῆς κλίσεως πρὸς τὸ ὄντως ἐπιθυμητό. Ἀλλὰ στὴν περίπτωση τῶν αλόγων ζώων ἢ τῶν ἀψύχων ὑλῶν σωστὰ ἀποκαλοῦμε στέρησι λόγου καὶ αἰσθήσεως τὴν ἀλογία καὶ ἀναισθησία· στὴν περίπτωση ὁμως τῶν αὐλῶν καὶ νοερῶν οὐσιῶν ὁμολογοῦμε τὴν ὑπεροχὴ τους ἀγιοπρεπῶς ὡς ὑπερκοσμίων πραγματικοτήτων ἀπέναντι στὸν δικό μας μεταβατικὸ καὶ σωματικὸ λόγο καὶ στὴν ὑλικὴ αἴσθησι ποὺ εἶναι ξένη πρὸς τὰ ἀσώματα.

Εἶναι λοιπὸν δυνατὸ κι' ἀπὸ τὰ ἀτιμότερα μέρη τῆς ὕλης νὰ πλάσωμε μορφές ποὺ δὲν εἶναι ἀνάρμοστες· διότι καὶ ἡ ὕλη, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ὕπαρξί της ἀπὸ τὸ ὄντως καλὸ, ἔχει διὰ μέσου ὅλης τῆς ὑλικῆς της συστάσεως κάποια ἀπηχήματα τῆς νοερῆς λαμπρότητος κι' εἶναι δυνατὸ κανεὶς διὰ μέσου αὐτῶν τῶν ἀπηχημάτων ν' ἀνάγεται πρὸς τὶς αὐλές ἀρχετυπίες μὲ τὴν προϋπόθεσι ὅτι, ὅπως ἔχει λεχθῆ, οἱ παρομοιώσεις θὰ ἐκλαμβάνονται ἀνομοίως καὶ δὲν θὰ ὀρίζονται ταυτοσήμως· δηλαδὴ οἱ ιδιότητες θὰ ἐκλαμβάνονται κατὰ τρόπο ἀρμονικὸ καὶ ταιριαστὸ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος στὰ νοερὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο στὰ αἰσθητὰ ὄντα.

5   Θὰ εὐροῦμε ὅτι ἡ μυστικοὶ θεολόγοι αὐτὲς τὶς ἱερὲς ἔρμη-

τῶν οὐρανίων διακόσμων ἐκφάνσεσιν ἱερῶς περιπλάττοντας, ἀλλὰ καὶ αὐταῖς ἔσθ' ὅτε ταῖς θεαρχικαῖς ἐκφαντορίαις. Καὶ ποτὲ μὲν αὐτὴν ἀπὸ τῶν φαινομένων τιμίων ὕμνοῦσιν ὡς ἥλιον δικαιοσύνης, ὡς ἀστέρα τὸν ἑῶν εἰς νοῦν ἱερῶς ἀνατέλλοντα
 5 καὶ ὡς φῶς ἀπερικαλύπτως καὶ νοητῶς καταυγάζον, ποτὲ δὲ ἀπὸ τῶν μέσων ὡς πῦρ ἀβλαβῶς φωτίζον, ὡς ὕδωρ ζωτικῆς ἀποπληρώσεως χορηγὸν καὶ συμβολικῶς εἰπεῖν εἰς γαστέρα διαδύομενον καὶ ποταμοὺς ἀναβλύζον ἀσχέτως ἀπορρέοντα, ποτὲ δὲ ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ὡς μύρον εὐῶδες, ὡς λίθον ἀκρο-
 10 γωνιαῖον. Ἀλλὰ καὶ θηριομορφίαν αὐτῇ περιτιθέασι καὶ λέοντος αὐτῇ καὶ πάνθηρος ιδιότητα περιάπτουσι καὶ πάρδαλιν αὐτὴν ἔσεσθαι φασὶ καὶ ἄρκον ἀπορουμένην. Προσθήσω δὲ καὶ τὸ πάντων ἀτιμότερον εἶναι καὶ μᾶλλον ἀπεμφαίνειν δοκοῦν ὅτι καὶ σκῶληκος εἶδος αὐτὴν ἑαυτῇ περιπλάττουσαν οἱ τὰ θεῖα
 15 δεινοὶ παραδεδώκασιν. Οὕτω πάντες οἱ θεόσοφοι καὶ τῆς κρυφίας ἐπιπνοίας ὑποφῆται τῶν ἀτελέστων καὶ τῶν ἀνιέρων ἀχράντως ἀποδιαστέλλουσι τὰ Ἅγια τῶν ἀγίων καὶ τὴν ἀνόμοιον ἱεροπλαστίαν πρεσβεύουσιν ὡς μήτε τὰ θεῖα τοῖς βεβήλοις εὐχείρωτα εἶναι μήτε τοὺς τῶν θείων ἀγαλμάτων φιλοθεάμονας
 20 ὡς ἀληθέσιν ἐναπομεῖναι τοῖς τύποις καὶ ὥστε τὰ θεῖα τιμᾶσθαι ταῖς ἀληθέσιν ἀποφάσεσι καὶ ταῖς πρὸς τὰ ἔσχατα τῶν οἰκείων ἀπηχημάτων ἑτεροίαις ἀφομοιώσεσιν.

Οὐδὲν οὖν ἄτοπον, εἰ καὶ τὰς οὐρανίας οὐσίας ἐκ τῶν ἀπεμφαινουσῶν ἀνομοίων ὁμοιοτήτων ἀναπλάττουσι κατὰ τὰς
 25 εἰρημένας αἰτίας. Οὐ γὰρ ἂν ἴσως οὐδὲ ἡμεῖς εἰς ζήτησιν μὲν ἐξ ἀπορίας, εἰς ἀναγωγὴν δὲ διὰ τῆς ἀκριβοῦς τῶν ἱερῶν ἐρεύνης ἐληλύθειμεν, εἰ μὴ τὸ δυσειδὲς ἡμᾶς ἐξετάραξε τῆς τῶν ἀγγέ-

12. Δηλαδή τις ἐφαρμόζουν καὶ στὴν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ.

13. Μαλ. 3,20.

14. Ἐξ. 3,2.

15. Ἱερ. 2,13. Ἰω. 7,38.

16. Ἄσμα 1,3.

νεῖες δὲν τὶς ἐφαρμόζουν μόνο στὶς ἀποκαλύψεις τῶν οὐρανίων διακόσμων, ἀλλὰ μερικὲς φορές καὶ στὶς ἀποκαλύψεις τῆς ἴδιας τῆς θεαρχίας¹². Ἔτσι ἄλλοτε μὲν ὕμνοῦν τῇ θεαρχία μὲ πράγματα ποὺ φαίνονται πολύτιμα, σὰν ἥλιο τῆς δικαιοσύνης γιὰ παράδειγμα¹³, σὰν τὸν αὐγερινὸ ποὺ ἀνατέλλει στὸ νοῦ ἱερῶς καὶ σὰν φῶς ποὺ καταυγάζει νοητῶς χωρὶς περικαλύμματα, ἄλλοτε δὲ τὴν ὕμνοῦν μὲ τὶς μεσαῖες εἰκόνες σὰν πῦρ ποὺ φωτίζει ἀβλαβῶς¹⁴, σὰν ὕδωρ ποὺ χορηγεῖ ζωτικὸ πλήρωμα καί, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσωμε συμβολικὴ γλῶσσα, διέρχεται ἀπὸ τὴ γαστέρα καὶ ἀναβλύζει ποταμοὺς ποὺ ρέουν ἀσταμάτητα¹⁵. ἄλλοτε τέλος τὴν ὕμνοῦν μὲ τὶς τελευταῖες χαμηλὲς εἰκόνες, σὰν εὐῶδες μύρο¹⁶, σὰν ἀκρογωνιαῖο λίθο¹⁷. Ἀλλὰ τῆς ἀποδίδουν καὶ θηριομορφία, προσάπτοντάς της ἰδιότητα λέοντος καὶ πάνθηρος, καὶ λέγοντας ὅτι εἶναι πάρδαλις καὶ ἀρκοῦδα ἐξαγριωμένη¹⁸. Θὰ προσθέσω ἐπίσης κι' ἐκεῖνο ποὺ φαίνεται ἐξευτελιστικώτερο καὶ ἀτοπώτερο ἀπὸ ὅλα, ὅτι οἱ δυνατοὶ στὰ θεῖα παρέδωσαν ὅτι ἡ ἴδια ἡ θεαρχία κατασκευάζει γιὰ τὸν ἑαυτὸ της καὶ εἶδος σκώληκος¹⁹. Ἔτσι ὅλοι οἱ θεόσοφοι καὶ οἱ ἐρμηνευταὶ τῆς κρυφίας ἐμπνεύσεως χωρίζουν ἀχράντως τὰ ἅγια τῶν ἀγίων ἀπὸ τὰ ἀτέλεστα καὶ ἀνίερα πράγματα· καὶ δέχονται τὴν ἀνόμοια ἱεροπλαστία, ὥστε οὔτε τὰ θεῖα νὰ εἶναι εὐπρόσιτα στοὺς βεβήλους οὔτε οἱ φιλοθεάμενες τῶν θείων ἀγαλμάτων νὰ σταθοῦν στοὺς τύπους σὰν ἀληθινούς, καὶ ὥστε τὰ θεῖα νὰ τιμοῦνται μὲ τὶς ἀληθινὲς ἀρνήσεις καὶ μὲ τὶς ἀπόμακρες παρομοιώσεις ποὺ παράγονται ἀπὸ τὰ ἔσχατα ἀπηχήματα τῆς θεαρχίας.

Ἄν λοιπὸν οἱ θεόσοφοι παριστάνουν καὶ τὶς οὐράνιες οὐσίαι μὲ τὶς ἀταίριαστες ἀνόμοιες εἰκόνες, γιὰ λόγους ποὺ ἔχουν ἀναφερθῆ, δὲν εἶναι καθόλου ἄτοπο. Ἴσως κι' ἐμεῖς δὲν θὰ ἐφθάναμε ἀπὸ ἀπορία μὲν στὴν ἀναζήτησι, ἀπὸ ἀκριβῆ δὲ ἔρευνα τῶν ἱερῶν κειμένων στὴν ἀναγωγικὴ ἐρμηνεία, ἂν δὲν μᾶς συνετάρασσε ὁ δύσμορφος χαρακτήρ τῆς ἐξεικονίσεως τῶν ἀγγέλων. Αὐτὴ ἡ δυσμορφία ὄχι μόνο δὲν ἀφήνει τὸ νοῦ μας νὰ

17. Ἦσ. 28,16.

18. Ὡσ. 5,14. 13,7 ἔ.

19. Ψαλμ. 21,7.

λων έκφαντικῆς ἀναπλάσεως, οὐκ ἐὼν ἡμῶν τὸν νοῦν ἐναπομεῖναι ταῖς ἀπαδούσαις μορφοποιαῖς, ἀλλ' ἐρεθίζον ἀπαναίνεσθαι τὰς ὑλικὰς προσπαθείας καὶ προσεθίζον ἱερῶς ἀνατείνεσθαι διὰ τῶν φαινομένων ἐπὶ τὰς ὑπερκοσμίους ἀναγωγάς.

5 Τοσαῦτα μὲν ἡμῖν εἰρήσθω διὰ τὰς ὑλικὰς καὶ ἀπεμφαινούσας τῶν ἱερῶν Λογίων ἀγγελοειδεῖς εἰκονογραφίας, ἐξῆς δὲ ἀφορίσασθαι χρὴ τί μὲν αὐτὴν εἶναι τὴν ἱεραρχίαν οἴομεθα, τί δὲ πρὸς αὐτῆς τῆς ἱεραρχίας ὀνίνασθαι τοὺς ἱεραρχίαν κεκληρωμένους.

10 Ἠγήσοιτο δὲ τοῦ λόγου Χριστός, εἶπερ ἐμοὶ θέμις εἶπεῖν ὁ ἐμός, ἡ πάσης ἱεραρχικῆς έκφαντορίας ἐπίπνοια. Σὺ δέ, ὦ παῖ, κατὰ τὴν ὀσίαν τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχικῆς παραδόσεως θεσμοθεσίαν αὐτός τε ἱεροπρεπῶς ἄκουε τῶν ἱερῶς λεγομένων ἐνθεος ἐνθέων ἐν μνήσει γινόμενος καὶ τῇ κατὰ νοῦν κρυφίῳτι τὰ
15 ἅγια περιστείλας ἐκ τῆς ἀνιέρου πληθύος ὡς ἐνοειδῆ διαφύλαξον. Οὐ γὰρ θεμιτόν, ὡς τὰ Λόγια φησιν, εἰς ὕας ἀπορρίψαι τὴν τῶν νοητῶν μαργαριτῶν ἀμιγῆ καὶ φωτοειδῆ καὶ καλλοποιὸν εὐκοσμίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

*Τί ἐστὶν ἱεραρχία
καὶ τίς ἡ κατὰ ἱεραρχίαν ὄνησις*

1 Ἔστι με ἱεραρχία κατ' ἐμὲ τάξις ἱερὰ καὶ ἐπιστήμη καὶ
20 ἐνέργεια πρὸς τὸ θεοειδὲς ὡς ἐφικτὸν ἀφομοιουμένη καὶ πρὸς τὰς ἐνδιδομένας αὐτῇ θεόθεν ἐλλάμπεις ἀναλόγως ἐπὶ τὸ θεομίμητον ἀναγομένη· τὸ δὲ θεοπρεπὲς κάλλος, ὡς ἀπλοῦν, ὡς ἀγα-

20. Σύμφωνα μὲ τίς ἐνδείξεις τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων ὁ Τιμόθεος πρέπει νὰ ἦταν πολὺ νεώτερος τοῦ Διονυσίου.

21. Ματθ. 7,6.

ἐπαναπαυθῆ στίς ἀταίριαστες παραστάσεις, ἀλλὰ τὸν ἐρεθίζει ν' ἀποφεύγη τίς συμπάθειες πρὸς τὰ ὑλικά καὶ τὸν συνηθίζει ἱερῶς ἀπὸ τὰ φαινόμενα ν' ἀνυψώνεται πρὸς τίς ὑπερκόσμιες πνευματικὲς καταστάσεις.

Ἄρκετὰ εἶναι αὐτὰ ποὺ εἶπαμε γιὰ τίς ὑλικὲς καὶ ἀταίριαστες ἀπεικονίσεις τῶν ἀγγέλων ποὺ παραδίδουν τὰ ἱερὰ Λόγια. Στὴ συνέχεια χρειάζεται νὰ ὀρίσωμε τί κατὰ τὴ γνώμη μας εἶναι αὐτὴ ἡ ἱεραρχία καὶ τί μποροῦν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπ' αὐτὴ τὴν ἱεραρχία ὅσοι μετέχουν σ' αὐτήν.

Ἄς καθοδηγήσῃ τὸ λόγο μου ὁ Χριστός, ὁ δικός μου, ἄν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ τὸ εἰπῶ, ὁ ἐμπνευστὴς κάθε ἱεραρχικῆς ἀποκαλύψεως. Ἐσὺ δέ, παιδί μου²⁰, σύμφωνα μὲ τὴν ἱερὴ διάταξι τῆς ἱεραρχικῆς μας παραδόσεως, ἄκουε ἱεροπρεπῶς τὰ ἱερὰ λόγια, μὲ τὴ μύησι στὰ θεῖα γινόμενος ἔνθεος, καὶ διαφύλαξε τὰ ἅγια μυστήρια ἀπὸ τὸ ἀνίερο πλῆθος κρύβοντάς τα ὡς ἐνοειδῆ μέσα στὰ βάθη τοῦ νοῦ σου. Διότι, ὅπως λέγουν τὰ Λόγια, δὲν εἶναι θεμιτὸ νὰ ρίψωμε στοὺς χοίρους τὴν ἄγνή, φωτεινὴ καὶ λαμπρὴ ὁμορφιά τῶν νοητῶν μαργαριταριῶν²¹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Τί εἶναι ἱεραρχία καὶ ποιά εἶναι ἡ ὠφέλεια τῆς ἱεραρχίας

- 1 Κατὰ τὴν ἄποψί μου¹ ἱεραρχία εἶναι ἱερὴ τάξις καὶ ἀγωγή καὶ ἐνέργεια ποὺ εἶναι κατὰ τὸ δυνατὸ ἀφωμοιωμένη πρὸς τὴ θεοεἶδεια καὶ ἀνάγεται πρὸς τὴ θεομιμησία ἀνάλογα μὲ τίς διδόμενες σ' αὐτὴν ἀπὸ τὸ Θεὸ ἐλλάμψεις. Τὸ θεοπρεπὲς κάλλος, μὲ τὴν ἀπλότητα, τὴν ἀγαθότητα, τὴν τελεταρχικότητά του, εἶ-

1. Στὸ σημεῖο τοῦτο ὁ Διονύσιος ἐκφράζει προσωπικὴ του γνώμη, ὄχι ἀποκάλυψι.

θόν, ὡς τελεταρχικὸν ἀμιγῆς μὲν ἐστὶ καθόλου πάσης ἀνομοιότητος, μεταδοτικὸν δὲ κατ' ἀξίαν ἐκάστω τοῦ οἰκείου φωτὸς καὶ τελειωτικὸν ἐν τελετῇ θειοτάτῃ κατὰ τὴν πρὸς αὐτὸ τῶν τελομένων ἐναρμονίως ἀπαράλλακτον μὸρφωσιν.

2 Σκοπὸς οὖν ἱεραρχίας ἐστὶν ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ὡς ἐφικτὸν ἀφομοίωσίς τε καὶ ἔνωσις, αὐτὸν ἔχουσα πάσης ἱεράς ἐπιστήμης τε καὶ ἐνεργείας καθηγεμόνα...

...Καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ θειοτάτην εὐπρέπειαν ἀκλινῶς μὲν ὄρῶν, ὡς δυνατὸν δὲ ἀποτυπούμενος καὶ τοὺς ἑαυτοῦ θιασώτας
10 ἀγάλματα θεῖα τελῶν, ἔσοπτρα διειδέστατα καὶ ἀκηλίδωτα δεκτικὰ τῆς ἀρχιφώτου καὶ θεαρχικῆς ἀκτίνος καὶ τῆς μὲν ἐνδιδομένης αἴγλης ἱερώς ἀποπληρούμενα, ταύτην δὲ αὖθις ἀφθόνως εἰς τὰ ἐξῆς ἀναλάμποντα κατὰ τοὺς θεαρχικοὺς θεσμούς. Οὐ γὰρ θεμιτὸν ἐστὶ τοῖς τῶν ἱερῶν τελεσταῖς ἢ τοῖς ἱερώς τελου-
15 μένοις ἐνεργῆσαί τι καθόλου παρὰ τὰς τῆς οἰκείας τελεταρχίας ἱεράς διατίξεις ἀλλ' οὐδὲ ὑπάρχειν ἑτέρως, εἰ τῆς θεωτικῆς αὐτῆς ἀγλαΐας ἐφίενται καὶ πρὸς αὐτὴν ἱεροπρεπῶς ἀποσκοποῦσι καὶ ἀποτυποῦνται κατὰ τὴν ἐκάστου τῶν ἱερῶν νόων ἀναλογίαν.

20 Οὐκοῦν ἱεραρχίαν ὁ λέγων ἱεράν τινα καθόλου δηλοῖ διακόσμησιν, εἰκόνα τῆς θεαρχικῆς ὠραιότητος, ἐν τάξεσι καὶ ἐπιστήμαις ἱεραρχικαῖς τὰ τῆς οἰκείας ἐλλάμπσεως ἱεουργοῦσαν μυστήρια καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρχὴν ὡς θεμιτὸν ἀφομοιουμένην· ἐστὶ γὰρ ἐκάστω τῶν ἱεραρχίαν κεκληρωμένων ἢ τελείω-
25 σις τὸ κατ' οἰκείαν ἀναλογίαν ἐπὶ τὸ θεομίμητον ἀναχθῆναι καὶ τὸ δὴ πάντων θειότερον, ὡς τὰ Λόγια φησι, «Θεοῦ συνεργὸν» γενέσθαι καὶ δεῖξαι τὴν θεῖαν ἐνέργειαν ἐν ἑαυτῷ κατὰ τὸ δυνατόν ἀναφαινομένην. Οἶον, ἐπειδὴ τάξις ἱεραρχίας ἐστὶ τὸ τοὺς μὲν καθαίρεσθαι, τοὺς δὲ καθαίρειν, καὶ τοὺς μὲν φωτίζεσθαι,

2. ΠΛΑΤΩΝΟΣ, Θεαίτητος 176αβ, «ὁμοίωσις Θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν».

3. Ἡ ἀλλαγὴ συντάξεως ἀπὸ θηλυκὸ σὲ ἀρσενικό, ἀλλὰ καὶ νοήματος ὁδηγεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι ἐδῶ ὑπάρχει κάποια πολὺ παλαιὰ φθορὰ τοῦ κειμέ-

ναι έντελῶς καθαρὸ ἀπὸ κάθε ἀνομοιότητα, μεταδίδει ἀπὸ τὸ φῶς του σὲ κάθε ὄν κατὰ τὴν ἀξία του καὶ μὲ μιὰ θειότατη μύησι τελειώνει μορφώνοντας τοὺς μουμένους ἀρμονικὰ πρὸς ἑαυτὸ κατὰ τρόπο ἀπαράλλακτο.

2 Σκοπὸς λοιπὸν τῆς ιεραχίας εἶναι ἢ κατὰ τὸ δυνατὸ ἀφομοίωσις καὶ ἔνωσις πρὸς τὸ Θεό², τὸν ὁποῖο ἔχει ὁδηγὸ σὲ ὅλη τὴν ἱερὰ ἐπιστήμη καὶ ἐνέργεια...³

...Ὁ τελεστής κυττάζει σταθερὰ πρὸς τὴ θειοτάτη ὡμορφία του, παίρνει κατὰ τὸ δυνατὸ τὴ σφραγίδα του καὶ καθιστᾷ τοὺς θιασῶτες του θεῖα ἀγάλματα, πεντακάθαρους καὶ ἀκηλίδωτους καθρέπτες, δεκτικούς τῆς ἀρχίφωτης καὶ θεαρχικῆς ἀκτίνας· πὺ γεμίζουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὴν ἱερὴ αἴγλη πὺ τοὺς δίδεται καὶ τὴν ἀντανακλοῦν ἀφθόνως στοὺς ἐπομένους σύμφωνα μὲ τοὺς θεαρχικοὺς θεσμούς. Διότι δὲν εἶναι θεμιτὸ οἱ τελεσταὶ τῶν μυστηρίων καὶ οἱ ἱερεῖς μουόμενοι νὰ ἐνεργοῦν κάτι ἀντίθετο ἀπὸ τὶς ἱερὲς διατάξεις τῆς τελεταρχίας τους, ἀλλ' οὔτε νὰ φέρωνται κατὰ διαφορετικὸ τρόπο, ἂν πάγματι ποθοῦν τὴ θεωτικὴ αὐτὴ λάμψι, ἂν ἀτενίζουν πρὸς αὐτὴν ἱεροπρεπῶς κι' ἂν παίρνουν ἀπὸ αὐτὴν τὸ ἀποτύπωμα οἱ ἱεροὶ νόες κατὰ τὴν ἰκανότητά του ὁ καθένας.

Ἐπομένως αὐτὸς πὺ χρησιμοποιοεῖ τὴ λέξι ιεραρχία ἐννοεῖ γενικὰ κάποια ἱερὰ διακόσμησι, μιὰ εἰκόνα τῆς θεαρχικῆς ὡραιότητος, πὺ τελεῖ τὰ μυστήρια τῆς ἐλλάμψεός της μὲ ἱεραρχικὲς τάξεις καὶ ἀσκήσεις⁴ καὶ ὅσο εἶναι θεμιτὸ ἀφομοιώνεται μὲ τὴν ἀρχὴ της. Διότι γιὰ κάθε πρόσωπο πὺ ἀνήκει σὲ μιὰ ἱεραρχία τελείωσις εἶναι ἢ κατὰ τὴ δύναμί του ἀναγωγὴ πρὸς τὴ μίμησι τοῦ Θεοῦ καὶ –πρᾶγμα πὺ εἶναι τὸ θειότερο ἀπὸ ὅλα– τὸ νὰ γίνῃ συνεργὸς τοῦ Θεοῦ⁵, ὅπως λέγουν τὰ Λόγια, καὶ νὰ δείξῃ κατὰ τὸ δυνατὸ τὴ φανέρωσι τῆς θείας ἐνεργείας στὸν ἑαυτὸ του. Ἔτσι, ἐπειδὴ ἢ τάξις τῆς ιεραρχίας ἀπαιτεῖ ἄλλοι μὲν νὰ καθαρίζωνται κι' ἄλλοι νὰ καθαρίζουν, ἄλλοι νὰ φωτίζου.

4. Στὴν ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα ἢ λέξις «ἐπιστήμη» ἐκτὸς ἀπὸ γνῶσι σημαίνει καὶ ἄσκησι.

5. Α' Κορ. 3,9. Γ' Ἰω. 8.

τοὺς δὲ φωτίζειν, καὶ τοὺς μὲν τελεῖσθαι, τοὺς δὲ τελεσιουργεῖν, ἐκάστω τὸ θεομίμητον ἀρμόσει κατὰ τόνδε τὸν τρόπον· ἡ θεία μακαριότης ὡς ἐν ἀνθρώποις εἰπεῖν ἀμιγῆς μὲν ἐστὶν ἀπάσης ἀνομοιότητος, πλήρης δὲ φωτὸς αἰδίου, τελεία καὶ ἀνενδεῆς
5 ἀπάσης τελειότητος, καθαίρουσα καὶ φωτίζουσα καὶ τελεσιουργοῦσα, μᾶλλον δὲ κάθαρσις αὐτὴ καὶ φωτισμὸς καὶ τελείωσις, ὑπὲρ κάθαρσιν, ὑπὲρ φῶς, προτέλειος αὐτοτελεταρχία καὶ πάσης μὲν ἱεραρχίας αἰτία, παντὸς δὲ ἱεροῦ κατὰ τὸ ὑπερέχον ἐξηρημένη.

3 Χρὴ τοιγαροῦν, ὡς οἶμαι, τοὺς μὲν καθαιρομένους ἀμιγεῖς ἀποτελεῖσθαι καθόλου καὶ πάσης ἐλευθεροῦσθαι τῆς ἀνομοίου συμφύσεως, τοὺς δὲ φωτιζομένους ἀποπληροῦσθαι τοῦ θείου φωτὸς πρὸς θεωρητικὴν ἔξιν καὶ δύναμιν ἐν πανάγνοις νοδὸς ὀφθαλμοῖς ἀναγομένους, τοὺς δὲ τελουμένους ἐκ τοῦ ἀτελοῦς
15 μεταταττομένους μετόχους γίνεσθαι τῆς τῶν ἐποπτευθέντων ἱερῶν τελειωτικῆς ἐπιστήμης, τοὺς δὲ καθαρτικοὺς περιουσία καθάρσεως ἑτέροις μεταδιδόναι τῆς οἰκείας ἀγνότητος, τοὺς δὲ φωτιστικοὺς ὡς διειδεστέρους νόας καὶ πρὸς μετοχὴν φωτὸς καὶ μετάδοσιν οἰκείως ἔχοντας καὶ πανολβίως τῆς ἱερᾶς ἀπο-
20 πληρουμένους αἴγλης τὸ κατὰ πᾶν αὐτῶν ὑπερχεόμενον φῶς εἰς τοὺς ἀξίους φωτὸς ἐποχετεύειν, τοὺς δὲ τελεσιουργοὺς ὡς ἐπιστημονικοὺς τῆς τελεστικῆς μεταδόσεως τελεῖν τοὺς τελουμένους τῇ πανιέρῳ μῆσει τῆς τῶν ἐποπτευθέντων ἱερῶν ἐπιστήμης. Οὐκοῦν ἐκάστη τῆς ἱεραρχικῆς διακοσμῆσεως τάξις κατὰ
25 τὴν οἰκείαν ἀναλογίαν ἀνάγεται πρὸς τὴν θεῖαν συνεργίαν, ἐκεῖνα τελοῦσα χάριτι καὶ θεοδότῳ δυνάμει τὰ τῇ θεαρχίᾳ φυσικῶς καὶ ὑπερφυῶς ἐνόντα καὶ πρὸς αὐτῆς ὑπερουσίως δρώμενα καὶ πρὸς τὴν ἐφικτὴν τῶν φιλοθέων νόων μίμησιν ἱεραρχικῶς ἐκφαινόμενα.

6. Εὐρίσκομε ἐδῶ τὰ τρία στάδια τῆς τελειώσεως· κάθαρσις, φωτισμὸς, τελείωσις.

ζωνται κι' ἄλλοι νὰ φωτίζουν, ἄλλοι νὰ τελειώνωνται κι' ἄλλοι νὰ τελειώνουν, στὸν καθένα θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ θεομιμησία κατὰ τὸν τρόπο του. Γιὰ νὰ ἐκφρασθοῦμε κατὰ τὰ ἀνθρώπινα, ἡ θεία μακαριότης εἶναι καθαρὴ ἀπὸ κάθε ἀνομοιότητα, γεμάτη αἶδιο φῶς, τελεία καὶ πλήρης ἀπὸ κάθε τελειότητα· καθαρίζει, φωτίζει καὶ τελεσιουργεῖ, μᾶλλον δὲ εἶναι ἡ ἴδια κάθαρσις, φωτισμὸς καὶ τελείωσις, ὑπεράνω φωτός, ὑπερτελεία αὐτοτελεταρχία· εἶναι αἰτία κάθε ἱεραρχίας καὶ ὑπερβαίνει σὲ μεγάλο βαθμὸν κάθε ἱερό.

- 3 Νομίζω λοιπὸν ὅτι πρέπει οἱ μὲν καθαριζόμενοι νὰ γίνωνται ἐντελῶς καθαροί⁶, νὰ ἐλευθερώνωνται ἀπὸ κάθε ἀνόμοια μῖξι, οἱ δὲ φωτιζόμενοι νὰ γεμίζουν θεῖο φῶς, ὥστε μὲ τοὺς πανάγνους ὀφθαλμοὺς τοῦ νοῦ ν' ἀνυψώνωνται πρὸς τὴν κατοχὴ καὶ τὴ δύναμι τῆς θεωρίας, οἱ δὲ τελειοποιούμενοι, μετατασσόμενοι ἀπὸ τὴ μερίδα τοῦ ἀτελοῦς, νὰ γίνωνται μέτοχοι τῆς τελειωτικῆς ἐπιστήμης τῶν μυστηρίων ποὺ ἐπώπτευσαν. Πρέπει ἐπίσης οἱ μὲν καθαρτικοὶ ἀπὸ περίσσεια καθάρσεως νὰ μεταδίδουν καὶ σ' ἄλλους τὴν ἀγνότητά τους, οἱ δὲ φωτιστικοί, ποὺ ὡς καθαρῶτεροι νόες εἶναι ἱκανοὶ νὰ μετέχουν καὶ νὰ μεταδίδουν φῶς καὶ πλούσια ὑπερπληρωμένοι ἱερὴ αἴγλη, νὰ διοχετεύουν στοὺς ἀξίους φωτὸς τὸ φῶς ποὺ ξεχειλίζει ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη· κι' οἱ τελεσιουργοὶ ὡς γνῶστες τῆς τελεστικῆς μεταδόσεως νὰ μυοῦν τοὺς τελειωμένους στὴν πανίερη μύησι τῆς ἐπιστήμης τῶν ἐποπτευθέντων ἱερῶν μυστηρίων. Ἔτσι λοιπὸν κάθε τάξις τῆς ἱεραρχικῆς διακοσμῆσεως ἀνάγεται πρὸς τὴ θεία συνεργία, σύμφωνα μὲ τὴν ἀναλογία τῆς δυνάμεώς της⁷, ἐπιτελώντας μὲ τὴ χάρι καὶ τὴ δύναμι τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνα τὰ ἔργα ποὺ φυσικῶς καὶ ὑπερφυσικῶς ἀνήκουν στὴ θεαρχία, καὶ ἀπ' αὐτὴν ἐνεργοῦνται ὑπερουσίως καὶ ἀποκαλύπτονται γιὰ νὰ ἐπιτύχουν οἱ φιλόθεοι νόες τὴν μίμησι κατὰ τὸ ἐφικτό.

7. Κάθε ἀγγελικὴ τάξις καὶ κάθε ἀγγελικὸ ὄν χωριστὰ μετέχει καὶ στις τρεῖς ἐνέργειες (κάθαρσι, φωτισμὸς, τελείωσι) μὲ τρόπο ἄνισο καὶ ἀνάλογο πρὸς τὴ θέωσί τους. Βλ. τὸ ἴδιο θέμα παρακάτω, 9,3. Τὸ ἴδιο λέγεται καὶ γιὰ τις τάξεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Τί σημαίνει ἡ τῶν ἀγγέλων ἐπωνυμία

1 Τῆς τοίνυν ἱεραρχίας αὐτῆς ὃ τι ποτέ ἐστίν, ὡς οἶμαι, κα-
 λῶς ἡμῖν ὀρισθείσης, τὴν ἀγγελικὴν ἱεραρχίαν ἐξῆς ὑμνητέον
 καὶ τὰς ἱεράς αὐτῆς ἐν τοῖς Λογίοις μορφοποιίας ὑπερκοσμίοις
 ὀφθαλμοῖς ἐποπτευτέον, ὅπως ἀναχθῶμεν ἐπὶ τὴν θεοειδεστά-
 5 τὴν αὐτῶν ἀπλότητα διὰ τῶν μυστικῶν ἀναπλάσεων, καὶ τὴν
 ἀπάσης ἱεραρχικῆς ἐπιστήμης ἀρχὴν ὑμνήσωμεν ἐν θεοπρεπεῖ
 σεβασμιότητι καὶ τελεταρχικαῖς εὐχαριστίαις. Πρῶτον δ' ἀπάν-
 των ἐκεῖνο εἰπεῖν ἀληθές, ὡς ἀγαθότητι πάσας ἢ ὑπερούσιος
 θεαρχία τὰς τῶν ὄντων οὐσίας ὑποστήσασα πρὸς τὸ εἶναι παρή-
 10 γαγεν. Ἔστι γὰρ τοῦτο τῆς πάντων αἰτίας καὶ ὑπὲρ πάντα ἀγα-
 θότητος ἴδιον, τὸ πρὸς κοινωνίαν ἑαυτῆς τὰ ὄντα καλεῖν, ὡς
 ἐκάστῳ τῶν ὄντων ὄρισται πρὸς τῆς οἰκείας ἀναλογίας. Πάντα
 μὲν οὖν τὰ ὄντα μετέχει προνοίας ἐκ τῆς ὑπερουσίου καὶ παναι-
 τίου θεότητος ἐκβλυζομένης· οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰ μὴ τῆς τῶν ὄντων
 15 οὐσίας καὶ ἀρχῆς μετειλήφει. Τὰ μὲν οὖν ἄζωα πάντα τῷ εἶναι
 αὐτῆς μετέχει (τὸ γὰρ εἶναι πάντων ἐστὶν ἢ ὑπὲρ τὸ εἶναι θεό-
 της), τὰ δὲ ζῶντα τῆς αὐτῆς ὑπὲρ πᾶσαν ζωὴν ζωοποιουῦ δυνά-
 μεως τὰ δὲ λογικὰ καὶ νοερά τῆς αὐτῆς ὑπὲρ πάντα καὶ λόγον
 καὶ νοῦν αὐτοτελοῦς καὶ προτελείου σοφίας. Δῆλον δὲ ὅτι περὶ
 20 αὐτὴν ἐκεῖναι τῶν οὐσιῶν εἰσὶν ὅσαι πολλαχῶς αὐτῆς μετειλή-
 φασιν.

2 Αἱ γοῦν ἅγαι τῶν οὐρανίων οὐσιῶν διακοσμήσεις ὑπὲρ τὰ

1. Δηλαδὴ τὴν ἱεραρχία γενικά, οὐρανία καὶ ἐπίγεια.

2. Ὑπερούσια ἀγαθότης καὶ ἀρχὴ τῶν ὄντων εἶναι βέβαια ὁ Θεός.

3. Δηλαδὴ τῆς ἀπολύτως τελείας καὶ ἀρχεγόνως τελείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Τί σημαίνει ἡ ἐπωνυμία τῶν ἀγγέλων

1 Ἐφοῦ λοιπὸν ὠρίσαμε καλὰ τὴν ἔννοια τῆς ἱεραρχίας καθ' ἑαυτήν¹, ἃς ὑμνήσωμε τώρα τὴν ἀγγελικὴ ἱεραρχία κι' ἃς ἐποπτεύσωμε μὲ ὑπερκοσμίους ὀφθαλμοὺς τὶς ἱερὲς εἰκόνες, ποὺ περιέχονται στὰ Λόγια, γιὰ ν' ἀνυψωθοῦμε ἐπάνω στὴ θεοειδέστατη ἀπλότητά της διὰ μέσου τῶν μυστικῶν παραστάσεων καὶ νὰ ὑμνήσωμε τὴν ἀρχὴ ὅλης τῆς ἱεραρχικῆς ἐπιστήμης μὲ θεοπρεπῆ σεβασμιότητα καὶ τελεταρχικὲς εὐχαριστίες. Καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα πρέπει νὰ διακηρύξωμε ἐκείνη τὴν ἀλήθεια, ὅτι δηλαδή ἡ ὑπερούσια θεαρχία ἔφερε σὲ ὕπαρξι τὶς οὐσίες τῶν ὄντων, δίδοντάς τους ὑπόστασι. Ἰδιαιτέρο γνῶρισμα τῆς αἰτίας τῶν ὄλων καὶ τῆς ἐπάνω ἀπὸ ὅλα ἀγαθότητος εἶναι τοῦτο, τὸ νὰ καλῆ τὰ ὄντα, γιὰ νὰ κοινωνοῦν μὲ αὐτήν, ὅπως ἔχει ὀρισθῆ ἀνάλογα μὲ τὴν ἰκανότητά τους. Ὅλα λοιπὸν τὰ ὄντα μετέχουν τῆς προνοίας ποὺ ξεχύνεται ἀπὸ τὴν ὑπερούσια καὶ παναίτια ἀγαθότητα· διότι, ἂν δὲν μετελάμβαναν τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων, δὲν θὰ ὑπῆρχαν². Τὰ ἄζωα λοιπὸν μετέχουν ὅλα στὸ εἶναι της (διότι ἡ ὑπεράνω τοῦ εἶναι θεότης εἶναι τὸ εἶναι τῶν πάντων), τὰ ζῶντα μετέχουν τῆς ζωοποιοῦ δυνάμεως ποὺ εἶναι ὑπεράνω κάθε ζωῆς, τὰ δὲ λογικὰ καὶ νοερὰ μετέχουν τῆς αὐτοτελοῦς καὶ προτέλειας³ σοφίας ποὺ εἶναι ὑπεράνω κάθε λόγου καὶ νοῦ. Εἶναι δὲ φανερὸ ὅτι ἐκεῖνες οἱ οὐσίες ποὺ ἔχουν μεταλάβει ἀπὸ τὴ θεότητα μὲ πολλοὺς τρόπους εὐρίσκονται ἐντελῶς γύρω ἀπὸ αὐτήν^{3α}.

2 Οἱ ἅγιες λοιπὸν διακοσμήσεις τῶν οὐρανίων οὐσιῶν μετέ-

3α. Τέτοιες κατηγορίες ὄντων ὑπάρχουν: τὰ ἄζωα ποὺ μετέχουν μόνο στὸ εἶναι· τὰ ζῶντα ποὺ μετέχουν τοῦ εἶναι καὶ τῆς ζωῆς· τὰ λογικὰ ποὺ μετέχουν τοῦ εἶναι, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ λόγου· τὰ νοερὰ ποὺ μετέχουν τοῦ εἶναι, τῆς ζωῆς, τοῦ λόγου καὶ τοῦ νοῦ.

μόνον ὄντα καὶ ἀλόγως ζῶντα καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς λογικὰ τῆς
 θεαρχικῆς μεταδόσεως ἐν μετουσίᾳ γεγόνασιν. Νοητῶς γὰρ ἐπὶ
 τὸ θεομίμητον ἑαυτὰς ἀποτυποῦσαι καὶ πρὸς τὴν θεαρχικὴν ἐμ-
 φέρειαν ὑπερκοσμίως ὀρῶσαι καὶ μορφοῦν ἐφιέμεναι τὸ νοερὸν
 5 αὐτῶν εἶδος, ἀφθονωτέρας εἰκότως ἔχουσι τὰς πρὸς αὐτὴν κοι-
 νωνίας, προσεχεῖς μὲν οὔσαι καὶ ἀεὶ πρὸς τὸ ἄναντες ὡς θεμι-
 τὸν ἐν συντονίᾳ τοῦ θεοῦ καὶ ἀκλινοῦς ἔρωτος ἀνατεινόμεναι
 καὶ τὰς ἀρχικὰς ἐλλάμπεις ἀῦλως καὶ ἀμιγῶς εἰσδεχόμεναι καὶ
 πρὸς αὐτὰς ταπτόμεναι καὶ νοερὰν ἔχουσαι τὴν πᾶσαν ζωὴν.
 10 Αὐταὶ γοῦν εἰσὶν αἱ πρῶτως καὶ πολλαχῶς ἐν μετουσίᾳ τοῦ
 θεοῦ γινόμεναι καὶ πρῶτως καὶ πολλαχῶς ἐκφαντορικαὶ τῆς
 θεαρχικῆς κρυφιοῦτος, διὸ καὶ παρὰ πάντα τῆς ἀγγελικῆς
 ἐπωνυμίας ἐκκρίτως ἠξίωονται, διὰ τὸ πρῶτως εἰς αὐτὰς ἐγγίνε-
 σθαι τὴν θεαρχικὴν ἔλλαμψιν καὶ δι' αὐτῶν εἰς ἡμᾶς διαπορ-
 15 θμεύεσθαι τὰς ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκφαντορίας.

Οὕτω γοῦν ὁ νόμος, ὡς ἡ θεολογία φησί, δι' ἀγγέλων ἡμῖν
 ἐδωρήθη καὶ τοὺς κλεινοὺς δὲ πρὸ νόμου καὶ μετὰ νόμον ἡμῶν
 πατέρας ἀγγελοι πρὸς τὸ θεῖον ἀνῆγον ἢ τὸ πρακτέον εἰσηγού-
 μενοι καὶ πρὸς εὐθεΐαν ἀληθείας ὁδὸν ἐκ πλάνης καὶ ζωῆς ἀνιέ-
 20 ρου μετάγοντες ἢ τάξεις ἱερὰς ἢ μυστηρίων ὑπερκοσμίων κρυ-
 φίας ὀράσεις ἢ θείας τινὰς προαναρρήσεις ὑποφητικῶς ἀναφαί-
 νοντες.

3 Εἰ δέ τις φαίη καὶ αὐτόθεν ἀμέσως ἐγγενέσθαι τισὶ τῶν
 ἀγίων θεοφανείας, μανθανέτω καὶ τοῦτο σαφῶς ἐκ τῶν ἱερω-
 25 τάτων Λογίων ὡς αὐτὸ μὲν ὃ τι ποτέ ἐστι τὸ τοῦ Θεοῦ κρύφιον
 οὐδεὶς ἐώρακεν οὐδὲ ὄψεται, θεοφάνειαι δὲ τοῖς ὁσίοις γεγόνασι
 κατὰ τὰς πρεπούσας Θεῶ διὰ δὴ τινῶν ἱερῶν καὶ τοῖς ὀρῶσιν

---

4. Γαλ. 3,19.

5. Πράξ. 7,53.

6. Πράξ. 10,3

χουν τῆς θεαρχικῆς μεταδόσεως παραπάνω ἀπὸ τὰ ἀπλῶς ὄντα, ἀπὸ τὰ ἀλόγως ζῶντα καὶ ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα λογικὰ ὄντα. Πράγματι, ἐφ' ὅσον ἀποτυπώνονται νοητῶς πρὸς τὴ θεομιμησία, ἐφ' ὅσον ἀποβλέπουν ὑπερκοσμίως πρὸς τὴ θεαρχικὴ ὁμοίωσι κι' ἐπιθυμοῦν νὰ διαμορφώσουν τὸ νοερὸ εἶδος τους, εἶναι εὐλογο νὰ ἔχουν ἀφθονώτερη κοινωνία μὲ τὴ θεαρχία· διότι εἶναι συνημμένες μὲ τὴ θεαρχία, τείνουν πρὸς τὰ ἐπάνω ψηλὰ μὲ δυνατὸ καὶ σταθερὸ θεῖο ἔρωτα, ὅσο εἶναι θεμιτό, εἰσδέχονται τὶς θεαρχικὲς ἐλλάμψεις αὐλως καὶ καθαρῶς, στοιχοῦνται μαζὶ μὲ αὐτὲς τὶς ἐλλάμψεις καὶ ζοῦν σὲ μιὰ ἐντελῶς νοερὴ ζωὴ. Αὐτὲς λοιπὸν εἶναι οἱ οὐσίαι ποὺ ἔφθασαν πρῶτες καὶ μὲ πολλοὺς τρόπους στὴ μετουσία τοῦ θεοῦ καὶ ποὺ ἔγιναν πρῶτες καὶ μὲ πολλοὺς τρόπους ἀποκαλυπτικὲς τῆς θεαρχικῆς κρυφιοτήτος πρὸς τοὺς ἄλλους. Γι' αὐτὸ κατὰ προτίμησι ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες αὐτὲς ἀξιώθηκαν τῆς ἀγγελικῆς ἐπωνυμίας, διότι σ' αὐτὲς ἔρχονται πρῶτα ἡ θεαρχικὴ ἔλλαμψις καὶ δι' αὐτῶν μεταδίδονται σ' ἐμᾶς οἱ ἐπάνω ἀπὸ μᾶς ἀποκαλύψεις.

Ἔτσι λοιπόν, ὅπως διδάσκει ἡ θεολογία⁴, δι' ἀγγέλων μᾶς ἐδόθηκε ὁ νόμος καὶ ἄγγελοι ἀνέβαζαν πρὸς τὸ θεῖο τοὺς ἐνδόξους πατέρες μας⁵, πρὶν ἀπὸ τὸ νόμο καὶ μετὰ ἀπὸ τὸ νόμο, εἴτε εἰσηγούμενοι κανόνες διαγωγῆς καὶ μεταφέροντάς τους ἀπὸ τὴν πλάνη καὶ τὴν ἀνίερη ζωὴ στὴν εὐθεῖα ὁδὸ τῆς ἀληθείας⁶ εἴτε ἀποκαλύπτοντάς τους προφητικῶς ἱερὰ παραγγέλματα ἢ ἀπόκρυφα ὀράματα ὑπερκοσμίων μυστηρίων ἢ τέλος θεῖες προρρήσεις.

3 Ἄν ὁμως ἰσχυρισθῆ κανεὶς ὅτι σὲ μερικοὺς ἀγίους ἔγιναν θεοφάνειες αὐτομάτως χωρὶς μεσάζοντες, ἅς μάθη καὶ τοῦτο σαφῶς ἀπὸ τὰ ἱερώτατα Λόγια· τὸ μυστικὸ τοῦ Θεοῦ, ὅ,τι εἶναι καθ' ἑαυτὸ ἀκριβῶς, κανεὶς δὲν τὸ εἶδε οὔτε πρόκειται νὰ τὸ ἰδῆ⁷, ἀλλ' ἀπλῶς ἔγιναν θεοφάνειες στοὺς ὁσίους μὲ ἀποκαλύψεις ταιριαστὲς στὸ Θεὸ διὰ μέσου ὀράσεων ἱερῶν καὶ ἀναλό-

7. Ἐξ. 33,20. Ἰω. 1,18. Α' Ἰω. 4,12. Α' Τιμ. 6,16.

ἀναλόγων ὁράσεων ἐκφαντορίας. Ἡ γοῦν πάνσοφος θεολογία τὴν δρασιν ἐκείνην, ἣτις ἐν ἑαυτῇ διαγεγραμμένην ἀνέφαινε τὴν θεϊαν ὡς ἐν μορφώσει τῶν ἀμορφώτων ὁμοίωσιν, ἐκ τῆς τῶν ὁρώντων ἐπὶ τὸ θεῖον ἀναγωγῆς εἰκότως καλεῖ θεοφάνειαν ὡς
5 δι' αὐτῆς τοῖς ὁρῶσι θείας ἐγγινομένης ἐλλάμψεως καί τι τῶν θείων αὐτῶν ἱερῶς μνουμένων.

Ταύτας δὲ τὰς θείας ὁράσεις οἱ κλεινοὶ πατέρες ἡμῶν ἐμνοῦντο διὰ μέσων τῶν οὐρανίων δυνάμεων. Ἦ οὐχὶ καὶ τὴν ἱερὰν τοῦ νόμου θεσμοθεσίαν ἢ τῶν Λογίων παράδοσις ὡς αὐ-
10 τόθεν μὲν φησιν ἐκ Θεοῦ τῷ Μωυσῆ δεδορημένην, ὅπως ἂν ἡμᾶς ἀληθῶς μνήσῃ τὸ θείας αὐτὴν εἶναι καὶ ἱερᾶς ὑποτυπώσεις; Διδάσκει δὲ καὶ τοῦτο σοφῶς ἡ θεολογία, τὸ δι' ἀγγέλων αὐτὴν εἰς ἡμᾶς προελθεῖν, ὡς τῆς θεονομικῆς τάξεως ἐκεῖνο θεσμοθετοῦσης, τὸ διὰ τῶν πρώτων τὰ δεύτερα πρὸς τὸ θεῖον
15 ἀνάγεσθαι. Καὶ γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ὑπερκειμένων τε καὶ ὑφειμένων νόων, ἀλλὰ κἀν τοῖς ὁμοταγέσιν οὗτος ὁ θεσμὸς ὦρισται παρὰ τῆς πάντων ὑπερουσίου ταξιαρχίας, τὸ καθ' ἑκάστην ἱεραρχίαν πρώτας καὶ μέσας καὶ τελευταίας εἶναι τάξεις τε καὶ δυνάμεις καὶ τῶν ἡττόνων εἶναι τοὺς θειοτέρους μύστας καὶ
20 χειραγωγοὺς ἐπὶ τὴν θεϊαν προσαγωγὴν καὶ ἔλλαμψιν καὶ κοινωνίαν.

4 Ὅρῳ δὲ ὅτι καὶ τὸ θεῖον τῆς Ἰησοῦ φιλανθρωπίας μυστήριον ἄγγελοι πρῶτον ἐμνήθησαν, εἶτα δι' αὐτῶν εἰς ἡμᾶς ἢ τῆς γνώσεως χάρις διέβαινεν. Οὕτω γοῦν ὁ θειότατος Γαβριὴλ Ζα-
25 χαρίαν μὲν τὸν ἱεράρχην ἐμυσταγῶγει τὸ προφήτην ἔσεσθαι τὸν ἐξ αὐτοῦ παρ' ἐλπίδα χάριτι θείᾳ γεννησόμενον παῖδα τῆς ἀγαθεοπρεπῶς καὶ σωτηρίως τῷ κόσμῳ ἐπιφανησομένης ἀνδρικῆς τοῦ Ἰησοῦ θεουργίας, τὴν δὲ Μαριάμ ὅπως ἐν αὐτῇ γενήσεται τὸ

8. Συνώνυμες ἐκφράσεις θὰ ἦταν «στὴν ἐξεικόνισι τῶν ἀνεικονίστων», «στὴ σχηματοποίησι τῶν ἀσχηματίστων» καὶ τὰ παρόμοια.

9. Βλ. π.χ. τέτοιες θεοφάνειες στὸ Μωυσῆ, Ἐξ. 3,2 ἐέ., στὸν Ἰεζεκιὴλ 1,4 ἐέ. καὶ ἄλλοῦ.

γων πρὸς τοὺς βλέποντας. Ἡ πάνσοφη λοιπὸν θεολογία θεοφάνεια καλεῖ ἐκείνη τὴν ὄρασι πὺ δειχνει ζωγραφισμένη μέσα τῆς τῆ θεία εἰκόνα κατὰ τρόπο πὺ ταιριάζει στὴν μόρφωση τῶν ἀμορφώτων⁸, καὶ εὐλόγως τὴν καλεῖ ἔτσι ἀπὸ τὴν ἀναγωγή τῶν ὁρώντων πρὸς τὸ θεῖο· διότι δι' αὐτῆς προκαλεῖται θεία ἔλλαμψις στοὺς βλέποντας, οἱ ὁποῖοι κατὰ κάποιον τρόπο μυοῦνται στὰ θεῖα ἱερῶς⁹.

Οἱ ἔνδοξοι πατέρες μας ὅμως ἐμυοῦνταν σ' αὐτὲς τὶς θεῖες ὁράσεις μόνο διὰ μέσου τῶν οὐρανίων δυνάμεων. Ἡ μήπως ἡ παράδοσις τῶν Λογίων δὲν λέγει ὅτι καὶ ἡ ἱερὴ νομοθεσία ἐδόθηκε στὸν Μῶσῃ ἀμέσως ἀπὸ τὸ Θεὸ γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸ, γιὰ νὰ μᾶς βεβαιώση ὅτι οἱ ἐντολὲς τῆς νομοθεσίας αὐτῆς εἶναι ἱερὲς ἐξεικονίσεις; Διδάσκει δὲ ἡ θεολογία σοφῶς καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ νομοθεσία κατέβηκε σ' ἐμᾶς δι' ἀγγέλων¹⁰, γιὰ νὰ δηλώση ὅτι ἡ θεονομικὴ τάξις θεσμοθετεῖ τὸν κανόνα ἐκεῖνον, ὅτι δηλαδὴ τὰ δεῦτερα ἀνάγονται πρὸς τὸ θεῖο διὰ τῶν πρώτων. Πράγματι ἡ ὑπερούσια ταξιαρχία¹¹ ὅλων τῶν εὐταξιῶν ἔχει ὀρίσει, ὄχι μόνο μεταξὺ τῶν ὑπερκειμένων καὶ τῶν ὑφειμένων νόων, ἀλλὰ μέσα στοὺς ὁμοταγεῖς μεταξὺ τους, τοῦτον τὸν κανόνα· νὰ ὑπάρχουν δηλαδὴ σὲ κάθε ἱεραρχία πρῶτες καὶ μεσαῖες καὶ τελευταῖες τάξεις καὶ δυνάμεις, καὶ οἱ θειότεροι νόες νὰ εἶναι μυσταγωγοὶ καὶ χειραγωγοὶ τῶν κατωτέρων γιὰ τὴν προσέγγισι, τὴν ἔλλαμψι καὶ τὴν κοινωνία τοῦ θεοῦ.

- 4 Παρατηρῶ μάλιστα ὅτι καὶ τὸ μυστήριον τῆς θείας φιλανθρωπίας τοῦ Ἰησοῦ πρῶτοι οἱ ἄγγελοι τὸ ἐμυήθησαν κι' ἔπειτα ἡ χάρις τῆς γνώσεως ἐπέρασε σ' ἐμᾶς διὰ μέσου αὐτῶν. Ἔτσι λοιπὸν ὁ θειότατος Γαβριήλ, τὸν μὲν ἱεράρχη Ζαχαρία διεφώτισε ὅτι τὸ παιδί, πὺ ἐπρόκειτο νὰ γεννηθῆ ἀπ' αὐτὸν ἀνεπίστως κατὰ θεία χάρι, θὰ γίνῃ προφήτης τοῦ θεανθρώπινου ἔργου τοῦ Ἰησοῦ πὺ θὰ ἐφανερωνόταν στὸν κόσμον ἀγαθοπρεπῶς καὶ σωτηρίως¹², τὴν δὲ Μαρία διεφώτισε στὸ πῶς ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιηθῆ μέσα τῆς τὸ θεαρχικὸ μυστήριον τῆς ἄρρητης

10. Ἐβρ. 2,2.

11. Ἡ ἀρχὴ τῆς τάξεως, ὁ Θεός.

12. Λουκᾶ 1,11.

θεαρχικὸν τῆς ἀφθέγκτου θεοπλασίας μυστήριον. Ἴτερος δὲ τῶν ἀγγέλων τὸν Ἰωσήφ ἐξεπαίδευεν ὅπως ἀληθῶς ἐκπεπληρωται τὰ θειωδῶς ἐπηγγελμένα τῷ προγόνῳ Δαυίδ, ἄλλος δὲ τοὺς ποιμένας ὡς τῇ τῶν πολλῶν ἀναχωρήσει καὶ ἡσυχία κε-
5 καθαρμένους εὐηγγελίζετο καὶ σὺν αὐτῷ πλῆθος στρατιᾶς οὐρα-
νίου τὴν πολυύμνητον ἐκείνην παρεδίδου τοῖς ἐπὶ γῆς δοξολο-
γίαν.

Ἄνανεύσω δὲ καὶ πρὸς τὰς ὑπερτάτας τῶν Λογίων φωτο-
φανείας. Ὅρῳ γὰρ ὅτι καὶ αὐτὸς Ἰησοῦς, ἡ τῶν ὑπερουρανίων
10 οὐσιῶν ὑπερούσιος αἰτία, πρὸς τὸ καθ' ἡμᾶς ἀμεταβόλως ἐλη-
λυθῶς οὐκ ἀποπηδᾷ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ταχθείσης τε καὶ αἰρεθείσης
ἀνθρωποπρεποῦς εὐταξίας, ἀλλ' εὐπειθῶς ὑποτάττεται ταῖς τοῦ
Πατρὸς καὶ Θεοῦ δι' ἀγγέλων διατυπώσειςιν καὶ διὰ μέσων αὐ-
τῶν ἀγγέλλεται τῷ Ἰωσήφ ἢ πρὸς τοῦ Πατρὸς οἰκονομηθεῖσα
15 τοῦ υἱοῦ πρὸς Αἴγυπτον ἀναχώρησις καὶ αὐθις ἢ πρὸς τὴν Ἰου-
δαίαν ἐξ Αἰγύπτου μεταγωγὴ καὶ δι' ἀγγέλων αὐτὸν ὀρῶμεν ὑπὸ
ταῖς πατρικαῖς θεσμοθεσίαις ταττόμενον. Ἐῷ γὰρ εἰπεῖν ὡς εἶ-
δότι τὰ ταῖς ἱερατικαῖς ἡμῶν παραδόσειςιν ἐκπεφασμένα καὶ
περὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ τὸν Ἰησοῦν ἐνισχύσαντος ἢ ὅτι καὶ αὐτὸς
20 Ἰησοῦς κατὰ τὴν ἡμῶν σωστικὴν ἀγαθουργίαν εἰς ἐκφαντορι-
κὴν ἐληλυθῶς τάξιν Ἄγγελος μεγάλης βουλῆς ἀνηγόρευται.
Καὶ γὰρ ὡς αὐτὸς ἀγγελοπρεπῶς φησιν, ὅσα ἤκουσε παρὰ τοῦ
Πατρὸς ἀνήγγειλεν ἡμῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

**Διατί πᾶσαι αἱ οὐράνιαι οὐσίαι
κατὰ κοινού ἄγγελοι λέγονται**

1 Αὕτη μὲν οὖν ἐστὶν ὡς καθ' ἡμᾶς ἡ αἰτία τῆς ἀγγελικῆς ἐν

13. Λουκᾶ 1,26.

14. Ματθ. 1,20.

15. Λουκᾶ 2,8-14.

ένανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ¹³. Ἄλλος πάλι ἄγγελος ἐδίδαξε τὸν Ἰωσήφ, πῶς ἐπραγματοποιήθηκαν οἱ ὑποσχέσεις πού εἶχαν δοθῆ θειωδῶς στὸν πρόγονο Δαβίδ¹⁴, ἄλλος ἔφερε τὴν καλὴ ἀγγελία στοὺς ποιμένες, οἱ ὁποῖοι λόγῳ τῆς ἀπομακρύνσεώς τους ἀπὸ τὰ πλήθη καὶ τῆς ἡσυχίας ἦσαν κεκαθαρμένοι, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν πλῆθος οὐρανίας στρατιᾶς παρέδωσαν στοὺς ἐπὶ γῆς τὴν πολυύμνητη ἐκείνη δοξολογία¹⁵.

Ἄλλὰ θ' ἀτενίσω καὶ τὶς ὑπέρτατες φωτοφάνειες τῶν Λογίων. Διότι βλέπω ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς, ἡ ὑπερούσια αἰτία τῶν ὑπερουρανίων ὄντων, ἀφοῦ κατέβηκε χωρὶς νὰ μεταβληθῆ στὸ ἐπίπεδό μας, δὲν ξεφεύγει ἀπὸ τὴν ἀνθρωποπρεπῆ εὐταξία, τὴν ὁποία αὐτὸς καθώρισε καὶ ἐξέλεξε, ἀλλὰ ὑποτάσσεται στὶς ἐντολὰς τοῦ Πατρὸς καὶ Θεοῦ πού διαβιβάζονται δι' ἀγγέλων εὐπειθῶς· διὰ μέσου αὐτῶν ἀναγγέλλεται στὸν Ἰωσήφ ἡ ἀπὸ τὸν Πατέρα καθωρισμένη ἀναχώρησις τοῦ Υἱοῦ στὴν Αἴγυπτο καὶ ἡ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ἐπιστροφή στὴν Ἰουδαία¹⁶ καὶ παρατηροῦμε ὅτι ὁ Ἰησοῦς δι' ἀγγέλων ὑποτάσσεται στὶς πατρικὲς παραγγελίες. Παραλείπω ὅσα ἔχουν ἀποκαλυφθῆ ἀπὸ τὶς ἱερατικὲς μας παραδόσεις, διότι τὰ γνωρίζεις· τὰ σχετικὰ μὲ τὸν ἄγγελο πού ἐνίσχυσε τὸν Ἰησοῦ¹⁷, καθὼς καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς ὠνομάσθηκε Ἄγγελος μεγάλης βουλή¹⁸ σχετικὰ μὲ τὴ συμμετοχὴ του στὴν ἀποκαλυπτικὴ τάξι κατὰ τὸ φιλανθρωπικὸ ἔργο του χάριν τῆς σωτηρίας μας. Διότι σύμφωνα μὲ ὅσα ὁ ἴδιος λέγει ἀγγελοπρεπῶς μᾶς ἀνήγγειλε ἀπλῶς ὅσα ἄκουσε ἀπὸ τὸν Πατέρα²⁰.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Γιὰ ποιὸ λόγο ὅλες οἱ οὐράνιες οὐσίαι
λέγονται γενικῶς ἄγγελοι

Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι κατὰ τὴν ἀποψὶ μας ἡ αἰτία τῆς ἀγγελι-

16. Ματθ. 2,13-15. 17. Λουκᾶ 22,43. 18. Ἦσ. 9,6. 19. Ἰω. 15,15.

τοῖς Λογίοις ἐπωνυμίας. Ἐρευνῆσαι δέ, ὡς οἶμαι, χρῆ δι' ἦν αἰ-
 τίαν οἱ θεολόγοι πάσας μὲν ἅμα τὰς οὐρανίους οὐσίας ἀγγέλους
 καλοῦσι, πρὸς δὲ τὴν ἐκφαντορίαν ἐρχόμενοι τῶν ὑπερκοσμίων
 αὐτῶν διακοσμήσεων τάξιν ἀγγελικὴν ἰδίως ὀνομάζουσι τὴν
 5 συμπληρωτικῶς ἀποπερατοῦσαν τὰ θεῖα καὶ οὐράνια τάγματα·
 πρὸ ταύτης δὲ ὑπερκειμένως τάττουσι τοὺς ἀρχαγγελικοὺς δια-
 κόσμους, τὰς τε ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας καὶ τὰς δυνάμεις ὄσας
 τε τούτων ὑπερβεβηκυίας οὐσίας αἱ τῶν Λογίων ἴσασιν ἐκφαν-
 τορικαὶ παραδόσεις. Φαμὲν δὲ ὅτι κατὰ πᾶσαν ἱερὰν διακόσμη-
 10 σιν αἱ μὲν ὑπερβεβηκυῖαι τάξεις ἔχουσι καὶ τὰς τῶν ὑφειμένων
 διακοσμήσεων ἐλλάμψεις καὶ δυνάμεις, ἀμέθεκτοι δὲ τῶν αὐτὰς
 ὑπερκειμένων εἰσὶν αἱ τελευταῖαι.

Τὰ μὲν οὖν ἀγιώτατα τῶν ὑπερτάτων οὐσιῶν τάγματα καὶ
 ἀγγέλους καλοῦσιν οἱ θεολόγοι (καὶ γάρ εἰσιν ἐκφαντορικὰ καὶ
 15 αὐτὰ τῆς θεαρχικῆς ἐλλάμψεως), τὴν τάξιν δὲ τὴν τῶν οὐρα-
 νίων νόων τελευταίαν οὐκ ἔχει λόγον ἀρχὰς ἢ θρόνους ἢ σερα-
 φὶμ ὀνομάζειν· οὐδὲ γάρ ἐστιν ἐν μετουσίᾳ τῶν ὑπερτάτων ду-
 νάμεων· ἀλλ', ὡσπερ αὐτὴ τοὺς καθ' ἡμᾶς ἐνθέους ἱεράρχας
 ἀνάγει πρὸς τὰς ἐγνωσμένας αὐτῇ τῆς θεαρχίας αὐγὰς, οὕτω καὶ
 20 τῶν πρὸ αὐτῆς οὐσιῶν αἱ πανίεροι δυνάμεις ἀναγωγικαὶ πρὸς
 τὸ Θεῖόν εἰσι τῆς ἀποπληρούσης τὰς ἀγγελικὰς ἱεραρχίας διακο-
 σμήσεως, εἰ μὴ ἄρα τις καὶ τοῦτο φαίη, τὸ κοινὰς εἶναι πάσας
 τὰς ἀγγελικὰς ὀνομασίας κατὰ τὴν πασῶν τῶν οὐρανίων δυνά-
 μεων εἰς τὸ θεοειδὲς καὶ τὴν ἐκ Θεοῦ φωτοδοσίαν ὑφειμένην
 25 καὶ προῦχουσαν κοινωνίαν. Ἄλλ' ἵνα μᾶλλον ἡμῖν ὁ λόγος διευ-
 κρινηθεῖ, κατίδωμεν ἱερῶς τὰς ἐν τοῖς Λογίοις ἐκπεφασμένας
 ἀγιοπρεπεῖς ἰδιότητας ἐκάστης οὐρανίας διακοσμήσεως.

κῆς ἐπωνυμίας μέσα στὰ Λόγια. Ὅπως νομίζω ὁμως, χρειάζεται νὰ ἐρευνησωμε γιὰ ποιά αἰτία οἱ θεολόγοι καλοῦν ἀγγέλους ὅλα γενικῶς τὰ οὐράνια ὄντα, ἐνῶ ὅταν φθάνουν στήν ἀποκαλυπτική ἀποστολή τῶν ὑπερκοσμίων αὐτῶν διακοσμήσεων, ὀνομάζουν ἰδιαιτέρως ἀγγελική τάξι αὐτήν πού ὀλοκληρώνει καὶ ἀποπερατώνει τὰ οὐράνια τάγματα, πρὶν δὲ ἀπὸ αὐτήν τάσσουν ὑψηλότερα τοὺς ἀρχαγγελικοὺς διακόσμους, τὶς Ἀρχές καὶ τὶς Ἐξουσίες καὶ τὶς Δυνάμεις, καθὼς καὶ ὅσες ἄλλες οὐσίες οἱ ἀποκαλυπτικὲς παραδόσεις τῶν Λογίων ἀναγνωρίζουν ἐπάνω ἀπὸ αὐτές. Ἐξ ἄλλου φρονοῦμε ὅτι σὲ κάθε ἱερὰ διακόσμησι οἱ μὲν ἀνώτερες τάξεις διαθέτουν τὶς ἐλλάμψεις καὶ τὶς δυνάμεις καὶ τῶν ὑφειμένων διακοσμήσεων, ἐνῶ οἱ τελευταῖες εἶναι ἄμοιρες τῶν πλεονεκτημάτων τῶν ἀνωτέρων ἀπὸ αὐτές διακοσμήσεων.

Τὰ ἀγιώτατα λοιπὸν τάγματα τῶν ὑπερτάτων οὐσιῶν τὰ ὀνομάζουν οἱ θεολόγοι καὶ ἀγγέλους, διότι εἶναι καὶ αὐτὰ ἀποκαλυπτικὰ τῆς θεαρχικῆς ἐλλάμψεως, δὲν εἶναι ὁμως εὐλογο νὰ ὀνομάζουν Ἀρχές ἢ Θρόνους ἢ Σεραφεῖμ τὴν τελευταία τάξι τῶν οὐρανίων νόων· διότι αὐτὴ ἡ τάξι δὲν μετέχει τῶν ὑπερτάτων δυνάμεων. Ἀλλὰ, ὅπως αὐτὴ ἀνυψώνει τοὺς ἐνθέους ἱεράρχες μας πρὸς τὶς γνώριμὲς τῆς αὐγῆς τῆς θεαρχίας, ἔτσι καὶ οἱ πανίερες δυνάμεις τῶν οὐσιῶν πού εἶναι πρὶν ἀπὸ αὐτήν ἐπιτελοῦν τὴν πρὸς τὸ θεῖο ἀνύψωσι τῆς διακοσμήσεως πού ὀλοκληρώνει τὶς ἀγγελικὲς ἱεραρχίες· ἐκτὸς ἂν προτιμῆσι κανεὶς νὰ εἰπῆ καὶ τοῦτο, ὅτι ὅλες οἱ ἀγγελικὲς ὀνομασίες εἶναι κοινὲς στὶς οὐράνιες δυνάμεις, γιὰ τὸ λόγο ὅτι ὅλες αὐτὲς μετέχουν ἀπὸ κοινοῦ στὴ θεοεῖδεια καὶ στὴν ἀπὸ τὸ Θεὸ φωτοδοσία, ἄλλες ἀσθενέστερα καὶ ἄλλες ἐντονώτερα. Ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀποσαφηνισθῆ καλύτερα ὁ λόγος μας, ἄς ἐξετάσωμε μὲ εὐλάβεια τὶς ἀγιοπρεπεῖς ιδιότητες καθεμιᾶς ἀπὸ τὶς οὐράνιες διακοσμήσεις, ὅπως ἀποκαλύπτονται στὰ Λόγια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

Τίς ἡ πρώτη τῶν οὐρανίων οὐσιῶν
διακόσμησις

1 Ὅσοι μὲν εἰσι καὶ οἷοι τῶν ὑπερουρανίων οὐσιῶν οἱ διά-
κοσμοὶ καὶ ὄπως αἱ κατ' αὐτοὺς ἱεραρχίαι τελοῦνται, μόνην
ἀκριβῶς εἰδέναί φημι τὴν θεωτικὴν αὐτῶν τελεταρχίαν, προσέ-
τι καὶ αὐτοὺς ἐγνωκέναι τὰς οἰκείας δυνάμεις τε καὶ ἐλλάμψεις
5 καὶ τὴν ἱερὰν αὐτῶν καὶ ὑπερκόσμιον εὐταξίαν· ἀδύνατον γὰρ
ἡμᾶς εἰδέναί τὰ τῶν ὑπερουρανίων νόων μυστήρια καὶ τὰς
ἀγιωτάτας αὐτῶν τελειώσεις, εἰ μὴ που φαίη τις ὅσα δι' αὐτῶν
ἡμᾶς ὡς τὰ οἰκεῖα καλῶς εἰδότες ἢ θεαρχία μεμυσταγώγηκεν.
Οὐκοῦν ἡμεῖς μὲν οὐδὲν αὐτοκινήτως ἐροῦμεν· ὅσα δὲ τῶν ἀγ-
10 γελικῶν θαυμάτων ὑπὸ τῶν ἱερῶν θεολόγων ἐθεωρήθη, ταῦτα
μυηθέντες ἡμεῖς ὡς οἷοί τε ἐσμεν ἐκθησόμεθα.

2 Πάσας ἡ θεολογία τὰς οὐρανίουσ οὐσίας ἐννέα κέκληκεν
ἐκφαντορικαῖς ἐπωνυμίαις· ταύτας ὁ θεῖος ἡμῶν ἱεροτελεστής
εἰς τρεῖς ἀφορίζει τριαδικὰς διακοσμήσεις. Καὶ πρώτην μὲν εἰ-
15 ναί φησι τὴν περὶ Θεὸν οὕσαν ἀεὶ καὶ προσεχῶς αὐτῷ καὶ πρὸ
τῶν ἄλλων ἀμέσως ἠνῶσθαι παραδεδομένην. Τούς τε γὰρ
ἀγιωτάτους θρόνους καὶ τὰ πολυόμματα καὶ πολύπτερα τάγμα-
τα Χερουβὶμ Ἑβραίων φωνῇ καὶ Σεραφὶμ ὠνομασμένα κατὰ
τὴν πάντων ὑπερκειμένην ἐγγύτητα περὶ Θεὸν ἀμέσως ἰδρῦσθαι
20 φησι παραδιδόναι τὴν τῶν ἱερῶν Λογίων ἐκφαντορίαν. Τὸν
τριαδικὸν οὖν τοῦτον διάκοσμον ὡς ἓνα καὶ ὁμοταγῆ καὶ ὄντως

1. Μὲ τὴν ἐννοία τῆς μυστηριακῆς τελειώσεως.

2. Ὁ Θεὸς ὡς γενικὸς τελετάρχης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Ποιά είναι ἡ πρώτη διακόσμησις
τῶν οὐρανίων οὐσιῶν

1 Τὸ πόσοι καὶ ποιοὶ εἶναι οἱ διάκοσμοι τῶν ὑπερουρανίων οὐσιῶν καὶ πῶς τελειώνονται οἱ ἱεραρχίες των¹, αὐτὸ φρονῶ ὅτι μόνο ἡ θεωτικὴ τους τελεταρχία² τὸ γνωρίζει ἀκριβῶς· ἀλλὰ φρονῶ ἐπίσης ὅτι αὐτοὶ γνωρίζουν καὶ τὶς δυνάμεις καὶ τὶς ἐλλάμψεις τους, καθὼς καὶ τὴν ἱερὰ καὶ ὑπερκόσμια εὐταξία τους. Ἐμεῖς ὅμως εἶναι ἀδύνατο νὰ γνωρίζωμε τὰ μυστικὰ τῶν ὑπερουρανίων νόων καὶ τὶς ἱερὲς τελειώσεις των, ἐκτὸς ἐκείνων στὰ ὁποῖα μᾶς ἔχει μυσταγωγῆσει ἡ θεαρχία δι' αὐτῶν τῶν ἰδίων πού γνωρίζουν καλὰ τὰ δικά τους. Ἐπομένως ἐμεῖς μὲν δὲν θὰ εἰποῦμε τίποτε μὲ δική μας πρωτοβουλία· ἀλλὰ θὰ ἐκθέσωμε κατὰ δύναμι ἐκεῖνα τὰ ἀγγελικὰ θεάματα τὰ ὁποῖα ἐθεωρήθησαν ἀπὸ τοὺς θεολόγους καὶ στὰ ὁποῖα ἐμνηθήκαμε ἐμεῖς ἀπ' αὐτοῦς.

2 Ἡ θεολογία χαρακτηρίζει ὅλες τὶς οὐράνιες οὐσίες μὲ ἐννεὰ ἀποκαλυπτικὰς ὀνομασίες. Τὶς οὐσίες αὐτὲς ὁ θεῖος ἱεροτελεστής μας³ τὶς διαιρεῖ σὲ τρεῖς τριαδικὰς διακοσμήσεις. Ἰσχυρίζεται ὅτι πρώτη διακόσμησις εἶναι αὐτὴ πού εὐρίσκεται γύρω ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ εἶναι συνημμένη μὲ αὐτόν· κατὰ τὴν παράδοσι ἔχει ἐνωθῆ ἀμέσως μὲ αὐτόν πρὶν ἀπὸ τὶς ἄλλες. Λέγει δηλαδὴ ὁ ἱεροτελεστής μας ὅτι ἡ ἀποκάλυψις τῶν ἱερῶν Λογίων διδάσκει ὅτι τόσο οἱ ἀγιώτατοι θρόνοι, ὅσο καὶ τὰ πολυόμματα καὶ πολύπτερα τάγματα, πού στὴν ἐβραϊκὴ γλῶσσα ὀνομάζονται Χερουβὶμ καὶ Σεραφίμ, εἶναι ἐδραιωμένοι ἀμέσως γύρω ἀπὸ τὸ Θεὸ σὲ μιὰ ἐγγύτητα πού ξεπερνᾷ ὅλων τῶν ἄλλων. Ὁ ἐνδοξος λοιπὸν καθοδηγητὴς μας ἐχαρακτήρισεν αὐτόν τὸν τριαδικὸ

3. Ἐννοεῖ τὸν Ἱερόθεο, ἀλλὰ καὶ ἀπότερα τὸν ἀπόστολο Παῦλο πού εἶχε ἀρπαχθῆ στὸν παράδεισο.

πρώτην ἱεραρχίαν ὁ κλεινὸς ἡμῶν ἔφη καθηγεμῶν, ἧς οὐκ ἔστιν ἕτερα θεοειδεστέρα καὶ ταῖς πρωτουργοῖς τῆς θεαρχίας ἐλλάμψεσιν ἀμέσως προσεχεστέρα. Δευτέρα δ' εἶναί φησιν τὴν ὑπὸ τῶν ἐξουσιῶν καὶ κυριοτήτων καὶ δυνάμεων συμπληρου-
5 μένην καὶ τρίτην ἐπ' ἐσχάτων τῶν οὐρανίων ἱεραρχιῶν τὴν τῶν ἀγγέλων τε καὶ ἀρχαγγέλων καὶ ἀρχῶν διακόσμησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

*Περὶ τῶν Σεραφεῖμ καὶ τῶν Χερουβὶμ καὶ τῶν Θρόνων
καὶ περὶ τῆς πρώτης αὐτῶν ἱεραρχίας*

1 Ταύτην ἡμεῖς ἀποδεχόμενοι τὴν τῶν ἀγίων ἱεραρχιῶν τάξιν φαμέν ὅτι πᾶσα τῶν οὐρανίων νόων ἐπωνυμία δῆλωσιν ἔχει τῆς ἐκάστου θεοειδοῦς ιδιότητος. Καὶ τὴν μὲν ἀγίαν τῶν Σερα-
10 φὶμ ὀνομασίαν φασὶν οἱ τὰ Ἑβραίων εἰδότες ἢ τὸ ἐμπρηστάς ἐμφαίνειν ἢ τὸ θερμαίνοντας, τὴν δὲ τῶν Χερουβὶμ πλῆθος γνώσεως ἢ χύσιν σοφίας. Εἰκότος οὖν ἢ πρώτη τῶν οὐρανίων ἱεραρχιῶν πρὸς τῶν ὑπερτάτων οὐσιῶν ἱερούργεῖται τάξιν ἔχουσα τὴν πασῶν ὑψηλοτέραν τῶ περιὶ Θεὸν ἀμέσως ἰδρῦσθαι καὶ τὰς
15 πρωτουργοὺς θεοφανείας καὶ τελειώσεις εἰς αὐτὴν ὡς ἐγγυτάτην ἀρχικωτέρως διαπορθμεύεσθαι.

Θερμαίνοντες γοῦν ὀνομάζονται καὶ θρόνοι καὶ χύσις σοφίας ἐκφαντορικῶ τῶν θεοειδῶν αὐτῶν ἕξεων ὀνόματι. Τὸ μὲν γὰρ δεικνύον αὐτῶν περὶ τὰ θεῖα καὶ ἀκατάληκτον καὶ τὸ θερ-
20 μὸν καὶ ὄξυ καὶ ὑπερζέον τῆς προσεχοῦς καὶ ἀνευδότου καὶ ἀκλινοῦς ἀεικινήσιας καὶ τὸ τῶν ὑποβεβηκότων ἀναγωγικῶς καὶ δραστηρίως ἀφομοιωτικὸν ὡς ἀναζέον ἐκεῖνα καὶ ἀναζω-
πυροῦν ἐπὶ τὴν ὁμοίαν θερμότητα, καὶ τὸ πρηστηρίως καὶ ὀλοκαύτως καθαρτικὸν καὶ τὴν ἀπερικάλυπτον καὶ ἄσβεστον ἔχου-

διάκοσμο ὡς ἓνα καὶ ὁμοταγῆ, ὡς πραγματικὰ πρώτη ἱεραρχία, ἀπέναντι στήν ὁποία καμμιὰ ἄλλη δὲν εἶναι θειότερη καὶ ἀμέσως πλησιέστερη πρὸς τὶς πρωταρχικὲς ἐλλάμψεις τῆς θεαρχίας. Δευτέρα, λέγει, εἶναι ἡ ἀποτελουμένη ἀπὸ τὶς Ἐξουσίες, τὶς Κυριότητες καὶ τὶς Δυνάμεις, τρίτη δὲ καὶ τελευταία τῶν οὐρανίων ἱεραρχιῶν εἶναι ἡ διακόσμησις τῶν Ἀγγέλων, τῶν Ἀρχαγγέλων καὶ τῶν Ἀρχῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Περὶ τῶν Σεραφίμ, τῶν Χερουβίμ, τῶν Θρόνων καὶ περὶ τῆς πρώτης ἱεραρχίας των

Ὅσο γὰρ μᾶς, ἀποδεχόμενοι αὐτὴ τὴν τάξι τῶν ἁγίων ἱεραρχιῶν, λέγομε ὅτι κάθε ἐπωνυμία τῶν οὐρανίων νόων δηλώνει τὴ θεοειδῆ ιδιότητα τοῦ καθενὸς ἀπ' αὐτοῦς. Οἱ εἰδήμονες τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης δηλώνουν ὅτι ἡ ὀνομασία τῶν Σεραφίμ σημαίνει πλῆθος γνώσεων ἢ ἔκχυσι σοφίας. Εὐλόγως λοιπὸν ἡ πρώτη ἀπὸ τὶς οὐράνιες ἱεραρχίες ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς ὑπέρτατες οὐσίες, διότι ἔχει τὴν ὑψηλότερη ἀπὸ ὅλες τάξι εἶναι ἐδραιωμένη ἀμέσως γύρω ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ πρὸς αὐτὴν ὡς πλησιέστερη διαβιβάζονται οἱ πρωταρχικὲς θεοφάνειες καὶ οἱ ὑψηλότερες τελειώσεις.

Ὀνομάζονται λοιπὸν θερμασταὶ καὶ θρόνοι καὶ ἔκχυσις σοφίας μὲ ὀνόματα ποὺ ἀποκαλύπτουν τὶς θεοειδεῖς ιδιότητές των. Πράγματι ἡ ἐπωνυμία τῶν Σεραφίμ διδάσκει τὴν ἀδιάκοπη ἀεικινησία τους γύρω ἀπὸ τὰ θεῖα μυστήρια, τὴ θερμότητα, τὴν ὀξύτητα, τὴ ζωηρότητα τῆς συνεχοῦς καὶ ἀνυποχώρητης καὶ ἀπαρέγκλιτης ἀεικινησίας, τὴν ἀναγωγικὴ καὶ δραστικὴ ἰκανότητα ν' ἀφομοιώνουν τὰ κατώτερα, ἀφοῦ τὰ ἀναθερμάνουν καὶ τὰ ἀναζωπυρῶσουν σὲ θερμότητα ὅμοια μὲ αὐτά· διδάσκει ἐπίσης τὴν καθαρτικὴ δύναμι μὲ τὴ φλόγα καὶ τὴ φωτιά, τὴν ἀκάλυπτη καὶ ἄσβεστη ἰκανότητα νὰ διατηροῦν σταθερὴ τὴ φωτο-

σαν ὡσαύτως ἀεὶ φωτοειδῆ καὶ φωτιστικὴν ἰδιότητα, πάσης ἀλαμποῦς σκοτοποίας ἐλάτειραν οὖσαν καὶ ἀφανιστικὴν ἢ τῶν Σεραφίμ ἐπωνυμία ἐκφαντορικῶς διδάσκει, ἢ δὲ τῶν Χερουβιμ τὸ γνωστικὸν αὐτῶν καὶ θεοπτικὸν καὶ τῆς ὑπερτάτης φωτοδο-
 5 σίας δεκτικὸν καὶ θεωρητικὸν ἐν πρωτουργῷ δυνάμει τῆς θεαρχικῆς εὐπρεπείας καὶ τῆς σοφοποιοῦ μεταδόσεως ἀναπεπλησμένον καὶ κοινωνίαν ἀφθόνως πρὸς τὰ δεύτερα τῇ χύσει τῆς δωρησθείσης σοφίας, ἢ δὲ τῶν ὑψηλοτάτων καὶ ἐπηρμένων θρόνων καὶ τὸ πάσης ἐσχατιᾶς ἀρρεπῶς ἀνωκισμένον καὶ περὶ
 10 τὸν ὄντως ὑψιστον ὀλικάϊς δυνάμεσιν ἀκατασείστως καὶ εὐσταθῶς ἰδρυμένον καὶ τῆς θεαρχικῆς ἐπιφοιτήσεως ἐν ἀπαθείᾳ πάση καὶ ἀϋλία δεκτικὸν καὶ τὸ θεοφόρον καὶ θεραπευτικῶς ἐπὶ τὰς θείας ὑποδοχὰς ἀναπεπταμένον.

2 Αὕτη μὲν ἢ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ὡς καθ' ἡμᾶς ἐκφαντο-
 15 ρία· λεκτέον δὲ τίνα τὴν ἱεραρχίαν αὐτῶν οἰόμεθα. Τὸ μὲν γὰρ ἀπάσης ἱεραρχίας σκοπὸν τῆς θεομιμήτου θεοειδεῖας ἐξηρητημένον ἀρρεπῶς εἶναι καὶ τὸ διαιρεῖσθαι πᾶσαν ἱεραρχικὴν πραγματείαν εἰς μετοχὴν ἱερὰν καὶ μετάδοσιν καθάρσεως ἀμιγοῦς καὶ θείου φωτὸς καὶ τελεστικῆς ἐπιστήμης ἀρκούντως ἤδη
 20 πρὸς ἡμῶν εἰρῆσθαι νομίζω. Νῦν δὲ εἰπεῖν ἀξίως εὐχομαι τῶν ὑπερτάτων νόων πῶς ἢ κατ' αὐτοὺς ἱεραρχία διὰ τῶν Λογίων ἐκφαίνεται.

Ταῖς πρώταις οὐσίαις, αἱ μετὰ τὴν οὐσιοποιὸν αὐτῶν θεαρχίαν ἰδρυμέναι καὶ οἷον ἐν προθύροις αὐτῆς τεταγμέναι πάσης
 25 εἰσὶν ἀοράτου καὶ ὄρατῆς ὑπερβεβηκυῖαι γεγονουίας δυνάμεως, ὡς οἰκείαν οἰητέον εἶναι καὶ κατὰ πᾶν ὁμοειδῆ τὴν ἱεραρχίαν. Καθαρὰς μὲν οὖν αὐτὰς ἡγητέον οὐχ ὡς ἀνιέρων κηλίδων καὶ μολυσμῶν ἠλευθερωμένας οὐδ' ὡς προσύλων ἀνεπιδέκτους φαντασιῶν, ἀλλ' ὡς πάσης ὑφέσεως ἀμιγῶς ὑψηλοτέρας καὶ

ειδῆ καὶ φωτιστικὴ ιδιότητα, πὺ ἀπομακρύνει καὶ ἐξαφανίζει κάθε σκοταδιστικὸ στοιχεῖο. Ἐπειτα ἡ ἐπωνυμία τῶν Χερουβὶμ φανερώνει τὴν ἰκανότητα νὰ γνωρίζουν καὶ νὰ θεῶνται τὸν Θεό, νὰ δέχωνται τὴν ὑπέρτατη φωτοδοσία καὶ νὰ θεωροῦν τὴν θεαρχικὴ λαμπρότητα στὴ πρωταρχικὴ τῆς δύναμι· νὰ εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ σοφοποιὰ δῶρα καὶ νὰ χύνουν ἄφθονη τὴ βοήθεια πὺ τοὺς ἐδωρήθηκε πρὸς τὰ δεύτερα πνεύματα. Τέλος ἡ ἐπωνυμία τῶν ὑψηλῶν καὶ ἐπηρμένων Θρόνων, διδάσκει ὅτι εἶναι ἀπολύτως ξένοι πρὸς κάθε χαμέρπεια, ὅτι τείνουν ἄνω πρὸς τὰ ὑπερκόσμια, τὰ σταθερὰ ἀνυψωμένα ἐπάνω ἀπὸ κάθε κατωτερότητα, ὅτι εἶναι ἐγκατεστημένοι ἀδιάσειστα καὶ σταθερὰ μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις τῶν γύρω ἀπὸ τὸν ὄντως Ὑψιστο, ὅτι ἔχουν τὴν ἰκανότητα νὰ δέχωνται τὴ θεαρχικὴ ἐπιφοίτησι μὲ πλήρη ἀπάθεια καὶ ἀυλία, ὅτι εἶναι θεοφόροι καὶ ἀνοικτοὶ στὸ νὰ δέχωνται πρόθυμα τὰ θεῖα δῶρα.

Αὐτὰ τὰ πράγματα ἀποκαλύπτουν τὰ ὀνόματα τοῦτα, ὅσο μποροῦμε νὰ τὸ συλλάβωμε ἑμεῖς οἱ ἄνθρωποι. Στὴ συνέχεια ὅμως πρέπει νὰ εἰποῦμε, ποιά εἶναι κατὰ τὴ γνώμη μας ἡ ἱεραρχία τῶν οὐρανίων νόων. Νομίζω βέβαια ὅτι ἀρκετὰ εἶπαμε γιὰ τὸ θέμα, ὅτι σκοπὸς ὅλης τῆς ἱεραρχίας εἶναι ἡ ἀταλάντευτη ἐπίδοσι στὴ μίμησι τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῆς θεοειδείας καὶ ὅτι ὅλη ἡ ἱεραρχικὴ λειτουργία συνίσταται στὴν ἱερὴ συμμετοχὴ καὶ στὴ μετάδοσι γνησίας καθάρσεως, θείου φωτὸς καὶ τελειωτικῆς γνώσεως. Τώρα εὐχομαι νὰ ἐκθέσω ἀνταξίως πρὸς τοὺς ὑπερτάτους νόες, πῶς ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τὰ Λόγια ἡ ἱεραρχία τους.

Πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι οἱ πρῶτες οὐσίες, πὺ εἶναι ἐδραιωμένες μετὰ τὴν θεαρχία, ἡ ὁποία τὶς οὐσιοποίησε, καὶ τοποθετημένες στὰ πρόθυρά της, θὰ ἐλέγαμε, καὶ ξεπερνοῦν κάθε κτιστὴ δύναμι, ἀόρατη καὶ ὄρατὴ, ἀποτελοῦν μιὰ συγγενῆ καὶ καθ' ὅλα ὁμοειδῆ ἱεραρχία. Πρέπει λοιπὸν νὰ τὶς θεωρήσωμε καθαρές, ὄχι διότι εἶναι ἀπαλλαγμένες ἀπὸ ἀκάθαρτες κηλίδες καὶ ἀπὸ μολυσμοὺς οὔτε διότι εἶναι ἀνεπίδεκτες ὑλιστικῶν φαντασιῶν, ἀλλὰ διότι εἶναι ἀπολύτως ὑψηλότερες ἀπὸ κάθε

παντὸς ὑποβεβηκότος ἱεροῦ κατὰ τὴν ὑπερτάτην ἀγνότητα πά-
 σαις ταῖς θεοειδεστάταις δυνάμεσιν ὑπεριδρυμένας καὶ τῆς οἰ-
 κείας ἀεικινήτου καὶ αὐτοκινήτου κατὰ τὸ φιλοθέως ἄτρεπτον
 τάξεως ἀρρεπῶς ἀντεχομένας καὶ τὴν ἐπὶ τὰ χεῖρω κατὰ τι
 5 μείωσιν οὐδ' ὄλως εἰδυίας ἀλλ' ἄπτωτον αἰεὶ καὶ ἀμετακίνητον
 ἐχούσας τὴν τῆς οἰκείας θεοδειδοῦς ιδιότητος ἀμιγεστάτην ἴδρυ-
 σιν· θεωρητικὰς δὲ αὐθις οὐχ ὡς αἰσθητῶν συμβόλων ἢ νοε-
 ρῶν θεωροῦς οὐδὲ ὡς τῇ ποικιλίᾳ τῆς ἱερογραφικῆς θεωρίας
 ἐπὶ τὸ θεῖον ἀναγομένας, ἀλλ' ὡς πάσης ἀῦλου γνώσεως ὑψη-
 10 λότερου φωτὸς ἀποπληρουμένας καὶ τῆς τοῦ καλλοποιοῦ καὶ
 ἀρχικοῦ κάλλους ὑπερουσίου καὶ τριφανοῦς θεωρίας ὡς θεμιτὸν
 ἀναπιπλαμένας, τῆς δὲ Ἰησοῦ κοινωνίας ὡσαύτως ἠξιομένας
 οὐκ ἐν εἰκόσιν ἱεροπλάστοις μορφωτικῶς ἀποτυποῦσι τὴν θε-
 ουργικὴν ὁμοίωσιν, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς αὐτῷ πλησιαζούσας ἐν
 15 πρώτη μετουσίᾳ τῆς γνώσεως τῶν θεουργικῶν αὐτοῦ φώτων·
 καὶ μὴν ὅτι τὸ θεομίμητον αὐταῖς ὑπερτάτως δεδῶρηται καὶ
 κοινωνοῦσι κατὰ τὸ αὐταῖς ἐφικτὸν ἐν πρωτουργῶ δυνάμει ταῖς
 θεουργικαῖς αὐτοῦ καὶ φιλανθρώποις ἀρεταῖς· τετελεσμένας δὲ
 ὡσαύτως οὐχ ὡς ποικιλίας ἱερᾶς ἀναλυτικὴν ἐπιστήμην ἐλλαμ-
 20 πομένας, ἀλλ' ὡς πρώτης καὶ ὑπερεχούσης θεώσεως ἀποπλη-
 ρουμένας κατὰ τὴν ὑπερτάτην ὡς ἐν ἀγγέλοις τῶν θεουργιῶν
 ἐπιστήμην.

Οὐ γὰρ οἱ δι' ἄλλων ἀγίων οὐσιῶν, ἀλλὰ πρὸς αὐτῆς τῆς
 θεαρχίας ἱεραρχούμεναι τῷ ἐπ' αὐτὴν ἀμέσως ἀνατείνεσθαι τῇ
 25 πάντων ὑπερεχούσῃ δυνάμει καὶ τάξει, καὶ πρὸς τὸ πάναγνον
 καὶ κατὰ πᾶν ἀρρεπὲς ἰδρύονται· καὶ πρὸς τὴν αῦλον καὶ νοητὴν
 εὐπρέπειαν ὡς θεμιτὸν εἰς θεωρίαν προσάγονται καὶ τοὺς τῶν
 θεουργιῶν ἐπιστημονικοὺς λόγους ὡς πρῶται καὶ περὶ Θεὸν

1. Τῆς ἀλληγορικῆς παρουσιάσεως στὴ Γραφή.

2. Ἡ σύνταξις, θηλυκοῦ οὐσιαστικοῦ μὲ ἀρσενικὴ μετοχὴ εἶναι ἀνακό-

χαμέρπεια καὶ μὲ τὴν ὑπέρτερη ἀγνόητα ποὺ διακρίνει ὅλες τὶς θεοειδέστατες δυνάμεις, εἶναι ἐδραιωμένες ἐπάνω ἀπὸ κάθε κατώτερο βαθμὸ ἱερότητος· εἶναι συνημμένες ἀκλόνητα πρὸς τὸν ἀεικίνητο καὶ ταυτοκίνητο ρυθμὸ τους μὲ ἀμετάβλητη φιλοθεΐα, δὲν γνωρίζουν καθόλου ὅποιαδήποτε μείωσι πρὸς τὰ χειρότερα κι' ἔχουν ἄπτωτη κι' ἀμετακίνητη τὴν καθαρῶτατη σύστασι τῆς θεοειδοῦς ιδιότητός των. Πρέπει ἐπίσης νὰ ἐκλάβωμε τὶς πρῶτες οὐσίες ὡς θεωρητικές, ὄχι διότι εἶναι θεωροὶ αἰσθητῶν ἢ νοερῶν συμβόλων οὔτε διότι ἀνάγονται πρὸς τὸ θεῖο διὰ τῆς ποικιλίας τῆς ἀγιογραφικῆς θεωρίας¹, ἀλλὰ διότι εἶναι γεμᾶτες μὲ ὅλη τὴν αὐλη γνῶσι τοῦ ὑψηλοτέρου φωτὸς καί, ὅσο εἶναι ἐπιτρεπτό, ὑπερπληρωμένες μὲ τὴν ὑπερούσια καὶ τριφανῆ θεωρία τοῦ ἀγαθοποιοῦ κάλλους· ἐπίσης δὲ διότι εἶναι ἀξιωμένες τῆς κοινωνίας μὲ τὸν Ἰησοῦ, ὄχι μὲ ἱερόπλαστες εἰκόνες ποὺ ἀποτυπώνουν σχηματικῶς² τὴν ὁμοίωσι τῆς θείας ἐνεργείας, ἀλλὰ μὲ τὸ ἀληθινὸ πλησίασμά του σὲ μιὰ πρώτη μετουσία τῶν θεουργικῶν φώτων του· καὶ ἰδιαίτερος διότι ἔχει δωρηθῆ σ' αὐτὲς ὑπερτάτως ἢ ἱκανότης τῆς θεομιμησίας, ὥστε νὰ κοινωνοῦν κατὰ τὸ ἐφικτὸ πρὸς τὶς θεουργικὲς καὶ φιλάνθρωπες ἀρετὲς του μὲ πρωταρχικὴ δύναμι. Πρέπει τέλος νὰ τὶς θεωρήσωμε τελειωμένες, ὄχι διότι ἐλλάμπονται μὲ τὴ γνῶσι ποὺ μπορεῖ ν' ἀναλύσῃ τὴν ποικιλία τῶν ἱερῶν παραδόσεων, ἀλλὰ διότι εἶναι γεμᾶτες ἀπὸ μιὰ ἀρχέγονη καὶ ὑπεροχικὴ θέωσι σύμφωνα μὲ τὴν ὑπέρτατη γνῶσι τῶν θείων ἐνεργειῶν, ὅσο εἶναι δυνατὸ σὲ ἀγγέλους.

Οἱ πρῶτες οὐσίες δὲν δέχονται ἀπὸ ἄλλες ἅγιες οὐσίες τὴν ἱεραρχικὴ ἔνταξι, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ θεαρχία, ἐπειδὴ μὲ τὴ δύναμι καὶ τάξι ποὺ ὑπερέχει ὅλων τῶν ὄντων τείνουν ἀμέσως πρὸς αὐτήν. Ἐδράζονται ἐπάνω στὴν παναγνόητα μὲ ἀπόλυτη ἀμετακίνησια, προσάγονται κατὰ τὸ ἐπιτρεπτό πρὸς τὴ θεωρία τῆς αὐλης καὶ νοητῆς λαμπρότητος καὶ μυοῦνται τοὺς ἐπιστημονικοὺς λόγους τῶν θεουργιῶν, διότι εἶναι πρῶτες καὶ εὐ-

λουθη: «ἐν εἰκόσι ἱεροπλάστοις ἀποτυποῦσι». Ὁ Μάξιμος στὰ σχόλιά του (PG 4,69A) τὸ δικαιολογεῖ ὡς ἀττικισμὸ.

οὔσαι μνουῦνται πρὸς αὐτῆς τῆς τελεταρχίας ὑπερτάτως ἱεραρχούμεναι.

3 Τοῦτο γοῦν οἱ θεολόγοι σαφῶς δηλοῦσι, τὸ τὰς μὲν ὑφειμένας τῶν οὐρανίων οὐσιῶν διακοσμήσεις πρὸς τῶν ὑπερβεβη-
5 κκιῶν εὐκόσμως ἐκδιδάσκεσθαι τὰς θεουργικὰς ἐπιστήμας, τὰς δὲ πασῶν ὑψηλοτέρας ὑπ' αὐτῆς τῆς θεαρχίας ὡς θεμιτὸν τὰς μνήσεις ἐλλάμπεσθαι. Τινὰς μὲν γὰρ αὐτῶν εἰσάγουσι πρὸς τῶν
10 προτέρων ἱερῶς μνουμένας τὸ Κύριον εἶναι τῶν οὐρανίων δυνάμεων καὶ Βασιλέα τῆς δόξης τὸν εἰς οὐρανοὺς ἀνθρωποπρε-
πῶς ἀναληφθέντα, τινὰς δὲ πρὸς αὐτὸν Ἰησοῦν διαπορούσας καὶ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν αὐτοῦ θεουργίας τὴν ἐπιστήμην μαθητιώσας
καὶ ταύτας αὐτὸν Ἰησοῦν ἀμέσως μνουῦντα καὶ πρωτοδότως αὐ-
ταῖς ἐκφαίνοντα τὴν αὐτοῦ φιλάνθρωπον ἀγαθουργίαν. «Ἐγὼ»,
γὰρ φησι, «διαλέγομαι δικαιοσύνην καὶ κρίσιν σωτηρίου». Θαυ-
15 μάζω δὲ ὅτι καὶ τῶν ἐπουρανίων οὐσιῶν αἱ πρῶται καὶ τόσον ἀπάσας ὑπερκείμεναι τῶν θεαρχικῶν ἐλλάμψεων ὡς μεσοπε-
τεῖς εὐλαβῶς ἐφίενται. Καὶ γὰρ οὐκ αὐτόθεν ἐρωτῶσι, «διὰ τί σου ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια;», πρὸς ἑαυτὰς δὲ διαποροῦσι πρότερον,
ἐνδεικνύμεναι μὲν ὅτι μαθητιῶσι καὶ τῆς θεουργικῆς γνώσεως
20 ἐφίενται, μὴ προπηδῶσαι δὲ τῆς κατὰ θείαν πρόοδον ἐνδιδομένης ἐλλάμψεως.

Οὐκοῦν ἡ πρώτη τῶν οὐρανίων νόων ἱεραρχία πρὸς αὐ-
τῆς τῆς τελεταρχίας ἱεραρχουμένη, τῷ ἐπ' αὐτὴν ἀμέσως ἀνα-
τείνεσθαι, τῆς παναγεστάτης καθάρσεως, τοῦ ἀπλέτου φωτός,
25 τῆς προτελείου τελεσιουργίας ἀναλόγως αὐτῇ πληρουμένη, κα-
θαίρεται καὶ φωτίζεται καὶ τελεσιουργεῖται, πάσης μὲν ὑφέσεως ἀμιγῆς, πρώτου δὲ φωτός πλήρης καὶ πρωτοδότου γνώσεως καὶ ἐπιστήμης μέτοχος ἀποτελουμένη. Συνελὼν δὲ καὶ τοῦτο φαίην

3. Ψαλμ. 23,10.

4. Μ' ἓνα ἀρχέγονο φωτισμό.

ρίσκονται γύρω ἀπὸ τὸν Θεὸ τελειωμένες σὲ ὑπέρτατο βαθμὸ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν τελεταρχία.

3 Ἐκεῖνο λοιπὸν ποὺ δηλώνουν σαφῶς οἱ θεολόγοι εἶναι τοῦτο, ὅτι οἱ μὲν κατώτερες διακοσμήσεις τῶν οὐρανίων οὐσιῶν διδάσκονται καταλλήλως τὶς θεουργικὲς ἐπιστῆμες ἀπὸ τὶς ἀνώτερες, οἱ δὲ ὑψηλότερες ἀπὸ ὅλες λαμβάνουν τὶς μυητικὲς ἐλλάμψεις ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ θεαρχία, ὅσο εἶναι ἐπιτρεπτό. Πράγματι οἱ θεολόγοι διδάσκουν ὅτι μερικὲς ἀπὸ αὐτὲς τὶς οὐσίαις μυοῦνται ἱερῶς ἀπὸ τὶς προηγούμενές των οὐσίαις, ὅτι ὁ ἀναληφθεὶς στοὺς οὐρανοὺς ἀνθρωποπρεπῶς εἶναι ὁ Κύριος τῶν οὐρανίων δυνάμεων καὶ βασιλεὺς τῆς δόξης³, μερικὲς ὁμῶς οὐσίαις ποὺ ἀμφιβάλλουν γιὰ τὴ φύσι τοῦ ἴδιου τοῦ Ἰησοῦ καὶ θέλουν νὰ μάθουν τὴν ἐπιστήμη τῆς γιὰ χάρι μας θεουργίας, τὶς μυεῖ ἀμέσως ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς ποὺ μὲ μιὰ πρωταρχικὴ δωρεὰ⁴ ἀποκαλύπτει σ' αὐτὲς τὴ φιλόανθρωπη ἀγαθοεργία του. Διότι λέγει, «ἐγὼ ἐπαγγέλλομαι δικαιοσύνη καὶ κρίσι τῆς σωτηρίας»⁵. Θαυμάζω δὲ διότι κι' οἱ πρῶτες οὐράνιες οὐσίαις, ποὺ τόσο πολὺ ὑπέρκεινται ὅλων τῶν ἄλλων, ποθοῦν τὶς θεαρχικὲς ἐλλάμψεις μὲ εὐλάβεια, ὅπως κι' οἱ μεσαῖες. Διότι δὲν ἐρωτοῦν εὐθέως, «γιατί εἶναι κόκκινα τὰ ἱμάτιά σου», ἀλλὰ διερωτῶνται προηγουμένως μέσα τους· φανερώνουν ἔτσι ὅτι θέλουν νὰ μάθουν καὶ ὅτι ἐπιθυμοῦν τὴ θεουργικὴ γνῶσι, χωρὶς νὰ προτρέχουν τῆς ἐλλάμψεως ποὺ τοὺς δίδεται ἀπὸ τὴ θεία ἐνέργεια.

Ἐπομένως ἡ πρώτη ἱεραρχία τῶν οὐρανίων νόων ποὺ μυεῖται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν τελεταρχία, ἐπειδὴ ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ τεῖνη ἀμέσως πρὸς αὐτὴν ἐπάνω, ἀποκτᾷ ἀνάλογα μὲ τὶς δυνάμεις τῆς τὸ πλήρωμα τῆς πάναγνης καθάρσεως, τοῦ ἀπλέτου φωτός, τῆς τελείας τελεσιουργίας· ἔτσι λοιπὸν καθαίρεται, φωτίζεται, τελεσιουργεῖται, καὶ καθίσταται καθαρὸ χωρὶς κανένα ψεγάδι, γεμάτη πρῶτο φῶς, μέτοχη πρωτόδοτης γνῶσεως καὶ ἐπιστήμης. Μὲ λίγα μάλιστα λόγια θὰ ἔλεγα σχετικὰ καὶ

5. Ἦσ. 63,1. Ὁ Διονύσιος ὑποθέτει ὅτι οἱ ἄγγελοι διερωτῶνται γιὰ τὸ πρόσωπο ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ἐδῶμ μὲ λαμπρὴ στολή. Κι' αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀπαντᾷ ὅτι εἶναι ἐκεῖνος ποὺ θὰ φέρῃ τὴ σωτηρία.

ἂν οὐκ ἀπεικότως, ὅτι καὶ κάθαρσίς ἐστι καὶ φωτισμὸς καὶ τελείωσις ἢ τῆς θεαρχικῆς ἐπιστήμης μετάληψις, ἀγνοίας μὲν οἶον ἀποκαθαίρουσα τῇ κατὰ τάξιν ἐνδιδομένη γνώσει τῶν τελειότερων μυήσεων, φωτίζουσα δὲ αὐτῇ τῇ θείᾳ γνώσει δι' ἧς καὶ καθάιρει τὴν οὐ πρότερον ἐποπτεύουσαν ὅσα νῦν ἐκφαίνεται διὰ τῆς ὑψηλοτέρας ἐλλάμπσεως, καὶ τελειοῦσα πάλιν αὐτῷ τῷ φωτὶ τῇ καθ' ἕξιν ἐπιστήμῃ τῶν φανοτάτων μυήσεων.

4 Αὕτη μὲν οὖν ἐστὶν ὡς κατ' ἐμὴν ἐπιστήμην ἢ πρώτη τῶν οὐρανίων οὐσιῶν διακόσμησις, ἢ κύκλω Θεοῦ καὶ περὶ Θεὸν 10 ἀμέσως ἐστηκυῖα καὶ ἀπλῶς καὶ ἀκαταλήκτως περιχορεύουσα τὴν αἰώνιον αὐτοῦ γνῶσιν κατὰ τὴν ὑπερτάτην ὡς ἐν ἀγγέλοις ἀεικίνητον ἴδρυσιν, πολλὰς μὲν καὶ μακαρίας ὀρῶσα καθαρῶς θεωρίας, ἀπλᾶς δὲ καὶ ἀμέσους μαρμαρυγὰς ἐλλάμπομένη, καὶ θείας τροφῆς ἀποπληρουμένη πολλῆς μὲν τῇ πρωτοδότῳ χύσει, 15 μιᾶς δὲ τῇ ἀποικίλτῳ καὶ ἐνοποιῷ τῆς θεαρχικῆς ἐστιάσεως ἐνότητι, πολλῆς δὲ κοινωνίας Θεοῦ καὶ συνεργίας ἡξιωμένη τῇ πρὸς αὐτὸν ὡς ἐφικτὸν ἀφομοιώσει τῶν καλῶν ἕξεων τε καὶ ἐνεργειῶν, πολλὰ δὲ τῶν θείων ὑπερκειμένως γινώσκουσα καὶ θεαρχικῆς ἐπιστήμης καὶ γνώσεως ἐν μετουσίᾳ κατὰ τὸ θεμιτὸν 20 γινομένη.

Διὸ καὶ ὕμνους αὐτῆς ἢ θεολογία τοῖς ἐπὶ γῆς παραδέδωκεν, ἐν οἷς ἱερῶς ἀναφαίνεται τὸ τῆς ὑπερτάτης αὐτῆς ἐλλάμπσεως ὑπερέχον. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῆς αἰσθητῶς εἰπεῖν «ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν» ἀναβοῶσιν «εὐλογημένη ἢ δόξα Κυρίου ἐκ 25 τοῦ τόπου αὐτοῦ», οἱ δὲ τὴν πολυῦμνητον ἐκείνην καὶ σεβασμιωτάτην ἀνακράζουσι θεολογίαν « Ἄγιος ἄγιος ἄγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης πᾶσα ἢ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ». Ταύτας δὲ τὰς ὑπερτάτας τῶν ὑπερουρανίων νόων ὕμνολογίας ἤδη μὲν ἐν τοῖς Περὶ τῶν θείων ὕμνων ὡς ἐφικτὸν ἀνεπτύξαμεν καὶ 30 εἴρηται περὶ τούτων ἐν ἐκείνοις ὡς καθ' ἡμᾶς ἱκανῶς, ἀφ' ὧν

τουτο· ὅτι ἡ μετάληψις τῆς θεαρχικῆς ἐπιστήμης εἶναι κάθαρσις καὶ φωτισμὸς καὶ τελείωσις, ἀφοῦ κατὰ κάποιον τρόπο καθαρίζει ἀπὸ τὴν ἄγνοια μὲ τὴ γνῶσι τῶν τελειοτέρων μυσέων ποὺ δίδεται κατὰ τάξι· φωτίζει μὲ τὴν ἴδια θεία γνῶσι μὲ τὴν ὁποία καθαίρει ἐκείνη τὴν οὐσία ποὺ δὲν ἐπώπτευε ἀκόμη ὅσα ἀποκαλύπτονται τώρα διὰ τῆς ὑψηλοτέρας ἐλλάμψεως· τελειοποιεῖ ἐπίσης μὲ αὐτὸ τὸ φῶς στὴν σταθερὴ ἐπιστήμη τῶν λαμπροτάτων μυσέων.

- 4 Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι, ὅσο μπορῶ νὰ γνωρίζω ἐγώ, ἡ πρώτη διακόσμησις τῶν οὐρανίων οὐσιῶν, ποὺ παραστέκεται κυκλικὰ καὶ ἀμέσως γύρω ἀπὸ τὸν Θεό, ποὺ χορεύει ἐνιαίως καὶ ἀσταμάτητα γύρω ἀπὸ τὴν αἰώνια γνῶσι του μέσα στὴν ὑπέρτατη γιὰ τοὺς ἀγγέλους ἀεικίνητη στάσι. Βλέπει καθαρῶς ἄφθονες καὶ μακάριες θεωρίες, ἐλλάμπεται ἀπὸ ἐνωτικὲς καὶ ἄμεσες μαρμαρυγές, χορταίνει μὲ θεία τροφή· εἶναι κατὰ μὲν τὴν πρωτόδοτη ἔκχυσι πολλαπλῆ, κατὰ δὲ τὴν ἀποϊκίλη καὶ ἐνοποιὸ ἐνότητα τῆς θεαρχικῆς ἐκστάσεως μία· ἀξιώθηκε ἄφθονη κοινωνία καὶ συνεργία μὲ τὸν Θεό, διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸ δυνατὸ ἀφομοιώσεως τῶν καλῶν ιδιοτήτων καὶ ἐνεργειῶν, γνωρίζει πολλὰ ἀπὸ τὰ θεῖα κατὰ ὑπερβατικὸ τρόπο, μετέχει τῆς θεαρχικῆς ἐπιστήμης καὶ γνώσεως, ὅσο εἶναι θεμιτό.

Γι' αὐτὸ ἡ θεολογία παρέδωσε στοὺς κατοίκους τῆς γῆς ὕμνους αὐτῆς τῆς διακοσμῆσεως, στοὺς ὁποίους ἀποκαλύπτεται φανερῶς ἡ ὑπεροχὴ τῆς ὑπερτάτης ἐλλάμψεώς της. Γιὰ νὰ ἐκφρασθοῦμε πράγματι αἰσθητῶς, ἄλλοι «σὰν φωνὴ πολλῶν ὑδάτων»⁶ βοοῦν «εὐλογημένη ἡ δόξα Κυρίου στὸν τόπο τῆς κατοικίας του»⁷, ἄλλοι δὲ ἀνακράζουν ἐκείνη τὴν πολυῦμνητη καὶ σεβασμία θεολογία, «ἅγιος ἅγιος ἅγιος εἶναι ὁ Κύριος Σαββαῶθ, ὅλη ἡ γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὴ δόξα του»⁸. Αὐτὲς τὶς ὑπέρτατες ὑμνολογίες τῶν ὑπερουρανίων νόων ἀναπτύξαμε ἤδη στὴν πραγματεία *Περὶ τῶν θείων ὕμνων*, ὅσο ἦταν δυνατό, καὶ ἔχουν λεχθῆ ἐκεῖ ἱκανὰ κατὰ τὶς δυνάμεις μας πράγματα ποὺ ἀρκοῦν

6. Ἀποκ. 19,6.

7. Ἰεζ. 3,12.

8. Ἦσ. 6,3.

εἰς ὑπόμνησιν ἀρκεῖ φάναι τοσοῦτον κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν, ὅτι τὴν θεολογικὴν ἐπιστήμην ἢ πρώτη διακόσμησις ὡς θεμιτὸν ἐλλαμφθεῖσα πρὸς τὴν θεαρχικῆς ἀγαθότητος, ταύτης ὡς ἀγαθοειδῆς ἱεραρχία καὶ τοῖς μετ' αὐτὴν ἐξῆς μεταδέδωκεν, ἐκεῖνο 5 κατ' ἐπιτομὴν εἰπεῖν ὑφηγουμένη, τὸ τὴν σεβασμίαν αὐτὴν καὶ ὑπερέυφημον καὶ πανεύφημον θεαρχίαν θεμιτὸν εὐλόγως εἶναι πρὸς τῶν θεοδόχων ὡς ἐφικτὸν γινώσκεσθαι καὶ ὑμνεῖσθαι νόων (οὗτοι γὰρ εἰσιν ὡς θεοειδεῖς οἱ θεῖοι τόποι τῆς θεαρχικῆς, ὡς τὰ Λόγια φησι, καταπαύσεως) καὶ μὴν ὅτι μονὰς ἐστὶ καὶ 10 ἐνὰς τρισυπόστατος ἀπὸ τῶν ὑπερουρανίων οὐσιῶν ἄχρι τῶν ἐσχάτων τῆς γῆς διεῖσα τὴν ἀγαθωτάτην αὐτῆς ἐπὶ πάντα τὰ ὄντα πρόνοιαν ὡς πάσης οὐσίας ὑπεράρχιος ἀρχὴ καὶ αἰτία καὶ πάντων ὑπερουσίως ἀσχέτω συνοχῇ περιδεδραγμένη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

*Περὶ τῶν κυριοτήτων καὶ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἐξουσιῶν
καὶ περὶ τῆς μέσης αὐτῶν ἱεραρχίας*

1 Μετιτέον δὲ νῦν ἡμῖν ἐπὶ τὴν μέσσην τῶν οὐρανίων νόων
15 διακόσμησιν τὰς κυριότητας ἐκεῖνας ὑπερκοσμίοις ὀφθαλμοῖς ὡς ἐφικτὸν ἐποπτεύουσι καὶ τὰ ὄντως δυνατὰ θεάματα τῶν θείων ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων. Καὶ γὰρ ἐκάστη τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς οὐσιῶν ἐπωνυμία τὰς θεομιμήτους αὐτῶν ἐμφαίνει τοῦ θεοειδοῦς ιδιότητος.

20 Τῶν μὲν οὖν ἁγίων Κυριοτήτων τὴν ἐκφαντορικὴν ὀνομασίαν οἶμαι δηλοῦν ἀδούλωτόν τινα καὶ πάσης ὑποπεζίας ὑφέσεως ἐλευθέραν ἀναγωγὴν οὐδεμιᾶ τῶν τυραννικῶν ἀνομοιο-

9. Ψαλμ. 80,2 «ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ», Ψαλμ. 99,1. Ἦσ. 66,1.

για να εἰποῦμε πρὸς τὸ παρὸν τοῦτο μόνο, ὅτι ἡ πρώτη διακόσμησης ἐλλαμφθεῖσα, ὅσο εἶναι ἐπιτρεπτό, ἀπὸ τῆ θεαρχικῆ ἀγαθότητα στῆ θεολογικῆ ἐπιστήμη, ὡς ἀγαθοειδῆς ἱεραρχία ἔχει μεταδώσει ἀπὸ αὐτὴν καὶ στοὺς ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν. Διδάσκει λοιπὸν μὲ λίγα λόγια τοῦτο, ὅτι εἶναι εὐλογο καὶ θεμιτὸ αὐτὴ ἡ σεβάσμια καὶ ὑπερέυφημη καὶ πανεύφημη θεαρχία νὰ γνωρίζεται ὅσο εἶναι ἐφικτὸ καὶ νὰ ὑμνῆται ἀπὸ τοὺς θεοδόχους νόες (διότι οἱ νόες αὐτοὶ ὡς θεοειδεῖς εἶναι οἱ θεῖοι τόποι τῆς θεαρχικῆς ἀναπαύσεως, ὅπως λέγουν τὰ Λόγια⁹): διδάσκει ἐπίσης ὅτι ἡ θεαρχία εἶναι Μονάδα καὶ Ἐνάδα τρισυπόστατη πού διαχέει τὴν ἀγαθώτατη πρόνοιά της σ' ὅλα τὰ ὄντα, ἀπὸ τὶς ὑπερουράνιες οὐσίες ἕως τὰ ἔσχατα τῆς γῆς, ὡς ὑπεράρχια ἀρχὴ καὶ αἰτία, πού ἔχει ὑπερουσιῶς ὑπεραδράζει τὰ πάντα μὲ ἀσυγκράτητη δύναμι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Περὶ τῶν Κυριοτήτων, τῶν Δυνάμεων, τῶν Ἐξουσιῶν καὶ περὶ τῆς μεσαίας ἱεραρχίας των

Ἄς περάσωμε τώρα πρὸς τὴ μεσαία διακόσμησι τῶν οὐρανίων νόων, γιὰ νὰ ἐποπτεύσωμε, ὅσο εἶναι ἐφικτό, μὲ ὑπερκοσμίους ὀφθαλμοὺς ἐκεῖνες τὶς Κυριότητες καὶ τὰ πράγματι δυνατὰ θεάματα τῶν θείων Ἐξουσιῶν καὶ Δυνάμεων. Διότι καθμιὰ ἀπὸ τὶς ἐπωνυμίες τῶν ἐπάνω ἀπὸ μᾶς οὐσιῶν φανερώνει τὶς θεομιμητικὲς ιδιότητες τοῦ θεοειδοῦς χαρακτῆρος των.

Τῶν ἀγίων Κυριοτήτων λοιπὸν ἡ ἀποκαλυπτικὴ ὀνομασία νομίζω ὅτι δηλώνει μιὰ ἀναγωγὴ ἀδούλωτη κι' ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε πεζὴ χαμέρπεια πού δὲν κλίνει πρὸς ὀποιαδήποτε τυραννικὴ ἀνομοιότητα¹ μὲ κανένα ἀπολύτως τρόπο· δηλώνει τὴν ἴδια

1. Εἶναι ἡ ἀναγωγὴ πού δὲν ὑπόκειται σὲ καμμιά τυραννία πού προκαλεῖται ἀπὸ τὴν ἀνομοιότητα πρὸς τὸν Θεό.

τήτων οὐδενὶ τρόπῳ καθόλου κατακλινομένην, αὐτὴν ἐλευθερο-
 πρεπῶς ὡς ἀμείλικτον κυριότητα πάσης μειωτικῆς δουλοποιίας
 ὑπερκειμένην, ἀνένδοτον ὑφέσει πάσῃ καὶ ἐξηρημένην ἀπάσης
 ἀνομοιότητος, τῆς ὄντως κυριότητος καὶ κυριαρχίας ἀκαταλή-
 5 κτως ἐφιεμένην καὶ πρὸς τὴν αὐτῆς κυρίαν ἀγαθοειδῶς δια-
 πλάττουσαν, πρὸς οὐδὲν τῶν εἰκῆ δοκούντων, ἀλλὰ πρὸς τὸ κυ-
 ρίως ὄν ὀλικῶς ἐπεστραμμένην καὶ κυριαρχικῆς ἀεὶ θεοειδείας
 ἐν μετουσίᾳ κατὰ τὸ δυνατόν αὐτῇ γινομένην· τὴν δὲ τῶν ἁγίων
 Δυνάμεων ἀρρενωπὸν τινα καὶ ἀκατάσειστον ἀνδρείαν εἰς πᾶ-
 10 σας τὰς κατ' αὐτὴν θεοειδεῖς ἐνεργείας, πρὸς μηδενίαν ὑποδο-
 χὴν τῶν ἐνδιδομένων αὐτῇ θεαρχικῶν ἐλλάμψεων ἀδρανῶς
 ἐξασθενούσαν, δυνατῶς ἐπὶ τὸ θεομίμητον ἀναγομένην οὐκ
 ἀπολείπουσαν ἑαυτῆς ἀνανδρίᾳ τὴν θεοειδῆ κίνησιν, ἀλλ' ἀρρε-
 πῶς ἀφορῶσαν εἰς τὴν ὑπερούσιον καὶ δυναμοποιὸν δύναμιν
 15 καὶ ταύτης εἰκόνα δυναμοειδῆ κατὰ τὸ ἐφικτὸν γινομένην καὶ
 πρὸς μὲν αὐτὴν ὡς ἀρχιδύναμον δυνατῶς ἐπεστραμμένην, πρὸς
 δὲ τὰ δεύτερα δυναμοδότης καὶ θεοειδῶς προιοῦσαν· τὴν δὲ
 τῶν ἁγίων Ἐξουσιῶν τὴν ὁμοταγῆ τῶν θείων κυριοτήτων καὶ
 δυνάμεων, τὴν εὐκοσμον καὶ ἀσύμφυρτον περὶ τὰς θείας ὑποδο-
 20 χὰς εὐταξίαν καὶ τὸ τεταγμένον τῆς ὑπερκοσμίου καὶ νοερᾶς
 ἐξουσιότητος οὐ τυραννικῶς ἐπὶ τὰ χεῖρω ταῖς ἐξουσιαστικαῖς
 δυνάμεσιν ἀποκεχρημένης, ἀλλ' ἀκρατήτως ἐπὶ τὰ θεῖα μετ' εὐ-
 ταξίας ἀναγομένης τε καὶ τὰ μετ' αὐτὴν ἀγαθοειδῶς ἀναγούσης,
 καὶ πρὸς τὴν ἐξουσιοποιὸν ἐξουσιάρχίαν ὡς θεμιτὸν ἀφομοιου-
 25 μένης καὶ ταύτην ὡς δυνατόν ἀγγέλοις ἀναλαμβάνουσης ἐν ταῖς
 κατ' αὐτὴν εὐκόσμοις τάξεσι τῆς ἐξουσιαστικῆς δυνάμεως.

Ταύτας οὖν ἔχουσα τὰς θεοειδεῖς ιδιότητας ἢ μέση τῶν
 οὐρανίων νόων διακόσμησις καθαίρεται μὲν καὶ φωτίζεται καὶ
 τελεσιουργεῖται καθ' ὃν εἴρηται τρόπον ὑπὸ τῶν θεαρχικῶν ἐλ-
 30 λάμψεων ἐνδιδομένων αὐτῇ δευτέρως διὰ τῆς πρώτης ἱεραρχι-

τὴν κυριότητα ποὺ ὑπέρκειται ἐλευθεροπρεπῶς καὶ ἀκάμπτως κάθε ταπεινῆς δουλοπρεπείας, ποὺ εἶναι ἀνένδοτη σὲ κάθε ὕφεσι καὶ ἀνώτερη ἀπὸ κάθε ἀνομοιότητα, ποὺ ποθεῖ ἀδιάκοπα τὴν πραγματικὴ κυριότητα καὶ κυριαρχία, ποὺ κατὰ τὸ ἐφικτὸ διαπλάττει ἀγαθοειδῶς τὸν ἑαυτὸ της καὶ τὰ ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της πρὸς τὴν δεσποτικὴ ὁμοιότητα², ποὺ εἶναι στραμμένη ὁλοκληρωτικὰ ὄχι πρὸς κάτι ποὺ ματαίως φαίνεται ὡς κυρίαρχο, ἀλλὰ πρὸς τὸ πραγματικὰ κυρίαρχο, καὶ ποὺ κατὰ τὴ δύναμί της μετέχει τῆς παντοτεινῆς κυριαρχικῆς θεοειδείας. Ἐπειτα ἡ ὀνομασία τῶν ἁγίων Δυνάμεων νομίζω ὅτι δηλώνει μιὰ ἀρρενωπὴ καὶ ἀκλόνητη ἀνδρεία σὲ ὅλες τὶς θεοειδεῖς ἐνέργειες αὐτῆς τῆς τάξεως, ἡ ὁποία δὲν περιέρχεται καθόλου σὲ ἀδράνεια κι' ἐξασθένησι τῆς ἰκανότητός της νὰ ὑπόσχεται τὶς θεαρχικὲς ἐλλάμψεις ποὺ τῆς προσφαίρονται, ἡ ὁποία ἀνεβαίνει δυνατὰ πρὸς τὴ θεομιμησία καὶ δὲν ἐγκαταλείπει τὴ θεοειδῆ της κίνησι ἀπὸ ἀνανδρεία, ἀλλ' ἀτενίζει σταθερὰ τὴν ὑπερούσια καὶ δυναμοποιὸ ἰσχὺ καὶ γίνεται, ὅσο εἶναι ἐφικτό, δυναμοειδῆς εἰκόνα της· ἡ ὁποία στρέφεται πρὸς αὐτὴν δυνατὰ σὰν ἀρχιδύναμι, ἐνῶ συγχρόνως προχωρεῖ δυναμοδότως καὶ θεοειδῶς. Τέλος ἡ ὀνομασία τῶν ἁγίων Ἐξουσιῶν νομίζω ὅτι δηλώνει τὴν ὁμοταγῆ θέσι αὐτῆς τῆς τάξεως μὲ τὶς θεῖες Κυριότητες καὶ Δυνάμεις, τὴν ἀρμονικὴ καὶ ἀσύγχυτη εὐταξία στὴν ὑποδοχὴ τῶν θείων δῶρων καὶ τὸν τακτικὸ χαρακτῆρα τῆς ὑπερκόσμιας καὶ νοερᾶς ἐξουσιότητος, ποὺ δὲν καταχρᾶται τὶς ἐξουσιαστικὲς δυνάμεις τυραννικῶς πρὸς τὸ χειρότερο, ἀλλ' ἀνυψώνεται ἀκράτητα πρὸς τὰ θεῖα μὲ εὐταξία κι' ἀνυψώνει ἀγαθοειδῶς τοὺς κατωτέρους της καὶ ὅσο ἐπιτρέπεται ἀφομοιώνεται πρὸς τὴν ἐξουσιοποιὸ ἐξουσιάρχια καὶ τὴν ἀναλαμβάνει ὅσο εἶναι δυνατό· σὲ ἀγγέλους μέσα στὶς ἀρμονικὲς τάξεις τῆς ἐξουσιαστικῆς δυνάμεως.

Ἐχοντας λοιπὸν αὐτὲς τὶς θεοειδεῖς ιδιότητες ἡ μέση διακόσμησις τῶν οὐρανίων νόων καθαίρεται, φωτίζεται, τελεσιουργεῖται, σύμφωνα μὲ τὰ λεχθέντα ἀπὸ τὶς θεαρχικὲς ἐλλάμψεις, οἱ ὁποῖες ὡς δεύτερης τῆς δίδονται διὰ μέσου τῆς πρώτης

2. Τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν Δεσπότη, τὸν Θεό.

κῆς διακοσμήσεως καὶ διὰ μέσης ἐκείνης δευτεροφανῶς διαπορθμευομένων.

2 Ἀμέλει τὴν δι' ἄλλου λεγομένην φοιτᾶν εἰς ἄλλον ἄγγελον ἀκοὴν σύμβολον ποιησόμεθα τῆς πόρρωθεν ἐπιτελουμένης καὶ
5 διὰ τὴν πρόοδον ἀμυδρουμένης εἰς δευτέρωσιν τελειώσεως. Ὡς γὰρ οἱ δεινοὶ περὶ τὰς ἱεράς ἡμῶν τελετάς φασὶ τὰς αὐτοφανεῖς τῶν θείων ἀποπληρώσεις τῶν δι' ἐτέρων θεοτικῶν μεθέξεων εἶναι τελειότερας, οὕτως, οἶμαι, καὶ τῶν ἀγγελικῶν τάξεων τὴν ἄμεσον μετουσίαν τῶν πρώτως ἐπὶ Θεὸν ἀνατεινομένων ἑναρ-
10 γεστέραν εἶναι τῶν διὰ μεσότητος ἀποτελουμένων. Διὸ καὶ πρὸς τῆς ἡμῶν ἱερατικῆς παραδόσεως τελεστικαὶ καὶ φωτουργοὶ καὶ καθαρτικαὶ δυνάμεις οἱ πρῶτοι νόες ὀνομάζονται τῶν ὑφειμένων ὡς δι' αὐτῶν ἐπὶ τὴν πάντων ὑπερούσιον ἀρχὴν ἀναγομένων καὶ τῶν τελεταρχικῶν καθάρσεων καὶ φωτισμῶν καὶ τε-
15 λειώσεων ἐν μετουσίᾳ κατὰ τὸ αὐτοῖς θεμιτὸν γινομένων. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ καθόλου τῆς θείας ταξιαρχίας θεοπρεπῶς νενομοθετημένον τὸ διὰ τῶν πρώτων τὰ δεύτερα τῶν θεαρχικῶν μετέχειν ἐλλάμψεων.

Εὐρήσεις δὲ τοῦτο καὶ πολλαχοῦ τοῖς θεολόγοις ἐκπεφασ-
20 σμένον. Ἦνίκα γὰρ ἡ θεία καὶ πατρικὴ φιλανθρωπία τὸν Ἰσραὴλ ἐπιστρεπτικῶς ὑπὲρ τῆς ἱεράς αὐτοῦ σωτηρίας παιδεύσασα καὶ τιμωροῖς καὶ ἀτιθάσις ἔθνεσιν εἰς ἐπανόρθωσιν ἐκδεδωκυῖα τῆς παντοῖα τῶν προνοουμένων ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταγωγῆ καὶ τῆς αἰχμαλωσίας ἠφίει καὶ πρὸς τὴν προτέραν ἐπιεικῶς ἐπανῆ-
25 γεν εὐπάθειαν, ὁρᾷ τῶν θεολόγων εἷς ὁ Ζαχαρίας ἓνα τῶν πρώτων, ὡς οἶμαι, καὶ περὶ Θεὸν ἀγγέλων (κοινὸν γάρ, ὡς ἔφην, ἐστὶ πᾶσι τὸ τῆς ἀγγελικῆς ἐπωνυμίας) πρὸς αὐτοῦ Θεοῦ μαθόντα τοὺς περὶ τούτου Παρακλητικούς, ὡς εἴρηται, λόγους, ἕτερον δὲ τῶν ὑφειμένων ἀγγέλων πρὸς ὑπάντησιν τοῦ πρώτου

3. Ζαχ. 1,13-16, ὅτι στὰ ἑβδομήντα ἔτη δοκιμασιῶν θ' ἀποκατασταθῆ ὁ ναός.

ιεραρχικῆς διακοσμήσεως καὶ μὲ μεσάζουσα αὐτήν, τῇ δεύτερῃ, διαπορθμεύοντας πρὸς τὴν παρακάτω δευτεροφανῶς.

Βέβαια τὴν παράδοση πού μεταφέρεται προφορικὰ ἀπὸ ἄγγελο σὲ ἄγγελο, τὴν θεωροῦμε σύμβολο τῆς μύσεως, ἢ ὁποία στὸ ξεκίνημά της εἶναι τελεία, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκπόρευσί της πρὸς τὰ ὄντα δευτέρας τάξεως ἀμαυρώνεται. Ὅπως δηλαδὴ λέγουν οἱ ἔμπειροι στὰ θέματα τῶν ἱερῶν μυστηρίων μας, οἱ ἄμεσες φανερώσεις τῶν θείων πραγμάτων εἶναι τελειότερες ἀπὸ τίς θεωτικὲς μεθέξεις πού τελοῦνται διὰ μέσου ἄλλων· ἔτσι νομίζω ὅτι καὶ ἡ ἄμεση μετοχὴ τῶν ἀγγελικῶν τάξεων πού πρῶτες τείνουν πρὸς τὸν Θεὸ εἶναι σαφέστερη ἀπὸ τὴ μέθεξι ἐκείνων πού τελειώνονται διὰ μέσου ἄλλων. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἱερατικὴ μας παράδοσι οἱ πρῶτοι νόες ὀνομάζονται τελειωτικὲς καὶ φωτιστικὲς καὶ καθαρτικὲς δυνάμεις τῶν κατωτέρων ὄντων, διότι δι' αὐτῶν ἀνάγονται οἱ τελευταῖες πρὸς τὴν ὑπερούσια τῶν ὄλων ἀρχὴ καὶ ὅσο τοὺς ἐπιτρέπεται φθάνουν στὴ μετουσία τῶν τελεταρχικῶν καθάρσεων, φωτισμῶν καὶ τελειώσεων. Πράγματι γενικὰ ἀπὸ τὴ θεία ταξιαρχία εἶναι θεοπρεπῶς νομοθετημένο τοῦτο, τὸ νὰ μετέχουν τῶν θεαρχικῶν ἐλλάμψεων τὰ δεύτερα διὰ μέσου τῶν πρώτων.

Κι' αὐτὸ θὰ τὸ εὔρης διατυπωμένο ἀπὸ τοὺς θεολόγους σὲ πολλὰ μέρη. Ἔτσι, ἀφοῦ ἡ θεία καὶ πατρικὴ φιλανθρωπία ἐπαίδευσέ τὸν Ἰσραήλ, γιὰ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὸ δρόμο τῆς σωτηρίας του καὶ τὸν παρέδωκε σὲ ἔθνη τιμωρὰ καὶ ἀτίθασα γιὰ διόρθωσι, ἔπειτα ἀπὸ πλήρη μεταστροφή τῶν ὑποκειμένων στὴν πρόνοια πρὸς τὸ καλύτερο τὸν ἀπήλλαξε ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία καὶ ἀπὸ ἀγαθότητα τὸν ἐπανέφερε στὴν προηγούμενη εὐημερία. Τότε ἓνας ἀπὸ τοὺς θεολόγους, ὁ Ζαχαρίας, βλέπει ἓναν ἀπὸ τοὺς πρώτους, ὅπως νομίζω, ἀγγέλους, τοὺς εὐρισκόμενους γύρω ἀπὸ τὸν Θεὸ (διότι ἡ ἀγγελικὴ ὀνομασία εἶναι σὲ ὄλους κοινή, ὅπως εἶπα), ὁ ὁποῖος ἐδιδάχθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Θεὸ τοὺς σχετικὸς μὲ αὐτὰ παρηγορητικοὺς λόγους³, καὶ βλέπει ἐπίσης ἓναν ἄλλον κατώτερο ἄγγελο, πού τρέχει γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν πρῶτο, σὰν γιὰ νὰ δεχθῆ καὶ μεταλάβῃ τὴν ἔλλαμ-

προπορευόμενον ὡς πρὸς ἐλλάμπεως ὑποδοχὴν καὶ μετάληψιν, εἶτα πρὸς αὐτοῦ τὴν θεϊαν βουλήν ὡς πρὸς ἱεράρχου μνούμενον καὶ τὸ μυῆσαι τὸν θεολόγον ἐπιτρεπόμενον ὅτι «κατακάρπως κατοικηθήσεται Ἱερουσαλήμ ἀπὸ πλήθους ἀνθρώπων».

5 Ἔτερος δὲ τῶν θεολόγων, Ἰεζεκιήλ, καὶ πρὸς αὐτῆς φησι τοῦτο πανιέρως νενομοθετῆσθαι τῆς τοῖς Χερουβὶμ ἐπιβεβηκυίας ὑπερενδόξου θεότητος. Τὸν γὰρ Ἰσραήλ, ὡς εἴρηται, πατρικῆ φιλανθρωπία διὰ παιδείας ἐπὶ τὸ κρεῖττον μετάγουσα δικαιοσύνη θεοπρεπεῖ τῶν ὑπευθύνων ἀποκρίνεσθαι τοὺς ἀνευ-
10 θύνους ἐδικαίωσε. Τοῦτο μυεῖται πρῶτος μετὰ τὰ Χερουβὶμ ὁ τὴν ὄσφῶν σαπφείρω διεζωσμένος, ὃς τὸν ποδῆρη κατὰ σύμβολον ἱεραρχικὸν ἐνδεδύκει, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀγγέλους, οἱ τοὺς πελέκεις εἶχον, ἢ θεία ταξιαρχία κελεύει πρὸς τοῦ προτέρου μυεῖσθαι τὴν περὶ τούτου θεοκρισίαν. Τῷ μὲν γὰρ ἔφη μέσην διελ-
15 θεῖν τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ δοῦναι σημεῖον εἰς τὰ μέτωπα τῶν ἀνευθύνων ἀνδρῶν, τοῖς ἄλλοις δὲ «πορεύεσθε εἰς τὴν πόλιν ὀπίσω αὐτοῦ καὶ κόπτετε καὶ μὴ φείδεσθε τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν, ἐπὶ δὲ πάντας ἐφ' οὓς ἐστὶ τὸ σημεῖον μὴ ἐγγίσητε».

Τί ἂν τις εἴποι περὶ τοῦ φήσαντος ἀγγέλου τῷ Δαυιδῶν
20 «ἐξῆλθεν ὁ λόγος» ἢ περὶ αὐτοῦ τοῦ πρώτου τὸ πῦρ ἐκ μέσου τῶν Χερουβὶμ ἀνειληφότος ἢ τὸ τούτου περισσότερον εἰς εὐταξίας ἀγγελικῆς ἀπόδειξιν ὅτι τὰ Χερουβὶμ ἐμβάλλει τὸ πῦρ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ τὴν ἀγίαν στολὴν ἐνδεδυκότος ἢ περὶ τοῦ κεκληκότος τὸν θειότατον Γαβριὴλ καὶ φήσαντος αὐτῷ «συνέτισον
25 ἐκεῖνον τὴν ὄρασιν» ἢ ὅσα ἄλλα πρὸς τῶν ἱερῶν θεολόγων εἴρηται περὶ τῆς τῶν οὐρανίων ἱεραρχιῶν θεοειδοῦς εὐκοσμίας, πρὸς ἣν ἢ τῆς παρ' ἡμῖν ἱεραρχίας εὐταξία κατὰ τὸ δυνατὸν ἀφομοιουμένη τὴν ἀγγελικὴν εὐπρέπειαν ὡς ἐν εἰκόσιν ἔξει, τυπουμένη δι' αὐτῆς καὶ ἀναγομένη πρὸς τὴν ὑπερούσιον ἀπάσης
30 ἱεραρχίας ταξιαρχίαν;

4. Τὸν προφήτη, Ζαχ. 2,7-8.

4α. Ἰεζ. 10,20.

5. Ἰεζ. 9,4.

6. Δαν. 9,23.

7. Ἰεζ. 10,2.

8. Ἰεζ. 10,7.

ψι, κι' ἔπειτα μυεῖται ἀπὸ αὐτὸν τὴν θεία βουλή σὰν ἀπὸ ἱεράρχη καὶ παίρνει τὴν ἀποστολή νὰ μῆση τὸν θεολόγο⁴, ὅτι «ἡ Ἱερουσαλήμ θὰ κατοικηθῆ ἀφθόνως ἀπὸ πλῆθος ἀνθρώπων».

Ἄλλος πάλι θεολόγος, ὁ Ἰεζεκιήλ, λέγει ὅτι ὁ νόμος τοῦτος ἔχει θεσμοθετηθῆ πανιέρως ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ὑπερένδοξη θεότητα ποὺ εὐρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ τὰ Χερουβίμ^{4α}. Διότι, ἀφοῦ, ὅπως ἔχει λεχθῆ, ἡ θεότης ἀπὸ πατρικὴ φιλανθρωπία ὠδήγησε τὸν Ἰσραὴλ διὰ τῆς παιδείας πρὸς τὴν καλύτερη διαγωγή, ὥρισε μὲ θεοπρεπῆ δικαιοσύνη νὰ χωρισθοῦν οἱ ἀθῶοι ἀπὸ τοὺς ἐνόχους. Πρῶτος μετὰ τὰ Χερουβίμ ἐμυήθηκε τοῦτο ὁ ἄγγελος ἐκεῖνος ποὺ εἶναι στὴ μέση ζωσμένος μὲ σάπφειρο, ἐνδυμένος τὸν ποδήρη χιτῶνα σὰν ἱεραρχικὸ σύμβολο, ἐνῶ γιὰ τοὺς ἄλλους ἀγγέλους, ποὺ εἶχαν τὰ πελέκια, ἡ θεία ταξιαρχία παραγγέλλει νὰ μνηθοῦν τὴν περὶ αὐτοῦ θεοκρισία ἀπὸ τὸν προηγούμενο. Διότι στὸν ἕνα εἶπε νὰ περάσῃ διὰ μέσου τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ νὰ σημαδεύσῃ τὰ μέτωπα τῶν ἀθῶων ἀνδρῶν, ἐνῶ στοὺς ἄλλους εἶπε, «πηγαίνετε στὴν πόλι ἀπὸ πίσω του καὶ κατακόβετε, καὶ νὰ μὴ λυποῦνται τὰ μάτια σας, ἀλλὰ νὰ μὴ ἐγγίσετε κανένα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τὸ σημεῖο ἐπάνω τους»⁵.

Τί θὰ μπορούσε νὰ εἰπῆ κανεὶς γιὰ τὸν ἄγγελο ποὺ εἶπε στὸ Δανιὴλ «ἐβγῆκε λόγος»⁶, ἢ γιὰ ἐκεῖνον ποὺ πρῶτος ἐσήκωσε τὸ πῦρ ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ χέρια⁷ ἢ (κάτι ποὺ ἀποδεικνύει τὴν ἀγγελικὴ εὐταξία περισσότερο ἀπὸ αὐτὸ) γιὰ τὸ ὅτι τὰ Χερουβίμ τοποθετοῦν τὴ φωτιά στὰ χέρια τοῦ ἀγγέλου ποὺ εἶναι ἐνδυμένος τὴν ἀγία στολή⁸ ἢ γιὰ ἐκεῖνον ποὺ ἐκάλεσε τὸν θειότατο Γαβριὴλ καὶ τοῦ εἶπε «ἐρμήνευσέ του τὴν ὄρασι»⁹ ἢ γιὰ ὅσα ἄλλα ἔχουν λεχθῆ ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς θεολόγους περὶ τῆς θεοειδοῦς εὐκοσμίας τῶν οὐρανίων ἱεραρχιῶν; Πρὸς τὴν εὐκοσμία αὐτὴν ἀφομοιούμενη κατὰ τὸ δυνατὸ ἡ εὐταξία τῆς δικῆς μας ἱεραρχίας¹⁰, θ' ἀποκτήσῃ τὴν ἀγγελικὴ ὠραιότητα σὰν σὲ εἰκόνες, ἀφοῦ θὰ σφραγίζεται ἀπὸ αὐτὴν καὶ θὰ ἀνάγεται ἀπὸ αὐτὴν πρὸς τὴν ὑπερούσια ταξιαρχία ὅλης τῆς ἱεραρχίας.

9. Δαν. 8, 16.

10. Τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

*Περὶ τῶν Ἀρχῶν καὶ τῶν Ἀρχαγγέλων καὶ τῶν Ἀγγέλων
καὶ περὶ τῆς τελευταίας ἱεραρχίας των*

1   Λοιπὸς ἡμῖν εἰς θεωρίαν ἱερὰν διάκοσμος ὁ τὰς ἀγγελικὰς συγκλείων ἱεραρχίας, ὁ πρὸς τῶν θεοειδῶν ἀρχῶν ἀρχαγγέλων τε καὶ ἀγγέλων διακοσμούμενος. Καὶ πρῶτας μὲν εἶπειν ἀναγκαῖον, οἶμαι, κατὰ τὸ ἐμοὶ δυνατὸν τὰς τῶν ἁγίων αὐτῶν ἐπὶ 5 νυμιῶν ἐκφαντορίας.

Ἐκφαίνει γὰρ ἢ μὲν τῶν οὐρανίων ἀρχῶν τὸ θεοειδῶς ἀρχικὸν καὶ ἡγεμονικὸν μετὰ τάξεως ἱερᾶς καὶ ταῖς ἀρχικαῖς πρεπωδεστάτης δυνάμεσι καὶ τὸ πρὸς τὴν ὑπεράρχιον ἀρχὴν αὐτάς τε ὀλικῶς ἐπεστράφθαι καὶ ἐτέρων ἀρχικῶς ἡγεῖσθαι καὶ 10 τὸ πρὸς αὐτὴν ἐκείνην ὡς δυνατὸν ἀποτυποῦσθαι τὴν ἀρχοποιὸν ἀρχὴν ἀναφαίνειν τε τὴν ὑπερούσιον αὐτῆς ταξιαρχίαν τῇ τῶν ἀρχικῶν εὐκόσμιᾳ δυνάμεων.

2   Ἡ δὲ τῶν ἁγίων ἀρχαγγέλων ὁμοταγῆς μὲν ἐστὶ ταῖς οὐρανίαις ἀρχαῖς· ἐστὶ γὰρ αὐτῶν τε καὶ τῶν ἀγγέλων, ὡς ἔφην, ἱε- 15 ραρχία μία καὶ διακόσμησις. Πλὴν ἐπεὶ οὐκ ἔστιν ἱεραρχία μὴ καὶ πρῶτας καὶ μέσας καὶ τελευταίας δυνάμεις ἔχουσα, ἢ τῶν ἀρχαγγέλων ἁγία τάξις κοινωνικῶς τῇ ἱεραρχικῇ μεσότητι τῶν ἄκρων ἀντιλαμβάνεται. Ταῖς τε γὰρ ἁγιωτάταις ἀρχαῖς κοι- νωνεῖ καὶ τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις, ταῖς μὲν ὅτι πρὸς τὴν ὑπερούσιον 20 ἀρχὴν ἀρχικῶς ἐπέστραπται καὶ πρὸς αὐτὴν ὡς ἐφικτὸν ἀποτυ- ποῦται καὶ τοὺς ἀγγέλους ἐνοποιεῖ κατὰ τὰς εὐκόσμους αὐτῆς καὶ τεταγμένας καὶ ἀοράτους ἡγεμονίας, τοῖς δὲ ὅτι καὶ τῆς ὑπο- φητικῆς ἐστὶ τάξεως, τὰς θεαρχικὰς ἐλλάμψεις ἱεραρχικῶς διὰ τῶν πρῶτων δυνάμεων ὑποδεχομένη καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτάς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Περὶ τῶν Ἀρχῶν, τῶν Ἀρχαγγέλων καὶ τῶν Ἀγγέλων
καὶ περὶ τῆς τελευταίας ἱεραρχίας των

Ὑπολείπεται νὰ ἐξετάσωμε ἱερῶς τὸν διάκοσμο ποὺ περι-
κλείει τὶς ἀγγελικὰς ἱεραρχίας καὶ συγκροτεῖται ἀπὸ τὶς θεοει-
δεῖς οὐσίαις τῶν Ἀρχῶν, Ἀρχαγγέλων καὶ Ἀγγέλων. Νομίζω
ὅτι εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναφέρω πρῶτα κατὰ τὴ δύναμί μου τί
σημαίνουν οἱ ἅγιες ἐπωνυμίες των.

Πραγματικὰ ἡ μὲν ἐπωνυμία τῶν οὐρανίων Ἀρχῶν σημαί-
νει τὴν θεοειδῆ ἀρχικότητα καὶ ἡγεμονικότητα μαζὶ μὲ τὴν ἱερὴ
καὶ ταιριαστὴ στίς ἀρχικὰς δυνάμεις τάξι· σημαίνει ἐπίσης τὸ
νὰ στρέφονται πλήρως πρὸς τὴν ὑπεράρχια ἀρχή, νὰ κατευθύ-
νουν ἄλλες δυνάμεις ἀρχικῶς, ν' ἀποτυπώνονται κατὰ τὸ δυνα-
τὸ πρὸς ἐκείνην τὴν ἀρχοποιὸ ἀρχή καὶ νὰ φανερώνουν τὴν
ὑπερούσια ταξιαρχία τῆς διὰ τῆς εὐκοσμίας τῶν ἀρχικῶν δυνά-
μεων.

Ἡ δὲ ἐπωνυμία τῶν ἁγίων Ἀρχαγγέλων δηλώνει ὅτι ἡ τά-
ξις των εἶναι ὁμοταγῆς μὲ τὶς οὐράνιες Ἀρχές· διότι, ὅπως εἶπα,
αὐτοὶ καὶ οἱ Ἄγγελοι συγκροτοῦν μιὰ ἱεραρχία καὶ διακόσμη-
σι. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ὑπάρχει ἱεραρχία ποὺ νὰ μὴ ἔχη καὶ
πρῶτες καὶ μέσες καὶ τελευταῖες δυνάμεις, ἡ ἁγία τάξις τῶν
Ἀρχαγγέλων μὲ τὴν ἱεραρχικὴ μεσότητα μετέχει ἐξ ἴσου καὶ
τῶν δύο ἄκρων. Διότι κοινωνεῖ καὶ μὲ τὶς ἀγιώτατες Ἀρχές καὶ
μὲ τοὺς ἁγίους Ἀγγέλους· μὲ τὶς πρῶτες διότι στρέφεται ἀρχι-
κῶς πρὸς τὴν ὑπερούσια Ἀρχή, ἀποτυπώνεται ὅσο εἶναι δυνατὸ
ἀπ' αὐτὴν κι' ἐνοποιεῖ τοὺς ἀγγέλους μὲ τὶς εὐκοσμες καὶ εὐτα-
κτες καὶ ἀόρατες ἡγεμονίες· μὲ τὶς ἄλλες διότι ἀνήκει καὶ στὴν
ὑποφητικὴ τάξι, ἀφοῦ ὑποδέχεται ἱεραρχικῶς τὶς θεαρχικὰς ἐλ-
λάμψεις διὰ τῶν πρώτων δυνάμεων, τὶς ἀναγγέλλει ἀγαθοειδῶς

ἀγαθοειδῶς ἀγγέλλουσα καὶ δι' ἀγγέλων ἡμῖν ἀναφαίνουσα κατὰ τὴν ἱεράν ἐκάστου τῶν θείως ἐλλαμπομένων ἀναλογίαν.

Οἱ γὰρ ἄγγελοι, καθὼς ἤδη προειρήκαμεν, συμπληρωτικῶς ἀποπερατοῦσιν τὰς ὅλας τῶν οὐρανίων νόων διακοσμῆσεις, κατὰ τὸ τελευταῖον ὡς ἐν οὐρανίαις οὐσίαις ἔχοντες τὴν ἀγγελικὴν ἰδιότητα, καὶ μᾶλλον πρὸς ἡμῶν ἄγγελοι παρὰ τοὺς προτέρους οἰκειότερον ὀνομαζόμενοι ὄσω καὶ περὶ τὸ ἐμφανέστερον αὐτοῖς ἐστὶν ἡ ἱεραρχία καὶ μᾶλλον περικόσμιος. Τὴν μὲν γὰρ ὑπερτάτην, ὡς εἴρηται, διακόσμησιν ὡς τῷ κρυφίῳ
10 πρωτοταγῶς πλησιάζουσιν κρυφιοειδῶς οἰητέον ἱεραρχεῖν τῆς δευτέρας, τὴν δὲ δευτέραν ἢ συμπληροῦται πρὸς τῶν ἀγίων κυριοτήτων καὶ δυνάμεων καὶ ἐξουσιῶν, τῆς τῶν ἀρχῶν καὶ ἀρχαγγέλων καὶ ἀγγέλων ἱεραρχίας ἠγεῖσθαι, τῆς πρώτης μὲν ἱεραρχίας ἐκφανέστερον, τῆς δὲ μετ' αὐτὴν κρυφιοειδέστερον, τὴν
15 δὲ τῶν ἀρχῶν καὶ ἀρχαγγέλων καὶ ἀγγέλων ἐκφαντορικὴν διακόσμησιν ταῖς ἀνθρωπίναις ἱεραρχίαις δι' ἀλλήλων ἐπιστατεῖν, ἵν' ἢ κατὰ τάξιν ἢ πρὸς Θεὸν ἀναγωγὴ καὶ ἐπιστροφή καὶ κοινωνία καὶ ἔνωσις καὶ μὴν καὶ ἢ παρὰ Θεοῦ πάσαις ταῖς ἱεραρχίαις ἀγαθοπρεπῶς ἐνδιδομένη καὶ κοινωνικῶς ἐπιφοιτῶσα
20 μετ' εὐκοσμίας ἱερωτάτης πρόοδος. Ἐνθεν ἡ θεολογία τὴν καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίαν ἀγγέλοις ἀπονενέμηκεν, ἄρχοντα τοῦ Ἰουδαίων λαοῦ τὸν Μιχαὴλ ὀνομάζουσα καὶ ἄλλους ἐθνῶν ἐτέρων. «Ἐστησε» γὰρ ὁ ὑψιστος «ὄρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ».

3 Εἰ δέ τις φαίη, καὶ πῶς ὁ τῶν Ἑβραίων λαὸς ἀνήγετο μόνος ἐπὶ τὰς θεαρχικὰς ἐλλάμψεις, ἀποκριτέον ὅτι μὴ τὰς τῶν ἀγγέλων εὐθείας ἐπιστασίας αἰτιάσασθαι χρὴ τῆς τῶν ἐτέρων ἐθνῶν ἐπὶ τοὺς οὐκ ὄντας θεοὺς ἀποπλανήσεως, ἀλλ' αὐτοὺς ἐκείνους οἰκειαῖς ροπαῖς ἐκ τῆς ἐπὶ τὸ θεῖον εὐθείας ἀναγωγῆς
30 ἀποπεπτωκότας τῇ φιλαυτίᾳ καὶ ἀθαδεΐᾳ καὶ τῇ τῶν αὐτοῖς

1. Δευτ. 32,8.

στοὺς ἀγγέλους καὶ τὶς φανερώνει σ' ἐμᾶς διὰ τῶν ἀγγέλων κατὰ τὴν ἱερὴ ἱκανότητα ποὺ ἔχει κάθε ὄν ἐλλαμπόμενο θείως.

Οἱ Ἄγγελοι ὅπως ἤδη προείπαμε, συμπληρώνουν καὶ ὀλοκληρώνουν ὅλες τὶς διακοσμήσεις τῶν οὐρανίων νόων, ἀφοῦ ἀνάμεσα στὶς οὐράνιες οὐσίες εἶναι οἱ τελευταῖοι ποὺ ἔχουν τὴν ἀγγελικὴ ιδιότητα κι' ὀνομάζονται ἀπὸ μᾶς ἄγγελοι πολὺ προσφορώτερα ἀπὸ ὅσο αὐτοὶ ποὺ προηγοῦνται, ἐφ' ὅσον ἡ ἱεραρχία τους εἶναι ἐμφανέστερη καὶ περισσότερο περικόσμια. Πρέπει ἀλήθεια νὰ σκεφθοῦμε ὅτι, ὅπως ἔχει λεχθῆ, ἡ ὑπερτάτη διακόσμησις μὲ τὴν πρωτόταξί της, ἀφοῦ εἶναι κοντὰ στὸ ἀπόκρυφο ἱεραρχεῖ κρυφιδειδῶς τῇ δεύτερῃ, ἐνῶ ἡ δεύτερη ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς ἅγιες Κυριότητες, Δυνάμεις, καὶ Ἐξουσίες ἠγεῖται τῆς ἱεραρχίας τῶν Ἀρχῶν, τῶν Ἀρχαγγέλων καὶ τῶν Ἀγγέλων, ἀποκαλυπτικώτερα μὲν ἀπὸ τὴν πρώτη ἱεραρχία, κρυφιώτερα δὲ ἀπὸ αὐτὴν ποὺ τὴν ἀκολουθεῖ· τέλος πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι ἡ ἀποκαλυπτικὴ διακόσμησις τῶν Ἀρχῶν, τῶν Ἀρχαγγέλων καὶ τῶν Ἀγγέλων ἐπιστατεῖ ἀλληλεγγύως στὶς ἀνθρώπινες ἱεραρχίες, ὥστε νὰ εἶναι εὐτακτὴ ἡ πρὸς τὸν Θεὸ ἀναγωγὴ καὶ ἐπιστροφή, κοινωνία καὶ ἔνωσις, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ ἐκπόρευσις ποὺ χορηγεῖται ἀγαθοπρεπῶς σὲ ὅλες τὶς ἱεραρχίες ἀπὸ τὸν Θεὸ κι' ἐπιφοιτᾷ κοινωνικῶς μὲ ἱερώτατη εὐκοσμία. Γι' αὐτὸ ἡ θεολογία ἔχει ἀπονεύειμει στοὺς ἀγγέλους τὴν φροντίδα γιὰ τὴ δική μας ἱεραρχία, ὀνομάζοντας ἄρχοντα τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων τὸν Μιχαὴλ καὶ ἄλλους ἀγγέλους ἄρχοντες ἄλλων λαῶν. Διότι ὁ Ὑψιστος «ὠρίσε τὰ σύνορα ἐθνῶν σύμφωνα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀγγέλων»¹.

- 3 Ἄν εἰπῆ κανεῖς, πῶς μόνο ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων ἀνυψωνόταν στὶς θεαρχικὲς ἐλλάμψεις, μποροῦμε ν' ἀποκριθοῦμε ὅτι δὲν χρειάζεται νὰ κατηγορήσωμε τὶς σωστὲς ἐπιστασίες τῶν ἀγγέλων γιὰ τὴν ἀποπλάνησι τῶν ἄλλων ἐθνῶν πρὸς ἀνυπάρκτους θεούς, ἀλλὰ τὰ ἴδια ἐκεῖνα τὰ ἔθνη ποὺ μὲ τὶς δικές τους κινήσεις ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν εὐθεῖα ἀναγωγὴ πρὸς τὸ Θεῖο ἀπὸ φιλαυτία καὶ αὐθάδεια, καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάλογη μὲ αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα λατρεία ποὺ ἀπένειμαν στὰ πράγματα ποὺ τοὺς ἐφαί-

δοκούντων θεοπρεπῶν ἀναλόγῳ σεβασμιότητι. Τοῦτο δὲ μαρτυρεῖται καὶ αὐτὸς ὁ τῶν Ἑβραίων λαὸς πεπονθέναι. «Ἐπίγνωσιν γὰρ Θεοῦ», φησὶν, «ἀπώσω καὶ ὀπίσω τῆς καρδίας σου ἐπορεύθης». Οὐδὲ γὰρ ἠναγκασμένην ἔχομεν ζωὴν οὐδὲ διὰ τὴν 5 τῶν προνοουμένων αὐτεξουσιότητα τὰ θεῖα φῶτα τῆς προνοητικῆς ἐλλάμψεως ἀπαμβλύνεται, ἀλλ' ἢ τῶν νοερῶν ὄψεων ἀνομοιότης τὴν ὑπερπλήρη τῆς πατρικῆς ἀγαθότητος φωτοδοσίαν ἢ παντελῶς ἀμέθεκτον ποιεῖ καὶ πρὸς τὴν αὐτῶν ἀντιτυπίαν ἀδιάδοτον ἢ τὰς μετουσίας ποιεῖ διαφόρους, μικρὰς ἢ με- 10 γάλας, ἀμυδρὰς ἢ φανὰς, τῆς μιᾶς καὶ ἀπλῆς καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἐχούσης καὶ ὑπερηπλωμένης πηγαίας ἀκτίνος. Ἐπεὶ ὅτι γε καὶ τῶν ἐτέρων ἐθνῶν, ἐξ ὧν καὶ ἡμεῖς ἀνενεύσαμεν ἐπὶ τὸ πᾶσιν ἐτοίμως εἰς μετάδοσιν ἀναπεπταμένον τοῦ θεαρχικοῦ φωτὸς ἀπειρόν τε καὶ ἀφθονον πέλαγος, οὐκ ἔκφυλοί τινες ἐπεστάτου 15 θεοί, μία δὲ πάντων ἀρχὴ καὶ πρὸς ταύτην ἀνῆγον τοὺς ἐπομένους οἱ καθ' ἕκαστον ἔθνος ἱεραρχοῦντες ἄγγελοι, τὸν Μελχισεδὲκ ἐννοητέον ἱεράρχην ὄντα φιλοθεώτατον οὐ τῶν οὐκ ὄντων, ἀλλὰ τοῦ ὄντως ὄντος ὑψίστου Θεοῦ. Καὶ γὰρ οὐχ ἀπλῶς τὸν Μελχισεδὲκ οἱ θεόσοφοι οὐ φιλόθεον μόνον ἀλλὰ καὶ ἱερέα κε- 20 κλήκασιν, ἢ ἵνα τοῖς ἐχέφροσιν ἐναργῶς ἐμφάνωσιν ὅτι μὴ μόνον αὐτὸς ἐπὶ τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν ἐπέστραπτο, προσέτι δὲ καὶ ἄλλοις ὡς ἱεράρχης ἠγεῖτο τῆς ἐπὶ τὴν ἀληθῆ καὶ μόνην θεαρχίαν ἀναγωγῆς.

4 Καὶ τοῦτο δὲ τὴν σὴν ἱεραρχικὴν σύνεσιν ὑπομνήσομεν ὅτι 25 καὶ τῷ Φαραὼ πρὸς τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπιστατοῦντος ἀγγέλου καὶ τῷ τῶν Βαβυλωνίων ἄρχοντι πρὸς τοῦ οἰκείου τὸ τῆς πάντων προνοίας καὶ κυριότητος κηδεμονικὸν καὶ ἐξουσιαστικὸν κατὰ τὰς ὁράσεις διεπορθμεύετο καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις οἱ τοῦ ὄντως Θεοῦ θεράποντες ἠγεμόνες καθίσταντο, τῆς τῶν τυ-

2. Ὡσ. 4,6. 5,11. Ἱερ. 7,24.

3. Ὁ συγγραφεὺς φαίνεται νὰ ἐννοῇ ὅτι καὶ ὁ ἴδιος προῆλθε ἀπὸ εἰδωλολατρικὸ παρελθόν.

νονταν θεοπρεπή. Αυτό μαρτυρεῖται ὅτι εἶχε πάθει καὶ ὁ ἴδιος ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων. Διότι, λέγει, «ἀπεμάκρυνες τὴν ἐπίγνωσι τοῦ Θεοῦ κι' ἐπορεύθηκες κατὰ τὴν ἐπιθυμία σου»². Πράγματι ἡ ζωὴ ποὺ διαγύομε δὲν δουλεύει στὴν ἀναγκαιότητα καὶ ἡ αὐτεξουσιότης ἐκείνων ποὺ ὑπόκεινται στὴν πρόνοια δὲν ἀπαμβλύνει τὰ φῶτα τῆς προνοητικῆς ἐλλάμψεως· ἀπλῶς ἡ ἔλλειψις ἀφομοιώσεως τῶν νοερῶν ὁράσεων ἄλλοτε καθιστᾷ τὴν πλούσια φωτοδοσία τῆς πατρικῆς ἀγαθότητος ἐντελῶς ἀμέθεκτη καὶ ἀμετάδοτη ἐξ αἰτίας τῆς ἀντιστάσεώς των κι' ἄλλοτε διαφοροποιεῖ τὶς μετουσίες, κάμνοντάς τες μικρὲς ἢ μεγάλες, ἀμυδρὲς ἢ λαμπρὲς, ἐνῶ ἡ ἀκτινοβόλος πηγὴ παραμένει ἐνιαία καὶ ἀπλῆ, πάντοτε ταυτισμένη μὲ τὸν ἑαυτό της καὶ ὑπερπληρωμένη. Ἐπειδὴ καὶ στὰ ἄλλα ἔθνη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀναδυθήκαμε κι' ἐμεῖς³, πρὸς τὸ ἄπειρο καὶ εὐρύχωρο πέλαγος τοῦ θεαρχικοῦ φωτὸς ποὺ εἶναι σὲ ὅλους ἐλεύθερο γιὰ μετάδοσι, δὲν ἐπιστατοῦσαν τίποτε ἀλλόκοτοι θεοί, ἀλλ' ὑπῆρχε σὲ ὅλα μιὰ ἀρχὴ καὶ πρὸς αὐτὴν ἀνέβαζαν τοὺς ἐπομένους οἱ ἄγγελοι ποὺ ἱεραρχοῦν σὲ κάθε ἔθνος· γι' αὐτὸ πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι ὁ Μελχισεδὲκ ἦταν φιλοθεώτατος ἱεράρχης ὄχι τῶν μὴ ὄντων θεῶν ἀλλὰ τοῦ ὄντως ὄντος ὑψίστου Θεοῦ. Διότι οἱ θεόσοφοι δὲν ἐκάλεσαν τυχαίως τὸν Μελχισεδὲκ φιλόθεο, ἀλλὰ καὶ ἱερέα⁴· τὸ ἔκαναν γιὰ νὰ φανερώσουν καθαρὰ στοὺς συνετοὺς ὅτι δὲν εἶχε στραφῆ μόνο ὁ ἴδιος προσωπικῶς πρὸς τὸν ὄντως ὄντα Θεό, ἀλλὰ ὡς ἱεράρχης καθωδηγοῦσε καὶ ἄλλους ν' ἀνεβοῦν ἐπάνω στὴν ἀληθινὴ καὶ μοναδικὴ θεαρχία.

4 Ἡ ὑπενθυμίσωμε καὶ τοῦτο τὴν ἱεραρχικὴ σου σύνεσι, ὅτι ἡ κηδεμόνευσις, ὅπως ἐκφράζεται μὲ τὴν πρόνοια τῶν ὄλων, καὶ ἡ ἐξουσιαστικότης, ὅπως ἐκφράζεται μὲ τὴν κυριαρχία, μεταβιβάσθησαν κατὰ τὶς ὁράσεις καὶ στὸν Φαραῶ ἀπὸ τὸν ἄγγελο ποὺ ἐπιστατοῦσε στοὺς Αἰγυπτίους καὶ στὸν ἄρχοντα τῶν Βαβυλωνίων ἀπὸ τὸν δικό τους ἄγγελο⁵· κι' ἔτσι στὰ ἔθνη ἐκεῖνα ἐγκαταστάθηκαν ὡς ἡγεμόνες οἱ θεράποντες τοῦ ὄντως

4. Γεν. 14,17-20. Ἑβρ. 7,1 ἐέ.

5. Γεν. 41,1-24. Δαν. 2,21 καὶ 4,1 ἐ.

πωθεισῶν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων ὀράσεων ἐκφαντορίας τοῖς τῶν ἀγγέλων ἐγγὺς ἱεροῖς ἀνδράσι, τῷ Δανιήλ καὶ τῷ Ἰωσήφ, ἐκ Θεοῦ δι' ἀγγέλων ἀποκαλυφθείσης. Μία γάρ ἐστιν ἡ πάντων ἀρχὴ καὶ πρόνοια, καὶ οὐδαμῶς οἰητέον Ἰουδαίων μὲν ἀποκλη-
 5 ρωτικῶς ἠγεῖσθαι τὴν θεαρχίαν, ἀγγέλους δὲ ἰδίως ἢ ὁμοτίμως ἢ ἀντιθέτως ἢ θεοὺς τινὰς ἑτέρους ἐπιστατεῖν τοῖς ἄλλοις ἔθνε-
 σιν, ἀλλὰ καὶ τὸ λόγιον ἐκεῖνο κατὰ τήνδε τὴν ἱερὰν ἔννοιαν ἐκπληπτέον οὐχ ὡς μερισαμένου Θεοῦ μεθ' ἑτέρων θεῶν ἢ ἀγγέ-
 λων τὴν καθ' ἡμᾶς ἡγεμονίαν καὶ τῷ Ἰσραὴλ εἰς ἐθνάρχην καὶ
 10 ἔθναγὸν ἀποκληρωθέντος, ἀλλ' ὡς αὐτῆς μὲν τῆς μιᾶς ἀπάντων ὑψίστου προνοίας πάντας ἀνθρώπους σωστικῶς ταῖς τῶν οἰ-
 κείων ἀγγέλων ἀνατακτικαῖς χειραγωγίαις διανεϊμάσης, μόνου δὲ σχεδὸν παρὰ πάντας τοῦ Ἰσραὴλ ἐπὶ τὴν τοῦ ὄντως Κυρίου φωτοδοσίαν καὶ ἐπίγνωσιν ἐπιστραφέντος.

15 "Ὅθεν ἡ θεολογία τὸ μὲν ἑαυτὸν ἀποκληρῶσαι τὸν Ἰσ-
 ραὴλ ἐπὶ τὴν τοῦ ὄντως Θεοῦ θεραπείαν ἐμφαίνουσα τὸ «ἐγενή-
 θη μερὶς Κυρίου» φησὶν, ἐνδεικνυμένη δὲ τὸ καὶ αὐτὸν ἐν Ἰσω
 τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν ἀπονεμηθῆναί τινα τῶν ἀγίων ἀγγέλων εἰς
 τὸ δι' αὐτοῦ τὴν μίαν ἀπάντων ἀρχὴν ἐπιγνῶναι, τὸν Μιχαὴλ
 20 ἔφη τοῦ Ἰουδαίων ἠγεῖσθαι λαοῦ, σαφῶς ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσα τὸ
 μίαν εἶναι τῶν ὄλων πρόνοιαν ἀπασῶν τῶν ἀοράτων καὶ ὀρα-
 τῶν δυνάμεων ὑπερουσίως ὑπεριδρυμένην, πάντας δὲ τοὺς καθ'
 ἕκαστον ἔθνος ἐπιστατοῦντας ἀγγέλους ἐπ' αὐτὴν ὡς οἰκείαν
 ἀρχὴν τοὺς ἐπομένους ἐθελουσίως ὄση δύναμις ἀνατείνοντας.

Θεοῦ⁶, ἀφοῦ ἡ φανέρωσις τῶν ὁράσεων ποὺ ἐτυπώθηκαν ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ἀποκαλύφθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ δι' ἀγγέλων στοὺς πλησίον τῶν ἀγγέλων ἱερούς ἄνδρες, τὸν Δανιήλ καὶ τὸν Ἰωσήφ. Διότι μιὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ πρόνοια τῶν ὄλων, καὶ δὲν πρέπει καθόλου νὰ νομίσωμε ὅτι ἡ θεαρχία καθοδηγῆ μεροληπτικῶς τοὺς Ἰουδαίους, ἐνῶ στὰ ἄλλα ἔθνη ἐπιστατοῦν ἄγγελοι ποὺ εἶναι ἢ ὁμότιμοί της ἢ ἀντίθετοι, ἢ ἄλλοι θεοί· ἀλλὰ καὶ τὸ λόγιο ἐκεῖνο πρέπει νὰ ἐκλάβωμε κατὰ τούτη τὴν ἱερὴ ἔννοια, ὅχι ὅτι ὁ Θεὸς διαμοιράσθηκε μὲ ἄλλους θεοὺς ἢ ἀγγέλους τὴν ἐπάνω σὲ μᾶς ἡγεμονία κι' αὐτὸς ἀνέλαβε ἀποκλειστικὰ ὡς ἐθνάρχης καὶ ἐθνοδηγὸς τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλ' ὅτι αὐτὴ ἡ μιὰ γενικὴ πρόνοια τοῦ Ὑψίστου διένειμε ὄλους τοὺς ἀνθρώπους χάριν τῆς σωτηρίας στὶς ἀνυψωτικὲς καθοδηγήσεις τῶν οἰκείων ἀγγέλων, ἂν καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη μόνος σχεδὸν ὁ Ἰσραήλ ἐστράφηκε πρὸς τὴ φωτοδοσία καὶ ἐπίγνωσι τοῦ ὄντως Κυρίου.

Γι' αὐτὸ ἡ θεολογία, ὅταν φανερώνη ὅτι ὁ Ἰσραήλ ἀφιερώθηκε στὴ θεραπεία τοῦ ὄντως Θεοῦ, λέγει «ἔγινε κλῆρος τοῦ Κυρίου»⁷, ὅταν ὁμοῦς δείχνη ὅτι καὶ αὐτὸς παραδόθηκε ἐξ ἴσου μὲ τὰ ἄλλα ἔθνη σὲ κάποιον ἄγγελο, γιὰ νὰ ἐπιγνώσῃ διὰ μέσου αὐτοῦ τὴ μιὰ ἀρχὴ τῶν ὄλων, εἶπε ὅτι ὁ Μιχαήλ ἦταν ὁδηγητὴς τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων⁸. Ἔτσι ἡ θεολογία μᾶς διδάσκει σαφῶς ὅτι μιὰ εἶναι ἡ πρόνοια καὶ εἶναι τοποθετημένη ὑπερουσίως ἐπάνω ἀπὸ ὅλες τὶς ἀόρατες καὶ ὁρατὲς δυνάμεις καὶ ὅτι ὅλοι οἱ ἄγγελοι ποὺ ἐπιστατοῦν ἰδιαίτερος σὲ κάθε ἔθνος ἀνυψώνουν κατὰ δύναμι πρὸς αὐτὴν σὰν δικὴ τους ἀρχὴ ἐκείνους ποὺ τοὺς ἀκολουθοῦν ἐθελουσίως.

6. Ὁ Ἰωσήφ στὴν Αἴγυπτο καὶ ὁ Δανιήλ στὴν Βαβυλωνία.

7. Δευτ. 32,9.

8. Δαν. 10,13 ἐέ. 12,1.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Ἐπανάληψις καὶ συναγωγή τῆς ἀγγελικῆς
εὐταξίας

1   Συνῆκται τοίνυν ἡμᾶς ὡς ἡ μὲν πρεσβυτάτη τῶν περὶ Θεὸν νόων διακόσμησις ὑπὸ τῆς τελεταρχικῆς ἐλλάμπσεως ἱεραρχου- μένη τῷ ἐπ' αὐτὴν ἀμέσως ἀνατείνεσθαι κρυφιωτέρᾳ καὶ φανο-
5   τέρᾳ τῆς θεαρχίας φωτοδοσίᾳ καθαίρεται καὶ φωτίζεται καὶ τε-
λεσιουργεῖται, κρυφιωτέρᾳ μὲν ὡς νοητοτέρᾳ καὶ μᾶλλον ἀπλωτικῇ καὶ ἐνοποιῷ, φανοτέρᾳ δὲ ὡς πρωτοδότῳ καὶ πρωτοφανεῖ καὶ ὀλικωτέρᾳ καὶ μᾶλλον εἰς αὐτὴν ὡς διειδῆ κε-
χυμένη, πρὸς ταύτης δὲ πάλιν ἀναλόγως ἡ δευτέρα καὶ πρὸς τῆς δευτέρας ἡ τρίτη καὶ πρὸς τῆς τρίτης ἡ καθ' ἡμᾶς ἱεραρχία κατὰ
10 τὸν αὐτὸν τῆς εὐκόσμου ταξιαρχίας θεσμὸν ἐν ἀρμονίᾳ θεία καὶ ἀναλογία πρὸς τὴν ἀπάσης εὐκοσμίας ὑπεράρχιον ἀρχὴν καὶ πε-
ράτως ἱεραρχικῶς ἀνάγεται.

2   Ἐκφαντορικοὶ δὲ πάντες εἰσὶ καὶ ἄγγελοι τῶν πρὸ αὐτῶν, οἱ μὲν πρεσβύτατοι Θεοῦ τοῦ κινουῦντος, ἀναλόγως δὲ οἱ λοιποὶ
15 τῶν ἐκ Θεοῦ κεκινημένων. Τοσοῦτον γὰρ ἡ πάντων ὑπερούσιος ἀρμονία τῆς ἐκάστου τῶν λογικῶν τε καὶ νοερῶν ἱερᾶς εὐκο-
σμίας καὶ τεταγμένης ἀναγωγῆς προενόησεν, ὅτι καὶ αὐτὴ τῶν ἱεραρχιῶν ἐκάστη τάξεις ἱεροπρεπεῖς ἔθετο· καὶ πᾶσαν ἱεραρ-
χίαν ὀρῶμεν εἰς πρώτας καὶ μέσας καὶ τελευταίας δυνάμεις διη-
20 ρημένην, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἐκάστην ἰδικῶς εἰπεῖν διακόσμησιν ταῖς αὐταῖς ἐνθέοις ἀρμονίαις διέκρινε. Διὸ καὶ αὐτοὺς τοὺς θειοτάτους Σεραφίμ οἱ θεολόγοι φασὶν ἕτερον πρὸς τὸν ἕτερον κεκραγῆναι, σαφῶς ἐν τούτῳ, καθάπερ οἴμαι, δηλοῦντες ὅτι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

Ἐπανάληψις καὶ σύνοψις περὶ τῶν γνωρισμάτων
τῶν ἀγγελικῶν τάξεων

1 Τὸ συμπέρασμα λοιπὸν ποὺ ἔχομε συναγάγει εἶναι ὅτι ἡ μὲν σεβασμιώτερη διακόσμησις ποὺ περιλαμβάνει τοὺς γύρω ἀπὸ τὸ Θεὸ νόες, ἱεραρχουμένη ἀπὸ τὴν τελεταρχικὴ ἔλλαμψι, ἀφοῦ τείνει ἀμέσως πρὸς αὐτὴν ἄνω, καθαίρεται, φωτίζεται καὶ τελεσιουργεῖται μὲ τὴν κρυφιώτερη καὶ φωτεινότερη φωτοδοσία τῆς θεαρχίας· μὲ τὴν κρυφιώτερη μὲν διότι εἶναι περισσότερο νοητὴ, ἀπλωτικὴ καὶ ἐνοποιός, μὲ τὴ φωτεινότερη δὲ διότι εἶναι πρωτόδοτη καὶ πρωτοφανὴς καὶ συνολικώτερη καὶ εἶναι περισσότερο χυμένη σ' αὐτὴν ὡς διαφανῆ. Ἐπειτα ἔρχεται ἡ δεύτερη ἱεραρχία ποὺ ἀνάγεται ἀπὸ αὐτὴν, ἱεραρχικῶς κατὰ τὴ δύναμι τῆς πρὸς τὴν ὑπεράρχια ἀρχὴ καὶ τὴν ἀποπεράτωσι κάθε εὐκοσμίας καὶ ἀπὸ τὴ δεύτερη ἢ τρίτη καὶ ἀπὸ τὴν τρίτη ἢ δική μας ἱεραρχία κατὰ τὸν ἴδιο θεσμὸ τῆς εὐκοσμῆς ταξιαρχίας μέσα σὲ θεία ἀρμονία καὶ ἀναλογία.

2 Εἶναι ἐπίσης ὅλοι ἀποκαλυπτικοὶ καὶ ἀγγελιοφόροι ἐκείνων ποὺ προηγοῦνται· οἱ μὲν σεβασμιώτεροι ἀποκαλύπτουν τὸν Θεὸ ποὺ τοὺς κινεῖ, οἱ δὲ ἄλλοι ἀποκαλύπτουν τὰ ὄντα ποὺ κινοῦνται ἀπὸ τὸ Θεὸ ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμί τους. Διότι τόσο πολὺ ἐπρονόησε ἡ ὑπερούσια τῶν ὄλων ἀρμονία γιὰ τὴν ἱερὴ εὐκοσμία καὶ τὴν εὐτακτὴ ἀναγωγὴ τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὰ λογικὰ καὶ νοερὰ ὄντα, ὥστε αὐτὴ ἔθεσε ἱεροπρεπεῖς τάξεις ἀκόμα καὶ μέσα σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ἱεραρχίες. Ἔτσι βλέπομε κάθε ἱεραρχία νὰ εἶναι διηρημένη, ἀλλὰ καὶ κάθε διακόσμησι, γιὰ νὰ ὁμιλήσωμε εἰδικῶς, τὴν ξεχώρισε σύμφωνα μὲ τὶς ἐνθεες ἀρμονίες. Γι' αὐτὸ οἱ θεολόγοι λέγουν ὅτι κι' οἱ ἴδιοι οἱ θειότατοι Σεραφεῖμ κράζουν ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον¹, δηλώνοντας μὲ αὐτὸ

1. Ἦσ. 6,3.

τῶν θεολογικῶν γνώσεων οἱ πρῶτοι τοῖς δευτέροις μεταδιδόασιν.

3 Προσθείην δ' ἂν καὶ τοῦτο οὐκ ἀπεικότως, ὅτι καὶ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος οὐράνιος τε καὶ ἀνθρώπινος νοῦς ἰδικὰς ἔχει
5 καὶ πρῶτας καὶ μέσας καὶ τελευταίας τάξεις τε καὶ δυνάμεις πρὸς τὰς εἰρημένας τῶν καθ' ἕκαστον ἱεραρχικῶν ἐλλάμψεων οἰκείας ἀναγωγὰς ἀναλόγως ἐκφαινομένας, καθ' ἃς ἕκαστος ἐν μετουσίᾳ γίνεται κατὰ τὸ αὐτῷ θεμιτὸν τε καὶ ἐφικτὸν τῆς ὑπεραγνοτάτης καθάρσεως, τοῦ ὑπερπλήρους φωτός, τῆς προτε-
10 λείου τελειώσεως. Ἔστι γὰρ οὐδὲν αὐτοτελὲς ἢ ἀπροσδεὲς καθόλου τελειότητος, εἰ μὴ τὸ ὄντως αὐτοτελὲς καὶ προτέλειον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

**Διατί πᾶσαι αἱ οὐράνιαι οὐσίαι κατὰ κοινού
δυνάμεις οὐράνιαι καλοῦνται**

1 Τούτων δὲ διωρισμένων ἐκεῖνο ἄξιον ἐννοῆσαι, δι' ἣν αἰτίαν ἀπάσας ὁμοῦ τὰς ἀγγελικὰς οὐσίας δυνάμεις οὐρανίας καλεῖν εἰώθαμεν. Οὐ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν ὡς ἐπὶ τῶν ἀγγέλων ὅτι πα-
15 σῶν ἔστιν ἐσχάτη διακόσμησις ἢ τῶν ἁγίων Δυνάμεων καὶ τῆς μὲν τῶν ἐσχάτων ἀγιοπρεποῦς ἐλλάμψεως αἱ τῶν ὑπερκειμένων οὐσιῶν διακοσμήσεις μετέχουσιν, αἱ τελευταῖαι δὲ τῶν πρῶτων οὐδαμῶς καὶ τούτου χάριν οὐράνιαι μὲν δυνάμεις ἅπαντες οἱ θεῖοι νόες ὀνομάζονται, Σεραφίμ δὲ καὶ Θρόνοι καὶ
20 Κυριότητες οὐδαμῶς ἀμέθεκτοι γὰρ αἱ τελευταῖαι τῶν ὑπερτάτων εἰσὶν ὀλικῶν ἰδιοτήτων. Οἱ γὰρ ἄγγελοι καὶ πρὸ τῶν ἀγγέλων ἀρχάγγελοι καὶ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι μετὰ τὰς δυνάμεις ὑπὸ

σαφῶς, νομίζω, ὅτι οἱ πρῶτοι μεταδίδουν θεολογικὲς γνώσεις στοὺς δευτέρους.

- 3 Ἐὰν μποροῦσα δέ, ὄχι χωρὶς λόγο, νὰ προσθέσω καὶ τοῦτο, ὅτι κάθε οὐράνιος καὶ ἀνθρώπινος νοῦς κατέχει καὶ καθ' ἑαυτὸν ἰδιαίτερες τάξεις καὶ δυνάμεις, πρῶτες καὶ μέσες καὶ τελευταῖες, πὺ ἐκδηλώνονται ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμί τους πρὸς τὶς εἰρημένες οἰκεῖες ἀναγωγὲς τῶν ἐπὶ μέρους ἱεραρχικῶν ἐλλάμψεων. Κατὰ τὶς ἀναγωγὲς αὐτὲς ὁ καθένας γίνεται, ὅσο τοῦ εἶναι θεμιτὸ καὶ ἐφικτό, μέτοχος τῆς ὑπεραγνοτάτης καθάρσεως, τοῦ ὑπερπλήρους φωτός, τῆς προτέλειας τελειώσεως. Διότι τίποτε δὲν εἶναι αὐτοτέλειο καὶ ὠλοκληρωμένο παρὰ μόνο τὸ ὄντως αὐτοτέλειο καὶ προτέλειο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

Γιατί οἱ οὐράνιες οὐσίαι ὀνομάζονται ὅλες μαζί
οὐράνιες δυνάμεις

- 1 Ἀφοῦ λοιπὸν καθωρίσθησαν αὐτά, ἀξίζει νὰ ἐξετάσωμε τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία συνηθίσαμε ν' ἀποκαλοῦμε οὐράνιες δυνάμεις ὅλες μαζί τὶς ἀγγελικὲς οὐσίαι. Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ εἰποῦμε, ὅπως εἶπαμε στὴν περίπτωσι τῶν ἀγγέλων, ὅτι ἡ ἐσχάτη ἀπὸ ὅλες τὶς διακοσμῆσεις εἶναι ἡ τῶν ἀγίων Δυνάμεων καὶ ὅτι τῆς μὲν ἀγιοπρεποῦς ἐλλάμψεως τῶν ἐσχάτων μετέχουν οἱ διακοσμῆσεις τῶν ὑπερκειμένων οὐσιῶν, οἱ τελευταῖες ὅμως δὲν μετέχουν καθόλου τῆς ἐλλάμψεως τῶν πρώτων, καὶ γι' αὐτὸ ὅλοι οἱ θεῖοι νόες ὀνομάζονται οὐράνιες δυνάμεις, δὲν ὀνομάζονται ὅμως καθόλου Σεραφίμ καὶ Θρόνοι καὶ Κυριότητες· διότι οἱ τελευταῖες οὐσίαι δὲν μετέχουν στὸ σύνολο τῶν ἰδιοτήτων τῶν ὑπερτάτων οὐσιῶν. Καὶ δὲν μποροῦμε νὰ τὸ εἰποῦμε ἐδῶ, διότι οἱ Ἄγγελοι καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς Ἄγγέλους οἱ Ἀρχάγγελοι καὶ οἱ Ἀρχές καὶ οἱ Ἐξουσίαι, ἂν καὶ τοποθετοῦνται ἀπὸ τὴ θε-

τῆς θεολογίας ταπτόμενοι κατὰ κοινοῦ πολλάκις ὑφ' ἡμῶν ὁμοῦ ταῖς ἄλλαις ἀγίαις οὐσίαις οὐράνιαι δυνάμεις ἀποκαλοῦνται.

Φαμέν δὲ ὅτι κοινῶς ἐπὶ πάσαις κεχρημένοι τῇ τῶν οὐρανίων ἐπωνυμίᾳ δυνάμεων οὐ σύγχυσίν τινα τῶν ἐκάστης διακοσμῆσεως ἰδιοτήτων εἰσάγομεν, ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τρία διήρηνται τῶ κατ' αὐτοὺς ὑπερκοσμίῳ λόγῳ πάντες οἱ θεῖοι νόες, εἰς οὐσίαν καὶ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν, ὅταν ἅπαντας ἢ τινὰς αὐτῶν ἀπαρατηρήτως οὐρανίας οὐσίας ἢ οὐρανίας δυνάμεις ἀποκαλωμεν, αὐτοὺς περιφραστικῶς τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος ἐμφαίνειν ἡμᾶς οἰητέον ἐκ τῆς καθ' ἕκαστον αὐτῶν οὐσίας ἢ δυνάμεως, οὐδὲ γὰρ τὴν ὑπερκειμένην ἰδιότητα τῶν ἤδη καλῶς ἡμῖν διακεκριμένων ἀγίων δυνάμεων ταῖς ὑφειμέναις ὀλικῶς προσάπτειν οὐσίαις ἐπ' ἀνατροπῇ τῆς ἀσυγχύτου τῶν ἀγγελικῶν διακόσμων ταξιαρχίας. Κατὰ γὰρ τὸν πολλάκις ἡμῖν ὀρθῶς ἀποδοθέντα λόγον αἱ μὲν ὑπερβεβηκυῖαι διακοσμῆσεις περισσῶς ἔχουσι καὶ τὰς τῶν ὑφειμένων ἱεράς ἰδιότητας, αἱ δὲ τελευταῖαι τὰς τῶν πρεσβυτέρων ὑπερκειμένας ὀλότητας οὐκ ἔχουσι, μερικῶς εἰς αὐτὰς τῶν πρωτοφανῶν ἐλλάμψεων διὰ τῶν πρώτων ἀναλόγως αὐταῖς διαπορθμευομένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

Διατί οἱ κατὰ ἀνθρώπους ἱεράρχαι ἄγγελοι καλοῦνται

Ζητεῖται δὲ καὶ τοῦτο τοῖς τῶν νοητῶν λογίων φιλοθεάμοσιν· εἰ γὰρ ἀμέθεκτα τῶν ὑπερτέρων ὀλοτήτων εἰσὶ τὰ τελευταῖα, δι' ἣν αἰτίαν ὁ καθ' ἡμᾶς ἱεράρχης «ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορος» ὑπὸ τῶν Λογίων ὠνόμασται;

Ἔστι δὲ οὐκ ἐναντίος ὁ λόγος, ὡς οἶμαι, τοῖς προδιωρι-

ολογία μετὰ τὶς Δυνάμεις, πολλές φορές ἀποκαλοῦνται ἀπὸ μᾶς οὐράνιες δυνάμεις ἀπὸ κοινοῦ μαζί με τὶς ἄλλες ἅγιες οὐσίες.

Ἰσχυριζόμαστε πάντως ὅτι, χρησιμοποιώντας κοινῶς γιὰ ὅλες τὶς οὐσίες τὴν ἐπωνυμία τῶν οὐρανίων δυνάμεων, δὲν προκαλοῦμε καμμιά σύγχυσι τῶν ιδιοτήτων τῆς κάθε διακοσμῆσεως. Ἀλλά, ἐπειδὴ κατὰ τὸν ὑπερκόσμιον λόγο τοὺς ὅλοι οἱ θεῖοι νόες ἔχουν τρεῖς διακεκριμένες ιδιότητες, οὐσία, δύναμι καὶ ἐνέργεια, ὅταν τοὺς ἀποκαλοῦμε ὅλους ἢ μερικοὺς ἀπὸ αὐτοὺς ἀδιακρίτως οὐράνιες οὐσίες ἢ οὐράνιες δυνάμεις, πρέπει κανεὶς ν' ἀντιληφθῆ ὅτι χαρακτηρίζομε αὐτοὺς γιὰ τοὺς ὁποίους ὀμιλοῦμε περιφραστικῶς ἀπὸ τὴν οὐσία καὶ δύναμι πού διαθέτουν καὶ ὄχι βέβαια ὅτι ἀποδίδομε γενικὰ στὶς κατώτερες οὐσίες τὴν ἀνώτατην ιδιότητα τῶν ἁγίων δυνάμεων πού ἔχομε ἤδη ὀρίσει σωστά· τοῦτο θ' ἀνέτρεπε τὴν ἀσύγχυτη ταξιαρχία τῶν ἀγγελικῶν διακόσμων. Διότι σύμφωνα με τὸ λόγο πού πολλές φορές ἔχομε ἀναπτύξει ὀρθῶς, οἱ μὲν ὑπερκείμενες διακοσμῆσεις ἔχουν τὶς ἱερὲς ιδιότητες καὶ τῶν κατωτέρων μὲ περίσσεια, οἱ δὲ τελευταῖες δὲν κατέχουν στὸ σύνολο τὶς ὑπερκείμενες ιδιότητες τῶν πρεσβυτέρων, διότι οἱ πρωτογενεῖς ἐλλάμψεις μερικῶς μόνο μεταδίδονται σ' αὐτὲς διὰ τῶν πρώτων ἀνάλογα με τὶς δυνάμεις τοὺς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

Γιατί οἱ ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ἱεράρχες καλοῦνται ἄγγελοι

Ἐκεῖνοι πού ἀγαποῦν τὴ μελέτη τῶν νοητῶν Λογίων ἀντιμετωπίζουν καὶ τὸ ἐξῆς ζήτημα· ἂν πραγματικὰ τὰ τελευταῖα εἶναι ἀμέτοχα τῶν ὑπερτέρων ιδιοτήτων στὴν ὁλότητά τοὺς, γιὰ ποιά αἰτία ὁ δικός μας ἱεράρχης ἔχει ὀνομασθῆ ἀπὸ τὰ Λόγια «ἄγγελος Κυρίου Παντοκράτορος»!

Νομίζω ὅτι αὐτὸς ὁ λόγος δὲν εἶναι ἀντίθετος με τοὺς

σμένοις. Φεμὲν γὰρ ὅτι τῆς ὀλικῆς καὶ ὑπερκειμένης τῶν πρεσβυτέρων διακόσμων δυνάμεως ἀποδέουσιν οἱ τελευταῖοι τῆς γὰρ μερικῆς καὶ ἀναλόγου μετέχουσιν οἱ τελευταῖοι κατὰ τὴν μίαν ἀπάντων ἐναρμόνιον καὶ συνδετικὴν κοινωνίαν. Οἷον ἡ 5 τῶν ἀγίων Χερουβὶμ τάξις μετέχει σοφίας καὶ γνώσεως ὑψηλοτέρας, αἱ δὲ τῶν ὑπ' αὐτοὺς οὐσιῶν διακοσμήσεις μετέχουσι μὲν καὶ αὐταὶ σοφίας καὶ γνώσεως, μερικῆς δὲ ὅμως ὡς πρὸς ἐκείνους καὶ ὑφειμένης. Καὶ τὸ μὲν ὅλως ἐν μετουσίᾳ σοφίας εἶναι καὶ γνώσεως κοινόν ἐστι πᾶσι τοῖς θεοειδέσι τῶν νοερῶν, τὸ δὲ 10 προσεχῶς καὶ πρῶτως ἢ δευτέρως καὶ ὑφειμένως οὐκέτι κοινόν, ἀλλ' ὡς ἐκάστῳ πρὸς τῆς οἰκείας ἀναλογίας ὥρισταί. Τοῦτο δὲ καὶ περὶ πάντων τῶν θείων νόων οὐκ ἂν τις ἡμαρτημένως ὀρίσαιτο· καὶ γὰρ ὥσπερ οἱ πρῶτοι περισσῶς ἔχουσι τὰς τῶν ὑφειμένων ἀγιοπρεπεῖς ιδιότητας, οὕτως ἔχουσι οἱ τελευταῖοι 15 τὰς τῶν προτέρων, οὐ μὴν ὁμοίως, ἀλλ' ὑφειμένως. Οὐδὲν οὖν, ὡς οἶμαι, τὸ ἄτοπον, εἰ καὶ τὸν καθ' ἡμᾶς ἱεράρχην ἄγγελον ἢ θεολογία καλεῖ τὸν κατὰ δύναμιν οἰκείαν μετέχοντα τῆς τῶν ἀγγέλων ὑποφητικῶς ιδιότητος καὶ πρὸς τὴν ἐκφαντορικὴν αὐτῶν ὁμοίωσιν ὡς ἐφικτὸν ἀνθρώποις ἀνατεινόμενον.

3 Εὐρήσεις δὲ ὅτι καὶ θεοὺς ἢ θεολογία καλεῖ τὰς τε οὐρανιας καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς οὐσίας καὶ τοὺς παρ' ἡμῖν φιλοθεωτάτους καὶ ἱερούς, ἄνδρας καίτοι τῆς θεαρχικῆς κρυφιοῦτος ὑπερουσίως ἀπάντων ἐξηρημένης τε καὶ ὑπεριδρυμένης καὶ μηδενὸς αὐτῇ τῶν ὄντων ἐμπερῶς ὀνομάζεσθαι κυρίως καὶ ὀλικῶς δυναμέ- 25 νου. Πλὴν ὅσα τῶν νοερῶν τε καὶ λογικῶν πρὸς τὴν ἔνωσιν αὐτῆς ὅση δύναμις ὀλικῶς ἐπέστραπται καὶ πρὸς τὰς θείας αὐτῆς ἐλλάμψεις ὡς ἐφικτὸν ἀκαταλήκτως ἀνατείνεται, τῇ κατὰ δύναμιν, εἰ θέμις εἶπεῖν, θεομιμησίᾳ καὶ τῆς θεϊκῆς ὁμωνυμίας ἡξίω-
ται.

προσδιορισμούς πού έγιναν προηγουμένως. Ἰσχυρίζομαστε βέβαια ὅτι οἱ τελευταῖες ἀπέχουν ἀπὸ τὴν ὀλικὴ καὶ ὑπερτέρα δύναμι τῶν πρεσβυτέρων διακόσμων· διότι οἱ τελευταῖοι μετέχουν τῆς γενικῆς μόνο καὶ ἀνάλογης μὲ τὴ θέσι τους δυνάμεως, σύμφωνα μὲ τὴ μοναδικὴ κοινωνία πού συνδέει τὰ πάντα ἑναρμονίως. Ἔτσι ἡ τάξις τῶν ἁγίων Χερουβὶμ εἶναι μέτοχος ὑψηλότερης σοφίας καὶ γνώσεως, οἱ δὲ διακοσμήσεις τῶν οὐσιῶν πού εὐρίσκονται κάτω ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι μὲν καὶ αὐτὲς μέτοχες σοφίας καὶ γνώσεως, μερικῆς ὅμως καὶ κατώτερης σὲ σύγκρισί μ' ἐκείνους. Ἐξ ἄλλου κατ' ἀρχὴν ἡ μετουσία σοφίας καὶ γνώσεως εἶναι κοινὴ σὲ ὅλα τὰ θεοειδῆ νοερά ὄντα· ἡ ἰδιαίτερη ὅμως μετοχὴ, μὲ τρόπον συνημμένο ἢ πρῶτο ἢ δεῦτερο ἢ κατώτερο, δὲν εἶναι πλέον κάτι τὸ κοινό, ἀλλὰ πραγματοποιεῖται ὅπως ἔχει ὀρισθῆ γιὰ τὸ καθένα ἀπὸ τὴν ἀνάλογη θέσι του. Τοῦτο θὰ μπορούσε κανεῖς νὰ τὸ δεχθῆ δικαιολογημένα καὶ γιὰ ὅλους τοὺς θεῖους νόες· διότι ὅπως οἱ πρῶτοι ἔχουν τὶς ἁγιοπρεπεῖς ιδιότητες μὲ περίσσεια, ἔτσι οἱ τελευταῖοι ἔχουν τὶς ιδιότητες τῶν προηγουμένων, ἀλλὰ πάντως ὄχι σὲ ὅμοιο βαθμὸ ἀλλὰ σὲ χαμηλότερο. Ὅπως νομίζω λοιπόν, δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἄτοπο, πού ἡ θεολογία καλεῖ ἄγγελο καὶ τὸν δικό μας ἱεράρχη, ἀφοῦ μετέχει κατὰ τὴ δυνάμι του τῆς ὑποφητικῆς ιδιότητος τῶν ἀγγέλων καὶ ἀνατείνει πρὸς τὴν ὁμοίωσι μὲ τὴν ἀποκαλυπτικὴ τους ιδιότητα, ὅσο εἶναι ἐφικτὸ σὲ ἀνθρώπους.

- 3 Ἐὰ εὗρης ὅτι ἡ θεολογία καλεῖ ἐπίσης καὶ θεοὺς ὄχι μόνο τὶς οὐράνιες οὐσίαις πού εἶναι ἐπάνω ἀπὸ ἐμᾶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς φιλοθεωτάτους καὶ ἱεροὺς ἄνδρες πού εὐρίσκονται στὸ χῶρο μας², ἂν καὶ ἡ ἀπόκρυφη θεαρχία εἶναι ἐξηρημένη καὶ ἐγκαθιδριμένη ἐπάνω ἀπὸ ὅλα καὶ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν μπορεῖ νὰ φέρη παρεμφερὲς μὲ αὐτὴν ὄνομα κυριολεκτικῶς καὶ δικαιωματικῶς. Ἐν τούτοις ὅσα νοερά καὶ λογικά ὄντα ἔχουν στραφῆ ὀλοκληρωτικὰ πρὸς τὴν ἔνωσι αὐτῆ, κατὰ τὴ δυνάμι τους, καὶ ἀνατείνουν ἀδιακόπως πρὸς τὶς θεῖαις ἐλλάμψεις κατὰ τὸ ἐφικτό, αὐτὰ μὲ τὴν κατὰ δυνάμι, ἂν ἐπιτρέπεται ἡ ἔκφρασις, θεομιμησία ἔχουν ἀξιοθῆ ν' ἀποκτήσουν τὸ ἴδιο ὄνομα μὲ τὸν Θεό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

Διατί ὑπὸ τῶν Σεραφίμ λέγεται καθαρθῆναι ὁ προφήτης
Ἡσαΐας

- 1 Ἄγε δὴ καὶ τοῦτο κατὰ δύναμιν ἐπισκοπήσωμεν· ὅτου ἔνεκα πρὸς ἓνα τῶν θεολόγων ὁ Σεραφίμ ἀποστέλλεσθαι λέγεται. Καὶ γὰρ ἀπορήσειέ τις ὅτι μὴ τῶν ὑφειμένων τις ἀγγέλων, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ταῖς πρεσβυτάταις οὐσίαις ἐνάριθμος ἀποκαθαίρει
5 τὸν ὑποφήτην.
- 2 Τινὲς μὲν οὖν φασιν ὅτι κατὰ τὸν ἤδη προαπαδοθέντα τῆς πάντων τῶν νόων κοινωνίας ὄρον οὐχ ἓνα τῶν περὶ Θεὸν πρωτίστων νόων ὀνομάζει τὸ λόγιον ἐπὶ τὴν τοῦ θεολόγου καθαρσιν ἐληλυθέναι, τινὰ δὲ τῶν ἡμῖν ἐφεστηκότων ἀγγέλων ὡς
10 ἱερουργὸν τῆς τοῦ προφήτου καθάρσεως τῇ τῶν Σεραφίμ ὁμωνυμία κληθῆναι διὰ τὴν πρηστήριον τῶν εἰρημένων ἀμαρτιῶν ἀναίρεσιν καὶ τὴν τοῦ καθαρθέντος ἐπὶ τὴν θεϊαν ὑπακοὴν ἀναζωπύρησιν, καὶ τὸ λόγιον ἓνα τῶν Σεραφίμ ἀπλῶς εἰρηκέναι φασὶν οὐ τῶν περὶ Θεὸν ἰδρυμένων, ἀλλὰ τῶν ἡμῖν ἐφεστη-
15 κτιῶν καθαρτικῶν δυνάμεων.
- 3 Ἔτερος δὲ οὐ σφόδρα ἄτοπόν τινα παρέσχετό μοι τὴν ἀπολογία ἀπὲρ τῆς παρούσης ἐνστάσεως. Ἐφη γὰρ ὅτι τὴν οἰκείαν καθαρτικὴν ἱεουργίαν ὁ μέγας ἐκεῖνος (ὅστις ποτὲ ἦν ὁ τὴν δρασιν διαπλάσας ἄγγελος εἰς τὸ μυῆσαι τὰ θεῖα τὸν θεολό-
20 γον) ἐπὶ Θεὸν καὶ μετὰ Θεὸν ἐπὶ τὴν πρωτουργὸν ἱεραρχίαν ἀνέθηκεν. Καὶ μήποτε ἄρα οὗτος ὁ λόγος ἀληθεύεται; Ἐλεγε γὰρ ὁ τοῦτο φήσας ὡς ἡ θεαρχικὴ δύναμις ἐπὶ πάντα φοιτῶσα χωρεῖ καὶ διὰ πάντων ἀσχέτως διήκει καὶ πᾶσιν αὐθὶς ἐστὶν ἀφανὴς οὐ μόνον ὡς πάντων ὑπερουσίως ἐξηρημένη, ἀλλὰ καὶ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 13

Γιατί λέγεται ὅτι ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἐκαθάρθηκε ἀπὸ τὰ Σεραφίμ

- 1 Τώρα λοιπὸν ἄς ἐξετάσωμε κατὰ δύναμι: Γιὰ ποιὸ λόγῳ λέγεται ὅτι σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς θεολόγους στέλλεται ὁ Σεραφίμ¹. Κανονικὰ θὰ ἔπρεπε ν' ἀπορήσῃ κανεὶς ποὺ δὲν καθαρίζει τὸν ὑποφήτῃ ἓνας κατώτερος ἄγγελος, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ ἀνήκει στὶς σεβασμιώτερες οὐσίαις.
- 2 Μερικοὶ λοιπὸν ἰσχυρίζονται ὅτι σύμφωνα μὲ τὸν προαναφερθέντα ὄρο τῆς κοινωνίας ὄλων τῶν νόων στὸ ὄνομα τὸ Λόγιο δὲν ἀναφέρει ὅτι ἦλθε ἓνας ἀπὸ τοὺς γύρω στὸ Θεὸ πρωταρχικοὺς νόες γιὰ τὴν κάθαρσι τοῦ θεολόγου, ἀλλ' ὅτι κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐπιστατοῦντας μὲ τὸ ὄνομα τῶν Σεραφίμ, διότι ἀφήρεσε καυστικῶς² τὶς ἀναφερόμενες ἀμαρτίαι καὶ ἀναζωογόνησε τὸν καθαρθέντα γιὰ τὴν ὑπακοὴν στὸν Θεό, καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι τὸ Λόγιο εἶπε ἀπλῶς 'ἓνας' ἀπὸ τοὺς Σεραφίμ, ὄχι ἀπὸ τοὺς εὐρισκομένους γύρω ἀπὸ τὸν Θεὸ Σεραφίμ, ἀλλὰ ἀπὸ τὶς καθαρτικὰς Δυνάμεις ποὺ ἐπιστατοῦν σ' ἐμᾶς.
- 3 Ἐνας ἄλλος μοῦ πρόσφερε γιὰ τὴν παροῦσα ἀπορία μιὰ λύσι ποὺ δὲν εἶναι τόσο ἄτοπη. Εἶπε δηλαδὴ ὅτι τὸ μεγάλο ἐκεῖνο πρόσωπο (ὄποιος κι' ἂν ἦταν ὁ ἄγγελος ποὺ παρήγαγε τὴν ὄρασι γιὰ νὰ μῆσῃ τὸν θεολόγο στὰ θεῖα) ἀπέδωσε τὴν καθαρτικὴν ἱερουργίαν στὸ Θεὸ καὶ μετὰ τὸν Θεὸ στὴν πρωτουργὸν ἱεραρχίαν. Μήπως λοιπὸν αὕτη εἶναι ὁ ἀληθινὸς λόγος; Ἐλεγε λοιπὸν αὐτὸς ποὺ ἰσχυρίσθηκε τοῦτο, ὅτι ἡ θεαρχικὴ δύναμις προχωρεῖ ἐπισκεπτομένη τὰ πάντα, διατρέχει ἀδιακόπως τὰ πάντα καὶ εἶναι καὶ πάλι ἀφανὴς σὲ ὄλους, ὄχι μόνο διότι εἶναι

1. Ἡσ. 6,5-7.

2. Σεραφίμ σημαίνει ἐμπρηστάς, ὅπως ἔχει ἀναφερθῆ προηγουμένως,

ὡς κρυφίως ἐπὶ πάντα διεῖσα τὰς προνοητικὰς αὐτῆς ἐνεργείας. Ἄλλα μὴν καὶ πᾶσι τοῖς νοεροῖς ἀναλόγως ἐπιφαίνεται καὶ τὴν οἰκείαν φωτοδοσίαν ἐγχειρίζουσα ταῖς πρεσβυτάταις οὐσίαις δι' αὐτῶν ὡς πρώτων εἰς τὰς ὑποβεβηκυίας αὐτὴν εὐκόσμως δια-
 5 δίδωσι κατὰ τὴν ἐκάστης διακοσμήσεως θεοπτικὴν συμμε-
 τριάν. Ἦ ἵνα σαφέστερον εἶπω καὶ δι' οἰκείων παραδειγμάτων εἰ καὶ ἀποδεόντων Θεοῦ τοῦ πάντων ἐξηρημένου, πλὴν ἡμῖν ἐμ-
 φανεστέρων· ἢ τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος διάδοσις εἰς πρώτην ὕλην
 εὐδιαδότως χωρεῖ τὴν πασῶν διειδεστέραν καὶ δι' αὐτῆς ἐμφα-
 10 νέστερον ἀναλάμπει τὰς οἰκείας μαρμαρυγὰς, προσβάλλουσα δὲ
 ταῖς παχυτέραις ὕλαις ἀμυδροτέραν ἔχει τὴν διαδοτικὴν ἐπιφά-
 νειαν ἐκ τῆς τῶν φωτιζομένων ὕλῶν πρὸς φωτοδοσίας διαπορ-
 θμευτικὴν ἔξιν ἀνεπιτηδειότητος καὶ κατὰ σμικρὸν ἐκ τούτου
 πρὸς τὸ τελείως σχεδὸν ἀδιάδοτον συστέλλεται. Πάλιν ἢ πυρὸς
 15 θερμότης μᾶλλον ἑαυτὴν διαδίδωσιν εἰς τὰ δεκτικώτερα καὶ
 πρὸς τὴν αὐτῆς ἀφομοίωσιν εὐεικτα καὶ εὐάγωγα, πρὸς δὲ τὰς
 ἀντιτύπους ἢ ἐναντίας οὐσίας ἢ οὐδὲν ἢ ἀμυδρὸν τι τῆς ἐκπυρω-
 τικῆς ἐνεργείας ἴχνος ἀναφαίνεται, καὶ τὸ τούτου γε πλεῖον ὅτι
 ταῖς μὴ συγγενέσι διὰ τῶν οἰκείως πρὸς αὐτὴν ἐχόντων προσ-
 20 βάλλει, πρῶτον εἰ τύχοι πυρώδη ποιοῦσα τὰ πρὸς ἐκπύρωσιν
 εὐαλλοίωτα, καὶ δι' αὐτῶν ἢ ὕδωρ ἢ ἕτερόν τι τῶν οὐκ εὐκό-
 λως ἐκπυρουμένων ἀναλόγως θερμαίνουσα.

Κατὰ τὸν αὐτὸν οὖν τῆς φυσικῆς εὐταξίας λόγον ὑπερφυ-
 ῶς ἢ πάσης εὐκοσμίας ὁρατῆς καὶ ἀοράτου ταξιαρχία τὴν τῆς
 25 οἰκείας φωτοδοσίας λαμπρότητα πρωτοφανῶς ἐν πανολβίαις
 χύσεσι ταῖς ὑπερτάταις οὐσίαις ἀναφαίνει καὶ διὰ τούτων αἰ μετ'
 αὐτὰς οὐσίαι τῆς θείας ἀκτῖνος μετέχουσιν. Αὗται γὰρ ἐπιγνοῦ-
 σαι πρῶται Θεὸν καὶ θείας ἀρετῆς ὑπερκειμένως ἐφιέμεναι, καὶ
 πρωτουργοὶ γενέσθαι τῆς ὡς ἐφικτὸν θεομιμήτου δυνάμεως καὶ
 30 ἐνεργείας ἠξίωονται καὶ τὰς μετ' αὐτὰς οὐσίας αὐταὶ πρὸς τὸ

ὑπερουσίως ἐξηρμένη ἀπὸ ὅλα, ἀλλὰ καὶ διότι διαχέει σὲ ὅλα ἀποκρῦφως τὶς προνοητικές της ἐνέργειες. Φανερόνεται ὁμως καὶ σὲ ὅλα τὰ νοερά ὄντα ἀναλόγως πρὸς τὴ θέσι τους καὶ παραδίδοντας τὴ φωτοδοσία της στὶς σεβασμιώτερες οὐσίες τὴν διαδίδει δι' αὐτῶν ὡς πρώτων στὶς κατώτερες ἀρμονικὰ κατὰ τὴ θεοπτικὴ συμμετρία τῆς καθεμιᾶς τους. Ἡ, γὰρ νὰ ἐκφρασθῶ σαφέστερα καὶ μὲ κατάλληλα παραδείγματα, ἔστω καὶ ἂν αὐτὰ εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεό, τὸν ἐξηρμένο ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα, ἀλλὰ πάντως εἶναι ἐμφανέστερα σ' ἐμᾶς· ἡ διάδοσις τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος διέρχεται εὐκόλα τὴν πρώτη ὕλη πού εἶναι διειδέστερη ἀπὸ ὅλες καὶ δι' αὐτῆς στέλλει ἐμφανέστερα τὶς μαρμαρυγές της· ὅταν ὁμως κτυπᾷ σὲ παχύτερες ὕλες ἔχει ἀμυδρότερη τὴ διαδοτικὴ της ἐμφάνισι, ἐξ αἰτίας τῆς ἀνικανότητος τῶν φωτιζομένων ὑλῶν νὰ κατέχουν μεταβιβαστικὴ ἰδιότητα φωτοδοσίας, καὶ γι' αὐτὸ βαθμιαίως συστέλλεται πρὸς τὴν κατάστασι τῆς τελείας σχεδὸν ἀδιαδοσίας. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἡ θερμότης τοῦ πυρὸς διαδίδεται καλύτερα πρὸς τὰ δεκτικώτερα σώματα, τὰ εὐκόλα πρὸς τὴν ἀφομοίωσί της καὶ εὐάγωγα· ὅταν ὁμως συναντᾷ κακοδόχες καὶ ἐνάντιες οὐσίες, ἡ πυρωτικὴ της ἐνέργεια δὲν φαίνεται ἀποτελεσματικὴ ἢ παρουσιάζει ἀμυδρὸ ἶχνος, καὶ τὸ ἀκόμη σπουδαιότερο εἶναι ὅτι διὰ τῶν οἰκείων πρὸς αὐτὴν σωμάτων προσβάλλει τὶς μὴ συγγενεῖς οὐσίες, καθιστώντας πρῶτα πυρώδη τὰ εὐφλεκτα σώματα καὶ δι' αὐτῶν θερμαίνοντας ἀνάλογα μὲ τὴν κατάστασί του ἢ ὕδωρ ἢ κάποιον ἄλλο ἀπὸ τὰ δυσκολόφλεκτα σώματα.

Κατὰ τὴν ἴδια λοιπὸν αἰτία τῆς φυσικῆς εὐταξίας ἡ ταξιαρχία ὅλης τῆς ὄρατῆς καὶ ἀόρατης ἀρμονίας ἐκδηλώνει πρωτογενῆ ἐμφάνισι ὑπερφυῶς τὴν λαμπρότητα τῆς φωτοδοσίας της μὲ πλουσιοπάροχες χύσεις πρὸς τὶς ὑπέρτατες οὐσίες· καὶ διὰ μέσου αὐτῶν μετέχουν στὴ θεία ἀκτῖνα οἱ ἐπόμενες οὐσίες. Διότι αὐτές, ἀφοῦ πρῶτες ἐπέγνωσαν τὸ Θεὸ καὶ ποθοῦν σὲ ὑπέρτατο βαθμὸ τὸ Θεό, ἔχουν ἀξιωθῆ νὰ γίνουν, ὅσο εἶναι ἐφικτό, πρωτουργοὶ τῆς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας πού ἐπιτυγχάνει τὴ μίμησι τοῦ Θεοῦ, κι' αὐτές ἀνυψώνουν ἀγαθοειδῶς τὶς

ἐφάμιλλον ὄση δύναμις ἀγαθοειδῶς ἀνατείνουσιν, ἀφθόνως αὐταῖς μεταδιδούσαι τῆς εἰς αὐτὰς ἐπιφοιτησάσης αἴγλης, καὶ αὐθις ἐκεῖναι ταῖς ὑφειμέναις, καὶ καθ' ἐκάστην ἢ πρώτη τῇ μετ' αὐτὴν μεταδίδωσι τοῦ δωρουμένου καὶ εἰς πάσας ἀναλόγῳ προνοία
5 διαφοιτῶντος θείου φωτός.

Ἔστιν οὖν ἅπασι τοῖς φωτιζομένοις ἀρχὴ τοῦ φωτίζεσθαι Θεὸς μὲν φύσει καὶ ὄντως καὶ κυρίως ὡς φωτὸς οὐσία καὶ αὐτοῦ τοῦ εἶναι καὶ ὄραν αἴτιος, θέσει δὲ καὶ θεομιμήτως ἢ κατὰ μέρος ὑπερκειμένη τῇ μετ' αὐτὴν ἐκάστη τῶ τὰ θεῖα φῶτα δι'
10 αὐτῆς εἰς ἐκείνην ἐποχετεύεσθαι. Τὴν οὖν ὑπερτάτην τῶν οὐρανόων νόων διακόσμησιν αἱ τῶν λοιπῶν ἀπάντων ἀγγέλων οὐσίαι κατὰ τὸ εἶκὸς μετὰ Θεὸν ἀρχὴν ἡγοῦνται πάσης ἱερᾶς θεογνωσίας τε καὶ θεομιμησίας ὡς δι' ἐκείνων εἰς πάσας καὶ ἡμᾶς τῆς θεαρχικῆς ἐλλάμψεως διαδιδομένης. Διὸ καὶ πᾶσαν ἱερὰν
15 καὶ θεομίμητον ἐνέργειαν ἐπὶ Θεὸν μὲν ὡς αἴτιον ἀναφέρουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς πρώτους θεοειδεῖς νόας ὡς πρωτουργοὺς τῶν θείων καὶ διδασκάλους.

Οὐκοῦν ἢ πρώτη τῶν ἀγίων ἀγγέλων διακόσμησις μᾶλλον ἅπασῶν ἔχει τὴν ἐμπύριον ιδιότητα καὶ τὴν κεχυμένην τῆς
20 θεαρχικῆς σοφίας μετάδοσιν καὶ τὸ γνωστικὸν τῆς ὑπερτάτης τῶν θείων ἐλλάμψεων ἐπιστήμης καὶ τὴν θρονίαν ιδιότητα τὴν ἀναπεπταμένην θεοδοχίαν ἐμφαίνουσαν, αἱ δὲ τῶν ὑφειμένων οὐσιῶν διακοσμήσεις τῆς ἐμπυρίου, τῆς σοφῆς, τῆς γνωστικῆς, τῆς θεοδόχου δυνάμεως μετέχουσι μὲν, ὑφειμένως δὲ καὶ πρὸς
25 τὰς πρώτας ὀρῶσαι καὶ δι' αὐτῶν ὡς τοῦ θεομιμήτου πρωτουργῶς ἠξιωμένων ἐπὶ τὸ τοῦ θεοειδοῦς ἐφικτὸν ἀναγόμεναι. Τὰς εἰρημένας οὖν ἀγίας ιδιότητας ὧν ἐν μετουσίᾳ διὰ τῶν πρώτων αἱ μετ' αὐτὰς οὐσίαι γεγόνασιν, αὐταῖς ἐκεῖναις μετὰ Θεὸν ὡς ἱεράρχαις ἀνατιθέασιν.

4 Ἔλεγεν οὖν ὁ ταῦτα φήσας τὴν μὲν δρᾶσιν ἐκείνην ὑποδει-

κατώτερές τους ἄφθονα ἀπὸ τὴν αἴγλη πού τις ἐπισκέφθηκε· κι' ἐκεῖνες πάλι μεταδίδουν στὶς κατώτερες καὶ σὲ κάθε ἐπίπεδο ἡ πρώτη μεταδίδει στὴν ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν τὸ δωρούμενο θεῖο φῶς, τὸ ὁποῖο φθάνει σὲ ὅλες κατὰ πρόνοια ἀνάλογη μὲ τὴ θέσι τους.

Γιὰ ὅλους λοιπὸν τοὺς φωτιζομένους ὁ Θεὸς εἶναι κατὰ φύσιν ἀρχὴ τοῦ φωτισμοῦ, πραγματικὰ καὶ κυριαρχικά, ὡς οὐσία τοῦ φωτὸς καὶ αἴτιος αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ὀράσεως· κατὰ θέσι δὲ καὶ κατὰ θεομιμησία ἀρχὴ εἶναι ἡ κάθε φορὰ ὑπερκειμένη οὐσία γιὰ τὴν καθεμιὰ πού ἔρχεται μετὰ ἀπ' αὐτὴν, ἀφοῦ δι' αὐτῆς μεταβιβάζονται τὰ θεῖα φῶτα σ' ἐκείνην. Εὐλόγως λοιπὸν οἱ οὐσίες ὅλων τῶν ἄλλων ἀγγέλων θεωροῦν τὴν ὑπέρτατη διακόσμησι τῶν οὐρανίων νόων σὰν ἀρχὴ μετὰ τὸ Θεὸ ὅλης τῆς ἱερῆς θεογνωσίας καὶ θεομιμησίας, ἀφοῦ ἡ θεαρχικὴ ἔλλαμψις διὰ μέσου ἐκείνων διαδίδεται σὲ ὅλες τὶς οὐράνιες οὐσίες, καθὼς καὶ σ' ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους. Γι' αὐτὸ καὶ κάθε ἱερὴ καὶ θεομίμητη ἐνέργεια τὴν ἀναφέρουν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος στὸ Θεὸ ὡς αἴτιο καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο στοὺς πρώτους θεοειδεῖς νόες ὡς πρωτουργοὺς καὶ διδασκάλους τῶν θείων.

Ἐπομένως ἡ πρώτη διακόσμησις κατέχει περισσότερο ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες τὴν ἐμπύρια ιδιότητα καὶ τὴν μερίδα τῆς θεαρχικῆς σοφίας, πού εἶναι χυμένη σ' αὐτὴν, τὴν γνωστικότητα τῆς ὑπέρτατης ἐπιστήμης τῶν θείων ἐλλάμψεων καὶ τὴ θρονικὴ ιδιότητα πού ἐκφράζει τὴν μεγάλη ἰκανότητα τῆς θεοδοχίας. Οἱ διακοσμήσεις τῶν κατωτέρων οὐσιῶν ὅμως μετέχουν βέβαια τῆς ἐμπύριας δυνάμεως, καθὼς καὶ τῆς σοφῆς, τῆς γνωστικῆς, τῆς θεοδόχου, ἀλλὰ σὲ μικρότερο βαθμὸ καὶ μάλιστα ὑπὸ τὸν ὄρο ὅτι ἀντικρῦζουν τὶς πρῶτες καὶ ὅτι δι' αὐτῶν, πού εἶναι ἀξιωμένες πρωταρχικῶς νὰ μιμοῦνται τὸ Θεό, ἀνάγονται πρὸς τὴν ἐπίτευξι τῆς θεοειδείας. Τὶς παραπάνω λοιπὸν ἅγιες ιδιότητες, πού διὰ τῶν πρώτων οὐσιῶν συμερίσθησαν οἱ μετὰ ἀπὸ αὐτὲς οὐσίες, τὶς ἀποδίδουν, μετὰ τὸν Θεό, σ' ἐκεῖνες τὶς ἴδιες τὶς ἀνώτερες, ὡς ἱεράρχες.

4 Αὐτὸς λοιπὸν πού ἀνέφερε τὰ προηγούμενα ἔλεγε ὅτι ἡ

χθῆναι τῷ θεολόγῳ δι' ἐνὸς τῶν ἐπιστατούντων ἡμῖν ἀγίων καὶ μακαρίων ἀγγέλων καὶ πρὸς τῆς φωτιστικῆς αὐτοῦ χειραγωγίας ἐπὶ τὴν ἱερὰν ἐκείνην θεωρίαν ἀνατηθῆναι καθ' ἣν ἐώρα τὰς ὑπερτάτας οὐσίας ὡς ἐν συμβόλοις εἶπεῖν ὑπὸ Θεὸν καὶ μετὰ 5 Θεοῦ καὶ περὶ Θεὸν ἰδρυμένας καὶ τὴν ἀπάντων καὶ αὐτῶν ὑπερρρήτως ἐξηρημένην ὑπεράρχιον ἀκρότητα ἐν μέσῳ τῶν ὑπερβεβηκνιῶν δυνάμεων ὑπεριδρυμένην.

Ἐμάνθανεν οὖν τοῖς ὄρωμένοις ὁ θεολόγος ὅτι κατὰ πᾶσαν ὑπερούσιον ὑπεροχὴν ἀσυγκρίτως ὑπερίδρυτο τὸ θεῖον 10 ἀπάσης ὄρατῆς καὶ ἀοράτου δυνάμεως καὶ μὴν ὅτι πάντων ἐστὶν ἐξηρημένον ὡς καθόλου μηδὲ ταῖς πρώταις τῶν ὄντων οὐσίαις ἐμφερές, προσέτι καὶ τὸ πάντων αὐτὸ καὶ ἀρχὴν καὶ αἰτίαν οὐσιοποιὸν εἶναι καὶ τῆς τῶν ὄντων ἀδιαλείπτου μονῆς ἀναλλοίωτον ἴδρυσιν ὑφ' ἧς καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ εὔ εἶναι καὶ 15 ταῖς ταῖς ὑπερβεβηκνίαις ἐστὶ δυνάμεσιν.

Εἶτα τὰς αὐτῶν τῶν ἀγιωτάτων Σεραφίμ ἐμνεῖτο θεοειδεῖς δυνάμεις, τῆς μὲν ἱερᾶς αὐτῶν ἐπωνυμίας τὸ ἐμπύριον σημαινούσης περὶ οὗ μικρὸν ὕστερον ἡμεῖς ἐροῦμεν, ὡς ἡμῖν ἐφικτὸν ὑψηλῆσθαι τὰς ἐπὶ τὸ θεοειδὲς τῆς ἐμπυρίου δυνάμεως 20 ὡς ἀναγωγάς, τῆς δὲ τῶν πτερῶν ἐξαπλῆς ἱεροπλαστίας τὴν ἐπὶ τὸ θεῖον, ἐν πρώτοις, ἐν μέσαις, ἐν τελευταίαις νοήσεσιν, ἀπόλυτον καὶ ὑπερτάτην ἀνάτασιν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπειρόπουν αὐτῶν καὶ πολυπρόσωπον ὄρων ὁ ἱερὸς θεολόγος καὶ τὸ τοῖς πτεροῖς ἀποδιαστέλλεσθαι τὴν ὑπὸ τοὺς πόδας καὶ τὴν ὑπὲρ τὰ 25 πρόσωπα θεωρίαν καὶ τὴν ἐν τοῖς μέσοις πτεροῖς ἀεικινήσιαν πρὸς τὴν νοητὴν τῶν ὄρωμένων ἀνήγετο γνῶσιν, ἐκφαινομένης αὐτῷ τῆς τῶν ὑπερτάτων νόων πολυπόρου καὶ πολυθεάμονος δυνάμεως καὶ τῆς ἱερᾶς αὐτῶν εὐλαβείας, ἣν ἔχουσιν ὑπερκοσμίως εἰς τὴν τῶν ὑψηλοτέρων καὶ βαθυτέρων αὐθάδη καὶ

3. Στὸν Ἡσαῖα δηλαδή.

4. Ἡσ. 6,1.

μὲν ὄρασις ἐκείνη ὑποδείχθηκε στὸ θεολόγο³ διὰ μέσου ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ἀγίους καὶ μακαρίους ἀγγέλους ποὺ ἐπιστατοῦν σ' ἐμᾶς καὶ ὅτι ὁ θεολόγος ἀπὸ τῆ φωτιστικῆ του καθοδήγησι ἀνυψώθηκε πρὸς τὴν ἱερῆ ἐκείνη θεωρία, κατὰ τὴν ὁποία ἔβλεπε τὶς ὑπέρτατες οὐσίες, γιὰ νὰ ἐκφραστοῦμε συμβολικά, νὰ εἶναι ἐδραιωμένες κάτω ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ μαζί μὲ τὸν Θεὸ καὶ γύρω ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ τὴν ὑπεράρχια κορυφή, τὴν ὑπεραρρητῶς ἀποχωρισμένη ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα καὶ ἀπὸ αὐτὲς τὶς οὐσίες, νὰ εἶναι ἐδραιωμένη ἀνάμεσα στις ὑπερβατικὲς δυνάμεις.

Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὄρασι λοιπὸν ὁ θεολόγος ἐμάθαινε ὅτι τὸ θεῖο εἶναι ὑπερεδραιωμένο κατὰ μιὰ ὑπερούσια ὑπεροχὴ καὶ ἀσυγκρίτως ἀνώτερη ἀπὸ κάθε ὄρατὴ καὶ ἀόρατὴ δύναμι, καὶ μάλιστα ὅτι εἶναι ἀποχωρισμένο ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα, διότι δὲν εἶναι παρόμοιο οὔτε κἂν μὲ τὶς πρῶτες οὐσίες τῶν ὄντων· ἐμάθαινε ἐπίσης ὅτι τὸ θεῖο εἶναι ἀρχή, αἰτία καὶ ἀναλλοίωτὴ ἐδραιώσις τῆς ἀδιάλειπτῆς σταθερότητος τῶν ὄντων, ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται τὸ εἶναι καὶ τὸ εἶναι ἀκόμη καὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων τῶν ὑπερβατικῶν δυνάμεων.

Ἐπειτα ὁ θεολόγος ἐμυήθηκε στὶς θεοειδεῖς δυνάμεις τῶν ἀγιωτάτων Σεραφεῖμ, τῶν ὁποίων ἡ μὲν ἐπωνυμία σημαίνει τὸ πυρωμένο, γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ ὀμιλήσωμε λίγο ἀργότερα ὅταν πρόκειται νὰ ἐρμηνεύσωμε κατὰ τὸ ἐφικτὸ τὶς ἀναβάσεις τῆς ἐμπύριας δυνάμεως πρὸς τὴν θεοείδεια, ἡ δὲ ἐξαπλῆ παράστασις τῶν πτερῶν σημαίνει τὴν ἀπόλυτὴ καὶ ὑπέρτατὴ ἀνάτασι πρὸς τὸ Θεό, γιὰ τὶς πρῶτες, τὶς μεσαῖες, τὶς τελευταῖες νοήσεις. Ἄλλ' ὁ ἱερὸς θεολόγος, βλέποντας ὅτι τὰ Σεραφεῖμ εἶχαν πολυάριθμα πόδια καὶ πρόσωπα, ὅτι ἀπὸ τὰ πτερά τους ἐμποδιζόταν ἡ θεὰ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὰ πρόσωπα, καθὼς καὶ ὅτι στὰ μεσαῖα πτερά παρουσιάζουν ἀεικινησία⁴, ἀνυψωνόταν πρὸς τὴν νοητὴ γνῶσι τῶν βλεπομένων· διότι τοῦ ἀποκαλυπτόταν ἡ πολύπυρη καὶ πολυθεάμων δύναμις τῶν ὑπερτάτων νόων καὶ τὸ ἱερὸ δέος, ποὺ αἰσθάνονται ὑπερκοσμῶς γιὰ τὴν αὐθάδη, τὴν θρασεῖα, τὴν ἀνέφικτὴ διερεύνησι τῶν ὑψηλοτέρων καὶ βαθυτέρων μυστηρίων· τοῦ ἀποκαλυπτόταν ἐπίσης ἡ

θρασειαν καὶ ἀνέφικτον ἔρευναν, καὶ τῆς ἐν συμμετρίᾳ τῶν θεομιμήτων ἐνεργειῶν ἀκαταλήκτου καὶ ὑψιπετοῦς ἀεικινήσιας.

Ἄλλὰ καὶ τὴν θεαρχικὴν ἐκείνην καὶ πολυτίμητον ὑμνωδίαν ἐμυσταγωγεῖτο, τοῦ τυποῦντος τὴν ὄρασιν ἀγγέλου κατὰ
5 δύναμιν τῷ θεολόγῳ μεταδιδόντος τῆς οἰκείας ἱερογνωσίας. Ἐδίδασκεν οὖν αὐτὸν καὶ τοῦτο, ὅτι κάθαρσις ἐστὶ τοῖς ὀπωσοῦν καθαροῖς ἢ τῆς θεαρχικῆς διαυγοῦς ἀγνότητος, ὡς ἐφικτόν, μετουσία. Αὕτη δὲ πρὸς αὐτῆς θεαρχίας ἐξηρημέναις αἰτίαις εἰς πάντας τοὺς ἱεροῦς νόας ὑπερουσίῳ κρυφίῳτι τελε-
10 τουργουμένη, ταῖς περὶ αὐτὴν ὡς ὑπερτάταις δυνάμεσιν ἐκφανεστέρα πῶς ἐστὶ καὶ μᾶλλον ἑαυτὴν ἐκφαίνει καὶ διαδίδωσιν, ἐπὶ δὲ τῶν δευτέρων ἢ τῶν ἐσχάτων ἢ τῶν ἡμῶν νοερῶν δυνάμεων ὡς αὐτῆς ἐκάστη κατὰ τὸ θεοειδὲς διέστηκεν, οὕτω τὴν φανήν αὐτῆς ἔλλαμψιν συνάγει πρὸς τὸ τῆς οἰκείας κρυφίῳτιτος
15 ἐνιαῖον ἄγνωστον. Ἐλλάμπει δὲ τοῖς καθ' ἕκαστον δευτέροις διὰ τῶν πρώτων δυνάμεων.

Τοῦτο γοῦν ὁ θεολόγος ἐδιδάσκετο πρὸς τοῦ φωταγωγοῦντος αὐτὸν ἀγγέλου τὸ τὴν κάθαρσιν καὶ πάσας τὰς θεαρχικὰς ἐνεργείας διὰ τῶν πρώτων οὐσιῶν ἀναλαμπούσας εἰς πά-
20 σας τὰς λοιπὰς διαδίδοσθαι κατὰ τὴν ἐκάστης πρὸς τὰς θεουργικὰς μετουσίας ἀναλογίαν. Διὸ καὶ τὴν ἐμπύρως καθαρτικὴν ἰδιότητα τοῖς Σεραφίμ εἰκότως μετὰ Θεὸν ἀνατέθεικεν. Οὐδὲν οὖν ἄτοπον εἰ καθαίρειν λέγεται τὸν θεολόγον ὁ Σεραφίμ. Ὡς γὰρ ὁ Θεὸς καθαίρει πάντας τῷ πάσης καθάρσεως εἶναι αἰτία,
25 μᾶλλον δὲ (παραπλησίῳ γὰρ χρήσομαι παραδείγματι) καθάπερ ὁ καθ' ἡμᾶς ἱεράρχης διὰ τῶν αὐτοῦ λειτουργῶν ἢ ἱερέων καθαίρων ἢ φωτίζων αὐτὸς λέγεται καθαίρειν καὶ φωτίζειν, τῶν δι' αὐτοῦ καθιερωμένων τάξεων ἐπ' αὐτὸν ἀνατιθεισῶν τὰς οἰκείας ἱεράς ἐνεργείας, οὕτω καὶ τὴν οἰκείαν καθαρτικὴν ἐπιστή-
30 μὴν καὶ δύναμιν ὁ τὴν κάθαρσιν τοῦ θεολόγου τελετουργῶν ἀγγελος ἐπὶ Θεὸν μὲν ὡς αἴτιον, ἐπὶ δὲ τὸν Σεραφίμ ὡς πρωτουρ-

ἀτελείωτη καὶ ὑψιπετῆς ἀεικινησία τῶν ἐνεργειῶν τῆς θεομιμησίας κατὰ τὸ ἀνάλογο μέτρο.

Ἄλλ' ἐπίσης ὁ θεολόγος ἐμνήθηκε σ' ἐκείνην τὴν πολυτίμητη ὑμνωδία πρὸς τὴν θεαρχία, ἀφοῦ ὁ ἄγγελος ποὺ ἐσχημάτιζε τὴν ὄρασι τοῦ μετέδιδε κατὰ δύναμι τὴν ἱερογνωσία του. Τὸν ἐδίδασκε καὶ τοῦτο λοιπὸν, ὅτι γιὰ τοὺς ὅπωςδήποτε καθαρὸς εἶναι ἢ κατὰ τὸ ἐφικτὸ μετουσία τῆς διαυγοῦς ἀγνότητος τῆς θεαρχίας. Αὐτὴ λοιπὸν ἢ κάθαρσις, ποὺ γιὰ ὑπαρβατικὲς αἰτίες ἐνεργεῖται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν θεαρχία, σὲ ὅλους τοὺς ἱεροὺς νόες μὲ ὑπερούσια κρυφίότητα, καθιστᾷ τὴν θεαρχία κάπως ἀποκαλυπτικώτερη στὶς γύρω της οὐσίαις, ὡς ὑπέρτατες δυνάμεις· ὥστε νὰ ἀποκαλύπτει καὶ νὰ διαδίδῃ τὸν ἑαυτὸ της περισσότερο σ' αὐτές. Ὡς πρὸς τὶς δεύτερες ὅμως ἢ τὶς ἔσχατες, καθὼς καὶ τὶς δικές μας νοερὲς δυνάμεις, ἡ θεαρχία συστέλλει τὴν φωτεινὴ ἔλλαμψί της πρὸς τὴν ἄγνωστη καὶ κρυφὴ ἐνότητά της ἀνάλογα μὲ τὴν ἀπομάκρυνσι τῆς καθεμιᾶς ἀπὸ τὴν θεοείδεια. Σὲ κάθε ἐπίπεδο λάμπει στὰ δεύτερα διὰ τῶν πρώτων καί, γιὰ νὰ ἐκφρασθοῦμε μὲ συντομία, ἀρχικὰ ὁδηγεῖται ἀπὸ τὸ ἀπόκρυφο πρὸς τὸ φανερὸ διὰ τῶν πρώτων δυνάμεων.

Αὐτὸ λοιπὸν ἐδιδασκόταν ὁ θεολόγος ἀπὸ τὸ διαφωτιστὴ του ἄγγελου, ὅτι δηλαδὴ ἡ κάθαρσις καὶ ὅλες οἱ θεαρχικὲς ἐνέργειαι, ποὺ ἀναλάμπουν διὰ τῶν πρώτων οὐσιῶν, διαδίδονται σ' ὅλες τὶς ἄλλες κατὰ τὸ βαθμὸ ποὺ ἢ καθεμιὰ μετέχει στὶς θεῖαις ἐνέργειαι. Γι' αὐτὸ εὐλόγως ἀπέδωσε τὴν ιδιότητα τῆς διὰ τοῦ πυρὸς καθάρσεως μετὰ τὸ Θεὸ στὰ Σεραφίμ. Τίποτε τὸ ἄτοπο λοιπὸν δὲν ὑπάρχει, στὸ νὰ λέγεται ὅτι τὸν θεολόγο ἐκαθάρισε ὁ Σεραφίμ. Ὅπως δηλαδὴ ὁ Θεὸς καθαρίζει τοὺς πάντες, διότι εἶναι αἰτία κάθε καθάρσεως, μᾶλλον δέ, γιὰ νὰ χρησιμοποίησω παραπλήσιο παράδειγμα, ὅπως ὁ δικός μας ἱεράρχης, ἐνῶ καθαρίζει καὶ φωτίζει διὰ τῶν διακόνων καὶ ἱερέων του, λέγεται ὅτι αὐτὸς καθαρίζει καὶ φωτίζει, ἀφοῦ οἱ τάξεις ποὺ ἱερώθηκαν ἀπὸ αὐτὸν ἀπέδωσαν σ' αὐτὸν τὶς ἐνέργειαι των, ἔτσι κι' ὁ ἄγγελος ποὺ ἐνεργοῦσε τὴν κάθαρσι τοῦ θεολόγου ἀποδίδει τὴν καθαρτικὴ ἐπιστήμη καὶ δύναμι του στὸν Θεὸ ὡς αἴτιο καὶ στὸν

γὸν ἱεράρχην ἀνατίθησιν, ὡς ἄν-τις φαίη μετ' εὐλαβείας ἀγγελικῆς τὸν ὑπ' αὐτοῦ καθαιρόμενον ἐκδιδάσκων ὅτι «τῆς εἰς σὲ πρὸς ἐμοῦ τελετουργουμένης καθάρσεως ἀρχὴ μὲν ἐστὶν ἐξηρημένη καὶ οὐσία καὶ δημιουργὸς καὶ αἴτιος ὁ καὶ τὰς πρώτας οὐ-
5 σίας καὶ πρὸς τὸ εἶναι παραγαγὼν καὶ τῇ περὶ αὐτὸν ἰδρῦσει συνέχων καὶ διατηρῶν ἀτρέπτους τε καὶ ἀμεταπτώτους καὶ αὐτὸς κινῶν ἐπὶ τὰς πρώτας τῶν οἰκείων προνοητικῶν ἐνεργειῶν μετουσίας (τοῦτο γὰρ ὁ ταῦτά με διδάσκων ἔφη τὴν τοῦ Σεραφίμ ἐμφαίνειν ἀποστολήν), ἱεράρχης δὲ καὶ μετὰ Θεὸν ἡγεμῶν
10 ὁ τῶν πρωτίστων οὐσιῶν διάκοσμος, παρ' οὗ τὸ καθαίρειν ἐγὼ θεοειδῶς ἐμνήθην. Οὗτος οὖν ἐστὶν ὁ δι' ἐμοῦ σε καθαίρων, δι' οὗ τὰς οἰκείας προνοητικὰς ἐνεργείας ἐκ τοῦ κρυφίου καὶ εἰς ἡμᾶς προήγαγεν ἡ πάσης αἰτία καὶ δημιουργὸς καθάρσεως».

Ταῦτα μὲν ἐκεῖνος ἐδίδασκέ με, σοὶ δ' ἐγὼ μεταδίδωμι.
15 Τῆς σῆς δ' ἂν εἶη νοερᾶς καὶ διακριτικῆς ἐπιστήμης ἢ θατέρα τῶν εἰρημένων αἰτιῶν ἀπολυθῆναι τῆς ἀπορίας καὶ ταύτην τιμῆσαι πρὸ τῆς ἐτέρας ὡς τὸ εἰκὸς καὶ εὐλογον καὶ ἴσως τὸ ἀληθὲς ἔχουσαν ἢ παρ' ἑαυτοῦ τι τοῦ ὄντως ἀληθοῦς συγγενέστερον ἐξευρεῖν ἢ παρ' ἐτέρου μαθεῖν, Θεοῦ δηλαδὴ διδόντος ρῆμα καὶ
20 προξενούντων ἀγγέλων, καὶ τοῖς φιλαγγέλοις ἡμῖν ἀνακαλύψαι διαυγῆ μᾶλλον εἶπερ οἷόν τε εἶη καὶ ἐμοὶ μᾶλλον ἐραστήν θεωρίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

Τί σημαίνει ὁ παραδεδομένος ἀγγελικὸς ἀριθμὸς

Καὶ τοῦτο δὲ ἄξιον, ὡς οἶμαι, νοερᾶς ἐπιστασίας, ὅτι τῶν

5. Προφανῶς ὅμως ὁ ἄγγελος ἐδέχθηκε τὴν ἐνέργεια ἀπὸ τὸν Σεραφίμ μετὰ τὴν μεσολάβησι τῶν ἐνδιαμέσων οὐρανίων νόων.

6. Δηλαδὴ ἢ ὅτι αὐτὸς ποὺ ἐνήργησε τὴν κάθαρσι τοῦ Ἡσαΐα ἦταν ἓνας ἄγγελος ποὺ ὠνομάσθηκε Σεραφίμ ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς καθάρσεως (13,2) ἢ ποὺ

Σεραφίμ ὡς πρωτουργὸ ἱεράρχη. Θὰ ἦταν σὰν νὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι μὲ ἀγγελικὴ εὐλάβεια ἐδίδασκε τὸν καθαριζόμενον ἀπὸ αὐτόν. Ἐκείνη καθάρσεως ποὺ ἐνεργεῖται ἀπὸ ἐμὲ σ' ἐσὲ ἀρχὴ μὲν ἐξηρμένη καὶ οὐσία, δημιουργὸς καὶ αἴτιος, εἶναι αὐτὸς ποὺ παρήγαγε σὲ ὕπαρξι καὶ τὶς πρῶτες οὐσίες καὶ μὲ τὴν ἐδραΐωσί τους γύρω του τὶς συνέχει καὶ τὶς διατηρεῖ ἄτρεπτες καὶ ἀμετάπτωτες, κι' αὐτὲς τὶς κινεῖ ἐπάνω στὶς πρῶτες μετουσίες τῶν προνοητικῶν του ἐνεργειῶν (διότι ὁ διδάσκαλός μου σ' αὐτὰ τὰ πράγματα μοῦ εἶπε ὅτι τοῦτο σημαίνει ἡ ἀποστολὴ τοῦ Σεραφίμ) ἱεράρχης καὶ καθοδηγητῆς μετὰ τὸν Θεὸ εἶναι ἡ διάκοσμος τῶν πρωτίστων οὐσιῶν ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐδέχθηκα ἐγὼ θεοειδῶς τὴν καθαρτικὴ ἐνέργεια⁵. Αὐτὸς λοιπόν, ὁ Σεραφίμ, εἶναι ἐκεῖνος ποὺ σὲ καθαρίζει δι' ἐμοῦ καὶ δι' αὐτοῦ ἡ αἰτία καὶ δημιουργὸς ὅλης τῆς καθάρσεως προάγει τὶς προνοητικὲς τῆς ἐνεργειῆς ἀπὸ τὴν κρυφίότητα ἕως ἐμᾶς».

Αὐτὰ μ' ἐδίδαξε ἐκεῖνος κι' αὐτὰ μεταδίδω ἐγὼ σ' ἐσένα. Στὴ νοερὰ καὶ διακριτικὴ ἐπιστήμη σου τώρα ἀνήκει ἡ φροντίδα νὰ λύσης τὴ δυσκολία, παίρνοντας ὡς βάσι μιὰ ἀπὸ τὶς παραπάνω δυὸ προτάσεις⁶, τὴν ὁποία θὰ προτιμήσης ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ τὴν ἰδέα ὅτι εἶναι πιθανὴ καὶ εὐλογη, καὶ ἴσως ἀληθινή, ἢ πρῶτα εὐρίσκοντας μόνος σου κάποια ἐξήγησι ποὺ εἶναι πλησιέστερη πρὸς τὴν ἀλήθεια ἢ μαθαίνοντας ἀπὸ κάποιον ἄλλον, ἐφ' ὅσον βέβαια δώση ὁ Θεὸς λόγο καὶ οἱ ἄγγελοι μεσιτεύσουν, καὶ ἀποκαλύπτοντας σ' ἐμᾶς τοὺς φιλαγγέλους μιὰ διαυγέστερη, ἂν εἶναι δυνατό, καὶ σὲ μένα προσωπικῶς ἐρασιμώτερη θεωρία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14

Τί σημαίνει ὁ παραδεδομένος ἀριθμὸς τῶν ἀγγέλων

Καὶ τοῦτο ἐπίσης πιστεύω ὅτι εἶναι ἄξιο τῆς νοερᾶς μας

ἀνέφερε τὴν ἐνέργειά του στὸν ἱεράρχη τοῦ Σεραφίμ (13,3).

Λογίων ἢ περὶ τῶν ἀγγέλων παράδοσις χιλίας χιλιάδας εἶναι φησι καὶ μυριάδας μυρίας, τοὺς παρ' ἡμῖν ἀκροτάτους τῶν ἀριθμῶν εἰς ἑαυτοὺς ἐπανακυκλοῦσα καὶ πολλαπλασιάζουσα καὶ διὰ τούτων ἐναργῶς ἐμφαίνουσα τὰς ἡμῖν ἀναριθμήτους τῶν οὐρανίων οὐσιῶν διατάξεις. Πολλαὶ γάρ εἰσιν αἱ μακάριαι στρατιαὶ τῶν ὑπερκοσμίων νόων τὴν ἀσθενῆ καὶ συνεσταλμένην ὑπερβεβηκυῖαι τῶν καθ' ἡμᾶς ὑλαίων ἀριθμῶν συμμετρίαν καὶ πρὸς μόνης γνωστικῶς ὀριζόμεναι τῆς κατ' αὐτὰς ὑπερκοσμίου καὶ οὐρανίας νοήσεως καὶ ἐπιστήμης, τῆς πανολβίως αὐ-
10 ταῖς δωρουμένης ὑπὸ τῆς θεαρχικῆς ἀπειρογνώστου σοφοποιίας, τῆς πάντων ὁμοῦ τῶν ὄντων ὑπερουσίως οὔσης ἀρχῆς καὶ αἰτίας οὐσιοποιοῦ καὶ συνεκτικῆς δυνάμεως καὶ περιεκτικῆς ἀποπερατώσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

*Τίνες αἱ μορφωτικαὶ τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων εἰκόνες
καὶ τὰ ἐξῆς*

1 Φέρε δὴ λοιπὸν ἀναπαύοντες ἡμῶν, εἰ δοκεῖ, τὸ νοερὸν
15 ὄμμα τῆς περὶ τὰς ἐνικὰς καὶ ὑψηλὰς θεωρίας ἀγγελοπρεποῦς συντονίας ἐπὶ τὸ διαιρετὸν καὶ πολυμερὲς πλάτος τῆς πολυειδοῦς τῶν ἀγγελικῶν μορφοποιῶν ποικιλίας καταβάντες πάλιν ἀπ' αὐτῶν ὡς ἀπ' εἰκόνων ἐπὶ τὴν ἀπλότητα τῶν οὐρανίων νόων ἀναλυτικῶς ἀνακάμπωμεν.

20 Ἔστω δέ σοι προδιεγνωσμένον ὡς αἱ τῶν ἱεροτύπων εἰκόνων ἀνακαθάρσεις τὰς αὐτὰς ἔσθ' ὅτε τῶν οὐρανίων οὐσιῶν διακοσμήσεις ἱεραρχούσας ἐμφαίνουσι καὶ αὐθις ἱεραρχουμένας

μελέτης, ὅτι ἡ παράδοσις τῶν Λογίων περὶ τῶν ἀγγέλων λέγει ὅτι αὐτοὶ εἶναι χίλιες χιλιάδες καὶ μύριες μυριάδες¹, ἀνακυκλώντας καὶ πολλαπλασιάζοντας μὲ τὸν ἑαυτὸ τους τοὺς μεγαλύτερους ἀριθμοὺς ποὺ εἶναι στὴ χρῆσι μας καὶ φανερώνοντας δι' αὐτῶν τοὺς ἀναριθμήτους ἀπὸ ἑμᾶς σχηματισμοὺς τῶν οὐρανίων οὐσιῶν. Διότι οἱ μακάριες στρατιᾶς τῶν ὑπερκοσμίων νόων εἶναι πολλές, ὑπερβαίνουν τὴν ἀσθενικὴ καὶ συνεσταλμένη τάξι τῶν δικῶν μας ὑλικῶν ἀριθμῶν καὶ μόνο ἀπὸ τὴν ἀντάξιά τους ὑπερκόσμια καὶ οὐράνια ἐπιστήμη ὀρίζονται γνωστικῶς, ἢ ὁποία προσφέρεται σ' αὐτὲς πλουσίως ἀπὸ τὴ θεαρχικὴ ἀπειρόγνωστη σοφοποιΐα, ποὺ εἶναι ὑπερουσίως οὐσιοποιὸς ἀρχὴ καὶ αἰτία, συνεκτικὴ δύναμις καὶ περιεκτικὴ ὀλοκλήρωσις ὅλων μαζὶ τῶν ὄντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

Ποιές εἶναι οἱ παραστατικὲς εἰκόνες τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων καὶ τὰ ὑπόλοιπα

Ἐμπρὸς λοιπόν, γιὰ ν' ἀναπαύσωμε, ἂν θέλης, τὰ νοερὰ μάτια μας ἀπὸ τὴν ἀγγελοπρεπῆ ἐμμονὴ στὶς ἐναδικὲς καὶ ὑψηλὲς θεωρίες, ἃς κατεβοῦμε στὸ διαιρετὸ καὶ πολυμερὲς πεδίο, ὅπου εὐρίσκεται ἡ πολυειδὴς ποικιλία τῶν ἀγγελικῶν παραστάσεων· κι' ἔπειτα ἃς ἐπανακάμψωμε πάλι ἀπ' αὐτὲς σὰν εἰκόνες ἀναλυτικῶς πρὸς τὴν ἀπλότητα τῶν οὐρανίων νόων¹.

Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζης ἀπὸ πρὶν ὅτι οἱ ἐρμηνεῖες τῶν ἱεροτύπων εἰκόνων μερικὲς φορὲς παρουσιάζουν τὶς διακοσμῆσεις τῶν οὐρανίων ὄντων νὰ ἱεραρχοῦν καὶ ταυτοχρόνως νὰ ἱεραρχοῦνται, πλησιάζουν μάλιστα καὶ τὶς τελευταῖες δυνάμεις,

---

1. Εἶναι ἡ κυκλικὴ κίνησις ἀπὸ τὶς ὑψηλὲς θεωρίες τῆς Ἐνάδος καὶ τῶν ἀπλῶν νόων πρὸς τὴν πολυμέρεια τῶν ἀγγελικῶν παραστάσεων καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πάλι ἱστροφικῶς πρὸς τὴν ἀπλότητα.

τε τὰς πρώτας καὶ τὰς αὐτάς, ὡς εἴρηται, πρώτας τε καὶ μέσας καὶ τελευταίας ἐχούσας δυνάμεις, οὐδενὸς ἀτόπου λόγου παρεισαγομένου κατὰ τὸν τοιόνδε τῶν ἀναπτύξεων τρόπον. Εἰ μὲν γὰρ ἱεραρχεῖσθαι τινὰς ὑπὸ τῶν προτέρων ἐλέγομεν, εἶτα τῶν 5 αὐτῶν ἱεραρχούσας καὶ τὰς προτέρας αὐθις ἱεραρχούσας τῶν τελευταίων ἱεραρχεῖσθαι πρὸς αὐτῶν ἐκείνων τῶν ἱεραρχουμένων, ὄντως ἀτοπία τὸ πρᾶγμα καὶ συγχύσεως πολλῆς ἀνάμεστον· εἰ δὲ τὰς αὐτάς ἱεραρχεῖν τε καὶ ἱεραρχεῖσθαι λέγομεν, οὐκέτι δὲ τῶν αὐτῶν ἢ πρὸς τῶν αὐτῶν, ἀλλ' αὐτὴν ἐκάστην ἱε- 10 ραρχεῖσθαι μὲν ὑπὸ τῶν προτέρων, ἱεραρχεῖν δὲ τῶν τελευταίων, οὐκ ἀπεικότως ἂν τις φαίη τὰς ἐν τοῖς λογίοις ἱεροπλάστους μορφώσεις τὰς αὐτάς ἔσθ' ὅτε δύνασθαι καὶ πρώταις καὶ μέσαις καὶ τελευταίαις δυνάμεσιν οἰκείως καὶ ἀληθῶς περιτεθῆναι. Καὶ τὸ πρὸς τὸ ἄναντες οὖν ἐπιστρεπτικῶς ἀνατείνεσθαι 15 καὶ τὸ περὶ ἑαυτὰς ἀρρεπῶς εἰλεῖσθαι τῶν οἰκείων οὔσας φρουρητικὰς δυνάμεων καὶ τὸ τῆ περὶ τὰ δεύτερα κοινωνικῆ προόδῳ τῆς προνοητικῆς αὐτὰς ἐν μεθέξει δυνάμεως εἶναι πάσαις ἀψευδῶς ἀρμόσει ταῖς οὐρανίαις οὐσίαις, εἰ καὶ ταῖς μὲν ὑπερκειμένως καὶ ὀλικῶς, ὡς πολλάκις εἴρηται, ταῖς δὲ μερι- 20 κῶς καὶ ὑφειμένως.

2 Ἄρκτεον δὲ τοῦ λόγου καὶ ζητητέον ἐν πρώτῃ τῶν τύπων ἀνακαθάρσει δι' ἣν αἰτίαν ἡ θεολογία σχεδὸν παρὰ πάντα εὐρίσκεται τιμῶσα τὴν ἐμπύριον ἱερογραφίαν. Εὐρήσεις γοῦν αὐτὴν οὐ μόνον τροχοὺς πυρώδεις διαπλάττουσαν ἀλλὰ καὶ ζῶα πεπυ- 25 ρωμένα καὶ ἄνδρας ὡς πῦρ ἐξαστράπτοντας, καὶ περὶ αὐτάς τὰς οὐρανίους οὐσίας σωροὺς ἀνθράκων πυρὸς περιτιθεῖσαν καὶ ποταμοὺς ἀσχέτω ροίζῳ πυριφλεγέθοντας. Ἄλλὰ καὶ τοὺς θρόνους φησὶ πυρίους εἶναι καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς ὑπερτάτους Σεραφίμ ἐμπρηστὰς ὄντας ἐκ τῆς ἐπωνυμίας ἐμφαίνει καὶ τὴν πυρὸς ιδιό-

2. Σ' αὐτὸ τὸ χωρίο ἡ λέξις «ἱεραρχῶ», ποὺ ἐπαναλαμβάνεται συνεχῶς, σημαίνει καθοδηγῶ, κατευθύνω.

χωρίς νὰ παρεισάγεται κανένας παραλογισμὸς μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο². Ἐὰν βέβαια ἐλέγαμε ὅτι κάποιες διακοσμῆσεις ἱεραρχοῦνται ἀπὸ τὶς προηγούμενες κι' ἔπειτα ὅτι αὐτὲς ἱεραρχοῦν τὶς προηγούμενες, καθὼς ἐπίσης ὅτι οἱ προηγούμενες διακοσμῆσεις πὺ ἱεραρχοῦν τὶς τελευταῖες ἱεραρχοῦνται ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς ἴδιες τὶς ἱεραρχούμενες, τὸ πρᾶγμα θὰ ἦταν ἀληθινὰ ἄτοπο καὶ θὰ προκαλοῦσε μεγάλη σύγχυσι. Ἐὰν ὅμως δεχώμαστε ὅτι οἱ ἴδιες διακοσμῆσεις ἱεραρχοῦν καὶ ἱεραρχοῦνται, ὄχι πάντως τὶς ἴδιες ἢ ἀπὸ τὶς ἴδιες, ἀλλ' ὅτι ἡ καθεμιὰ ἱεραρχεῖται μὲν ἀπὸ τὶς προηγούμενες, ἱεραρχεῖ δὲ τὶς ἐπόμενες, δὲν θὰ ἦταν παράλογο νὰ εἰπῆ κανεὶς ὅτι οἱ ἱερόπλαστες παραστάσεις τῶν Λογίων μερικὲς φορές μποροῦν ν' ἀποδοθοῦν καταλλήλως καὶ ἀληθῶς τόσο στὶς πρῶτες ὅσο καὶ στὶς μέσες καὶ στὶς τελευταῖες δυνάμεις. Οἱ ιδιότητες λοιπὸν νὰ τείνουν πρὸς τὰ ὕψη μὲ μιὰ ἐπιστροφικὴ κίνησι, νὰ περιελίσσονται γύρω στοὺς ἑαυτούς των, διατηρώντας τὶς δυνάμεις μὲ μιὰ πορεία ἐπικοινωνίας μὲ τὶς κατώτερες οὐσίες, αὐτὰ ἀρμόζουν σὲ ὅλες τὶς οὐράνιες οὐσίες, ἂν καί, ὅπως πολλὰς φορές ἔχει λεχθῆ, σὲ μερικὲς ἀπ' αὐτὲς ἀρμόζουν ὑπερκειμένως καὶ ὀλοκληρωτικῶς, σὲ ἄλλες μερικῶς καὶ ὑφειμένως.

- 2 Ἀρχίζοντας τὸ θέμα πρέπει νὰ ἐξετάσωμε, σὲ μιὰ πρώτη διασάφησι τῶν εἰκόνων, γιὰ ποιὰ αἰτία ἡ θεολογία προτιμᾷ τὰ ἐμπύρια ἱερὰ σύμβολα σὲ βᾶρος ὄλων σχεδὸν τῶν ἄλλων. Θὰ τὴν εὖρης λοιπὸν νὰ παριστάνη ὄχι μόνο πυρῶδεις τροχοὺς³, ἀλλὰ καὶ ζῶα πυρωμένα⁴ καὶ ἄνδρες πὺ ἐξαστράπτουν σὰν πῦρ⁵, νὰ τοποθετῆ σωροὺς ἀνθράκων πυρὸς γύρω ἀπὸ τὰ οὐράνια ὄντα⁶ καὶ νὰ παρουσιάζη ποταμοὺς φλογισμένους μὲ ἀσυγκράτητη ὄρμη. Ἐπὶ ἐπίσης ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ θρόνοι εἶναι πύρινοι καὶ φανερώνει ὅτι οἱ ὑπέρτατοι Σεραφίμ εἶναι ἐμπρησταί, ὅπως δηλώνει καὶ ἡ ἐπωνυμία τους, τοὺς ἀπονέμει τὴν ιδιότητα

3. Δαν. 7,9.

4. Ἰεζ. 1,14.

5. Ψαλμ. 18,9.

6. Ἰεζ. 10,2.

τητα καὶ ἐνέργειαν αὐτοῖς ἀπονέμει καὶ ὅλως ἄνω καὶ κάτω τὴν ἐμπύριον τιμᾶ ἐκκρίτως τυποπλαστίαν.

Τὸ μὲν οὖν πυρῶδες ἐμφαίνειν, οἶομαι, τὸ τῶν οὐρανίων νόων θεοιδέστατον. Οἱ γὰρ ἱεροὶ θεολόγοι τὴν ὑπερούσιον καὶ 5 ἀμόρφωτον οὐσίαν ἐν πυρὶ πολλαχῆ διαγράφουσι ὡς ἔχοντι πολλὰς τῆς θεαρχικῆς, εἰ θέμις εἰπεῖν, ιδιότητος ὡς ἐν ὄρατοῖς εἰκόνας. Τὸ γὰρ αἰσθητὸν πῦρ ἔστι μὲν, ὡς εἰπεῖν, ἐν πᾶσι καὶ διὰ πάντων ἀμιγῶς φοιτᾶ καὶ ἐξήρηται πάντων, καὶ παμφαῆς ὄν ἅμα καὶ ὡς κρύφιον, ἄγνωστον αὐτὸ καθ' αὐτὸ μὴ προκειμένης 10 ὕλης εἰς ἣν ἀναφάνη τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν, ἄσχετόν τε καὶ ἀθεώρητον, αὐτοκρατητικὸν ἀπάντων καὶ τὰ ἐν οἷς ἂν ἐγγένηται πρὸς τὴν οἰκείαν ἄγον ἐνέργειαν, ἀλλοιωτικόν, μεταδοτικὸν ἑαυτοῦ πᾶσι τοῖς ὅπως οὖν πλησιάζουσιν, ἀνανεωτικὸν τῆ ζωπύρῳ θερμότητι, φωτιστικὸν ταῖς ἀπερικαλύπτους ἐλλάμψε- 15 σιν, ἀκράτητον, ἀμιγές, διακριτικόν, ἀναλλοίωτον, ἀνώφορον, ὀξύπορον, ὑψηλόν, οὐδεμιᾶς ἀνεχόμενον ὑποπεζίας ὑφέσεως, ἀεικίνητον, ταυτοκίνητον, κινητικὸν ἐτέρων, περιληπτικόν, ἀπερίληπτον, ἀπροσδεές ἐτέρου, λανθανόντως αὐξητικὸν ἑαυτοῦ καὶ πρὸς τὰς ὑποδεχομένας ὕλας ἐκφαῖνον τὴν ἑαυτοῦ μεγαλειό- 20 τητα, δραστήριον, δυνατόν, ἅπασι παρὸν ἀοράτως, ἀμελούμενον οὐκ εἶναι δοκοῦν, τῆ τρίψει δὲ καθάπερ τινὶ ζητήσῃ συμφυῶς καὶ οἰκείως ἐξαίφνης ἀναφαινόμενον καὶ αὐθις ἀκαταλήπτως ἀφιπτάμενον, ἀμείωτον ἐν πάσαις ταῖς πανολβίαις ἑαυτοῦ μεταδόσεσι. Καὶ πολλὰς ἂν τις εὔροι τοῦ πυρὸς ιδιότητος οἰκείας ὡς 25 ἐν αἰσθηταῖς εἰκόσι θεαρχικῆς ἐνεργείας. Τοῦτο γοῦν εἰδότες οἱ θεόσοφοι τὰς οὐρανίας οὐσίας ἐκ πυρὸς διαπλάττουσι, ἐμφαίνοντες αὐτῶν τὸ θεοειδὲς καὶ ὡς ἐφικτὸν θεομίμητον.

3 Ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπομόρφους αὐτοὺς ἀναγράφουσι διὰ τὸ νοερὸν καὶ τὸ πρὸς τὸ ἄνακτες ἔχειν τὰς ὀπτικάς δυνάμεις καὶ 30 τὸ τοῦ σχήματος εὐθὺ καὶ ὀρθιον καὶ τὸ κατὰ φύσιν ἀρχι-

καὶ ἐνέργεια τοῦ πυρός καὶ γενικῶς τιμᾶ ἐξαιρετικὰ σ' ὅλα τὰ πεδία τὴν ἐμπύρια εἰκονοπλαστία.

Νομίζω λοιπὸν ὅτι τὸ πυρῶδες ἀποκαλύπτει τὸν θεοειδέστατο χαρακτῆρα τῶν οὐρανίων ὄντων. Πράγματι οἱ ἱεροὶ θεολόγοι περιγράφουν τὴν ὑπερούσια καὶ ἀδιαμόρφωτη οὐσία μὲ πῦρ κατὰ πολλοὺς τρόπους, ἐπειδὴ τὸ πῦρ διαθέτει πολλὰ εἰκόνες τῆς θεαρχικῆς ιδιότητος κατὰ κάποιον τρόπο ὁρατὰς, ἂν ἐπιτρέπεται ἡ ἔκφρασις. Τὸ αἰσθητὸ πῦρ, θὰ ἐλέγαμε, εἶναι παραγματικὰ σὲ ὅλα καὶ διήκει διὰ μέσου ὄλων ἀμιγῶς καὶ ὑπέρκειται ὄλων, ἀφοῦ εἶναι παμφώτεινο καὶ συγχρόνως ἀπόκρυφο, ἄγνωστο αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ὅταν δὲν ὑπάρχη διαθέσιμη ὕλη στὴν ὁποία ν' ἀσκῆ τὴν ἐνέργειά του· εἶναι ἀσυγκράτητο καὶ ἀθεώρητο, κυριαρχεῖ σὲ ὅλα καὶ ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἐνέργειά του ὅλα τὰ ὑλικά στὰ ὁποῖα ἐπέρχεται· ἀλλοιώνει καὶ μεταδίδει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του σὲ ὅσα τὸ πλησιάζουν κατὰ ὁποιοδήποτε τρόπο, ἀνανεώνει μὲ τὴ ζωοδοτικὴ του θερμὴ, φωτίζει μὲ τὶς ἀπερικάλυπτες ἐλλάμψεις του· εἶναι ἀκράτητο, ἄμικτο, διακριτικὸ, ἀναλλοίωτο, ἀνωφερικὸ, ὀξύπορο, ὑψηλὸ καὶ δὲν ἀνέχεται καμμιὰ χαμερπῆ ὕφεσι· εἶναι ἀεικίνητο, χωρὶς καμμιὰ ἀνάγκη ἄλλων πραγμάτων· αὐτοαυξάνεται ἀποκρύφως καὶ ἀποκαλύπτει τὴν μεγαλειότητά του στὶς ὕλες πού τὸ δέχονται· εἶναι δραστήριο, δυνατό, παρὸν ἀοράτως σὲ ὅλα· ὅταν παραμελῆται, φαίνεται νὰ μὴ ὑπάρχη, ἀλλὰ μὲ τὴν προστριβὴ ξαναφαίνεται ξαφνικά, ὅπως ταιριάζει στὴ φύσι του, κι' ἀπομακρύνεται πάλι ἀκαταλήπτως, χωρὶς νὰ μειώνωνται ὅλες οἱ πλούσιες ἐνέργειές του. Θὰ μπορούσε βέβαια νὰ εὔρη κανεῖς καὶ πολλὰς ἄλλες ιδιότητες τοῦ πυρός πού μὲ αἰσθητὰς εἰκόνες παρουσιάζουν οἰκειότητα πρὸς τὴ θεαρχικὴ ἐνέργεια. Γνωρίζοντας λοιπὸν οἱ θεόσοφοι τὸ πρᾶγμα τοῦτο, παριστάνουν τὶς οὐράνιες οὐσίαι μὲ εἰκόνες πυρός, δείχνοντας κατὰ τὸ ἐφικτὸ τὴ θεοείδεια καὶ τὴ θεομιμησία αὐτῶν τῶν οὐσιῶν.

3 Ἄλλὰ τὶς περιγράφουν ἐπίσης καὶ ὡς ἀνθρωπόμορφες, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ὁ ἄνθρωπος διαθέτει νοερὴ δύναμι, ἔχει τὶς ὀπτικές δυνάμεις πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὸ παράστημα εὐθὺ καὶ ὀρθιο· εἶ-

κὸν καὶ ἡγεμονικὸν καὶ τὸ κατ' αἴσθησιν μὲν ἐλάχιστον ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς τῶν ἀλόγων ζώων δυνάμεις, κρατητικὸν δὲ πάντων τῇ τοῦ νοῦ κατὰ περιουσίαν δυνάμει καὶ τῇ κατὰ λογικὴν ἐπιστήμην ἐπικρατεία καὶ κατὰ τὸ φύσει τῆς ψυχῆς 5 ἀδούλωτον καὶ ἀκράτητον. Ἔστι δὲ καὶ καθ' ἕκαστον, ὡς οἶμαι, τῆς σωματικῆς ἡμῶν πολυμερείας εἰκόνας ἐναρμονίους ἐξευρεῖν τῶν οὐρανίων δυνάμεων φάσκοντας.

Τὰς μὲν ὀπτικάς ἐμφαίνειν δυνάμεις τὴν πρὸς τὰ θεῖα φῶτα διειδεδστάτην ἀνάνευσιν καὶ αὔθις τὴν ἀπαλὴν καὶ ὑγρὰν 10 καὶ οὐκ ἀντίτυπον, ἀλλ' ὀξύκίνητον καὶ καθαρὰν καὶ ἀναπεπταμένην ἀπαθῶς ὑποδοχὴν τῶν θεαρχικῶν ἐλλάμψεων,

τὰς δὲ τῶν ὄσφραντῶν διακριτικάς δυνάμεις τὸ τῆς ὑπὲρ νοῦν εὐώδους διαδόσεως, ὡς ἐφικτόν, ἀντιληπτικὸν καὶ τῶν μὴ τοιούτων ἐν ἐπιστήμῃ διακριτικὸν καὶ ὀλικῶς ἀποφευκτικόν,

15 τὰς δὲ τῶν ὠτων δυνάμεις τὸ μετοχικὸν καὶ γνωστικῶς ὑποδεκτικὸν τῆς θεαρχικῆς ἐπιπνοίας,

τὰς δὲ γευστικάς τὴν τῶν νοητῶν τροφῶν ἀποπλήρωσιν καὶ τὸ τῶν θείων καὶ τροφίμων ὀχετῶν ὑποδεκτικόν,

τὰς ἀπτικάς δὲ τὸ τοῦ προσφουῶς ἢ τοῦ βλάπτοντος ἐν 20 ἐπιστήμῃ διαγνωστικόν,

τὰ βλέφαρα δὲ καὶ τὰς ὀφρύδας τὸ τῶν θεοπτικῶν νοήσεων φρουρητικόν,

τὴν ἡβῶσαν δὲ καὶ νεανικὴν ἡλικίαν τὸ τῆς ἐπακμαζούσης αἰεὶ ζωτικῆς δυνάμεως,

25 τοὺς ὀδόντας δὲ τὸ διαιρετικὸν τῆς ἐνδιδομένης τροφίμου τελειότητος· ἐκάστη γὰρ οὐσία νοερὰ τὴν δωρουμένην αὐτῇ πρὸς τῆς θειοτέρας ἐνοειδῆ νόησιν προνοητικῇ δυνάμει διαιρεῖ καὶ πληθύνει πρὸς τὴν τῆς καταδεεστέρας ἀναγωγικὴν ἀναλογίαν,

---

7. «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν καὶ ἀρχέτωσαν ...πάσης τῆς γῆς», Γεν. 1,26.

ναι κατὰ τὴ φύσι κυριαρχικὸς καὶ ἡγεμονικὸς⁷, ὡς πρὸς μὲν τὸ αἰσθητὸ πεδίο ἐλάχιστος σὲ σύγκρισι μὲ τὰ ἄλογα ζῶα ποὺ διαθέτουν ἄλλες ιδιότητες, ἐπικρατέστερος ὁμως ὄλων κατὰ τὴν ὑπεροχὴ τῆς νοερᾶς δυνάμεως, κατὰ τὴν ἀνωτερότητα τῆς λογικῆς γνώσεως καὶ κατὰ τὸν ἀδούλωτο καὶ ἀήττητο χαρακτῆρα τῆς ψυχῆς. Εἶναι δὲ δυνατό, ὅπως νομίζω, ν' ἀνεύρωμε εἰκόνες ποὺ ταιριάζουν στὶς οὐράνιες δυνάμεις καὶ στὰ ἐπὶ μέρους πολυάριθμα μέλη τοῦ σώματός μας. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ εἰποῦμε ὅτι:

οἱ ὀπτικὲς δυνάμεις δηλώνουν τὴν πρὸς τὰ θεῖα σαφέστατη ἐνατένισι τῶν οὐρανίων οὐσιῶν, καθὼς ἐπίσης τὴν ἀπαλή, ἀλλὰ συγχρόνως γρηγοροκίνητη, καθαρὴ καὶ ἀνοικτὴ χωρὶς πάθος ὑποδοχὴ τῶν θεαρχικῶν ἐλλάμψεων·

οἱ διακριτικὲς δυνάμεις τῶν ὀσφρήσεων δηλώνουν τὴν εὐώδη ἐνέργεια ποὺ ξεπερνᾷ τὸ νοῦ, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὴ γνωστικὴ διάκρισι τῶν μὴ εὐωδῶν ἐνεργειῶν καὶ τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἀποφυγὴ τους·

οἱ ἀκουστικὲς δυνάμεις δηλώνουν τὴν ἰκανότητα νὰ μετέχουν καὶ νὰ ὑποδέχονται μὲ γνῶσι τὴ θεαρχικὴ ἔμπνευσι·

οἱ γευστικὲς δυνάμεις δηλώνουν τὸ χόρτασμα μὲ πνευματικὲς τροφές καὶ τὴν ἰκανότητα νὰ ποτισθοῦν διὰ μέσου τῶν θείων ὀχετῶν·

οἱ ἀπτικὲς δυνάμεις δηλώνουν τὴν ἐπιστημονικὴ διαγνωστικὴ τοῦ ὠφελίμου καὶ τοῦ βλαπτικοῦ·

τὰ βλέφαρα καὶ τὰ φρύδια δηλώνουν τὴν ἰκανότητα νὰ περιφρουροῦν τὶς θεοπτικὲς νοήσεις·

ἡ ἐφηβικὴ καὶ νεανικὴ ἡλικία δηλώνουν τὴ σταθερὴ ἀκμαιότητα τῆς ζωτικῆς δυνάμεως·

τὰ δόντια δηλώνουν τὴν ἰκανότητα νὰ κατανέμη τὴν προσφερομένη τροφή γιὰ τὴν τελειότητα· διότι κάθε νοερὰ οὐσία διαιρεῖ μὲ τὴν προνοητικὴ τῆς δύναμι τὴν ἐνοειδῆ νόησι ποὺ τῆς προσφέρεται ἀπὸ τὴ θεϊότερη οὐσία καὶ τὴν πληθύνει, ὥστε ν' ἀνυψώση τὴν κατώτερη οὐσία κατὰ τὴν ἀναλογία τῆς δυνάμεώς της·

τοὺς ὠμούς δὲ καὶ τὰς ὠλένας καὶ αὖθις τὰς χεῖρας τὸ ποιητικὸν καὶ ἐνεργητικὸν καὶ δραστήριον,

τὸν δ' αὖ καρδίαν σύμβολον εἶναι τῆς θεοειδοῦς ζωῆς τῆς τὴν οἰκείαν ζωτικὴν δύναμιν ἀγαθοειδῶς εἰς τὰ προνοούμενα
5 διασπειροῦσης,

τὰ στέρνα δὲ αὖθις ἐμφαίνειν τὸ ἀδάμαστον καὶ τὸ φρουρητικὸν ὡς ἐπὶ τῆς ὑποκειμένης καρδίας τῆς ζωοποιουῦ διαδόσεως,

τὰ δὲ νῶτα τὸ συνεκτικὸν τῶν ζωογόνων ἀπασῶν δυνά-
10 μεων,

τοὺς πόδας δὲ τὸ κινητικὸν καὶ ὄξυ καὶ ἐντρεχὲς τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα πορευτικῆς ἀεικινήσιος· διὸ καὶ ὑποπτέρους ἢ θεολογία τοὺς τῶν ἀγίων νόων ἐσχημάτισε πόδας· τὸ γὰρ πτερωτὸν ἐμφαίνει τὴν ἀναγωγικὴν ὀξύτητα καὶ τὸ οὐράνιον καὶ τὸ πρὸς τὸ
15 ἄναντες ὀδοποιητικὸν καὶ τὸ παντὸς χαμαιζήλου διὰ τὸ ἀνώφορον ἐξηρημένον,

ἢ δὲ τῶν πτερῶν ἐλαφρία τὸ κατὰ μηδὲν πρόσγειον, ἀλλ' ὄλον ἀμιγῶς καὶ ἀβαρῶς ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν ἀναγόμενον,

τὸ δὲ γυμνὸν καὶ ἀνυπόδετον τὸ ἄφετον καὶ εὐλυτον καὶ
20 ἄσχετον καὶ καθαρεῦον τῆς τῶν ἐκτὸς προσθήκης καὶ τὸ πρὸς τὴν ἀπλότητα τὴν θεῖαν ὡς ἐφικτὸν ἀφομοιωτικόν.

4 Ἄλλ' ἐπειδὴ αὖθις ἢ ἀπλῆ καὶ «πολυποίκιλος σοφία» καὶ τοὺς ἀσκεπεῖς ἀμφιέννυσι καὶ σκεῦη τινὰ δίδωσι περιφέρειν αὐτοῖς, φέρε καὶ τὰ τῶν οὐρανίων νόων ἱερὰ περιβλήματα καὶ ὄρ-
25 γανα κατὰ τὸ ἡμῖν δυνατὸν ἀναπτύξωμεν.

Τὴν μὲν γὰρ φανὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν πυρώδη σημαίνειν, οἶομαι, τὸ θεοειδὲς κατὰ τὴν πυρὸς εἰκόνα καὶ τὸ φωτιστικὸν διὰ τὰς ἐν οὐρανῶ λήξεις, ὅπου τὸ φῶς καὶ τὸ καθόλου νοητῶς ἐλλάμπον ἢ νοερῶς ἐλλαμπόμενον, τὴν δὲ ἱερατικὴν τὸ πρὸς

8. Ἐφ. 3,10.

9. Λουκᾶ 24,4 «ἄνδρες δύο ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθῆτι ἀστραπτούση».

οἱ ὤμοι καὶ οἱ βραχίονες, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ χέρια, δηλώνουν τὴν ποιητικὴ, ἐνεργητικὴ καὶ δραστικὴ δύναμι·

ἡ καρδιά πάλι εἶναι σύμβολο τῆς θεοειδοῦς ζωῆς ποῦ διασπείρει ἀγαθοειδῶς τὴ ζωτικὴ τῆς δύναμι πρὸς τὰ ὄντα ποῦ ὑπόκεινται στὴν πρόνοιά τῆς·

τὸ στῆθος ἐπίσης φανερῶνει τὸ ἀνίκητο καὶ τὴν ἰκανότητα νὰ περιφρουρῆ τὴ ζωτικὴ δύναμι σὰν ἡ καρδιά ποῦ εὐρίσκεται πίσω ἀπ' αὐτό·

τὰ νῶτα δηλώνουν τὴν συγκέντρωσι ὄλων τῶν ζωογόνων δυνάμεων·

τὰ πόδια δηλώνουν τὴν κινητικότητα, τὴν ταχύτητα καὶ τὴν βιασύνη σὲ μιὰ ἀεικίνητη πορεία πρὸς τὰ θεῖα· γι' αὐτὸ ἡ θεολογία ἐσχημάτισε τὰ πόδια τῶν ἁγίων νόων πτερωτά, διότι τὸ πτερωτὸ συμβολίζει τὴν ταχύτητα ἀνυψώσεως πρὸς τὰ οὐράνια, τὴ διάνοιξι πορείας πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὸ ξεπέρασμα κάθε χαμέρπειας κατὰ τὴν ἀνηφοριά·

ἡ ἐλαφρότης τῶν πτερῶν φανερῶνει τὴν ἔλλειψι γεώδους διαθέσεως, τὴν ὀλοκληρωτικὴ ὁρμὴ πρὸς τὸ ὕψος,

τὸ δὲ γυμνὸ καὶ ἀνυπόδετο φανερῶνει τὴν ἐλευθερία καὶ εὐκίνησια, τὴν ἀνεξαρτησία καὶ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε ἐξωτερικὴ ἐπιβάρυνσι, καὶ τὴν κατὰ τὸ ἐφικτὸ ἀφομοιωτικὴτητα πρὸς τὴ θεία ἀπλότητα.

- 4 Ἀλλά, ἐπειδὴ πάλι ἡ ἀπλῆ καὶ πολυποίκιλη σοφία⁸ ἐνδύει καὶ τὴν γυμνότητα καὶ τοὺς δίνει μερικὰ σκεύη νὰ τὰ περιφέρουν, πρέπει κατὰ τὴ δύναμί μας νὰ ἐξηγήσωμε ἐπίσης καὶ τὰ ἱερὰ ἐνδύματα καὶ ὄργανα τῶν οὐρανίων νόων.

Τὸ μὲν λαμπρὸ καὶ πυρῶδες φόρεμα⁹ νομίζω ὅτι σημαίνει τὸ θεοειδὲς ποῦ ἐξεικονίζει τὸ πῦρ καὶ τὴ φωτιστικὴ δύναμι ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴ διαμονή τους στὸν οὐρανὸ, ὅπου εὐρίσκεται τὸ φῶς καὶ γενικῶς τὸ νοητῶς ἐλλάμπον καὶ νοερῶς ἐλλαμπόμενον· ἡ δὲ ἱερατικὴ στολὴ¹⁰ σημαίνει τὴν ἰκανότητα

10. Δαν. 10,5 «καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ (=ἄγγελος) ἐνδεδυμένος βαδδίν», ποῦ ὁ Χρυσόστομος ἐρμηνεύει «τουτέστι στολὴν ἱεράν», *Περὶ Ἀκαταλήπτου* 3,4.

τὰ θεῖα καὶ μυστικὰ θεάματα προσαγωγικὸν καὶ τὸ τῆς ὄλης ζωῆς ἀφιερωμένον,

τὰς δὲ ζώνας τὸ τῶν γονίμων αὐτῶν δυνάμεων φρουρητικὸν καὶ τὸ τὴν συναγωγὸν αὐτῶν ἔξιν εἰς ἑαυτὴν ἐνιαίως συνε-
5 στράφθαι καὶ κύκλω μετ' εὐκοσμίας τῇ ἀμεταπτώτῳ ταυτότητι περὶ ἑαυτὴν συνελίσσεσθαι,

5 τὰς δὲ αὖ ράβδους τὸ βασιλικὸν καὶ ἡγεμονικὸν καὶ εὐθέα τὰ πάντα περαῖνον,

τὰ δὲ δόρατα καὶ τοὺς πελέκεις τὸ τῶν ἀνομοίων διαιρετι-
10 κὸν καὶ τὸ τῶν διακριτικῶν δυνάμεων ὄξυ καὶ ἐνεργὲς καὶ δραστήριον,

τὰ δὲ γεωμετρικὰ καὶ τεκτονικὰ σκεύη τὸ θεμελιωτικὸν καὶ οἰκοδομητικὸν καὶ τελειωτικὸν καὶ ὅσα ἄλλα τῆς ἀναγωγῆς καὶ ἐπιστρεπτικῆς ἐστὶ τῶν δευτέρων προνοίας.

15 Ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῶν εἰς ἡμᾶς θεοκρισιῶν ἐστὶ σύμβολα τὰ πλαττόμενα τῶν ἀγίων ἀγγέλων ὄργανα, τῶν μὲν δηλούντων ἐπανορθωτικὴν παιδεῖαν ἢ τιμωρὸν δικαιοσύνην, τῶν δὲ περι-
στάσεως ἐλευθερίαν ἢ παιδείας τέλος ἢ προτέρας εὐπαθείας ἐπανάληψιν ἢ προσσθήκην ἐτέρων δωρεῶν, μικρῶν ἢ μεγά-
20 λων, αἰσθητῶν ἢ νοητῶν. Καὶ ὅλως οὐκ ἂν ἀπορήσειεν ὁ διορατικὸς νοῦς οἰκείως ἀρμόσαι τοῖς ἀφανέσι τὰ φαινόμενα.

6 Τὸ δὲ καὶ ἀνέμους αὐτοὺς ὀνομάζεσθαι τὴν ὄξειαν αὐτῶν ἐμφαίνει καὶ ἐπὶ πάντα σχεδὸν ἀχρόνως διήκουσαν πτῆσιν καὶ τὴν ἄνωθεν ἐπὶ τὰ κάτω καὶ αὐθις ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὸ ἄναν-
25 τες διαπορθμευτικὴν κίνησιν τὴν ἀνατείνουσαν μὲν τὰ δεύτερα πρὸς τὸ ὑπέρτερον ὕψος, κινουῦσαν δὲ τὰ πρῶτα πρὸς κοινωνικὴν καὶ προνοητικὴν τῶν ὑφειμένων πρόοδον. Εἴποι δ' ἂν τις τὴν τοῦ ἀερίου πνεύματος ἀνεμιαίαν ἐπωνυμίαν καὶ τὸ θεοειδὲς τῶν οὐρανίων νόων ἐμφαίνειν. Ἐχει γὰρ καὶ τοῦτο θεαρχικῆς
30 ἐνεργείας εἰκόνα καὶ τύπον (ὡς ἐν τῇ Συμβολικῇ Θεο-

προσαγωγῆς πρὸς τὰ θεῖα καὶ μυστικὰ θεάματα καὶ τὴν ἀφιέρωσι ὅλης τῆς ζωῆς·

οἱ ζῶνες σημαίνουν τὴν ἰκανότητα τῶν γονίμων δυνάμεων τοὺς καὶ τῆς συστροφῆς τῆς συναγωγικῆς τοὺς ιδιότητος γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τῆς ἐνωτικῶς καὶ τὴν κυκλικὴ συνέλιξι αὐτῆς τῆς ἕξεως γύρω στὸν ἑαυτὸ τῆς μὲ ἀρμονία σὲ μιὰ ἀμετάπτωτη ταυτότητα·

5 οἱ ράβδοι πάλι δηλώνουν τὴ βασιλικὴ καὶ ἡγεμονικὴ ἰκανότητα, ποὺ ὀλοκληρῶνει τὰ πάντα εὐθέως·

τὰ δόρατα καὶ τὰ πελέκια δηλώνουν τὴν ἰκανότητά τοὺς νὰ διαιροῦν τὰ ἀνόμοια, τὴν ταχύτητα, τὴν ἐνεργητικότητα καὶ τὴν δραστηριότητα τῶν διακριτικῶν δυνάμεων·

τὰ δὲ γεωμετρικὰ καὶ τεκτονικὰ σκεύη δηλώνουν τὴ θεμελιωτικὴ, οἰκοδομητικὴ καὶ τελειωτικὴ ιδιότητά τοὺς, καὶ ὅσα ἄλλα ἀσκοῦν τὴν ἀναγωγικὴ καὶ διορθωτικὴ πρόνοια ἐπὶ τῶν κατωτέρων.

Μερικὲς φορὲς τὰ παραστατικὰ ὄργανα τῶν ἀγίων ἀγγέλων εἶναι σύμβολα τῶν γιὰ χάρι μας θεοκρισιῶν· μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ δηλώνουν τὴν ἐπανορθωτικὴ παιδεία ἢ τὴν τιμωρητικὴ δικαιοσύνη, ἄλλα δηλώνουν τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ δυσχερῆ κατάστασι ἢ τὸ τέλος τῆς παιδεύσεως ἢ τὴν ἐπανάληψι προηγουμένης εὐημερίας ἢ τὴν προσφορὰ νέων δωρεῶν, μικρῶν ἢ μεγάλων, αἰσθητῶν ἢ νοητῶν. Καὶ γενικῶς ἕνας διορατικὸς νοῦς δὲν θὰ δυσκολευόταν νὰ προσαρμόσῃ κατὰ τρόπο ταιριαστὸ τὰ φαινόμενα στὰ ἀφανῆ.

6 Τὸ ὅτι δὲ οἱ οὐράνιοι νόες ὀνομάζονται καὶ ἄνεμοι δηλώνει τὴν γρήγορη πτῆσι τοὺς ποὺ διαχέεται ἀκαριαίως σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ πράγματα καὶ τὴ διαπορθμευτικὴ κίνησι ἀπὸ ἐπάνω πρὸς τὰ κάτω καὶ πάλι ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ ἐπάνω, ἢ ὅποια τὰ μὲν δεῦτερα κατευθύνει πρὸς τὸ ὑπέρτερο ὕψος, τὰ δὲ πρῶτα κινεῖ στὴν κοινωνικὴ καὶ προνοητικὴ πορεία πρὸς τὰ κατώτερα. Θὰ μπορούσε νὰ εἰπῆ κανεὶς ὅτι ἡ ἀνεμώδης ἐπωνυμία τοῦ ἀερίου πνεύματος φανερώνει καὶ τὸ θεοειδὲς τῶν οὐρανίων νόων. Διότι καὶ αὐτὴ ἡ ἐπωνυμία περικλείει εἰκόνα καὶ τύπο

λογίᾳ κατὰ τὴν τετράστοιχον ἀνακάθαρσιν ἡμῖν διὰ πλειόνων ἀποδέδεικται) κατὰ τὸ τῆς φύσεως κινητικὸν καὶ ζωογόνον καὶ τὴν ὀξεῖαν καὶ ἀκράτητον χώρησιν καὶ τὴν ἄγνωστον ἡμῖν καὶ ἀόρατον κρυφιότητα τῶν κινητικῶν ἀρχῶν καὶ ἀποπερα-
5 τώσεων. «Οὐ γὰρ οἶδας», φησί, «πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει».

Ἄλλὰ καὶ νεφέλης αὐτοῖς ἰδέαν ἢ θεολογία περιπλάττει σημαίνουσα διὰ τούτου τοὺς ἱεροὺς νόας τοῦ μὲν κρυφίου φωτὸς ὑπερκοσμίως ἀποπληρουμένους, τὴν πρωτοφανῆ δὲ φωτοφά-
10 νειαν ἀνεκπομπεύτως εἰσδεχομένους καὶ ταύτην ἀφθόνως εἰς τὰ δεύτερα δευτεροφανῶς καὶ ἀναλόγως διαπορθμεύοντας, καὶ μὴν ὅτι τὸ γόνιμον αὐτοῖς καὶ ζωοποιὸν καὶ ἀύξητικὸν καὶ τελειωτικὸν ἐνυπάρχει κατὰ τὴν νοητὴν ὀμβροτοκίαν τὴν τὸν ἐκδόχιον κόλπον πιαλέοις ὑετοῖς ἐπὶ ζωτικὰς ὠδῖνας ἐκκαλουμένην.

7 Εἰ δὲ καὶ χαλκοῦ καὶ ἠλέκτρον καὶ λίθων πολυχρωμάτων εἶδος ἢ θεολογία ταῖς οὐρανίαις οὐσίαις περιτίθησι, τὸ μὲν ἠλεκτρον ὡς χρυσοειδὲς ἅμα καὶ ἀργυροειδὲς ἐμφαίνει τὴν ἄσηπτον ὡς ἐν χρυσῷ καὶ ἀδάπανον καὶ ἀμείωτον καὶ ἄχραντον διαύγειαν καὶ τὴν φανῆν ὡς ἐν ἀργύρῳ καὶ φωτοειδῆ καὶ οὐρανίαν
20 αἶγλην, τῷ δὲ χαλκῷ κατὰ τοὺς ἀποδοθέντας λόγους ἢ τὸ πυρῶδες ἢ τὸ χρυσοειδὲς ἅμα καὶ ἀργυροειδὲς ἀπονεμητέον, τὰς δὲ τῶν λίθων πολυχρωμάτους ἰδέας ἐμφαίνειν οἰητέον ἢ ὡς λευκὰς τὸ φωτοειδὲς ἢ ὡς ἐρυθρὰς τὸ πυρῶδες ἢ ὡς ξανθὰς τὸ χρυσοειδὲς ἢ ὡς χλοερὰς τὸ νεανικὸν καὶ ἀκμαῖον.

25 Καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος εὐρήσεις ἀναγωγικὴν τῶν τυπωτικῶν εἰκόνων ἀνακάθαρσιν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ταῦτα κατὰ δύναμιν ἡμῖν ἀρκούντως εἰρήσθαι νομίζω, μετιτέον ἐπὶ τὴν ἱερὰν ἀνάπτυξιν τῆς τῶν οὐρανίων νόων ἱεροτύπου θηρομορφίας.

11. Ἰω. 3,8.

12. Ἰεζ. 10,4. Ἀποκ. 10,1, «καὶ εἶδον ἕλλον ἄγγελον... περιβεβλημένον νεφέλην».

(ὅπως ἔχομε ἀναπτύξει ἐκτενέστερα στὴ Συμβολικὴ θεολογία ἐρμηνεύοντας τὰ τέσσερα στοιχεῖα) μὲ τὴ φυσικὴ ιδιότητα τῆς ζωογόνου κινήσεως, μὲ τὴ γρήγορη καὶ ἀσυγκράτητη πορεία, μὲ τὴν ἄγνωστη σ' ἐμᾶς καὶ ἀόρατη κρυφίότητα τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν τερμάτων τῆς κινήσεώς του. Διότι, λέγει, «δὲν γνωρίζετε ἀπὸ ποῦ ἔρχεται καὶ ποῦ πηγαίνει»¹¹.

Ἄλλὰ ἡ θεολογία παριστάνει γύρω τους κι' ἓνα εἶδος νεφέλης¹², γιὰ νὰ δηλώσῃ μὲ αὐτὸ ὅτι οἱ ἱεροὶ νόες εἶναι γεμᾶτοι κρύφιο ὑπερκόσμιο φῶς, ὅτι εἰσδέχονται τὴν πρωτόφαντη φωτοφάνεια χωρὶς ἀλαζονεία καὶ τὴ διοχετεύουν πλούσια πρὸς τοὺς δευτέρους νόες δευτερογενῶς καὶ ἀναλόγως μὲ τὶς δυνάμεις τους, καὶ μάλιστα ὅτι ἐνυπάρχει σ' αὐτοὺς ἡ γονιμότης ποῦ ζωογονεῖ, αὐξάνει καὶ τελειώνει τὰ ὄντα, σὰν ἓνα εἶδος νοητῆς βροχοτοκίας ποῦ μὲ τοὺς πλουσίους ὑετοὺς καλεῖ τὸν κόλπο ποῦ τοὺς δέχεται σὲ ζωοδοτικὲς ὠδῖνες.

7 Ἄν δὲ ἡ θεολογία ἀποδίδει στὶς οὐράνιες οὐσίες καὶ εἶδος χαλκοῦ καὶ ἠλέκτρου καὶ λίθων πολυχρῶμων¹³, τὸ μὲν ἠλεκτρο, ὡς χρυσοειδὲς καὶ ἀργυροειδὲς συγχρόνως, δηλώνει τὴν ἀφθαρτὴ καὶ ἀδαπάνητὴ διαύγεια, τὴν ἀμείωτὴ καὶ ἀνέγγικτὴ, ὅπως τοῦ χρυσοῦ, καθὼς καὶ τὴν λαμπερὴ καὶ φωτοειδῆ καὶ οὐράνια αἴγλη, ὅπως τοῦ ἀργύρου· ὁ χαλκὸς πάλι γιὰ τοὺς λόγους ποῦ εἶπαμε ἤδη¹⁴, ἀνταποκρίνεται στὸ πυρῶδες ἢ στὸ χρυσοειδὲς, καθὼς καὶ τὸ ἀργυροειδὲς· οἱ δὲ πολύχρωμες ὄψεις τῶν λίθων δηλώνουν, νομίζομε, τὸ φωτοειδὲς οἱ λευκὲς, τὸ πυρῶδες οἱ ἐρυθρὲς, τὸ χρυσοειδὲς οἱ ξανθὲς, τὸ νεανικὸ καὶ ἀκμαῖο οἱ πράσινες.

Καὶ γιὰ κάθε εἶδος θὰ εὗρης ἀναγωγικὴ ἐξήγησι τῶν συμβολικῶν εἰκόνων. Ἄλλ' ἐπειδὴ νομίζω ὅτι ἀρκετὰ εἶναι αὐτὰ ποῦ κατὰ δύναμι ἔχομε εἰπεῖ, πρέπει νὰ μεταβοῦμε στὴν ἱερὰ ἐξήγησι τῆς θηριομορφικῆς ἱερᾶς παραστάσεως τῶν οὐρανίων νόων.

13. Ἰεζ. 8,2. 40,3. Ἀποκ. 21,18.

14. Πιθανῶς στὴ Συμβολικὴ Θεολογία

8 Καὶ τὴν μὲν λέοντος μορφὴν ἐμφαίνειν οἰητέον τὸ ἡγεμονικὸν καὶ ρωμαλέον καὶ ἀδάμαστον καὶ τὸ πρὸς τὴν κρυφίότητα τῆς ἀφθέγμονος θεαρχίας ὅση δύναμις ἀφομοιωτικὸν τῇ τῶν νοερῶν ἰχνῶν περικαλύψει καὶ τῇ μυστικῶς ἀνεκπομπεύτῳ περυστολῇ τῆς κατὰ θεϊαν ἔλλαμψιν ἐπ' αὐτὴν ἀνατατικῆς πορείας,

τὴν δὲ τοῦ βοῦς τὸ ἰσχυρὸν καὶ ἀκμαῖον καὶ τοὺς νοερούς αὐλακας ἀνευρῦνον εἰς ὑποδοχὴν τῶν οὐρανίων καὶ γονιμοποιῶν ὄμβρων, καὶ τὰ κέρατα τὸ φρουρητικὸν καὶ ἀκράτητον,

τὴν δὲ τοῦ ἀετοῦ τὸ βασιλικὸν καὶ ὑψίφορον καὶ ταχυπε-
10 τές καὶ τὸ πρὸς τὴν δυναμοποιὸν τροφὴν ὄξυ καὶ νῆφον καὶ ἐν-
τρεχὲς καὶ εὐμήχανον καὶ τὸ πρὸς τὴν ἀφθονον καὶ πολύφωτον
ἀκτῖνα τῆς θεαρχικῆς ἡλιοβολίας ἐν ταῖς τῶν ὀπτικῶν δυνάμε-
ων εὐρώστοις ἀνατάσεσιν ἀνεμποδίστως κατ' εὐθὺ καὶ ἀκλινῶς
θεωρητικόν,

15 τὴν δὲ τῶν ἵππων τὸ εὐπειθές καὶ εὐήνιον, καὶ λευκῶν
μὲν ὄντων τὸ λαμπρὸν καὶ ὡς μάλιστα τοῦ θείου φωτὸς συγγε-
νές, κυανῶν δὲ ὄντων τὸ κρύφιον, ἐρυθρῶν δὲ τὸ πυρῶδες καὶ
δραστήριον, συμμίκτων δὲ πρὸς λευκοῦ καὶ μέλανος τὸ τῇ δια-
πορθμευτικῇ δυνάμει τῶν ἄκρων συνδετικὸν καὶ τὰ πρῶτα τοῖς
20 δευτέροις καὶ τὰ δεύτερα τοῖς πρώτοις ἐπιστρεπτικῶς ἢ προ-
νοητικῶς συνάπτον.

Ἄλλ' εἰ μὴ τῆς τοῦ λόγου κατεστοχαζόμεθα συμμετρίας,
καὶ τὰς κατὰ μέρος τῶν εἰρημένων ζώων ιδιότητας καὶ πάσας
τὰς σωματικὰς αὐτῶν διαπλάσεις ἐφηρμόσαμεν ἂν οὐκ ἀπεικό-
25 τως ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσι κατὰ τὰς ἀνομοίους ὁμοιότητας, τὸ
μὲν θυμοειδές αὐτῶν εἰς τὴν νοερὰν ἀνδρείαν ἧς ἐστὶν ἔσχατον ὁ
θυμὸς ἀπήχημα, τὴν δὲ αὖ ἐπιθυμίαν εἰς τὸν θεῖον ἔρωτα, καὶ
συλλήβδην εἰπεῖν πάσας τὰς τῶν ἀλόγων ζώων αἰσθήσεις τε

15. Ἰεζ. 1,10. Ἀποκ. 4,7.

16. Ὁ λέγων δὲν ἀφῆνει ἰχνη κατὰ τὴν πορεία του.

17. Ἰεζ. 10,2.

Πρέπει λοιπόν να δεχθούμε ότι ή μορφή του λέοντος¹⁵ δηλώνει την ιδιότητα του ήγεμονικού, τον ρωμαλέο και αδάμαστο χαρακτήρα, καθώς και τη δύναμι της άφομοιώσεως προς την άφατη κρυφίότητα της θεαρχίας με την περικάλυψι των ιχνών της νοήσεως των και με τη μετριόφρονα μυστική περιστολή της προς τη θεαρχία άνοδικής πορείας¹⁶ που έξασφαλίζει τη θεία έλλαμψι·

ότι ή μορφή του βοός¹⁷ δηλώνει την ισχύ και την άκμαιότητα που διευρύνει τα νοερά αύλάκια για να ύποδεχθούν τους γονιμοποιούς όμβρους από τον ούρανό, ένω τα κέρατά τους φανερώνουν τη δύναμι της φρουρήσεως και του άηττήτου·

ότι ή μορφή του άετου δηλώνει τη βασιλική ιδιότητα, την τάσι προς τα ύψη και το γρήγορο πέταμα, καθώς και τη γρηγοράδα κι' έπαγρύπνησι, την προθυμία και έξυπνάδα στην άνεύρεσι δυναμωτικής τροφής, την ικανότητα της άνεμπόδιστης κατ' εύθειαν και χωρίς παρέκκλισι θεωρίας προς την πλούσια και πολύφωτη άκτίνα της θεαρχικής ήλιοβολίας με τις εύρωστες ανατάσεις των όπτικων δυνάμεων·

ότι ή μορφή των ίππων δηλώνει την εύπειθεια και προσήνεια, και, όταν είναι λευκοί τη λάμψι και τη συγγένεια προς το θεϊο φώς, όταν είναι γαλάζιοι την κρυφίότητα, όταν είναι έρυθροί την πυρώδη ιδιότητα και τη δραστηριότητα, όταν τέλος είναι παρδαλοί με έναλλαγή λευκού και μαύρου την ικανότητα να συνδέουν τα άκρα με την διαπορθμευτική ιδιότητα που συνάπτει τα πρώτα με τα δεύτερα και τα δεύτερα με τα πρώτα, είτε δια της έπιστροφής των είτε δια της προνοίας¹⁸.

Άλλά, αν δέν προσέχαμε τη συμμετρία του λόγου, θα έξηγούσαμε και τις επί μέρους ιδιότητες των αναφερομένων ζώων και όλα τα στοιχειά της σωματικής των διαπλάσεως με τρόπο που να ταιριάζη στις ούράνιες δυνάμεις σύμφωνα με την έννοια των άνομοίων συμβόλων. Θα αναφέρομε λοιπόν την θυμοειδή ικανότητά τους στη νοερή άνδρεία της όποίας τελευταίο άπήχημα είναι ο θυμός, την έπιθυμία στον θεϊο έρωτα και γενικώς

18. Για τα χρώματα των ίππων βλ. Ζαχ. 4,8. 6,2 έ. Άποκ. 6,3-7.

καὶ πολυμερείας εἰς τὰς ἀϋλους τῶν οὐρανίων οὐσιῶν νοήσεις καὶ ἐνοειδεῖς δυνάμεις ἀνάγοντες. Ἄρκεῖ δὲ τοῖς ἐχέφροσιν οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ μιᾶς ἀπεμφαινούσης εἰκόνοσ ἀνακάθαρσις εἰς τὴν τῶν παραπλησίων ὁμοιότροπον διασάφησιν.

9 Ἐπισκεπτέον δὲ καὶ τὸ ποταμοὺς εἰρήσθαι καὶ τροχοὺς καὶ ἄρματα συνημμένα ταῖς οὐρανίαις οὐσίαις. Οἱ μὲν γὰρ ἐμπύριοι ποταμοὶ σημαίνουσι τοὺς θεαρχικοὺς ὄχετοὺς ἄφθονον αὐταῖς καὶ ἀνέκλειπτον ἐπίρροϊαν χορηγοῦντας καὶ ζωοποιοῦ θρεπτικοὺς γονιμότητος, τὰ δὲ ἄρματα τὴν συζευκτικὴν τῶν ὁμοταγῶν
10 κοινωνίαν, οἱ δὲ τροχοὶ πτερωτοὶ μὲν ὄντες, ἐπὶ δὲ τὰ πρόσθεν ἀνεπιστρόφως καὶ ἀκλινῶς πορευόμενοι τὴν κατ' εὐθειᾶν καὶ ὄρθιον ὁδὸν τῆς πορευτικῆς αὐτῶν ἐνεργείας δύναμιν, ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἀκλινῆ καὶ ἰθύτομον οἶμον ἀπάσης αὐτῶν τῆς νοερᾶς τροχιᾶς ὑπερκοσμῶς ἰθυνομένης.

15 Ἔστι δὲ καὶ κατ' ἄλλην ἀναγωγὴν ἀνακαθᾶραι τὴν τῶν νοερῶν τροχῶν εἰκονογραφίαν. Ἐπεκλήθη γὰρ αὐτοῖς, ὡς φησιν ὁ θεολόγος, Γεργέλ· ἐμφαίνει δὲ τοῦτο καθ' ἐβραϊκὴν φωνὴν ἀναकुλισμοὺς καὶ ἀνακαλύψεις. Οἱ γὰρ ἐμπύριοι καὶ θεοειδεῖς τροχοὶ τοὺς μὲν ἀναकुλισμοὺς ἔχουσι τῇ περὶ τὸ ταῦτον
20 ἀγαθὸν ἀεικινήτω κινήσει, τὰς ἀνακαλύψεις δὲ τῇ τῶν κρυφίων ἐκφαντορίᾳ καὶ τῇ τῶν περιπεζίων ἀναγωγῇ καὶ τῇ τῶν ὑψηλῶν ἐλλάμψεων εἰς τὰ ὑφειμένα καταγωγικῇ διαπορθμεύσει.

Λοιπὸν ἡμῖν εἰς διασάφησιν ὁ περὶ τῆς χαρᾶς τῶν οὐρανίων διακοσμῆσεων λόγος. Καὶ γὰρ ἄδεκτοι παντελῶς εἰσι τῆς
25 καθ' ἡμᾶς ἐμπαθοῦς ἡδονῆς, συγχαίρειν δὲ Θεῶ λέγονται τῇ τῶν ἀπολωλότων εὐρέσει κατὰ τὴν θεοειδῆ ραστώνην καὶ τὴν ἐπὶ τῇ προνοίᾳ καὶ σωτηρίᾳ τῶν ἐπὶ Θεὸν ἐπιστρεφομένων ἀγαθοειδῆ καὶ ἄφθονον εὐφροσύνην καὶ τὴν εὐπάθειαν ἐκείνην τὴν ἄρρητον, ἧς ἐν μεθέξει πολλάκις γεγόνασι καὶ ἄνδρες ἱεροὶ κατὰ τὰς θεουργοὺς τῶν θείων ἐλλάμψεων ἐπιφοιτήσεις.

ὄλες μαζί τις αἰσθήσεις καὶ τὰ πολυμερῆ ὄργανα τῶν ἀλόγων ζώων στὶς ἄυλες νοήσεις καὶ ἐνοειδεῖς δυνάμεις τῶν οὐρανίων οὐσιῶν. Γιὰ τοὺς ἐχέφρονες ὅμως ἀρκοῦν ὄχι ἀπλῶς αὐτά, ἀλλὰ καὶ μόνο μιᾶς ἄτοπης εἰκόνας ἢ ἐξήγησις γιὰ τὴν κατ' ἀναλογία διασάφησι ὄλων τῶν παραπλησίων εἰκόνων.

Πρέπει δὲ νὰ ἐξετάσωμε καὶ τὸ λόγο γιὰ τὸν ὁποῖο ἀναφέρονται ποταμοὶ καὶ τροχοὶ καὶ ἄρματα συνδεδεμένα μὲ τις οὐράνιες οὐσίες¹⁹. Οἱ πύρινοι ποταμοὶ σημαίνουν τοὺς θεαρχικοὺς αὐλακες ποὺ χορηγοῦν ἄφθονη καὶ ἀδιάκοπη ροὴ σ' αὐτὲς τις οὐσίες καὶ τις τρέφουν μὲ ζωοποιὸ γονιμότητα· τὰ ἄρματα σημαίνουν τὴν κοινωνία ποὺ συνδέει μεταξὺ τους τὰ ὁμοταγῆ ὄντα, οἱ δὲ τροχοί, ποὺ σὰν πτερωτοὶ προχωροῦν χωρὶς ἐπιστροφή καὶ παρέκκλισι, δηλώνουν τὴ δύναμι τῆς πορευτικῆς τῶν ἐνεργείας ἐπάνω στὴν εὐθεῖα καὶ ὄρθια ὁδὸ, καθὼς ὅλη ἡ νοερά τροχιά τους κατευθύνει στὸν ἀκλινῆ καὶ ἴσιο δρόμο.

Μποροῦμε ὅμως νὰ ἐξηγήσαμε τὴν παράστασι τῶν νοερῶν τροχῶν καὶ μὲ ἄλλη ἀναγωγή. Πράγματι, ὅπως λέγει ὁ θεολόγος, τοὺς ἔδωσαν τὸ ὄνομα Γελγέλ²⁰, ποὺ στὴν ἑβραϊκὴ γλῶσσα σημαίνει ἀναकुλισμὸς καὶ ἀνακαλύψεις. Οἱ πύρινοι καὶ θεοειδεῖς τροχοὶ ἔχουν τοὺς ἀναकुλισμοὺς μὲ τὴν ἀεικίνητη κίνησί τους γύρω ἀπὸ τὸ ταυτὸ Ἄγαθόν, τὶς δὲ ἀνακαλύψεις τὶς ἔχουν μὲ τὴ φανέρωσι τῶν κρυφίων, τὴν ἀνύψωσι τῶν πεζῶν καὶ μὲ τὴν καθοδικὴ διαπόρθμευσι τῶν ὑψηλῶν ἐλλάμψεων πρὸς τὰ κατώτερα ὄντα.

Ὑπολείπεται νὰ διασαφήσωμε τὸ θέμα περὶ τῆς χαρᾶς τῶν οὐρανίων διακοσμήσεων²¹. Διότι, ἐνῶ εἶναι ἐντελῶς ξένες πρὸς τὴν ἐμπαθῆ ἡδονὴ ποὺ ταιριάζει σ' ἐμᾶς, λέγεται ὅτι χαίρονται μαζί μὲ τὸν Θεόν, ὅταν ἀνευρίσκονται τὰ ἀπολωλῶτα· αἰσθάνονται ἐκείνη τὴ θεοειδῆ εὐτυχία, τὴν ἀγαθοειδῆ καὶ ἄφθονη εὐφροσύνη γιὰ τὴν λόγῳ προνοίας σωτηρία τῶν ἐπιστρεφόντων στὸ Θεὸ κι' ἐκείνη τὴν ἄρρητη μακαριότητα, τῆς ὁποίας τὴ μέθεξι ἔδοκίμσαν καὶ ἱεροὶ ἄνδρες, χάρις στὶς θεουργικὲς ἐπιφοιτήσεις τῶν θείων ἐλλάμψεων.

20. Ἰεζ. 10,2.

21. Λουκᾶ 15,10.

Τοσαῦτά μοι καὶ περὶ τῶν ἱερῶν ἀναπλάσεων εἰρήσθω, τῆς μὲν ἀκριβοῦς αὐτῶν ἐκφαντορίας ἀπολειπόμενα, συντελοῦντα δέ, ὡς οἶμαι, πρὸς τὸ μὴ ταπεινῶς ἡμᾶς ἐναπομεῖναι ταῖς τυπωτικαῖς φαντασίαις.

5 Εἰ δὲ καὶ τοῦτο φαίης, ὡς οὐ πάντων ἐξῆς τῶν ἀγγελικῶν ἐν τοῖς λογίοις δυνάμεων ἢ ἐνεργειῶν ἢ εἰκόνων ἐποησάμεθα μνήμην, ἀποκρινόμεθα τάληθές, ὅτι τῶν μὲν τὴν ὑπερκόσμιον ἐπιστήμην ἠγνοήσαμεν καὶ μᾶλλον ἐπ' αὐτοῖς ἡμεῖς ἑτέρου του φωταγωγοῦντος δεόμεθα, τὰ δὲ ὡς τοῖς εἰρημένοις ὁμοδύναμα
10 παραλελοίπαμεν, τῆς τε συμμετρίας τοῦ λόγου προνενοηκότες καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς κρυφίότητα σιγῇ τιμήσαντες.

Ἄρκετὰ εἶναι αὐτὰ πού εἶπα περὶ τῶν ἱερῶν παραστάσεων. Ἄν καὶ ὑπολείπονται πολὺ ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ τους παρουσίας, νομίζω ὅτι συντελοῦν, ὥστε νὰ μὴ παραμείνωμε ταπεινῶς στὸ ἐπίπεδο τῶν φανταστικῶν τύπων.

Ἄν δὲ ἰσχυρισθῆς καὶ τοῦτο, ὅτι δὲν ἐμνημονεύσαμε συστηματικὰ ὅλες τὶς ἀγγελικὰς δυνάμεις ἢ ἐνέργειες ἢ παραστάσεις, πού ἀναφέρονται στὰ Λόγια, θὰ ὁμολογήσωμε τὴν ἀλήθεια, πού εἶναι ὅτι ἄλλα μὲν τὰ παραλείψαμε διότι ἀγνοοῦσαμε τὴν ὑπερκόσμια γνῶσι τους καὶ γι' αὐτὸ μᾶλλον ἐμεῖς ἐχρειαζόμαστε κάποιον ἄλλο διαφωτιστὴ γι' αὐτές· καὶ ἄλλα τὰ παραλείψαμε σὰν ὁμοδύναμα μὲ τὰ λεχθέντα, φροντίζοντας συγχρόνως ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ διατηρήσωμε τὴν συμμετρίαν τοῦ λόγου, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ τιμήσωμε μὲ τὴν σιγὴν τὴν κρυφίότητα πού ξεπερνᾷ τὸ νοῦ μας.

ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

ΠΕΡΙ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ
ΠΡΟΣ
ΤΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

*Τίς ἡ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας παράδοσις
καὶ τίς ὁ ταύτης σκοπὸς*

1 Ὅτι μὲν ἡ καθ' ἡμᾶς ἱεραρχία, παίδων ἱερῶν ἱερώτατε, τῆς ἐνθέου καὶ θείας ἐστὶ καὶ θεουργικῆς ἐπιστήμης καὶ ἐνεργείας καὶ τελειώσεως, ἐκ τῶν ὑπερκοσμίων καὶ ἱερωτάτων ἡμᾶς ἀποδειῖξαι Λογίων χρῆ τοῖς τῆς ἱερᾶς μυσταγωγίας τὴν τε-
5 λετὴν ἐξ ἱεραρχικῶν μυστηρίων καὶ παραδόσεων τετελεσμένοις. Ἄλλ' ὄρα ὅπως οὐκ ἐξορχήσῃ τὰ ἅγια τῶν ἀγίων, εὐλαβηθήσῃ δέ, καὶ τὰ τοῦ κρυφίου Θεοῦ ταῖς νοεραῖς καὶ ἀοράτοις γνώσεσι τιμήσεις, ἀμέθεκτα μὲν αὐτὰ καὶ ἄχραντα τοῖς ἀτελέστοις διατηρῶν, ἱεροῖς δὲ μόνοις τῶν ἱερῶν μεθ' ἱερᾶς ἐλλάμ-
10 ψεως ἱεροπρεπῶς κοινωνῶν.

Οὕτω γάρ, ὡς ἡ θεολογία τοῖς θιασώταις ἡμῖν παραδέδωκε, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς, ὁ θεαρχικώτατος νοῦς καὶ ὑπερούσιος, ἡ πάσης ἱεραρχίας, ἀγιαστείας τε καὶ θεουργίας ἀρχὴ καὶ

---

1. Σύμφωνα με τίς εἰδήσεις τοῦ βιβλίου τῶν Πράξεων ὁ τιμόθεος ἦταν

ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ
ΠΡΟΣ
ΤΙΜΟΘΕΟ ΕΠΙΣΚΟΠΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ποιά είναι ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας
καὶ ποιός ὁ σκοπός της

1 Ὅτι ἡ δική μας ἱεραρχία, ἱερώτατε τῶν ἱερῶν παιδιῶν¹, εἶναι θεσμός τῆς ἔνθεης, τῆς θείας, τῆς θεουργικῆς ἐπιστήμης καὶ ἐνέργειας καὶ τελειώσεως, αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἀποδείξωμε μὲ βάσι τὰ ὑπερκόσμια καὶ ἱερώτατα Λόγια σ' ἐκείνους πού μὲ τὰ ἱερά μυστήρια καὶ τὶς παραδόσεις ἔχουν μνηθῆ τὴν τελετὴ τῆς ἱερῆς μυσταγωγίας. Ἀλλὰ πρόσεχε νὰ μὴ θεατρίσης τὰ ἅγια τῶν ἁγίων· νὰ σεβασθῆς καὶ νὰ τιμήσης τὰ ἀπόκρυφα τοῦ Θεοῦ μὲ νοερὲς καὶ ἀόρατες γνώσεις, κρατώντας τὰ ἀπλησίαστα καὶ ἄθικτα ἀπὸ τοὺς ἀμνήτους· καὶ μόνο στοὺς ἱερεῖς νὰ κοινοποιῆς ἱεροπρεπῶς τὰ ἱερά μὲ ἱερὴ ἔλλαμψι.

Διότι, σύμφωνα μὲ ὅσα ἐδίδαξε ἡ θεολογία ἐμᾶς τοὺς θιασῶτες της, ἔτσι καὶ ὁ Ἰησοῦς ὁ ἴδιος, ὁ θεαρχικώτατος καὶ ὑπερούσιος νοῦς, ἡ ἀρχὴ καὶ οὐσία κάθε ἱεραρχίας, κάθε ἁγιασμοῦ νεαρὸς ὅταν ἀκολούθησε τὸν Παῦλο. Τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ ὁ Διονύσιος, ὡς μέλος τοῦ Ἀρείου Πάγου, πρέπει νὰ ἦταν σημαντικὰ μεγαλύτερης ἡλικίας. Ἐτσι ἐξηγεῖται ἡ προσφώνησις «παῖς», παιδί, μαθητής.

οὐσία, καὶ θεαρχικωτάτη δύναμις, ταῖς τε μακαρίαις καὶ ἡμῶν κρείττοσιν οὐσίαις ἐμφανέστερον ἅμα καὶ νοερώτερον ἐλλάμπει καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον αὐτὰς ἀφομοιοῖ κατὰ δύνάμιν φῶς· ἡμῶν τε τῷ πρὸς αὐτὸν ἀνατεινομένῳ καὶ ἡμᾶς ἀνατείνονται τῶν καλῶν
 5 ἔρωτι, συμπτύσσει τὰς πολλὰς ἑτερότητας, καὶ εἰς ἐνοειδῆ καὶ θείαν ἀποτελειώσας ζωὴν, ἔξιν τε καὶ ἐνέργειαν, ἱεροπρεπῆ δωρεῖται τῆς θείας ἱερωσύνης τὴν δύναμιν· ἐξ ἧς ἐπὶ τὴν ἀγίαν ἐρχόμενοι τῆς ἱερατείας ἐνέργειαν, ἐγγυτέρῳ μὲν αὐτοὶ γενόμεθα τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς οὐσιῶν τῇ κατὰ δύνάμιν ἀφομοιώσει τοῦ μονί-
 10 μου τε καὶ ἀνεξαλλάκτου τῆς αὐτῶν ἱερᾶς ἰδρύσεως, καὶ ταύτη πρὸς τὴν μακαρίαν Ἰησοῦ καὶ θεαρχικὴν αὐγὴν ἀναβλέψαντες, ὄσα τε ἰδεῖν ἐφικτὸν ἐποπτεύσαντες ἱερῶς, καὶ τῆς τῶν θαυμάτων γνώσεως ἐλλαμφθέντες τὴν μυστικὴν ἐπιστήμην, ἀφιερωμένοι καὶ ἀφιερωταί, φωτοειδεῖς καὶ θεουργικοί, τετελεσμένοι
 15 καὶ τελεσιουργοὶ γενέσθαι δυνησόμεθα.

2 Τίς μὲν οὖν ἢ τῶν ἀγγέλων ἐστὶ καὶ ἀρχαγγέλων ἱεραρχία, καὶ τῶν ὑπερκοσμίων ἀρχῶν τε καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων, καὶ κυριοτήτων τε καὶ θείων θρόνων ἢ τῶν ὁμοταγῶν τοῖς θρόνοις οὐσιῶν, ἃς ἡ θεολογία προσεχῶς καὶ ἀεὶ περὶ Θεόν τε
 20 εἶναι καὶ μετὰ Θεοῦ παραδίδωσι, Χερουβὶμ αὐτὰς Ἑβραίων φωνῆ καὶ Σεραφὶμ ὀνομάζουσα, ταῖς τῶν διακόσμων αὐτῶν καὶ ἱεραρχιῶν ἀγίαις τάξεσι καὶ διαιρέσεσι περιτυγχάνων, εὐρήσεις ἐν τούτοις ἡμῶν, οὐκ ἐπαξίως μὲν, ὡς ἐφικτὸν δὲ καὶ ὡς ἡ θεολογία τῶν ἱερωτάτων Γραφῶν ὑφηγήσατο, τὴν κατ' αὐτοὺς ἱε-
 25 ραρχίαν ἀνυμνηκότων. Τοσοῦτον δὲ ὁμῶς εἰπεῖν ἀναγκαῖον, ὡς ἐκείνη τε καὶ πᾶσα ἡ νῦν ὑμνουμένη παρ' ἡμῶν ἱεραρχία, μίαν ἔχει καὶ τὴν αὐτὴν διὰ πάσης τῆς ἱεραρχικῆς πραγματείας τὴν δύναμιν, αὐτὸν τε τὸν ἱεράρχην, ὡς ἢ κατ' αὐτὸν οὐσία καὶ ἀνα-
 λογία καὶ τάξις ἔχει, τελεσθῆναι κατὰ τὰ θεῖα καὶ θεωθῆναι καὶ
 30 τοῖς ὑποβεβηκόσι μεταδοῦναι, κατ' ἀξίαν ἐκάστῳ τῆς ἐγγινομέ-

2. Ἡ ἱεραρχικὴ πορεία ἀκολουθεῖται σὲ ὅλη τὴ γραμμὴ· οἱ μύστες γίνονται μυσταγωγοὶ γιὰ τοὺς κατωτέρους.

καὶ κάθε θεουργίας, ἡ θεαρχικωτάτη δύναμις, ἐλλάμπει ἐμφανέστερα καὶ συγχρόνως νοερώτερα τὶς μακάριες καὶ ἀνώτερες ἀπὸ μᾶς οὐσίες καὶ τὶς ἀφομοιώνει κατὰ δύναμι πρὸς τὸ φῶς του. Ὅσο γιὰ μᾶς, μὲ τὸν ἔρωτα τῶν καλῶν, ποὺ καὶ ὁ ἴδιος ἀνατείνεται κι' ἐμᾶς ἀνατείνει πρὸς αὐτόν, συμπύσσει τὶς πολλές μας ἐτερότητες καί, ἀφοῦ μᾶς τελειώση σὲ μιὰ ἐνοειδῆ καὶ θεία ζωὴ καὶ ἔξι καὶ ἐνέργεια, μᾶς δωρίζει τὴν ἱεροπρεπῆ δύναμι τῆς θείας ἱερωσύνης. Ἐρχόμενοι ἔπειτα στὴν ἀγία ἐνέργεια τῆς ἱερατείας, φθάνομε πλησιέστερα πρὸς τὶς οὐσίες ποὺ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ ἐμᾶς μὲ τὴν κατὰ τὸ δυνατὸ ἀφομοίωσι τοῦ σταθεροῦ καὶ ἀμεταβλήτου χαρακτῆρος τῆς ἱερῆς ἐδραιώσεώς των· καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἀφοῦ ἀτενίσωμε πρὸς τὴν μακαρία καὶ θεαρχικὴ αὐγὴ τοῦ Ἰησοῦ, ἀφοῦ ἐποπτεύσωμε εὐλαβῶς ὅσα εἶναι ἐφικτὸ νὰ ἰδοῦμε καὶ ἀφοῦ ἐλλαμφθοῦμε τῇ μυστικῇ ἐπιστήμῃ τῆς γνώσεως τῶν θεαμάτων, θὰ μπορέσωμε νὰ γίνωμε ἀφιερωμένοι καὶ ἀφιερωταί, φωτοειδεῖς καὶ θεουργικοί, μύστες καὶ μυσταγωγοί².

Τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἱεραρχία τῶν ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων, ὑπερκοσμίων ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων, κυριοτήτων καὶ θείων θρόνων ἢ τῶν ὁμοταγῶν μὲ τοὺς θρόνους οὐσιῶν, ποὺ ἡ θεολογία διδάσκει ὅτι εἶναι συνημμένως καὶ πάντοτε γύρω ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ κατὰ τὴν ἑβραϊκὴ γλῶσσα ὀνομάζει Χερουβὶμ καὶ Σεραφίμ, αὐτὰ θὰ τὰ εὕρησ ἂν ἀνοίξης τὴν πραγματεία ποὺ ἐγράψαμε γιὰ τὶς ἅγιες τάξεις καὶ διαιρέσεις τῶν διακόσμων καὶ ἱεραρχιῶν τους. Θὰ ἰδῆς σ' αὐτὴν τὴν πραγματεία ὅτι ἀνυμνήσαμε τὴν ἱεραρχία αὐτῶν τῶν τάξεων, ὄχι βέβαια ἐπαξίως ἀλλὰ ὅσο ἦταν ἐφικτὸ καὶ ὅπως τὸ ἐδίδαξε ἡ θεολογία τῶν ἱερωτάτων Γραφῶν. Εἶναι ὁμῶς ἀναγκαῖο νὰ εἰποῦμε τοῦτο· ὅτι τόσο ἐκείνη ἢ οὐράνια ἱεραρχία, ὅσο καὶ αὐτὴ ποὺ ὑμνοῦμε τώρα, ἡ ἐκκλησιαστικὴ, κατέχουν μιὰ καὶ τὴν αὐτὴ δύναμι σ' ὅλες τὶς ἱεραρχικὲς λειτουργίες τους· ὅτι κάθε ἱεράρχης μπορεῖ ὁ ἴδιος, σύμφωνα μὲ τὴν οὐσία, τὴν ἀναλογία καὶ τὴν τάξι του, νὰ μνηθῆ στὰ θεῖα μυστήρια καὶ νὰ θεωθῆ, ἀλλὰ καὶ νὰ μεταδώσῃ στοὺς ὑποδεεστέρους του τὴ θέωσι ποὺ πραγματοποιεῖται σ' αὐτόν ἀπὸ τὸν Θεό, κατὰ τὴν ἀξία τοῦ καθενός, οἱ δὲ ὑποδεέστεροι μποροῦν ν'

νης αὐτῷ θεόθεν ἱεράς θεώσεως, τοὺς τε ὑποβεβηκότας ἔπεσθαι μὲν τοῖς κρείττοσιν, ἀνατείνειν δὲ τοὺς ἥττους ἐπὶ τὰ πρόσω, τοὺς δὲ καὶ πρεῖναι καὶ ὡς δυνατόν ἑτέροις ἠγεῖσθαι· καὶ διὰ ταύτης τῆς ἐνθέου καὶ ἱεραρχικῆς ἀρμονίας τοῦ ὄντος καλοῦ
5 καὶ σοφοῦ καὶ ἀγαθοῦ μετέχειν ἕκαστον ὅση δύναμις.

Ἄλλ' αἱ μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς οὐσίαι καὶ τάξεις, ὧν ἤδη μνήμην ἱεράν ἐποίησάμην, ἀσώματοί τέ εἰσι, καὶ νοητὴ καὶ ὑπερκόσμιός ἐστιν ἢ κατ' αὐτὰς ἱεραρχία· τὴν καθ' ἡμᾶς δὲ ὁρῶμεν ἀναλόγως ἡμῖν αὐτοῖς τῇ τῶν αἰσθητῶν συμβόλων ποικιλίᾳ πληθυ-
10 μένην, ὑφ' ὧν ἱεραρχικῶς ἐπὶ τὴν ἐνοειδῆ θέωσιν ἐν συμμετρίᾳ τῇ καθ' ἡμᾶς ἀναγόμεθα, Θεόν τε καὶ θείαν ἀρετὴν. Αἱ μὲν, ὡς νόες, νοοῦσι κατὰ τὸ αὐταῖς θεμιτόν, ἡμεῖς δὲ αἰσθηταῖς εἰκόσιν ἐπὶ τὰς θείας, ὡς δυνατόν, ἀναγόμεθα θεωρίας. Ἀληθῶς τε εἰπεῖν, ἐν μὲν ἐστίν, οὐ πάντες οἱ ἐνοειδεῖς ἐφίενται, μετέχουσι δὲ
15 οὐχ ἐνιαίως ταύτου τε καὶ ἐνὸς ὄντος, ἀλλ' ὡς ἑκάστῳ τὰ θεῖα ζυγὰ διανέμει κατ' ἀξίαν τὴν ἀποκλήρωσιν.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐν τῇ Περὶ νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν πραγματεία διεξοδικώτερον εἴρηται· νῦν δὲ τὴν καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίαν ἀρχὴν τε αὐτῆς καὶ οὐσίαν ὡς οἶόν
20 τε, εἰπεῖν πειράσομαι, τὴν πασῶν ἱεραρχιῶν ἀρχὴν τε καὶ τελείωσιν, Ἰησοῦν ἐπικαλεσάμενος.

3 Ἔστι μὲν ἱεραρχία πᾶσα, κατὰ τὸ σεπτὸν τῆς ἡμῶν παράδοσεως, ὁ πᾶς τῶν ὑποκειμένων ἱερώων λόγος, ἢ καθολικωτάτη τῶν τῆσδε τυχόν ἱεραρχίας ἢ τῆσδε ἱερώων συγκεφαλαίωσις. Ἡ
25 καθ' ἡμᾶς οὖν ἱεραρχία λέγεται καὶ ἐστίν ἢ περιεκτικὴ τῶν κατ' αὐτὴν ἀπάντων ἱερώων πραγματεία, καθὼς ἦν ὁ θεῖος ἱεράρχης τελούμενος, ἀπάντων ἕξει τῶν κατ' αὐτὸν ἱερωτάτων τὴν μέθεξιν,

---

3. Ἡ κοινὴ δύναμις τῶν δύο ἱεραρχιῶν εἶναι ὁ καθένας νὰ μετέχη τοῦ ὄντος καλοῦ κατὰ τὴ θέσιν καὶ τὴ δύναμίν του καὶ νὰ μεταδίδῃ ἀπὸ αὐτοῦ στοὺς κατωτέρους του, ἀπὸ τὸν ἱεράρχην ἕως τὸ τελευταῖο μέλος του.

ἀκολουθοῦν τοὺς ἀνωτέρους καὶ ν' ἀνατείνουν τοὺς κατωτέρους πρὸς τὰ ἔμπρός, αὐτοὶ δὲ μὲ τὴν σειρά τους νὰ προχωροῦν καὶ νὰ καθοδηγοῦν ἄλλους κατὰ δύναμι. Μέσα σ' αὐτὴν τὴν ἔνθεη καὶ ἱεραρχικὴ ἀρμονία ὁ καθένας μπορεῖ νὰ μετέχη κατὰ τὶς ἰκανότητές του σ' αὐτὸν ποὺ εἶναι ὄντως καλὸς καὶ σοφὸς καὶ ἀγαθός³.

Ἄλλὰ οἱ ἐπάνω ἀπὸ μᾶς εὐρισκόμενες οὐσίες καὶ τάξεις, τὶς ὁποῖες ἐμνημόνευσα ἤδη εὐλαβῶς, εἶναι ἀσώματες καὶ ἡ ἱεραρχία τους εἶναι ἱερὴ καὶ ὑπερκόσμια. Ἀντιθέτως τὴν ἀνθρώπινη ἱεραρχία τὴ βλέπουμε σύμφωνα μὲ τὴ φύσι μας νὰ πληθύνεται μὲ τὴν ποικιλία τῶν αἰσθητῶν συμβόλων, μὲ τὴ βοήθεια τῶν ὁποίων κατὰ τὴν ἰκανότητά μας ἀνυψωνόμαστε ἱεραρχικῶς πρὸς τὴν ἐνοειδῆ θέωσι⁴, πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὴ θεία ἀρετή. Ἐκεῖνες οἱ οὐράνιες οὐσίες, σὰν νόες ποὺ εἶναι, ἀντιλαμβάνονται τὰ θεῖα νοερῶς κατὰ τὸ θεμιτὸ σ' αὐτές· ἐμεῖς ὅμως ἀνυψωνόμαστε πρὸς τὶς θεῖες θεωρίες κατὰ τὶς δυνάμεις μας μὲ τὶς αἰσθητὲς εἰκόνες. Γιὰ νὰ εἰποῦμε τὴν ἀλήθεια, ἓνα εἶναι τὸ ἀγαθὸ ποὺ ποθοῦν ὅλοι οἱ ἐνοειδεῖς, δὲν μετέχουν ὅμως σ' αὐτὰ ὅλοι ἐνιαίως, ἂν καὶ εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτό, ἀλλὰ μετέχουν σύμφωνα μὲ τὰ μερίδια ποὺ διανέμει στὸν καθένα ἡ θεία ζυγαριὰ κατὰ τὴν ἀξία του.

Αὐτὰ τὰ πράγματα ὅμως τὰ ἀναπτύξαμε ἀναλυτικώτερα στὴν πραγματεία *Περὶ νοητῶν καὶ αἰσθητῶν*. Στὴν παροῦσα ὅμως εὐκαιρία θὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὴ δική μας ἱεραρχία, ἐκθέτοντας κατὰ τὸ δυνατὸ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀρχὴ καὶ τὴν οὐσία της, ἀφοῦ ἐπικαλεσθῶ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος ὄλων τῶν ἱεραρχιῶν, δηλαδὴ τὸν Ἰησοῦ.

- 3 Κατὰ τὴ σεπτὴ μας παράδοσι ὀλικὴ ἱεραρχία εἶναι τὸ σύνολο τῶν ἱερῶν πραγμάτων ποὺ ὑπόκεινται σ' αὐτὴν, εἶναι ἡ καθολικὴ συγκεφαλαίωσις τῶν ἱερῶν πραγμάτων τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἱεραρχίας. Ἐπομένως ἡ δική μας ἱεραρχία λέγεται καὶ εἶναι ὁ θεσμὸς ποὺ περιέχει ὅλα τὰ ἱερὰ πράγματα τὰ ὁποῖα ἀνήκουν στὸ χῶρο της. Σ' αὐτὸν τὸ θεσμὸ ὁ θεῖος ἱεράρχης, ἀφοῦ καθαγιασθῆ, ἀποκτᾶ τὴ μέθεξι ὄλων τῶν ἱερωτάτων ἐνεργειῶν

4. Ὅσο ἀνυψώνεται κανεὶς, τόσο φθάνει πρὸς τὸ ἐνιαῖο, ὅσο κατεβαίνει, τόσο πληθύνεται μὲ τὰ αἰσθητά.

ὡς ἱεραρχίας ἐπώνυμος. Ὡς γὰρ ἱεραρχίαν ὁ φήσας, ἀπάντων ὁμοῦ συλλήβδην ἔφη τὴν τῶν ἱερῶν διακόσμησιν, οὕτως ἱεράρχην ὁ λέγων δηλοῖ τὸν ἐνθεόν τε καὶ θεῖον ἄνδρα, τὸν πάσης ἱεραῶς ἐπιστήμονα γνώσεως, ἐν ᾧ καὶ καθαρῶς ἢ κατ' αὐτὸν ἱεραρχία πᾶσα τελεῖται καὶ γινώσκεται. Ταύτης ἀρχὴ τῆς ἱεραρχίας ἢ πηγὴ τῆς ζωῆς, ἢ οὐσία τῆς ἀγαθότητος, ἢ μία τῶν ὄντων αἰτία Τριάς, ἐξ ἧς καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ εἶναι τοῖς οὕσι δι' ἀγαθότητα. Ταύτη δὲ τῇ πάντων ἐπέκεινα θεαρχικωτάτη μακαριότητι, τῇ τρισσῇ τῇ μονάδι τῇ ὄντως οὐσῃ, κατὰ τὸ ἡμῖν μὲν 10 ἀνέφικτον, αὐτῇ δὲ ἐπιστητόν, θέλημα μὲν ἐστὶν ἢ λογικὴ σωτηρία τῶν καθ' ἡμᾶς τε καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς οὐσιῶν· ἢ δὲ οὐχ ἑτέρως γενέσθαι δύναται, μὴ θεουμένων τῶν σωζομένων. Ἡ δὲ θεώσις ἐστὶν ἢ πρὸς Θεόν, ὡς ἐφικτόν, ἀφομοίωσις τε καὶ ἔνωσις. Ἀπάσης δὲ τοῦτο κοινὸν ἱεραρχίας τὸ πέρας, ἢ πρὸς Θεόν 15 τε καὶ τὰ θεῖα προσεχῆς ἀγάπησις, ἐνθέως τε καὶ ἐνιαίως ἱερούργημένη, καὶ πρό γε τούτου τῶν ἐναντίων ἢ παντελῆς καὶ ἀνεπίστροφος ἀποφοίτησις, ἢ γνῶσις τῶν ὄντων ἢ ὄντα ἐστίν, ἢ τῆς ἱεραῶς ἀληθείας ὄρασις τε καὶ ἐπιστήμη, ἢ τῆς ἐνοειδοῦς τελειώσεως ἐνθεος μέθεξις, αὐτοῦ τοῦ ἐνὸς ὡς ἐφικτόν, ἢ τῆς 20 ἐποψίας ἐστίασις, τρέφουσα νοητῶς καὶ θεοῦσα πάντα τὸν εἰς αὐτὴν ἀνατεινόμενον.

4 Λέγομεν τοίνυν, ὡς ἢ θεαρχικὴ μακαριότης, ἢ φύσει Θεότης, ἢ ἀρχὴ τῆς θεώσεως, ἐξ ἧς τὸ θεοῦσθαι τοῖς θεουμένοις, ἀγαθότητι θεῖα τὴν ἱεραρχίαν ἐπὶ σωτηρία καὶ θεώσει πάντων 25 τῶν λογικῶν τε καὶ νοερῶν οὐσιῶν ἐδωρήσατο. Καὶ ταῖς μὲν ὑπερκοσμίοις καὶ μακαρίοις λήξεσιν, ἀϋλότερόν τε καὶ νοερώτερον (οὐ γὰρ ἐξωθεν αὐτὰς ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ θεῖα κινεῖ, νοητῶς δὲ καὶ ἐνδοθεν, ἐλλαμπομένων αὐτῶν ἐν αὐγῇ καθαρᾷ καὶ ἀϋλῶ τὴν θειοτάτην βούλησιν), ἡμῖν δὲ τὸ ἐκείναις ἐνιαίως τε καὶ συνεπτυγμένως δωρηθέν, ἐκ τῶν θεοπαραδότων Λογίων, ὡς ἡμῖν

5. Ὡς φορεὺς τῆς ὄλης ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας φέρει τὸ ὄνομά της,

πὸ τοῦ ἀνήκουν ὡς ἐπώνυμος τῆς ἱεραρχίας⁵. Διότι, ὅπως ὅποιος ἀναφέρει τὴ λέξι ἱεραρχία δηλώνει τὴ διακόσμησι ὄλων μαζὶ τῶν ἱερῶν πραγμάτων, ἔτσι ὅποιος ἀναφέρει τὴ λέξι ἱεράρχης δηλώνει ἓνα ἔνθεο καὶ θεῖο ἄνδρα, ἐπιστήμονα ὄλης τῆς ἱεραρχίας γνώσεως, στὸν ὁποῖο τελειώνεται καὶ γνωρίζεται καθαρὰ ὄλη ἡ ἱεραρχία του. Ἀρχὴ αὐτῆς τῆς ἱεραρχίας εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, ἡ οὐσία τῆς ἀγαθότητος, ἡ μοναδικὴ αἰτία τῶν ὄντων, ἡ Τριάς ἀπὸ τὴν ὁποία λόγῳ ἀγαθότητος μεταδίδεται στὰ ὄντα τὸ εἶναι καὶ τὸ εὖ εἶναι. Σὲ τούτην δὲ τὴν ἐπέκεινα τῶν ὄλων θεαρχικώτατη μακαριότητα, τὴν τριάδα, τὴ μονάδα, τὴν πραγματικὰ ὑπάρχουσα, κατὰ τρόπο πὸ σὲ μᾶς εἶναι ἀκατάληπτος, σ' αὐτὴν δὲ γνωστός, θέλημα εἶναι ἡ σωτηρία τῶν λογικῶν οὐσιῶν, τῶν δικῶν μας καὶ τῶν ἐπάνω ἀπὸ μᾶς· κι' ἡ σωτηρία δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ χωρὶς νὰ θεωθοῦν οἱ σωζόμενοι. Ἡ δὲ θέωσις εἶναι ἡ πρὸς τὸν Θεὸ κατὰ τὸ ἐφικτὸ ἀφομοίωσις καὶ ἔνωσις. Ὁ κοινὸς δὲ σκοπὸς κάθε ἱεραρχίας εἶναι τοῦτος, ἡ ἐπίμονη ἀγάπησις πρὸς τὸν Θεὸ καὶ πρὸς τὰ θεῖα, πὸ ἱεουργεῖται κατὰ τρόπο ἔνθεο καὶ ἐνιαῖο, καὶ πρὶν ἀπ' αὐτὴν ἡ πλήρης καὶ ἀνεπίστροφη ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὰ ἀντίθετα, ἡ γνῶσις τῶν ὄντων κατὰ τὴ φύσι τους, ἡ θέα καὶ ἐπιστήμη τῆς ἱεραρχίας ἀληθείας, ἡ ἔνθεη μέθεξις τῆς ἐνοειδοῦς τελειώσεως, ἡ ἐστίασις μὲ τὴν ἐποπτεία τοῦ ἴδιου τοῦ Ἐνός, ὅσο εἶναι ἐφικτό, πὸ τρέφει νοητῶς καὶ θεώνει ὅποιον ἀνατείνεται πρὸς αὐτὴν.

- 4 Λέγομε λοιπὸν ὅτι ἡ θεαρχικὴ μακαριότης, ἡ φύσει θεότης, ἡ ἀρχὴ τῆς θεώσεως, ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται ἡ θέωσις στοὺς θεουμένους, ἐδώρισε τὴν ἱεραρχία ἀπὸ θεῖα ἀγαθότητα γιὰ τὴ σωτηρία καὶ θέωσι ὄλων τῶν λογικῶν καὶ νοερῶν οὐσιῶν. Καὶ στίς μὲν ὑπερκόσμιες καὶ μακάριες τάξεις τὴν ἐδώρισε αὐλότερα καὶ νοερώτερα (διότι αὐτὲς ὁ Θεὸς δὲν τις κινεῖ ἀπ' ἐξω πρὸς τὰ θεῖα, ἀλλὰ νοητῶς καὶ ἀπὸ μέσα, ὥστε νὰ ἐλλάμπωνται μὲ καθαρὴ καὶ αὐλὴ αὐγὴ γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τῆς θειοτάτης βουλήσεως), σ' ἐμᾶς ὅμως αὐτὰ πὸ ἐδόθησαν σ' ἐκεῖνες μὲ τρόπο ἐνιαῖο καὶ συνεπτυγμένο ἔχουν δωρηθῆ ἀπὸ τὰ θεοπαράδοτα

ιεράρχης.

ἐφικτόν, ἐν ποικιλίᾳ καὶ πλήθει διαιρετῶν συμβόλων δεδώρηται. Οὐσία γὰρ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας ἐστὶ τὰ θεοπαράδοτα Λόγια. Σεπτότατα δὲ λόγια ταῦτά φαμεν, ὅσα πρὸς τῶν ἐνθέων ἡμῶν ἱεροτελεστῶν ἐν ἀγιογράφοις ἡμῖν καὶ θεολογικαῖς δεδώ-
 5 ρηται δέλτοις· καὶ μὴν ὅσα πρὸς τῶν αὐτῶν ἱερῶν ἀνδρῶν ἀϋ-
 λοτέρᾳ μνήσει καὶ γείτονί πως ἤδη τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας, ἐκ
 νοὸς εἰς νοῦν διὰ μέσου λόγου, σωματικοῦ μὲν, ἀϋλοτέρου δὲ
 ὁμως, γραφῆς ἐκτός, οἱ καθηγεμόνες ἡμῶν ἐμυήθησαν, οὐδὲ
 ταῦτα τῶν ἐνθέων ἱεραρχῶν εἰς τὸ τῆς ἱεουργίας κοινὸν ἀπα-
 10 ρακαλύπτοις νοήσεσιν, ἀλλ' ἐν συμβόλοις ἱεροῖς, παραδεδωκό-
 των· ἐστὶ γὰρ οὐ πᾶς ἱερός, «οὐδὲ πάντων», ὡς τὰ Λόγια φη-
 σιν, «ἢ γνῶσις».

5 Ἀναγκαῖως οὖν οἱ πρῶτοι τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας καθη-
 γεμόνες, ἐκ τῆς ὑπερουσίου θεαρχίας αὐτοί τε ἀναπλησθέντες
 15 τοῦ ἱεροῦ δώρου καὶ εἰς τὸ ἐξῆς αὐτὸ προαγαγεῖν ὑπὸ τῆς θεαρ-
 χικῆς ἀγαθότητος ἀπεσταλμένοι, καὶ αὐτοὶ δὲ ἀφθόνως ἐρῶντες
 ὡς θεῖοι τῆς τῶν μετ' αὐτοὺς ἀναγωγῆς καὶ θεώσεως, αἰσθη-
 ταῖς εἰκόσι τὰ ὑπερουράνια καὶ ποικιλίᾳ καὶ πλήθει τὸ συνεπτυ-
 γμένον καὶ ἐν ἀνθρωπίνοις τε τὰ θεῖα καὶ ἐνύλοις τὰ αἶθλα καὶ
 20 τοῖς καθ' ἡμᾶς τὰ ὑπερούσια, ταῖς ἐγγράφοις τε αὐτῶν καὶ
 ἀγράφοις μνήσεσι, κατὰ τοὺς ἱεροὺς ἡμῖν ἔδοσαν θεσμοὺς οὐ
 τῶν ἀνιέρων ἔνεκα μόνον, οἷς οὐδὲ τῶν συμβόλων ἄπτεσθαι
 θεμιτόν, ἀλλ' ὅτι καὶ συμβολικὴ τίς ἐστίν, ὅπερ ἔφην, ἀναλόγως
 ἡμῖν αὐτοῖς ἢ καθ' ἡμᾶς ἱεραρχία, δεομένη τῶν αἰσθητῶν εἰς
 25 τὴν ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τὰ νοητὰ θειοτέραν ἡμῶν ἀναγωγὴν. Ἀνακε-
 καλυμμένοι δὲ ὁμως εἰσὶν οἱ τῶν συμβόλων λόγοι τοῖς θείοις
 ἱεροτελεσταῖς, οὓς οὐ θεμιτὸν ἐξάγειν εἰς τοὺς ἔτι τελειομένους,
 εἰδότας ὡς οἱ τῶν ἱερῶν θεοπαραδότως νομοθέται, ταῖς τῶν
 διακόσμων εὐσταθέσι καὶ ἀσυμφύρτοις τάξεσι καὶ ταῖς τοῦ
 30 ἐκάστῳ κατ' ἀξίαν προσήκοντος ἀναλόγοις καὶ ἱεραῖς ἀπονεμη-

6. «Διαιρετὰ σύμβολα», εἶναι ἐκεῖνα ποὺ μᾶς παρουσιάζει ἡ Γραφή κατὰ

Λόγια, κατὰ τὸ ἐφικτό, μὲ ποικιλία καὶ πλῆθος διαιρετῶν συμβόλων⁶. Διότι οὐσία τῆς δικῆς μας ιεραρχίας εἶναι τὰ θεοπαράδοτα Λόγια. Σεπτότατα δὲ λόγια θεωροῦμε αὐτὰ ποὺ μᾶς ἐδόθησαν σὲ ἀγιόγραφα καὶ θεολογικὰ βιβλία ἀπὸ τοὺς ἐνθέους μυσταγωγούς μας· ἀλλὰ ἐπίσης θεωροῦμε σεπτὰ καὶ ὅσα οἱ καθοδηγηταί μας ἐμυήθησαν ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἱερούς ἄνδρες μ' ἓνα τρόπο αὐλότερο καὶ κάπως συγγενῆ μὲ τὴν οὐράνια ιεραρχία, ἀπὸ νοῦ σὲ νοῦ διὰ μέσου τοῦ λόγου, σωματικοῦ μὲν ἀλλὰ αὐλότερου χωρὶς γραφή· κι' οὔτε αὐτὰ οἱ ἐνθεοὶ ἱεράρχες δὲν τὰ παρέδωσαν στὴν κοινὴ ἱερουργία μὲ γυμνές ἔννοιες, ἀλλὰ μὲ ἱερὰ σύμβολα· διότι, ὅπως βεβαιώνουν τὰ Λόγια, δὲν εἶναι ὁ καθένας ἱερός καὶ «δὲν ἀνήκει σὲ ὅλους ἢ γνῶσις»⁷.

Ἀναγκαίως λοιπὸν οἱ πρῶτοι ὁδηγοὶ τῆς ιεραρχίας μας, οἱ Ἀπόστολοι, ἀφοῦ ἐπληρώθηκαν οἱ ἴδιοι μὲ τὸ ἱερὸ δῶρο ἀπὸ τὴν ὑπερούσια θεαρχία καὶ στὴ συνέχεια ἐστάλθηκαν ἀπὸ τὴ θεαρχικὴ ἀγαθότητα νὰ τὸ διαδώσουν πρὸς τὰ ἔξω, ὡς θεῖοι οἱ ἴδιοι καὶ γεμᾶτοι πόθο γιὰ τὴν ἀναγωγή καὶ θέωσι τῶν κατωτέρων τους, κατὰ τὰ ἱερὰ θέσμια μᾶς παρέδωσαν διὰ τῶν ἐγγράφων καὶ ἀγράφων διδαχῶν τους τὰ ὑπερουράνια μὲ αἰσθητὲς εἰκόνες, τὰ συνεπτυγμένα μὲ ποικιλία καὶ μὲ πληθώρα, τὰ θεῖα μὲ ἀνθρώπινα, τὰ αὐτὰ μὲ ὑλικά καὶ τὰ ὑπερούσια μὲ ἐγκόσμια. Καὶ τὰ παρέδωσαν ἔτσι ὄχι μόνον γιὰ χάρι τῶν ἀνιέρων ἀνθρώπων ποὺ δὲν εἶναι θεμιτὸ οὔτε νὰ ἐγγίζουσιν τὰ σύμβολα, ἀλλ' ἐπίσης καὶ γιὰ τὸ λόγο ὅτι ἡ δικὴ μας ιεραρχία εἶναι καὶ συμβολικὴ, ἀνάλογη μὲ τὴ φύσι μας, κι' ἔχει ἀνάγκη τὰ αἰσθητὰ γιὰ νὰ ἐπιτύχη ἀπὸ αὐτὰ τὴν ἀνύψωσί μας πρὸς τὰ νοητὰ σὲ θεϊότερο ἐπίπεδο. Βέβαια οἱ ἔννοιες τῶν συμβόλων εἶναι φανερὲς στοὺς θεῖους ἱεροτελεστάς, ἀλλὰ δὲν εἶναι θεμιτὸ νὰ τὶς παρουσιάζουσιν σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι ἀκόμη στὸ δρόμο τοῦ καθαγιασμοῦ· διότι γνωρίζουν ὅτι οἱ νομοθέτες τῶν θεοπαραδότων ἱερῶν ἐντολῶν ἔχουν ὀργανώσει τὴν ιεραρχία κατὰ σταθερὲς καὶ ἀμιγεῖς τάξεις τῶν διακόσμων κι' ἔχουν ὀρίσει ἱερὲς χορηγίες ἀνάλογες μὲ τὴν ἀξία τοῦ καθενός.

ποικίλους τρόπους.

7. Α' Κορ. 8,7.

σεσι, τὴν ἱεραρχίαν διετάξαντο. Διὸ καὶ ταῖς σαῖς ἱεραῖς ὁμολογίαις πεισθεῖς (ἀναμνησαί γὰρ αὐτῶν εὐαγές), ὡς ἀπάσης μὲν ὑπερκειμένης ἱεραρχικῆς ἱερολογίας, οὐ μεταδώσεις ἑτέρῳ, παρὰ τοὺς ὁμοταγεῖς σοι θεοειδεῖς ἱεροτελεστάς, αὐτούς τε πεί-
 5 σεις ὁμολογήσαι κατὰ θεσμόν ἱεραρχικόν, καθαρῶν μὲν καθαρῶς ἐφάπτεσθαι, κοινωνεῖν δὲ μόνοις τῶν θεουργικῶν τοῖς θείοις, καὶ τῶν τελείων τοῖς τελειωτικοῖς, ἀγίοις τε τῶν παναγεστάτων, ἄλλων τε ἱεραρχικῶν σοι καὶ τούτου μεταδέδωκα τοῦ ἐνθέου δώρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

α'. Περὶ τῶν ἐν τῷ φωτισματι τελουμένων

1 Εἴρηται τοίνυν ἡμῖν ἱερῶς, ὡς οὗτός ἐστι τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας σκοπός, ἢ πρὸς Θεὸν ἡμῶν, ὡς ἐφικτόν, ἀφομοίωσις τε καὶ ἔνωσις. Ταύτης δέ, ὡς τὰ θεῖα διδάσκει Λόγια, ταῖς τῶν σεβασμιωτάτων ἐντολῶν ἀγαπήσεσι καὶ ἱερουργίαις μόνως τευξόμεθα. «Τηρήσει» γάρ, φησὶν, «ὁ ἀγαπῶν με τὸν λόγον μου
 15 καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτόν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν». Τίς οὖν ἐστὶν ἀρχὴ τῆς τῶν σεπτοτάτων ἱερουργίας ἐντολῶν; Ἡ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἱερολογιῶν καὶ ἱερουργιῶν ὑποδοχὴν ἐπιτηδειότατα μορφοῦσα τὰς ψυχικὰς ἡμῶν ἔξεις, ἢ πρὸς τὴν τῆς ὑπερουρανίας λήξεως ἀνα-
 20 γωγὴν ἡμῶν ὁδοποιήσις, ἢ τῆς ἱεραῖς καὶ θειοτάτης ἡμῶν ἀναγεννήσεως παράδοσις. Ὡς γὰρ ὁ κλεινὸς ἡμῶν ἔφη καθηγεμών, ἢ κατὰ νοῦν μὲν ἐπὶ τὰ θεῖα πρωτίστη κίνησις ἢ ἀγάπησις ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· τῆς δὲ ἱεραῖς ἀγαπήσεως ἢ πρὸς τὴν ἱερουργίαν τῶν

8. Ὑποτίθεται ὅτι ὁ Τιμόθεος χειροτονήθηκε ὡς ἱεράρχης ἀπὸ τὸν Διονύσιου.

Ἐπειδὴ ὁμως οἱ ἱερεῖς ὁμολογίης σου μὲ ἔπεισαν (διότι εἶναι δίκαιο νὰ τὸ ὑπενθυμίσω ἐδῶ⁸, ὅτι δὲν θὰ μεταδώσης σὲ ἄλλον ὄλη τὴν ἱερολογία πού ἱεραρχικὰ ἀνήκει σὲ ἀνώτερα ἐπίπεδα, παρὰ μόνο στοὺς ὁμοταγεῖς σου θεοειδεῖς ἱεροτελεστὰς καὶ ὅτι θὰ τοὺς πείσης καὶ αὐτοὺς νὰ ὑποσχεθοῦν σύμφωνα μὲ τὸν ἱεραρχικὸ θεσμό ὅτι θὰ ἐγγίζουν τὰ καθαρὰ πράγματα καθαρῶς καὶ θὰ μεταδίδουν τὰ θεουργικὰ μυστήρια στοὺς θεῖους, τὰ τελειωτικὰ μόνο στοὺς τελείους, τὰ παναγέστατα μόνο στοὺς ἀγίους· γι' αὐτὸ ἐκτὸς ἀπὸ ἄλλα ἱεραρχικὰ γνωρίσματα σοῦ μετέδωσα καὶ τοῦτο τὸ ἔνθεο δῶρο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

1. Περὶ τῶν τελουμένων κατὰ τὸ βάπτισμα

Εἶπαμε λοιπὸν εὐλαβῶς ὅτι τοῦτος εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἱεραρχίας μας, ἡ ἀφομοίωσις καὶ ἔνωσις μας μὲ τὸ Θεό, ὅσο εἶναι ἐφικτό. Κι' αὐτὴν, ὅπως διδάσκουν τὰ θεῖα Λόγια, θὰ τὴν ἐπιτύχωμε μόνο μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἱερὴ ἐκτέλεσι τῶν σεβασμίων ἐντολῶν. Διότι, λέγει, «αὐτὸς πού μὲ ἀγαπᾷ θὰ ἐφαρμόσῃ τὸν λόγο μου κι' ὁ Πατὴρ μου θὰ τὸν ἀγαπήσῃ, καὶ θὰ ἔλθωμε πρὸς αὐτὸν καὶ θὰ κατοικήσωμε σ' αὐτόν»¹. Ποιὰ λοιπὸν εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἱερᾶς ἐκτελέσεως τῶν σεπτῶν ἐντολῶν; Εἶναι αὐτὴ πού μορφώνει τὶς ψυχικὲς μας ἔξεις, ὥστε νὰ τὶς καταστήσῃ ἐπιτήδειες νὰ ὑποδέχωνται τὶς ἄλλες ἱερολογίης καὶ ἱεουργίης, ἡ ὁδοποιήσις γιὰ τὴν ἀνύψωσί μας πρὸς τὸν ὑπερουράνιο χῶρο, ἡ παράδοσις τῆς ἱερῆς καὶ θεῖας ἀναγεννήσεώς μας. Διότι, ὅπως εἶπε ὁ ἐνδοξος καθηγητὴς μας², ἡ πρωταρχικὴ κίνησις τοῦ νοῦ μας πρὸς τὸ θεῖα εἶναι ἡ ἀγάπησις τοῦ Θεοῦ· τῆς δὲ ἱερᾶς ἀγαπήσεως ἡ ἀρχικὴ πορεία πρὸς τὴν ἱερὴ ἐκτέλεσι τῶν θείων ἐντολῶν εἶναι

1. Ἰω. 14,23.

2. Ἐννοεῖται ὁ Ἱερόθεος ἐκφραζόμενος βάσει τοῦ Ματθ. 22,36 ἔ.

θείων ἐντολῶν ἀρχικωτάτη πρόοδος ἢ τοῦ εἶναι θείως ἡμᾶς ἀρρητοτάτη δημιουργία.

2 Εἰ γὰρ τὸ εἶναι θείως ἐστὶν ἡ θεία γέννησις, οὐ μὴ ποτέ τι γνοίῃ τῶν θεοπαραδότων, οὔτε μὴν ἐνεργήσειεν, ὁ μὴδὲ τὸ
5 ὑπάρχειν ἐνθέως ἐσχηκῶς. Ἦ οὐχὶ καὶ ἡμῖν, ἀνθρωπίνως φαι-
μέν, ὑπάρξαι δεῖ πρῶτον, εἶτα ἐνεργῆσαι τὰ καθ' ἡμᾶς, ὡς τοῦ
μηδαμῶς ὄντος, οὐδὲ κίνησιν, ἀλλ' οὐδὲ ὑπαρξιν ἔχοντος, τοῦ
δέ πως ὄντος, ἐκεῖνα μόνον ἐνεργοῦντος ἢ πάσχοντος ἐν οἷς εἶ-
ναι πέφυκεν; Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ὡς οἶμαι, σαφές. Ἐξῆς δὲ τὰ θεῖα
10 τῆς θεογενεσίας ἐποπτεύσωμεν σύμβολα. Καί μοι μηδεὶς ἀτέλε-
στος ἐπὶ τὴν θεὰν ἰέτω· καὶ γὰρ οὐδὲ ταῖς ἡλιοτεύκτοις αὐγαῖς
ἐν ἀσθενέσι κόραις ἀντωπεῖν ἀκίνδυνον, οὐδὲ τοῖς ὑπὲρ ἡμᾶς
ἐγχειρεῖν ἀβλαβές, εἴπερ ἀληθῆς ἢ κατὰ νόμον ἱεραρχία, τὸν μὲν
'Οζίαν, ὅτι τοῖς ὑπὲρ αὐτὸν ἱεροῖς, τὸν δὲ Ναδάβ καὶ Ἀβιούδ, ὅτι
15 τοῖς οἰκείοις ἀνιέρως ἀπεχρήσαντο.

β'. Μυστήριον φωτίσματος

1 Ὁ μὲν ἱεράρχης, ἐκάστοτε τῇ πρὸς Θεὸν ἀφομοιώσει
ἅπαντας ἀνθρώπους θέλων σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀλη-
θείας ἐλθεῖν, ἀνακηρύττει πᾶσι τὰ ὄντως εὐαγγέλια, Θεὸν ἴλεω·
τοῖς ἐπὶ γῆς ἐξ οἰκείας ὄντα καὶ φυσικῆς ἀγαθότητος, αὐτὸν ὡς
20 ἡμᾶς ἀφικέσθαι διὰ φιλανθρωπίαν ἀξιώσαντα καὶ τῇ πρὸς αὐ-
τὸν ἐνώσει δίκην πυρὸς ἀφομοιωῶσαι τὰ ἐνωθέντα, κατὰ τὴν αὐ-
τῶν πρὸς θεῶσιν ἐπιτηδειότητα. « Ὅσοι γὰρ ἔλαβον αὐτόν,
ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύου-

3. Διὰ τῆς ἀναδημιουργίας στὸ βάπτισμα.

4. Β' Παραλ. 26,16-21.

5. Ἄρ. 16,1 ἐξ.

ἡ ἄρρητη ἐνέργεια ποὺ ἀποβλέπει στὸ νὰ ὑπάρχωμε κατὰ τρόπο θεῖο.

- 2 Ἐάν πραγματικὰ τὸ ὑπάρχειν θείως εἶναι ἡ θεία γέννησις³, αὐτὸς ποὺ δὲν ἀπέκτησε οὔτε τὴν ἔνθεη ὕπαρξι δὲν θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ γνωρίσει κάτι ἀπὸ τὰ θεοπαράδοτα μυστικά οὔτε νὰ ἐνεργήσῃ κάτι ἀπὸ αὐτά. Ἡ μήπως κι' ἐμεῖς (ὁμιλοῦμε κατὰ τ' ἀνθρώπινα) δὲν πρέπει πρῶτα νὰ ὑπάρξωμε κι' ἔπειτα νὰ ἐνεργήσωμε τὰ ἀνθρώπινα, ἀφοῦ ἐκεῖνο ποὺ δὲν ὑπάρχει κατὰ κανένα τρόπο δὲν ἔχει οὔτε κίνησι οὔτε ὕπαρξι, ἐκεῖνο δὲ ποὺ ὑπάρχει κατὰ κάποιον τρόπο ἐνεργεῖ ἢ πάσχει μόνο ὅσα ἀνήκουν στὴ φύσι του; Ἄλλ' αὐτό, ὅπως νομίζω, εἶναι σαφές. Στὴ συνέχεια ἄς ἐποπτεύσωμε τὰ θεῖα σύμβολα τῆς θεογνωσίας. Κανεὶς ὅμως ἀμύητος ἄς μὴ προχωρήσῃ στὴ θεά· διότι οὔτε τις ἡλιακὲς ἀκτῖνες ν' ἀνακηρύξωμε μὲ ἀσθενικὲς κόρες εἶναι ἀκίνδυνο οὔτε τὰ ὑπερβαίνοντα τὸ νοῦ μας νὰ ἐπιχειροῦμε εἶναι ἀβλαβές, ἂν εἶναι ἀληθινὴ ἡ μωσαϊκὴ ἱεραρχία ἡ ὁποία ἀποστράφηκε τὸν μὲν Ὁζία διότι προσέβαλε τὰ ἱερά⁴, τὸν δὲ Κορὲ διότι οἰκειοποιήθηκε τὰ ἱερά ποὺ δὲν τοῦ ἀνῆκαν⁵, καὶ τοὺς Ναδάβ καὶ Ἀβιουδ διότι ἐχρησιμοποίησαν ἀνιέρως τὰ δῶρα τους⁶.

2. Μυστήριον φωτισματος

- 1 Ὁ μὲν ἱεράρχης, θέλοντας πάντοτε νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴν πρὸς τὸν Θεὸ ἀφομοίωσι, καὶ νὰ φθάσουν στὴν ἐπίγνωσι τῆς ἀληθείας, κηρύττει σὲ ὅλους τὰ ἀληθινὰ εὐαγγέλια· ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεός, ποὺ εἶναι ἐλεήμων ἀπέναντι στοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ φυσικὴ του ἀγαθότητα, ἀξίωσε ἀπὸ φιλανθρωπία νὰ φθάσῃ ὁ ἴδιος ἕως ἐμᾶς καὶ διὰ τῆς ἐνώσεως πρὸς αὐτὸν ν' ἀφομοίωσῃ τὰ ἐνωθέντα σὰν μὲ φωτιὰ ἀνάλογα μὲ τὴν ἰκανότητά τους γιὰ τὴν θέωσι. «Πραγματικὰ σὲ ὅσους τὸν ἐδέχθησαν, ἐφ' ὅσον πιστεύουν στὸ ὄνομά του, τοὺς ἔδωσε τὸ δικαίωμα νὰ γί-

6. Λευϊτ. 10,1 ἐ.

σιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ· οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν».

2 Ὁ τούτων ἀγαπήσας τῶν ὄντως ὑπερκοσμίων τὴν ἱερὰν μετουσίαν, ἐλθὼν ἐπὶ τινὰ τῶν μεμνημένων, πείθει μὲν αὐτὸν
5 ἠγήσασθαι αὐτοῦ τῆς ἐπὶ τὸν ἱεράρχην ὁδοῦ, αὐτὸς δὲ ὀλικῶς ἐπακολουθήσειν ἐπαγγέλλεται τοῖς παραδοθησομένοις, καὶ ἀξιοῖ τῆς τε προσαγωγῆς αὐτοῦ καὶ συμπάσης τῆς ἐπὶ τὸ ἐξῆς ζωῆς τὴν ἐπιστάσιαν ἀναδέξασθαι. Τὸν δέ, τῆς μὲν ἐκείνου σωτηρίας ἱερῶς ἐρῶντα, πρὸς δὲ τὸ τοῦ πράγματος ὕψος ἀντιμετροῦντα
10 τὸ ἀνθρώπινον, φρίκη μὲν ἄφνω καὶ ἀμηχανία περιίσταται· τελευτῶν δὲ ὁμῶς, ποιήσῃ τὸ αἰτηθὲν ἀγαθοειδῶς ὡμολόγησε, καὶ παραλαβὼν αὐτὸν ἄγει πρὸς τὸν τῆς ἱεραρχίας ἐπώνυμον.

3 Ὁ δὲ μετ' εὐφροσύνης, ὡς τὸ ἐπ' ὤμων πρόβατον, εἰσδεξάμενος τοῖν ἀνδροῖν, ἐσέφθη πρῶτα καὶ ὕμνεϊ διὰ νοερᾶς εὐχα-
15 ριστίας καὶ σωματοειδοῦς προσκυνήσεως τὴν μίαν ἀγαθοεργέτιν ἀρχὴν, ὑφ' ἧς τὰ καλούμενα καλεῖται καὶ τὰ σωζόμενα σώζονται.

4 Ἐἶτα πᾶσαν ἱερὰν διακόσμησιν, ἐπὶ συνεργίᾳ μὲν καὶ συνεορτάσει τῆς τάνδρὸς σωτηρίας, εὐχαριστία δὲ τῆς θείας ἀγαθότητος, εἰς τὸν ἱερὸν χῶρον συναγαγὼν, ἐν ἀρχῇ μὲν ὕμνον τινὰ
20 τοῖς Λογίοις ἐγκείμενον ἅμα πᾶσι τοῖς τῆς Ἐκκλησίας πληρώμασιν ἱερολογεῖ· καὶ μετὰ τοῦτο τὴν ἱερὰν ἀσπασάμενος τράπεζαν, πρὸς τὸν ἄνδρα παρόντα πρόεισι, καὶ πυνθάνεται παρ' αὐτοῦ τί βουλόμενος ἦκοι.

5 Τοῦ δὲ θεοφιλῶς αἰτιασαμένου, κατὰ τὴν τοῦ ἀναδόχου παράδοσιν, τὴν ἀθεότητα, τὴν ἀγνωσίαν τοῦ ὄντως καλοῦ, τὴν τῆς ἐνθέου ζωῆς ἀνενεργεσίαν, ἀξιοῦντός τε διὰ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ μεσιτείας Θεοῦ καὶ τῶν θείων τυχεῖν, μαρτύρεται μὲν αὐτῷ τὴν ὀφειλομένην ὀλικὴν γενέσθαι προσέλευσιν, ὡς παντελείῳ καὶ

7. Ἰω. 1,12 ἐ.

8. Αὐτὴ ἡ διαδικασία εἶναι φυσικὰ κάπως ἰδεατὴ καὶ ἀναφέρεται στὸ βάπτισμα ἐνηλίκων.

- νον παιδιά τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτοὶ δὲν ἐγεννήθησαν ἀπὸ γυναικεῖα αἵματα οὔτε ἀπὸ σαρκική ἐπιθυμία, ἀλλ' ἀπὸ τὸν Θεό»⁷.
- 2 Ὅποιος ἀγάπησε τὴν ἱερὴ μέθεξι τούτων τῶν πραγματικῶν ὑπερκοσμίων ἀγαθῶν, ἀφοῦ ἔλθῃ σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς μνημένους⁸, τὸν παρακαλεῖ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὸ δρόμο πρὸς τὸν ἱεράρχη, ὑπόσχεται δὲ ὅτι θ' ἀκολουθήσῃ ὀλοκληρωτικῶς ὅσα παραλάβῃ καὶ τοῦ ζητεῖ νὰ ἀναδεχθῆ ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ τὸν προσαγάγῃ στὸν ἱεράρχη κι' ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐπιστατῆ στὸ ἐξῆς γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ. Αὐτὸς ὁμως, πὺ ἀγαπᾷ μὲν ἱερῶς τὴν σωτηρία ἐκείνου, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὕψος τοῦ πράγματος ἀντιπαραβάλλει τὴν ἀνθρώπινη ἀσθένεια, καταλαμβάνεται ξαφνικῶς ἀπὸ φρίκη κι' ἀμηχανία. Στὸ τέλος ὁμως ὑπόσχεται ὅτι θὰ ἐκτελέσῃ τὸ αἶτημα ἀγαθοειθῶς, τὸν παραλαμβάνει καὶ τὸν ὀδηγεῖ πρὸς τὸν ἱεράρχη.
- 3 Ὁ ἱεράρχης, ἀφοῦ δεχθῆ μὲ εὐφροσύνη τοὺς δύο ἄνδρες, σὰν πρόβατο ἐπάνω στοὺς ὤμους, πρῶτα εὐχεται καὶ ὑμνεῖ μὲ νοερὴ εὐχαριστία καὶ σωματοειδῆ προσκύνῃσι τὴν μιὰ ἀγαθοεργὸ ἀρχή, ἡ ὁποία τὰ ὀνομαζόμενα ὀνομάζει καὶ τὰ σωζόμενα σώζει.
- 4 Ἐπειτα συνάγει στὸν ἱερὸ χῶρο ὅλη τὴν ἱερὰ διακόσμησι⁹, ὥστε νὰ συνεργήσουν καὶ συνεορτάσουν γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνδρὸς καὶ νὰ εὐχαριστήσουν τὴ θεία ἀγαθότητα. Στὴν ἀρχὴ ἐκφέρει μαζί μὲ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας ἕναν ὕμνο πὺ ἀπαντᾶται στὰ Λόγια^{9α} κι' ἔπειτα ἀπὸ αὐτό, ἀφοῦ ἀσπασθῆ τὴν ἱερὰ τράπεζα, προχωρεῖ πρὸς τὸν ἄνδρα πὺ παρίσταται ἐκεῖ καὶ τὸν ἐρωτᾷ γιὰ νὰ μάθῃ, τί πρᾶγμα ἦλθε νὰ ζητήσῃ.
- 5 Ἀφοῦ δὲ αὐτὸς κατὰ τὴ σύστασι τοῦ ἀναδόχου κατηγορήσῃ τὴν ἀθεότητα, τὴν ἀγνωσία τοῦ πράγματι καλοῦ, τὴν ἀδράνεια γιὰ τὴν ἐνθέη ζωὴ, καὶ ζητήσῃ μὲ τὴν ἱερὴ μεσιτεία τοῦ ἱεράρχη νὰ ἐπιτύχῃ τὸ Θεὸ καὶ τὰ θεῖα, ὁ ἱεράρχης τοῦ ὑπενθυμίζει ὅτι ὀφείλει νὰ πραγματοποιήσῃ ὀλοκληρωτικὴ προσέλευσι, ὅπως ἀρμόζει στὸν παντέλειο καὶ ἄμωμο Θεό· κι' ἀφοῦ τὸν διδά-

9. Συγκεντρῶνει ὅλο τὸν κλῆρο καὶ τὸ λαὸ σὲ σύναξι.

9α. Ἐννοεῖ κάποιον σχετικὸ στίχο τῆς Γραφῆς κατ' ἐπιλογὴ τοῦ ἱεράρχη.

ἀμώμω ὄντι Θεῶ· καὶ τὴν ἔνθεον αὐτῷ πολιτείαν ὑφηγησάμενος καὶ προσερωτήσας εἰ οὕτω πολιτεύσαιτο, μετὰ τὴν ὁμολογίαν ἐπιτίθησιν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ τὴν χεῖρα, καὶ σφραγισάμενος ἀπογράψασθαι κελεύει τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα καὶ τὸν ἀνάδοχον.

6 Τῶν δὲ ἀπογραψαμένων, εὐχὴν ἱερὰν ποιεῖται· καὶ ταύτην ἀπάσης αὐτῷ τῆς Ἐκκλησίας συμπληρωσάσης, ὑπολύει μὲν αὐτὸν καὶ ἀπαμφιέννυσι διὰ τῶν λειτουργῶν. Εἶτα στήσας ἐπὶ δυσμαῖς προσέχοντα καὶ τὰς χεῖρας ἀπωθοῦντα πρὸς τὴν αὐτὴν ἀπεστραμμένας χώραν, ἐμφυσησάμενος αὐτῷ τρεῖς διακελεύεται
10 τῷ Σατανᾷ, καὶ προσέτι τὰ τῆς ἀποταγῆς ὁμολογήσαι καὶ τρεῖς αὐτῷ τὴν ἀποταγὴν μαρτυρόμενος, ὁμολογήσαντα τρεῖς τοῦτο, μετὰγει πρὸς ἔω καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀναβλέψαντα καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείναντα, κελεύει συντάξασθαι τῷ Χριστῷ καὶ πάσαις ταῖς θεοπαραδότοις ἱερολογίαις.

7 Τοῦ δὲ καὶ τοῦτο πεποικηκότος, μαρτύρεται πάλιν αὐτῷ τρεῖς τὴν ὁμολογίαν· καὶ πάλιν αὐτοῦ τρεῖς ὁμολογήσαντος ἐπευξάμενος εὐλογεῖ καὶ χειροθετεῖ. Καὶ τελείως ἀπαμφιεσάντων αὐτὸν τῶν λειτουργῶν, κομίζουσι μὲν οἱ ἱερεῖς τὸ τῆς χρίσεως ἅγιον ἔλαιον, ὃ δὲ τῆς χρίσεως διὰ τοῦ σφραγίσαι τρεῖς ἀπαρξά-
20 μενος, τὸ λοιπὸν τοῖς ἱερεῦσι τὸν ἄνδρα χρῖσαι πανσώμως παραδούς, αὐτὸς ἐπὶ τὴν μητέρα τῆς υἰοθεσίας ἔρχεται, καὶ τὸ ταύτης ὕδωρ ταῖς ἱεραῖς ἐπικλήσεσι καθαγιάσας καὶ τρισὶ τοῦ παναγεστάτου μύρου σταυροειδέσι χύσει τελειώσας αὐτὸ καὶ ταῖς τοῦ μύρου πανιέροις ἐπιβολαῖς ἰσαρίθμως τὸ ἱερὸν τῆς τῶν θεο-
25 λήπτων προφητῶν ἐπιπνοίας μελώδημα συνεπιφθεγξάμενος, κελεύει τὸν ἄνδρα προσκομισθῆναι· καὶ τινος ἱερέως ἐκ τῆς ἀπρογραφῆς αὐτόν τε καὶ τὸν ἀνάδοχον ἀνακηρύξαντος, ὃ μὲν ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἄγεται, πρὸς τὴν τοῦ ἱεράρχου χεῖρα πρὸς αὐτῶν χειραγωγούμενος. Ὁ δὲ ἱεράρχης ἄνωθεν
30 ἑστηκώς, ἀναβοησάντων πάλιν ἐπὶ τοῦ ἱεράρχου κατὰ τὸ ὕδωρ

10. Βλ. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, Προκατήχησις I.

10α. «Ἱερο-λογία» εἶναι ἡ ἱερὴ διδαχὴ. «Ἱερο-ουργία» εἶναι ἡ ἱερὴ τελετὴ.

ξη τὴν ἔνθεη διαγωγὴ καὶ τὸν ἐρωτήση ἂν ἔτσι πρόκειται νὰ πολιτευθῆ, μετὰ τὴν ὁμολογία του ἐπιθέτει στὴν κεφαλὴ του τὴν χεῖρα, καὶ ἀφοῦ τὸν σφραγίσῃ παραγγέλλει στοὺς ἱερεῖς νὰ ἐγγράψουν στὰ βιβλία τὸν ἄνδρα καὶ τὸν ἀνάδοχο¹⁰.

6 Ὄταν αὐτοὶ τὸν ἐγγράψουν ἐκφωνεῖ ἱερὴ εὐχὴ· κι' ἀφοῦ τὴν ἐπαναλάβῃ μαζί του καὶ ὅλη ἡ Ἐκκλησία, τὸν ζυπολύνει καὶ τὸν ἐκδύει διὰ τῶν λειτουργῶν. Ἐπειτα, ἀφοῦ τὸν στήσῃ νὰ κυττάζῃ πρὸς τὴ Δύσι καὶ νὰ ἀπωθῆ τὰ χέρια του στραμμένα πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνσι, τὸν διατάσσει νὰ φουσησῇ τρεῖς φορές κατὰ τοῦ Σατανᾶ, κι' ἐπίσης νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀποταγὴ, κι' ἀφοῦ τὸν καλέσῃ τρεῖς φορές νὰ βεβαιώσῃ τὴν ἀποταγὴ κι' ἐκεῖνος τὸ ὁμολογήσῃ τρεῖς φορές, τὸν στρέφει πρὸς τὴν Ἀνατολὴ καί, ἐνῶ αὐτὸς βλέπει ἐπάνω πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ ἀνατείνει τὰ χέρια, τὸν διατάσσει νὰ συνταχθῆ μὲ τὸν Χριστὸ καὶ μὲ ὅλες τὶς θεοπαράδοτες ἱερολογίαις^{10α}.

7 Ὄταν δὲ ἐκεῖνος πράξῃ καὶ τοῦτο, τὸν καλεῖ πάλι νὰ βεβαιώσῃ τρεῖς φορές τὴν ὁμολογία, κι' ἀφοῦ πάλι ἐκεῖνος ὁμολογήσῃ τρεῖς φορές, αὐτὸς ἐπευχόμενος τὸν εὐλογεῖ καὶ τὸν χειροθετεῖ. Κι' ἐνῶ οἱ λειτουργοὶ τὸν ἀπεκδύουν τελείως καὶ οἱ ἱερεῖς προσκομίζουν τὸ ἅγιο ἔλαιον τῆς χρίσεως, ὁ ἀρχιερεὺς, ἀφοῦ ἀρχίσῃ τὴ χρίσι μὲ τὸ τριπλὸ σφράγισμα κι' ἔπειτα παραδώσῃ τὸν ἄνδρα στοὺς ἱερεῖς γιὰ νὰ τὸν χρίσουν σὲ ὅλο τὸ σῶμα, ἔρχεται στὴ μητέρα τῆς υἰοθεσίας, τὴν κολυμβήθρα, καθαγιάζει τὸ ὕδωρ τῆς μὲ τὶς ἱερὲς ἐπικλήσεις, τὸ τελειώνει μὲ τὶς τρεῖς σταυροειδεῖς χύσεις τοῦ ἁγίου μύρου. Κι' ἀφοῦ κατὰ τὶς πανίερες ρίψεις τοῦ μύρου ἐκφωνήσῃ ἰσάριθμες φορές τὸ ἱερὸ μελῶδημα τῆς ἐμπνεύσεως τῶν θεολήπτων προφητῶν¹¹, διατάσσει νὰ προσαχθῆ ὁ βαπτιζόμενος. Ὄταν δὲ ἕνας ἱερεὺς φωνάξῃ καὶ αὐτὸν καὶ τὸν ἀνάδοχο ἀπὸ τὸ χῶρον τῆς ἐγγραφῆς, αὐτὸς μὲν ὀδηγεῖται ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς πρὸς τὸ ὕδωρ, χειραγωγούμενος ἀπ' αὐτοὺς πρὸς τὸ χεῖρι τοῦ ἱεράρχη. Ὁ δὲ ἱεράρχης, ποὺ στέκεται ἀπὸ ἐπάνω, ἀφοῦ οἱ ἱερεῖς ἐκφωνήσουν πάλι τὸ ὄνομα τοῦ βαπτιζομένου ἐνώπιον

11. Εἶναι ἡ πρότασις «Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων», καὶ τὸ «ἀλληλουῖα».

τὸ ὄνομα τοῦ τελουμένου τῶν ἱερέων, τρῖς μὲν αὐτὸν ὁ ἱεράρχης βαπτίζει, ταῖς τρισὶ τοῦ τελουμένου καταδύσεσι καὶ ἀναδύσεσι τὴν τρισσὴν τῆς θείας μακαριότητος ἐπιβοήσας ὑπόστασιν. Παραλαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ ἱερεῖς, ἐγχειρίζουσι τῷ τῆς προσαγωγῆς
5 ἀναδόχῳ τε καὶ ἡγεμόνι· καὶ σὺν αὐτῷ περιβαλόντες ἐσθῆτα τῷ τελουμένῳ κατάλληλον, ἐπὶ τὸν ἱεράρχην αὐθις ἄγουσιν· ὁ δὲ τῷ θεουργικωτάτῳ μύρῳ τὸν ἄνδρα σφραγισάμενος, μέτοχον ἀποφαίνει λοιπὸν τῆς ἱεροτελεστικωτάτης εὐχαριστίας.

8 Ταῦτα δὲ τελέσας ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὰ δεύτερα προόδου πάλιν
10 ἐπὶ τὴν τῶν πρώτων ἀνατείνεται θεωρίαν, ὡς κατὰ μηδένα καιρὸν ἢ τρόπον ἐπ' ἄλλοτρίῳ τινὶ παρὰ τὰ οἰκεῖα τρεπόμενος, ἀλλ' ἀπὸ θείων εἰς θεῖα προσεχῶς καὶ ἀεὶ τῷ θεαρχικῷ Πνεύματι μεταταττόμενος.

γ'. Θεωρία

1 Αὕτη μὲν οὖν, ὡς ἐν συμβόλοις ἢ τῆς ἱερᾶς τελετῆς θεογε-
15 νεσίας, οὐδὲν ἀπρεπὲς ἢ ἀνίερον, οὐδὲ τῶν αἰσθητῶν ἔχουσα εἰκόνων, ἀλλ' ἀξιοθέου θεωρίας αἰνίγματα φυσικοῖς καὶ ἀθρωποπρεπέσιν ἐσόπτροις εἰκονιζόμενα. Τί γὰρ ἂν φανείη διαμαρτάνουσα, καὶ τοῦ θειοτέρου λόγου τῶν τελουμένων σεσιγημένου, πειθοῖ καὶ θεορρημοσύνη τὴν τοῦ προσιόντος εὐζωΐαν ἱερῶς
20 διαπραγματευομένη καὶ τὴν ἀπάσης ὁμοῦ κακίας δι' ἐναρέτου καὶ θείας ζωῆς ἀποκάθαρσιν τῇ δι' ὕδατος φυσικῆ καθάρσει σωματικώτερον αὐτῷ διαγγέλλουσα; Αὕτη δ' οὖν, εἰ καὶ μηδέν τι θειότερον εἶχεν ἢ τῶν τελουμένων συμβολικὴ παράδοσις, οὐκ ἀνίερος ἦν, ὡς οἴμαι, διδασκαλίαν μὲν εὐθέτου ζωῆς εἰσηγουμέ-

12. Τῆς ἁγίας Τριάδος. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

τοῦ ιεράρχη δίπλα στὸ ὕδωρ, τὸν βαπτίζει τρεῖς φορές ἐπικαλούμενος κατὰ τὶς τρεῖς καταδύσεις καὶ ἀναδύσεις τῶν βαπτιζομένου τὴν τριπλῆ ὑπόστασι τῆς θείας μακαριότητος¹². Τότε παραλαμβάνοντάς τον οἱ ἱερεῖς, τὸν παραδίδουν στὸν ἀνάδοχο καθοδηγητὴ τῆς προσαγωγῆς· ἐνδύουν μαζί του τὸν βαπτιζόμενο μὲ κατάλληλο φόρεμα καὶ τὸν ὀδηγοῦν πάλι στὸν ιεράρχη· κι' αὐτός, ἀφοῦ τὸν σφραγίσῃ μὲ τὸ θεουργικώτατο μύρο, τὸν ἀνακηρύσσει μέτοχο τῆς ἱεροτελεστικῆς εὐχαριστίας.

Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὲς τὶς τελετές, ποὺ πραγματοποιοῦνται ὁ ιεράρχης μὲ τὴν ἐξοδὸ τοῦ πρὸς πραγματικότητες δεύτερης κατηγορίας, ἀνατείνεται πάλι πρὸς τὴ θεωρία τῶν πρώτων πραγματικότητων, ὥστε κατὰ κανένα χρόνο καὶ τρόπο νὰ μὴ ἐκτρέπεται ἀπὸ τὰ οἰκεῖα τοῦ ἔργου, ἀλλὰ συνεχῶς καὶ πάντοτε νὰ μετατάσσεται ἀπὸ θεῖα σὲ θεῖα μὲ τὴν ἔμπνευσι τοῦ θεαρχικοῦ Πνεύματος.

3. Θεωρία

Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι μέσα σὲ σύμβολα ἢ τελετὴ τῆς ἱερῆς θεογενεσίας. Δὲν ἔχει τίποτε τὸ ἀπρεπὲς καὶ ἀνίερο, οὔτε ὅταν συνδέεται μὲ τὶς αἰσθητὲς εἰκόνες, ἀλλὰ περικλείει αἰνίγματα ἀξιοθέης θεωρίας ποὺ εἰκονίζονται σὲ φυσικὰ καὶ ἀνθρωποπρεπῆ ἔσοπτρα¹³. Πραγματικὰ κατὰ τί θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθῆ ἄστοχη αὐτὴ ἢ τελετὴ, ἔστω καὶ ἂν παρασιωπηθῆ ὁ θειότερος λόγος τῶν τελουμένων, ἐπειδὴ ἐπιχειρεῖ ἱερῶς τὴν εὐημερία τοῦ προσερχομένου μὲ πειθῶ καὶ θεηγορία καὶ ἐξαγγέλλει τὴν ἀποκάθαρσι ὅλης μαζί τῆς κακίας δι' ἐναρέτου καὶ θείας ζωῆς μὲ τὸν σωματικώτερο συμβολισμό τῆς φυσικῆς καθάρσεως δι' ὕδατος; Αὐτὴ λοιπὸν ἢ συμβολικὴ παράδοσις τῶν τελουμένων, ἀκόμη κι' ἂν δὲν εἶχε τίποτε θειότερο, δὲν θὰ ἦταν ἀνίερη, ὅπως νομίζω, ἐφ' ὅσον προσφέρει διδαχὴ γιὰ τὴν εὐσεβῆ ζωὴ καὶ ὑπαινίσσει-

13. Τὰ αἰσθητὰ σημεῖα τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος εἶναι αἰνίγματα ἀξιοθέης θεωρίας· εἶναι ἐκτυπώματα καὶ εἰκόνες ἀφανῶν πραγματικότητων.

νη, τὴν παντελῆ δὲ τῆς ἐν κακίᾳ πολιτείας ἀποκάθαρσιν ὀλικῶς τῷ σώματι καθαιρομένῳ φυσικῶς δι' ὕδατος αἰνισσομένη.

2 Ἄλλ' ἔστω μὲν αὕτη τοῖς ἀτελέσιν εἰσαγωγικὴ ψυχαγωγία, τὰ τε ἱεραρχικὰ καὶ ἐνοειδῆ τῆς πληθύος, ὡς θέμις, ἀποδιαστέλ-
5 λουσα, καὶ συμμετροῦσα ταῖς κατὰ μέρος τάξεσιν τὴν ἐναρμό-
νιον ἀναγωγὴν· ἡμεῖς δέ, ἀναβάσεσιν ἱεραῖς ἐπὶ τὰς τῶν τελο-
μένων ἀρχὰς ἀναβλέψαντες καὶ ταύτας ἱερῶς μνηθέντες, ἐπι-
γνωσόμεθα τίνων εἰσὶ χαρακτήρων τὰ ἐκτυπώματα καὶ τίνων
ἀφανῶν αἱ εἰκόνες. Ἔστι γάρ, ὡς ἐν τῇ Π ε ρ ῖ ν ο η τ ῶ ν τ ε
10 κ α ἰ α ἰ σ θ η τ ῶ ν πραγματεία σαφῶς διηγόρευται, τὰ μὲν
αἰσθητῶς ἱερὰ τῶν νοητῶν ἀπεικονίσματα, καὶ ἐπ' αὐτὰ χειρα-
γωγία καὶ ὁδός, τὰ δὲ νοητά, τῶν κατ' αἴσθησιν ἱεραρχικῶν
ἀρχῆ καὶ ἐπιστήμη.

3 Λέγωμεν τοίνυν, ὡς ἔστιν ἡ τῆς θείας μακαριότητος ἀγα-
15 θότης αἰεὶ κατὰ ταῦτα καὶ ὡσαύτως ἔχουσα τὰς τοῦ οἰκείου
φωτὸς ἀγαθοεργέτιδας ἀκτῖνας ἐπὶ πάσας ἀφθόνως ἀπλοῦσα
τὰς νοερὰς ὄψεις. Εἴτ' οὖν ἀποσταίῃ τοῦ νοητοῦ φωτὸς ἡ τῶν
νοερῶν ἀυθαίρετος ἀτεξουσιότης, κακίας ἔρωτι συμμύσασα
τὰς φυσικῶς ἐνεσπαρμένας αὐτῇ πρὸς τὸ φωτίζεσθαι δυνάμεις,
20 ἀπήρηται τοῦ παρόντος αὐτῇ φωτός, οὐκ ἀποστάντος, ἀλλ'
ἐπιλάμποντος αὐτῇ μωπαζούση καὶ ἀποστρεφομένη προστρέ-
χοντος ἀγαθοειδῶς, εἴτε τοῦ μετρίως αὐτῇ δοθέντος ὄρατοῦ
τοῦς ὄρους ὑπερπηδήσοι καὶ πρὸς τὰς ὑπὲρ τὴν κατ' αὐτὴν ὄψιν
ἀγὰς ἀντωπῆσαι τολμηρῶς ἐπιχειρήσοι, τὸ μὲν φῶς ἐνεργήσει
25 παρὰ τὸ φωτὸς οὐδέν, αὐτὴ δέ, τοῖς τελείοις ἀτελῶς ἐπιβάλλου-
σα, τῶν μὲν ἀνοικείων οὐκ ἂν ἐφίκοιτο, τοῦ μετρίου δὲ ἀκό-
σμως ὑπερφρονοῦσα δι' ἑαυτὴν ἀποτεύξεται. Πλήν, ὅπερ ἔφην,
ἀγαθουργικῶς αἰεὶ ταῖς νοεραῖς ὄψεσι τὸ θεῖον ἠπλωται φῶς·

14. Ὑποτίθεται ὅτι ἡ πραγματεία αὕτη ἐγράφηκε πρὶν ἀπὸ τὴν Περὶ Ἐκ-
κλησιαστικῆς Ἱεραρχίας.

ται τὴν τελεία ἀποκάθαρσι τῆς πονηρῆς διαγωγῆς μετὰ τὴν ὀλικὴ φυσικὴ κάθαρσι τοῦ σώματος διὰ τοῦ ὕδατος.

Ἦς εἶναι πάντως αὐτὴ ἡ τελετὴ σὰν εἰσαγωγικὴ ψυχαγωγία γιὰ τοὺς ἀτελεῖς, ποὺ ξεχωρίζει, ὅπως εἶναι θεμιτό, τὰ ἱεραρχικὰ καὶ ἐνοειδῆ μυστήρια, ἀπὸ τὰ ἀνήκοντα στὸ πλῆθος καὶ καταμερίζει στὶς ἐπὶ μέρους τάξεις τὸ ταιριαστό τους ἐπίπεδο ἀνυψώσεως. Ἐμεῖς ὅμως, ἀφοῦ κυττάξωμε ἐπάνω πρὸς τὶς ἀρχὰς τῶν τελουμένων μετὰ ἱερὰ ἀναβάσεις καὶ μνηθοῦμε σ' αὐτὰς ἱερῶς, θὰ γνωρίσωμε καλὰ ποιῶν χαρακτήρων ἐκτυπώματα εἶναι αὐτὰ καὶ ποιῶν ἀφανῶν προτύπων εἰκόνες εἶναι αὐτὰς. Διότι, ὅπως ἔχει σαφῶς ἐκτεθῆ στὴν πραγματεία μας *Περὶ νοητῶν καὶ αἰσθητῶν*¹⁴, τὰ μὲν ἱερὰ σύμβολα εἶναι αἰσθητὰ ἀπεικονίσματα τῶν νοητῶν καὶ ἀποτελοῦν χειραγωγία καὶ ὁδὸ πρὸς αὐτὰ· τὰ δὲ νοητὰ εἶναι ἀρχὴ καὶ ἐπιστήμη τῶν κατ' αἴσθησι ἱεραρχικῶν μυστηρίων.

Ἦς βεβαιώσωμε λοιπὸν ὅτι ἡ ἀγαθότης τῆς θείας μακαριότητος εὐρίσκεται πάντοτε κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως, καὶ ἀπλῶναι ἀφθόνως τὶς εὐεργετικὰς ἀκτῖνες τοῦ φωτός της πρὸς ὅλες τὶς νοερὰς ὄψεις. Ἡ ἀνεξάρτητη λοιπὸν αὐτεξουσιότης τῶν νοερῶν ὄντων, ἂν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸ νοητὸ φῶς, κλείνοντα ἀπὸ συμπάθεια πρὸς τὴν κακίαν τὶς δυνάμεις ποὺ ἔχει σπαρμένες μέσα της γιὰ νὰ φωτίζεται, ἀποσπᾶται ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ εὐρίσκεται μέσα της· βέβαια τὸ φῶς δὲν ἀπομακρύνεται, ἀλλὰ τῆς φέγγει, ἐνῶ αὐτὴ μωπάζει, καὶ προστρέχει σ' αὐτὴν μετὰ ἀγαθότητα, ἐνῶ αὐτὴ τὸ ἀποστρέφεται. Ἦς πάλι ἡ αὐτεξουσιότης ὑπερπηδῆση τὰ ὅρια τῆς ὁρατότητος ποὺ τῆς ἐδόθη κατὰ τὰ μέτρα της καὶ μετὰ θράσος ἐπιχειρήσῃ ν' ἀντικρύσῃ τὶς αὐγὰς ποὺ ξεπερνοῦν τὴν ὀπτικὴν τῆς ἰκανότητα, τότε τὸ μὲν φῶς δὲν θὰ ἐνεργήσῃ τίποτε ἄλλο ἐκτὸς τῶν ἀρμοδιοτήτων του, αὐτὴ δὲ ἡ αὐτεξουσιότης, ἐπιχειρώντας μετὰ ἀτελεῖ τὸν τρόπο τὰ τέλεια, ὅχι μόνον δὲν πρόκειται νὰ ἐπιτύχῃ πράγματα ποὺ τῆς εἶναι ξένα, ἀλλὰ ἀπὸ κακὴ ὑπεροψία θ' ἀστοχήσῃ καὶ σὲ πράγματα ποὺ εἶναι μέσα στὶς δυνατότητές της. Ὅπως εἶπα πάντως, τὸ θεῖο φῶς εἶναι πάντοτε ἀπλωμένο εὐεργετικῶς στὶς νοερὰς ὄψεις καὶ ἀνήκει σ' αὐτὰς ἢ ἀρμοδιό-

ἔνεστί τε αὐταῖς ἀντιλαβέσθαι παρόντος αὐτοῦ καὶ ἀεὶ πρὸς θεοπρεπῆ τῶν οἰκείων μετάδοσιν ὄντος ἐτοιμοτάτου. Πρὸς ταύτην ὁ θεῖος ἱεράρχης ἀποτυποῦται τὴν μίμησιν, τὰς φωτοειδεῖς αὐτοῦ τῆς ἐνθέου διδασκαλίας αὐγὰς ἀφθόνως ἐπὶ πάντας ἀπλῶν
5 καὶ τὸν προσιόντα φωτίσαι θεομιμήτως ἐτοιμότητος ὦν, οὐ φθόνῳ, οὐδὲ ἀνιέρῳ τῆς προτέρας ἀποστασίας ἢ ἀμετρίας μῆνιδι χρώμενος, ἀλλ' ἐνθέως ἀεὶ τοῖς προσιοῦσι ταῖς αὐτοῦ φωταγωγίαις ἱεραρχικῶς ἐλλάμπων ἐν εὐκοσμίᾳ καὶ τάξει, καὶ ἀναλογία τῆς ἐκάστου πρὸς τὰ ἱερά συμμετρίας.

4 Ἄλλ' ἐπεὶπερ εὐταξίας ἐστὶν ἀρχὴ τὸ Θεῖον ἱεράς, καθ' ἣν ἑαυτῶν ἐπιγνώμονες οἱ ἱεροὶ νόες ὁ πρὸς τὸ οἰκεῖον τῆς φύσεως ὄρατὸν ἀνατρέχων, ἐν ἀρχῇ μὲν ὅστις ποτέ ἐστίν, αὐτὸς ὄψεται, καὶ τοῦτο λήψεται πρῶτον ἐκ τῆς πρὸς τὸ φῶς ἀνανεύσεως ἱερὸν δῶρον· ὁ δὲ τὰ οἰκεῖα καλῶς ἀπροσπαθέσιν ὀφθαλμοῖς ἐπι-
15 σκοπήσας, τῶν ἀλαμπῶν μὲν ἀποφοιτήσῃ τῆς ἀγνωσίας μυχῶν, τῆς Θεοῦ δὲ τελειοτάτης ἐνώσεως καὶ μεθέξεως ἀτελῆς ὦν, αὐτὸς οὐκ αὐτόθεν ἐπιθυμήσῃ, κατὰ βραχὺ δὲ διὰ τῶν αὐτοῦ πρώτων ἐπὶ τὰ ἔτι πρότερα, καὶ δι' ἐκείνων ἐπὶ τὰ πρώτιστα, καὶ τελειωθείς ἐπὶ τὴν ἀκρότητα τὴν θεαρχικὴν ἐν τάξει
20 καὶ ἱερώς ἀναχθήσεται. Ταύτης ἐστὶ τῆς εὐκόσμου καὶ ἱεράς τάξεως εἰκὼν ἢ τοῦ προσιόντος αἰδῶς καὶ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἐπιγνωμοσύνη, τῆς ἐπὶ τὸν ἱεράρχην ὁδοῦ τὸν ἀνάδοχον ἔχουσα καθηγεμόνα. Τὸν δ' οὕτως ἀναγόμενον ἢ θεία μακαριότης εἰς τὴν ἑαυτῆς μετουσίαν εἰσδέχεται καὶ τοῦ οἰκείου φωτός, ὥσπερ τι-
25 νὸς αὐτῷ σημείου μεταδίδωσιν, ἐνθεον ἀποτελοῦσα καὶ κοινῶν τῆς τῶν ἐνθέων ἀποκληρώσεως καὶ ἱεράς κατατάξεως· ὧν ἐστὶ σύμβολον ἱερὸν ἢ τοῦ ἱεράρχου τῷ προσιόντι δωρουμένη σφραγὶς καὶ τῶν ἱερέων ἢ σωτηριώδης ἀπογραφή, τοῖς σωζομένοις αὐτὸν ἐγκαταλέγουσα καὶ μνημοσύνοις ἱεροῖς ἀνατιθεῖσα
30 πρὸς αὐτῷ καὶ τὸν ἀνάδοχον, ὡς τῆς ζωοποιουῦ πρὸς ἀλήθειαν πορείας τὸν μὲν ἐραστήν ἀληθῆ καὶ συνοπαδὸν ἡγεμόνος ἐνθέ-

14α. Ἡ μῆσις βέβαια δὲν θὰ γίνῃ ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὸν ἀνάδοχο.

της ν' αντιληφθοῦν ὅτι τὸ φῶς εἶναι παρὸν ἐκεῖ καὶ πάντοτε ἔτοιμο γιὰ τὴν θεοπρεπῆ μετάδοσι τῶν οἰκείων ἀγαθῶν. Αὐτὸ τὸ πρότυπο μιμεῖται καὶ ὁ θεῖος ιεράρχης ποὺ ἀπλώνει σὲ ὅλους ἀφθόνως τὶς φωτοειδεῖς αὐγὰς τῆς ἐνθεης διδασκαλίας του κι' εἶναι ἐτοιμότετος νὰ φωτίσῃ θεομιμήτως τὸν προσερχόμενο, χωρὶς νὰ αἰσθάνεται φθόνο ἢ ἀνίερη ὀργὴ γιὰ τὴν προηγούμενη ἀποστασία ἢ ἀκράτεια· ἐλλάμπει εὐθέως τοὺς προσερχομένους σ' αὐτὸν μὲ τὶς ιεραρχικὲς φωταγωγίες του, κατὰ τὴν ἁρμονία καὶ τάξι καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν ἰκανότητα τοῦ καθενὸς νὰ δεχθῆ τὰ ἱερὰ μυστήρια.

Ἄλλὰ, ἐπειδὴ τὸ θεῖο εἶναι ἀρχὴ μιᾶς ἱερῆς εὐταξίας ποὺ ἐπιτρέπει στοὺς ἱεροὺς νόες νὰ ἐπιγινώσκουν ἑαυτοὺς, ὅποιος ἀνατρέχει πρὸς τὸ ἐγγενὲς φῶς τῆς φύσεώς του, ἀρχικῶς μὲν θὰ ἰδῆ ποιὸς ἀκριβῶς εἶναι ὁ ἴδιος, κι' αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο ἱερὸ δῶρο, ποὺ θὰ πάρῃ ἀπὸ τὴν ἀνάνευσι πρὸς τὸ φῶς. Ὅποιος πάλι ἐπισκοπήσῃ τὰ δικά του καλῶς μὲ ἀπαθεῖς ὀφθαλμούς, θ' ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τοὺς σκοτεινοὺς μυχοὺς τῆς ἀγνωσίας· ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀτελής, δὲν θὰ ἐπιθυμήσῃ ἀμέσως μόνος του τὴν τελεία ἔνωσι καὶ μέθεξι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ θὰ ὀδηγηθῆ βαθμιαίως διὰ τῶν ἀνωτέρων τοῦ πρὸς τὰ ἀκόμη ὑψηλότερα ἐπίπεδα καὶ δι' αὐτῶν πρὸς τὰ ἐντελῶς πρῶτα, καὶ ἀφοῦ τελειωθῆ, θὰ ἀνυψωθῆ μὲ ἱερὴ τάξι στὴ θεαρχικὴ κορυφὴ^{14α}. Αὐτῆς τῆς εὐκοσμῆς καὶ ἱερῆς τάξεως εἰκὼν εἶναι ἡ εὐλάβεια τοῦ προσερχομένου καὶ ἡ ἐπίγνωσις τῆς καταστάσεως του, ποὺ σὰν ὀδηγὸ στὸ δρόμο πρὸς τὸν ιεράρχη ἔχει τὸν ἀνάδοχο. Τὸν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἀνυψούμενο δέχεται στὴ μετουσία της ἡ θεία μακαριότης καὶ τοῦ μεταδίδει ἀπὸ τὸ φῶς της, σὰν σῆμα ἀναγνωρίσεως, καθιστώντας τὸν ἐνθεο καὶ κοινωνὸ τῆς μερίδος τῶν ἐνθέων καὶ τῆς παρατάξεως τῶν ἁγίων. Αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἱερὸ σύμβολο εἶναι ἡ σφραγιδα τοῦ ιεράρχη ποὺ δωρίζεται στὸν προσερχόμενο καὶ ἡ σωτηριώδης ἐγγραφή του ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, ποὺ τὸν συγκαταλέγει στὴ χορεία τῶν σωζομένων καὶ ἀναγράφει σὲ ἱερὲς ἀναμνηστικὲς δέλτους αὐτὸν καὶ τὸν ἀνάδοχο, αὐτὸν μὲν ὡς ἀληθινὸ ἐραστή τῆς ζωοποιοῦ πορείας πρὸς τὴν ἀλήθεια καὶ συνοδοιπόρο

ου, τὸν δὲ ἀπλανῆ ταῖς θεοπαραδότοις ἠγήσεσι τοῦ ἐπομένου χειραγωγόν.

5 Ἄλλ' οὐκ ἔνεστι τῶν ἄκρως ἐναντίων ἅμα μετέχειν, οὐδὲ τὸν κοινωνίαν τινὰ πρὸς τὸ ἐν ἐσχηκότα, μεριστὰς ἔχειν ζωάς, 5 εἰ τῆς τοῦ ἐνὸς ἀντέχεται βεβαίας μεθέξεως, ἀλλ' ἄσχετον εἶναι καὶ ἀκατάτακτον ἐν πάσαις ταῖς τοῦ ἐνοειδοῦς διαιρέσεσιν· ὅπερ ἢ τῶν συμβόλων παράδοσις ἱερῶς αἰνισσομένη, τὸν προσιόντα τὴν οἶον προτέραν ζωὴν ἀπεκδύσασα καὶ μέχρι τῶν κατ' ἐκείνην ἐσχάτων σχέσεων ἀπολύσασα, γυμνὸν καὶ ἀνυπόδετον 10 ἴστησι πρὸς δυσμὰς ἀφορῶντα καὶ τῇ τῶν χειρῶν ἀπώσει τὰς τῆς ἀλαμποῦς κακίας ἀναινόμενον κοινωνίας καὶ τὴν ἐγγενομένην αὐτῷ τῆς ἀνομοιότητος ἔξιν ὡσπερ ἐκπνέοντα καὶ τὰς ὀλικὰς ὁμολογήσαντα πρὸς τὸ τοῦ θεοειδοῦς ἐναντίον ἀποταγὰς. Οὕτω παντελῶς ἄσχετον αὐτὸν καὶ ἀκοινωνήτον γεγονότα πρὸς 15 ἔω μετάγει, τὴν ἐν τῷ θείῳ φωτὶ στάσιν τε καὶ ἀνάνευσιν ἔσσεσθαι καθαρῶς ἐν τῇ παντελεῖ τῆς κακίας ἀποφοιτήσει διαγγέλλουσα καὶ τὰς ἱεράς αὐτοῦ τῆς πρὸς τὸ ἐν ὀλικῆς συννεύσεως ὁμολογίας ἐνοειδοῦς γενομένου φιλαλήθως ἀποδεχομένη.

Ἄλλ' ἔστι που δῆλον, ὡς οἶμαι, τοῖς τῶν ἱεραρχικῶν ἐπι- 20 στήμοσιν, ὅτι ταῖς διηνεκέσιν ἐν συντονίᾳ πρὸς τὸ ἐν ἀνατάσει καὶ ταῖς τῶν ἐναντίων ὀλικαῖς νεκρώσεσι καὶ ἀνυπαρξίαις, τὸ ἀναλλοίωτον ἴσχει τὰ νεορὰ τῆς θεοειδοῦς ἔξεως. Οὐ γὰρ ἀναχωρῆσαι χρὴ μόνον ἀπὸ κακίας ἀπάσης, ἀλλὰ καὶ ἀρρενωπῶς ἀμάλθακτον εἶναι, ἀφόβητον αἰεὶ πρὸς τὴν ἐπ' αὐτὴν ὀλέθριον 25 ὕφεσιν, οὐδὲ τοῦ ἱεροῦ τῆς ἀληθείας ἔρωτος ἐν καταλήξει ποτὲ γενέσθαι, προσεχῶς δὲ αἰωνίως ἐπ' αὐτήν, ὄση δύναμις, ἀνατείνεσθαι, τὴν ἐπὶ τὰ τελειότερα τῆς θεαρχίας ἀναγωγὴν ἱερῶς αἰεὶ διαπραγματευόμενον.

6 Ὅρᾳς δὲ τὰς τούτων ἀκριβεῖς εἰκόνας ἐν τοῖς ἱεραρχικῶς

15. Ἐννοεῖται ἡ ἀνομοιότης πρὸς τὸν θεῖο χαρακτήρα.

16. Ὑποκείμενο εἶναι ἡ παράδοσις, γι' αὐτὸ οἱ μετοχὲς εἶναι σὲ θηλυκό. Ἐννοεῖται φυσικὰ ὁ διδάσκαλος, ὁ ἱεράρχης.

ένος ένθέου όδηγοῦ, τόν δέ ἄλλον ώς ἀπλάνευτο χειραγωγό τοῦ όπαδοῦ μέ τις θεοπαράδοτες καθοδηγήσεις.

Ἄλλά δέν εἶναι δυνατό νά μετέχη κανεῖς συγχρόνως τῶν ἄκρως ἀντιθέτων καταστάσεων, κι' ἐκεῖνος πού ἔχει ἀποκτήσει κοινωνία πρὸς τὸ Ἔνα δέν μπορεί νά ἔχη διχασμένη ζωή, ἂν βέβαια ἐπιθυμῇ νά διατηρῇ τὴ μέθεξι τοῦ Ἐνός· αὐτὸς λοιπὸν πρέπει νά εἶναι ἄσχετος καὶ ξένος πρὸς ὅλες τις διασπάσεις τοῦ ἐνοειδοῦς. Αὐτὸ ὑπαινίσσεται ἱερῶς ἡ παράδοσις τῶν συμβόλων, πού, ἀφοῦ ἐκδύση τὸν προσερχόμενο ἀπὸ τὴν προηγούμενη ζωή σὰν νά ἦταν φόρεμα καὶ τὸν ἀπαλλάξη κι' ἀπὸ τις τελευταῖες ἀκόμη σχέσεις ἐκείνης τῆς ζωῆς, τὸν στήνει γυμνὸ καὶ ἀνυπόδετο νά βλέπη πρὸς τὰ δυτικά, ν' ἀπορρίπτῃ τὴν κοινωνία πρὸς τὴ σκοτεινὴ κακία μέ τὴν ἀπώθησι τῶν χειρῶν, νά ἐκπνέῃ κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ μέσα του τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀνομοιότητος¹⁵ πού ἀναπτύχθηκε σ' αὐτὸν καὶ νά διακηρύσσει τελεία ἀποταγὴ τοῦ ἀντιθέτου πρὸς τὴ θεοείδεια. Ἔτσι, ἀφοῦ γίνεῖ ἐντελῶς ἄσχετος καὶ ἐλεύθερος ἀπὸ τὸν προηγούμενο βίον, τὸν στρέφει πρὸς τὴν ἀνατολή, γιὰ νά τοῦ δείξῃ ὅτι μέ τὴν πλήρη ἀπομάκρυνσί του ἀπὸ τὴν κακία θὰ εἶναι καθαρὴ ἡ τοποθέτησις καὶ ἡ στροφή του πρὸς τὸ θεῖο φῶς καὶ γιὰ νά ἀποδεχθῇ¹⁶ ὡς ἀληθινὲς τις ἱερὲς ὁμολογίες του περὶ ὀλοκληρωτικῆς προσκολλήσεως στὸ Ἔνα, ὅποτε θὰ γίνῃ πραγματικὰ ἐνοειδής.

Ἄλλά, νομίζω, εἶναι φανερὸ σὲ ὅσους εἶναι γνῶστες τῶν μυστηρίων τῆς ἱεραρχίας ὅτι τὰ νοερά ὄντα ἀποκτοῦν ἀναλλοίωτο τὸν θεοειδῆ χαρακτῆρα, ἐφ' ὅσον ἀνατείνουν μέ συνεχῆ ἔντασι πρὸς τὸ Ἔνα καὶ ἐφ' ὅσον νεκρώνουν καὶ ἀφανίζουν πλήρως τὸ ἀντίθετο. Διότι δέν ἀρκεῖ μόνο ν' ἀναχωρήσῃ κανεῖς ἀπὸ κάθε κακία, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ νά μείνῃ ἀρρενωπῶς σκληραγωγημένος, πάντοτε ἄφοβος ἐμπρὸς στὴν ὀλέθρια πτώσι πρὸς αὐτήν, καὶ νά μὴ χάσῃ ποτὲ τὸν ἱερὸ ἔρωτα τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ ν' ἀνατείνεται πρὸς αὐτήν συνεχῶς καὶ αἰωνίως, μέ ὅλη τὴ δύναμι προσπαθώντας πάντοτε ν' ἀνυψωθῇ πρὸς τις τελειότερες ιδιότητες τῆς θεαρχίας.

Ἄλλωστε βλέπετε τις ἀκριβεῖς εἰκόνες τούτων τῶν ἀλη-

τελουμένοις· ὁ μὲν γὰρ θεοειδῆς ἱεράρχης ἀπάρχεται τῆς ἱεράς ἀλοιφῆς, οἱ δὲ ἱερεῖς ὑπ' αὐτῷ τελοῦσι τὴν τῆς χρίσεως ἱερουργίαν, ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς ἐν τύπῳ τὸν τελούμενον ἀγῶνας ἐκκαλούμενοι, καθ' οὗς ὑπ' ἀθλοθέτῃ Χριστῷ γινόμενος, ἐπειδὴ ὡς 5 Θεός ἐστι τῆς ἀθλοθεσίας δημιουργός, ὡς σοφὸς δὲ τοὺς νόμους αὐτῆς τέθεικεν, εἰργάσατο δὲ ὡς καλὸς εὐπρεπῆ τοῖς νικῶσι τὰ ἔπαθλα, καὶ τὸ ἔτι θειότερον, ἐπέπερ ὡς ἀγαθὸς ἐν τοῖς ἀθληταῖς ἐγεγόνει, μετ' αὐτῶν ἱερῶς ὑπὲρ τῆς αὐτῶν ἐλευθερίας καὶ νίκης πρὸς τὸ τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς ἀγωνιζόμενος κρᾶ- 10 τος, τοῖς μὲν ἀγῶσιν ὡς θείοις ὁ τελούμενος ἐπιβήσεται χαίρων, ἐμμενεῖ δὲ ταῖς τοῦ σοφοῦ νομοθεσίαις, καὶ κατ' αὐτὰς ἀπαρβάτως ἀγωνιεῖται, πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἐπάθλων ἐλπίδα βεβαίως ἔχων, ὑπ' ἀγαθῷ τῆς ἀθλοθεσίας Κυρίῳ καὶ ἡγεμόνι ταπτόμενος· ἐπιβὰς δὲ τοῖς θείοις ἴχνησι τοῦ ἀθλητῶν πρώτου 15 δι' ἀγαθότητα, ταῖς θεομιμήτοις ἀθλήσεσι τὰς πρὸς θέωσιν ἐναντίας αὐτῷ καταπαλαίσας ἐνεργείας τε καὶ ὑπάρξεις, συναποθνήσκει Χριστῷ, μυστικῶς εἰπεῖν, τῇ ἀμαρτία κατὰ τὸ βάπτισμα.

7 Καὶ μοι συνετῶς ἐννόει τὰ ἱερά μεθ' ὅσης οἰκειότητος ἔχει 20 τὰ σύμβολα. Καὶ γὰρ ἐπειδὴ θάνατός ἐστιν ἐφ' ἡμῶν οὐ τῆς οὐσίας ἀνυπαρξία, κατὰ τὸ δόξαν ἑτέροις, ἀλλ' ἢ τῶν ἠνωμένων διάκρισις, εἰς τὸ ἡμῖν ἀφανὲς ἄγουσα, τὴν ψυχὴν μὲν ὡς ἐν στερήσει σώματος ἀειδῆ γιγνομένην, τὸ σῶμα δὲ ὡς ἐν γῆ καλυπτόμενον ἢ καθ' ἑτέραν τινὰ τῶν σωματοειδῶν ἀλλοιώσεων 25 ἐκ τῆς κατ' ἄνθρωπον ἰδέας ἀφανιζόμενον, οἰκείως ἢ δι' ὕδατος ὀλικὴ κάλυψις εἰς τὴν τοῦ θανάτου καὶ τοῦ τῆς ταφῆς ἀειδοῦς εἰκόνα παρείληπται. Τὸν οὖν ἱερῶς βαπτιζόμενον ἢ συμβολικὴ διδασκαλία μυσταγωγεῖ ταῖς ἐν τῷ ὕδατι τρισὶ καταδύσεσι καὶ ἀναδύσεσι τὸν θεαρχικὸν τῆς τριημερονύκτου ταφῆς Ἰησοῦ τοῦ

17. Ὁλη αὐτὴ ἡ παράγραφος παρουσιάζει τὸν χριστιανικὸ βίον ὡς στάδιο ἀγῶνων.

θειῶν στὰ ἱεραρχικῶς τελούμενα. Πράγματι ὁ θεοσεβῆς ἱεράρχης ἀρχίζει τὸ ἱερὸ ἄλειμμα¹⁷, ἐνῶ οἱ κάτω ἀπὸ τὶς διαταγὰς ἱερεῖς ἀποτελειώνουν τὴν ἱερουργία τοῦ χρίσματος καλώντας τὸν μούμενο συμβολικῶς σὲ ἱεροὺς ἀγῶνες, κατὰ τοὺς ὁποίους θὰ ταχθῆ στὴ δικαιοδοσία τοῦ Χριστοῦ. Κι' ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ὡς Θεὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς τῆς ἀθλοθεσίας, ὡς σοφὸς ἔθεσε τοὺς νόμους τῆς, ὡς καλὸς ἔκαμε ὥραϊα τὰ πρὸς τοὺς ἀθλητὰς ἔπαθλα, καί, τὸ ἀκόμη θειότερο, ἐπειδὴ ὡς ἀγαθὸς εὕρισκόταν μέσα στοὺς ἀθλητὰς, ἀγωνιζόμενος μαζί τους ἱερῶς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς νίκης των πρὸς τὸ κράτος τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς, μούμενος θὰ ἐπιδοθῆ χαρούμενα στοὺς ἀγῶνες ποὺ ἔχουν θεῖο χαρακτῆρα, θὰ τηρῆ σταθερὰ τοὺς κανόνες τοῦ σοφοῦ καὶ θ' ἀγωνισθῆ μὲ αὐτοὺς χωρὶς νὰ τοὺς παραβιάσῃ, κρατώντας βεβαίαια τὴν ἐλπίδα γιὰ τὰ καλὰ ἔπαθλα, τασσόμενος κάτω ἀπὸ τὶς διαταγὰς τοῦ καλοῦ Κυρίου καὶ ἀρχηγοῦ τῆς ἀθλοθεσίας. Καί, ἀφοῦ βαδίσῃ ἐπάνω στὰ θεῖα ἴχνη αὐτοῦ ποὺ ἀπὸ ἀγαθότητα ἔγινε ὁ πρῶτος ἀθλητῆς καὶ μὲ τὶς θεομίμητες ἀθλήσεις κατανικήσῃ τὶς ἐνέργειες καὶ ὑπάρξεις ποὺ εἶναι ἀντίθετες πρὸς τὴν θέωσίν του, ἀποθνήσκει μαζί μὲ τὸ Χριστὸ¹⁸ γιὰ τὴν ἁμαρτία κατὰ τὸ βάπτισμα μὲ τρόπο μυστηριακό.

7 Καὶ σκέψου μὲ σύνεσι, παρακαλῶ, πόσο κατάλληλα ἐκφράζονται τὰ ἱερά μυστήρια σ' αὐτὰ τὰ σύμβολα. Δηλαδή, ἐπειδὴ γιὰ μᾶς ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἐξαφάνισις τῆς ὑπάρξεως, ὅπως νομίζουν ἄλλοι, ἀλλὰ ὁ χωρισμὸς τῶν δύο ἠνωμένων στοιχείων ποὺ γίνονται ἀόρατα σὲ μᾶς, ἢ μὲν ψυχὴ καθὼς γίνεται ἄμορφη λόγω στερήσεως τοῦ σώματος, τὸ δὲ σῶμα καθὼς σκεπάζεται στὴ γῆ ἢ ἐξαφανίζεται ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνη θέα λόγω ἄλλης ἀλλοιώσεως τῶν σωματικῶν στοιχείων, εὐλόγως ἔχει καθιερωθῆ ἢ ὀλικὴ διὰ τοῦ ὕδατος κάλυψις τοῦ σώματος ὡς κατάλληλη εἰκόνα τῆς ἀμορφίας ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ τὴν ταφή. Ἡ συμβολικὴ λοιπὸν διδασκαλία μὲ τὶς τρεῖς καταδύσεις καὶ ἀναδύσεις μυσταγωγεῖ τὸν ἱερῶς βαπτιζόμενο νὰ μιμῆται τὸν θεαρχικὸ θάνατο μὲ τὴν τριημερόνυκτη ταφή τοῦ ζωοδότη Ἰησοῦ,

18. Κολ. 2,20.

ζωοδότου μιμῆσθαι θάνατον, ὡς ἐφικτὸν ἀνδράσι τὸ θεομίμητον, ἐν ᾧ, κατὰ τὴν τοῦ λογίου μυστηριώδη καὶ κρυφίαν παράδοσιν, οὐδὲν εὗρηκεν ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων.

8 Ἐξῆς δὲ φωτοειδεῖς ἐσθῆτας ἐπιβάλλουσι τῷ τελουμένῳ·
5 τῇ γὰρ ἀνδρική καὶ θεοειδεῖ τῶν ἐναντίων ἀπαθεία, καὶ τῇ πρὸς τὸ ἓν ἐν συντονίᾳ συννεύσει, τὸ ἄκοσμον κοσμεῖται καὶ τὸ ἀνείδρον εἰδοποιεῖται, τῇ φωτοειδεῖ καθόλου ζωῆ λαμπρυνόμενον. Ἡ δὲ τοῦ μύρου τελειωτικὴ χρίσις εὐώδη ποιεῖ τὸν τετελεσμένον· ἢ γὰρ ἱερά τῆς θεογενεσίας τελείωσις ἐνοῖ τὰ τελεσθέντα
10 τῷ θεαρχικῷ Πνεύματι. Τὴν δὲ νοητῶς εὐωδοποιὸν καὶ τελεσιουργὸν ἐπιφοίτησιν, ἀρρητοτάτην οὖσαν, ἐπιγνῶναι νοερῶς παρήμι τοῖς ἠξιωμένοις τῆς κατὰ τὸν νοῦν τοῦ θείου Πνεύματος ἱεραῶς καὶ θεουργοῦ κοινωνίας. Ἐν τέλει δὲ πάντων ὁ ἱεράρχης ἐπὶ τὴν ἱερωτάτην εὐχαριστίαν καλεῖ τὸν τετελεσμένον, καὶ
15 τῆς τῶν τελεστικῶν μυστηρίων αὐτῷ μεταδίδωσι κοινωνίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

α'. Περὶ τῶν ἐν τῇ συνάξει τελουμένων

1 Ἄλλ' εὗγε, ὅτι ταύτης ἐμνήσθημεν, ἦν οὐ θεμιτὸν ἐμοὶ παραδραμόντι, τῶν ἱεραρχικῶν τι πρὸ ταύτης ἕτερον ὑμνήσαι· καὶ γὰρ ἐστὶ, κατὰ τὸν κλεινὸν ἡμῶν καθηγεμόνα, τελετῶν τελετή, καὶ χρὴ πρὸ τῶν ἄλλων αὐτὴν ἱερογραφικῶς ἐκθέμενον ἐκ τῆς
20 ἐνθέου κατὰ τὰ Λόγια καὶ ἱεραρχικῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τὴν ἱεράν αὐτῆς ἀναχθῆναι τῷ θεαρχικῷ Πνεύματι θεωρίαν.

2 Καὶ πρῶτόν γε τοῦτο ἱερῶς ἐποπτεύσωμεν, ὅπου δὴ ἕνεκα τὸ κοινὸν καὶ ταῖς ἄλλαις ἱεραρχικαῖς τελεταῖς ἐκκρίτως αὐτῇ

ὅσο εἶναι ἐφικτὴ στοὺς ἀνθρώπους ἡ θεομιμησία· στὸν ὁποῖο κατὰ τὴ μυστηριώδη καὶ κρυφία πρᾶδοσι τοῦ Λογίου δὲν εὗρηκε τίποτε ὁ ἄρχοντας αὐτοῦ τοῦ κόσμου¹⁹.

8 Ἐπειτα ἐνδύουν τὸν βαπτιζόμενο μὲ φωτοειδῆ φορέματα· διότι μὲ τὴν ἀνδρική καὶ θεοειδῆ ἀπάθεια ἀπέναντι στὰ ἐνάντια κακὰ καὶ μὲ τὴν ἔντονη συνάφεια πρὸς τὸ Ἔνα κοσμεῖται τὸ ἄκοσμο καὶ μορφοποιεῖται τὸ ἄμορφο, καθὼς λαμπρύνεται μὲ τὴ φωτοειδῆ γενικὰ ζωή. Ἡ δὲ τελειωτικὴ χρῖσις τοῦ μύρου καθιστᾷ τὸν μυστούμενο εὐώδη, διότι ἡ ἱερὴ τελείωσις τῆς θεογενεσίας ἐνώνει τοὺς τελεσθέντας μὲ τὸ θεαρχικὸ Πνεῦμα. Τὴν δὲ ἐπιφοίτησι, τὴν νοητῶς εὐώδοποιὸ καὶ τελεσιουργό, ὡς ἐντελῶς ἀνέκφραστη, ἀφήνω νὰ τὴν γνωρίσουν νοερῶς ἐκεῖνοι ποὺ ἀξιώθηκαν τῆς κατὰ τὸν νοῦ ἱερῆς καὶ θεουργοῦ κοινωνίας τοῦ θείου Πνεύματος. Τελευταῖα ἀπὸ ὅλα ὁ ἱεράρχης προσκαλεῖ τὸν βαπτισθέντα στὴν ἱερὴ εὐχαριστία καὶ τοῦ μεταδίδει τὴν κοινωνία τῶν τελειοποιητικῶν μυστηρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

1. Περὶ τῶν τελουμένων κατὰ τὴν εὐχαριστιακὴ σύναξι

1 Ἀλλὰ εὐγε ποὺ ἐμνημονεύσαμε τὴν εὐχαριστία, διότι δὲν θὰ ἦταν θεμιτό, παρατρέχοντας αὐτὴν νὰ ὑμνήσω κάποιο ἄλλο ἱεραρχικὸ ἔργο. Κατὰ τὸν ἐνδοξο καθηγητὴ μας¹ αὐτὴ εἶναι τελετῶν τελετὴ καὶ πρέπει πρὶν ἀπὸ τὶς ἄλλες τελετὲς νὰ ἐκθέσω τὰ σχετικὰ μὲ αὐτὴν ἱερογραφικῶς σύμφωνα μὲ τὴν ἐνθεη κατὰ τὰ Λόγια καὶ ἱεραρχικὴ ἐπιστήμη, ὥστε ἔπειτα μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἱεραρχικοῦ Πνεύματος νὰ φθάσω στὴν ἱερὴ θεωρία της.

2. Καὶ πρῶτα ἄς ἐποπτεύσωμεν εὐλαβῶς τοῦτο· γιὰ ποιό λόγο ὅ,τι εἶναι κοινὸ καὶ στὶς ἄλλες ἱεραρχικὲς τελετὲς σ' αὐ-

1. Κι' ἐδῶ πάλι ἐννοεῖται ὁ Ἱερόθεος.

παρὰ τὰς λοιπὰς ἀνατέθεται, καὶ ἐνιαίως ἀνηγόρευται κοινωνία
 τε καὶ σύναξις, ἐκάστης ἱεροτελεστικῆς πραγματείας καὶ τὰς με-
 ριστὰς ἡμῶν ζωὰς εἰς ἐνοειδῆ θέωσιν συναγωγῆς καὶ τῆ τῶν
 διαιρετῶν θεοειδεῖ συμπύξει τὴν πρὸς τὸ ἐν κοινωνίαν καὶ
 5 ἐνωσιν δωρουμένης. Φαμὲν δέ, ὅτι ταῖς τῶν ἄλλων ἱεραρχικῶν
 συμβόλων μεθέξεσιν, ἢ τελείωσις ἐκ τῶν ταύτης θεαρχικῶν
 καὶ τελειωτικῶν ἐστι δωρεῶν. Οὐ γὰρ ἔνεστι σχεδόν τινα τελε-
 σθῆναι τελετὴν ἱεραρχικὴν, μὴ τῆς θειοτάτης εὐχαριστίας ἐν κε-
 φαλαίῳ τῶν καθ' ἕκαστα τελουμένων τὴν ἐπὶ τὸ ἐν τοῦ τελε-
 10 σθέντος ἱερουργούσης συναγωγῆς καὶ τῆ θεοπαραδότῳ δωρεᾷ
 τῶν τελειωτικῶν μυστηρίων τελεσιουργούσης αὐτοῦ τὴν πρὸς
 Θεὸν κοινωνίαν. Εἰ τοίνυν ἐκάστη τῶν ἱεραρχικῶν τελετῶν,
 ἀτελής μένουσα, τὴν πρὸς τὸ ἐν ἡμῶν κοινωνίαν καὶ σύναξιν οὐ
 τελεσιουργήσει καὶ τὸ εἶναι τελετὴν διὰ τὸ ἀτέλεστον ἀφηρημένη,
 15 τὸ δὲ τέλος ἀπάσης καὶ τὸ κεφάλαιον ἢ τῶν θεαρχικῶν μυστη-
 ρίων τῷ τελουμένῳ μετάδοσις, εἰκότως ἢ ἱεραρχικὴ σύνεσις
 ἐπωνυμίαν αὐτῇ κυρίαν ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας ἐφεῦ-
 ρεν.

Οὕτω δὴ καὶ τὴν ἱερὰν τῆς θεογενεσίας τελετὴν, ἐπειδὴ
 20 πρώτου φωτὸς μεταδίδωσι καὶ πασῶν ἐστὶν ἀρχὴ τῶν θείων
 φωταγωγῶν, ἐκ τοῦ τελουμένου τὴν ἀληθῆ τοῦ φωτίσματος
 ἐπωνυμίαν ὑμνοῦμεν. Εἰ γὰρ καὶ πᾶσι κοινὸν τοῖς ἱεραρχικοῖς
 τὸ φωτὸς ἱεροῦ μεταδιδόναι τοῖς τελουμένοις, ἀλλ' αὕτη τὸ
 πρώτως ἰδεῖν ἐδωρήσατό μοι καὶ διὰ τοῦ ταύτης ἀρχικωτάτου
 25 φωτὸς ἐπὶ τὴν τῶν ἄλλων ἱερῶν ἐποψίαν φωταγωγοῦμαι.

Ταῦτα δὲ εἰπόντες, ἀνασκεψώμεθα καὶ κατίδωμεν ἱεραρ-
 χικῶς τὴν καθ' ἕκαστον ἀκριβῆ τῆς ἀγιωτάτης τελετῆς ἱερουρ-
 γίαν καὶ θεωρίαν.

τὴν ἀποδίδεται κατ' ἐξοχὴν ἐπάνω ἀπὸ τὶς ἄλλες κι' αὐτὴ ἰδιαιτέρως ὀνομάζεται κοινωνία καὶ σύναξις, ἐνῶ κάθε ἱεροτελεστική ἀκολουθία συνάγει τὶς διεσπασμένες² ζωές μας σὲ ἐνοειδῆ θέωσι καὶ μὲ τὴ θεοειδῆ σύμπτυξι τῶν διαιρετῶν δωρίζει τὴν πρὸς τὸ ἓνα κοινωνία καὶ ἔνωσι. Ἰσχυριζόμεστε λοιπὸν ὅτι στὶς μεθέξεις τῶν ἄλλων ἱεραρχικῶν συμβόλων ἢ τελείωσις ἐξασφαλίζεται ἀπὸ αὐτῆς τῆς τελετῆς τὶς θεαρχικὲς καὶ τελειωτικὲς δωρεές. Καμμιά σχεδὸν ἱεραρχικὴ τελετὴ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τελειωθῆ χωρὶς τὴ θειοτάτη εὐχαριστία, ποὺ σὰν τὸ κορυφωμα τῶν ἐπὶ μέρος τελετῶν πραγματοποιεῖ τὴν ὁδήγησι τοῦ ὁμοιουμένου πρὸς τὸ Ἐνα καὶ μὲ τὴ θεοπαράδοτη δωρεὰ τῶν τελειωτικῶν μυστηρίων τελεσιουργεῖ τὴν κοινωνία του μὲ τὸν Θεό. Ἀφοῦ λοιπὸν κάθε ἄλλη ἱεραρχικὴ τελετὴ, μένοντας ἀτελής, δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτύχη τὴν κοινωνία καὶ σύναξί μας πρὸς τὸ Ἐνα καὶ λόγῳ τοῦ ἀτελέστου θὰ ἔπρεπε νὰ στερηθῆ καὶ τῆς ιδιότητος τῆς τελετῆς, τὸ δὲ τέλος καὶ τὸ κορυφωμα ὅλων τῶν τελετῶν εἶναι ἢ μετάδοσις τῶν θεαρχικῶν μυστηρίων στὸν μυσούμενο, εἶναι εὐλογο ὅτι ἢ ἱεραρχικὴ σύνεσις εὗρηκε γι' αὐτὴν μιὰ κυριολεκτικὴ ἐπωνυμία ποὺ ἀνταποκρίνεται στὴν ἀληθινὴ τῆς ἐνέργεια: σύναξι.

Αὐτὸ ἄλλωστε πράττομε καὶ στὴν ἱερὴ τελετὴ τῆς θεογενεσίας³· ἐπειδὴ μεταδίδει τὸ πρῶτο φῶς κι' εἶναι ἀρχὴ ὅλων τῶν θείων φωταγωγιῶν, ἀπὸ τὸ τελούμενο τὴν ὑμνοῦμε μὲ τὴν ἀληθινὴ ἐπωνυμία τοῦ φωτίσματος. Ἄν καὶ πραγματικὰ σὲ ὅλες τὶς ἱεραρχικὲς τελετὲς εἶναι κοινὸ τὸ νὰ μεταδίδουν ἱερὸ φῶς στοὺς μυσούμενους, αὐτὴ ἐδῶ ὅμως μοῦ ἐδώρισε τὴν πρώτη θέα καὶ διὰ τοῦ ἀρχικοῦ φωτὸς αὐτῆς φωταγωγοῦμαι πρὸς τὴν ἐποψία τῶν ἄλλων ἱερῶν μυστηρίων.

Ἐπειτα ἀπὸ αὐτά, ἃς ἐξετάσωμε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κι' ἃς παρατηρήσωμε ἱεραρχικῶς στὶς λεπτομέρειές τῆς τὴν ἀκριβῆ ἱερουργία καὶ τὴ θεωρία τῆς ἀγιωτάτης τελετῆς.

2. Διεσπασμένες, χωριστές.

3. Τοῦ βαπτίσματος.

β'. Μυστήριον συνάξεως, εἴτουν κοινωνίας

1 Ὁ μὲν ἱεράρχης, εὐχὴν ἱερὰν ἐπὶ τοῦ θεοῦ θυσιαστηρίου
 τελέσας, ἐξ αὐτοῦ τοῦ θυμιᾶν ἀρξάμενος ἐπὶ πᾶσαν ἔρχεται τὴν
 τοῦ ἱεροῦ χώρου περιοχὴν· ἀναλύσας δὲ πάλιν ἐπὶ τὸ θεῖον θυ-
 σιαστήριον, ἀπάρχεται τῆς ἱερᾶς τῶν ψαλμῶν μελωδίας, συν-
 5 αδούσης αὐτῷ τὴν ψαλμικὴν ἱερολογίαν ἀπάσης τῆς ἐκκλησια-
 στικῆς διακοσμήσεως. Ἐξῆς δὲ διὰ τῶν λειτουργῶν ἢ τῶν
 ἀγιογράφων δέλτων ἀνάγνωσις ἀκολουθῶς γίνεται· καὶ μετὰ
 ταύτας ἔξω γίνονται τῆς ἱερᾶς περιοχῆς οἱ κατηχούμενοι καὶ
 πρὸς αὐτοῖς οἱ ἐνεργούμενοι καὶ οἱ ἐν μετανοίᾳ ὄντες, μένουσι δὲ
 10 οἱ τῆς τῶν θεῶν ἐποψίας καὶ κοινωνίας ἄξιοι.

2 Τῶν λειτουργῶν δὲ οἱ μὲν ἐστᾶσι παρὰ τὰς τοῦ ἱεροῦ πύ-
 λας συγκεκλεισμένας, οἱ δὲ ἄλλο τι τῶν τῆς οἰκείας τάξεως
 ἐνεργοῦσιν. Οἱ δὲ τῆς λειτουργικῆς διακοσμήσεως ἔκκριτοι σὺν
 τοῖς ἱερεῦσιν ἐπὶ τοῦ θεοῦ θυσιαστηρίου προτιθέασιν τὸν ἱερὸν
 15 ἄρτον καὶ τὸ τῆς εὐλογίας ποτήριον, προομολογηθείσης ὑπὸ
 παντὸς τοῦ τῆς ἐκκλησίας πληρώματος τῆς καθολικῆς ὑμνολο-
 γίας. Πρὸς οἷς ὁ θεῖος ἱεράρχης εὐχὴν ἱερὰν τελεῖ καὶ τὴν ἀγίαν
 εἰρήνην ἅπασιν διαγγέλλει· καὶ ἀσπασαμένων ἀλλήλους ἀπάν-
 των ἢ μυστικῆ τῶν ἱερῶν πτυχῶν ἀνάρρησις ἐπιτελεῖται. Καί,
 20 νιψαμένων τὰς χεῖρας ὕδατι τοῦ ἱεράρχου καὶ τῶν ἱερέων, ὁ μὲν
 ἱεράρχης ἐν μέσῳ τοῦ θεοῦ θυσιαστηρίου καθίσταται, περιε-
 στᾶσι δὲ μόνοι μετὰ τῶν ἱερέων οἱ τῶν λειτουργῶν ἔκκριτοι.
 Καὶ τὰς ἱερὰς θεουργίας ὁ ἱεράρχης ὑμνήσας, ἱεουργεῖ τὰ θειό-
 τата καὶ ὑπ' ὄψιν ἄγει τὰ ὑμνημένα διὰ τῶν ἱερῶς προκειμένων

3α. Τῶν περικοπῶν τοῦ εὐαγγελίου καὶ τῶν ἐπιστολῶν.

4. Θὰ ἐπαναλάβωμε ὅτι λειτουργοὶ εἶναι οἱ διάκονοι, ἐδῶ ὁμως συμπερι-
 λαμβάνονται σ' αὐτοὺς καὶ οἱ ὑποδιάκονοι καὶ οἱ θυρωροί. Διάκονοι ἐδῶ εἶναι
 οἱ ἔκκριτοι λειτουργοί.

2. Τὸ μυστήριον τῆς συνάξεως, δηλαδή τῆς κοινωνίας

1 Ἀφοῦ ἀναπέμψη ἱερὴ εὐχὴ ὁ ἱεράρχης ἐπὶ τοῦ θείου θυσιαστηρίου, ἀρχίζοντας νὰ θυμιάζη ἀπ' αὐτὸ ἔρχεται σὲ ὄλο τὸν περίγυρο τοῦ ἱεροῦ χώρου· κι' ὅταν ἐπιστρέψῃ πάλι στὸ θεῖο θυσιαστήριον, ἀρχίζει τὴν ἱερὴ μελώδησι τῶν ψαλμῶν, ἐνῶ μαζὶ μὲ αὐτὸν συμπάλλει τὴν ὑμνολογία ὅλη ἢ ἐκκλησιαστικὴ διακόσμησις. Ἐπειτα γίνεται ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀγίων δέλτων^{3α} κατὰ σειρά ἀπὸ τοὺς λειτουργοὺς καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσι ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν ἱερὴν περιοχὴ οἱ κατηχούμενοι καὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς οἱ ἐνεργούμενοι καὶ οἱ εὐρισκόμενοι σὲ μετάνοια, ἐνῶ μέσα μένουν ὅσοι εἶναι ἄξιοι τῆς ἐποψίας καὶ κοινωνίας τῶν θείων μυστηρίων.

2 Ἀπὸ τοὺς λειτουργοὺς⁴ ἄλλοι μὲν στέκονται δίπλα στὶς πύλες τοῦ ἱεροῦ, ποὺ εἶναι κλεισμένες, οἱ ἄλλοι ἐκτελοῦν κάποιον ἄλλο ἔργο ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἀρμόζουν στὴν τάξι τους· οἱ δὲ πρόκριτοι τῆς λειτουργικῆς διακοσμήσεως τοποθετοῦν τὸν ἱερὸ ἄρτο καὶ τὸ ποτήριον τῆς θείας εὐλογίας ἐπάνω στὸ θεῖο θυσιαστήριον, ἀφοῦ ἀπαγγελθῆ πρωτύτερα ἢ ὁμολογία τῆς πίστεως⁵ ἀπὸ ὄλο τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπάνω σ' αὐτὰ ὁ ἱεράρχης ἀναπέμπει ἱερὴ εὐχὴ καὶ διαγγέλλει σὲ ὄλους τὴν ἀγία εἰρήνην· καί, ἀφοῦ ὄλοι ἀσπασθοῦν ἀλλήλους, γίνεται ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἱερῶν διπτύχων. Ἀφοῦ δὲ ὁ ἱεράρχης καὶ οἱ ἱερεῖς νίψουν τὰ χέρια τους μὲ ὕδωρ, ὁ μὲν ἱεράρχης στέκεται στὸ μέσο τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου, τὸν περιβάλλουν δὲ μαζὶ μὲ τοὺς ἱερεῖς μόνον οἱ πρόκριτοι λειτουργοί. Καὶ ὁ ἱεράρχης, ἀφοῦ διηγηθῆ τὰ ἀποτελέσματα τῶν θείων ἐνεργειῶν ἱεουργεῖ τὰ θειότατα μυστήρια καὶ τὰ παρουσιάζει καθαγιασμένα στὴ θέα τῶν παρόντων διὰ τῶν ἱερῶς προσκειμένων συμβόλων· κι' ἀφοῦ ἔτσι

5. Ἡ ἐδῶ καλουμένη «καθολικὴ ὑμνολογία» εἶναι τὸ σύμβολο τῆς πίστεως ποὺ εἶχε εἰσαχθῆ στὴ λειτουργία στὰ τέλη τοῦ 5ου αἰῶνος.

συμβόλων· καὶ τὰς δωρεὰς τῶν θεουργιῶν ὑποδείξας, εἰς κοινω-
 νωνίαν αὐτῶν ἱεράν αὐτός τε ἔρχεται καὶ τοὺς ἄλλους προτρέ-
 πεται. Μετασχὼν δὲ καὶ μεταδοὺς τῆς θεαρχικῆς κοινωνίας, εἰς
 εὐχαριστίαν ἱεράν καταλήγει, τῶν πολλῶν μὲν εἰς μόνα τὰ θεῖα
 5 σύμβολα παρακυψάντων, αὐτοῦ δὲ ἀεὶ τῷ θεαρχικῷ Πνεύματι
 πρὸς τὰς ἀγίας τῶν τελουμένων ἀρχὰς ἐν μακαρίοις καὶ νοητοῖς
 θεάμασιν ἱεραρχικῶς ἐν καθαρότητι τῆς θεοειδοῦς ἕξεως ἀνα-
 γομένου.

γ'. Θεωρία

1 Δεῦρο δὴ οὖν, ὦ παῖ καλέ, μετὰ τὰς εἰκόνας ἐν τάξει καὶ ἱε-
 10 ρῶς ἐπὶ τὴν θεοειδῆ τῶν ἀρχετύπων ἀλήθειαν, ἐκεῖνο τοῖς ἔτι
 τελειουμένοις εἰς ἐναρμόνιον αὐτῶν ψυχαγωγίαν εἰπὼν, ὡς
 οὐδὲ τῶν συμβόλων ἢ ποικίλη καὶ ἱερά σύνθεσις ἀνόνητος αὐ-
 τοῖς ὑπάρχει καὶ μέχρι τῶν ἐκτὸς φαινομένη μόνον. Αἱ μὲν ἱε-
 ρώταται τῶν Λογίων ᾠδαὶ καὶ ἀναγνώσεις διδακαλίαν αὐτοῖς
 15 ἐναρέτου ζωῆς ὑφηγοῦνται, καὶ πρό γε τούτου τὴν παντελεῆ τῆς
 φθοροποιοῦ κακίας ἀποκάθαρσιν, ἢ δὲ θειοτάτη τοῦ ἐνὸς καὶ
 ταύτου καὶ ἄρτου καὶ ποτηρίου κοινῆ καὶ εἰρηναία μετάδοσις
 ὁμοτροπίαν αὐτοῖς ἐνθεον ὡς ὁμοτρόφοις νομοθετεῖ, καὶ τοῦ
 θειοτάτου δείπνου καὶ ἀρχισυμβόλου τῶν τελουμένων εἰς
 20 μνήμην ἱεράν ἄγει· καθ' ὃ καὶ αὐτός ὁ τῶν συμβόλων δημιουργ-
 γὸς ἀποκληροῖ δικαιοτάτα τὸν οὐχ ὀσίως αὐτῷ καὶ ὁμοτρόπως
 τὰ ἱερά συνδειπνήσαντα, διδάσκων εὐαγῶς τε ἅμα καὶ θεοπρε-
 πῶς, ὡς ἢ καθ' ἕξιν ἀληθῆς ἐπὶ τὰ θεῖα προσέλευσις τὴν πρὸς
 τὸ ὁμοιον αὐτῶν κοινωνίαν τοῖς προσιούσι χαρίζεται.

2 Ταῦτα μὲν οὖν, ὡς ἔφην, ἐπὶ τὰ τῶν ἀδύτων προπύλαια

δείξη τις δωρεές τῶν θεϊκῶν ἐνεργειῶν ἔρχεται ὁ ἴδιος σὲ κοινωνία τους καὶ προτρέπει τοὺς ἄλλους νὰ προσέλθουν σ' αὐτήν. Ἀφοῦ δὲ μετάσχη καὶ μεταδώση τὴ θεαρχικὴ κοινωνία, καταλήγει στὴν ἱερὴ εὐχαριστία. Ἔτσι, ἐνῶ οἱ πολλοὶ μόνο τὰ θεῖα σύμβολα παρατήρησαν, αὐτὸς ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὸ θεαρχικὸ Πνεῦμα ἀνυψώνεται πάντοτε ἱεραρχικῶς πρὸς τις ἅγιες ἀρχές τῶν τελουμένων μὲ τὴ βοήθεια τῶν μακαρίων καὶ νοητῶν θεαμάτων καὶ τῆς καθαρότητος τῆς θεοειδοῦς ἑξεώς του.

3. Θεωρία

1 Ἐμπρὸς λοιπὸν τώρα, καλέ μου υἱέ, ἔπειτα ἀπὸ αὐτὲς τις εἰκόνες ἃς μεταβοῦμε μὲ τάξι καὶ ἱερότητα πρὸς τὴ θεοειδῆ ἀλήθεια τῶν ἀρχετύπων, ἀφοῦ εἰπῶ σ' αὐτοὺς ποὺ εὐρίσκονται ἀκόμη στὸ δρόμο τῆς τελειώσεως γιὰ κατάλληλη διδασχὴ τους, ὅτι δὲν εἶναι ἀνωφελὴς γι' αὐτοὺς οὔτε ἡ ποικίλη καὶ σύνθετη ὑπόστασις τῶν ἱερῶν συμβόλων, ἔστω καὶ ἂν μόνο ἐξωτερικῶς φαίνεται. Ἔτσι οἱ ἱερώτατες ὡδὲς τῶν Λογίων καὶ τὰ ἀναγνώσματα παραδίδουν σ' αὐτοὺς τὴ διδασκαλία τῆς ἐνάρετης ζωῆς καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸ τὴν πλήρη ἀποκάθαρσι ἀπὸ τὴ φθοροποιὸ κακία. Ἐξ ἄλλου ἡ κοινὴ καὶ εἰρηνικὴ θεία μετάδοσις ἀπὸ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἴδιο ἄρτο καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο ποτήριον προσδιορίζει γι' αὐτοὺς τὴν ἱερὴ μνήμη τοῦ θειοτάτου δεῖπνου καὶ ἀρχισυμβόλου τῶν μυστηριακῶν τελετῶν⁶. Κατὰ τὸ δεῖπνον τοῦτο ὁ δημιουργὸς τῶν συμβόλων δικαιοτάτα ἀποκλήρωσε τὸν ἄνθρωπον ποὺ συνεδείπνησε μαζί του στὴν ἱερὴ ἐστίασι ὄχι ὁσίως καὶ ὁμοτρόπως^{6α}, διδάσκοντας ἀγίως καὶ θεοπρεπῶς ὅτι ἡ ἐνσυνείδητη προσέλευσις στὰ θεῖα χαρίζει τὴν κοινωνία πρὸς τὸ ὁμοίόν τους.

2 Ἄς ἀφήσωμε ὁμως, ὅπως εἶπα, αὐτὰ ποὺ εἶναι καλῶς

6. Ἀρχισύμβολο τῶν τελουμένων εἶναι ὁ μυστικὸς δεῖπνος τοῦ Κυρίου.

6α. Τὸν Ἰούδα τὸν Ἰσκαριώτη.

καλῶς διαγεγραμμένα τοῖς ἀτελέσιν ἔτι πρὸς θεωρίαν αὐτάρκη καταλείποντες, εἰσέλθωμεν ἀπὸ τῶν αἰτιατῶν εἰς τὰ αἷτια κατὰ τὴν ἱερὰν ἡμῶν σύναξιν καὶ τὴν εὐπρεπῆ τῶν νοητῶν, Ἰησοῦ φωταγωγοῦντος, ὁψόμεθα θεωρίαν, τὸ μακάριον ἀποστίλβουσαν ἐμφανῶς τῶν ἀρχετύπων κάλλος. Ἀλλά, ὡς θειοτάτη καὶ ἱερὰ τελετή, τὰ περικείμενά σοι συμβολικῶς ἀμφιέσματα τῶν αἰνιγμάτων ἀποκαλυψαμένη, τηλαυγῶς ἡμῖν ἀναδείχθητι καὶ τὰς νοεράς ἡμῶν ὄψεις ἐνιαίου καὶ ἀπερικαλύπτου φωτὸς ἀποπλήρωσον.

- 3 Δεῖ δὴ ἡμᾶς ἐντὸς παρεῖναι τῶν πανιέρων, οἶομαι, τὸ νοητὸν τοῦ πρώτου τῶν ἀγαλμάτων ἀπογυμνώσαντας, εἰς τὸ θεοειδὲς αὐτοῦ κάλλος ἐνατενίσαι καὶ τὸν ἱεράρχην ἐνθέως ἰδεῖν ἀπὸ τοῦ θείου θυσιαστηρίου μέχρι τῶν ἐσχάτων τοῦ ἱεροῦ μετ' εὐοσμίας ἰόντα καὶ πάλιν ἐπ' αὐτῷ τελειωτικῶς ἀποκαθιστάμενον.
- 15 Ἡ τε γὰρ ὑπὲρ πάντα θεαρχικὴ μακαριότης, εἰ καὶ ἀγαθότητι θείᾳ πρόεισιν εἰς τὴν τῶν μετεχόντων αὐτῆς ἱερὰν κοινωνίαν, ἀλλ' οὐκ ἔξω τῆς κατ' οὐσίαν ἀκινήτου στάσεως καὶ ἰδρύσεως γίνεταί, καὶ πᾶσι δὲ τοῖς θεοειδέσιν ἀναλόγως ἐλλάμπει, περὶ ἐαυτὴν ὄντως οὐσα καὶ τῆς οἰκείας ὄλως οὐ παρακινουμένη
- 20 ταυτότητος.

Ὡσαύτως ἡ θεία τῆς συνάξεως τελετή, κἄν, ἐνιαίαν καὶ ἀπλῆν ἔχουσα καὶ συνεπτυγμένην ἀρχὴν, εἰς τὴν ἱερὰν ποικιλίαν τῶν συμβόλων φιλανθρώπως πληθύνηται καὶ μέχρι πάσης χωρεῖ τῆς θεαρχικῆς εἰκονογραφίας, ἀλλ' ἐνοειδῶς ἐκ τούτων

25 αὐθις εἰς τὴν οἰκείαν μονάδα συνάγεται καὶ ἐνοποιεῖ τοὺς ἐπ' αὐτὴν ἱερῶς ἀναγομένους. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὴ θεοειδῆ τρόπον ὁ θεῖος ἱεράρχης, εἰ καὶ τὴν ἐνιαίαν αὐτοῦ τῆς ἱεραρχίας ἐπιστήμην ἀγαθοειδῶς εἰς τοὺς ὑποβεβηκότας κατάγει, τοῖς τῶν ἱερῶν αἰνιγμάτων πλήθεσι χρώμενος, ἀλλ' αὐθις, ὡς ἀπόλυτος

30 καὶ τοῖς ἥττοσιν ἀκατάσχετος, εἰς τὴν οἰκείαν ἀρχὴν ἀμειώτως

7. Ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ συμβολικὰ ἀποτελέσματα στὰ νοητὰ αἷτια.

γραμμένα ἐπάνω στὰ προπύλαια τῶν ἀδύτων γι' αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἀτελεῖς ἀκόμη γιὰ τὴν αὐτάρκη θεωρία. Κι' ἐμεῖς ἄς εἰσέλθωμε κατὰ τὴν ἱερὴ μας σύναξι ἀπὸ τὰ αἰτιατὰ στὰ αἴτια⁷ καὶ μὲ τὴ φωταγωγία τοῦ Ἰησοῦ ἄς δοκιμάσωμε τὴν ὠραία θεωρία τῶν νοητῶν, ποὺ ἄκτινοβολεῖ λαμπερὰ τὸ μακάριο κάλλος τῶν ἀρχετύπων. Ἀλλά, ὦ θειοτάτη καὶ ἱερὴ τελετὴ, ἀποκαλύπτοντας τὰ ἐνδύματα τῶν αἰνιγμάτων ποὺ σὲ περιβάλλουν συμβολικῶς, ἐμφανίσου σ' ἐμᾶς λαμπρῶς καὶ γέμισε τὶς νοερὲς ὄψεις μας μ' ἐνιαῖο καὶ ἀπερικάλυπτο φῶς.

- 3 Πρέπει λοιπόν, νομίζω, νὰ εἰσέλθωμε μέσα στὰ πανίερα, ὥστε, ἀφοῦ ἀπογυμνώσωμε τὸ νοητὸ στοιχεῖο τοῦ πρώτου ἀγάλματος⁸, ν' ἀτενίσωμε στὸ θεοειδὲς κάλλος του καὶ νὰ ἰδοῦμε τὸν ἱεράρχη νὰ προχωρῇ ἐνθέως, ξεκινώντας ἀπὸ τὸ θεῖο θυσιαστήριο, μὲ εὐωδία ἕως τὰ τελευταῖα σημεῖα τοῦ ἱεροῦ καὶ τέλος νὰ ἐπανέρχεται πάλι σ' αὐτό. Διότι ἢ ἐπάνω ἀπὸ ὅλα θεαρχικὴ μακαριότης, ἂν καὶ ἀπὸ θεῖα ἀγαθότητα προχωρεῖ γιὰ νὰ δοθῇ σὰν ἱερὴ κοινωνία σ' αὐτοὺς ποὺ τὴν δέχονται, δὲν ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν κατὰ τὴν οὐσία στάσι καὶ ἐδραίωσί της· καὶ ἐξ ἄλλου, ἐνῶ ἐλλάμπει σὲ ὅλους τοὺς θεοειδεῖς σύμφωνα μὲ τὴν προσληπτικὴ τους ἰκανότητα, εὐρίσκεται γύρω στὸν ἑαυτό της καὶ δὲν μετακινεῖται καθόλου ἀπὸ τὴν ταυτότητά της.

Παρομοίως καὶ ἡ τελετὴ τῆς συνάξεως, ἂν καὶ ἀπὸ ἐνιαία καὶ ἀπλῆ καὶ συνεπτυγμένη ἀρχὴ πληθύνεται φιλανθρωπῶς σὲ μιὰ ἱερὴ ποικιλία συμβόλων καὶ φθάνει ἕως ὀλόκληρη τὴ θεαρχικὴ εἰκονογραφία, ἔπειτα συνάγεται ἀπὸ αὐτὰ ἐνοειδῶς πάλι στὴ μονάδα της κι' ἐνοποιεῖ τοὺς ἀναγομένους πρὸς αὐτὴν εὐλαβῶς. Κατὰ τὸν ἴδιο λοιπὸν θεοειδῆ τρόπο ὁ θεῖος ἱεράρχης, ἂν καὶ ἀγαθοειδῶς μεταβιβάζει πρὸς τοὺς ὑφισταμένους του τὴν ἐνιαία ἐπιστήμη τῆς ἱεραρχίας του, χρησιμοποιοῦντας γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸ τὰ πλήθη τῶν ἱερῶν αἰνιγμάτων, ὅμως πάλι σὰν ἐλεύθερος καὶ ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὰ κατώτερα πράγματα ποὺ εἶναι, ἐπανέρχεται στὴν ἀφετηρία του χωρὶς καμμιά μείωσι καί,

8. Μέσα στὸ ἱερὸ τῶν ἀρχαίων ναῶν, στὸ σηκό, ὑπῆρχε τὸ ἄγαλμα τῆς θεότητος.

ἀποκαθίσταται, καὶ τὴν εἰς τὸ ἐν αὐτοῦ νοερὰν ποιησάμενος εἴσοδον, ὄρᾳ καθαρῶς τοὺς τῶν τελουμένων ἐνοειδεῖς λόγους, τῆς ἐπὶ τὰ δεύτερα φιλανθρώπου προόδου τὸ πέρας τὴν εἰς τὰ πρῶτα θειοτέραν ἐπιστροφὴν ποιούμενος.

4 Ἡ δὲ τῶν ψαλμῶν ἱερολογία συνουσιωμένη πᾶσι σχεδὸν τοῖς ἱεραρχικοῖς μυστηρίοις, οὐκ ἔμελλεν ἀπηρτηῆσθαι τοῦ πάντων ἱεραρχικωτάτου· πᾶσα μὲν γὰρ ἱερὰ καὶ ἀγιόγραφος δέλτος, ἢ τὴν ἐκ Θεοῦτων ὄντων γεννητὴν ὑπαρξίν τε καὶ διακόσμησιν, ἢ τὴν νομικὴν ἱεραρχίαν καὶ πολιτείαν, ἢ τῶν τοῦ θείου λαοῦ
10 κληροδοσιῶν διανεμήσεις καὶ κατασχέσεις, ἢ κριτῶν ἱερῶν ἢ βασιλέων σοφῶν ἢ ἱερέων ἐνθέων σύνεσιν, ἢ παλαιῶν ἀνδρῶν ἐν ποικιλίᾳ καὶ πλήθει τῶν ἀνιώντων ἀκατάσειστον ἐν καρτερίᾳ φιλοσοφίαν, ἢ τῶν πρακτέων σοφὰς ὑποθήκας, ἢ θείων ἐρώτων ἕσματα καὶ ἐνθέους εἰκόνας, ἢ τῶν ἐσομένων τὰς ὑπο-
15 φητικὰς προαναρρήσεις, ἢ τὰς ἀνδρικὰς Ἰησοῦ θεουργίας, ἢ τὰς τῶν αὐτοῦ μαθητῶν θεοπαραδότους καὶ θεομιμήτους πολιτείας καὶ ἱερὰς διδασκαλίας, ἢ τὴν κρυφίαν καὶ μυστικὴν ἐποψίαν τοῦ τῶν μαθητῶν ἀγαπητοῦ καὶ θεσπεσίου, ἢ τὴν ὑπερκόσμιον Ἰησοῦ θεολογίαν τοῖς πρὸς θέωσιν ἐπιτηδεύουσιν ὑφηγήσατο, καὶ
20 ταῖς ἱεραῖς τῶν τελετῶν καὶ θεοειδέσιν ἀναγωγαῖς συνερρίζωσεν. Ἡ δὲ τῶν θείων ᾠδῶν ἱερογραφία, σκοπὸν ἔχουσα τὰς θεολογίας τε καὶ θεουργίας ἀπάσας ὑμνῆσαι καὶ τὰς τῶν θείων ἀνδρῶν ἱερολογίας τε καὶ ἱερουργίας αἰνέσαι, καθολικὴν ποιεῖται τῶν θείων ᾠδὴν καὶ ἀφήγησιν, πρὸς πάσης ἱεραρχικῆς τε-

9. Ἡ Γένεσις.

10. Ἐξοδος, Δευτερονόμιον,

11. Ἀριθμοί, Ἰησοῦς Ναυῆ.

12. Κριταί.

13. Βιβλία Βασιλειῶν καὶ Παραλειπομένων.

14. Ἔσδρας, Νεεμίας.

15. Ἰώβ.

16. Σοφιολογικὰ Βιβλία.

17. Ἄσμα Ἀσμάτων.

ἀφοῦ εἰσέλθη στὸ Ἔνα νοερῶς, βλέπει καθαρὰ τοὺς ἐνοειδεῖς λόγους τῶν τελουμένων. Ἔτσι τὸ τέλος τῆς φιλόανθρωπης πορείας του πρὸς τὰ δεύτερα τὸ καθιστᾶ σημεῖο θειότερης ἐπιστροφῆς πρὸς τὰ πρῶτα.

4 Ἡ δὲ ἀπαγγελία τῶν ψαλμῶν, ἀφοῦ εἶναι ἐντεταγμένη σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ ἱεραχικὰ μυστήρια, δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀπουσιάση ἀπὸ τὸ ἱεραρχικώτερο μυστήριον. Διότι ὅλη ἡ ἱερὴ καὶ ἀγιόγραφη βίβλος διδάσκει σ' αὐτοὺς πὺ εἶναι ἱκανοὶ γιὰ θέωσι τὴν γένεσι καὶ διακόσμησι τῶν ὄντων ἀπὸ τὸ Θεό⁹, ἢ τὴ νομικὴ μωσαϊκὴ ἱεραρχία καὶ πολιτεία¹⁰ ἢ τὶς διανομὲς τῶν κληροδοσιῶν στὸν θεῖο λαὸ καὶ τὶς καταλήψεις των ἀπ' αὐτὸν¹¹ ἢ τὴ σύνεσι ἱερῶν κριτῶν¹², σοφῶν βασιλέων¹³, ἐνθέων ἱερέων¹⁴, ἢ τὴν ἀδιατάρακτη καὶ φιλοσοφημένη καρτερία παλαιῶν ἀνδρῶν πὺ περιέπεσαν σὲ ποικίλες καὶ πολυάριθμες θλίψεις¹⁵ ἢ σοφὲς ὑποθῆκες περὶ τῆς διαγωγῆς¹⁶ ἢ ἄσματα καὶ ἐνθεες εἰκόνες θεῶν ἐρώτων¹⁷ ἢ προφητικὲς ἀναγγελίες περὶ μελλοντικῶν γεγονότων¹⁸, ἢ τὶς ἀνθρώπινες καὶ τὶς θεῖες ἐνέργειες τοῦ Ἰησοῦ¹⁹ ἢ τὶς θεοπαράδοτες καὶ θεομίμητες πολιτεῖες²⁰ καὶ τὶς ἱερὲς διδασκαλίες τῶν μαθητῶν του²¹, ἢ τὴν κρυφὴ καὶ μυστικὴ ἐποψία τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ θεσπεσίου τῶν μαθητῶν²² ἢ τὴν ὑπερκόσμια θεολογία τοῦ Ἰησοῦ²³ καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ συνερρίζωσε μὲ τὶς ἱερὲς καὶ θεοειδεῖς ἀναγωγὲς τῶν τελετῶν. Ἰδιαιτέρως δὲ ἡ ἱερογραφία τῶν θεῶν ὠδῶν²⁴, πὺ ἔχει σκοπὸ νὰ ὑμνήσῃ ὅλους τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ αἰνέσῃ τὶς ἱερὲς ρήσεις καὶ ἐνέργειες τῶν θεῶν ἀνδρῶν, παρουσιάζει μιὰ καθολικὴ ἐξύμνησι καὶ ἀφήγησι περὶ τῶν θεῶν πραγμάτων πὺ σ' ἐκείνους πὺ τὸν χησιμοποιοῦν εὐθέως προκαλεῖ ἐπιτηδειότη-

18. Προφητεῖες.

19. Συνοπτικὰ εὐαγγέλια.

20. Πράξεις Ἀποστόλων.

21. Ἐπιστολὲς Ἀποστόλων.

22. Ἀποκάλυψις.

23. Εὐαγγέλιο Ἰωάννη.

24. Οἱ Ψαλμοί.

λετῆς ὑποδοχὴν καὶ μετάδοσιν, ἕξιν οἰκείαν ἐμποιοῦσα τοῖς ἐν-
θέως αὐτὴν ἱερολογοῦσιν.

5 Ὅταν οὖν ἡ περιεκτικὴ τῶν πανιέρων ὑμνολογία τὰς ψυ-
χικὰς ἡμῶν ἕξεις ἐναρμονίως διαθῆ ἡ πρὸς τὰ μικρὸν ὕστερον ἱε-
5 ρουργηθησόμενα, καὶ τῇ τῶν θεῶν ὠδῶν ὁμοφωνία τὴν πρὸς
τὰ θεῖα καὶ ἑαυτοῦς καὶ ἀλλήλους ὁμοφροσύνην, ὡς μιᾶ καὶ
ὁμολόγῳ τῶν ἱερῶν χορείᾳ, νομοθετήσῃ, τὰ συντετμημένα καὶ
συνεσκιασμένα μᾶλλον ἐν τῇ νοερᾷ τῶν ψαλμῶν ἱερολογία διὰ
10 ταῖς ἱερωτάταις τῶν ἀγιογράφων συντάξεων ἀναγνώσεσιν. Ἐν
ταύταις ὁ βλέπων ἱερῶς ὄψεται τὴν ἐνοειδῆ καὶ μίαν ἔμπνευσιν,
ὡς ὑφ' ἐνὸς τοῦ θεαρχικοῦ Πνεύματος κεκινημένην. Ὅθεν εἰ-
κότως ἐν κόσμῳ μετὰ τὴν ἀρχαιοτέραν παράδοσιν ἢ καινὴ Δια-
θήκη κηρύσσεται, τῆς ἐνθέου καὶ ἱεραρχικῆς τάξεως ἐκεῖνο, οἷ-
15 μαι, δηλούσης, ὡς ἡ μὲν ἔφη τὰς ἐσομένας Ἰησοῦ θεουργίας, ἡ
δὲ ἐτέλεσε, καὶ ὡς ἐκεῖνη μὲν ἐν εἰκόσι τὴν ἀλήθειαν ἔγραψεν,
αὕτη δὲ παροῦσαν ὑπέδειξε· τῶν γὰρ ἐκείνης προαναρρήσεων ἢ
κατὰ ταύτην τελεσιουργία τὴν ἀλήθειαν ἐπιστώσατο, καὶ ἔστι
τῆς θεολογίας ἢ θεουργίας συγκεφαλαίωσις.

6 Τούτων οἱ μὲν ἀπεριστάλιπτοι καθόλου τῶν ἱερῶν τελε-
τῶν οὐδὲ τὰς εἰκόνας ὀρῶσιν, ἀναιδῶς ἀπειπάμενοι τὴν
σωτηριώδη τῆς θεογενεσίας μύησιν, καὶ τοῖς Λογίοις ὀλεθρίως
ἀντιφθεγξάμενοι τό, «ὁδοὺς σου εἰδέναί οὐ βούλομαι». Τοὺς δὲ
κατηχομένους ἐνεργουμένους τε καὶ τοὺς ἐν μετανοίᾳ ὄντας ὁ
25 τῆς ἀγίας ἱεραρχίας θεσμὸς ἐφήσιν μὲν ἐπακοῦσαι τῆς ψαλμικῆς
ἱερολογίας καὶ τῆς ἐνθέου τῶν πανιέρων Γραφῶν ἀναγνώσεως·
εἰς δὲ τὰς ἐξῆς ἱεουργίας καὶ θεωρίας οὐ συγκαλεῖται τούτους,
ἀλλὰ τοὺς τελείους τῶν τελεσιουργῶν ὀφθαλμούς. Ἔστι γὰρ ἡ

25. Ἐδῶ ὁ ὄρος θεολογία ἔχει τὴν ἐννοια τοῦ προεξαγγελτικοῦ προφητι-
κοῦ λόγου περὶ ἐλεύσεως τοῦ Θεοῦ. Ὁ ὄρος θεουργία ἔχει τὴν ἐννοια τῆς πρα-
γματοποιήσεως αὐτοῦ τοῦ λόγου μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν. Ἔτσι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη
εἶναι θεολογία, ἡ Καινὴ εἶναι θεουργία.

τα, ὥστε νὰ ὑποδεχθοῦν καὶ μεταδώσουν κάθε ιεραρχικὴ τελετή.

5 Ὅταν λοιπὸν ἡ ὑμνολογία, ὡς περιεκτικὴ τῶν πανιέρων πραγμάτων, διαθέσῃ τὶς ψυχικὲς τῆς ἕξεις ἀρμονικὰ πρὸς ἐκεῖνα ποὺ θὰ ἱερουργηθοῦν λίγο ἀργότερα καὶ μὲ τὴν ὁμοφωνία τῶν θείων ᾠδῶν ἐπιβάλλῃ τὴν ὁμοιοφροσύνη μας πρὸς τὰ θεῖα, πρὸς τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ πρὸς ἀλλήλους, σὰν ἐνιαία καὶ ὁμολογη χορωδία ἱερῶν ἀνδρῶν, τότε τὰ περιλαμβανόμενα στὴ νεορὴ ὑμνολογία τῶν ψαλμῶν κάπως συντετμημένα καὶ συνεσκιασμένα διευρύνονται μὲ τὰ ἱερώτατα ἀναγνώσματα τῶν ἀγιογραφικῶν κειμένων ποὺ περιέχουν περισσότερες καὶ σαφέστερες εἰκόνες καὶ διδαχές. Ὅποιος παρατηρεῖ σ' αὐτὰ εὐλαβῶς, θὰ διακρίνῃ τὴν ἐνοειδῆ καὶ μοναδικὴ ἔμπνευσι ποὺ κινεῖται ἀπὸ τὸ ἕνα θεαρχικὸ Πνεῦμα. Εὐλόγως λοιπὸν μετὰ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη κηρύσσεται μὲ τὴ σειρά τῆς ἡ Καινῆ Διαθήκης· καὶ νομίζω ὅτι αὐτὴ ἡ ἐνθεη καὶ ιεραρχικὴ τάξις δηλώνει τοῦτο· ὅτι ἐκείνη μὲν ἀνήγγειλε τὶς μελλοντικὲς θεῖες ἐνέργειες τοῦ Ἰησοῦ, αὐτὴ δὲ τὶς περιγράφει ἐκτελούμενες, ὅτι ἐκείνη μὲν ἐζωγράφησε τὴν ἀλήθεια μὲ εἰκόνες, αὐτὴ δὲ τὴν ἔδειξε παρούσα· διότι τῶν προαναγγελιῶν ἐκείνης τὴν ἀλήθεια ἐπεβεβαίωσε ἡ πραγματοποίησις κατ' αὐτήν, κι' ἔτσι ἡ θεουργία εἶναι συγκεφαλαίωσις τῆς θεολογίας²⁵.

6 Ὅσοι δὲν ἔχουν ἀκούσει καθόλου τὶς σάλπιγγες τῶν ἱερῶν τελετῶν, οἱ ἀκατήχητοι, δὲν βλέπουν οὔτε κἂν τὶς ἐκόνες, ἐπειδὴ ἀρνήθησαν ἀναιδῶς τὴ διδαχὴ περὶ τῆς θεογενεσίας καὶ ἀντεῖπαν ὀλεθρίως πρὸς τὰ Λόγια τό, «δὲν θέλω νὰ γνωρίζω τοὺς δρόμους σου»²⁶. Στοὺς κατηχουμένους, στοὺς ἐνεργουμένους καὶ στοὺς εὐρισκομένους σὲ μετάνοια ὁ κανὼν τῆς ἀγίας ιεραρχίας ἐπιτρέπει ν' ἀκούσουν τὴν ἱερά ψαλμωδία καὶ τὴν ἐνθεη ἀνάγνωσι τῶν πανιέρων Γραφῶν· δὲν τοὺς συγκαλεῖ ὁμως στὶς ἐπόμενες ἱεουργίαι καὶ θεωρίαι, ἀλλὰ σ' αὐτὲς καλεῖ μόνο τοὺς τελείους ὀφθαλμοὺς τῶν μυημένων. Διότι ἡ θεοειδῆς ἱε-

26. Ἰωβ 21,14.

θεοειδῆς ἱεραρχία δικαιοσύνης ἱερᾶς ἀνάπλεως καὶ τὸ κατ' ἀξίαν ἐκάστῳ σωτηρίως ἀπονέμει, τὴν ἐναρμόνιον ἐκάστου τῶν θείων μέθεξιν ἐν συμμετρίᾳ καὶ ἀναλογίᾳ κατὰ καιρὸν ἱερῶς δωρουμένη.

5 Ἡ μὲν οὖν ἐσχάτη τοῖς κατηχομένοις ἀπονενέμηται τάξις· εἰσὶ γὰρ ἀμέθεκτοι καὶ ἀμύητοι παντὸς ἱεραρχικοῦ τελεστηρίου, μηδὲ τὴν κατὰ θείαν ἀπότεξιν ἐνθεον ἐσχηκότες ὕπαρξιν, ἀλλ' ἔτι πρὸς τῶν πατρικῶν λογίων μαιευόμενοι καὶ ζωοποιοῖς μορφώμασι διαπλαττόμενοι πρὸς τὴν ἐκ θεογενεσίας ἀρχίζων
10 καὶ ἀρχίφωτον καὶ μακαρίαν προαγωγὴν. Ὡσπερ οὖν, εἰ ἀτέλεστα καὶ ἀμόρφωτα προεκπέσοι τὰ κατὰ σάρκα βρέφη τῆς οἰκείας μαιεύσεως, ὡς ἀμβλωθρίδια καὶ ἐκτρώματα, τὴν ἀγέννητον καὶ ἄζωον καὶ ἀφώτιστον ἐπὶ γῆς ἀπόπτωσιν ἔξει καὶ οὐκ ἂν τις εὐφρονῶν εἴποι, πρὸς τὸ φαινόμενον ἀποσκοπῶν, ἐπὶ τὸ
15 φῶς αὐτὰ προαχθῆναι, τοῦ κατὰ γαστέρα σκότους ἀπαλλαγέντα (φαίη γὰρ ἂν ἡ τῶν σωμάτων ἐπιστημονικὴ προστάτις ἰατρικὴ τὸ φῶς ἐνεργεῖν εἰς τὰ δεκτικὰ τοῦ φωτός)· οὕτω καὶ τῶν ἱερῶν ἢ πάνσοφος ἐπιστήμη πρῶτα μὲν αὐτοὺς τῇ τῶν μορφωτικῶν καὶ ζωοποιῶν Λογίων εἰσαγωγικῇ τροφῇ μαιεύεται, τελεσφο-
20 ρήσασα δὲ τὴν πρὸς θεογενεσίαν αὐτῶν ὑπόστασιν, ἐνδίδωσι σωτηρίως αὐτοῖς ἐν τάξει τὴν πρὸς τὰ φωτοειδῆ καὶ τελεσιουργικὰ κοινωνίαν, νῦν δὲ ὡς ἀτελέστων ἀποδιαστέλλει τὰ τέλεια, τῆς τε εὐκοσμίας τῶν ἱερῶν προμηθουμένη καὶ τῆς τῶν κατη-
χουμένων ἐν θεοειδεῖ τῶν ἱεραρχικῶν τάξει μαιεύσεως καὶ
25 ζωῆς.

7 Ἡ δὲ τῶν ἐνεργουμένων πληθὺς ἀνίερων μὲν καὶ αὐτῆ, δευτέρα δὲ πρὸς τὸ ἄνω τῆς τῶν κατηχομένων ἐστὶν ἐσχατιᾶς. Οὐδὲ γὰρ ἴσον, ὡς οἶμαι, τοῦ παντελῶς ἀμυήτου καὶ τῶν θείων τελετῶν ἄκρως ἀκοινωνήτου τὸ μετουσίαν τινὰ τῶν ἱερωτάτων
30 ἐσχηκὸς τελεστηρίων, ἔτι δὲ ταῖς ἐναντίαις ἢ θέλξεσιν ἢ ταρχαῖς ἐνεσχημένον, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς ἢ τῶν πανιέρων θέα καὶ κοινωνία συστέλλεται, καὶ μάλα γε εἰκότως. Εἰ γὰρ ἐστὶν

ραρχία εἶναι γεμάτη ἱερὴ δικαιοσύνη καὶ ἀπονέμει στὸν καθένα κατὰ τὴν ἀξία του γιὰ χάρι τῆς σωτηρίας, δωρίζοντας ἱερῶς τὴν ἀρμονικὴ μέθεξι κάθε θείου πράγματος στὸν καιρὸ του μὲ συμμετρία καὶ ἀναλογία.

Ἡ τελευταία λοιπὸν τάξις ἔχει δοθῆ στουὺς κατηχουμένους, διότι αὐτοὶ εἶναι ἀμέτοχοι καὶ ἀμύητοι σὲ κάθε ἱεραρχικὴ τελετὴ καὶ δὲν ἔχουν κἂν τὴν ἔνθετη ὕπαρξι πού προσφέρει ἡ θεία γέννησις μέσα τους, ἀλλὰ κνοφοροῦνται ἀκόμη μὲ τὰ πατρικὰ Λόγια καὶ διαπλάσσονται σὲ ζωοποιῆς μορφές γιὰ μιὰ ἀρχίζωη, ἀρχίφωτη καὶ μακάρια προέλευσι ἀπὸ τὴ θεογενεσία. Ὅπως λοιπὸν τὰ σαρκικὰ βρέφη, ἂν πέσουν πρὶν ἀπὸ τὴ γέννα τους ἀτελῆ κι ἀδιαμόρφωτα, ὡς ἀμβλώματα καὶ ἐκτρώματα, εὐρίσκουν μιὰ ἀγέννητη καὶ ἄζωη καὶ ἀφώτιστη πτῶσι ἐπὶ τῆς γῆς καὶ κανεὶς μυαλωμένος δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἰπῆ, παρατηρώντας τὰ φαινόμενα, ὅτι θὰ βγοῦν στὸ φῶς ἀπαλλασσόμενα ἀπὸ τὸ σκοτάδι τῆς κοιλιᾶς (διότι ἡ ἐπιστημονικὴ προστάτις τῶν σωμάτων ἰατρικὴ θὰ ἔλεγε ὅτι τὸ φῶς ἐνεργεῖ στὰ δεκτικὰ τοῦ φωτός)· ἔτσι καὶ ἡ πάνσοφη ἐπιστήμη τῶν ἁγίων πρῶτα τοὺς μαιεύει μὲ τὴν προκαταρκτικὴ τροφὴ τῶν διαμορφωτικῶν καὶ ζωοποιῶν Λογίων, ὅταν δὲ καταστήσῃ τὴν ὑπόστασί τους κατάλληλη γιὰ τὴ θεογενεσία, τοὺς προσφέρει σωτηριωδῶς τὴν κοινωνία μὲ τὶς φωτοειδεῖς καὶ τελεσιουργῆς ἀλήθειες. Τώρα ὁμως διαχωρίζει τὰ τέλεια ἀπὸ τὰ ἀτελῆ, λαμβάνοντας πρόνοια ἀφ' ἑνὸς μὲν γιὰ τὴν εὐκοσμία τῶν ἱερῶν μυστηρίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ γιὰ τὴν μαιέυσι καὶ ζωὴ τῶν κατηχουμένων κατὰ τὴν θεοειδῆ τάξι τῶν ἱεραρχικῶν θεσμῶν.

7 Τὸ πλῆθος τῶν ἐνεργουμένων, ἂν καὶ ἐπίσης ἀνίερο, εἶναι δεύτερο πρὸς τὰ ἄνω ἀπὸ τὸ τελευταῖο σημεῖο τῶν κατηχουμένων. Διότι, ὅπως νομίζω, ἐκεῖνος πού ἐδοκίμασε κάποια μετουσία τῶν ἱερωτάτων τελετῶν, ἂν καὶ εἶναι ἀκόμη ἐμπλεγμένος στὶς ἀντίθετες πρὸς αὐτὲς θελκτικότητες ἢ ταραχές, δὲν εἶναι στὸ ἴδιο ἐπίπεδο μὲ τὸν ἐντελῶς ἀμύητο καὶ ἀκοινώνητο τῶν θείων τελετῶν, ἀλλὰ καὶ γι' αὐτοὺς ἐπίσης εἶναι ἀπαγορευμένη ἡ θεὰ καὶ κοινωνία τῶν θείων μυστηρίων, καὶ πολὺ εὐλόγως.

ἀληθές, ὡς ὁ καθόλου θεῖος ἀνὴρ, ὁ τῶν θείων ἄξιος κοινωνός, ὁ πρὸς τὸ τοῦ κατ' αὐτὸν θεοειδοῦς ἄκρον ἐν παντελέσι καὶ τελειωτικαῖς θεώσεσιν ἀνηγμένος, οὐδὲ τὰ σαρκὸς ἐνεργήσει παρὰ τὴν κατὰ φύσιν ἀναγκαιότητα, καὶ τοῦτο εἰ τύχοι παρέρ-
 5 γως, ναὸς δὲ ἅμα καὶ ὄπαδός ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἀκροτάτῃ θεώσει τοῦ θεαρχικοῦ Πνεύματος ἔσται, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἐνιδρύων· οὐκ ἂν ὁ τοιοῦτός ποτε πρὸς τῶν ἐναντίων ἐνεργηθεῖη φαντασιῶν ἢ δειμάτων, γελάσεται δὲ αὐτὰ καὶ προσιόντα καταπαλαίσει καὶ ἐκδιώζεται καὶ δράσει μᾶλλον ἢ πείσεται καὶ πρὸς τῷ
 10 τῆς οἰκείας ἔξεως ἀπαθεῖ καὶ ἀνενδότῳ καὶ ἑτέροις ἰατρὸς ὀφθήσεται τῶν τοιούτων ἐνεργημάτων.

Οἴμαι δὲ ἐγὼ πρὸς τούτῳ, μᾶλλον δὲ οἶδα σαφῶς, ὡς ἡ τῶν ἱεραρχικῶν ἀμιγεστάτῃ διάκρισις πρὸ τούτων οἶδεν ἐνεργουμένους ἐναγεστάτην ἐνέργειαν, ὅσοι, τῆς θεοειδοῦς ἀποστάν-
 15 τες ζωῆς, ὁμόφρονές τε καὶ ὁμότροποι τοῖς ὀλεθρίοις γίνονται δαίμοσι, τὰ μὲν ὄντως ὄντα καὶ ἀθανάτως κτητὰ καὶ αἰωνίως ἡδέα δι' ἐσχάτην καὶ ἑαυτοῖς ὀλέθριον ἀνοησίαν ἀποστρεφόμενοι, τὴν πρόσυλον δὲ καὶ πολυπαθεστάτην ἀλλοίωσιν καὶ τὰς ὀλλυμένας καὶ φθοροποιούς ἡδονὰς καὶ τὴν ἀβέβαιον ἐν τοῖς
 20 ἀλλοτριῖσι, οὐκ οὔσαν, ἀλλὰ δοκοῦσαν, εὐπάθειαν ἐπιθυμοῦντες καὶ ἐνεργοῦντες. Πρῶτοι δ' οὖν οὔτοι καὶ κυριώτερον ἐκείνων ὑπὸ τῆς τοῦ λειτουργοῦ διακριτικῆς φωνῆς ἀφοριζέσθωσαν· οὐ γὰρ θεμιτὸν αὐτοῖς ἑτέρου τινὸς ἱεροῦ μετασχεῖν ἢ τῆς τῶν Λογίων ἐπιστρεπτικῆς ἐπὶ τὰ κρείττω διδασκαλίας.

25 Εἰ γὰρ ἡ τῶν θείων ὑπερκόσμιος ἱερουργία καὶ τοὺς ἐν μετανοίᾳ, καίτοι πρὸς αὐτὴν ἤδη γεγονότας, ἀποκηρύττεται, τὸν μὴ παντελῶς ἱερώτατον οὐ προσιεμένη, προσφωνεῖ δὲ καὶ τοῦτο πανάγνως, ὅτι «καὶ τοῖς κατὰ τι πρὸς τὸ τοῦ θεοειδοῦς ἄκρον ἀτελῶς ἐξασθενοῦσιν ἀθέατός εἰμι καὶ ἀκοινωνήτος» (ἀποσοβεῖ

26α. Κλασικὴ ρῆσις τῶν Ἰκαπαδοκῶν. Προέρχεται ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, Γοργίας 510B.

Ἐάν πραγματικὰ εἶναι ἀληθινὸ ὅτι ὁ ἐντελῶς θεῖος ἄνθρωπος, ὁ ἄξιος κοινωνὸς τῶν θείων πραγμάτων, ὁ ἐξυψωμένος πρὸς τὸ ἄκρον τῆς θεοειδεΐας του μὲ τις πλήρεις καὶ ὀλοκληρωτικὲς θεώσεις, δὲν πρόκειται οὔτε τὰ σαρκικὰ νὰ ἐνεργήσῃ παρὰ τὴν κατὰ φύσιν ἀναγκαιότητα, κι' ἂν αὐτὸ συμβῆ, θὰ εἶναι παρέργως, θὰ εἶναι δὲ συγχρόνως ναὸς καὶ ὀπαδὸς τοῦ θεαρχικοῦ Πεύματος κατὰ τὴν κορυφαία θέωσί του, ἐγκαθιστώντας τὸ ὅμοιο στὸ ὅμοιο^{26α} αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ ἐνεργηθῇ ἀπὸ τὰ ἐχθρικὰ φαντάσματα καὶ φόβητρα, ἀλλὰ θὰ τὰ περιγελάσῃ καί, ὅταν πλησιάσουν, θὰ τὰ κατανικήσῃ καὶ θὰ τὰ ἐκδιώξῃ, θὰ ἐνεργήσῃ μᾶλλον παρὰ θὰ πάθῃ ἀπὸ αὐτά καί, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπάθεια καὶ τὸ ἀνυποχώρητο τῆς δικῆς του ἐπιτηδειότητος, θὰ φανῆ καὶ σ' ἄλλους ἰατρὸς γιὰ ἐνεργήματα αὐτοῦ τοῦ εἶδους.

Ἐκτὸς τούτου ἐγὼ νομίζω, μᾶλλον δὲ γνωρίζω σαφῶς, ὅτι ἡ γνήσια διακριτικὴ ἰκανότης τῶν ἱεραρχικῶν ἀνδρῶν θεωρεῖ ὅτι πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς ἐνεργοῦνται κατὰ τὸν ἀνοσιώτερο τρόπο ὅσοι, ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ τῆς θεοειδῆς ζωῆς, γίνονται ὁμόφρονες καὶ ὁμότροποι μὲ τοὺς ὀλεθρίους δαίμονες, ἀποστρέφονται τὰ ὄντως ὄντα ποὺ εἶναι ἀθανάτως κλητὰ καὶ αἰωνίως εὐχάριστα ἀπὸ ἐσχάτη καὶ ὀλέθρια γι' αὐτοὺς ἀνοησία, καὶ τέλος στρέφουν τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὶς ἐνέργειές τους πρὸς τὰ εὐμετάβλητα καὶ πολυπαθῆ ὑλικά πράγματα, πρὸς τὶς καταστροφικὲς καὶ φθοροποιῆς ἡδονές, πρὸς τὴν ἀβέβαιη ἀπόλαυσι ξένων πραγμάτων, ἢ ὅποια φαινομενικῶς μόνο ὑπάρχει. Αὐτοὶ λοιπὸν πρῶτοι καὶ δικαιότερα ἀπὸ ἐκείνους πρέπει ν' ἀποχωρισθοῦν μὲ τὴν διαχωριστικὴ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ· διότι αὐτοὶ δὲν εἶναι ἐπιτρεπτό νὰ μετάσχουν σὲ ἄλλο μέρος τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου πλὴν τῆς διορθωτικῆς πρὸς τὰ καλύτερα διδασκαλίας ποὺ προσφέρει ἡ ἀνάγνωσις τῶν λογίων.

Πραγματικά, ἂν ἡ ὑπερκόσμια ἱερουργία τῶν θείων μυστηρίων ἀποκλείῃ κι' ἐκείνους ποὺ εὐρίσκονται σὲ μετάνοια, μὲ ὅλο ποὺ ἔφθασαν ἤδη πρὸς αὐτήν, ἐπειδὴ δὲν ἀποδέχεται παρὰ μόνον ὅσους εἶναι ἐντελῶς ἅγιοι, καὶ μάλιστα ἐκφωνεῖ πανάγνωσις ὅτι «εἶμαι ἀθέατος καὶ ἀκοινωνήτος καὶ σ' ἐκείνους ποὺ

γὰρ ἢ κατὰ πᾶν ἀμιγεστάτη φωνὴ καὶ τοὺς μὴ δυναμένους συνδεθῆναι τοῖς τῶν θειοτάτων ἀξίως κοινωνοῖς), πολλῶ γε μᾶλλον ἢ τῶν ἐμπαθῶς ἐνεργουμένων πληθὺς ἀνίερος ἔσται καὶ πάσης ἀλλοτρία τῆς τῶν ἱερῶν ἐποψίας καὶ κοινωνίας.

5 Ἐπεὶ δὲ τοῦ θεοῦ γεγόνασιν ἔξω ναοῦ καὶ τῆς ὑπερκειμένης αὐτοῦς ἱερουργίας οἱ τῶν τελετῶν ἀμύητοι καὶ ἀτέλεστοι καὶ πρὸς αὐτοῖς οἱ τῆς ἱερᾶς ἀποστάται ζωῆς, ἐπομένως τε τούτοις οἱ πρὸς τὰ τῶν ἐναντίων δείματά τε καὶ φάσματα δι' ἀνανδρίαν εὐπαθεῖς, ὡς οὐκ ἀφικόμενοι διὰ τῆς πρὸς τὰ θεῖα συντό-
10 νου καὶ ἀνενδότου συννεύσεως ἐπὶ τὸ τῆς θεοειδοῦς ἔξεως ἀκίνητον καὶ δραστήριον, εἶτα πρὸς αὐτοῖς οἱ τῆς ἐναντίας μὲν ἀποστάντες ζωῆς, οὐπω δὲ καὶ τῶν φαντασιῶν αὐτῆς ἔξει καὶ ἔρωτι θεῖω καὶ ἀμιγεῖ καθαρθέντες, καὶ μετ' αὐτοῦς οἱ μὴ καθάπαξ ἐνοεῖδεῖς, καί, νομικῶς εἰπεῖν, ἄμωμοι καὶ ἀλώβητοι παντελῶς,
15 οἱ πανίεροι τῶν πανιέρων ἱερουργοὶ καὶ φιλοθεάμονες, τὴν ἀγιωτάτην τελετὴν ἀγιοπρεπῶς ἐποπτεύοντες, ὕμνοῦσιν ὕμνολογία καθολικῇ τὴν ἀγαθοῦργον καὶ ἀγαθοδότιν ἀρχὴν, ὑφ' ἧς αἰσωτηριώδεις ἡμῖν ἀνεδείχθησαν τελεταί, τὴν ἱερὰν τῶν τελουμένων θέωσιν ἱερουργοῦσαι.

20 Τὸν ὕμνον δὲ τοῦτον οἱ μὲν ὁμολογίαν καλοῦσιν, οἱ δὲ τῆς θρησκείας τὸ σύμβολον, ἄλλοι δέ, ὡς οἶμαι, θειότερον ἱεραρχικὴν εὐχαριστίαν, ὡς περιεκτικὴν τῶν εἰς ἡμᾶς θεόθεν ἀφικομένων ἱερῶν δῶρων· δοκεῖ γάρ μοι τῶν ὕμνουμένων ἀπασῶν θεουργιῶν ἢ πραγματεία περὶ ἡμᾶς γεγονέναι, τὴν μὲν οὐ-
25 σίαν ἡμῶν καὶ ζωὴν ἀγαθοειδῶς ὑποστήσασα καὶ ἀρχετύποις κάλλεσι τὸ θεοειδὲς ἡμῶν μορφώσασα καὶ θειοτέρας ἔξεως καὶ ἀναγωγῆς ἐν μετουσίᾳ καταστήσασα, κατιδοῦσα δὲ τὴν ἐξ ἀπροσεξίας ἐγγενομένην ἡμῖν ἐρημίαν τῶν θεῶν δωρεῶν ἐπι-

27. Στὸ σημεῖο τοῦτο ὁ Διονύσιος ἀναφέρεται στὴν εὐχὴ τῆς ἀναφορᾶς, στὴν καθ' αὐτὸ εὐχαριστία, ἃν καὶ χρησιμοποιεῖ τοὺς δρους ὁμολογία, σύμβολο, ὕμνο. Ἴσως ἐννοεῖ μαζὶ τὴν ἐνότητα συμβόλου καὶ εὐχαριστίας.

λόγω κάποιας ἀτελείας ἀδυνατοῦν νὰ φθάσουν στήν κορυφή τῆς θεοειδείας» (διότι ἡ καθ' ὅλα καθαρῶτατη φωνή ἐμποδίζει ἀκόμη κι' ἐκείνους πού δὲν μποροῦν νὰ συνδεθοῦν μὲ τοὺς ἐπαξιούς κοινωνοὺς τῶν θειοτάτων μυστηρίων), πολὺ περισσότερο ἀνίερο θὰ εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ἐμπαθῶς ἐνεργουμένων καὶ ξένο πρὸς κάθε ἐποψία καὶ κοινωνία τῶν ἱερωτάτων μυστηρίων.

Ἔτσι ἐξέρχονται ἀπὸ τὸ ναὸ καὶ ἀπὸ τὴν ἱερουργία πού ξεπερνᾷ τὴν ἀξία τους οἱ ἀμύητοι καὶ οἱ ἀκαθαγίαστοι, μαζὶ μὲ αὐτοὺς οἱ ἀποστάτες τῆς ἱερῆς ζωῆς, ἔπειτα ἀπὸ αὐτοὺς ἐκεῖνοι πού ἀπὸ ἀνανδρία ἀρέσκονται στὰ φάσματα καὶ στὰ φαντάσματα τῶν ἐναντίων, διότι δὲν ἔφθασαν στήν κατάστασι μονιμότητος καὶ δραστηριοποιήσεως τῆς θεοειδοῦς ἕξεως διὰ τῆς ἐντονης καὶ ἀνένδοτης συναινέσεως πρὸς τὰ θεῖα· ἔπειτα ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς ἐξέρχονται ἐκεῖνοι πού, ἐνῶ ἔχουν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὴν ἐνάντια ζωή, δὲν ἐκαθαρίσθησαν ὅμως ἀπὸ τὶς φαντασίες της μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἕξεως, καθὼς καὶ τοῦ θείου καὶ ἀγίου ἔρωτος, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς ὅσοι δὲν εἶναι ὀλοκληρωτικὰ ἐνοειδεῖς καί, γιὰ νὰ ὁμιλήσωμε μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ὅσοι δὲν εἶναι ἄμωμοι καὶ ἀλώβητοι. Τότε ἀκριβῶς οἱ πανίεροι καὶ φιλοθεάμονες ἱερουργεῖ τῶν πανιέρων μυστηρίων, ἐποπτεύοντας ἀγιοπρεπῶς τὴν ἀγιώτατη τελετή, ὑμνοῦν μὲ τὴν καθολικὴ ὑμνολογία τὴν ἀγαθουργή καὶ ἀγαθοδότιδα ἀρχή, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐθεσμοθετήθηκαν γιὰ μᾶς οἱ σωτηριῶδεις αὐτὲς τελετές, οἱ ὁποῖες ἐπιτελοῦν τὴν ἱερὴ θέωσι αὐτῶν πού μετέχουν σ' αὐτές.

Τοῦτον τὸν ὕμνο μερικοὶ τὸν καλοῦν ὁμολογία, ἄλλοι σύμβολο τῆς θρησκείας, ἄλλοι δέ, θειότερα κατὰ τὴν ἀποψίμου, ἱεραρχικὴ εὐχαριστία²⁷, διότι ἀνακεφαλαιώνει τὰ ἱερὰ δῶρα πού φθάνουν σ' ἐμᾶς ἀπὸ τὸν Θεό. Νομίζω πράγματι ὅτι ἡ ἐνέργεια ὄλων τῶν ἐξυμνουμένων θεουργιῶν ἐμᾶς εἶχε ἀντικείμενο· διότι αὐτὴ συνέστησε τὴν οὐσία καὶ ζωὴ μας ἀγαθοειδῶς, ἐμόρφωσε τὸν θεοειδῆ χαρακτῆρα μας μὲ ἀρχέτυπα κάλλη καὶ τὸν κατέστησε μέτοχο θειότερης ἰκανότητος καὶ ἀναγωγῆς· ὅταν δὲ παρατήρησε τὴ στέρησι τῶν θείων δωρεῶν πού μᾶς

σκευαστοῖς ἡμᾶς ἀγαθοῖς εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀνακαλέσασθαι καὶ τῇ παντελεῖ τῶν ἡμετέρων προσλήψει τὴν τελειοτάτην τῶν οἰκείων μετάδοσιν ἀγαθουργῆσαι καὶ ταύτη κοινωνίαν ἡμῖν Θεοῦ καὶ τῶν θείων δωρήσασθαι.

8 Οὕτω δὲ τῆς θεαρχικῆς φιλανθρωπίας ἱερῶς ὑμνηθείσης, ἐγκεκαλυμμένος μὲν ὁ θεῖος ἄρτος προτίθεται καὶ τὸ τῆς εὐλογίας ποτήριον· ὁ δὲ θειότατος ἀσπασμὸς ἱερουργεῖται καὶ τῶν ἀγιογράφων πτυχῶν ἢ μυστικῆ καὶ ὑπερκόσμιος ἀνάρρησις. Οὐ γὰρ ἔνεστι πρὸς τὸ ἐν συνάγεσθαι καὶ τῆς τοῦ ἐνὸς μετέχειν εἰ-
10 ρηναίας ἐνώσεως τοὺς πρὸς ἑαυτοὺς διηρημένους. Εἰ γάρ, ὑπὸ τῆς τοῦ ἐνὸς θεωρίας καὶ γνώσεως ἐλλαμπόμενοι, πρὸς τὴν ἐνοειδῆ καὶ θεῖαν συναγωγὴν ἐνοποιηθῶμεν, οὐκ ἂν ἐπὶ τὰς μεριστὰς ἀνασχοίμεθα καταπίπτειν ἐπιθυμίας, ἐξ ὧν αἱ πρόσυλοι δημιουργοῦνται καὶ ἐμπαθεῖς πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ὁμοειδὲς ἀπέ-
15 χθελαι. Ταύτην οὖν, ὡς οἶμαι, τὴν ἐνοειδῆ καὶ ἀδιαίρετον ζωὴν ἢ τῆς εἰρήνης ἱερουργία νομοθετεῖ, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἐνιδρῦουσα καὶ τῶν μεριστῶν ἀποδιαστέλλουσα τὰ θεῖα καὶ ἐνιαῖα θεάματα.

9 Τῶν δὲ ἱερῶν πτυχῶν ἢ μετὰ τὴν εἰρήνην ἀνάρρησις ἀνα-
20 κηρύττει τοὺς ὀσίως βεβιωκότας καὶ πρὸς ἐναρέτου ζωῆς τελείωσιν ἀμεταστάτως ἀφικομένους, ἡμᾶς μὲν ἐπὶ τὴν δι' ὁμοιότητος αὐτῶν μακαριστὴν ἔξιν καὶ θεοειδῆ λῆξιν προτρέπουσα καὶ χειραγωγοῦσα, τοὺς δὲ ὡς ζῶντας ἀνακηρύττουσα καί, ὡς ἢ θεολογία φησὶν, οὐ νεκρωθέντας, ἀλλὰ εἰς θειοτάτην ζωὴν ἐκ
25 θανάτου μεταφοιτήσαντας. Σκόπει δέ, ὅτι καὶ μνημοσύνοις ἱεροῖς ἀνατίθενται, τῆς θείας μνήμης οὐκ ἀνθρωπικῶς ἐν τῇ τοῦ μνημονικοῦ φαντασίᾳ δηλουμένης, ἀλλ' ὡς ἂν τις φαίη θεοπρεπῶς, κατὰ τὴν ἐν Θεῷ τῶν τετελεσμένων θεοειδῶν τιμίαν καὶ ἀμετάστατον γνῶσιν. «Ἔγνω» γάρ, ἔφη τὰ Λόγια, «τοὺς ὄντας
30 αὐτοῦ», καί, «Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὀσίων αὐ-

28. Ἰω. 5,24.

29. Β' Τιμ. 2,19.

30. Ψαλμ. 115,15.

συνέβηκε ἀπὸ ἀπροσεξία, μᾶς ἀνακάλεσε στὴν ἀρχαία κατάστασί μας μὲ ἀνανεωτικὰ ἀγαθὰ, ἐνήργησε τὴν τελεία μετάδοσι τῶν συστατικῶν τῆς σ' ἐμᾶς ἀφοῦ ἐπῆρε πλήρως τὰ δικά μας καὶ μὲ τὴν μετάδοσι αὐτὴ μᾶς ἐδώρισε τὴν κοινωνία πρὸς τὸν Θεὸ καὶ πρὸς τὰ θεῖα.

8 Ἀφοῦ λοιπὸν ὑμνηθῆ ἱερῶς μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ θεαρχικὴ φιλανθρωπία, προτίθεται ὁ θεῖος ἄρτος σκεπασμένος καὶ τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας· τότε τελεῖται ὁ θεῖος ἀσπασμὸς καὶ ἡ μυστικὴ καὶ ὑπερκόσμια ἀνάγνωσις τῶν ἀγίων διπτύχων· διότι ὅσοι εἶναι μεταξύ των διηρημένοι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συναχθοῦν πρὸς τὸ Ἐνα. Ἄν ἀντιθέτως ἐλλαμπόμενοι ἀπὸ τὴ θεωρία καὶ τὴ γνώσι τοῦ Ἐνός, ἐνοποιηθοῦμε σὲ μιὰ ἐνοειδῆ καὶ θεῖα συναγωγή, δὲν θὰ μᾶς συμβῆ νὰ πέσωμε πιά στὶς διεσπασμένες ἐπιθυμίες, ἀπὸ τίς ὁποῖες δημιουργοῦνται οἱ ὑλιστικὲς καὶ ἐμπαθεῖς ἀπέχθειες πρὸς τὰ ὁμοειδῆ κατὰ τὴ φύσι ὄντα. Αὐτὴν λοιπὸν, ὅπως νομίζω, τὴν ἐνοειδῆ καὶ ἀδιαίρετη ζωὴ καθιερώνει ὁ εἰρηνικὸς ἀσπασμὸς, ἐδράζοντας τὸ ὅμοιο στὸ ὅμοιο καὶ ἀποχωρίζοντας τὰ θεῖα καὶ ἐνιαῖα θεάματα ἀπὸ τὰ μεριστά.

9 Ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἱερῶν διπτύχων, ποὺ γίνεται μετὰ τὸν ἀσπασμὸ τῆς εἰρήνης, ἀνακηρύσσει αὐτοὺς ποὺ ἔζησαν ὀσίως κι' ἔφθασαν ἀνεπίστροφα στὴν τελείωσι τῆς ἐνάρετης ζωῆς· προτρέπει καὶ χειραγωγεῖ ἐμᾶς τοὺς ζωντανοὺς πρὸς τὴν μακαριστὴ μέθεξι καὶ τὴ θεοειδῆ κατάληξι, ἐκείνους δὲ τοὺς ἀνακηρύσσει σὰν ζωντανούς, διότι, ὅπως λέγει ἡ θεολογία, δὲν ἐνεκρώθηκαν ἀλλὰ μετατέθηκαν ἀπὸ τὸ θάνατο στὴ ζωὴ²⁸. Πρόσεξε ὅμως ὅτι αὐτὰ τὰ ὀνόματα ἀναγράφονται σὲ ἀναμνηστικὰ δίπτυχα, ὄχι διότι ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ χρειάζεται, κατὰ τὸν ἀνθρώπινο τρόπο, νὰ καταφύγη στὶς ὑπομνηστικὲς εἰκόνες, ἀλλὰ, ὅπως θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ εἰπῆ θεοπρεπῶς, διότι χρειάζεται νὰ δηλωθῆ ὅτι ὁ Θεὸς τιμᾷ καὶ γνωρίζει ἄριστα αὐτοὺς ποὺ ἔγιναν τελείως θεοειδεῖς. Διότι τὰ Λόγια εἶπαν «ὁ Κύριος γνωρίζει τοὺς δικούς του»²⁹ καὶ «πολύτιμος εἶναι ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὀσίων του»³⁰, ὅπου ἡ ἔκφρασις θάνατος τῶν

τουῦ», τοῦ θανάτου τῶν ὀσίων ἀντὶ τῆς ἐν ὀσιότητι τελειώσεως εἰρημένου. Καὶ τοῦτο δὲ ἱερῶς ἐννόησον, ὡς, ἐπιτεθέντων τῷ θεῷ θυσιαστηρίῳ τῶν σεβασμίων συμβόλων, δι' ὧν ὁ Χριστὸς σημαίνεται καὶ μετέχεται, πάρεστιν ἀδιαστάτως ἢ τῶν 5 ἀγίων ἀπογραφή, τὸ συνεζευγμένον αὐτῶν ἀδιαιρέτως ἐμφαίνουσα τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπερκοσμίου καὶ ἱερᾶς ἐνώσεως.

10 Τούτων δὲ καθ' ὃν εἴρηται θεσμὸν ἱερουργηθέντων, ἐστὼς ἐπίπροσθεν τῶν ἀγιωτάτων συμβόλων ὕδατι τὰς χεῖρας ὁ ἱεράρχης νίπεται μετὰ τοῦ σεμνοῦ τῶν ἱερέων τάγματος. Ὅτι 10 μὲν οὖν, ὡς τὰ Λόγια φησιν, ὁ λελουμένος οὐ δεῖται τινος ἐτέρας εἰ μὴ τῆς τῶν ἄκρων, εἴτουν ἐσχάτων ἑαυτοῦ νίψεως, δι' ἧς ἀκροτάτης καθάρσεως, ἐν πανάγνω τοῦ θεοειδοῦς ἔξει καὶ πρὸς τὰ δεύτερα προῖὼν ἀγαθοειδῶς, ἄσχετος ἔσται καὶ ἀπόλυτος, ὡς καθάπαξ ἐνοειδῆς, καὶ πρὸς τὸ ἐν αὐθις ἐνιαίως ἐπιστρεφό- 15 μενος, ἄχραντον ποιήσεται καὶ ἀκηλίδωτον τὴν ἐπιστροφὴν, ὡς τοῦ θεοειδοῦς ἀποσώζων τὸ πλήρες καὶ ὀλόκληρον.

Ὁ μὲν ἱερὸς λουτήρ, ὡς εἰρήκαμεν, ἐν τῇ κατὰ νόμον ἦν ἱεραρχία· νῦν δὲ τοῦ ἱεράρχου καὶ τῶν ἱερέων ἢ τῶν χειρῶν ἀποκάθαρσις αὐτὸν ὑπαινίσσεται. Τοῦς γὰρ ἐπὶ τὴν παναγεστά- 20 τὴν ἰόντας ἱεουργίαν ἀποκεκαθάρθαι δεῖ καὶ τὰς ἐσχάτας τῆς ψυχῆς φαντασίας καὶ δι' ὁμοιότητος αὐτῇ κατὰ τὸ δυνατὸν προσ- ἰέναι· φανοτέρας γὰρ οὕτω τὰς θεοφανείας περιουρασθήσονται, τῶν ὑπερκοσμίων μαρμαρυγῶν εἰς τὴν τῶν ὁμοιοειδῶν ἐσόπτρων, ἀγλαῖαν, ὀλικώτερον καὶ διαυγέστερον ἐφιέντων διέναι 25 τὴν οἰκείαν αἴγλην. Ἡ δὲ τοῦ ἱεράρχου καὶ τῶν ἱερέων ἄχρι τῶν ἄκρων, εἴτουν ἐσχάτων, ἀπόνιμις ἐπίπροσθεν γίνεται τῶν ἀγιωτάτων συμβόλων, ὡς ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ πάσας ἐφορῶντος ἡμῶν τὰς κρυφιοτάτας ἐννοίας καὶ τῆς ἀκροτάτης καθάρσεως ἐν τοῖς αὐτοῦ πανεπισκόποις ἀκριβασμοῖς καὶ ταῖς δικαιοτά-

31. Βλ. Ἰω. 13,10.

32. Ἐμφανίζεται συνεχῶς σ' αὐτῇ τῇ συνάφεια τὸ κλασικὸ ἀξίωμα «τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον».

όσιων χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῆς τελειώσεως σὲ ὀσιότητα. Πρέπει δὲ νὰ ἐννοήσης ἱερῶς καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ ἀναγγελία τῶν ὀνομάτων τῶν ἁγίων γίνεται χωρὶς καθυστέρησι μόνις τοποθετηθῶν ἐπάνω στὸ ἱερὸ θυσιαστήριον τὰ σεβάσμα ἢ σύμβολα, διὰ τῶν ὁποίων σημαίνεται καὶ μετέχεται ὁ Χριστός, πρᾶγμα ποὺ δείχνει τὴν ἀδιάσπαστη σύζευξί τους σὲ μιὰ ἱερὴ ἔνωσι μὲ αὐτόν.

- 10 Ἐποὺ δὲ τελεσθῶν αὐτὲς οἱ πράξεις σύμφωνα μὲ τὶς διατάξεις ποὺ ἔχουν ὀρισθῆ, ὁ ἱεράρχης στέκεται ἐμπρὸς στὰ ἁγιώτατα σύμβολα καὶ νίπτει τὰ χέρια του μὲ ὕδωρ μαζί μὲ τὸ σεβάσμιον τάγμα τῶν ἱερέων. Ὁ λουσμένος δέ, ὅπως λέγουν τὰ Λόγια³¹, δὲν χρειάζεται καμμιά ἄλλη νῆψι παρὰ μόνον τῶν ἄκρων, δηλαδὴ τῶν τελευταίων του· χάρι σ' αὐτὴν τὴν ἀκρότατη κάθαρσι, ἐφωδιασμένος μὲ τὴν πάναγνη ἔξι τῆς θεοειδείας, θὰ προχωρῆ ἀγαθοειδῶς πρὸς τὰ δευτέρα καθήκοντα, ἐλεύθερος καὶ ἀπόλυτος, ὡς τελείως ἐνοειδής· κι' ἐπιστρέφοντας πάλι πρὸς τὸ "Ἐνὰ ἐνιαίως, θὰ ἔχη τὴν ἐπιστροφή του ἄχραντη καὶ ἀκηλίδωτη, ἐφ' ὅσον διασώζει τὴν θεοειδεῖα πλήρη κι' ὀλόκληρη.

Ὁ ἱερός λουτήρ ἀνῆκε, ὅπως εἶπαμε, στὴ μωσαϊκὴ νομικὴ ἱεραρχία· αὐτὸν ὑπαινίσσεται τώρα τὸ καθάρισμα τῶν χειρῶν τοῦ ἱεράρχη καὶ τῶν ἱερέων. Διότι ὅσοι προσέρχονται στὴν τέλεσι τῆς πάναγνης ἱερουργίας πρέπει νὰ ἔχουν καθαρθῆ καὶ ἀπὸ τὶς τελευταῖες φαντασίαι τῆς ψυχῆς καὶ νὰ προσέρχωνται στὴν ἱερουργία μὲ ὁμοία πρὸς τὴν καθαρότητα τῆς ἱερουργίας διάθεσι. Ἐτσι θὰ περιωγασθῶν λαμπρότερα ἀπὸ τὶς θεοφάνειαι, διότι οἱ ὑπερκόσμιαι μαρμαρυγὲς ἐπιτρέπουν νὰ περάσῃ ἡ αἴγλη τους ὀλικώτερα καὶ διαωγέστερα στὴν ἀγλαΐα τῶν ὀμοειδῶν ἐσόπτρων³². Ἡ δὲ ἀπόνιψις τοῦ ἱεράρχη καὶ τῶν ἱερέων μέχρι τῶν ἄκρων, δηλαδὴ τῶν ἐσχάτων, γίνεται ἐμπρὸς στὰ ἁγιώτατα σύμβολα, διότι καὶ ἡ ἀκροτάτη κάθαρσις ὀρίζεται ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐφορᾷ ὅλες τὶς κρυφιώτατες ἐννοιας διὰ τῶν παντεποπτικῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν δικαιοτάτων καὶ ἀδεκάστων κρίσεων. Ἐτσι ὁ ἱεράρχης ἐνώνεται μὲ τὰ θεῖα καί, ἀφοῦ

ταις καὶ ἀδεκάστοις κρίνεσιν ὀριζομένης. Οὕτω τοῖς θείοις ὁ ἱεράρχης ἐνοῦται καὶ τὰς ἱεράς θεουργίας ὑμνήσας, ἱερουργεῖ τὰ θεϊότατα καὶ ὑπ' ὄψιν ἄγει τὰ ὑμνημένα.

11 Τίνας μὲν εἶναι τὰς εἰς ἡμᾶς θεουργίας φαμέν, ἐξῆς ἀφηγη-
5 τέον ὄση δύναμις· οὐ γὰρ ἀπάσας ὑμνεῖν ἱκανὸς ἐγώ, μὴ τί γε
σαφῶς εἰδέναί καὶ ἑτέρους μυσταγωγεῖν, ὅσα δὲ πρὸς τῶν ἐνθέ-
ων ἱεραρχῶν ἀκολούθως τοῖς Λογίοις ὑμνεῖται καὶ ἱερουργεῖται,
ταῦτα, ὡς ἡμῖν ἐφικτόν, ἐροῦμεν, τὴν ἱεραρχικὴν ἐπίπνοϊαν
ἀρωγὸν ἐπικαλεσάμενοι.

10 Τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν, ἀρχῆθεν ἀπὸ τῶν θείων ἀγαθῶν
ἀνοήτως ἐξολισθήσασαν, ἢ πολυπαθεστάτη ζωὴ διαδέχεται καὶ
τὸ τοῦ φθοροποιοῦ θανάτου πέρας. Ἀκολούθως γὰρ ἢ τῆς ὄν-
τως ἀγαθότητος ὀλέθριος ἀποστασία καὶ τῆς ἱεράς ἐν παρα-
δείσῳ θεσμοθεσίας ὑπερβασία, τὸν ἐξοιστρήσαντα τοῦ ζωο-
15 ποιοῦ ζυγοῦ, ταῖς οἰκείαις ροπαῖς καὶ θελκτικαῖς τοῦ ἐναντίου
καὶ δυσμενέσιν ἀπάταις, τοῖς ἐναντίοις τῶν θείων ἀγαθῶν πα-
ραδέδωκεν ἔνθεν ἐλειενῶς ἀντὶ μὲν αἰωνίου τὸ θνητὸν ἀντηλ-
λάζατο, τὴν δὲ οἰκείαν ἀρχὴν ἐν φθαρτικαῖς ἐσχηκυῖα γενέσεσιν
ἐπὶ τὸ τῆς ἀρχῆς κατάλληλον εἰκότως ἤγε τὸ πέρας· ἀλλὰ καὶ
20 τῆς θείας καὶ ἀναγώγου ζωῆς ἐθελουσίως ἀποπεσοῦσα, πρὸς
τὴν ἐναντίαν ἐσχατιὰν ἠνέχθη, τὴν πολυπαθεστάτην ἀλλοίωσιν.
Πλανωμένη δὲ καὶ τῆς εὐθείας ὁδοῦ τῆς ἐπὶ τὸν ὄντως ὄντα
θεὸν ἐκτετραμμένη καὶ ταῖς ὀλεθρίαῖς καὶ κακεργέτισιν ὑπο-
ταττομένη πληθύσιν, ἐλάνθανεν οὐ θεοὺς οὐδὲ φίλους, ἀλλὰ δυ-
25 σμενεῖς θεραπεύουσα· τῶν δὲ ἀφειδῶς αὐτῇ κατὰ τὸ οἰκεῖον
ἀνηλεῆς ἀποκεχρημένων, εἰς ἀνυπαρξίας οἰκτρῶς ἐμπεπτῶκει
καὶ ἀπωλείας κίνδυνον.

Ἡ δὲ τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος ἀπειροτάτη φιλανθρωπία
καὶ τὴν αὐτουργὸν ἡμῶν ἀγαθοπρεπῶς οὐκ ἀπηνήνατο πρό-
30 νοϊαν, ἀλλὰ ἐν ἀληθεῖ μεθέξει τῶν καθ' ἡμᾶς γενομένη πάντων

ὕμνηση τις ἱερές καὶ θεῖες ἐνέργειες, ἱεουργεῖ τὰ θεϊότατα μυστήρια καὶ φέρει στὴ ἐποπτεία τῶν παρόντων τὰ εὐλογημένα ἀπὸ αὐτόν.

Πρέπει νὰ ἐξηγήσωμε κατὰ δύναμι στὴ συνέχεια, ποιές ἐννοοῦμε λέγοντας θεουργίες πού μᾶς ἀφοροῦν. Δὲν εἶμαι βέβαια ἱκανὸς νὰ τις ὑμνήσω ὅλες, δὲν τις γνωρίζω κἂν σαφῶς, ὥστε νὰ μπορέσω νὰ μυσταγωγῆσω καὶ ἄλλους· ἀλλά, ἀφοῦ ἐπικαλεσθοῦμε σὰν ἀρωγὸ τὴν ἱεραρχικὴ ἔμπνευσι, θὰ ἀναφέρωμε κατὰ τὸ ἐφικτὸ ὅσες θεουργίες ὑμνοῦνται καὶ ἱεουργοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐνθέους ἱεράρχες, σύμφωνα μὲ τὰ Λόγια.

Τὴν ἀνθρώπινη φύσι, πού ἀνοήτως ἐξέπεσε στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὰ θεῖα ἀγαθὰ, διαδέχεται ἡ πολυπαθεστάτη ζωὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ φθοροποιοῦ θανάτου. Ἦταν πολὺ εὐλογο ὅτι ἡ ὀλέθρια ἀποστασία τοῦ προπάτορος ἀπὸ τὴν ὄντως ἀγαθότητα, ἡ παράβασις τῆς ἱερῆς νομοθεσίας στὸν παράδεισο, τὸν παρέδωσε, ἀφοῦ ἐξέφυγε ἀπὸ τὸν ζωντανὸ ζυγὸ, ἐξ αἰτίας τῶν δικῶν του ροπῶν ἀφ' ἑνός, τῶν θελκτικῶν καὶ κακοήθων ἀπατῶν τοῦ ἀντιπάλου ἀφ' ἑτέρου, στὰ ἀντίθετα τῶν θείων ἀγαθῶν. Γι' αὐτὸ ἡ ἀνθρώπινη φύσις ἔφθασε στὸ ἐλλεινὸ σημεῖο ν' ἀνταλλάξῃ τὸ αἰώνιο μὲ τὸ θνητὸ καί, ἀφοῦ εἶχε λάβει τὴν ἀρχὴ τῆς μὲ φθαρτικὴ γένεσι, εὐλόγως ἔφθασε σὲ τέλος ἀνάλογο μὲ τὴν ἀρχή. Καί, κάτι χειρότερο· ἀφοῦ ἐξέπεσε ἐθελουσίως ἀπὸ τὴ θεία καὶ ἀναγωγικὴ πρὸς τὰ ὑψηλὰ ζωὴ ὠδηγήθηκε ἕως τὴν ἀντίθετη ἄκρη, στὴν πολυπαθέστατη ἀλλοίωσι. Πλανωμένη καὶ ξεστρατισμένη ἀπὸ τὴν εὐθεῖα ὁδὸ πού ὀδηγεῖ στὸν ἀληθινὸ Θεό, καὶ ὑποτασσομένη στὰ ὀλέθρια καὶ κακοεργὰ πλήθη τῶν δαιμόνων, χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθῆ ἐλάτρευσε ἀντιπάλους, ὄχι θεοὺς ἢ φίλους· ἐπειδὴ δὲ αὐτοὶ τὴν κακομεταχειρίσθησαν ἀλύπητα μὲ τὴ σκληρότητά τους, περιέπεσε οἰκτρῶς σὲ κίνδυνο ἀνυπαρξίας καὶ ἀπωλείας.

Ἡ ἄπειρη ὁμως φιλανθρωπία τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος, μὲ τὸν ἀγαθοπρεπῆ τρόπο τῆς, δὲν ἀποποιήθηκε τὴν προσωπικὴ γιὰ μᾶς πρόνοια, ἀλλά, ἀφοῦ ἐγινε ἀληθινὰ μέτοχος ὅλων τῶν στοιχείων τῆς φύσεώς μας, πλήν τῆς ἁμαρτίας³³, κι' ἐνώθη-

ἀναμαρτήτως καὶ πρὸς τὸ ταπεινὸν ἡμῶν ἐνοποιηθεῖσα, μετὰ τῆς τῶν οἰκείων ἀσυγχύτου καὶ ἀλωβήτου παντελῶς ἔξεως, τὴν πρὸς αὐτὴν ἡμῖν κοινωνίαν ἀνέδειξε μετόχους καλῶν· τῆς μὲν ἀποστατικῆς πληθύς, ὡς ἡ κρυφία παράδοσις ἔχει, τὸ καθ' 5 ἡμῶν καταλύσασα κράτος οὐ κατὰ δύναμιν, ὡς ὑπερισχύουσα, κατὰ δὲ τὸ μυστικῶς ἡμῖν παραδοθὲν λόγιον, ἐν κρίσει καὶ δικαιοσύνῃ, τὰ καθ' ἡμᾶς δὲ πρὸς τὸναντίον ἅπαν ἀγαθουργῶς μετασκευάσασα· τὸ μὲν γὰρ κατὰ νοῦν ἡμῶν ἀλαμπὲς ἐνέπλησεν ὀλβίου καὶ θειοτάτου φωτὸς καὶ τοῖς θεοειδέσιν ἐκόσμησε 10 τὸ ἀνείδεον κάλλεσι, τὸ δὲ τῆς ψυχῆς οἰκητήριον ἐν παντελεῖ σωτηρίᾳ τῆς ὅσον οὐπω καταπεσούσης ἡμῶν οὐσίας ἐναγεστάτων παθῶν καὶ φθοροποιῶν μολυσμῶν ἠλευθέρωσεν, ἀναγωγὴν ἡμῖν ὑπερκόσμιον δείξασα καὶ πολιτείαν ἔνθεον ἐν ταῖς πρὸς αὐτὴν ἡμῶν ἱεραῖς κατὰ τὸ δυνατὸν ἀφομοιώσει.

12 Τὸ θεομίμητον δὲ πῶς ἂν ἡμῖν ἐτέρως ἐγγένοιτο, μὴ τῆς τῶν ἱερωτάτων θεουργιῶν μνήμης ἀνανεουμένης ἀεὶ ταῖς ἱεραρχικαῖς ἱερολογίαις τε καὶ ἱεουργίαις; Τοῦτο οὖν ποιούμεν, ὡς τὰ Λόγια φησιν, εἰς τὴν αὐτῆς ἀνάμνησιν. Ἐνθεν ὁ θεῖος ἱεράρχης, ἐπὶ τοῦ θείου θυσιαστηρίου καταστάς, ὕμνεῖ τὰς εἰρημένας 20 ἱεράς θεουργίας Ἰησοῦ, τῆς θειοτάτης ἡμῶν προνοίας, ἃς ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους ἡμῶν εὐδοκίᾳ τοῦ παναγεστάτου Πατρὸς ἐν Πνεύματι ἀγίῳ, κατὰ τὸ λόγιον, ἐτελείωσεν. Ὑμνήσας δὲ καὶ τὴν σεβασμίαν αὐτῶν καὶ νοητὴν θεωρίαν ἐν νοεροῖς ὀφθαλμοῖς ἐποπτεύσας, ἐπὶ τὴν συμβολικὴν αὐτῶν ἱεουργίαν ἔρχεται, καὶ 25 τοῦτο θεοπαραδότως· ὄθεν εὐλαβῶς τε ἅμα καὶ ἱεραρχικῶς μετὰ τοὺς ἱεροὺς τῶν θεουργιῶν ὕμνους ὑπὲρ τῆς ὑπὲρ αὐτὸν ἱεουργίας ἀπολογεῖται, πρότερον ἱερῶς πρὸς αὐτὸν ἀναβοῶν,

34. Στὸ πρωτότυπο χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις «πληθύς», διότι ὡς ξένη πρὸς τὸ ἕνα εἶναι πληθυντική.

35. Ψαλμ. 97,2.

36. Ἱερολογίες εἶναι οἱ ἱεροὶ λόγοι, οἱ ὕμνοι· ἱεουργίες εἶναι οἱ ἱερὲς πράξεις καὶ τελετές. Οἱ εὐχὲς εἶναι καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο.

κε μὲ τὴν ταπεινὴν μας ὑπόστασι, μαζί μὲ τὴν ἐντελῶς ἀδιατάρακτη καὶ ἀκέραιη κατοχὴ τῶν δικῶν τῆς στοιχείων, μᾶς ἐχορήγησε σὰν ὁμογενεῖς πλέον τὴν πρὸς αὐτὴν κοινωνία καὶ μᾶς ἀνέδειξε μετόχους τοῦ κάλλους τῆς. Κατέλυσε προηγουμένως τὴν σὲ βάρος μας κυριαρχία τῶν ἀποστατικῶν δυνάμεων³⁴, ὅπως λέγει ἡ κρυφὴ ἀποκάλυψις, ὄχι διὰ δυναμικῆς ἐπιβολῆς, ἀλλὰ μὲ κρίσι καὶ δικαιοσύνη, σύμφωνα μὲ τὸ λόγιον ποῦ μᾶς παραδόθηκε μυστικῶς³⁵, μετεσκεύασε δὲ τὴν κατάστασί μας εὐεργετικὰ πρὸς τὴν ἐντελῶς ἀντίστροφη κατεύθυνσι. Διότι ἐγέμισε τὴν σκοτεινιὰ τοῦ νοῦ μας μὲ πλούσιο καὶ θεῖο φῶς, ἐστόλισε τὴν ὁμορφιά του μὲ τὰ θεοειδῆ κάλλη· ἀπελευθέρωσε τὸ κατοικητήριον τῆς ψυχῆς σῶμα ἀπὸ τὰ ἀνόσια πάθη καὶ τοὺς φθοροποιοὺς μολυσμοὺς, ἀφοῦ ἔσωσε ὀλοτελῶς τὴν οὐσία μας ποῦ εἶχε καταπέσει σχεδὸν τελείως. Μᾶς ἔδειξε τὸ δρόμον τῆς ὑπερκόσμιας ἀναγωγῆς καὶ τὴν ἐνθεὴ πολιτεία τοῦ βίου, γὰρ νὰ φθάσωμε κατὰ τὸ δυνατόν σὲ ἱερὴ ἐξομοίωσι μὲ αὐτὴν.

- 12 Πῶς ἄλλοιῶς θὰ μπορούσαμε ν' ἀποκτήσωμε τὴν ἰκανότητα τῆς θεομιμησίας, ἂν ἡ μνήμη τῶν ἱερῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ δὲν ἀνανεωνόταν παντοτείνᾳ μὲ τὶς ἱεραρχικὰς ἱερολογίαις καὶ ἱερουργίαις;³⁶ Ὅπως λέγουν τὰ Λόγια, τοῦτο τὸ πράττομε σὲ ἀνάμνησι τῆς θεουργίας³⁷. Γι' αὐτὸ ὁ θεῖος ἱεράρχης, ἰστάμενος στὸ θεῖο θυσιαστήριον, ὑμνεῖ τὶς μνημονευόμενες ἱερὰς εὐεργεσίαις τοῦ Ἰησοῦ, τῆς θειοτάτης προνοίας μας, τὶς ὁποῖες ἐνήργησε γὰρ τὴ σωτηρία τοῦ γένους μας, μ' εὐδοκία τοῦ παναγίου Πατρὸς καὶ τῆ συνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, κατὰ τὸ λόγιον. Ἀφοῦ δὲ τὶς ὑμνήσῃ καὶ ἐποπτεύσῃ μὲ νοεροὺς ὀφθαλμοὺς τὴ σεβασμία καὶ νοητὴ θεωρία τους ἔρχεται στὴ συμβολικὴ ἱερουργία τους³⁸, σύμφωνα μὲ τὴ θεία θεσμοθεσία. Γι' αὐτὸ εὐλαβῶς καὶ ἱεραρχικῶς μετὰ τοὺς ἱεροὺς ὕμνους τῶν θεουργιῶν ἀπολογεῖται γὰρ τὴν τέλεσι τῆς ἐπάνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις τοῦ ἱερουργίας, ἀφοῦ προηγουμένως ἀναβοήσῃ πρὸς αὐτόν, «Σὺ εἶ-

37. Λουκᾶ 22,19.

38. Τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου.

«σὺ εἶπας, 'τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν'». Εἶτα τῆς θεομιμήτου ταύτης ἱερουργίας ἄξιος αἰτήσας γενέσθαι καὶ τῇ πρὸς αὐτὸν Χριστὸν ἀφομοιώσει τὰ θεῖα τελέσαι καὶ διαδοῦναι πανάγως καὶ τοὺς τῶν ἱερῶν μεθέξοντας ἱεροπρεπῶς μετασχεῖν, ἱερουργεῖ τὰ θεϊότατα καὶ ὑπ' ὄψιν ἄγει τὰ ὑμνημένα διὰ τῶν ἱερῶς προκειμένων συμβόλων· τὸν γὰρ ἐγκεκαλυμμένον καὶ ἀδιαίρετον ἄρτον ἀνακαλύψας καὶ εἰς πολλὰ διελθὼν καὶ τὸ ἐνιαῖον τοῦ ποτηρίου πᾶσι καταμερίσας, συμβολικῶς τὴν ἐνότητα πληθύνει καὶ διανέμει, παναγεστάτην ἐν τούτοις ἱερουργίαν
 10 τελῶν. Τὸ γὰρ ἐν καὶ ἀπλοῦν καὶ κρύφιον Ἰησοῦ τοῦ θεαρχικωτάτου Λόγου τῇ καθ' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσει πρὸς τὸ σύνθετόν τε καὶ ὄρατόν ἀναλλοιώτως ἀγαθότητι καὶ φιλανθρωπία προελήλυθε καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἡμῶν ἐνοπιὸν κοινωνίαν ἀγαθουργῶς διεπραγματεύσατο, τὰ καθ' ἡμᾶς ταπεινὰ τοῖς θειοτάτοις αὐτοῦ
 15 κατ' ἄκρον ἐνώσας, εἶπερ καὶ ἡμεῖς ὡς μέλη σώματι συναρμο-λογηθῶμεν αὐτῷ, κατὰ τὸ ταῦτόν τῆς ἀλωβήτου καὶ θείας ζωῆς, καὶ μὴ τοῖς φθοροποιοῖς πάθεσι κατανεκρωθέντες ἀνάρμοστοι καὶ ἀκόλλητοι καὶ ἀσύζωοι γενώμεθα πρὸς τὰ θεῖα μέλη καὶ ὑγιέστατα χρῆ γὰρ ἡμᾶς, εἰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐφιέμεθα κοινο-
 20 νίας, εἰς τὴν θειοτάτην αὐτοῦ κατὰ σάρκα ζωὴν ἀποσκοπεῦσαι καὶ τῇ πρὸς αὐτὴν ἀφομοιώσει τῆς ἱερᾶς ἀναμαρτησίας εἰς τὴν θεοειδῆ καὶ ἀλώβητον ἔξιν ἀναδραμεῖν· οὕτω γὰρ ἐναρμονίως ἡμῖν τὴν πρὸς τὸ ὄμοιον κοινωνίαν δωρήσεται.

13 Ταῦτα τοῖς ἱερῶς δρωμένοις ὁ ἱεράρχης ἐμφαίνει, τὰ μὲν
 25 ἐγκεκαλυμμένα δῶρα πρὸς τὸ ἐμφανὲς ἄγων, τὸ δὲ ἐνιαῖον αὐτῶν εἰς πολλὰ διαιρῶν καὶ τῇ τῶν διανεμομένων πρὸς τὰ ἐν οἷς γίνεται κατ' ἄκρον ἐνώσει κοινωνοὺς αὐτῶν ἀποτελῶν τοὺς μετέχοντας. Διαγράφει γὰρ ἐν τούτοις αἰσθητῶς, ὑπ' ὄψιν ἄγων Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, τὴν νοητὴν ἡμῶν ὡς ἐν εἰκόσι ζωὴν, ἐκ
 30 τοῦ κατὰ τὸ Θεῖον κρυφίου, τῇ παντελεῖ καὶ ἀσυγχύτῳ καθ'

πες, 'κάμετε τοῦτο στήν ἀνάμνησί μου'»³⁹. Ἐπειτα, ἀφοῦ ζητήση νά γίνη ἄξιος αὐτῆς τῆς θεομίμητης ἱερουργίας καί διὰ τῆς πρὸς τὸν ἴδιο τὸ Χριστὸ ἐξομοιώσεως νά γίνη ἄξιος νά τελέση τὰ θεῖα μυστήρια καί νά τὰ διαδώσῃ πανάγως καί ὅσοι πρόκειται νά μετάσχουν στὰ ἱερά νά τὸ πράξουν ἱεροπρεπῶς, ἱερουργεῖ τὰ θειότατα μυστήρια καί παρουσιάζει ἐνώπιον ὄλων τὰ καθαγιασμένα στοιχεῖα διὰ τῶν προκειμένων ἱερῶν συμβόλων· διότι ἀποκαλύπτοντας τὸν σκεπασμένο ἀδιαίρετο ἄρτο καί διαιρώντας τὸν σὲ πολλὰ μέρη καί μοιράζοντας σὲ ὄλους τὸ ἐνιαῖο ποτήριο, ἀφοῦ ἐτέλεσε μὲ αὐτὰ τὴν ἀγιωτάτη ἱερουργία, πληθαίνει καί διανέμει συμβολικῶς τὴν ἐνότητα. Πράγματι τὸ ἓνα καί ἀπλὸ καί κρύφιο τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ θεαρχικωτάτου Λόγου, διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεώς του κατὰ τὸν δικό μας τύπο, προχώρησε ἀναλλοιώτως πρὸς τὸ σύνθετο καί τὸ ὄρατὸ ἀπὸ ἀγαθότητα κι' ἐπραγματοποίησε εὐεργετικῶς τὴν πρὸς αὐτὸν ἐνωτικὴ μίας κοινωνία, ἐνώνοντας τὰ ταπεινά μας στοιχεῖα μὲ τὰ δικά του κορυφαῖα, ἂν βέβαια συναρμοσθοῦμε μὲ αὐτὸν ὡς μέλη σ' ἓνα σῶμα⁴⁰ σὲ μιὰ ταυτότητα ἁμωμῆς καί θείας ζωῆς, ἂν δὲν γίνωμε, νεκρωμένοι ἀπὸ τὰ φθοροποιὰ πάθη, ἀνάρμοστοι καί ἀκόλλητοι καί ἀσύζωοι πρὸς τὰ θεῖα καί ὑγιῆ μέλη. Διότι, ἂν ἐπιθυμοῦμε τὴν πρὸς αὐτὸν κοινωνία, πρέπει ν' ἀτενίσωμε τῇ θεῖα κατὰ σάρκα ζωῇ του καί διὰ τῆς ὁμοιώσεως πρὸς αὐτὴν ν' ἀνατρέξωμε πρὸς τὴν θεοειδῆ καί ἁμωμῆ ἔξι τῆς ἱερῆς ἀναμαρτησίας· διότι ἔτσι θὰ μᾶς χορηγήσῃ τὴν ἀρμονικὴν κοινωνία πρὸς τὸ ὅμοιο.

- 13 Αὐτὰ τὰ πράγματα ἀποκαλύπτει ὁ ἱεράρχης μὲ τὴν τέλεσι τῆς ἱερῆς λειτουργίας, ὅταν φανερώνη τὰ καλυμμένα δῶρα, ὅταν διαιρῆ τὴν ἐνότητά τους σὲ πολλὰ καί ὅταν, μὲ τὴν τελεία ἐνωσι τῶν διαδιδομένων στοιχείων πρὸς ἐκείνους στοὺς ὁποίους προσφέρονται, καθιστᾷ κοινωνούς τῆς τοὺς μετόχους. Διότι, φέροντας μὲ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα στὴ θέα τὸν Ἰησοῦ Χριστό, περιγράφει αἰσθητῶς τὴ νοητὴ μας ζωὴ σὰν μὲ εἰκόνες· παρουσιάζει τὸν Χριστὸ νά ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν κρυφιότητα τοῦ Θεοῦ, νά μορφοποιῆται ἀπὸ φιλανθρωπία, νά ἔρχεται σὲ μιὰ

ἡμᾶς ἐνανθρωπήσει φιλανθρώπως ἐξ ἡμῶν εἰδοποιούμενον καὶ πρὸς τὸ μεριστὸν ἡμῶν ἀναλλοιώτως ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν ἑνὸς προϊόντα καὶ διὰ τῆς ἀγαθουργοῦ ταύτης φιλανθρωπίας εἰς μετουσίαν ἑαυτοῦ καὶ τῶν οἰκείων ἀγαθῶν καλοῦντα τὸ ἀνθρώ-
5 πειον φῶλον, εἶπερ ἐνωθῶμεν αὐτοῦ τῇ θειοτάτῃ ζωῇ τῇ πρὸς αὐτὴν ἡμῶν κατὰ δύναμιν ἀφομοιώσει καὶ ταύτῃ πρὸς ἀλήθειαν κοινωνοὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων ἀποτελεσθησόμεθα.

14 Μετασχὼν δὲ καὶ μεταδοὺς τῆς θεαρχικῆς κοινωνίας, εἰς εὐχαριστίαν ἱερὰν καταλήγει μετὰ παντὸς τοῦ τῆς Ἐκκλησίας
10 ἱεροῦ πληρώματος. Ἡ μετοχὴ γὰρ τῆς μεταδόσεως ἡγεῖται καὶ τῆς μυστικῆς διανεμήσεως ἢ τῶν μυστηρίων μετάληψις· αὕτη γὰρ ἢ καθολικὴ τῶν θείων εὐκοσμία καὶ τάξις, πρῶτον ἐν μετουσίᾳ γενέσθαι καὶ ἀποπληρώσει τὸν ἱερὸν καθηγεμόνα τῶν
15 μεταδοῦναι. Διὸ καὶ ταῖς ἐνθέοις διδασκαλίαις οἱ τολμηρῶς ἀποκεχρημένοι πρὸς τῆς κατ' αὐτὰς πολιτείας καὶ ἔξεως ἀνίεροί καὶ ἔκφυτοι πάντῃ τῆς ἱερᾶς εἰσι θεσμοθεσίας. Ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ἡλιακῶν μαρμαρυγῶν αἱ λεπτότεραι καὶ διειδέστεραι τῶν οὐ-
σιῶν, πρῶται τῆς εἰσρεούσης αἴγλης ἀποπληροῦμεναι, τὸ κατὰ
20 πᾶν ἑαυτῶν ὑπερχεόμενον φῶς εἰς τὰ μετ' αὐτὰς ἡλιοειδῶς μετοχετεύουσιν· οὕτω καὶ θείου φωτὸς οὐ τολμητέον ἑτέροις ἡγήσασθαι τὸν μὴ κατὰ πᾶσαν ἔξιν αὐτοῦ γεγονότα θεοειδέ-
στατον καὶ πρὸς τῆς θείας ἐπιπνοίας καὶ κρίσεως ἀρμοστήν ἀναδεδειγμένον.

15 Ἐν τούτοις ἢ πᾶσα τῶν ἱερῶν διακόσμησις, ἱεραρχικῶς συναχθεῖσα καὶ τοῖς θειοτάτοις κοινωνήσασα, μετ' εὐχαριστίας ἱερᾶς καταλήγει, τὰς τῶν θεουργιῶν ἀναλόγως ἐπιγνοῦσα καὶ ὑμνήσασα χάριτας. Ὡστε οἱ τῶν θείων ἀμέτοχοι καὶ ἀγνώτες οὐκ ἂν εἰς εὐχαριστίαν ἀφίκοιντο, καίτοι κατ' οἰκείαν φύσιν
30 ἀξίων οὐσῶν εὐχαριστεῖσθαι τῶν θειοτάτων δωρεῶν. Ἀλλά, ὅπερ ἔφην, οὐδὲ προσβλέψαι ποτὲ τοῖς θείοις δώροις ἐκ τῆς ἐπὶ

πλήρη καὶ ἀσύγχυτη ἐνανθρώπησι κατὰ τὸν δικό μας τύπο, νὰ προβαίνη ἀναλλοιώτως ἀπὸ τὸ κατὰ φύσιν ἕνα πρὸς τὴν διασπαστικότητά μας· καὶ δι' αὐτῆς τῆς εὐεργετικῆς φιλανθρωπίας νὰ καλῆ τὸ ἀνθρώπινο γένος σὲ μετουσία ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἀγαθῶν του, ἂν φυσικὰ ἐνωθοῦμε μὲ τὴ θεία ζωὴ του, διὰ τῆς ἐξομοιώσεώς μας πρὸς αὐτὴν καὶ δι' αὐτῆς καταστοῦμε ἀληθινὰ κοινωνοὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων μυστηρίων.

14 Ἔτσι ὁ ἱεράρχης, ἀφοῦ μετὰσχη καὶ μεταδώσῃ τὴ θεαρχικὴ κοινωνία, καταλήγει σὲ ἱερὴ εὐχαριστία μαζὶ μὲ ὄλο τὸ ἱερὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ἡ μετοχὴ προηγεῖται τῆς μεταδόσεως καὶ ἡ μετάληψις προηγεῖται τῆς μυστικῆς διανομῆς τῶν μυστηρίων. Πραγματικὰ αὐτὴ εἶναι ἡ καθολικὴ εὐκοσμία καὶ τάξις τῶν θείων μυστηρίων· ὁ ἱερεὺς προῖστάμενος νὰ μετὰσχη καὶ νὰ χορτάσῃ πρῶτος τῶν ἀγαθῶν ποὺ θὰ δωρηθοῦν δι' αὐτοῦ ἀπὸ τὸν Θεὸ στοὺς ἄλλους, κι' ἔπειτα νὰ μεταδώσῃ ἀπὸ αὐτοὺς σὲ ἄλλους. Γι' αὐτὸ ὅσοι ἀποτολμοῦν νὰ διδάξουν τὰ ἔνθεα διδάγματα, πρὶν τὰ ἐφαρμόσουν οἱ ἴδιοι σταθερῶς, εἶναι ἐντελῶς ἀνίεροι καὶ ξένοι πρὸς τὴν ἱερὴ θεσμοθεσία. Ὅπως δηλαδὴ στὴν περίπτωσι τῶν ἡλιακῶν μαρμαρυγῶν οἱ λεπτότερες καὶ διεισδέστερες οὐσίαι, ἐπειδὴ γεμίζουν πρῶτες ἀπὸ τὴν εἰσρέουσα αἴγλη μετοχετεύουν ἡλιοειδῶς στίς ἐπόμενες οὐσίαι τὸ φῶς ποὺ τίς πλημμυρίζει ὑπερεκχειλιστικά, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο δὲν πρέπει νὰ τολμήσῃ νὰ προηγηθῇ ἄλλων στὸ θεῖο φῶς ὅποιος δὲν ἔχει καταστῆ θεοειδῆς μὲ ὄλη του τὴ διάθεσι καὶ δὲν ἔχει ἀναδειχθῇ ἀρμοστής ἀπὸ τὴ θεία πνοὴ καὶ κρίσι.

15 Ἔτσι ἡ ὄλη διακόσμησις τῶν ἱερῶν προσώπων, ἀφοῦ συνάχθηκε ἱεραρχικῶς κι' ἐκοινώνησε τῶν θείων μυστηρίων, καταλήγει μὲ μιὰ ἱερὴ εὐχαριστία, ὅπου ἀναγνωρίζει καὶ ὑμνεῖ κατὰ τὴ δυνάμει τῆς τίς χάριτες τῶν θείων ἐνεργειῶν. Ὡστε οἱ ἀμέτοχοι καὶ ἀδαεῖς τῶν θείων μυστηρίων δὲν θὰ μπορούσαν νὰ φθάσουν σ' εὐχαριστία, ἔστω καὶ ἂν οἱ θειότατες δωρεὲς εἶναι ἀπὸ φυσικοῦ τους ἄξιες νὰ ὑμνοῦνται. Αὐτοί, ὅπως εἶπα, ἐπειδὴ λόγῳ τῆς ροπῆς των πρὸς τὰ χειρότερα δὲν θέλησαν οὔτε νὰ κυττάξουν ποτὲ τὰ θεῖα δῶρα, διέμειναν ἀχάριστοι ἀπέναντι

τὰ χεῖρω νεύσεως ἐθελήσαντες, ἀχάριστοι πρὸς τὰς ἀπείρους τῶν θεουργιῶν διαμεμενήκασι χάριτας. «Γεύσασθε», φησὶ τὰ Λόγια, «καὶ ἴδετε»: τῇ γὰρ ἱερᾷ τῶν θείων μνήσει τὰς μεγαλοδώρας αὐτῶν οἱ μνούμενοι χάριτας ἐπιγνώσονται καὶ θειότατον αὐτῶν ὕψος καὶ μέγεθος ἐν μεθέξει πανιέρως ἐποπτεύοντες 5 τὰς ὑπερουρανίας εὐχαρίστως ὑμνήσουσι τῆς θεαρχίας ἀγαθουργίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

α'. *Περὶ τῶν ἐν τῷ μύρῳ τελουμένων καὶ τῶν ἐν αὐτῷ τελειουμένων*

1 Τόσαῦτα τῆς ἀγιωτάτης συνάξεώς ἐστι καὶ οὕτω καλὰ τὰ νοητὰ θεάματα τὴν πρὸς τὸ ἐν ἡμῶν, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, ἱεραρχικῶς ἱεουργοῦντα κοινωνίαν καὶ σύναξιν. Ἄλλ' ἔστιν ταύτης ὁμοταγῆς ἑτέρα τελεσιουργία: μύρου τελετὴν αὐτὴν οἱ καθη-
10 γεμόνες ἡμῶν ὀνομάζουσι. Τὰ μέρη τοίνυν αὐτῆς ἐν τάξει κατὰ τὰς ἱερὰς εἰκόνας ἐπισκοπήσαντες, οὕτω πρὸς τὸ ἐν αὐτῆς διὰ τῶν μερῶν ἱεραρχικαῖς θεωρίαις ἀναχθησόμεθα.

β'. *Μυστήριον τελετῆς μύρου*

Κατὰ τὸν αὐτὸν τῆς συνάξεως τρόπον, αἱ τῶν ἀτελειώτων ἀπολύονται τάξεις, προηγησαμένων δηλαδὴ τῆς τε ἱεραρχι-
15 κῆς ἐπὶ πᾶν τὸ ἱερὸν εὐόσμου περιαγωγῆς καὶ τῆς ψαλμικῆς ἱερολογίας καὶ τῆς τῶν θειοτάτων Λογίων ἀναγνώσεως. Εἶτα τὸ μύρον ὁ ἱεράρχης λαβὼν ἐπιτίθησι τῷ θείῳ θυσιαστηρίῳ, περι-

στις ἄπειρες χάριτες τῶν θείων ἐνεργειῶν. «Γευθῆτε καὶ ἴδετε», λέγουν τὰ Λόγια⁴¹. Διότι ὅσοι μυοῦνται μὲ τὴν ἱερὴ μύησι στα θεῖα θὰ γνωρίσουν τὶς μεγαλόδωρες χάριτές των· ὅσοι ἐποπτεύουν πανιέρως τὸ θειότατο ὕψος καὶ μέγεθός των μετέχοντας σ' αὐτές, θὰ ὑμνήσουν μὲ εὐχαριστίες τὶς ὑπερουράνιες εὐεργεσίες τῆς θεαρχίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

1. Περὶ τῶν πράξεων ποὺ τελοῦνται καὶ τῶν προσώπων ποὺ ἀγιάζονται στὸ μυστήριον τοῦ μύρου

Τόσα καὶ τόσο καλὰ εἶναι τὰ νοητὰ θεάματα τῆς ἀγιωτάτης εὐχαριστιακῆς συνάξεως, πού, ὅπως πολλές φορές εἶπαμε, ἐπιτελοῦν ἱεραρχικῶς τὴν πρὸς τὸ ἕνα κοινωνία καὶ σύναξί μας. Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ κάποια ἄλλη ὁμοταγῆς μὲ αὐτὴν τελεσιουργία, τὴν ὁποία οἱ καθοδηγηταί μας ὀνομάζουν τελετὴ τοῦ μύρου. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπισκοπήσωμε τὰ μέρη κι' αὐτῆς στὴ σειρά, κατὰ τὶς ἱερές τῆς εἰκόνες, τότε θ' ἀνεβοῦμε ἀπὸ τὰ μέρη πρὸς τὴν ἐνότητά της μὲ ἱεραρχικὲς θεωρίες.

2. Τὸ Μυστήριον τῆς τελετῆς τοῦ μύρου

Κατὰ τὸν ἴδιο μὲ τὴ σύναξι τρόπο ἀπολύονται καὶ σ' αὐτὴ τὴν τελετὴ οἱ τάξεις τῶν ἀτελῶν, ἀφοῦ προηγηθοῦν ὁ ἱεραρχικὸς περίγυρος σὲ ὄλο τὸ ἱερὸ μὲ τὸ εὖοσμο θυμίαμα, ἡ ψαλμικὴ ἱερολογία καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν θείων Λογίων. Ἐπειτα ὁ ἱεράρχης παίρνει τὸ μύρο καὶ τὸ τοποθετεῖ ἐπάνω στὸ θεῖο θυσιαστήριον, σκεπασμένο μὲ δώδεκα ἱερὰ ριπίδια σὰν πτέρυγες, ἐνῶ ὅλοι οἱ παριστάμενοι ἀναβοοῦν μὲ ἀγιωτάτη φωνὴ τὸ ἱερὸ

κεκαλυμμένον ὑπὸ δυοκαίδεκα πτέρυξιν ἱεραῖς, ἀναβοώντων ἀπάντων ἀγιωτάτῃ φωνῇ τὸ ἱερὸν τῆς τῶν θεολήπτων προφητῶν ἐπιπνοίας μελώδημα· καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ τελουμένην εὐχὴν ἀποπληρώσας, ἐν ταῖς ἀγιωτάταις τῶν ἀφιερουμένων τελεταῖς 5 αὐτῷ χρῆται πρὸς πᾶσαν σχεδὸν ἱεραρχικὴν τελεσιουργίαν.

γ'. Θεωρία

1 Ἡ μὲν οὖν εἰσαγωγικὴ τῆς τελειωτικῆς ταύτης ἱερουργίας ἀναγωγὴ διὰ τῶν κατὰ τὸ θεῖον μύρον ἱερῶς δρωμένων ἐκεῖνο, οἶμαι, δηλοῖ, τὸ περικεκαλύφθαι τῶν ὁσίων ἀνδρῶν τὸ κατὰ νοῦν ἱερὸν καὶ εὐῶδες· ἥτις ἐνθέως ἐγκελεύεται τοῖς ἱεροῖς ἀν-
10 δράσι, μὴ φαινομένας ἔχειν ἐπὶ δόξῃ κενῇ τὰς κατ' ἀρετὴν τοῦ κρυφίου Θεοῦ καλὰς καὶ εὐῶδεις ἀφομοιώσεις. Ἄχραντοι γάρ εἰσιν αἱ τοῦ Θεοῦ κρύφια καὶ ὑπὲρ νοῦν εὐῶδεις εὐπρέπειαι, καὶ νοητῶς ἐμφαίνονται μόνοις τοῖς νοεροῖς, ὁμοειδεῖς ἔχειν ἐθέλουσαι τὰς κατ' ἀρετὴν ἐν ψυχαῖς ἀπαραφθάρτους εἰκόνας.
15 Τὸ γὰρ τῆς θεοειδοῦς ἀρετῆς ἀπαράγραπτον εὖ μεμιμημένον ἄγαλμα, πρὸς ἐκεῖνο τὸ νοητὸν καὶ εὐῶδες ἀφορῶν κάλλος, οὕτως ἑαυτὸ τυποῖ καὶ διαπλάττει πρὸς τὸ κάλλιστον μίμημα. Καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν εἰκόνων, εἰ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον εἶδος ὁ γραφεὺς ἀκλινῶς εἰσορᾷ, πρὸς μηδὲν ἄλλο τῶν ὁρατῶν
20 ἀνθελκόμενος ἢ κατὰ τι μεριζόμενος, αὐτὸν ἐκεῖνον, ὅστις ἐστί, τὸν γραφόμενον (εἰ θέμις εἰπεῖν) διπλασιάσει καὶ δεῖξει τὸ ἀληθὲς ἐν τῷ ὁμοιώματι καὶ τὸ ἀρχέτυπον ἐν τῇ εἰκόνι καὶ ἑκάτερον ἐν ἑκατέρῳ παρὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον· οὕτω τοῖς φιλοκάλοις ἐν νῶ γραφεῦσιν ἢ πρὸς τὸ εὐῶδες καὶ κρύφιον κάλλος
25 ἀτενῆς καὶ ἀπαρέγκλιτος θεωρία τὸ ἀπλανὲς δωρήσεται καὶ θεοειδέστατον ἵνδαλμα. Εἰκότως οὖν πρὸς τὴν ὑπερουσίως εὐῶδη

μελώδημα πού ἐμπνεύσθησαν οἱ θεόληπτοι προφήτες¹. Καὶ ὅταν ὁ ἱεράρχης ὀλοκληρώσῃ τὴν γι' αὐτό, τὸ μύρο, καθωρισμένη καθαγιαστικὴ εὐχή, τὸ χρησιμοποιεῖ στὶς ἀγιώτατες τελετὲς τῶν πρὸς ἀφιέρωσι προσώπων καὶ πραγμάτων, γιὰ κάθε σχεδὸν ἱεραρχικὴ τελεσιουργία.

3. Θεωρία

Ἡ πνευματικὴ λοιπὸν διδασκαλία αὐτῆς τῆς τελειωτικῆς ἱερουργίας, πού συνάγεται ἀπὸ τὶς ἱεροτελεστίες τοῦ θείου μύρου δηλώνει, νομίζω, τοῦτο, ὅτι ἡ ἱερότης καὶ εὐωδία τοῦ νοῦ τῶν ὀσίων ἀνδρῶν εἶναι περικαλυμμένη. Πραγματικὰ αὐτὴ παραγγέλλει ἐνθέως στοὺς ἱεροὺς ἄνδρες νὰ μὴ ἐμφανίζουν ἀπὸ κενοδοξία τὶς κατὰ τὴν ἀρετὴ καλὲς καὶ εὐώδεις ἐξομοιώσεις μὲ τὸν κρύφιο Θεό. Διότι οἱ κρυφὲς καὶ ὑπεράνω τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ εὐώδεις ὠραιότητες τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄχραντες καὶ μόνο στοὺς νοεροὺς ἐμφανίζονται νοητῶς, θέλοντας νὰ ἔχουν ὁμοειδεῖς τὶς ἄφθορες εἰκόνες μέσα στὴν ψυχὴ. Διότι τὸ ἀπερίγραπτο καὶ καλομίμητο ἄγαλμα τῆς θεοειδοῦς ἀρετῆς, ὅταν ἀτενίζῃ πρὸς τὸ νοητὸ καὶ εὐῶδες ἐκεῖνο κάλλος, τότε ἀποτυπώνεται καὶ διαπλάσσεται κατὰ τὸ κάλλιστο πρότυπο. Κι' ὅπως συμβαίνει μὲ τὶς αἰσθητὲς εἰκόνες, ἂν ὁ ζωγράφος κυττάζῃ σταθερὰ πρὸς τὴν ἀρχέτυπη μορφή, χωρὶς νὰ ἔλκεται ἀπὸ τίποτε ἄλλο ὀρατὸ οὔτε νὰ διασπᾶται κατὰ κάποιον τρόπο, θὰ διπλασιάσῃ (ἂν ἐπιτρέπεται ἢ ἐκφρασις) τὸν εἰκονιζόμενο, ὅποιος κι' ἂν εἶναι, καὶ θὰ παρουσιάσῃ στὸ ὁμοίωμα τὴν ἀληθινὴν μορφή καὶ στὴν εἰκόνα τὸ ἀρχέτυπο, θὰ παρουσιάσῃ τὸ ἕνα ὁμοιο μὲ τὸ ἄλλο παρὰ τὴ διαφορὰ τῆς οὐσίας· ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς φιλοκάλους ζωγράφους τῆς νοήσεως· ἡ ἀτενῆς καὶ σταθερῆς θεὰ πρὸς τὸ εὐῶδες καὶ κρύφιο κάλλος θὰ δωρίσῃ τὸ ἀπλάνευτο καὶ θεοειδὲς ἄγαλμα. Εὐλόγως λοιπὸν οἱ θεῖοι ζωγράφοι,

1. Τὸ ἀλληλούϊα.

καὶ νοητὴν εὐπρέπειαν οἱ θεῖοι γραφεῖς τὸ νοερὸν ἑαυτῶν ἀμε-
 ταστρέπτως εἰδοποιουῦντες, οὐδεμίαν δρῶσι τῶν ἐν αὐτοῖς θεο-
 μιμήτων ἀρετῶν εἰς τὸ θεαθῆναι, κατὰ τὸ λόγιον, τοῖς ἀνθρώ-
 ποις· ἀλλ' ἱερῶς ἐποπτεύουσιν, ὡς ἐν εἰκόνι, τῷ θεῷ μύρω τὰ
 5 τῆς Ἐκκλησίας ἱερώτατα περικεκαλυμμένα· διὸ καὶ αὐτοί, τὸ
 κατ' ἀρετὴν ἱερὸν καὶ θεοειδέστατον εἶσω τοῦ θεομιμήτου καὶ
 θεογράφου νοὸς ἱερῶς περικαλύπτοντες, πρὸς μόνην ἀποβλέ-
 πουσι τὴν ἀρχέτυπον νόησιν· οὐδὲ γὰρ ἀθέατοι μόνον εἰσὶ τοῖς
 ἀνομοίοις, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὶ πρὸς τὴν ἐκείνων καθέλκονται θεῶν.
 10 Ὅθεν ἑαυτοῖς ἀκολούθως, οὐδὲ τῶν δοκούντων εἰκῆ καλῶν
 καὶ δικαίων, ἀλλὰ τῶν ὄντως ὄντων ἐρῶσιν, οὐδὲ πρὸς δόξαν
 ὀρῶσι τὴν ὑπὸ πλήθους ἀλόγως μακαριζομένην, ἀλλὰ τὸ καλὸν
 ἢ χειρόν ἐφ' ἑαυτοῦ θεομιμήτως κρίναντες ἀγάλματα θεῖα τῆς
 θεαρχικωτάτης εἰσὶν εὐωδίας, ἥτις ἐφ' ἑαυτῆς τὸ ἀληθῶς εὐῶ-
 15 δες ἔχουσα πρὸς τὸ τοῖς πολλοῖς ἀνομοίως δοκοῦν οὐκ ἐπιστρέ-
 φεται, ταῖς ἀληθέσιν αὐτῆς εἰκόσιν ἐντυποῦσα τὸ ἀνυπόκριτον.

2 Φέρε δὴ λοιπόν, ἐπειδὴ τὴν ἐκτὸς εὐπρέπειαν ἐθεασάμεθα
 τῆς ὄλης καλῆς ἱεουργίας, εἰς τὸ θειότερον αὐτῆς ἀποβλέψω-
 μεν κάλλος, αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς ἀποκαλυψαμένην τὰ παραπετά-
 20 σματα θεώμενοι τὴν μακαρίαν ἀποστίλβουσαν ἐμφανῶς αἴγλην
 καὶ τῆς ἀπερικαλύπτου τοῖς νοεροῖς ἀποπληροῦσαν ἡμᾶς εὐω-
 δίας. Οὐδὲ γὰρ ἡ φαινομένη τοῦ μύρου τελεσιουργία τοῖς περὶ
 τὸν ἱεράρχην ἐστὶν ἀκοινώνητος ἢ ἀθέατος, ἀλλὰ τούναντίον
 ἄχρις αὐτῶν διήκουσα καὶ ἰστώσα τὴν ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς θεω-
 25 ρίαν ὑπ' αὐτῶν ἱερῶς περικαλύπτεται καὶ τῆς πληθύος ἱεραρχι-
 κῶς ἀποδιαστέλλεται. Τοῖς γὰρ ἐνθέοις ἀνδράσιν ἢ τῶν πανιέ-
 ρων ἀκτίς ὡς συγγενέσι τοῦ νοητοῦ φωτός, καθαρῶς καὶ ἀμέ-
 σως ἐλλάμπουσα καὶ τὰς νοεράς αὐτῶν ἀντιλήψεις ἀπερικαλύ-
 πτως εὐωδιάζουσα, πρὸς τὸ ὑφειμένον οὐκέτι ὁμοίως πρόεισιν,

ὅταν μορφοποιοῦν τὸ νοῦ τους ἀμετάστροφα πρὸς τὴν ὑπερουσίως εὐώδη καὶ νοητὴ ὠραιότητα, δὲν ἀσκοῦν καμμιὰ ἀπὸ τὶς θεομίμητες ἀρετές τους πρὸς τὸ θεαθῆναι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τὸ λόγιον², ἀλλὰ ἐποπτεύουν εὐλαβῶς, σὰν μέσα σὲ εἰκόνα, τὰ ιερῶτατα μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας περικαλυμμένα στὸ θεῖο μύρο. Γιὰ τὸν λόγο τοῦτον καὶ οἱ ἴδιοι, περικαλύπτοντας μέσα στὸ θεομίμητο καὶ θεόγραπτο νοῦ ὅ,τι εἶναι κατὰ τὴν ἀρετὴν ἱερὸ καὶ θεοειδές, ἀτενίζουν πρὸς τὴν ἀρχέτυπη μόνο νόησι διότι ὄχι μόνο αὐτοὶ εἶναι ἀθέατοι ἀπὸ ἐκείνους πού ἔμειναν ἀνόμοιοι πρὸς τὸν Θεό, ἀλλ' οὔτε οἱ ἴδιοι δὲν κατέρχονται πρὸς τὴν θεὰ ἐκείνων. Γι' αὐτό, συνεπεῖς πρὸς τοὺς ἑαυτοὺς των, οὔτε τὰ φαινομενικῶς καὶ τυχαίως καλὰ καὶ δίκαια ποθοῦν, ἀλλὰ τὰ πράγματι καλὰ καὶ δίκαια, οὔτε στήν ἀλόγως μακαριζομένη ἀπὸ τὸ πλῆθος δόξα ἀποβλέπουν· ἀλλὰ κρίνοντας κατὰ μίμησι τοῦ Θεοῦ τὸ καλὸ ἢ τὸ κακὸ καθ' ἑαυτό, εἶναι ἀληθινὰ θεῖα ἀγάλματα τῆς θεαρχικωτάτης ἐκείνης εὐωδίας, ἢ ὁποῖα, ἐπειδὴ ἔχει μέσα της τὸ ἀληθινὸ ἄρωμα, δὲν στρέφει τὴν προσοχὴν της πρὸς τὶς παραποιήσεις πού ἐπικρατοῦν στοὺς πολλούς, ἀλλὰ ἐντυπώνει τὴν ἀλήθεια στὶς ἀληθινές της εἰκόνας.

- 2 Τώρα λοιπὸν ἀφοῦ παρατηρήσαμε τὴν ἐξωτερικὴ εὐπρέπεια τῆς ὅλης αὐτῆς καλῆς ἱεουργίας, ἃς ἀποβλέψωμε στὸ θεϊότερο κάλλος της· ἃς τὴν ἀτενίσωμε αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν μὲ σηκωμένα τὰ παραπετάσματα ν' ἀκτινοβολῆ φανερά τὴ μακαρία αἴγλη καὶ νὰ μᾶς γεμίζη μὲ τὴν ἀνοικτὴ γιὰ τοὺς νοεροὺς εὐωδία. Διότι ἡ φαινομένη τελεσιουργία τοῦ μύρου δὲν εἶναι ἀκοινωνήτη ἢ ἀθέατη στοὺς γύρω ἀπὸ τὸν ἱεράρχη βοηθούς του, ἀλλ' ἀντίθετα φθάνει ἕως αὐτοῦ καὶ στήνει ἐμπρὸς στὰ μάτια τους τὴ θεωρία, πού ξεπερνᾷ τὶς ἰκανότητες τῶν πολλῶν καὶ γι' αὐτὸ σκεπάζεται ἀπὸ αὐτοὺς εὐλαβῶς καὶ ἀποχωρίζεται ἀπὸ τὸ πλῆθος κατὰ τὴν τάξι τῆς ἱεραρχίας. Διότι ἡ ἀκτὶς τῶν πανιέρων πραγμάτων, ἐνῶ ἐλλάμπει καθαρῶς καὶ ἀμέσως τοὺς πανιέρους ἄνδρες ὡς συγγενεῖς τοῦ νοητοῦ φωτός κι' εὐωδιάζει ἀνεμπόδιστα τὶς νοερὲς ἀντιλήψεις των, δὲν προχωρεῖ μὲ ὅμοιο τρόπο πρὸς ἐκείνους πού εὐρίσκονται σὲ χαμηλότερο ἐπίπεδο,

ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν, ὡς κρυφίων τοῦ νοητοῦ θεωρῶν, ἀνεκπομπεύ-
τως εἰς τὸ τοῖς ἀνομοίοις ἄχραντον, ὑπὸ πτερωτοῖς αἰνίγμασι
συγκαλύπτεται· δι' ὧν ἱερῶν αἰνιγμάτων αἱ τῶν ὑποβεβηκότων
εὐκοσμοὶ τάξεις ἀνάγονται πρὸς τὴν κατ' αὐτὰς ἱερὰν ἀναλο-
5 γίαν.

3 Ἔστι δὴ οὖν, ὅπερ ἔφην, ἡ νῦν ὑμνουμένη παρ' ἡμῶν ἱερὰ
τελετουργία τῆς τελειωτικῆς τῶν ἱεραρχικῶν τάξεως καὶ δυνά-
μεως· διὸ καὶ ταύτην οἱ θεῖοι καθηγεμόνες ἡμῶν, ὡς ὁμοταγῆ
καὶ ταυτουργὸν τῷ τῆς συνάξεως ἱερῷ τελεστηρίῳ, ταῖς αὐταῖς
10 εἰκόσιν ὡς τὰ πολλὰ καὶ μυστικαῖς διακοσμῆσεσι καὶ ἱερολο-
γίαις διετάξαντο. Καὶ τὸν μὲν ἱεράρχην ὡσαύτως ὄψη τὴν ἀπὸ
τοῦ θειοτέρου τόπου καλὴν εὐωδίαν εἰς τὰ ἐξῆς ἱερὰ προφέρον-
τα καὶ τῇ πρὸς τὸ ταῦτὸν ἀναλύσει διδάσκοντα τῶν θείων τὴν
μετουσίαν ἐν ἅπασιν μὲν γίνεσθαι κατ' ἀξίαν τοῖς ἱεροῖς, ἀμείω-
15 τον δὲ εἶναι καὶ ἀκίνητον πάντη καὶ εἴσω τῆς κατὰ θεῖαν ἴδρυ-
σιν ιδιότητος ἀπαραλλάκτως ἐστηκυῖαν.

Ἐπίσης δὲ πάλιν αἱ τῶν Λογίων ὥδαι καὶ ἀναγνώσεις,
τοὺς μὲν ἀτελέστους μαιεύονται πρὸς ζωηφόρον υἰοθεσίαν, ἐπι-
στροφὴν δὲ ἱερὰν ποιοῦνται τῶν ἐναγῶς ἐνεργουμένων, ἀφαι-
20 ροῦσι δὲ τὴν ἐναντίαν πτοίαν καὶ θέλξιν ἐκ τῶν ἀνάνδρως ἐνερ-
γουμένων, τὸ τῆς θεοειδοῦς ἕξεως καὶ δυνάμεως ἀκρότατον
ἀναλόγως αὐτοῖς ὑποδεικνῦσαι· καθ' ἣν ἐκδειματώσουσι μᾶλ-
λον αὐτοὶ τὰς ἐναντίας δυνάμεις καὶ τῆς ἐτέρων ἰατρείας προ-
στήσονται, τὸ θεομιμήτως ἀκίνητον μὲν ἐκ τῶν οἰκείων καλῶν,
25 πρὸς δὲ τὰς ἐναντίας πτοίας δραστήριον οὐκ ἔχοντες μόνον,
ἀλλὰ καὶ δωρούμενοι· τοῖς δὲ εἰς νοῦν ἱερὸν ἐκ τῶν χειρόνων
μεταφοιτήσασιν ἕξιν ἱερὰν ἐντίθενται πρὸς τὸ μὴ αὐθις ὑπὸ κα-

---

3. Τὰ μυστικὰ τῆς τελεσιουργίας τοῦ μύρου φθάνουν καὶ στοὺς παρακά-
τω ἀπὸ τὸν ἱεράρχη ἱερωμένους, ποὺ εἶναι κι' αὐτοὶ θεωροὶ τοῦ νοητοῦ φωτός,
ἀλλ' ἀπ' αὐτοὺς σκεπάζονται μὲ αἰνίγματα. Μὲ τὰ αἰνίγματα ἀνάγονται πρὸς τὰ
ἄνω οἱ κατώτεροι.

ἀλλὰ συγκαλύπτεται ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἄνδρες, σὰν κρυφίους θεωροὺς τοῦ νοητοῦ³, μὲ πτερωτὰ αἰνίγματα, ὥστε νὰ μὴ ἐπιδεικνύεται καὶ μιανθῇ ἀπὸ τοὺς ἀνομοίους. Μὲ αὐτὰ τὰ ἱερὰ αἰνίγματα ἀνάγονται οἱ εὐκοσμες τάξεις τῶν κατωτέρων πρὸς τὴν θεὰ πὺ ἀναλογεῖ στὴν ἰκανότητά τους.

3 Ὅπως εἶπα λοιπόν, ἡ ὑμνουμένη τῶρα ἀπὸ μᾶς ἱερὴ τελετουργία ἀνήκει στὴν τελετουργικὴ τάξι καὶ δύναμι τῶν ἱεραρχικῶν λειτουργιῶν. Γι' αὐτὸ οἱ θεῖοι καθοδηγηταί μας, ὡς ὁμοταγῆ καὶ ταυτενεργῆ μὲ τὸ ἱερὸ μυστήριον τῆς εὐχαριστιακῆς συνάξεως, καθώρισαν γι' αὐτὴν τὶς ἴδιες κατὰ τὸ πλεῖστον εἰκόνες, μυστικὲς πράξεις καὶ ἱερολογίες. Θὰ ἰδῆς κι' ἐδῶ τὸν ἱεράρχην νὰ φέρη τὴν καλὴ εὐωδία ἀπὸ τὸν θεϊότερον τόπον⁴ στα ἐπόμενα ἱερὰ μέρη τοῦ ναοῦ καὶ μὲ τὴν ἐπιστροφή του στὸν ἴδιον τόπον νὰ διδάσκη, ὅτι ἡ μετουσία τῶν θεῶν ἔρχεται μὲν σὲ ὄλους τοὺς ἁγίους κατὰ τὴν ἀξία τους, ἀλλὰ μένει ἀπαράλλακτα μέσα στὴν ταυτότητά της, ἐπάνω στὴ θεία ἐδραίωσί της.

Κατὰ τὸν ἴδιον πάλι τρόπο οἱ ὠδὲς καὶ τὰ ἀναγνώσματα τῶν Λογιῶν τοὺς μὲν ἀτελεῖς ἐκμαιεῦν ὥστε νὰ φθάσουν σὲ ζωηφόρον υἰοθεσίαν, τοὺς ἐνεργουμένους ἀπὸ ἀνόσια πάθη ἐπαναφέρουν ἱεροπρεπῶς στὴ σωστὴ θέσι, ἀπὸ τοὺς ἀνάδρους ἐνεργουμένους ἀφαιροῦν τὴ φοβία καὶ τὴ μαγείαν πὺ τοὺς ὑποβάλλουν οἱ δαίμονες, ὑποδεικνύοντας σ' αὐτοὺς κατὰ τὴν ἀναλογία τους τὴν ἔκτασι τῆς θεοειδοῦς ἔξεως καὶ δυνάμεως· μὲ αὐτὴν τὴ δύναμι αὐτοὶ μᾶλλον θὰ ἐκφοβίσουν τὶς ἐνάντιες δυνάμεις καὶ θ' ἀναλάβουν τὴ θεραπείαν ἄλλων· διότι ὄχι μόνο ἔχουν τὴ θεομίμητη ἀμετακινήσιαν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τους καὶ τὴν ἀγωνιστικότητα κατὰ τῶν φοβήτρων τῶν ἐναντίων⁵, ἀλλὰ καὶ τὴ δωρίζουν σὲ ἄλλους ἀνθρώπους. Ἐπίσης στοὺς ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴν ἁμαρτία στὴ σωφροσύνη μεταδίδουν ἱερὴ ἔξι, γιὰ νὰ μὴ κυριευθοῦν πάλι ἀπὸ τὴν κακίαν· τοὺς ὑστεροῦντας σὲ ἀγιό-

4. Ἐννοεῖται τὸ θυσιαστήριον, ἀπὸ οὗ οἱ ἱεράρχηδες ξεκινᾶ μὲ τὸ θυμίαμα.

5. Ἐννοοῦνται τὰ φόβητρα τῶν δαιμονικῶν δυνάμεων πὺ προκαλοῦν τὶς ταραχὰς στοὺς δαιμονιζομένους.

κίας ἀλῶναι· τοὺς δὲ πρὸς τὸ εἶναι πανάγνους ἐνδεεῖς τελέως ἀποκαθαίρουσι· τοὺς δὲ ἱεροὺς ἄγουσιν ἐπὶ τὰς θείας εἰκόνας καὶ ἐποψίας αὐτῶν καὶ κοινωνίας· ἐστιῶσι δὲ τοὺς πανιέρους ἐν μακαρίοις καὶ νοητοῖς θεάμασιν ἀποπληροῦσαι τὸ ἐνοειδὲς αὐ-
5 τῶν τοῦ ἐνὸς καὶ ἐνοποιοῦσαι.

4 Τί δέ; Οὐχὶ καὶ τὰς μὴ πάντη καθαρὰς, ὧν ἤδη μνήμην ἐποιησάμεθα, τάξεις, ἀμιγῶς ἀπολύει, κατὰ τὸν αὐτὸν τῆς συνά-
ξεως τρόπον, ἢ παροῦσα νῦν ἱερὰ τελετουργία, μόνοις ἐν εἰκόσιν ὀρωμένη τοῖς ἱεροῖς, καὶ πρὸς μόνων ἀμέσως τῶν πανιέρων
10 ἱεραρχικαῖς ἀναγωγαῖς ἐποπτευομένη καὶ ἱερουργομένη; Ταῦτα μὲν οὖν ἤδη πολλάκις ἡμῖν εἰρημένα περιττόν ἐστιν, ὡς οἶμαι, τοῖς αὐτοῖς ἐπανακυκλεῖν λόγοις, καὶ μὴ πρὸς τὰ ἐξῆς μεταβῆ-
ναι, τὸν ἱεράρχην ἐνθέως ὀρῶντας ὑπὸ δυοκαίδεκα πτέρυξι πε-
ρικεκαλυμμένον ἔχοντα τὸ θεῖον μύρον καὶ τὴν παναγεστάτην
15 ἐπ' αὐτῷ τελείωσιν ἱερουργοῦντα.

Λέγωμεν τοίνυν, ὡς ἢ τοῦ μύρου σύνθεσις συναγωγή τίς ἐστιν εὐπνόων ὑλῶν ἐν ἑαυτῇ πλουσίως ἔχουσα ποιότητος εὐό-
σμους, ἧς οἱ μετασχόντες εὐωδιάζονται, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ
ποσοῦ τῆς ἐγγενομένης αὐτοῖς τοῦ εὐώδους μεθέξεως. Πεπεί-
20 σμεθα δὲ εἶναι τὸν θεαρχικώτατον Ἰησοῦν ὑπερουσίως εὐώδη, νοηταῖς διαδόσεσι τὸ νοερὸν ἡμῶν ἀποπληροῦντα θείας ἡδονῆς. Εἰ γὰρ ἢ τῶν αἰσθητῶν εὐωδῶν ἀντίληψις εὐπαθεῖν ποιεῖ καὶ
τρέφει σὺν ἡδονῇ πολλῇ τὸ τῶν ὄσφραντῶν ἡμῶν διακριτικόν, εἴπερ ἀβλαβὲς τε εἶη καὶ πρὸς τὸ εὐῶδες ἐν συμμετρίᾳ κατάλ-
25 ληλον, ἀναλόγως ἂν τις φαίη καὶ τὰς νοερὰς ἡμῶν δυνάμεις πρὸς τὰ θεουργικὰ μέτρα καὶ τὴν κατάλληλον τοῦ νοὸς πρὸς τὸ Θεῖον ἐπιστροφὴν, ἐν ἀντιλήψει τῆς θεαρχικῆς εὐωδίας γίνεσθαι καὶ εὐπαθείας ἱερᾶς πληροῦσθαι καὶ θειοτάτης τροφῆς. Οὐκοῦν ἢ τοῦ μύρου συμβολικὴ σύνθεσις, ὡς ἐν μορφώσει τῶν ἀμορ-

6. Στὰ σύμβολα τῆς θεότητος.

τητα καθαρίζουν τελείως· τοὺς ἁγίους ὀδηγοῦν στὶς θεῖες εἰκό-
νες⁶, γαὶ νὰ τὶς ἐποπτεύσουν καὶ νὰ ζήσουν σὲ κοινωνία μὲ αὐ-
τές· κι' αὐτοὺς ποὺ ἔφθασαν σὲ τελεία ἀγιότητα τοὺς τρέφουν
μὲ μακάρια καὶ νοητὰ θεάματα, γεμίζοντας τὸν ἐνοειδῆ χαρα-
κτῆρα τους μὲ τὸ Ἔνα καὶ ἐνοποιώντας τους.

Ἐξ ἄλλου τί συμβαίνει μὲ τὶς τάξεις ποὺ δὲν εἶναι ἐντελῶς
καθαρές καὶ ποὺ τὶς ἀναφέραμε προηγουμένως; Δὲν τὶς ἀπολύει
ἔξω ἀπὸ τὴν συνάθροισι καὶ ἡ παροῦσα ἱερὴ τελετουργία, κατὰ
τὸν ἴδιο μὲ τὴ σύναξι τρόπο; Δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι κι' αὐτὴ ἡ
τελετουργία θεωρεῖται ἀπὸ μόνους τοὺς ἁγίους, καὶ μάλιστα σὲ
εἰκόνες, ὅτι ἀπὸ μόνους τοὺς τελείως ἁγίους ἐποπτεύεται ἀμέ-
σως καὶ ἱεουργεῖται κατὰ τὶς ἱεραρχικὲς τελετουργίες ποὺ ἐξυ-
ψώνουν πνευματικῶς; Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὰ τὰ εἶπαμε πολλὰ φο-
ρές, νομίζω ὅτι εἶναι περιττὸ νὰ τὰ ἐπαναλαμβάνωμε μὲ τὰ ἴδια
λόγια καὶ νὰ μὴ προχωρήσωμε στὴ συνέχεια, καθὼς μάλιστα
βλέπομε τὸν ἱεράρχη νὰ ἔχη τὸ θεῖο μύρο ἐνθέως σκεπασμένο
μὲ δώδεκα πτερύγια καὶ νὰ ἱεουργῇ ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸν πανάγιο
καθαγιασμό.

Ἄς εἰποῦμε λοιπὸν ὅτι ἡ σύνθεσις τοῦ μύρου εἶναι συλ-
λογὴ εὐπνῶν ὑλῶν ποὺ ἔχει μέσα της πλουσίως εὐοσμες ποιό-
τητες· ὅσοι μετέχουν σ' αὐτὴν εὐωδιάζονται κατὰ τὴν ἀναλογία
τῆς ποσότητος τῆς εὐωδιαστικῆς μεθέξεως ποὺ μεταδίδεται σ'
αὐτούς. Εἴμαστε δὲ πεπεισμένοι ὅτι ὁ θεαρχικώτατος Ἰησοῦς
εἶναι ὑπερουσίως εὐώδης καὶ γεμίζει τὸ νοῦ μας θεία ἡδονὴ μὲ
τὶς νοητὲς διαδόσεις. Διότι, ἂν ἡ ἀντίληψις τῶν αἰσθητῶς εὐω-
δῶν πραγμάτων μᾶς εὐχαριστῇ καὶ τρέφῃ μὲ πολλὴ ἡδονὴ τὴν
ὀσφρησί μας, ὅταν εἶναι ὑγιῆς καὶ κατάλληλη νὰ δεχθῇ τὴν εὐ-
ωδία, κατ' ἀναλογία θὰ μπορούσε νὰ εἰπῇ κανεὶς ὅτι καὶ οἱ νο-
ερὲς δυνάμεις μας, ὅταν δὲν παρουσιάζουν φθορὰ ποὺ ὀδηγεῖ
στὴν πτῶσι πρὸς τὸ κακό, ὅταν διατηροῦν τὴ φυσικὴ ρώμη τῆς
διακριτικῆς μας ἰκανότητος, κατὰ τὸν θεουργικὸ τρόπο καὶ τὴν
κατάλληλη στροφὴ τοῦ νοῦ πρὸς τὸ Θεῖο, ἀντιλαμβάνονται τὴν
θεαρχικὴ εὐωδία καὶ χορταίνονται ἀπὸ ἱερὴ εὐτυχία καὶ θεία τρο-
φή. Ἐπομένως ἡ συμβολικὴ σύνθεσις τοῦ μύρου, σὰν νὰ μορ-

φώτων, αὐτὸν ἡμῖν ὑπογράφει τὸν Ἰησοῦν πηγαῖον ὄντα τῶν
 θείων εὐωδῶν ἀντιλήψεων ὄλβον, ἀναλογίαις θεαρχικαῖς εἰς τὰ
 θεοειδέστατα τῶν νοερῶν ἀναδιδόντα τοὺς θειοτάτους ἀτμούς,
 ἐφ' οἷς οἱ νόες εὐπαθῶς ἠδόμενοι καὶ τῶν ἱερῶν ἀντιλήψεων
 5 ἀποπληρούμενοι, τροφῇ νοητῇ χρῶνται, τῇ πρὸς τὸ νοερὸν αὐ-
 τῶν εἰσδύσει τῶν κατὰ θείαν μέθεξιν εὐωδῶν διαδόσεων.

5 Ἔστι δέ, ὡς οἶμαι, δῆλον, ὅτι ταῖς ὑπὲρ ἡμᾶς οὐσίαις, ὡς
 θειοτέραις, ἢ τῆς πηγαίας εὐωδίας ἀνάδοσις ἐγγυτέρα πῶς ἐστι
 καὶ μᾶλλον ἑαυτὴν ἐκφαίνει καὶ διαδίδωσιν, εἰς τὸ διειδέστατον
 10 αὐτῶν καὶ εὐεκτικὸν τῆς κατὰ νοῦν ἀντιληπτικῆς δυνάμεως
 ἀφθόνως ὑπερβλύζουσα καὶ πολυπλασίως εἰσδουμένη· πρὸς δὲ
 τὰ τῶν νοερῶν ὑφειμένα καὶ μὴ ὡσαύτως δεκτικά, τὴν ὑπερτά-
 την ἀχράντως ἀποκρύψασα θεῶν καὶ μέθεξιν, ἀναλόγοις τῶν
 μετεχόντων ἀτμοῖς ἐν συμμετρίᾳ θεαρχικῇ διαδίδεται. Τῶν
 15 ὑπὲρ ἡμᾶς οὖν ἀγίων οὐσιῶν ἢ τόσον ὑπερκειμένη τῶν Σεραφίμ
 τάξις ἐν τῇ τῶν πτερύγων δυοκαιδεκάδι σημαίνεται, περὶ τὸν
 Ἰησοῦν ἐστῶσα καὶ ἰδρυμένη, τοῖς μακαριωτάτοις αὐτοῦ θεάμα-
 σιν, ὡς θεμίτον, ἐπιβάλλουσα καὶ τῆς νοητῆς διαδόσεως ἱερῶς
 ἐν πανάγνοις ὑποδοχαῖς ἀποπληρουμένη καὶ τὴν πολυύμνητον,
 20 αἰσθητῶς εἰπεῖν, ἀσιγήτοις στόμασιν ἀνακράζουσα θεολογίαν· ἢ
 γὰρ ἱερά τῶν ὑπερκοσμίων νόων γνῶσις ἀκάματός τέ ἐστι καὶ
 ἀκατάληκτον ἔχει τὸν θεῖον ἔρωτα, κακίας τε ἅμα πάσης ὑπέρ-
 κείται καὶ λήθης· ὅθεν, ὡς οἶμαι, τὸ τῆς ἀσιγήτου κραυγῆς
 ὑπαινίσσεται τὴν αἰώνιον αὐτῶν καὶ ἀμετάστατον ἐν συντονίᾳ
 25 πάσῃ καὶ εὐχαριστίᾳ τῶν θείων ἐπιστήμην καὶ νόησιν.

6 Τὰς μὲν οὖν ἀσωμάτους τῶν Σεραφίμ ιδιότητας, ἐν τοῖς
 Λογίοις αἰσθηταῖς εἰκόσι τῶν νοητῶν ἐκφαντορικαῖς ἱερῶς ἀνα-
 γεγραμμένας, ἐν τοῖς διακόσμοις τῶν ὑπερουρανίων ἱεραρχιῶν,
 ὡς οἶμαι, καλῶς ἐθεασάμεθα καὶ τοῖς σοῖς νεοροῖς ὀφθαλμοῖς

---

7. Ὡς πηγαία χαρακτηρίζεται, διότι πηγάζει ἀπὸ τῆ θεότητα, τὴν πηγὴ
 κάθε ἀγαθοῦ.

φώνη τὸν ἀμόρφωτο, μᾶς περιγράφει τὸν ἴδιο τὸν Ἰησοῦ πὺ εἶναι πλουσία πηγὴ τῶν θείων εὐωδιῶν, πὺ ἀναδίδει τοὺς θειοτάτους ἀτμοὺς στὰ θεοειδέστερα ἀπὸ τὰ ἱερὰ ὄντα μὲ θεαρχικὲς ἀναλογίαις. Ἐμπρὸς σ' αὐτοὺς τοὺς ἀτμοὺς οἱ νόες, αἰσθανόμενοι εὐχάριστη ἡδονὴ καὶ χορτασμένοι ἀπὸ τὶς ἱερὲς προσλήψεις, χρησιμοποιοῦν νοητὴ τροφή μὲ τὴ διείδυσι τῶν εὐωδῶν διαδόσεων στὸ νοερὸ τῆς ψυχῆς των κατὰ τὸ βαθμὸ τῆς θείας των μεθέξεως.

5 Εἶναι, ὅπως νομίζω, φανερὸ ὅτι ἡ ἀνάδοσις τῆς πηγαίας εὐωδίας⁷ στὶς ἐπάνω ἀπὸ μᾶς οὐσίαις, ὡς θειότερες εἶναι πλησιέστερη καὶ φανερώνει καὶ διαδίδει ἑαυτὴν περισσότερο, ὑπερβλύζοντας ἀφθόνως καὶ διεισδύοντας πολλαπλασίως στὸν διαυγῆ καὶ δεκτικὸ χαρακτῆρα τῆς ἀντιληπτικῆς δυνάμεως τοῦ νοῦ των. Στὰ διαυγῆ ὅμως νοερὰ ὄντα, πὺ δὲν εἶναι στὸν ἴδιο μ' ἐκεῖνα βαθμὸ δεκτικά, ἡ ἀνάδοσις τῆς εὐωδίας, ἀποκρύβοντας ἀχράντως τὴν ὑπέρτατη θεὰ καὶ μέθεξι, διαδίδεται κατὰ θεαρχικὴ συμμετρία ἀνάλογα μὲ τοὺς ἀτμοὺς τῶν μετεχόντων. Μὲ τὴν δωδεκάδα λοιπὸν τῶν πτερύγων σημαίνεται ἡ τάξις τῶν Σεραφίμ πὺ ὑπέρεται τόσο πολὺ τῶν ἀγίων οὐσιῶν, οἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται ἐπάνω ἀπὸ μᾶς. Στέκεται καὶ ἐδράζεται γύρω ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ, ἀντικρύζοντας ὅσο εἶναι θεμιτὸ τὰ μακάρια θεάματά του, γεμίζοντας νοερῶς μὲ τὴ νοητὴ διάδοσι πάναγνα δοχεῖα καί, γιὰ νὰ ἐκφραστοῦμε αἰσθητῶς, ἀνακράζοντας τὸν πολυμνητο αἶνο τοῦ Θεοῦ μὲ ἀσίγαστα στόματα. Διότι ἡ ἱερὴ γνῶσις τῶν ὑπερκοσμίων νόων εἶναι ἀκούραστη κι' ἔχει ἀκατάπαυστο τὸν θεῖο ἔρωτα καὶ συγχρόνως ὑπέρεται κάθε κακίας καὶ λήθης. Γι' αὐτό, νομίζω, ἡ ἀσίγαστη κραυγὴ τους ὑπαινίσσεται τὴν αἰώνια καὶ ἀμετάβλητη περὶ τῶν θείων γνῶσι καὶ νόησί τους, μέσα σὲ ἔντονη ἐπιμέλεια καὶ εὐχαριστία.

Τὶς ἀσώματες ιδιότητες τῶν Σεραφίμ βέβαια, ὅπως περιγράφονται ἱερῶς στὰ Λόγια μὲ αἰσθητὲς εἰκόνες πὺ ἀποκαλύπτουν τὸ νοητὸ χαρακτῆρα τους, νομίζω ὅτι καλὰ τὶς ἐξετάσαμε στὴν πραγματεία *Περὶ οὐρανίας ἱεραρχίας* καὶ τὶς ἐθέσαμε ἐνώ-

ὑπεδείξαμεν· ὁμως, ἐπειδὴ καὶ νῦν οἱ τὸν ἱεράρχην ἱερῶς περιε-
στῶτες αὐτὴν ἡμῖν ἐκείνην ἀποτυποῦσι τὴν ὑπερτάτην διακό-
σμησιν ἐν ἐπιτομῇ, καὶ νῦν ἀῦλοτάταις ὄψεσι τὴν θεοειδεστάτην
αὐτῶν ἀγλαΐαν ὀψόμεθα.

7 Τὸ μὲν οὖν ἀπειροπρόσωπον αὐτῶν καὶ πολύπουν ἐκφαν-
τορικόν ἐστίν, ὡς οἶμαι, τῆς πολυθεάμονος αὐτῶν εἰς τὰς θειο-
τάτας ἐλλάμψεις ιδιότητος καὶ τῆς ἀεικινήτου καὶ πολυπόρου
τῶν θείων ἀγαθῶν νοήσεως· τὴν δὲ τῶν πτερῶν, ὡς τὰ Λογία
φησιν, ἐξαπλῆν θέσιν, οὐκ ἀριθμὸν ἱερὸν ἐμφαίνειν οἶομαι, κατὰ
10 τὸ δόξαν ἑτέροις, ἀλλ' ὅτι τῆς περὶ Θεὸν ὑπερτάτης οὐσίας καὶ
τάξεως ἀναγωγικὰ καὶ ἀπόλυτα παντελῶς ἐστὶ καὶ ὑπερκόσμια
τὰ πρῶτα καὶ μέσα καὶ τελευταῖα τῶν νοερῶν αὐτῆς καὶ θεοει-
δῶν δυνάμεων. Ὅθεν ἡ τῶν Λογίων ἱερωτάτη σοφία, τὴν τῶν
πτερῶν διάπλασιν ἱερογραφοῦσα, περὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ μέσα
15 καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἐντίθησι τὰ πτερά, τὸ καθόλου πτερωτὸν
αὐτῶν αἰνισσομένη καὶ παντοδαπὸν τῆς ἐπὶ τὸ ὄντως ὄν ἀνα-
γωγικῆς δυνάμεως.

8 Εἰ δὲ τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς πόδας καλύπτουσι καὶ μόνοις
πέτονται μέσοις πτεροῖς, ἐννόησον ἱερῶς, ὅτι τοσοῦτον ἐξηρη-
20 μένη τῶν ὑπερτάτων οὐσιῶν ἡ τάξις εὐλαβῆς ἐστὶ περὶ τὰ τῶν
νοήσεων αὐτῆς ὑψηλότερα καὶ βαθύτερα, καὶ μέσοις πτεροῖς ἐν
συμμετρίᾳ πρὸς θεοπτίαν ἀνάγεται, τοῖς θείοις ζυγοῖς ὑποτιθεῖ-
σα τὴν οἰκείαν ζωὴν καὶ πρὸς αὐτῶν ἱερῶς εὐθετουμένη πρὸς
τὴν ἑαυτῆς ἐπιγνωμοσύνην.

9 Τὸ δὲ τοῖς Λογίοις εἰρημένον, ὡς ἐκέκραγον ἕτερος πρὸς
τὸν ἕτερον, ἐκεῖνο, οἶμαι, δηλοῦν, ὅτι τῶν θεοπτικῶν αὐτῶν
νοήσεων ἀλλήλοις ἀφθόνως μεταδιδόασιν. Καὶ τοῦτο δὲ ἱεραῖς
ἀξιόσωμεν μνήμης, ὡς ἡ τῶν Λογίων ἑβραία φωνὴ κατ' ἐμφα-
τικὴν ἐπωνυμίαν καλεῖ τὰς ἀγιωτάτας τῶν Σεραφίμ οὐσίας, ἐκ
30 τοῦ κατὰ θεῖαν καὶ ἀεικίνητον ζωὴν διαπύρου καὶ ὑπερζέοντος.

8. Κυρίως στὸν Ἡσ. 6,1 ἐ.

9. Βλ. Οὐράνια Ἱεραρχία 13,4.

πιον τῶν νοερῶν ὀφθαλμῶν σου. Ἐπειδὴ ὁμως καὶ τώρα οἱ ἱε-
ρῶς ἰστάμενοι γύρω ἀπὸ τὸν ἱεράρχη μᾶς ἀναπαριστοῦν ἐπιτό-
μως ἐκείνη τὴν ὑπέρτατη διακόσμησι, θὰ θεωρήσωμε καὶ τώρα
μὲ ἄυλα μάτια τὴ θεοειδέστατη λάμψι τους.

7 Τὸ νὰ παρουσιάζωνται σὰν ἀπειροπρόσωπα καὶ πολύποδα
τὰ Σεραφίμ εἶναι, νομίζω, ἀποκαλυπτικὸ τῆς πολυθέωρης ἱκα-
νότητός των στὶς θεῖες ἐλλάμψεις καὶ τῆς ἀεικίνητης καὶ πολύ-
πορης δυνάμεώς των νὰ κατανοοῦν τὰ θεῖα ἀγαθὰ. Οἱ ἕξι πτέρυ-
γες ποὺ ἀναφέρουν τὰ Λόγια⁸ δὲν νομίζω ὅτι ἀντιστοιχοῦν σ'
ἓναν ἱερὸ ἀριθμὸ, ὅπως φρονοῦν μερικοὶ ἄλλοι, ἀλλὰ δηλώνουν
ὅτι οἱ πρῶτες, οἱ μεσαῖες καὶ οἱ τελευταῖες νοερὲς καὶ θεοειδεῖς
δυνάμεις τῆς ὑπερτάτης οὐσίας καὶ τάξεως ποὺ εὐρίσκεται
γύρω ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶναι ἀναγωγικὲς κι' ἐντελῶς ἐλεύθερες καὶ
ὑπερκόσμιες. Γι' αὐτὸ ἡ ἱερωτάτη σοφία τῶν Λογίων, ὅταν πε-
ριγράφη τὴ διάπλασι τῶν πτερῶν, τὰ τοποθετεῖ γύρω στὰ πρό-
σωπα καὶ στὴ μέση καὶ στὰ πόδια τους, ὑπαινισσομένη ὅτι εἶ-
ναι πτερωτὰ σ' ὅλη τὴν ἔκτασι καὶ ὅτι διαθέτουν παντοειδῆ
ἀναγωγικὴ δύναμι πρὸς τὸ ὄντως ὄν.

8 Ἄν καλύπτουν τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πόδια μὲ τὰ ἀντίστοιχα
περὰ καὶ πετοῦν μὲ τὰ μεσαῖα, ἀπὸ αὐτὸ πρέπει νὰ κατανοήσης
ὅτι εὐσεβῶς ἢ τόσο ὑπερκειμένη τάξις ἀνάμεσα στὶς ὑπέρτατες
οὐσίες τρέφει εὐλάβεια πρὸς τὰ ὑψηλότερα καὶ τὰ βαθύτερα
ἀπὸ ὅσο οἱ νοήσεις της φθάνουν, ἐνῶ μὲ τὰ μεσαῖα περὰ ἀνά-
γεται συμμέτρως πρὸς τὴν θεοπτία, ὑποβάλλοντας τὴ ζωὴ της
στὴ θεία ζυγαριὰ κι' ἀφήνοντας νὰ προάγεται ἀπὸ αὐτὴν πρὸς
τὴν ἐπίγνωσι τῶν ἱκανοτήτων της⁹.

9 Τὸ λεγόμενον στὰ Λόγια ὅτι οἱ Σεραφίμ «ἔκραζαν ὁ ἓνας
πρὸς τὸν ἄλλον»¹⁰, νομίζω ὅτι δηλώνει τοῦτο· ὅτι μεταδίδουν
τὶς θεοπτικὲς των νοήσεις πρὸς ἀλλήλους ἀφθόνως. Θεωροῦμε
δὲ καὶ τοῦτο ἀξιοσημείωτο ἱερῶς, ὅτι ἡ ἑβραϊκὴ γλῶσσα τῶν
Λογίων καλεῖ αὐτὲς τὶς ἀγιώτατες οὐσίες μὲ τὴ χαρακτηριστικὴ
ἐπωνυμία Σεραφίμ ἀπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ διαπύρου καὶ ὑπερζέ-
οντος ποὺ τοὺς δίνει ἡ θεία καὶ ἀεικίνητη ζωὴ.

10. Ἦσ. 6,3.

10 Εἶπερ οὖν, ὡς οἱ τὰ Ἑβραίων ἀφερμηνεύσαντές φασιν, οἱ
 θειότατοι σεραφίμ 'ἐμπρησταὶ' καὶ 'θερμαίνοντες' ὑπὸ τῆς θεο-
 λογίας ὠνομάσθησαν, ἐκφαντορικῶ τῆς οὐσιώδους αὐτῶν ἕξε-
 ως ὀνόματι, τοῦ θείου μύρου κατὰ συμβολικὴν εἰκονογραφίαν
 5 ἀνακινήτικὰς ἔχουσι δυνάμεις εἰς ἔκφανσιν αὐτὸ καὶ δραστικω-
 τέρων ἀτμῶν διάδοσιν ἐκκαλουμένας. Ἡ γὰρ ὑπὲρ νοῦν εὐώδης
 οὐσία πρὸς τῶν διαπύρων καὶ καθαρωτάτων νόων εἰς ἔκφαν-
 σιν ἀνακινεῖσθαι φιλεῖ, καὶ τὰς θειοτάτας αὐτῆς ἐπιπνοίας ἐν
 πανολβίαις διαδόσεσιν δωρεῖται τοῖς οὕτως αὐτὴν ὑπερκοσμίως
 10 ἐκκαλουμένοις. Οὐκοῦν ἡ θειοτάτη τῶν ὑπερουρανίων οὐσιῶν
 τάξις, οὐκ ἠγγόηκε τὸν θεαρχικώτατον Ἰησοῦν εἰς τὸ ἀγιάζε-
 σθαι κατεληλυθότα· νοεῖ δὲ αὐτὸν ἱερῶς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐαυ-
 τὸν ὑφέντα διὰ θείαν καὶ ἄρρητον ἀγαθότητα καὶ πρὸς τοῦ Πα-
 τρὸς ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ Πνεύματος ἀνθρωποπρεπῶς ἀγιαζόμενον
 15 ὁρῶσα, τὴν οἰκείαν οἶδεν ἀρχὴν ἐν οἷς ἂν θεαρχικῶς δρᾷ, τὸ
 κατ' οὐσίαν ἀναλλοίωτον ἔχουσαν. Ὅθεν ἡ τῶν ἱερῶν συμβό-
 λων παράδοσις ἀγιαζομένῳ τῷ θείῳ μύρῳ τοὺς Σεραφίμ παρί-
 στησιν, ἀπαράλλακτον εἰδυῖα καὶ διαγράφουσα τὸν Χριστὸν ἐν
 τῇ καθ' ἡμᾶς ὀλικῇ πρὸς ἀλήθειαν ἐνανθρωπήσει· καὶ προσέτι
 20 τὸ θειότερον, ὅτι τῷ θείῳ μύρῳ χρῆται πρὸς παντὸς ἱεροῦ τελε-
 σιουργίαν, ἐναργῶς ὑποδεικνύουσα, κατὰ τὸ Λόγιον, ἀγιάζοντα
 τὸν ἀγιαζόμενον, ὡς αἰεὶ ταῦτὸν ὄντα ἑαυτῷ κατὰ πᾶσαν τὴν θε-
 αρχικὴν ἀγαθουργίαν. Διὸ καὶ τῆς ἱερᾶς θεογενεσίας ἡ τελε-
 σιουργὸς δωρεὰ καὶ χάρις, ἐν ταῖς τοῦ μύρου τελεῖται θειοτάταις
 25 τελειώσεσιν. Ὅθεν, ὡς οἶμαι, καὶ τῷ καθαρτικῷ βαπτιστηρίῳ
 τὸ μύρον ἐν σταυροειδέσι βολαῖς ἐπιπέων ὁ ἱεράρχης, ὑπ' ὄψιν
 ἄγει τοῖς θεωρητικοῖς ὀφθαλμοῖς, ἄχρι καὶ αὐτοῦ θανάτου διὰ
 σταυροῦ τὸν Ἰησοῦν ὑπὲρ τῆς ἡμῶν θεογενεσίας καταδύομενον
 καὶ αὐτῇ τῇ θείᾳ καὶ ἀκρατήτῳ καθόδῳ τοὺς εἰς τὸν θάνατον

10 Ἄν λοιπόν, ὅπως λέγουν οἱ ἐρμηνευταὶ τῶν ἐβραϊκῶν ὀνομάτων, οἱ θεϊότατοι Σεραφίμ ὠνομάσθησαν ἀπὸ τῆ θεολογία ἐμπρησταὶ καὶ θερμασταί, μὲ ὄνομα δηλαδὴ ἀποκαλυπτικὸ τῆς οὐσιώδους ἕξεως των, κατὰ τῆ συμβολικῆ εἰκονογραφία ἔχουν δυνάμεις ἀνακινητικές, τοῦ θείου μύρου ποῦ τὸ προκαλοῦν νὰ φανερωθῆ καὶ διαδοθῆ μὲ δραστικωτέρους ἀτμούς. Διότι ἢ ἐπάνω ἀπὸ τῆ νόησι εὕρισκομένη εὐώδης οὐσία ἀρέσκειται ν' ἀνακινηθῆ ἀπὸ διαπύρους καὶ καθαρωτάτους νόες γιὰ νὰ ἀποκαλυφθῆ, καὶ σ' αὐτοὺς ποῦ τὴν προκαλοῦν τόσο ὑπερκοσμίως δωρίζει τις θεῖες πνοές της μὲ πλούσιες δωρεές. Ἐπομένως ἢ θεία τάξις τῶν ὑπερουρανίων οὐσιῶν δὲν μπορούσε ν' ἀγαπήσῃ τὸν θεαρχικώτατο Ἰησοῦ ὅταν κατέβηκε γιὰ νὰ μᾶς καθαγιάσῃ· ἀντιθέτως ἀντιλαμβάνεται ἱερῶς ὅτι ἀπὸ θεία καὶ ἄρρητη ἀγαθότητα κατέβηκε στὸ χῶρο μας μὲ τὴν ἐνανθρώπησι καὶ βλέποντάς τον ν' ἀγιάζεται ἀνθρωποπρεπῶς ἀπὸ τὸν Πατέρα, τὸν Ἐαυτό του καὶ τὸ Πνεῦμα, γνωρίζει ὅτι ἢ ἀρχή του σὲ ὅλα ὅσα ἐνεργεῖ θεαρχικῶς διατηρεῖ τὸ κατ' οὐσίαν ἀναλλοίωτο. Γι' αὐτὸ ἢ παράδοσις τῶν ἱερῶν συμβόλων, ὅταν ἀγιάζεται τὸ θεῖο μῦρο, παριστάνει ἐπάνω του τοὺς Σεραφίμ, ἀναγνωρίζοντας καὶ δηλώνοντας μὲ αὐτὸ ὅτι ὁ Χριστὸς παραμένει τελείως ἀναλλοίωτος κατὰ τὴν πλήρη καὶ ἀληθινὴ ἐνανθρώπησί του μὲ τῆ πρόσληψι τῆς φύσεώς μας. Καὶ τὸ ἀκόμη θεϊότερο εἶναι ὅτι χρησιμοποιεῖ τὸ θεῖο μῦρο γιὰ τὸν ἀγιασμὸ κάθε ἱεροῦ πράγματος, ὑποδεικνύοντας σαφῶς κατὰ τὸ λόγιον ὅτι ὁ ἀγιαζόμενος ἀγιάζει¹¹, διότι εἶναι πάντοτε ταυτὸς μὲ τὸν ἑαυτό του κατὰ τὴν ἀνάπτυξι ὅλης τῆς θεαρχικῆς ἀγαθοουργίας του. Γι' αὐτὸ καὶ ἢ ἀγιαστικὴ δωρεὰ καὶ χάρις τῆς ἱερῆς θεογενεσίας¹² τελειώνεται μὲ τὴν τέλεσι τοῦ θείου μύρου. Ἔτσι, νομίζω, ἐξηγεῖται ὅτι ὁ ἱεράρχης ἐπιχέοντας στὸ καθαρτικὸ βαπτιστήριον μῦρον μὲ σταυροειδεῖς βολές, δείχνει στοὺς θεωρητικούς ὀφθαλμοὺς τοῦ Ἰησοῦ νὰ καταδύεται γιὰ χάρι τῆς θεογενεσίας μας ἕως καὶ τὸν σταυρικὸ θάνατον ἀκόμη καὶ μὲ αὐτὴ τῆ θεία καὶ ἀνίκητη κάθοδο ν' ἀνασύρῃ ἀγαθοπρεπῶς τοὺς βαπτιζομέ-

12. Τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος ποῦ προκαλεῖ τὴν ἀναγέννησιν.

αὐτοῦ κατὰ τὸ κρύφιον λόγιον βαπτίζομένους ἐκ τῆς τοῦ φθοροποιοῦ θανάτου παλαιᾶς καταπόσεως ἀγαθοπρεπῶς ἀνασπῶντα καὶ ἀνακαινίζοντα πρὸς ἔνθεον καὶ αἰώνιον ὕπαρξιν.

11 Ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτῷ τῷ τελεσθέντι τὴν ἱερωτάτην τῆς θεο-
5 γενεσίας τελετὴν τὴν τοῦ θεαρχικοῦ Πνεύματος ἐπιφοίτησιν ἢ τοῦ μύρου δωρεῖται τελειωτικὴ χρίσις ὑποτυπούσης, ὡς οἶμαι, τῆς ἱερᾶς τῶν συμβόλων εἰκονογραφίας, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ δι' ἡμᾶς ἀνθρωποπρεπῶς τῷ θεαρχικῷ Πνεύματι καθαγιασθέντος, ἀναλλοιώτῳ τῆς οὐσιώδους θεότητος ἔξει, τὸ θειότατον Πνευ-
10 μα χορηγούμενον.

12 Καὶ τοῦτο δὲ ἱεραρχικῶς ἐννόησον, ὅτι καὶ τοῦ θείου θυσιαστηρίου τὴν ἱερὰν τελείωσιν ἢ τῶν ἀγιωτάτων τελετῶν θεομοθεσία ταῖς τοῦ ἱερωτάτου μύρου τελεσιουργεῖ παναγέσιν ἐπι-
15 χύσεσιν. Ἔστι δὲ ὑπερουράνιος καὶ ὑπερούσιος ἢ θεωρία, πάσης τῆς θεουργικῆς ἡμῶν ἀγιασθείας ἀρχὴ καὶ οὐσία καὶ τελεσιουργὸς δύναμις. Εἰ γάρ ἐστι τὸ θειότατον ἡμῶν θυσιαστήριον Ἰησοῦς, ἢ θεαρχικὴ τῶν θείων νόων ἀφιέρωσις, ἐν ᾧ κατὰ τὸ λόγιον ἀφιερούμενοι καὶ μυστικῶς ὀλοκαυτούμενοι τὴν προσαγωγὴν ἔχομεν, ὑπερκοσμίοις ὀφθαλμοῖς ἐποπτεύσωμεν αὐτὸ τὸ
20 θειότατον θυσιαστήριον (ἐν ᾧ τὰ τελούμενα τελεῖται καὶ ἀγιάζεται) πρὸς αὐτοῦ τοῦ θειοτάτου μύρου τελούμενον· ἀγιάζει γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ὁ παναγιώτατος Ἰησοῦς καὶ πάσης ἡμᾶς ἀγιασθείας ἀποπληροῖ, τῶν ἐπ' αὐτῷ τελουμένων οἰκονομικῶς εἰς ἡμᾶς ὡς θεογεννήτους λοιπὸν ἀγαθουργικῶς διαβαινόντων.
25 Ὅθεν, ὡς οἶμαι, κατὰ νοῦν ἱεραρχικὸν θεοπαραδότως οἱ θεῖοι τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας καθηγεμόνες τὴν πάνσεμνον ταύτην ἱεουργίαν μύρου τελετὴν ἐκ τοῦ τελουμένου πραγματικῶς ὀνομάζουσιν, ὡς ἂν τις φαίη Θεοῦ τελετὴν, ἑκατέρῳ νῶ τὴν θείαν αὐτῆς τελεσιουργίαν ὑμνοῦντες. Ἔστι γὰρ αὐτοῦ τελετὴ καὶ τὸ δι'

13. Ρωμ. 6,3.

14. Ἀπὸ τὸν ἐνανθρωπήσαντα Υἱὸ τοῦ Θεοῦ.

νους στὸ θάνατό του, κατὰ τὸ κρύφιο λόγιο, ἀπὸ τὴν κατάπαυσι τοῦ φθοροποιοῦ θανάτου, καὶ νὰ τοὺς ἀνακαινίζῃ πρὸς τὴν ἔνθεη καὶ αἰώνια ὕπαρξι¹³.

11 Ἄλλ' ἐπίσης ἡ τελειωτικὴ κρίσις τοῦ μύρου χαρίζει τὴν ἐπιφοίτησι τοῦ θεαρχικοῦ Πνεύματος καὶ σ' αὐτὸν ποὺ ἐμυήθηκε ἤδη στὴν ἱερὴ τελετὴ τῆς θεογενεσίας, διότι, ὅπως νομίζω, ἡ ἱερὴ εἰκονογραφία τῶν συμβόλων σημαίνει ὅτι τὸ θειότατο Πνεῦμα χορηγεῖται ἀπὸ αὐτὸν ποὺ γιὰ χάρι μας καθαγιασθήκε μὲ τὸ θεαρχικὸ Πνεῦμα ἀνθρωποπρεπῶς¹⁴, ἐνῶ διατηρεῖ ἀκόμη τὴν ἔξι τῆς οὐσιώδους θεότητος.

12 Πρέπει δὲ νὰ ἐννοήσῃς ἱεροπρεπῶς καὶ τοῦτο· ὅτι καὶ τοῦ θείου θυσιαστηρίου τὴν καθαγίασι τελεσιουργεῖ ἡ θεσμοθεσία τῶν ἀγίων τελετῶν μὲ τὶς πάναγνες ἐπιχύσεις τοῦ ἱεροῦ μύρου. Εἶναι δὲ ὑπερουράνια καὶ ὑπερούσια αὐτὴ ἡ θεωρία, ἀρχὴ καὶ οὐσία καὶ τελεσιουργὸς δύναμις ὅλου τοῦ θεαρχικοῦ ἀγιασμοῦ μας. Διότι, ἀφοῦ τὸ θειότατο θυσιαστήριό μας εἶναι ὁ Ἰησοῦς, τὸ θεαρχικὸ καθαγιαστήριον τῶν θείων νόων, στὸν ὁποῖο κατὰ τὸ λόγιο ἀφιερούμενοι καὶ θυσιαζόμενοι¹⁵ ἔχομε τὴν προσαγωγή¹⁶, ἃς ἐποπτεύσωμε μὲ ὑπερκοσμίους ὀφθαλμοὺς αὐτὸ τὸ θειότατο θυσιαστήριον (στὸ ὁποῖο τὰ τελούμενα τελειώνονται καὶ ἀγιάζονται) ποὺ τελειώνεται ἀπὸ τοῦτο τὸ θειότατο μύρο. Πραγματικὰ ὁ παναγιώτατος Ἰησοῦς ἀγιάζει τὸν ἑαυτό του γιὰ μᾶς καὶ μᾶς γεμίζει κάθε ἀγιασμό, διότι τὰ τελούμενα σ' αὐτὸ οἰκονομικῶς ἀπὸ ἀγαθότητα διαβαίνουν σ' ἐμᾶς ὡς θεογεννήτους. Γι' αὐτό, ὅπως νομίζω, οἱ θεῖοι καθοδηγηταὶ τῆς δικῆς μας ἱεραρχίας μὲ θεοπαράδοτη ἱεραρχικὴ σκέψι ὀνομάζουν τὴν πανσέβαστη αὐτὴ ἱεουργία «τελετὴ μύρου» ἀπὸ τὸ πραγματικὰ τελούμενο, σὰν νὰ ἔλεγε κανεὶς «τελετὴ Θεοῦ», ἐγκωμιάζοντας τὴ θεία τελεσιουργία της καὶ μὲ τὴ μιὰ ἔννοια καὶ μὲ τὴν ἄλλη. Διότι δικὴ του τελετὴ εἶναι καὶ τὸ ν' ἀγιάζεται ὁ ἴδιος γιὰ μᾶς

15. Ψαλμ. 50,22.

16. Ἐφ. 3,12.

ἡμᾶς ἀνθρωποπρεπῶς ἀγιάζεσθαι καὶ τὸ θεουργικῶς ἅπαντα τελεῖν καὶ ἀγιάζειν τὰ τελούμενα. Τὸ δὲ ἱερὸν τῆς τῶν θεολήπτων προφητῶν ἐπιπνοίας μελώδημά φασιν οἱ τὰ Ἑβραίων εἰδότες, τὸ αἶνος Θεοῦ δηλοῦν, ἢ τὸ «αἰνεῖτε τὸν Κύριον». Ἀπά-
5 σης οὖν ἱερᾶς θεοφανείας καὶ θεουργίας ἐν τῇ ποικίλῃ συνθέσει τῶν ἱεραρχικῶν συμβόλων ἱερογραφουμένης, οὐκ ἀνάρμοστόν ἐστι μεμνησθαι τῆς θεοκινήτου τῶν προφητῶν ὑμνολογίας· διδάσκει γὰρ εὐαγῶς τε ἅμα καὶ ἱεροπρεπῶς αἰνῶν ἱερῶν ἀξίας εἶναι τὰς θεαρχικὰς ἀγαθουργίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

α΄. Περὶ τῶν ἱερατικῶν τάξεων τελειώσεων

1 Αὕτη μὲν ἡ θειοτάτη τοῦ μύρου τελετουργία.

Καιρὸς δ' ἂν εἴη μετὰ τὰς θείας ἱεουργίας, αὐτὰς ἐκθέσθαι τὰς ἱερατικὰς τάξεις τε καὶ ἀποκληρώσεις, δυνάμεις τε αὐτῶν καὶ ἐνεργείας καὶ τελειώσεις, καὶ τὴν ὑπ' αὐτὰς τριάδα τῶν ὑποβεβηκτιῶν τάξεων, ὅπως ἂν ἀποδειχθεῖ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱε-
15 ραρχίας ἢ διακόσμησις, τὸ μὲν ἄτακτον καὶ ἀκόσμητον καὶ συμπεφορημένον ἀμιγῶς ἀποδιαστέλλουσα καὶ ἀποκληροῦσα, τὸ κόσμιον δὲ καὶ τεταγμένον καὶ εὐσταθὲς ἐν ταῖς κατ' αὐτὴν ἀναφαίνουσα τῶν ἱερῶν τάξεων ἀναλογίαις. Καὶ τὴν μὲν ἀπάσης ἱεράρχιας τριαδικὴν διαίρεσιν ἐν ταῖς ἤδη παρ' ἡμῶν ὑμνημέ-
20 ναις ἱεραρχίαις, ὡς οἴμαι, καλῶς ἐξεθέμεθα, φήσαντες ὡς ἡ καθ' ἡμᾶς ἱερὰ παράδοσις ἔχει πᾶσαν ἱεραρχικὴν πραγματείαν εἰς τὰς θειοτάτας τελετὰς διαιρεῖσθαι, καὶ τοὺς ἐνθέους αὐτῶν

17. Τὸ «ἀλληλουῖα», ποῦ σημαίνει «αἰνεῖτε τὸν Κύριον».

1. Μὲ τὴν λέξι «τελειώσεις» ἐννοεῖ ἐδῶ προφανῶς τὶς χειροτονίες τῶν κληρικῶν.

ἀνθρωποπρεπῶς καὶ τὸ νὰ τελῆ τὰ πάντα θεουργικῶς καὶ ν' ἀγιάζη τὰ τελούμενα. Τὸ δὲ ἱερὸ μελώδημα ποὺ ἐμπνεύσθησαν οἱ θεόληπτοι προφῆτες¹⁷, ὅσοι γνωρίζουν τὰ ἑβραϊκὰ λέγουν ὅτι δηλώνει τὸν αἶνο τοῦ Θεοῦ ἢ τὸ «αἰνεῖτε τὸν Κύριο». Ἀφοῦ λοιπὸν ὅλες οἱ θεοφάνειες καὶ θεουργίες περιγράφονται μὲ τὴν ποικίλη σύνθεσι τῶν ἱεραρχικῶν συμβόλων, δὲν εἶναι ἀνάρμοστο ποὺ ἐμνημονεύσαμε τὴ θεοκίνητη ὑμνολογία τῶν προφητῶν· διότι διδάσκει μὲ ἀγιότητα καὶ συγχρόνως μὲ ἱεροπρέπεια ὅτι οἱ θεαρχικὲς ἐνέργειες εἶναι ἄξιες ἱερῶν αἰνῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

1. Περὶ τελειώσεως τῶν ἱερατικῶν τάξεων

Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ θειοτάτη τελετουργία τοῦ μύρου.

Εἶναι τώρα καιρὸς, μετὰ τὶς θεῖες ἱερουργίες, νὰ ἐκθέσωμε τὶς ἱερατικὰς τάξεις καθ' ἑαυτὰς καὶ τὰ καθήκοντά των· τὶς δυνάμεις, τὶς ἐνέργειες καὶ τὶς τελειώσεις των¹, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν τριάδα τῶν κατωτέρων τάξεων ποὺ ἔρχεται κάτω ἀπὸ τὶς ἱερατικὰς τάξεις²· γιὰ ν' ἀποδειχθῆ ἔτσι ὅτι ἡ διακόσμησις τῆς ἱεραρχίας μας ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποχωρίζει καὶ ἀποκληρώνει σαφῶς τὴν ἀταξία καὶ ἀκοσμία καὶ σύγχυσι, ἀφ' ἑτέρου δὲ στίς σχέσεις τῶν ἱερῶν τῆς τάξεων παρουσιάζει τὴν κοσμιότητα, τὴν εὐταξία καὶ τὴν εὐστάθεια. Καὶ τὴν μὲν τριαδικὴν διαίρεσι τῆς ὅλης γενικῶς ἱεραρχίας νομίζω ὅτι τὴν ἐκθέσαμε καλῶς στοὺς ὕμνους ποὺ ἤδη ἀφιερῶσαμε στίς ἱεραρχίας³, ὅπου εἶπαμε ὅτι ἡ ἱερὴ μας παράδοσις φέρει κάθε ἱεραρχία νὰ διαιρῆται σὲ τρία πράγματα· στίς ἱερὰς τελετὰς, στοὺς ἐνθέους γνῶστες

2. Ἐννοεῖ τὴν τριάδα τῶν τελουμένων· δηλαδὴ καθαιρομένων, πιστῶν, μοναχῶν.

3. Ἐννοεῖ τὴν ἐκθεσι ποὺ περιέχεται στὸ πρῶτο κεφάλαιο τῆς παρούσας πραγματείας.

ἐπιστήμονας καὶ μύστας, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἱερῶς τελουμένους.

2 Οὐκοῦν ἢ μὲν ἀγιωτάτη τῶν ὑπερουρανίων οὐσιῶν ἱεραρχία τελετὴν μὲν ἔχει τὴν κατὰ δύναμιν οἰκείαν Θεοῦ καὶ τῶν
5 θείων ἀυλοτάτην νόησιν καὶ τὴν τοῦ θεοειδοῦς ὀλόκληρον καί, ὡς ἐφεκτόν, θεομίμητον ἔξιν, φωταγωγούς δὲ καὶ πρὸς τὴν ἱερὰν ταύτην τελείωσιν ἡγεμόνας τὰς περὶ Θεὸν πρωτίστας οὐσίας· αὗται γὰρ εἰς τὰς ὑποβεβηκυίας ἱερὰς τάξεις ἀγαθοειδῶς καὶ ἀναλόγως διαπορθμεύουσι τὰς δωρουμένας αὐταῖς ἀεὶ θεο-
10 ουργικὰς γνώσεις ὑπὸ τῆς αὐτοτελοῦς καὶ σοφοποιουῦ τῶν θείων νόων θεαρχίας. Αἱ δὲ τῶν πρώτων οὐσιῶν ὑφειμέναί διακοσμήσεις, ὡς δι' ἐκείνων ἱερῶς ἀναγόμεναι πρὸς τὴν θεουργὸν τῆς θεαρχίας ἔλαμψιν, αἱ τελούμεναι τάξεις εἰσὶ τε καὶ ἀληθῶς ὀνομάζονται.

15 Μετ' ἐκείνην δὲ τὴν οὐρανίαν καὶ ὑπερκόσμιον ἱεραρχίαν, εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς ἀγαθουργικῶς ἢ θεαρχία τὰς ἱερωτάτας αὐτῆς δωρεὰς προφέρουσα, νηπίοις μὲν οὐσί, κατὰ τὸ λόγιον, ἐδωρήσατο τὴν κατὰ νόμον ἱεραρχίαν, ἀμυδραῖς τῶν ἀληθῶν εἰκόσι καὶ πορρωτάτοις τῶν ἀρχετύπων ἀπεικονίσμασι καὶ δυσθεω-
20 ρήτοις αἰνίγμασι καὶ τύποις οὐκ εὐδιάκριτον ἔχουσι τὴν ἐγκεκαλυμμένην αὐτοῖς θεωρίαν, ἀνάλογον φῶς ὡς ἀσθενέσιν ὄψεσιν ἀβλαβῶς ἐπιλάμψασα. Ταύτη δὲ τῇ κατὰ νόμον ἱεραρχίᾳ, τελετὴ μὲν ἢ πρὸς τὴν πνευματικὴν λατρείαν ἀναγωγὴ, χειραγωγοὶ δὲ πρὸς ταύτην οἱ τὴν ἀγίαν ἐκείνην σκηνὴν ὑπὸ Μωσέως ἱε-
25 ρῶς μνηθέντες, τοῦ πρώτου τῶν κατὰ νόμον ἱεραρχῶν μύστου καὶ ἡγεμόνος, πρὸς ἣν ἱερὰν σκηνὴν εἰσαγωγικῶς ἱερογραφῶν τὴν κατὰ νόμον ἱεραρχίαν εἰκόνα τύπου δειχθέντος αὐτῷ κατὰ τὸ Σιναῖον ὄρος ἐκάλει πάντα τὰ κατὰ τὸν νόμον ἱερούργουμένα, τελούμενοι δὲ οἱ πρὸς τῶν νομικῶν συμβόλων ἀναλόγως ἐπὶ
30 τελεωτέραν μύησιν ἀναγόμενοι.

4. Γαλ.4,24.

5. Ἐξ. 25,40.

καὶ μύστες τῶν τελετῶν καὶ στοὺς ἱερῶς μυουμένους ἀπὸ αὐτοῦς.

- 2 Λοιπὸν ἡ μὲν ἀγιωτάτη ἱεραρχία τῶν ὑπερουρανίων οὐσιῶν ὡς τελετὴ ἔχει τὴν κατὰ τὴ δύναμί τους ἄυλη κατανόησι τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων μυστηρίων καὶ τὴ θεομίμητη ἔξι τῆς θεοειδείας ὀλόκληρη κατὰ τὸ ἐφικτό, φωταγωγοὺς δὲ καὶ ὀδηγητὰς πρὸς αὐτὴν τὴν ἱερὴ τελείωσι, τὶς οὐσίες ποὺ εἶναι πρῶτες γύρω ἀπὸ τὸν Θεό· διότι αὐτὲς οἱ οὐσίες μεταφέρουν στὶς κατώτερες ἱερὲς τάξεις ἀγαθοειδῶς καὶ ἀναλόγως πρὸς τὶς ἰκανότητές τους τὶς γνώσεις τῶν θείων ἐνεργειῶν ποὺ χορηγοῦνται σ' αὐτὲς ἀπὸ τὴν Θεαρχία, τὴν αὐτοτελεῆ καὶ σοφοποιὸ τῶν θείων ὄντων. Οἱ διακοσμήσεις ποὺ εἶναι παρακάτω ἀπὸ τὶς πρῶτες οὐσίες, ἀφοῦ πρὸς τὴ θεουργὸ ἔλλαμψι τῆς ἱεραρχίας ἀνάγονται ἱερῶς διὰ μέσου ἐκείνων, εἶναι οἱ τάξεις τῶν μυουμένων καὶ πραγματικὰ ἔτσι ὀνομάζονται.

Ἐπειτα ἀπὸ ἐκείνη τὴν οὐράνια καὶ ὑπερκόσμια ἱεραρχία, ἡ Θεαρχία, μεταφέροντας ἀγαθουργικῶς τὶς ἱερὲς δωρεές της στὸ δικό μας χῶρο, ὅταν ἡμαστέ ἀκόμη νήπιοι σύμφωνα μὲ τὸ λόγιον⁴, μᾶς ἐδώρισε τὴν μωσαϊκὴ νομικὴ ἱεραρχία, ἡ ὁποία ἐμφανίζει τὴν ἀλήθεια μὲ ἀμυδρὲς εἰκόνες, τὰ ἀρχέτυπα μὲ μακρινὰ ἀπεικονίσματα καὶ μὲ δυσθεώρητα αἰνίγματα καὶ τύπους, ποὺ ἔχουν μέσα τους κρυμμένη τὴν ἀλήθεια κι' ὄχι εὐδιάκριτη ἐπιλάμπει δηλαδὴ ἡ θεαρχία τὸ ἀνάλογο φῶς στὶς ἀσθενεῖς μας ὄψεις, γιὰ νὰ μὴ ὑποστοῦν βλάβη. Σ' αὐτὴν τὴν κατὰ τὸ μωσαϊκὸ νόμο ἱεραρχία τελετὴ μὲν εἶναι ἡ ἀναγωγὴ πρὸς τὴν πνευματικὴ λατρεία, χειραγωγοὶ εἶναι οἱ ἱερῶς μνηθέντες τὴν ἀγία ἐκείνη σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἀπὸ τὸν Μωϋσῆ, τὸν πρῶτο μύστη καὶ ἡγέτη ἀνάμεσα στοὺς νομικοὺς ἱεράρχες. Αὐτός, περιγράφοντας τὴ μωσαϊκὴ ἱεραρχία διδακτικῶς, γιὰ νὰ μὴση σ' αὐτὴν τὴν ἱερὴ σκηνὴ, ἐκάλεσε ὅλα ὅσα ἱεουργοῦνται σύμφωνα μὲ τὸ νόμο εἰκόνα τοῦ τύπου ποὺ τοῦ ἐδείχθηκε στὸ Σιναῖο ὄρος⁵. Τελούμενοι δὲ σ' αὐτὴν εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ κατὰ τὴν ἰκανότητά τους ἀνάγονται ἀπὸ τὰ μωσαϊκὰ σύμβολα πρὸς τὴν τελειότερη μύσησι.

Τὴν τελειότεραν δὲ μύησιν ἢ θεολογία τὴν καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίαν φησίν, ἀποπλήρωσιν αὐτὴν ἐκείνης ἀποκαλοῦσα καὶ ἱερὰν λῆξιν. Ἔστι δὲ καὶ οὐρανία καὶ νομικὴ κοινωνικῶς τῇ μεσότητι τῶν ἄκρων ἀντιλαμβανομένη, τῇ μὲν κοινωνοῦσα ταῖς
 5 νοεραῖς θεωρίαις, τῇ δὲ ὅτι καὶ συμβόλοις αἰσθητοῖς ποικίλλεται καὶ δι' αὐτῶν ἱερῶς ἐπὶ τὸ Θεῖον ἀνάγεται. Τὸ τρισσὸν δὲ ὡσαύτως ἔχει τῆς ἱεραρχικῆς διαιρέσεως, εἰς τὰς ἀγιωτάτας τῶν τελετῶν ἱερουργίας διαιρουμένη, καὶ τοὺς θεοειδεῖς τῶν ἱερῶν ὑπηρέτας καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀναλόγως ἐπὶ τὰ ἱερὰ προσα-
 10 γομένους. Ἐκάστη δὲ τῶν τριῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας διαιρέσεως, ἀκολουθῶς τῇ τε νομικῇ καὶ τῇ θειοτέρᾳ τῶν καθ' ἡμᾶς ἱεραρχία, πρώτη καὶ μέση καὶ τελευταία τάττεται δυνάμει, τῆς τε ἱεροπρεποῦς ἀναλογίας προμυθουμένη καὶ τῆς ἀπάντων εὐκόσμου καὶ κατὰ τάξιν ἑναρμονίου καὶ συνδετικῆς κοινωνίας.

3 Ἡ μὲν οὖν ἀγιωτάτη τῶν τελετῶν ἱερουργία πρώτην μὲν ἔχει θεοειδῆ δύναμιν τὴν ἱερὰν τῶν ἀτελέστων κάθαρσιν, μέσην δὲ τὴν τῶν καθαρθέντων φωτιστικὴν μύησιν, ἐσχάτην δὲ καὶ τῶν προτέρων συγκεφαλαιωτικὴν τὴν τῶν μυηθέντων ἐν ἐπιστήμῃ τῶν οἰκείων μυήσεων τελείωσιν.

20 Ἡ δὲ τῶν ἱερουργῶν διακόσμησις ἐν μὲν τῇ δυνάμει τῇ πρώτῃ διὰ τῶν τελετῶν ἀποκαθαίρει τοὺς ἀτελέστους, ἐν τῇ μέσῃ δὲ φωταγωγεῖ τοὺς καθαρθέντας, ἐν ἐσχάτῃ δὲ καὶ ἀκροτάτῃ τῶν ἱερουργῶν δυνάμεων ἀποτελειοῖ τοὺς τῷ θεῷ φωτὶ κεκοινωνηκότας ἐν ταῖς τῶν θεωρηθεισῶν ἐλλάμψεων ἐπιστη-
 25 μονικαῖς τελειώσεσιν.

Ἡ δὲ τῶν τελουμένων δύναμις ἢ πρώτη μὲν ἔστιν ἢ καθαιρομένη, μέση δὲ μετὰ τὴν κάθαρσιν ἢ φωτιζομένη καὶ τινῶν ἱερῶν θεωρητικὴ, τελευταία δὲ καὶ θειοτέρα τῶν ἄλλων ἢ τῶν ἱερῶν φωτισμῶν, ὧν ἐγεγόνει θεωρός, ἐλλαμπομένη τὴν τε-
 30 λειωτικὴν ἐπιστήμην.

Τελειότερη δὲ μῆσι λέγει ἡ θεολογία τῆ δικῆ μας ἱεραρχία, ἀποκαλώντας τὴν συμπλήρωσι καὶ κατάληξι ἐκείνης⁶. Εἶναι δὲ ἡ ἱεραρχία μας ἐπίσης καὶ οὐρανία καὶ μωσαϊκὴ, διότι μὲ τὴν μεσότητά της περιλαμβάνει τὰ ἄκρα, καθὼς πρὸς τὴ μιὰ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὶς νοερὲς θεωρίες, πρὸς τὴν ἄλλη μὲ τὴν ποικιλία τῶν αἰσθητῶν συμβόλων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἀνάγεται ἱερῶς πρὸς τὸ Θεῖο. Ἐξ ἄλλου διαθέτει τὴν τριπλότητα τῆς ἱεραρχικῆς διαιρέσεως, καθὼς διαιρεῖται στὶς ἀγιώτατες ἱερουργίες τῶν τελετῶν, στοὺς θοειδεῖς ὑπηρέτες τῶν ἱερῶν καὶ στοὺς προσαγομένους ἀπὸ αὐτοὺς πρὸς τὰ ἱερά μυστήρια ἀνάλογα μὲ τὴν ἰκανότητά τους. Ἡ κάθε μιὰ πάλι ἀπὸ τῆ σὲ τρεῖς μερίδες διαίρεσι τῆς ἱεραρχίας μας, σύμφωνα ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ τὴ μωσαϊκὴ ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὴ θειότερη ἀπὸ τῆ δικῆ μας ἱεραρχία, τοποθετεῖται κατὰ τὴ δύναμί της πρώτη καὶ μέση καὶ τελευταία, διότι προνοεῖ τόσο γιὰ τὴν ἱεροπρεπῆ ἀναλογία, ὅσο καὶ γιὰ τὴν εὐκοσμη καὶ ἑναρμόνια καὶ συνδεκτικὴ ὄλων τῶν στοιχείων κοινωνία.

3 Ἐπομένως ἡ ἀγιωτάτη τελετουργία τῶν μυστηρίων ἔχει ὡς πρώτη δύναμι τὴν ἱερὴ κάθαρσι τῶν ἀμυήτων, ὡς μέση τὴ φωτιστικὴ μῆσι, ὡς τελευταία δὲ καὶ συγκεφαλαιωτικὴ τῶν προηγουμένων, τὴν τελείωσι τῶν μνηθέντων μὲ τὴ γνῶσι τῶν ἀντιστοιχῶν μυστηρίων.

Ἡ διακόσμησις τῶν ἱεουργῶν μὲ τὴν πρώτη της δύναμι καθαρίζει διὰ τῶν τελετῶν τοὺς ἀμυήτους, μὲ τὴ μέση φωταγωγεῖ τοὺς καθαρισμένους, μὲ τὴν τελευταία καὶ ἀκραία ἀποτελειώνει τοὺς μετασχόντας στὸ θεῖο φῶς στὴν τέλεια γνῶσι τῶν ἐλλάμψεων ποὺ ἐδέχθησαν.

Τέλος τῶν μωυμένων δυνάμεις εἶναι, πρώτη μὲν ἡ καθαιρομένη, μέση ἢ μετὰ τὴν κάθαρσι φωτιζομένη, τελευταία δὲ καὶ θειότερη ἀπὸ τὶς ἄλλες ἢ ἐλλαμπόμενη τὴν τελειωτικὴ γνῶσι τῶν ἱερῶν φωτισμῶν ποὺ ἐθεώρησε.

6. Βλ. Ματθ. 5,17, «οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι».

Τῆς μὲν οὖν ἀγίας τῶν τελετῶν ἱερουργίας ἢ τρισσὴ δύναμις ὕμνηται, τῆς μὲν ἱερᾶς θεογενεσίας ἐκ τῶν Λογίων ἀποδειχθείσης καθάρσεως καὶ φωτιστικῆς ἐλλάμψεως· τῆς συνάξεως δὲ καὶ τῆς τοῦ μύρου τελετῆς, τελειωτικῆς τῶν θεουργιῶν
5 γνώσεως καὶ ἐπιστήμης, δι' ἧς ἱερῶς ἢ πρὸς τὴν θεαρχίαν ἐνοποιὸς ἀναγωγὴ καὶ μακαριωτάτη κοινωνία τελεσιουργεῖται. Νῦν δὲ τὴν ἱερατικὴν διακόσμησιν ἐξῆς ἀφηγητέον, εἰς καθαρτικὴν καὶ φωτιστικὴν καὶ τελειωτικὴν εὐταξίαν διαιρουμένην.

4 Θεσμὸς μὲν οὗτός ἐστι τῆς θεαρχίας ὁ πανίερος, τὸ διὰ
10 τῶν πρώτων τὰ δεύτερα πρὸς τὸ θειότατον αὐτῆς ἀνάγεσθαι φέγγος. Ἡ οὐχὶ καὶ τὰς αἰσθητὰς τῶν στοιχείων οὐσίας ὀρῶμεν εἰς τὰ μᾶλλον αὐταῖς·συγγενέστερα πρῶτον ἰούσας καὶ δι' ἐκείνων ἐφ' ἕτερα τὴν οἰκείαν διούσας ἐνέργειαν; Εἰκότως οὖν ἢ πάσης ἀοράτου καὶ ὀρατῆς εὐκοσμίας ἀρχὴ καὶ ἴδρυσις, εἰς
15 τοὺς θεοειδεστέρους πρώτους ἐνδίδωσι τὰς θεουργικὰς ἀκτῖνας ἵνα καὶ δι' ἐκείνων, ὡς διειδεστέρων νόων καὶ πρὸς μετοχὴν φωτὸς καὶ μετάδοσιν οἰκείως ἐχόντων, εἰς τοὺς ὑφειμένους ἀναλόγως αὐτοῖς ἐλλάμπει καὶ ἐπιφαίνεται. Τούτων οὖν ἐστι
τῶν πρώτων θεοπτικῶν τὸ τοῖς δευτέροις ἀφθόνως ἐν συμμε-
20 τρία τῇ κατ' αὐτοὺς ὑποδειῖξαι τὰ πρὸς αὐτῶν ἱερῶς ἐποπτευθέντα θεῖα θεάματα· καὶ τὸ μυῆσαι τὰ ἱεραρχικὰ τῶν μετ' ἐπιστήμης τελειωτικῆς τὰ θεῖα τῆς κατ' αὐτοὺς ἱεραρχίας ἅπαντα καλῶς μυηθέντων καὶ τὴν τελεσιουργὸν τοῦ μυῆσαι δύναμιν
προσειληφότων· καὶ τὸ μεταδοῦναι κατ' ἀξίαν τὰ ἱερὰ τῶν ἐπι-
25 στημονικῶς καὶ ὀλοκλήρως μετασχόντων τῆς ἱερατικῆς τελειώσεως.

5 Οὐκοῦν ἢ θεῖα τῶν ἱεραρχῶν τάξις πρώτη μὲν ἐστι τῶν θεοπτικῶν τάξεων, ἀκροτάτη δὲ καὶ ἐσχάτη πάλιν ἢ αὐτή, καὶ

7. Τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος.

8. Ἡ θεῖα εὐχαριστία.

Ἡ τριπλῆ λοιπὸν δύναμις τῆς ἁγίας ἱερουργίας τῶν τελετῶν ἔχει ὑμνηθῆ παραπάνω. Ἡ ἱερὴ θεογενεσία⁷ ἀποδείχθηκε ἀπὸ τὰ Λόγια κάθαρσις καὶ φωτιστικὴ ἔλλαμψις, ἡ δὲ σύναξις⁸, καθὼς καὶ ἡ τελετὴ τοῦ μύρου, ἀποδείχθηκε τελειωτικὴ γνῶσις καὶ ἐπιστήμη τῶν θεουργιῶν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτελεῖται ἡ ἐνοποιὸς ἀνύψωσις καὶ ἡ μακαρία κοινωνία πρὸς τὴ Θεαρχία. Στὴ συνέχεια τώρα πρέπει νὰ περιγράψω τὴν ἱερατικὴ διακόσμησι, διαιρουμένη σὲ καθαρτικὴ, φωτιστικὴ καὶ τελειωτικὴ εὐταξία.

4 Πανίερος θεσμὸς τῆς ἱεραρχίας εἶναι τοῦτο· τὸ ν' ἀνάγονται διὰ τῶν πρώτων τὰ δεύτερα πρὸς τὸ θειότατο φέγγος τῆς⁹. Μήπως δὲν βλέπομε καὶ τὶς αἰσθητὲς οὐσίαις τῶν αἰσθητῶν στοιχείων νὰ προχωροῦν πρῶτα στὰ συγγενέστερα πρὸς αὐτὲς κι' ἔπειτα δι' ἐκείνων νὰ διαβιβάζουν τὴν ἐνέργειά τους πρὸς ἄλλα; Εὐλόγως λοιπὸν ἡ ἀρχὴ καὶ ἔδρα κάθε εὐκοσμίας ἀόρατης καὶ ὀρατῆς ἀφήνει τὶς θεουργικὲς ἀκτῖνες νὰ πηγαίνουν πρῶτα πρὸς τοὺς θεοειδεστέρους καὶ διὰ μέσου ἐκείνων, ὡς διαυγεστέρων νόων καὶ ἐπιτηδειοτέρων γιὰ μετοχὴ καὶ μετάδοσι φωτός, ἐλλάμπει καὶ ἐμφανίζεται στοὺς κατωτέρους κατὰ τὴν ἰκανότητά τους. Τούτων λοιπὸν, τῶν πρώτων θεοπτικῶν, ἔργο εἶναι νὰ ὑποδεικνύουν ἀφθόνως τὰ ἀπὸ αὐτοὺς ἱερῶς ἐποπτευθέντα θεάματα στοὺς δευτέρους κατὰ τὴν σύμμετρη ἰκανότητά τους· τὸ νὰ μύησουν τὰ ἱεραρχικὰ μυστικά εἶναι ἔργο ἐκείνων πού ἐμυήθησαν ὅλα τὰ θεῖα μυστήρια τῆς ἱεραρχίας τους καλῶς καὶ μὲ τελεία ἐπιστήμη καὶ ἀπέκτησαν τὴν τελεσιουργὸ δύναμη τῆς μύησεως· τὸ νὰ μεταδώσουν τέλος τὰ ἱερὰ ἀξίως ἔργο εἶναι αὐτῶν πού ἔλαβαν μέρος στὴν ἱερατικὴ τελείωσι ἐπισημονικῶς καὶ ὀλοκληρωτικῶς.

5 Ἔτσι λοιπὸν ἡ θεία τάξις τῶν ἱεραρχῶν εἶναι πρώτη τῶν θεοπτικῶν τάξεων, ἐπίσης δὲ ἡ ἴδια εἶναι κορυφαία καὶ τελευταία, διότι σ' αὐτὴν τελειώνει καὶ ὀλοκληρῶνεται ὅλη ἡ διακό-

---

9. Ἐπαναλαμβάνεται κι' ἐδῶ ἡ ἴδια διαδικασία πού παρατηρεῖται στὴν οὐράνια ἱεραρχία.

γὰρ εἰς αὐτὴν ἀποτελευτᾶ καὶ ἀποπληροῦται πᾶσα τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας ἢ διακόσμησις. Ὡς γὰρ ἅπασαν ἱεραρχίαν ὁρῶμεν εἰς τὸν Ἰησοῦν ἀποπεραιουμένην, οὕτως ἐκάστην εἰς τὸν οἰκεῖον ἔνθεον ἱεράρχην. Ἡ δὲ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως δύναμις ἐν 5 πᾶσαις χωρεῖ ταῖς ἱεραῖς ὀλότησι καὶ διὰ πασῶν τῶν ἱερῶν τάξεων ἐνεργεῖ τὰ τῆς οἰκείας ἱεραρχίας μυστήρια· ἐκκρίτως δὲ αὐτῇ παρὰ τὰς λοιπὰς τάξεις εἰς αὐτουργίαν ὁ θεῖος θεσμὸς ἀπονενέμηκε τὰς θειοτέρας ἱερουργίας· αὗται δὲ εἰσιν αἱ τελεσιουργοὶ τῆς θερμικῆς δυνάμεως εἰκόνες, ἀποτελειοῦσαι πάντα 10 τὰ θειότατα σύμβολα καὶ πάσας τὰς ἱεράς διακοσμήσεις. Εἰ γὰρ καὶ πρὸς τῶν ἱερέων τελοῦνταιί τινὰ τῶν σεβασμίων συμβόλων, ἀλλ' οὐ ποτε τὴν ἱεράν θεογενεσίαν ὁ ἱερεὺς ἐνεργήσει τοῦ θειοτάτου μύρου χωρὶς, οὐδὲ τὰ τῆς θείας κοινωνίας τελέσει μυστήρια μὴ τῶν θειοτάτω θυσιαστηρίω τῶν κοινωνικῶν ἐπιτεθέντων 15 τῶν συμβόλων· ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ἱερεὺς ἔσται μὴ πρὸς τῶν ἱεραρχικῶν τελειώσεων εἰς τοῦτο κεκληρωμένος. Ὅθεν ἡ θεία θεσμοθεσία τὴν τῶν ἱερατικῶν τάξεων ἀγιαστείαν καὶ τὴν τοῦ θείου μύρου τελείωσιν καὶ τὴν ἱεράν τοῦ θυσιαστηρίου τελετουργίαν ταῖς τῶν ἐνθέων ἱεραρχῶν τελεσιουργοῖς δυνάμεσιν 20 ἐνιαίως ἀπεκλήρωσεν.

6 Ἔστιν οὖν ἡ ἱεραρχικὴ τάξις, ἡ τῆς τελειωτικῆς δυνάμεως ἀναπεπλησμένη, τὰ τελεσιουργὰ τῆς ἱεραρχίας ἐκκρίτως τελετουργοῦσα καὶ τὰς ἐπιστήμας τῶν ἱερῶν ἐκφαντορικῶς μυοῦσα καὶ ἐκδιδάσκουσα τὰς ἀναλόγους αὐτῶν καὶ ἱεράς ἕξεις τε καὶ 25 δυνάμεις. Ἡ δὲ τῶν ἱερέων φωταγωγικὴ τάξις ἐπὶ τὰς θείας τῶν τελετῶν ἐποψίας χειραγωγεῖ τοὺς τελουμένους ὑπὸ τῇ τῶν ἐνθέων ἱεραρχῶν τάξει, καὶ μετ' αὐτῆς ἱερουργοῦσα τὰς οἰκείας ἱερουργίας ἐν οἷς μὲν αὐτὴ δρᾷ τὰς θεουργίας ὑποδεικνύουσα διὰ

10. Ἡ ἱεραρχία ὡς σύνολο, οὐράνια καὶ ἐκκλησιαστικὴ, ἀρχίζει καὶ τελειώνει μὲ τὸν Ἰησοῦ. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία ἀποπερατώνεται ἐπίσης στὸν ἱεράρχην.

σησις τῆς ἱεραρχίας μας. Ὅπως δηλαδή τὴν ὀλικὴ ἱεραρχία τὴ βλέπομε νὰ ἀποπερατώνεται στὸν Ἰησοῦ, ἔτσι κάθε ἱεραρχία χωριστὰ τὴ βλέπομε νὰ ἀποπερατώνεται στὸν ἔνθεο ἱεράρχη τῆς¹⁰. Ἡ δὲ δύναμις τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως προχωρεῖ σὲ ὄλες τὶς ἱερὲς ὀλότητες καὶ ἐνεργεῖ διὰ μέσου ὄλων τῶν ἱερῶν τάξεων τὰ μυστήρια τῆς ἱεραρχικῆς τῆς θέσεως· διότι σ' αὐτήν, ἐξοχώτερα ἀπὸ τὶς ἄλλες τάξεις, ἔχει ἀπονείμει ὁ θεῖος νόμος τὶς θειότερες ἱερουργίες γιὰ αὐτοπρόσωπη ἐπιτέλεσι. Κι' εἶναι αὐτὲς οἱ τελεσιουργὲς εἰκόνες τῆς θεαρχικῆς δυνάμεως, ποὺ ἀποτελειώνουν ὄλα τὰ θεῖα σύμβολα καὶ ὄλες τὶς ἱερὲς διακοσμήσεις¹¹. Διότι, ἂν καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ σεβάσμα μυστήρια τελοῦνται ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, ἀλλὰ ποτὲ ὁ ἱερεὺς δὲν μπορεῖ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἱερὴ θεογενεσία χωρὶς τὸ θεῖο μύρο οὔτε νὰ τελέσῃ τὰ μυστήρια τῆς κοινωνίας· ἀλλ' οὔτε ἱερεὺς δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἂν δὲν χειροτονηθῇ γι' αὐτὸ ἀπὸ τὶς ἱεραρχικὲς ἐνέργειες. Γι' αὐτὸ ἡ θεῖα θεσμοθεσία ἀνέθεσε ἀποκλειστικῶς στὶς τελεσιουργοὺς δυνάμεις τῶν ἐνθέων ἱεραρχῶν τὸν ἀγιασμό τῶν ἱερῶν τάξεων, τὴν καθαγίασι τοῦ θείου μύρου καὶ τὴν ἱερὴν τελετουργία καθιερώσεως τοῦ θυσιαστηρίου.

6 Ἡ ἱεραρχικὴ λοιπὸν τάξις εἶναι ἐκείνη ποὺ κατέχει πλήρως τὴν τελειωτικὴν δύναμι ποὺ ἐπιτελεῖ κατ' ἀποκλειστικότητα τὶς τελεσιουργὲς πράξεις τῆς ἱεραρχίας, ποὺ μεταδίδει ἐρμηνευτικῶς τὶς ἐπιστῆμες τῶν ἱερῶν μυστηρίων, ποὺ διδάσκει στοὺς μουμένους τὶς ἀνάλογες μὲ τὴ δεκτικότητά τους ἱερὲς ἔξεις καὶ δυνάμεις. Ἡ δὲ φωταγωγικὴ τάξις τῶν ἱερέων χειραγωγεῖ τοὺς μουμένους στὶς θεῖες ἐποψίες τῶν μυστηρίων ὑπὸ τὶς διαταγὰς τῆς τάξεως τῶν ἐνθέων ἱεραρχῶν καὶ μαζί τους ἱερουργοῦν τὰ ἔργα ποὺ τοὺς ἀνήκουν· στὶς ἱεροτελεστιές ποὺ εἶναι τῆς ἀρμοδιότητός της δηλώνει τὶς θεῖες ἐνέργειες μὲ τὰ ἱερὰ σύμβολα καὶ καθιστᾷ τοὺς προσερχομένους θεωρητικοὺς καὶ κοινωνοὺς τῶν ὀσίων τελετῶν, ἀλλὰ ἐκείνους ποὺ ἐπιθυ-

11. Ἡ τάξις τῶν ἱεραρχῶν (ἐπισκόπων) εἶναι ἡ πηγὴ ἀγιασμοῦ στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία.

τῶν ἱερωτάτων συμβόλων καὶ θεωρητικοὺς τοὺς προσιόντας ἀποτελοῦσα καὶ τῶν ὀσίων τελετῶν κοινωνοὺς, εἰς τὸν ἱεράρχην δὲ ἀναπέμπουσα τοὺς τῆς ἐπιστήμης τῶν θεωρηθεισῶν ἱερουργιῶν ἐφιεμένους. Ἡ δὲ τῶν λειτουργῶν τάξις, ἢ καθαρτικὴ 5 καὶ τῶν ἀνομοίων διακριτικὴ, πρὸ τῆς ἐπὶ τὰς τῶν ἱερέων ἱερουργίας προσαγωγῆς ἀποκαθαίρει τοὺς προσιόντας, ἀμιγεῖς αὐτοὺς ἀποτελοῦσα τῶν ἐναντίων καὶ πρὸς ἱερουργικὴν ἐποψίαν καὶ κοινωνίαν ἐπιτηδεῖους. Ὅθεν ἐπὶ τῆς ἱεραῆς θεογενεσίας οἱ λειτουργοὶ τὸν προσιόντα τῆς παλαιᾶς ἀπογυμνοῦσιν 10 ἐσθῆτος, ἔτι μὴν καὶ ὑπολύουσι, καὶ πρὸς δυσμᾶς εἰς ἀποταγὴν ἰστῶσι καὶ αὐθις πρὸς ἕω μετάγουσι (τῆς καθαρτικῆς γάρ εἰσι τάξεως καὶ δυνάμεως) ἀποβάλλειν ὀλικῶς ἐγκελευόμενοι τοῖς προσιοῦσι τὰς τῆς προτέρας ζωῆς ἀμφιέσεις καὶ τὸ τοῦ προτέρου βίου σκοτεινὸν ὑποδεικνύντες, καὶ ἐκδιδάσκοντες αὐτούς, 15 ἀποταξαμένους τοῖς ἀλαμπέσιν, ἐπὶ τὰ φωτιστικὰ μεταταχθῆναι. Καθαρτικὴ τοίνυν ἐστὶν ἢ λειτουργικὴ διακόσμησις, ἐπὶ τὰς φανὰς τῶν ἱερέων ἱερουργίας ἀνάγουσα τοὺς κεκαθαρμένους καὶ τοὺς ἀτελέστους ἀποκαθαίρουσα καὶ μαιευομένη ταῖς καθαρτικαῖς τῶν Λογίων ἐλλάμψεσι καὶ διδασκαλίαις καὶ προσέτι 20 τοὺς ἀνιέρους τῶν ἱερέων ἀμιγῶς ἀποδιαστέλλουσα· διὸ καὶ ταῖς ἱεραῖς αὐτὴν ἐφίστησι πύλαις ἢ ἱεραρχικὴ θεσμοθεσία, τὴν πρὸς τὰ ἱερά τῶν προσιόντων εἴσοδον ἐν ταῖς παντελέσι καθάρσεσιν αἰνισσομένη καὶ τὴν ἐπὶ τὰς ἱεράς αὐτῶν ἐποψίας καὶ κοινωνίας προσαγωγὴν ταῖς καθαρτικαῖς δυνάμεσιν ἐγχειρίζουσα 25 καὶ διὰ τούτων αὐτοὺς ἀκηλιδώτους εἰσδεχομένη.

7 Δέδικται τοίνυν ἡμῖν ἢ μὲν τῶν ἱεραρχῶν τάξις τελειωτικὴ καὶ τελεσιουργός, ἢ δὲ τῶν ἱερέων φωτιστικὴ καὶ φωταγωγός, ἢ δὲ τῶν λειτουργῶν καθαρτικὴ καὶ διακριτικὴ· δηλαδὴ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως, οὐ τελεσιουργεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ φωτίζειν 30 ἄμα καὶ καθαίρειν ἐπισταμένης καὶ τῆς τῶν ἱερέων δυνάμεως ἐχούσης ἐν ἑαυτῇ μετὰ τῆς φωτιστικῆς καὶ τὴν καθαρτικὴν ἐπι-

μοῦν τὴν ἐπιστήμη τῶν ἱερουργιῶν τις ὁποῖες ἐπώπτευσαν τοὺς παραπέμπει στὸν ἱεράρχη. Ἡ δὲ τάξις τῶν λειτουργῶν, πού εἶναι καθαρτικὴ καὶ διακριτικὴ τῶν ἀνομοίων πρὸς τὸ θεῖο, πρὶν ἀπὸ τὴν προσαγωγή τους πρὸς τις ἱεουργίες τῶν ἱερέων καθαρίζει τοὺς προσερχομένους, καθιστώντας τους ἀγίους ἀπὸ τὰ ἀντίθετα κι' ἐπιτηδεύει γιὰ τὴν ἱεουργικὴ ἐποψία καὶ κοινωνία. Γι' αὐτὸ κατὰ τὴν ἱερὴ θεογενεσία οἱ λειτουργοὶ ἀπογυμνῶνουν τὸν προσερχόμενο ἀπὸ τὸ παλαιὸ ἔνδυμα καὶ τὸν ὑπολύουν, τὸν στήνουν πρὸς τὴ δύσι γιὰ τὴν ἀποταγή καὶ πάλι τὸν μεταστρέφουν πρὸς τὴν ἀνατολή (διότι ἀνήκουν στὴν καθαρτικὴ τάξι καὶ δύναμι), παραγγέλλοντας στοὺς προσερχομένους νὰ ἀποβάλλουν ὀλικά τις ἀμφιέσεις τῆς προηγουμένης ζωῆς, ὑποδεικνύοντας τὸ σκοτάδι τοῦ προηγουμένου βίου καὶ διδάσκοντάς τους ν' ἀποτάξουν τὰ σκοτεινὰ καὶ νὰ μεταταχθοῦν στὰ φωτεινά. Καθαρτικὴ λοιπὸν εἶναι ἡ λειτουργικὴ διακόσμησις, διότι ἀνυψώνει τοὺς καθαρισμένους στὶς λαμπρὲς ἱεουργίες τῶν ἱερέων, καθαρίζει καὶ μαιεύει τοὺς ἀμυήτους μὲ τις καθαρτικὲς ἐλλάμψεις καὶ διδασκαλίαι τῶν Ἀγίων κι' ἐπίσης διαχωρίζει τελείως τοὺς ἀνιέρους ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, γιὰ νὰ μὴ βεβηλῶνται οἱ τελευταῖοι. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἱεραρχικὴ θεσμοθεσία τοποθετεῖ αὐτὴ τὴ διακόσμησι στὶς ἱερὲς πύλες¹², ὑπαινισσομένη τὴν πρὸς τὰ ἱερὰ εἴσοδο τῶν προσερχομένων, γιὰ νὰ παραδοθοῦν στὶς τέλειαι καθάρσεις, εἰσάγοντάς τους μὲ τις καθαρτικὲς δυνάμεις στὶς ἱερὲς τους ἐποψίαι καὶ κοινωνίαι καὶ δεχομένη αὐτοὺς διὰ μέσου τούτων ἀκηλιδώτους. — *τελεσιουργός*

7 Ἀπεδείξαμε λοιπὸν ὅτι ἡ μὲν τάξις τῶν ἱεραρχῶν εἶναι τελειωτικὴ καὶ ~~γενεσιουργός~~, ἡ τάξις τῶν ἱερέων εἶναι φωτιστικὴ καὶ φωταγωγός καὶ ἡ τάξις τῶν λειτουργῶν εἶναι καθαρτικὴ καὶ διακριτικὴ, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἡ ἱεραρχικὴ τάξις γνωρίζει ὄχι μόνον νὰ τελεσιουργῇ ἀλλὰ καὶ νὰ φωτίζη καὶ νὰ καθαίρη συγχρόνως καὶ ὅτι ἡ δύναμις τῶν ἱερέων ἔχει μέσα της μαζί μὲ τὴ

12. Στὴν τάξι τῶν λειτουργῶν (διακόνων) τοποθετοῦνται καὶ οἱ φύλακες τῶν πυλῶν ἐδῶ.

στήμην. Αἱ μὲν γὰρ ἤττους ἐπὶ τὰ κρείττω μεταπηδᾶν ἀδυνατοῦσι, πρὸς τὸ μηδὲ θεμιτὸν αὐταῖς εἶναι πρὸς τοιαύτην ἐγχειρεῖν ἀλαζονείαν· αἱ δὲ θειότεραι δυνάμεις μετὰ τῶν οἰκείων καὶ τὰς ὑφειμένας τῆς αὐτῶν τελειότητος ἱερὰς ἐπιστήμας γινώσκουσιν.
 5 Ὅμως ἐπειδὴ θείων εἰσὶν ἐνεργειῶν εἰκόνες αἱ ἱερατικαὶ διακοσμῆσεις τῆς εὐκόσμου καὶ ἀσυγχύτου τῶν θείων ἐνεργειῶν τάξεως, ἐν ἑαυταῖς δεικνῦσαι τὰς τεταγμένας ἐλλάμψεις εἰς τὰς πρῶτας καὶ μέσας καὶ τελευταίας ἱερὰς ἐνεργείας καὶ τάξεις, ἐν
 10 διακρίσεσιν ἱεραρχικαῖς ἐτάχθησαν, ἐμφαίνουσαι, καθάπερ ἔφην, ἐν ἑαυταῖς τῶν θείων ἐνεργειῶν τὸ τεταγμένον καὶ ἀσύμφορτον. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ θεαρχία τοὺς ἐν οἷς ἂν ἐγγένηται νόας ἀποκαθαίρει πρῶτον, εἶτα φωτίζει καὶ φωτισθέντας ἀποτελειοῖ πρὸς θεοειδῆ τελεσιουργίαν, εἰκότως ἡ ἱεραρχία τῶν θείων εἰκόνων εἰς διακεκριμένας ἑαυτὴν διαιρεῖ τάξεις τε καὶ δυνάμεις,
 15 ἐναργῶς ὑποδεικνῦσα τὰς θεαρχικὰς ἐνεργείας ἐν παναγεστάταις καὶ ἀμιγέσι τάξεσιν εὐσταθῶς καὶ ἀσυγχύτως ἐστηκυίας.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰς ἱερατικὰς τάξεις τε καὶ ἀποκληρώσεις, δυνάμεις τε αὐτῶν καὶ ἐνεργείας εἰρήκαμεν, ὡς ἡμῖν ἐφικτόν, καὶ τὰς ἱερωτάτας αὐτῶν, ὡς οἰοί τε ἔσμεν, ἐποπτεύσωμεν τε-
 20 λειώσεις.

β. Μυστήριον ἱερατικῶν τελειώσεων

Ὁ μὲν ἱεράρχης, ἐπὶ τὴν ἱεραρχικὴν τελείωσιν προσαγόμενος, ἄμφω τῷ πόδε κλίνας ἐπίπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχει τὰ θεοπαράδοτα Λόγια καὶ τὴν ἱεραρχικὴν χεῖρα καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ πρὸς τοῦ τελοῦντος αὐτὸ ἱεράρχου ταῖς
 25 παναγεστάταις ἐπικλήσεσιν ἀποτελειοῦται.

Ὁ δὲ ἱερεὺς, ἄμφω τῷ πόδε κλίνας ἐπίπροσθεν τοῦ θείου

13. Λόγια ἐδῶ δηλώνουν εἰδικῶς τὸ εὐαγγέλιο.

φωτιστική και τὴν καθαρτικὴ ἐπιστήμη. Βέβαια οἱ κατώτερες τάξεις ἀδυνατοῦν νὰ μεταπηδήσουν πρὸς τὰ ἀνώτερα, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν εἶναι οὔτε κἂν θεμιτὸ νὰ ἐπιχειρήσουν τέτοια ἀλαζονεία· οἱ θειότερες ὁμως δυνάμεις ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δικές τους γνωρίζουν καὶ τὶς ἱερὲς ἐπιστῆμες τῶν τάξεων ποὺ εὐρίσκονται παρακάτω ἀπὸ αὐτὲς σὲ τελειότητα. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ ἱερατικὲς διακοσμήσεις εἶναι εἰκόνες τῆς ἀρμονικῆς καὶ ἀσύγχυτης τάξεως τῶν θείων ἐνεργειῶν, ἀφοῦ δείχνουν μέσα τους ἐλλάμψεις ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὶς πρῶτες καὶ μεσαῖες καὶ τελευταῖες ἱερὲς ἐνέργειες καὶ τάξεις, γι' αὐτὸ ἐτάχθησαν κατὰ ἱεραρχικὲς διακρίσεις ποῦ, ὅπως εἶπα, φανερώνουν μέσα τους τὴν εὐταξία καὶ τὸ ἀσύγχυτο τῶν θείων ἐνεργειῶν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ θεαρχία τοὺς νόες, στοὺς ὁποίους εἰσέρχεται, πρῶτα τοὺς καθαρίζει, ἔπειτα τοὺς φωτίζει καί, ἀφοῦ φωτισθοῦν, τοὺς τελειώνει μὲ τὴ θεοειδῆ τελεσιουργία, εὐλόγως ἡ ἱεραρχία ποὺ περιλαμβάνει τὶς θεῖες εἰκόνες διαιρεῖται σὲ ξεχωριστὲς τάξεις καὶ δυνάμεις, γιὰ ν' ἀποκαλύψῃ καθαρὰ ὅτι οἱ θεαρχικὲς ἐνέργειες παραμένουν σταθερὲς καὶ ἀσύγχυτες μέσα σὲ πάναγνες καὶ ἄμικτες τάξεις.

Ἄλλὰ, ἀφοῦ περιγράψαμε, ὅσο εἶναι ἐφικτό, τὶς ἱερατικὲς τάξεις καὶ τὶς λειτουργίες τους, τὶς δυνάμεις καὶ τὶς ἐνέργειές τους, ἃς ἐποπτεύσωμε τώρα, ὅσο μποροῦμε καὶ τὶς ἱερώτατες τελειώσεις των.

2. Μυστήριον τῶν ἱερατικῶν καθαγιασμῶν

Ὁ ὑποψήφιος ἱεράρχης, ὅταν προσέρχεται γιὰ νὰ χειροτονηθῇ σ' αὐτὸν τὸ βαθμὸ, κλίνει καὶ τὰ δυὸ πόδια ἐμπρὸς στὸ θυσιαστήριον, ἔχει ἐπάνω στὴν κεφαλὴ τὰ θεοπαράδοτα λόγια¹³ καὶ τὸ ἱεραρχικὸ χέρι καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τελειώνεται ἀπὸ τὸν χειροτονητὴ ἱεράρχη μὲ τὶς πανάγιες ἐπικλήσεις.

Ὁ ἱερεὺς κλίνει καὶ τὰ δυὸ πόδια ἐμπρὸς στὸ θεῖο θυσια-

θυσιαστηρίου, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχει τὴν ἱεραρχικὴν δεξιάν, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ πρὸς τοῦ τελοῦντος αὐτὸν ἱεράρχου ταῖς ἱεροποιοῖς ἐπικλήσεσιν ἀγιάζεται.

Ὁ δὲ λειτουργός, ἓνα τοῖν ποδοῖν κλίνας ἐπίπροσθεν τοῦ
5 θείου θυσιαστηρίου, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχει τὴν τοῦ τελοῦντος αὐτὸν ἱεράρχου δεξιάν, τελειούμενος ὑπ' αὐτοῦ ταῖς τῶν λειτουργῶν τελεστικαῖς ἐπικλήσεσιν.

Ἐκάστῳ δὲ αὐτῶν ἡ σταυροειδῆς ἐνσημαίνεται πρὸς τοῦ τελοῦντος ἱεράρχου σφραγὶς καὶ καθ' ἕκαστον ἀνάρρησις ἱερὰ
10 γίννεται καὶ τελειωτικὸς ἀσπασμός, ἀσπαζομένου παντὸς ἱερατικού παρόντος ἀνδρὸς καὶ τοῦ τελέσαντος ἱεράρχου τὸν πρὸς τι τῶν εἰρημένων ἱερατικῶν ταγμάτων ἀποτελεσθέντα.

γ. Θεωρία

1 Κοινὰ μὲν ἔστι τοῖς ἱεράρχαις τε καὶ ἱερεῦσι καὶ λειτουργοῖς ἐν ταῖς ἱερατικαῖς αὐτῶν τελειώσεσιν ἢ πρὸς τὸ θεῖον θυ-
15 σιαστήριον προσαγωγή καὶ ὑπόπτωσις, ἢ τῆς ἱεραρχικῆς χειρὸς ἐπίθεσις, ἢ σταυροειδῆς σφραγὶς, ἢ ἀνάρρησις, ὁ τελειωτικὸς ἀσπασμός· ἐξαιρέτα δὲ καὶ ἔκκριτα τοῖς ἱεράρχαις μὲν ἢ τῶν Λογίων ἐπὶ κεφαλῆς ἐπίθεσις, οὐκ ἔχόντων τοῦτο τῶν ὑφειμένων ταγμάτων, τοῖς δὲ ἱερεῦσιν, ἢ ἀμφοῖν τοῖν ποδοῖν κλίσις,
20 οὐκ ἐχούσης τοῦτο τῆς τῶν λειτουργῶν τελειώσεως, οἱ λειτουργοί, καθὼς εἴρηται, τὸν ἓνα κλίνουσι τοῖν ποδοῖν μόνον.

2 Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ τὸ θεῖον θυσιαστήριον προσαγωγή καὶ ὑπόπτωσις αἰνίσσεται πᾶσι τοῖς ἱερατικῶς τελουμένοις ὑποτιθέναι καθόλου τῷ τελετάρχη Θεῷ τὴν οἰκείαν ζωὴν καὶ τὴν ἑαυτῶν
25 νοερὰν ὀλότητα πάναγνον αὐτῷ καὶ καθιερωμένην προσαγαγεῖν καὶ ὁμοειδῆ καί, ὡς δυνατόν, ἀξίαν οὔσαν τοῦ θεαρχικοῦ καὶ

στήριο, ἔχει ἐπάνω στήν κεφαλὴ τὸ δεξιὸν ἱεραρχικὸν χέρι, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο καθαγιάζεται ἀπὸ τὸν χειροτονητὴν τοῦ ἱεράρχου μὲ ἱεροποιῆς ἐπικλήσεις.

Ὁ δὲ λειτουργὸς κλίνει ἓνα ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ ἐμπρὸς στοῦ θεοῦ θυσιαστήριου, ἔχει ἐπάνω στήν κεφαλὴ τὸ δεξιὸν χέρι τοῦ χειροτονητοῦ τοῦ ἱεράρχου, καὶ ἔτσι χειροτονεῖται ἀπὸ αὐτὸν μὲ τελεστικὰς ἐπικλήσεις ποὺ εἶναι ὠρισμένες γιὰ τοὺς λειτουργοὺς.

Στὸν καθένα τους ἐπιτίθεται ἀπὸ τὸν χειροτονητὴν ἱεράρχου ἢ σταυροειδὴς σφραγίδα καὶ στὸν καθένα τελεῖται ἱερὴ ἀνακήρυξις καὶ τελειωτικὸς ἀσπασμὸς, κατὰ τὸν ὁποῖο ὅλοι οἱ παρόντες ἱερατικοὶ ἄνδρες καὶ ὁ χειροτονητὴς ἱεράρχης ἀσπάζονται τὸν χειροτονηθέντα σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ ἀναφερθέντα ἱερατικὰ τάγματα.

3. Θεωρία

Κοινὰ γιὰ ὅλους στοιχεῖα, ἱεράρχες, ἱερεῖς, λειτουργοὺς, κατὰ τὴν χειροτονίαν τους εἶναι ἡ προσαγωγή στοῦ θεοῦ θυσιαστήριου καὶ ἡ γονυκλισία, ἡ ἐπίθεσις τῆς ἱεραρχικῆς χειρός, ἡ σταυροειδὴς σφράγισις, ἡ ἀνακήρυξις, ὁ τελειωτικὸς ἀσπασμὸς. Ἰδιαίτερα δὲ καὶ διακεκριμένα στοιχεῖα εἶναι στοὺς μὲν ἱεράρχους ἡ ἐπίθεσις τῶν Λογίων ἐπάνω στήν κεφαλὴν, πρᾶγμα ποὺ δὲν ἔχουν τὰ κατώτερα τάγματα, στοὺς ἱερεῖς δὲ εἶναι ἡ κλίσις καὶ τῶν δύο ποδιῶν, πρᾶγμα ποὺ δὲν ἔχει ἡ χειροτονία τῶν λειτουργῶν, διότι, ὅπως εἶπαμε, οἱ λειτουργοὶ κλίνουν μόνο τὸ ἓνα τοὺς πόδι.

Λοιπὸν ἡ προσαγωγή στοῦ θεοῦ θυσιαστήριου ὑποδεικνύει σὲ ὅλους τοὺς χειροτονουμένους νὰ ὑποβάλλουν τὴν ζωὴν τους στὸν τελετάρχην Θεὸν καὶ νὰ προσαγάγουν σ' αὐτὸν τὴν νοερὴν τους ἀκεραιότητα πάναγνη καὶ ἀγιασμένη, ὁμοειδῆ μὲ τὴν δικήν του καί, ὅσο εἶναι δυνατό, ἄξια τοῦ θεαρχικοῦ καὶ παναγίου θύ-

παναγεστάτου καὶ ἱερείου καὶ θυσιαστηρίου τοῦ καθιεροῦντος ἱερατικῶς τοὺς θεοειδεῖς νόας.

3 Ἡ δὲ τῆς ἱεραρχικῆς χειρὸς ἐπίθεσις ὁμοῦ μὲν ἐμφαίνει τὴν τελεταρχικὴν σκέπην, ὑφ' ἧς ὡς παῖδες ἱεροὶ περιέπονται πα-
5 τρικῶς, αὐτοῖς μὲν ἔξιν καὶ δύναμιν ἱερατικὴν δωρουμένης, τὰς ἐναντίας δὲ αὐτῶν δυνάμεις ἀπορραπιζούσης, διδάσκει δὲ ἅμα καὶ πάσας τελεῖν τὰς ἱερατικὰς ἐνεργείας, ὡς ὑπὸ Θεῶ πρᾶτ-
τοντας τοὺς τελεσθέντας καὶ τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν αὐτὸ ἔχον-
τας ἐν παντὶ καθηγεμόνα.

4 Ἡ δὲ σταυροειδῆς σφραγὶς τὴν ἀπασῶν ὁμοῦ τῶν σαρκι-
κῶν ὀρέξεων ἀνενεργησίαν καὶ τὴν θεομίμητον ζωὴν, ἀφορῶ-
σαν ἀκλινῶς εἰς τὴν ἀνδρικήν Ἰησοῦ θειοτάτην ζωὴν, ἄχρι
σταυροῦ καὶ θανάτου μετὰ θεαρχικῆς ἀναμαρτησίας ἐληλυθό-
τος, καὶ τοὺς οὕτω ζῶντας ὡς ὁμοιοειδεῖς ἐνσημαίνοντος τῇ
15 σταυροειδεῖ τῆς οἰκείας ἀναμαρτησίας εἰκόνι.

5 Τὴν ἱεράν δὲ τῶν τελειώσεων καὶ τῶν τελουμένων ἀνάρ-
ρησιν ὁ ἱεράρχης ἀναβοᾷ, τοῦ μυστηρίου δηλοῦντος, ὡς ὁ φιλό-
θεος ἱεροτελεστής ἐκφαντορικός ἐστι τῆς θεαρχικῆς ἐκλογῆς,
οὐκ αὐτὸς ἰδίᾳ χάριτι τοὺς τελουμένους ἐπὶ τὴν ἱερατικὴν ἄγων
20 τελείωσιν, ἀλλ' ὑπὸ Θεοῦ κινούμενος εἰς πάσας τὰς ἱεραρχικὰς
ἀγιαστείας. Οὕτω ὁ Μωσῆς ὁ νομικῶς ἱεροτελεστής, οὐδὲ
ἀδελφὸν ὄντα τὸν Ἀαρὼν εἰς ἱερατικὴν τελείωσιν ἄγει καὶ φιλό-
θεον αὐτὸν εἶναι καὶ ἱερατικὸν οἰόμενος, ἄχρις οὗ θεόθεν εἰς
τοῦτο κινηθεῖς, ὑπὸ τελετάρχῃ Θεῶ, τὴν ἱερατικὴν τελείωσιν ἱε-
25 ραρχικῶς ἐτελεσιούργησεν. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεαρχικὸς ἡμῶν καὶ
πρῶτος ἱεροτελεστής (ἐγεγόνει γὰρ καὶ τοῦτο δι' ἡμᾶς ὁ φιλαν-
θρωπότατος Ἰησοῦς) οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν, ὡς τὰ Λόγια φησιν,
ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτὸν· «σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν
τάξιν Μελχισεδέκ». Διὸ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὴν ἱερατικὴν τελείωσιν
30 ἄγων τοὺς μαθητάς, καίπερ ὑπάρχων ὡς Θεὸς τελετάρχης,

14. Θῦμα (ἱερεῖο) καὶ θυσιαστήριο εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός.

ματος και θυσιαστηρίου, πού καθιερώνει στο ιερατικό αξίωμα τους θεοειδεῖς νόες¹⁴.

3 Ἡ ἐπίθεσις τοῦ ιεραρχικοῦ χεριοῦ, ἀφ' ἐνὸς μὲν σημαίνει τὴν τελεταρχικὴ σκέπη, κάτω ἀπὸ τὴν ὁποία οἱ μυσούμενοι προφυλάσσονται πατρικῶς σὰν ἱερὰ παιδιὰ, ἀφοῦ σ' αὐτοὺς μὲν δωρίζει ιερατικὴ ἔξι και δύναμι, τὶς δὲ ἐνάντιες σ' αὐτοὺς δυνάμεις ἀπομακρύνει, ἀφ' ἐτέρου δὲ διδάσκει τοὺς χειροτονουμένους νὰ τελοῦν ὅλες τὶς ιερατικὲς πράξεις μὲ τὴν πεποίθησι ὅτι διατελοῦν ὑπὸ τῆ σκέπη τοῦ Θεοῦ κι' αὐτὸν ἔχουν καθοδηγητὴ σὲ ὅλες τὶς ἐνέργειές των.

4 Ἡ σταυροειδὴς σφράγισις δηλώνει τὴν κατάπαυσι ὅλων μαζὶ τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων και τῆ θεομίμητη ζωὴ, πού ἀτενίζει σταθερὰ στὴ θεανδρικὴ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ, πού ἔφθασε μέχρι σταυροῦ και θανάτου μὲ θεαρχικὴ ἀναμαρτησία και πού τοὺς ζῶντες μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο σημαδεύει ὡς ὁμοειδεῖς μὲ τὴ σταυροειδῆ εἰκόνα τῆς ἀναμαρτησίας του.

5 Τὴν ἱερὴ ἀνακήρυξι τῶν χειροτονιῶν και τῶν χειροτονουμένων ἐκφέρει ὁ ἱεράρχης, διότι τὸ μυστήριον τοῦτο δηλώνει ὅτι ὁ φιλόθεος ἱεροτελεστής εἶναι ἐρμηνευτὴς τῆς θεαρχικῆς ἐκλογῆς, πού ὀδηγεῖ τοὺς χειροτονουμένους πρὸς τὴν ιερατικὴ τελείωσι ὄχι μὲ τὴ δικὴ του χάρι ἀλλὰ μὲ τὴν παρακίνησι ἀπὸ τὸν Θεὸ σὲ ὅλες τὶς ιεραρικὲς τελετουργίες. Ἐτσι ὁ Μωϋσῆς, ὁ νομικὸς ἱεροτελεστής, δὲν ὠδήγησε οὔτε τὸν ἴδιο τὸν Ἀαρὼν σὲ ιερατικὴ προσαγωγή, ἂν και ἦταν ἀδελφός του και, ὅπως ἐνήστευε, ἦταν φιλόθεος και ιερατικός, ἔως ὅτου ἐτελεσιούργησε ιεραρικῶς τὴν ιερατικὴ καθαγίασι μὲ παρακίνησι ἀπὸ τὸν Θεὸ και μὲ τελετάρχη τὸν Θεό. Ἀλλὰ και ὁ θεαρχικὸς και πρῶτος ἱεροτελεστής μας (διότι ὁ φιλανθρωπότατος Ἰησοῦς ἔγινε κι' αὐτὸ γιὰ μᾶς) δὲν ἐδόξασε αὐτὸς τὸν ἑαυτό του, ὅπως λέγουν τὰ Λόγια, ἀλλὰ τὸν ἐδόξασε ἐκεῖνος πού τοῦ εἶπε, «Σὺ εἶσαι ἱερεὺς γιὰ τοὺς αἰῶνες κατὰ τὴν τάξι τοῦ Μελχισεδέκ»¹⁵. Γι' αὐτὸ και ὁ ἴδιος, ὀδηγώντας τοὺς μαθητὰς στὴν ιερατικὴ καθαγίασι, ἂν και ἦταν τελετάρχης ὡς Θεός, ὁμως ἀνέθεσε ἱε-

15. Ἐβρ. 5,6. Ψαλμ. 109,4.

ὁμως ἐπὶ τὸν παναγέστατον αὐτοῦ Πατέρα καὶ τὸ θεαρχικὸν Πνεῦμα τὴν τελεταρχικὴν ἀνατίθησιν ἱερικῶς τελεσιουργίαν, παραγγέλλων τοῖς μαθηταῖς, ὡς τὰ Λόγια φησιν, «ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πα-
 5 τρός, ἣν ἠκούσατέ μου, ὅτι ὑμεῖς βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ». Καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ τῶν μαθητῶν κορυφαῖος, μετὰ τῆς ὁμοταγοῦς αὐτῷ καὶ ἱεραρχικῆς δεκάδος, εἰς τὴν τοῦ δυοκαιδεκάτου τῶν μαθητῶν ἐληλυθῶς ἱερατικὴν τελείωσιν, ἐπὶ τῇ θεαρχίᾳ τὴν ἐκλογὴν εὐλαβῶς καταλέλοιπεν, «ἀνάδειξον», φήσας,
 10 «ὃν ἐξελέξω», καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ κλήρου θειωδῶς ἀναδειγμένον εἰς τὸν τῆς ἁγίας δυοκαιδεκάδος ἱεραρχικὸν ἀριθμὸν εἰσεδέξατο. Περὶ δὲ τοῦ θεοῦ κλήρου τοῦ τῷ Μαθθίᾳ θειωδῶς ἐπιπεσόντος ἕτεροι μὲν ἄλλα εἰρήκασιν οὐκ εὐαγῶς, ὡς οἶμαι, τὴν ἐμὴν δὲ καὶ αὐτὸς ἐννοιαν ἐρῶ. Δοκεῖ γάρ μοι τὰ Λόγια
 15 κλήρον ὀνομάσαι θεαρχικόν τι δῶρον, ὑποδηλοῦν ἐκείνῳ τῷ ἱεραρχικῷ χορῷ τὸν ὑπὸ τῆς θείας ἐκλογῆς ἀναδεδειγμένον· πλὴν γε ὅτι τὸν θεῖον ἱεράρχην οὐκ αὐτοκινήτως χρῆ τὰς ἱερατικὰς ποιεῖσθαι τελεσιουργίας, ἀλλ' ὑπὸ Θεῷ κινουῦντι ταύτας ἱεραρχικῶς καὶ οὐρανίως τελεσιουργεῖν.

6 Ὁ δὲ πρὸς τῷ τέλει τῆς ἱερατικῆς τελειώσεως ἀσπασμὸς ἱερὰν ἔμφασιν ἔχει. Πάντες γὰρ ὅσοι πάρεισι τῶν ἱερατικῶν ὄντες τάξεων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τελέσας ἱεράρχης, ἀσπάζονται τὸν τετελεσμένον. Ὅταν γὰρ ἱερατικάις ἔξεσι καὶ δυνάμεσι, καὶ θείᾳ κλήσει καὶ ἁγιαστείᾳ, πρὸς ἱερατικὴν τελεσιουργίαν ἀφίκτηται
 25 νοῦς ἱερός, ἐραστός ἐστι ταῖς ὁμοταγέσι καὶ ἱερωτάταις τάξεσιν, εἰς τὸ θεοειδέστατον ἀνηγμένος κάλλος, ἐρῶν τῶν ὁμοειδῶν νόων, καὶ πρὸς αὐτῶν ἱερῶς ἀντερώμενος. Ἐνθεν ὁ πρὸς ἀλλήλους ἱερατικὸς ἀσπασμὸς ἱεουργεῖται, τὴν τῶν ὁμοειδῶν νόων ἱερὰν κιονωνίαν ὑποδηλῶν καὶ τὴν ἐπ' ἀλλήλοις ἐραστὴν
 30 εὐφροσύνην, ὡς ὀλοκλήρως ἀποσώζουσιν ἱερατικῇ μορφώσει τὸ θεοειδέστατον κάλλος.

ραρχικῶς τὴν τελεταρχικὴ καθαγίασι στὸν παναγιώτατο Πατέρα του καὶ στὸ θεαρχικὸ Πνεῦμα, παραγγέλλοντας στοὺς μαθητάς, ὅπως λέγουν τὰ Λόγια, «να μὴ ἀπομακρυνθῆτε ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ νὰ περιμένετε τὴν ἐπαγγελία τοῦ Πατρός, τὴν ὁποία ἀκούσατε ἀπὸ μένα, ὅτι σεῖς θὰ βαπτισθῆτε μὲ ἅγιο Πνεῦμα¹⁶. Μάλιστα καὶ ὁ ἴδιος ὁ κορυφαῖος μαθητὴς μαζί μὲ τὴν ὁμοταγῆ του ἱεραρχικὴ δεκάδα, ὅταν ἔφθασε στὸν ἱερατικὸ καθαγιασμό τοῦ δωδεκάτου μαθητοῦ, ἀνέθεσε εὐλαβῶς στὴ θεαρχία τὴν ἐκλογή, λέγοντας, «ἀνάδειξε ὅποιον ἐξέλεξε»¹⁷ κι' ὑποδέχθηκε στὸν ἱεραρχικὸ ἀριθμὸ τῆς ἁγίας δωδεκάδος τὸν θειωδῶς ἀναδειχθέντα ἀπὸ τὸν θεῖο κλῆρο. Περὶ τοῦ θεῖου κλήρου ποὺ ἔπεσε θειωδῶς στὸ Μαθθία ἄλλοι εἶπαν ἄλλα πράγματα, ὅχι σωστὰ κατὰ τὴ γνώμη μου, θὰ εἰπῶ ὅμως κι' ἐγὼ τὴν ἄποψί μου. Νομίζω πραγματικὰ ὅτι τὰ Λόγια ὠνόμασαν κλῆρο ἓνα θεαρχικὸ δῶρο ποὺ ὑπεδήλωνε σ' ἐκεῖνον τὸν ἱεραρχικὸ ὄμιλο τὸν ἀναδεικνύμενο ἀπὸ τὴ θεία ἐκλογή· καὶ διδάσκουν ὅτι ὁ θεῖος ἱεράρχης δὲν πρέπει νὰ πραγματοποιῆ αὐτοβούλως τὶς ἱερατικὲς χειροτονίες, ἀλλὰ νὰ τὶς τελεσιουργεῖ ἱεραρχικῶς καὶ οὐρανίως μὲ τὴν παρακίνηση τοῦ Θεοῦ.

- 6 Ὁ ἱερός ἀσπασμός κατὰ τὸ τέλος τῆς ἱερατικῆς χειροτονίας ἔχει ἱερὴ σημασία. Ὅλοι δηλαδὴ οἱ παριστάμενοι ποὺ ἀνήκουν στὶς ἱερατικὲς τάξεις, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ χειροτονητὴς ἱεράρχης, ἀσπάζονται τὸν χειροτονηθέντα. Διότι, ὅταν ἓνας ἱερός νοῦς μὲ τὰ προσόντα καὶ τὶς δυνάμεις ποὺ ταιριάζουν στὴν ἱερωσύνη, μὲ τὴ θεία κλῆσι καὶ μὲ τὸν ἁγιασμό, φθάση στὴν ἱερατικὴ τελεσιουργία, εἶναι ἐραστὸς στὶς ὁμοταγεῖς καὶ ἱερώτατες τάξεις, ἀφοῦ ἀνέβηκε στὸ θεοειδέστατο κάλλος· ἀγαπᾷ τοὺς ὁμοειδεῖς κι' ἀνταγαπᾶται ἀπὸ αὐτοὺς ἱερώς. Γι' αὐτὸ τελεῖται ὁ πρὸς ἀλλήλους ἱερός ἀσπασμός, ποὺ ὑποδηλώνει τὴν ἱερὴ κοινωνία τῶν ὁμοειδῶν νόων καὶ τὴν εὐφροσύνη ἀπὸ τὴν μεταξύ τους ἀγάπη, διότι αὐτὴ διασώζει πλήρως τὸ θεοειδέστατο κάλλος στὴν ἱερατικὴ μὀρφωσι.

16. Πράξ. 1,4.

17. Πράξ. 1,24.

7 Ταῦτα μὲν οὖν, ὡς ἔφην, ἐστὶ τὰ κοινὰ τῆς ὅλης ἱερατικῆς
 τελειώσεως. Ὁ δὲ ἱεράρχης ἔκκριτον ἔχει τὴν τῶν Λογίων ἐπὶ
 κεφαλῆς ἱερωτάτην ἐπίθεσιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ τελειωτικὴ τῆς πά-
 σης ἱερατείας δύναμις καὶ ἐπιστήμη τοῖς ἐνθέοις ἱεράρχαις ὑπὸ
 5 τῆς θεαρχικῆς δωρεῖται καὶ τελεταρχικῆς ἀγαθότητος, εἰκότως
 ἐπὶ τῶν ἱεραρχικῶν κεφαλῶν ἐπιτίθεται τὰ θεοπαράδοτα Λό-
 για, τὰ περιεκτικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς ἐκφαντορικὰ πάσης θε-
 ολογίας, θεουργίας, θεοφανείας, ἱερολογίας, ἱερουργίας, ἐνὶ
 λόγῳ πάντων τῶν θείων καὶ ἱερῶν ἔργων τε καὶ λόγων τῶν
 10 ὑπὸ τῆς ἀγαθουργοῦ θεαρχίας τῆ καθ' ἡμᾶς ἱεραρχία δεδωρημέ-
 νων, ὡς τοῦ θεοειδοῦς ἱεράρχου, πάσης μὲν ἱεραρχικῆς δυνάμε-
 ως ὀλοκλήρως μεθέξοντος, πασῶν δὲ τῶν ἱεραρχικῶν ἱερολο-
 γιῶν τε καὶ ἱεουργιῶν τὴν ἀληθῆ καὶ θεοπαράδοτον ἐπιστή-
 μην, οὐκ ἐλλαμφησομένου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις ἀναλογίαις
 15 ἱεραρχικαῖς μεταδώσοντος καὶ τελεσιουργήσοντος ἐν θειοτάταις
 γνώσεσι καὶ ἀκροτάταις ἀναγωγαῖς ἱεραρχικῶς ἅπαντα τὰ τῆς
 ὅλης ἱεραρχίας τελεστικώτατα. Τοῖς δὲ ἱερεῦσι τοῖν δυοῖν πο-
 δοῖν ἢ κλίσις ἔκκριτόν ἐστι παρὰ τὴν λειτουργικὴν διακόσμησιν,
 ὡς τὸν ἕνα κλινούσης ἐκείνης, καὶ τούτῳ τῷ ἱεραρχικῷ σχήμα-
 20 τι τελειουμένης.

8 Ἡ μὲν οὖν κλίσις ἐμφαίνει τὴν ὑποκειμένην προσαγωγὴν,
 τοῦ προσάγοντος ὑποτιθέντος Θεῷ τὸν ἱερῶς προσαγόμενον.
 Ἐπειδὴ δέ, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, αἱ τρεῖς τῶν ἱεροτελεστῶν
 διακοσμήσεις διὰ τῶν τριῶν ἀγιωτάτων τελετῶν καὶ δυνάμεων
 25 ἐφ'esτάσι ταῖς τρισὶ τῶν τελουμένων τάξεσι καὶ τὴν ὑπὸ τὰ θεῖα
 ζυγὰ σωστικὴν αὐτῶν ἱεουργοῦσι προσαγωγὴν, εἰκότως ἡ λει-
 τουργικὴ τάξις, ὡς μόνον καθαρτικὴ, τὴν μίαν ἱεουργεῖ τῶν
 καθαιρομένων προσαγωγὴν ὑπὸ τὸ θεῖον αὐτὴν ὑποτιθεῖσα θυ-
 σιαστήριον, ὡς ἐν αὐτῷ τῶν καθαιρομένων νόων ὑπερκοσμίως
 30 ἱερουμένων. Οἱ δὲ ἱερεῖς ἄμφω τῷ πόδε κλίνουσιν, ὡς τῶν ὑπ'
 αὐτῶν ἱερῶς προσαγομένων οὐ μόνον κεκαθαυμένων, ἀλλὰ καὶ

7 Αὐτὰ λοιπόν, ὅπως εἶπα, εἶναι τὰ κοινὰ τοῦ συνόλου τῶν ιερατικῶν χειροτονιῶν. Ὁ δὲ ιεράρχης ιδιαίτερο ἔχει τὴν ιεροτάτη τοποθέτησι τῶν Λογίων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ τελειωτικὴ δύναμις καὶ ἐπιστήμη παραχωρεῖται στοὺς ἐνθέους ιεράρχες ἀπὸ τῆ θεαρχικῆ καὶ τελεταρχικῆ ἀγαθότητα, σωστὰ ἐπιτίθενται στὶς ιεραρχικὲς κεφαλές τὰ θεοπαράδοτα Λόγια, ποὺ περιέχουν καὶ ἐκφράζουν γνωστικῶς ὅλη τὴ θεολογία, θεουργία, θεοφάνεια, ιερολογία, ιερουργία, μ' ἓνα λόγο ἐκφράζουν ὅλα τὰ θεῖα καὶ ιερὰ ἔργα καὶ λόγια ποὺ ἔχουν δωρηθῆ ἀπὸ τὴν ἀγαθουργὴ θεαρχία στὴν ιεραρχία μας. Πράγματι ὁ θεοειδὴς ιεράρχης θὰ μετάσχη πλήρως ὅλης τῆς ιεραρχικῆς δυνάμεως, ἐπίσης δὲ ὄχι μόνο θὰ ἐλλαμφθῆ τὴν ἀληθινὴ καὶ θεοπαράδοτη ἐπιστήμη ὅλων τῶν ιεραρχικῶν ιερολογιῶν καὶ ιερουργιῶν, ἀλλὰ καὶ θὰ μεταδώσῃ σὲ ἄλλους ἀπὸ αὐτὴν κατὰ τὴ θέσι τους στὴν ιεραρχία καὶ θὰ τελεσιουργήσῃ ιεραρχικῶς ὅλα τὰ μυστήρια τοῦ συνόλου τῆς ιεραρχίας, ἐφωδιασμένος μὲ θειότατες γνώσεις καὶ μὲ ἀποτελεσματικὲς ἀναγωγές. Στὺς δὲ ἱερεῖς ιδιαίτερο εἶναι ἡ κλίσις τῶν δύο ποδιῶν, σὲ σύγκρισι μὲ τὴ λειτουργικὴ διακόσμησι, ἡ ὁποία κλίνει μόνο τὸ ἓνα πόδι καὶ μὲ αὐτὸ τὸ σχῆμα χειροτονεῖται ἀπὸ τὸν ιεράρχη.

8 Ἡ γονυκλισία λοιπὸν φανερώνει τὴν ὑποτακτικὴν προσαγωγή, κατὰ τὴν ὁποία ὁ προσάγων ὑποτάσσει στὸ Θεὸ τὸν ἱερῶς προσαγόμενο. Ὅπως πολλὰς φορές εἶπαμε, οἱ τρεῖς διακοσμήσεις τῶν ιεροτελεστικῶν διὰ τῶν τριῶν ἀγίων τελετῶν καὶ δυνάμεων ἐπιστατοῦν στὶς τρεῖς τάξεις τῶν ἀγιαζομένων καὶ ἐκτελοῦν τὴν προσαγωγή τους κάτω ἀπὸ τὸν θεῖο ζυγόν. Εὐλόγως λοιπὸν ἡ λειτουργικὴ τάξις¹⁸, ὡς καθαρτικὴ μόνο, ἐκτελεῖ τὴν προσαγωγή μιᾶς μόνο τάξεως, τῶν καθαιρομένων, φέροντάς τους κάτω ἀπὸ τὸ θεῖο θυσιαστήριον, διότι σ' αὐτὸ καθιερῶνται ὑπερκοσμῶς οἱ καθαιρόμενοι νόες. Οἱ ἱερεῖς κλίνουν καὶ τὰ δύο πόδια, ἀφοῦ οἱ ἱερῶς προσαγόμενοι ἀπὸ αὐτοὺς δὲν

18. Ἡ διακονικὴ τάξις δηλαδὴ.

ταῖς φανοτάταις αὐτῶν ἱερουργίαις ἀναγωγικῶς ἀποκεκαθαρμένης ζωῆς εἰς θεωρητικὴν ἔξιν καὶ δύναμιν ἱερουργικῶς ἀποτελεσθέντων. Ὁ δὲ ἱεράρχης, ἄμφω τῷ πόδε κλίνων, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχει τὰ θεοῦ ἀράδοτα Λόγια, τοὺς ὑπὸ τῆς λειτουργικῆς δυνάμεως ἐκκεκαθαρμένους καὶ πρὸς τῆς ἱερουργοῦ πεφωτισμένους πρὸς τὴν τῶν ἐποπτευθέντων ὑπ' αὐτῶν ἱερῶν ἀναλόγως αὐτοῖς ἐπιστήμην ἱεραρχικῶς ἄγων καὶ δι' αὐτῆς ἀποτελειῶν τοὺς προσαγομένους εἰς τὴν κατ' αὐτοὺς ὀλόκληρον ἀφιέρωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

α'. Περὶ τῶν τελουμένων τάξεων

1 Αὗται μὲν αἱ ἱερατικάι τάξεις τε καὶ ἀποκληρώσεις, δυνά-
10 μεις τε αὐτῶν καὶ ἐνέργειαι καὶ τελειώσεις· τὴν δὲ ὑπ' αὐτὰς τριάδα τῶν τελουμένων τάξεων ἐξῆς ἀφηγητέον.

Λέγομεν τοίνυν, ὅτι καθαιρόμεναι μὲν εἰσι τάξεις αἱ τῶν ἱερουργιῶν καὶ τελετουργιῶν ἀποδιαστελλόμεναι πληθύες, ὧν ἤδη μνήμην ἐποιησάμεθα· τῆς μὲν, ὡς ἔτι πρὸς τῶν λειτουργῶν
15 τοῖς μαιευτικοῖς λογίοις πρὸς ζωτικὴν ἀπότεξιν μορφουμένης τε καὶ διαπλαττομένης· τῆς δέ, ὡς ἔτι πρὸς τὴν ἱεράν, ἧς ἀπέστη ζωῆς ἀνακικλησκομένης τῇ τῶν ἀγαθῶν Λογίων ἐπιτρεπτικῇ διδασκαλίᾳ· τῆς δέ, ὡς ἔτι πρὸς τῶν ἐναντίων πτοιῶν ἀνάνδρως ἐκδειματουμένης καὶ πρὸς τῶν δυναμοποιῶν λογίων

---

19. εἶναι οἱ φωτιζόμενοι.

1. Ὅπως τρεῖς εἶναι οἱ ἱερατικὲς τάξεις, τρεῖς εἶναι καὶ οἱ ἀγιαζόμενες τάξεις.

εἶναι μόνο καθαρμένοι, ἀλλὰ μὲ τις λαμπρὲς ἀναγωγικὲς ἱε-
 ρουργίες των ἀπὸ τὴν καθαρμένη ζωὴ ἔχουν ἀποτελειωθῆ ἱε-
 ρουργικῶς σὲ θεωρητικὴ ἔξι καὶ δύναμι¹⁹. Τέλος ὁ ἱεράρχης,
 κλίνοντας καὶ τὰ δυὸ πόδια, ἔχει ἐπάνω στὴν κεφαλὴ του τὰ θε-
 οπαράδοτα Λόγια, διότι ὁδηγεῖ τοὺς ἀπὸ τὴ λειτουργικὴ δύναμι
 καθαρμένους καὶ τοὺς ἀπὸ τὴν ἱερουργικὴ φωτισμένους πρὸς τὴ
 γνῶσι τῶν ἐποπτευθέντων ἀπὸ αὐτοὺς μυστηρίων ἀνάλογα μὲ
 τὴν ἰκανότητά τους καὶ διὰ μέσου τῆς γνώσεως ἀποτελειώνει
 τοὺς προσαγομένους σὲ μιὰ ὀλοκληρωτικὴ καθαγίασι πού ται-
 ριάζει στὴ φύσι τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

1. Περὶ τῶν ἁγιαζομένων τάξεων

1 Αὐτὲς εἶναι οἱ ἱερατικὲς τάξεις καὶ ὑπηρεσίες, καθὼς καὶ
 οἱ δυνάμεις, οἱ ἐνέργειες, οἱ τελετουργίες των. Στὴ συνέχεια
 ἐδῶ πρέπει νὰ περιγράψωμε τὴν τριάδα τῶν ἁγιαζομένων ταξε-
 ων¹.

Λέγομε λοιπὸν ὅτι καθαιρόμενες τάξεις εἶναι οἱ ὁμάδες
 πού ἀποκλείονται ἀπὸ τις ἱεουργίες καὶ τελετουργίες², τις
 ὁποῖες ἐρμηνεύσαμε ἤδη. Ἡ μιὰ ἀποχωρίζεται διότι εὐρίσκεται
 ἀκόμη στὸ στάδιο τῆς μορφώσεως καὶ διαπλάσεως ἀπὸ τοὺς
 λειτουργοὺς μὲ τὰ μαιευτικὰ Λόγια πού ἀποβλέπουν στὴ ζωτι-
 κὴ γέννησι· ἡ ἄλλη διότι ξαναεπιστρέφει πρὸς τὴν ἱερὴ ζωὴ,
 ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπομακρύνθηκε, μὲ τὴν οἰκοδομικὴ διδασκαλία
 τῶν ἀγαθῶν Λογίων· ἡ ἄλλη διότι, ἐπειδὴ ἀκόμη ἐπηρεάζεται
 ἄνανδρα ἀπὸ τις φοβίες ἐνώπιον τῶν δαιμονικῶν ἀντιπάλων,
 εὐρίσκεται στὴν κατάστασι ἰσχυροποιήσεως μὲ τὰ δυναμοποιὰ

---

2. Πρῶτη εἶναι ἡ τάξι τῶν καθαιρομένων πού περιλαμβάνει τρεῖς ὁμά-
 δες βασικῶς μὲ κάποιες ὑποδιαίρεσεις: κατηχουμένους, μετανοοῦντες, ἐνοχλου-
 μένους.

ἐπιρρωννυμένης· τῆς δέ, ὡς ἔτι πρὸς τὰς ἱεράς ἐνεργείας ἐκ τῶν χειρόνων μεταγομένης· τῆς δέ, ὡς μεταχθείσης μὲν, οὐπω δὲ τὸ πανάγνως ἀνεπίστροφον ἐν θειοτέραις ἔξεσι καὶ ἀσαλεύτοις ἐσχηκυίας. Αὗται γάρ εἰσιν αἱ καθαιρόμεναι τάξεις ὑπὸ τῆς λει-
5 τουργικῆς μαιεύσεως καὶ καθαρτικῆς δυνάμεως· ταύτας οἱ λειτουργοὶ ταῖς ἱεραῖς αὐτῶν δυνάμεσι τελεσιουργοῦσι πρὸς τὸ τελέως ἐκκαθαρθείσας αὐτὰς εἰς τὴν φωτιστικὴν τῶν φανοτάτων ἱεουργιῶν θεωρίαν τε καὶ κοινωνίαν μεταχθῆναι.

2 Μέση δὲ τάξις ἐστὶν ἡ θεωρητικὴ καὶ τινων ἱερῶν ἀναλό-
10 γως ἐν καθαρότητι πάση κοινωνός, ἡ τοῖς ἱερεῦσιν εἰς τὸ φωτίζειν αὐτὴν ἀπονεμηθεῖσα. Καὶ γάρ ἐστιν, ὡς οἶμαι, δῆλον, ὡς ἡ καθαρθεῖσα πάσης ἀνιέρου κηλίδος καὶ πάναγνον ἐσχηκυῖα τὴν τοῦ οἰκείου νοδὸς ἀκίνητον ἴδρυσιν, ἐπὶ τὴν θεωρητικὴν ἔξιν καὶ δύναμιν ἱεουργικῶς μετάγεται καὶ κοινωνεῖ τοῖς κατ' αὐτὴν
15 θειοτάτοις συμβόλοις, ἐν ταῖς θεωρίαις αὐτῶν καὶ κοινωνίαις ἀπάσης ἱεράς εὐφροσύνης ἀποπληρουμένη καὶ πρὸς τὸν θεῖον τῆς ἐπιστήμης αὐτῶν ἔρωτα ταῖς ἀναγωγικαῖς αὐτῶν δυνάμεσιν ἀναλόγως ἀναπτερουμένη. Ταύτην ἐγὼ φημι τὴν τοῦ ἱεροῦ λαοῦ τάξιν, ὡς διὰ πάσης ἐληλυθυῖαν καθάρσεως καὶ τῆς ἱεράς τῶν
20 φανοτάτων τελετῶν ἐποψίας καὶ κοινωνίας, ὡς θεμιτόν, ἤξιω-
μένην.

3 Ἡ δὲ τῶν τελουμένων ἀπασῶν ὑψηλοτέρα τάξις ἡ τῶν μοναχῶν ἐστὶν ἱερά διακόσμησις, πᾶσαν μὲν ἀποκεκαθαρμένη κάθαρσιν, ὀλικῇ δυνάμει καὶ παντελεῖ τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν
25 ἀγνόητι, πάσης δέ, ὄσης θεμιτόν αὐτῇ θεωρεῖν, ἱεουργίας ἐν νοερᾷ θεωρίᾳ καὶ κοινωνίᾳ γεγεννημένη καὶ ταῖς τῶν ἱεραρχῶν τελειωτικαῖς δυνάμεσιν ἐγχειριζομένη καὶ ταῖς ἐνθέοις αὐτῶν ἐλλάμψεσι καὶ ἱεραρχικαῖς παραδόσεσιν ἐκδιδασκομένη τὰς ἐποπτευθείσας τῶν κατ' αὐτὴν ἱερῶν τελετῶν ἱεουργίας καὶ
30 πρὸς τῆς ἱεράς αὐτῶν ἐπιστήμης ἀναλόγως εἰς τελειοτάτην ἀνα-

3. Εἶναι ἡ τάξις τῶν πιστῶν, τοῦ ἱεροῦ λαοῦ.

Λόγια· ἡ ἄλλη, διότι ἀκόμη μεταφέρεται πρὸς τὶς ἱερὲς ἐνέργειες ἀπὸ τὰ διεστραμμένα ἔργα· ἡ ἄλλη, διότι, ἂν καὶ μεταστράφηκε, δὲν ἔχει σταθεροποιηθῆ ἀκόμη πανάγνως στὶς θεῖες καὶ ἀσάλευτες ἕξεις. Αὐτὲς εἶναι οἱ τάξεις ποὺ καθαίρονται μὲ τὴν λειτουργικὴ μαίευσι καὶ τὴν καθαρτικὴ δύναμι· αὐτὲς τελειοποιοῦν οἱ λειτουργοὶ μὲ τὶς ἱερὲς δυνάμεις των, ὥστε, ἀφοῦ καθαρθοῦν τελείως, νὰ μεταχθοῦν στὴ φωτιστικὴ θεωρία καὶ κοινωνία τῶν λαμπρῶν μυστηρίων.

2 Μέση τάξις εἶναι ἡ θεωρητικὴ³ ποὺ περιλαμβάνει τοὺς κοινωνοὺς μερικῶν μυστηρίων κατὰ τὸ μέτρο τῆς δυνάμεώς των κι' ἔχει παραχωρηθῆ γιὰ φωτισμὸ στοὺς ἱερεῖς. Διότι εἶναι, νομίζω, φανερὸ ὅτι ἡ τάξις ποὺ ἐκαθαρίσθη ἀπὸ κάθε ἀνίερη κηλῖδα κι' ἀπέκτησε ἀκίνητη ἔδρα γιὰ τὸ νοῦ της μεταφέρεται ἱεραργικῶς στὴ θεωρητικὴ ἔξι καὶ δύναμι καὶ κοινωνεῖ τῶν θεῶν συμβόλων της· χορταίνει ὅλη τὴν ἱερὴ εὐφροσύνη μὲ τὶς θεωρίες καὶ κοινωνίες τῶν συμβόλων καὶ ἀναπτέρεται πρὸς τὸν θεῖο ἔρωτα τῆς ἐπιστήμης ἀνάλογα μὲ τὶς ἀναγωγικὲς δυνάμεις τῶν μελῶν της. Ἐνοῶ μὲ αὐτὰ τὴν τάξι τοῦ ἱεροῦ λαοῦ, ποὺ ἐπέρασε ἀπὸ ὅλη τὴν πορεία τῆς καθάρσεως καί, κατὰ τὸ θεμιτό, ἀξιώθηκε τῆς ἱερῆς ἐποψίας καὶ κοινωνίας τῶν λαμπρῶν τελετῶν.

3 Ἡ ὑψηλότερη ἀπὸ ὅλες τὶς ἀγιαζόμενες τάξεις εἶναι ἡ ἱερὴ διακόσμησις τῶν μοναχῶν⁴, ποὺ ἔχει ὑποστῆ ὅλη τὴν κάθαρσι μὲ ὠλοκληρωμένη δύναμι καὶ πλήρη ἀγιότητα τῶν ἐνεργειῶν της. Ἐχει φθάσει, ὅσο τῆς ἐπιτρέπεται, σὲ πλήρη θεωρία καὶ κοινωνία κάθε μυστηρίου. Ὑποκειμένη στὶς τελειωτικὲς δυνάμεις τῶν ἱεραρχῶν, διδάσκεται μὲ τὶς ἔνθεες ἐλλάμψεις καὶ ἱεραρχικὲς παραδόσεις τὶς ἱεραργίες τῶν ἱερῶν μυστηρίων ποὺ ἐπώπτευσε κατὰ δύναμι καὶ ἀνυψώνεται ἀπὸ τὴν ἱερὴ ἐπιστήμη

4. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὑψηλότερη τάξι τῶν ἀγιαζομένων ὀνομάζει τῶν μοναχῶν. Ἄλλοῦ συνήθως, ὅπως καὶ λίγο παρακάτω, τοὺς μοναχοὺς ὀνομάζει θεραπευτάς, ὅπως ὁ Εὐσέβιος ἀποκαλεῖ ὁμάδα Χριστιανῶν (*Ἐκκλ. ἱστορία* 2,16, 2-17) καὶ ὁ Φίλων ὁμάδα Ἰουδαίων (*Περὶ βίου θεωρητικοῦ* 21-90) στὴν Αἴγυπτο.

γομένη τελείωσιν. Ἐνθεν οἱ θεῖοι καθηγεμόνες ἡμῶν ἐπωνυμιῶν αὐτοὺς ἱερῶν ἠξίωσαν, οἱ μὲν θεραπευτάς, οἱ δὲ μοναχοὺς ὀνομάζοντες, ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ καθαρᾶς ὑπηρεσίας καὶ θεραπείας καὶ τῆς ἀμερίστου καὶ ἐνιαίας ζωῆς, ὡς ἐνοποιούσης αὐ-
 5 τοὺς ἐν ταῖς τῶν διαιρετῶν ἱεραῖς συμπτύξεσιν εἰς θεοειδῆ μονάδα καὶ φιλόθεον τελείωσιν· διὸ καὶ τελεστικὴν αὐτοῖς ἐδωρήσατο χάριν ἢ ἱερὰ θεσμοθεσία καὶ τινος αὐτοὺς ἠξίωσεν ἀφιερωτικῆς ἐπικλήσεως, οὐχ ἱεραρχικῆς (ἐκείνη γὰρ ἐπὶ μόναις γίνε-
 10 ται ταῖς ἱερατικαῖς τάξεσιν), ἀλλ' ἱερουργικῆς ὑπὸ τῶν ὀσίων ἱερέων τῇ ἱεραρχικῇ τελετουργίᾳ δευτέρως ἱερουργουμένης.

β'. Μυστήριον μοναχικῆς τελειώσεως

Ὁ μὲν ἱερεὺς ἔστηκεν ἐπίπροσθεν τοῦ θείου θυσιαστηρίου, τὴν μοναχικὴν ἐπικλήσιν ἱερολογῶν. Ὁ δὲ τελούμενος ὀπίσω τοῦ ἱερέως ἔστηκεν, οὐκ ἄμφω τῷ πόδε κλίνων, οὐχ ἓνα τοῖν ποδοῖν, οὐκ ἐπὶ κεφαλῆς ἔχων τὰ θεοπαράδοτα Λόγια, μό-
 15 νον δὲ τῷ ἱερεῖ παρεστῶς ἱερολογοῦντι τὴν ἐπ' αὐτῷ μυστικὴν ἐπικλήσιν. Τελέσας δὲ αὐτὴν ὁ ἱερεὺς, ἐπὶ τὸν τελούμενον ἐλθὼν, ἐπερωτᾷ πρῶτον αὐτόν, εἰ πάσαις ἀποτάσσεται ταῖς διαιρεταῖς οὐ μόνον ζωαῖς, ἀλλὰ καὶ φαντασίαις. Ἐῖτα τὴν τελειοτάτην αὐτῷ ζωὴν ὑφηγεῖται, μαρτυρούμενος, ὅτι χρὴ τῆς μέσης
 20 αὐτὸν ὑπερανεστηκέναι. Ταῦτα δὲ πάντα τοῦ τελουμένου προσεχῶς ὁμολογήσαντος, τῷ σταυροειδεῖ τύπῳ σφραγισάμενος αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, ἀποκείρει, τὴν τρισσὴν τῆς θείας μακαριότητος ἐπιβοήσας ὑπόστασιν, καὶ τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἀπαμφιέσας, ἐτέραν ἀμφιέννυσι, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἱερῶν ἀνδρῶν, ὅσοι πά-
 25 ρεισιν, ἀσπασάμενος, αὐτὸν κοινωνὸν ἀποτελεῖ τῶν θεαρχικῶν μυστηρίων.

5. Εἶναι ἓνας συμβολισμὸς παρόμοιος πρὸς τὸν τοῦ βαπτίσματος.

τους στην ολοκληρωτική τελείωσι. Για τὸ λόγο τοῦτο οἱ θεῖοι καθοδηγηταί μας τοὺς ἀξίωσαν ἱερῶν ἐπωνυμιῶν· ἄλλοι τοὺς ὀνομάζουν θεραπευτὰς καὶ ἄλλοι μοναχοὺς, ἀπὸ τὴν καθαρὴ ὑπηρεσία καὶ θεραπεία πὺ προσφέρουν στὸ Θεό, καὶ ἀπὸ τὴν ἀμέριστη καὶ μοναδικὴ ζωὴ, ἡ ὁποία τοὺς ἐνοποιεῖ σὲ μιὰ θεοειδῆ μονάδα καὶ σὲ μιὰ φιλόθεη τελείωσι μὲ τὴν ἱερὴ σύμπτυξι τῶν διεσπασμένων πραγμάτων. Γι' αὐτὸ ἡ ἱερὴ θεσμοθεσία τοὺς ἐδώρισε τελεστικὴ χάρι καὶ τοὺς ἀξίωσε κάποιας καθαγιαστικῆς ἐπικλήσεως, ὄχι ἱεραρχικῆς (διότι ἐκείνη τελεῖται μόνο ἐπάνω στὶς ἱερατικὰς τάξεις), ἀλλὰ ἱερουργικῆς, γινομένης ἀπὸ τοὺς ὁσίους ἱερεῖς σὲ δεῦτερο βαθμὸ κατὰ τὴν ἱεραρχικὴ τελετουργία.

2. Μυστήριον μοναχικῆς τελειώσεως

Ὁ μὲν ἱερεὺς στέκεται ἐμπρὸς στὸ θεῖο θυσιαστήριον, ἐκφέροντας τὴν εὐχὴ πὺ ἀρμόζει στοὺς μοναχοὺς. Ὁ δὲ μνούμενος στέκεται πίσω ἀπὸ τὸν ἱερέα, χωρὶς νὰ κλίνη οὔτε τὰ δυὸ πόδια οὔτε τὸ ἓνα καὶ χωρὶς νὰ ἔχη στὴν κεφαλὴ τὰ θεοπαράδοτα Λόγια, ἀλλὰ παριστάμενος μόνο δίπλα στὸν ἱερέα πὺ ἐκφέρει τὴ μυστικὴ γι' αὐτὸν ἐπικλήσι. Ἀφοῦ δὲ ὁ ἱερεὺς ἀποτελειώσῃ τὴν εὐχὴ, ἔρχεται πρὸς τὸν μνούμενον καὶ πρῶτα τὸν ἐρωτᾷ ἂν ἀπαρνήται ὅλα τὰ διεσπασμένα στοιχεῖα τῆς ζωῆς κι' ὅλες τὶς φαντασίαις. Ἐπειτα τὸν διδάσκει τοὺς κανόνες τῆς τέλειαις ζωῆς, διαβεβαιώνοντάς τον δημοσίαι ὅτι πρέπει νὰ ὑπερβῆ τὴ μέση τάξι. Ἀφοῦ δὲ ὁ μνούμενος τὰ ὁμολογήσῃ ὅλα αὐτά, ὁ ἱερεὺς τὸν σφραγίζει μὲ τὸν σταυροειδῆ τύπον, τὸν κουρεύει ἐπικαλούμενος τὴν τριαδικὴ ὑπόστασι τῆς θείας μακαριότητος· ἔπειτα τὸν ἐκδύει ὅλη τὴν ἐνδυμασία του καὶ τὸν ἐνδύει ἄλλην⁵, καὶ τέλος, ἀφοῦ τὸν ἀσπασθῆ μὲ ὅλους τοὺς ἄλλους ἱερούς ἄνδρες πὺ εἶναι παρόντες, τὸν καθιστᾷ κοινωνὸ τῶν θεαρχικῶν μυστηρίων.

γ'. Θεωρία

- 1 Τὸ μηδένα τοῖν ποδοῖν κλίνειν, μηδ' ἐπὶ κεφαλῆς ἔχειν τὰ θεοπαράδοτα Λόγια, παρεστάναι δὲ τῷ ἱερεῖ τὴν ἐπίκλησιν ἱερολογοῦντι, δηλοῖ τὴν μοναχικὴν τάξιν οὐκ εἶναι προσαγωγικὴν ἐτέρων, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτῆς ἐστῶσαν ἐν μοναδικῇ καὶ ἱερᾷ στάσει, 5 ταῖς ἱερατικαῖς ἐπομένῃν τάξεσι, καὶ πρὸς αὐτῶν, ὡς ὀπαδόν, ἐπὶ τὴν θεῖαν τῶν κατ' αὐτὴν ἱερῶν ἐπιστήμην εὐπειθῶς ἀναγομένην.
- 2 Ἡ δὲ τῶν μεριστῶν οὐ μόνον ζωῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ φαντασιῶν ἀποταγή, τὴν τελειοτάτην ἐμφαίνει τῶν μοναχῶν φιλοσοφίαν, ἐν ἐπιστήμῃ τῶν ἐνοποιῶν ἐντολῶν ἐνεργουμένην. Ἔστι γάρ, ὡς ἔφην, οὐ τῆς μέσης τῶν τελουμένων τάξεως, ἀλλὰ τῆς πασῶν ὑψηλοτέρας. Διὸ καὶ πολλὰ τῶν πρὸς τῆς μέσης τάξεως ἀκατακρίτως ἐνεργουμένων ἀπειρήται τρόπῳ παντὶ τοῖς ἐνιαίοις μοναχοῖς, ὡς πρὸς τὸ ἐν αὐτῶν ὀφειλόντων ἐνοποιεῖσθαι καὶ πρὸς ἱερὰν μονάδα συνάγεσθαι καὶ πρὸς τὴν ἱερατικὴν, 15 ὡς θεμιτόν, ἀπομορφοῦσθαι ζωὴν, ὡς τὸ συγγενὲς αὐτῆς ἔχουσαν ἐν πολλοῖς καὶ μᾶλλον αὐτῇ παρὰ τὰς λοιπὰς τῶν τελουμένων τάξεις πλησιάζουσαν.
- 3 Ἡ δὲ τοῦ σταυροειδοῦς τύπου σφραγίς, ὡς ἤδη παρ' ἡμῶν 20 εἴρηται, δηλοῖ τὴν πασῶν ὁμοῦ τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων ἀνενεργησίαν. Ἡ δὲ τῶν τριχῶν ἀπόκαρσις ἐμφαίνει τὴν καθαρὰν καὶ ἀσχημάτιστον ζωὴν οὐκ ἐπιπλάστοις σχήμασι τὸ κατὰ νοῦν δυσειδὲς ἐπιθετικῶς καλλωπίζουσαν, ἀλλ' αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς οὐκ ἀνθρωπικοῖς κάλλεσιν, ἀλλ' ἐνιαίοις καὶ μοναχικοῖς εἰς τὸ θεο- 25 εἰδέστατον ἀναγομένην.

3. Θεωρία

- 1 Τὸ ὅτι ὁ μοναχὸς δὲν κλίνει κανένα πόδι οὔτε ἔχει στὴν κεφαλὴ τὰ θεοπαράδοτα Λόγια, παραστέκεται μάλιστα δίπλα στὸν ἱερέα καθὼς ἐκφέρει τὴν ἐπίκλησι, δηλώνει ὅτι ἡ μοναχική τάξις δὲν ἔχει ἀποστολὴ νὰ κατευθύνῃ ἄλλες τάξεις, ἀλλὰ μένει ἀφ' ἑαυτῆς σὲ μοναχική καὶ ἱερὴ κατάστασι, ὑπακούει στὶς ἱερατικὰς τάξεις καὶ ἀνάγεται ἀπὸ αὐτὰς ὡς εὐπειθὴς ὁπαδὸς στὴ θεία ἐπιστήμη τῶν ἱερῶν μυστηρίων ποὺ εἶναι ἐπιτρεπτὰ στὴ σειρά της.
- 2 Ἡ δὲ ἀποταγὴ τῶν μεριστῶν στοιχείων τῆς ζωῆς, καθὼς καὶ τῶν φαντασιῶν, φανερώνει τὴν τελειοτάτη φιλοσοφία τῶν μοναχῶν, ἡ ὁποία ἀσκεῖται μὲ τὴ γνῶσι τῶν ἐντολῶν ποὺ ἐνοποιοῦν. Διότι, ὅπως εἶπα, αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς δὲν ἀνήκει στὴ μέση τάξι τῶν μυουμένων, ἀλλὰ στὴν ὑψηλότερη ἀπὸ ὅλες. Γι' αὐτὸ καὶ πολλὰ ἀπὸ ὅσα πράττουν τὰ μέλη τῆς μέσης τάξεως ἀκατακρίτως, ἀπαγορεύονται μὲ κάθε τρόπο στοὺς ἐνιαίους μοναχοὺς· διότι τὰ μέλη αὐτῆς τῆς τάξεως ὀφείλουν νὰ ἐνοποιηθοῦν πρὸς τὸ Ἔνα, νὰ συναχθοῦν πρὸς τὴ μονάδα καί, ὅσο εἶναι θεμιτό, νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὴν ἱερατική, ἀφοῦ μὲ αὐτὴν συγγενεῦει ἡ τάξις τους σὲ πολλὰ σημεῖα καὶ σ' αὐτὴν πλησιάζει περισσότερο ἀπὸ ὅσο οἱ ἄλλες μυούμενες τάξεις.
- 3 Ἡ σφράγισις κατὰ τὸν σταυροειδῆ τύπο, ὅπως εἶπαμε ἤδη, δηλώνει τὴν ἀνενεργησία ὅλων μαζὶ τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων. Τὸ κούρευμα τῶν τριχῶν φανερώνει τὴν καθαρὴ καὶ ἀσχημάτιστη ζωὴ, ποὺ δὲν καλλωπίζει τὴν ἀσχημοσύνη τοῦ νοῦ μὲ τὴν ἐπίθεσι ἐπιπλάστων σχημάτων, ἀλλ' ἀνυψώνει ἑαυτὴν πρὸς τὴν θεοείδεια μὲ ἐνιαῖα καὶ μοναχικὰ κάλλη⁶, ὄχι μὲ ἀνθρώπινα.

6. Τὰ ἐνιαῖα κάλλη ἀνήκουν στὴν Ἐνάδα, τὸ μοναχικὸ στὴ Μονάδα. Εἶναι λοιπὸν θεῖα.

4 Ἡ δὲ τῆς προτέρας ἐσθῆτος ἀποβολὴ καὶ τῆς ἐτέρας λῆψις τὴν ἀπὸ μέσης ἱεράς ζωῆς ἐπὶ τῆς τελειότεραν μετάταξιν ἐμφαίνει, καθάπερ ἐπὶ τῆς ἱεράς θεογενεσίας ἢ τῆς ἐσθῆτος ἀμειψις ἐδήλου τὴν ἀπὸ καθαιρομένης ζωῆς εἰς θεωρητικὴν καὶ φωτι-
5 στικὴν ἔξιν ἀναγωγὴν. Εἰ δὲ καὶ νῦν ὁ ἱερεὺς τε καὶ πάντες ὅσοι πάρεσιν ἱεροὶ τὸν τετελεσμένον ἀσπάζονται, τὴν ἱεράν τῶν θεοειδῶν ἐννόησον κοινωνίαν, ἀγαπητικῶς ἐν εὐφροσύνῃ θείᾳ συνηδομένων ἀλλήλοις.

5 Ἐν τέλει δὲ πάντων ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τὴν θεαρχικὴν κοινωνίαν
10 καλεῖ τὸν τετελεσμένον, ἐμφαίνων ἱερωῶς, ὡς ὁ τελεσθεὶς, εἶπερ ἀληθῶς ἐπὶ τὴν μοναχικὴν ἀφίκοιτο καὶ ἐνιαίαν ἀγωγὴν, οὐ θεωρητικὸς μόνον ἔσται τῶν κατ' αὐτὸν ἱερωῶν, οὐδὲ κατὰ μέσην τάξιν ἐπὶ τὴν κοινωνίαν ἤξει τῶν ἱερωτάτων συμβόλων, ἀλλὰ μετὰ θείας τῶν ὑπ' αὐτοῦ μετεχομένων ἱερωῶν γνώσεως ἐτέρω
15 τρόπῳ παρὰ τὸν ἱερόν λαὸν ἐπὶ τὴν μετάληψιν ἤξει τῆς θεαρχικῆς κοινωνίας. Διὸ καὶ ταῖς ἱερατικαῖς τάξεσιν, ἐν ταῖς ἱεροτελεστικαῖς αὐτῶν ἀγιαστείαις, ἐν τέλει τῶν ἱερωτάτων αὐτῶν ἀφιερώσεων ἢ τῆς ἀγιωτάτης εὐχαριστίας κοινωνία μεταδίδεται πρὸς τοῦ τελέσαντος αὐτὰς ἱεράρχου· οὐ μόνον ὅτι τῶν θε-
20 αρχικῶν μυστηρίων ἢ μετάληψις ἐκάστης ἱεραρχικῆς μεθέξεώς ἐστι τὸ κεφάλαιον, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτῆς τῆς κοινωνικῆς καὶ θειοτάτης δωρεᾶς ἀναλόγως αὐταῖς καθ' ἐκάστην αἱ ἱεραὶ πᾶσαι τάξεις μετέχουσι πρὸς τὴν οἰκείαν αὐτῶν τῆς θεώσεως ἀναγωγὴν καὶ τελείωσιν.

25 Συνῆκται τοίνυν ἡμῖν, ὡς αἱ μὲν ἅγιοι τελεταὶ κάθαρσις εἰσι καὶ φωτισμὸς καὶ τελείωσις. Οἱ δὲ λειτουργοὶ καθαρτικὴ τάξις, οἱ δὲ ἱερεῖς φωτιστικὴ, τελεστικὴ δὲ οἱ θεοειδεῖς ἱεράρχαι. Καθαιρομένη δὲ τάξις ἢ τῆς ἱεράς ἐποψίας καὶ κοινωνίας ἀμέτοχος, ὡς ἔτι καθαιρομένη, θεωρητικὴ δὲ τάξις ὁ ἱερός

4 Ἡ ἀποβολὴ τῆς προηγούμενης ἐνδυμασίας καὶ ἡ πρόσληψις τῆς νέας φανερῶνει τὴ μετὰταξι ἀπὸ τῆ μέση ἱερῆ ζωὴ πρὸς τὴν τελειότερη· ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ ἱεροῦ βαπτίσματος ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἐνδυμασίας ἐδήλωνε τὴν ἀναγωγὴ ἀπὸ τὴν καθαιρομένη ζωὴ στὴ θεωρητικὴ καὶ φωτιστικὴ ἔξι. Ἐὰν δὲ καὶ τῶρα ἀσπάζονται τὸν μούμενο οἱ ἱερεῖς καὶ ὅλοι οἱ ἅγιοι ποὺ εἶναι παρόντες, πρέπει ἀπὸ αὐτὸ νὰ ἐννοήσης πόσο ἱερὴ εἶναι ἡ κοινωνία μεταξὺ τῶν θεοειδῶν ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τῆ μεταξὺ τους ἀγάπη αἰσθάνονται μαζί ἡδονὴ μέσα σὲ μιὰ κατάστασι θείας εὐφροσύνης.

5 Στὸ τέλος ὅλης τῆς τελετῆς ὁ ἱερεὺς καλεῖ τὸν μνηθέντα νὰ μετὰσχη στὴ θεαρχικὴ κοινωνία, φανερώνοντας ἔτσι ἱερῶς ὅτι, ἂν αὐτὸς ἔφθασε πραγματικὰ στὴ μοναχικὴ καὶ ἐνιαία ἀγωγὴ, δὲν θὰ εἶναι μόνο θεωρὸς τῶν ἱερῶν μυστηρίων ποὺ ἀνήκουν στὴ σειρά του, οὔτε θὰ φθάσῃ στὴν κοινωνία τῶν ἱερωτάτων συμβόλων κατὰ τὸν τρόπο τῆς μεσαίας μόνο τάξεως, ἀλλὰ θὰ φθάσῃ στὴ μετὰληψι τῆς θεαρχικῆς κοινωνίας τῶν μετεχομένων ἀπὸ αὐτὸν μυστηρίων⁷. Γι' αὐτὸ στίς ἱερατικὲς τάξεις ἡ κοινωνία τῆς ἀγίας εὐχαριστίας μεταδίδεται ἀπὸ τὸν χειροτονητὴ τους ἱεράρχη στὸ τέλος τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ καθαγιασμοῦ τους. Κι' αὐτὸ ὄχι μόνο διότι ἡ μετὰληψις τῶν θεαρχικῶν μυστηρίων εἶναι τὸ κορύφωμα κάθε ἱεραρχικῆς μεθέξεως, ἀλλὰ καὶ διότι αὐτοῦ τοῦ δώρου τῆς θειοτάτης κοινωνίας μετέχουν κατὰ τὸ μέτρο τῆς ἰκανότητός των ὅλες οἱ ἱερὲς τάξεις στὴ σειρά, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀντίστοιχη προαγωγὴ καὶ τελείωσι τῆς θεώσεώς των.

Ἐὰς συμπεράνωμε λοιπὸν ὅτι οἱ μὲν ἅγιες τελετὲς εἶναι κάθαρσις, φωτισμός, τελείωσις· οἱ λειτουργοὶ ἀποτελοῦν τὴν καθαρτικὴ τάξι, οἱ ἱερεῖς τὴ φωτιστικὴ, οἱ θεοειδεῖς ἱεράρχες τὴν τελεστικὴ. Καθαιρομένη τάξις εἶναι ἡ ἀμέτοχη τῆς ἱερῆς ἐποψίας καὶ κοινωνίας, ἀκριβῶς διότι εἶναι ἀκόμη ὑπὸ κάθαρσι, θεωρητικὴ τάξις εἶναι ὁ λαός, τελεία δὲ τάξις εἶναι ἡ τῶν

7. Αὐστηρῶς ἱεραρχικὸς ὁ Διονύσιος δὲν ἀποδίδει στοὺς μοναχοὺς ὑπερβολικὲς πνευματικὲς ιδιότητες. Εἶναι ἀπλῶς στὴν κορυφὴ τῶν ἀγιαζομένων.

λαός, τετελεσμένη δὲ τάξις ἢ τῶν ἐνιαίων μοναχῶν. Οὕτω γὰρ ἢ καθ' ἡμᾶς ἱεραρχία, ταῖς θεοπαραδότοις τάξεσιν ἱερῶς εὐφθετουμένη, ταῖς οὐρανίαις ἱεραρχίαις ὁμοειδῆς ἐστὶ τοὺς θεομιμητοὺς αὐτῆς ὡς ἐν ἀνδράσιν ἀποσώζουσα καὶ θεοειδεῖς χαρακτη-

5 ρας.
 6 Ἄλλ' ἐρεῖς, ὅτι ταῖς οὐρανίαις ἱεραρχίαις ἐλλείπουσι πάντως αἱ καθαιρόμεναι τάξεις· οὐ γὰρ θεμιτόν, οὐδὲ ἀληθὲς εἰπεῖν, ὡς ἐστὶ τις οὐρανία διακόσμησις ἐναγῆς. Ἐγὼ δέ, ὅτι μὲν ἀλώβητοι παντελῶς εἰσι καὶ τὸ πάναγνον ὑπερκοσμίως ἔχουσιν,
 10 ὁμολογήσαιμι πάντως, εἰ μὴ παντελῶς ἀποπέσοιμι τοῦ ἱερωτάτου νοός. Εἰ γὰρ τις αὐτῶν ὑπὸ κακίας ἐάλω, τῆς μὲν οὐρανίας καὶ ἀμιγοῦς ἀποπεπτώκει τῶν θείων νόων ἀρμονίας, εἰς τὴν ἀλαμπῆ δὲ τῶν ἀποστατικῶν πληθύων ἐφέρετο πτώσιν. Ἄλλ' ἐστὶν εἰπεῖν ἱερῶς ἐπὶ τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας, ὅτι κάθαρσις ἐστὶ
 15 ταῖς ὑφειμέναις οὐσίαις ἢ παρὰ Θεοῦ τῶν τέως ἀγνοουμένων ἔλλαμψις, ἐπὶ τελειοτέραν αὐτὰς ἐπιστήμην ἄγουσα τῶν θεαρχικῶν γνώσεων καὶ τῆς ἀγνοίας ὧν οὐπω τὴν ἐπιστήμην εἶχον οἷον ἀποκαθαίρουσα, διὰ τῶν πρώτων καὶ θειοτέρων οὐσιῶν ἀναγομένας εἰς τὰς ὑπερτέρας τῶν θεοπτιῶν καὶ φανοτέρας
 20 μαρμαρυγᾶς· οὕτω καὶ φωτιζόμεναι τάξεις εἰσι καὶ τελούμεναι, καὶ καθαρτικαὶ καὶ φωτιστικαὶ καὶ τελεστικαὶ κατὰ τὴν οὐρανίαν ἱεραρχίαν, ὡς τῶν ὑπερτάτων καὶ θειοτέρων οὐσιῶν, τὰς ὑφειμένας ἱερὰς καὶ οὐρανίας διακοσμήσεις ἀγνοίας μὲν ἀπάσης ἀποκαθαίρουσῶν, ἐν τάξεσι καὶ ἀναλογίαις τῶν οὐρανίων ἱε-
 25 ραρχιῶν, πληρουσῶν δὲ αὐτὰς τῶν θειοτάτων ἐλλάμψεων καὶ τελειουσῶν ἐν τῇ παναγεστάτῃ τῶν θεαρχικῶν νοήσεων ἐπιστήμῃ. Καὶ γὰρ ἤδη πρὸς ἡμῶν εἴρηται καὶ τοῖς Λογίοις θειοδῶς διηγόρευται, τὸ μὴ ταῦτάς εἶναι πάσας τὰς οὐρανίας διακοσμήσεις ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τῶν θεοπτικῶν ἐλλάμψεων ἐπι-

έναδικῶν μοναχῶν. Διότι ἔτσι ἡ ἱεραρχία μας, ρυθμισμένη ἰερωῶς κατὰ τὸ σύστημα τῶν θεοπαραδότων τάξεων, εἶναι ὁμοειδῆς μὲ τις οὐράνιες ἱεραρχίες καὶ διατηρεῖ τοὺς θεομιμήτους καὶ θεοειδεῖς χαρακτῆρες των, ὅσο εἶναι δυνατὸ σὲ ἀνθρώπους.

6 Θὰ εἰπῆς βέβαια ὅτι ἀπὸ τις οὐράνιες ἱεραρχίες ἀπουσιάζουν ἐντελῶς οἱ καθαιρόμενες τάξεις· διότι δὲν εἶναι θεμιτὸ οὔτε σωστὸ νὰ εἰποῦμε ὅτι ὑπάρχει κάποια οὐράνια διακόσμησις, πού νὰ εἶναι βέβηλη. Ἐγὼ πάντως, ἂν δὲν ἔχω ξεπέσει τελείως ἀπὸ τὸν ἱερὸ νοῦ, θὰ ὁμολογήσω ὅπωςδῆποτε ὅτι εἶναι ἐντελῶς ἀκέραιες καὶ ἔχουν ὑπερκόσμια ἀγνότητα. Ἄν πραγματικὰ κάποιος νοῦς καταλαμβάνοταν ἀπὸ κακία θὰ εἶχε ξεπέσει ἀπὸ τὴν οὐράνια καὶ ἀγνή ἀρμονία τῶν θείων νόων καὶ θὰ εἶχε ὀδηγηθῆ στὴ σκοτεινὴ πτῶσι τοῦ πλήθους τῶν ἀποστατῶν. Ἐν τούτοις ὁμως γιὰ τὴν οὐράνια ἱεραρχία μποροῦμε νὰ εἰποῦμε ὅτι κάθαρσις γιὰ τις ὑφιστάμενες οὐσίες εἶναι ἢ ἀπὸ τὸν Θεὸ ἔλλαμψις τῶν ἀγνοουμένων πρωτύτερα πραγμάτων, πού τις ὀδηγεῖ σὲ τελειότερη ἐπιστήμη τῶν θεαρχικῶν γνώσεων καὶ κατὰ κάποιον τρόπο τις ἀποκαθαίρει ἀπὸ τὴν ἄγνοια πραγμάτων πού δὲν κατεῖχαν ἀκόμη καλά, ὅποτε διὰ τῶν πρώτων καὶ θειοτέρων οὐσιῶν ἀνάγονται στις ὑψηλότερες καὶ φωτεινότερες μαρμαρυγές τῶν θεοπτῶν. Ἔτσι στὴν οὐράνια ἱεραρχία ὑπάρχουν καὶ φωτιζόμενες καὶ μνούμενες τάξεις⁸, καὶ καθαρτικὲς καὶ φωτιστικὲς καὶ τελεστικὲς, ἐφ' ὅσον οἱ ὑπέρτατες καὶ θειότατες οὐσίες ἀποκαθαίρουν ἀπὸ κάθε ἄγνοια τις κατώτερες ἱερὲς καὶ οὐράνιες διακοσμήσεις, σύμφωνα μὲ τις τάξεις καὶ τις ἀναλογικὲς ἰκανότητες τῶν οὐρανίων ἱεραρχιῶν, τις γεμίζουν μὲ τις θειότατες ἐλλάμψεις καὶ τις τελειώνουν μὲ τὴν πάναγνη ἐπιστήμη τῶν θεαρχικῶν νοήσεων. Διότι κι' ἐμεῖς εἶπαμε ἤδη καὶ τὰ Λόγια ἐξήγγειλαν θεοειδῶς, ὅτι δὲν εἶναι ταυτὲς ὅλες οἱ οὐράνιες διακοσμήσεις οὔτε ἴσες σὲ ὅλες τις ἱερὲς ἐπιστῆμες τῶν θεαρχικῶν ἐλλάμψεων· ἀλλὰ ὅτι ἐλλάμπονται τις λαμπερὲς

---

8. Σύμφωνα ὁμως μὲ τὰ προηγούμενα, δὲν ὑπάρχουν καθαιρόμενες τάξεις, ἐφ' ὅσον ὅλοι οἱ ἄγγελοι εἶναι καθαροί.

στήμαις· ἀλλ' ἐκ Θεοῦ μὲν ἀμέσως τὰς πρώτας, δι' ἐκείνων δὲ πάλιν ἐκ Θεοῦ τὰς ὑφειμένας, ἀναλόγως αὐταῖς ἐλλάμπεσθαι τὰς φανοτάτας τῆς θεαρχικῆς ἀκτῖνος αὐγάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Περὶ τῶν ἐπὶ τοῖς κεκοιμημένοις τελουμένων

1 Τούτων δὲ διωρισμένων, ἀναγκαῖον εἶπεῖν, ὡς οἶμαι, καὶ
5 τὰ πρὸς ἡμῶν ἱερῶς ἐπὶ τῶν κεκοιμημένων τελούμενα. Καὶ γὰρ οὐδὲ τοῦτο κοινόν ἐστι τοῖς ἱεροῖς τε καὶ ἀνιέροις, ἀλλ' ὥσπερ ἄλλοῖον εἶδος ἐστι τῆς ἑκατέρων ζωῆς, οὕτω καὶ πρὸς θάνατον ἰόντες, οἱ μὲν ἱερὰν ἐσχηκότες ζωὴν, εἰς τὰς ἀληθεῖς ἐπαγγελίας τῆς θεαρχίας ἀποσκοποῦντες, ὡς τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν ἐν τῇ
10 καθ' αὐτὴν ἀναστάσει τεθεαμένοι, μετὰ βεβαίας καὶ ἀληθοῦς ἐλπίδος ἐν εὐφροσύνῃ θείᾳ πρὸς τὸ τοῦ θανάτου πέρας ἴασιν, ὡς ἐπὶ τέλος ἱερῶν ἀγώνων, ἐν παντελεῖ καὶ ἀτελευτήτῳ ζωῆ καὶ σωτηρίᾳ τὰ κατ' αὐτοὺς ἔσεσθαι πάντως εἰδότες διὰ τῆς ἐσομένης αὐτῶν ὀλικῆς ἀναστάσεως. Αἱ μὲν γὰρ ἱερὰι ψυχαὶ πρὸς τὴν
15 ἐπὶ τὰ χεῖρω κατὰ τὸν τῆδε βίον δυνάμεναι καταπίπτειν τροπὴν, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ τὴν ἐπὶ τὸ ἄτρεπτον ἔξουσι θεοειδεστάτην μετὰταξιν. Τὰ δὲ καθαρὰ τῶν ἱερῶν ψυχῶν ὁμόζυγα καὶ ὁμοπόρευτα σώματα, συναπογραφέντα καὶ συναθλήσαντα κατὰ τοὺς θεῖους αὐτῶν ἰδρῶτας, ἐν τῇ τῶν ψυχῶν ἀτρέπτῳ κατὰ
20 τὴν θεῖαν ζωὴν ἰδρῶσει συναπολήσεται τὴν οἰκείαν ἀνάστασιν· ἐνωθέντα γὰρ αἷς ἦνωντο κατὰ τὸν τῆδε βίον ἱεραῖς ψυχαῖς, ὡς μέλη Χριστοῦ γεγονότα, τὴν θεοειδῆ καὶ ἄφθαρτον ἀθάνατόν τε καὶ μακαρίαν ἀπολήσεται λῆξιν. Ἐν τούτοις μὲν οὖν ἢ τῶν ἱε-

αὐγὴς τῆς θεαρχικῆς ἀκτῖνος οἱ μὲν πρῶτες ἀμέσως ἀπὸ τὸν Θεό, οἱ δὲ κατώτερες πάλι ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ διὰ μέσου ἐκείνων καὶ ἀναλόγως μὲ τὴν ἰκανότητά τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

1. Περὶ τῶν τελουμένων στοὺς κεκοιμημένους

Ἄφοῦ καθωρίσθησαν τοῦτα, νομίζω ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο νὰ εἰποῦμε καὶ γιὰ ὅσα τελοῦμε ἱερῶς στοὺς κεκοιμημένους. Διότι οὔτε αὐτὸ δὲν εἶναι κοινὸ ἀνάμεσα στοὺς ἱεροὺς καὶ στοὺς ἀνιέρους¹, ἀλλ' ὅπως τὸ εἶδος τῆς ζωῆς τοῦ καθενὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ εἶναι διαφορετικόν, ἔτσι εἶναι καὶ ὅταν πηγαίνουν στὸ θάνατο· ἐκεῖνοι ποὺ ἀπέκτησαν ἱερὴ ζωὴ, οἱ Χριστιανοί, προσέχοντας στὶς ἀληθινὲς ἐπαγγελίαις τῆς θεαρχίας, ἐφ' ὅσον εἶδαν τὴν ἐπαλήθευσί τους στὴν ἀνάστασί της, βαδίζουν μὲ βεβαία καὶ ἀληθινὴ ἐλπίδα μέσα σὲ θεία εὐφροσύνη πρὸς τὸ τέλος τοῦ θανάτου, σὰν τὸ τέρμα ἱερῶν ἀγώνων, διότι γνωρίζουν ὅτι μὲ τὴν μελλοντικὴ ὀλικὴ ἀνάστασί τους ὁ βίος τους θὰ εὐρίσκεται ὅπωςδῆποτε μέσα σὲ τελεία καὶ ἀτελείωτη ζωὴ καὶ σωτηρία. Διότι οἱ μὲν ἱερὲς ψυχές, ποὺ κατὰ τὸν παρόντα βίον μποροῦν νὰ καταπέσουν στὴν πορεία πρὸς τὸ κακό, κατὰ τὴν παλιγγενεσία θ' ἀποκτήσουν τὴ θεοειδέστατη μετὰταξι πρὸς τὸν ἄτρεπτο βίον. Τὰ δὲ καθαρὰ σώματα, τὰ ὁμόζυγα καὶ ὁμοπόρευτα μὲ τὶς ἱερὲς ψυχές, ἀφοῦ συνεστρατολογήθησαν καὶ συνάθλησαν, θὰ λάβουν, γιὰ τοὺς θείους ἰδρῶτες των καὶ κατὰ τὴν ὥρα τῆς ἄτρεπτης ἐδραιώσεως τῆς ψυχῆς ἐπάνω στὴ θεία ζωὴ, μαζὶ μὲ αὐτὴν τὴ δική τους ἀνάστασι. Διότι, ἀφοῦ ἐνωθοῦν μὲ τὶς ἱερὲς ψυχές, τὶς συνημμένες μαζὶ τους σ' αὐτὸν τὸ βίον, ὡς μέλη τοῦ Χριστοῦ ποὺ ἔγιναν, θὰ λάβουν τὸ θεοειδὲς καὶ ἄφθαρτο, τὸ ἀθάνατο καὶ μακάριο τέλος. Τέτοια λοιπὸν εἶναι ἡ κοίμησις

1. Δὲν εἶναι δηλαδὴ κοινὸ στοὺς μνημένους καὶ τοὺς ἀμυήτους· μὲ ἄλλα λόγια στοὺς Χριστιανούς καὶ τοὺς εἰδωλολάτρεις.

ρῶν ἐστὶ κοιμήσις, ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀσαλεύτοις ἐλπίσιν εἰς τὸ τῶν θεῶν ἀγώνων ἀφικνουμένη πέρας.

2 Τῶν δὲ ἀνιέρων οἱ μὲν εἰς ἀνυπαρξίαν ἀλόγως οἴονται
χωρεῖν, οἱ δὲ τὴν σωματικὴν εἰσάπαξ ἀπορρήγνυσθαι τῶν οἰ-
5 κείων ψυχῶν συζυγίαν, ὡς ἀνάρμοστον αὐταῖς ἐν θεοειδεῖ ζωῇ
καὶ μακαρίαις λήξεσιν, οὐκ ἐννοήσαντες οὐδὲ ἰκανῶς ἐν ἐπι-
στήμῃ θεία μνηθέντες ἀρχθεῖσαν ἤδη τὴν καθ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ
θεοειδεστάτην ζωὴν. Ἄλλοι δὲ σωμάτων ἄλλων ἀπονέμουσι
ταῖς ψυχαῖς συζυγίας, ἀδικοῦντες τὸ ἐπ' αὐτοῖς, ὡς οἶμαι, τὰ
10 συμπονήσαντα ταῖς θεαῖς ψυχαῖς καὶ τῶν ἱερῶν ἀντιδόσεων
οὐκ εὐαγῶς ἀποστεροῦντες τὰ πρὸς τὸ πέρας ἐλθόντα τῶν θειο-
τάτων δρόμων. Ἄλλοι δέ, οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπὶ προσύλους ἐν-
νοίας ἀποκλιθέντες, εἰρήκασιν ὁμοειδῆ τοῦ τῆδε βίου τὴν τοῖς
ὀσίοις ἐπηγγελμένην ἀγιωτάτην καὶ μακαριστὴν λῆξιν καὶ τρο-
15 φὰς οἰκείας ἀλλοιωτῷ βίῳ τοῖς ἰσαγγέλοις ἀθεμίτως ἀνέγρα-
ψαν.

Ἄλλ' οὐκ ἀποπεσεῖται τις ποτε τῶν ἱερωτάτων ἀνδρῶν
εἰς τὰς τοιάσδε πλανήσεις· ἀλλ' ὅλους αὐτοὺς ἀπολήψεσθαι τὴν
χριστοειδῆ λῆξιν εἰδότες, ὅταν ἐπὶ τὸ πέρας ἔλθωσι τοῦ τῆδε
20 βίου, τὴν εἰς ἀφθαρσίαν αὐτῶν ὁδόν, ὡς ἐγγυτέραν ἤδη γεγενη-
μένην, ἐμφανέστερον ὁρῶσι καὶ τὰς δωρεὰς τῆς θεαρχίας
ὑμνοῦσι καὶ θείας ἡδονῆς ἀποπληροῦνται, τὴν ἐπὶ τὰ χεῖρω τρο-
πὴν οὐκέτι δεδοικότες, ἀλλ' εὖ εἰδότες ὅτι τὰ κτηθέντα καλὰ βε-
βαίως καὶ αἰωνίως ἔξουσιν. Οἱ δὲ μολυσμῶν ἀνάπλεοι καὶ
25 ἀνιέρων κηλίδων, εἴπερ ἱερᾶς τινος τετυχήκασιν μύσεως, αὐτοὶ
δὲ ταύτην ἐκ τοῦ οἰκείου νοῦς ὀλεθρίως ἀπορραπίσαντες ἐπὶ τὰς
φθοροποιοὺς ἠύτομόλησαν ἐπιθυμίας, ὅταν ἐπὶ τὸ τέλος ἔρχων-
ται τῆς ἐνθάδε ζωῆς, οὐκ ἔτι ὁμοίως αὐτοῖς εὐκαταφρόνητος
φανεῖται τῶν Λογίων ἢ θεία θεσμοθεσία, τὰς ὄλλυμένας δὲ τῶν

2. Συμπεριλαμβάνονται σ' αὐτοὺς Ἐθνικοὶ λόγιοι, Γνωστικοὶ καὶ Μανι-
χαῖοι.

τῶν ἱερῶν ἀνθρώπων, ὅταν φθάνουν στοῦ τέλους τῶν θείων ἀγῶνων μὲ εὐφροσύνη καὶ ἀσάλευτες ἐλπίδες.

2 Ἀπὸ τοὺς ἀνιέρους ἀνθρώπους² ἄλλοι νομίζουν ὅτι οἱ νεκροὶ μεταβαίνουν στὴν ἀνυπαρξία, ἄλλοι νομίζουν ὅτι διασπᾶται ὀριστικῶς ἡ συζυγία τῶν ψυχῶν μὲ τὰ σώματά τους, ὡς ἀνάρμοστα σ' αὐτὲς κατὰ τὴ θεοειδῆ τους ζωὴ καὶ τὴ μακάρια ἀνάπαυσί τους, ἐπειδὴ δὲν ἐκατάλαβαν οὔτε ἐδιδάχθησαν ἐπαρκῶς διὰ τῆς θείας ἐπιστήμης ὅτι ἄρχισε ἤδη ἡ θεοειδεστάτη ἐν Χριστῷ ζωὴ μας. Ἄλλοι ἀποδίδουν στὶς ψυχὲς συζυγίες ἄλλων σωμάτων, ἀδικώντας, νομίζω, ἐκεῖνα ποὺ συνεκοπίασαν μαζί μὲ τὶς θεῖες ψυχὲς καὶ ἀποστερώντας κακῶς ἀπὸ τὶς ἱερὲς ἀνταμοιβὲς ἐκεῖνα ποὺ ἔφθασαν ἕως τοῦ τέλους τῶν θείων δρόμων. Ἄλλοι ἀποκλίνοντας σὲ ὑλιστικὲς ἀντιλήψεις, δὲν ξέρω πῶς, ἐχαρακτήρισαν ὡς ὁμοειδῆ μὲ τὸν ἐδῶ βίον τὴν ἐπηγγελμένην στοὺς ὁσίους ἀγία καὶ μακαριστὴ κληρονομία καὶ ἀνέγραψαν ἀνεπιτρέπτως γιὰ τοὺς ἰσαγγέλους τροφὲς ποὺ ταιριάζουν στοῦ φθαρτοῦ βίου³.

Ἄλλὰ κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἱερωτάτους ἀνδρες δὲν θὰ περιπέσει ποτὲ σὲ τέτοιες πλάνες. Γνωρίζοντας ὅλοι τους ὅτι θὰ λάβουν τὴ χριστοειδῆ ἀνάπαυσι, ὅταν φθάσουν στοῦ τέρμα τοῦ βίου τούτου, βλέπουν καθαρῶτερα τὸ δρόμο τους πρὸς τὴν ἀφθαρσία, ἀφοῦ ἤδη ὁ δρόμος ἤλθε πλησιέστερα, καὶ ὑμνοῦν τὶς δωρεὲς τῆς θεαρχίας καὶ χορταίνονται μὲ θεία ἡδονή· δὲν φοβοῦνται πλέον τὴν πρὸς τὸ κακὸ στροφή, ἀλλὰ γνωρίζουν καλὰ ὅτι θὰ κατέχουν ἀσφαλῶς καὶ αἰωνίως τὰ ἀποκτηθέντα ἀγαθὰ. Οἱ γεμᾶτοι μολυσμοὺς καὶ ἀνόσιες κηλίδες ὅμως, ἂν βέβαια ἔτυχε νὰ λάβουν ἱερὴ μύησι καὶ τὴν ἀπέρριψαν οἱ ἴδιοι ὀλεθρίως ἀπὸ τοῦ νοῦ τους καὶ αὐτομόλησαν πρὸς τὶς φθοροποιὲς ἐπιθυμίες, ὅταν φθάνουν στοῦ τέλους τῆς ἐδῶ ζωῆς, δὲν θὰ τοὺς φανῆ πλέον ὅσο πρὶν εὐκαταφρόνητη ἡ θεία θεσμοθεσία τῶν Λογίων· ἀλλὰ, ἀφοῦ ἐπισκοπήσουν μὲ διαφορετικὰ μάτια τὶς

3. Ἐννοεῖ προφανῶς τοὺς χιλιαστὰς ποὺ περιγράφει ὁ Παπίας.

οίκειων παθῶν ἡδονὰς ἑτέροις ὀφθαλμοῖς ἐπισκοπήσαντες καὶ τὴν ἱερὰν ζωὴν, ἧς ἀνοήτως ἐκπεπτώκασι, μακαρίσαντες, ἔλεεινῶς καὶ ἀβουλήτως ἀποσχίζονται τοῦ τῆδε βίου, πρὸς μηδεμίαν ἱερὰν ἐλπίδα χειραγωγούμενοι διὰ τὴν χειρίστην ζωὴν.

3 Τούτων δὲ οὐδενὸς γιγνομένου κατὰ τὰς κοιμήσεις τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν, αὐτὸς μὲν ὁ πρὸς τὸ πέρασ ἐρχόμενος τῶν οίκειων ἀγώνων εὐφροσύνης ἱερᾶς ἀποπληροῦται καὶ σὺν ἡδονῇ πολλῇ πρὸς τὴν ὁδὸν ἐπιβαίνει τῆς ἱερᾶς παλιγγενεσίας. Οἱ δὲ τοῦ κοιμηθέντος οίκειοι, κατὰ τὴν θείαν οίκειότητα καὶ ὁμοτροπίαν,
10 αὐτόν τε, ὅστις ἐστί, μακαρίζουσι, πρὸς τὸ νικηφόρον εὐκταίως ἀφικόμενον τέλος, καὶ τῷ τῆς νίκης αἰτίῳ χαριστηρίους ᾠδὰς ἀναπέμπουσι, προσέτι καὶ αὐτοὺς ἀφικέσθαι πρὸς τὴν ὁμοίαν εὐχόμενοι λῆξιν· λαβόντες δὲ αὐτόν, ἐπὶ τὸν ἱεράρχην ἄγουσιν, ὡς ἐπὶ στεφάνων ἱερῶν δόσιν· ὁ δὲ ἀσμένως ὑποδέχεται καὶ τε-
15 λεῖ τὰ κατὰ θεσμὸν ἱερὸν ἐπὶ τοῖς ὁσίως κεκοιμημένοις τελούμενα.

β'. Μυστήριον ἐπὶ τῶν ἱερῶς κεκοιμημένων

Συναγαγὼν ὁ θεῖος ἱεράρχης τὸν ἱερὸν χορόν, εἰ μὲν ἱερατικῆς ἐγεγόνει τάξεως ὁ κεκοιμημένος, ἐπίπροσθεν τοῦ θείου θυσιαστηρίου κατακλίνας αὐτόν, ἀπάρχεται τῆς πρὸς Θεὸν εὐ-
20 χῆς καὶ εὐχαριστίας· εἰ δὲ τοῖς εὐαγέσι μοναχοῖς ἢ τῷ ἱερῷ λαῷ κατετέτακτο, παρὰ τὸ τίμιον ἱερατεῖον αὐτόν κατακλίνει πρὸ τῆς ἱερατικῆς εἰσελεύσεως. Εἶτα τελεῖ τὴν πρὸς Θεὸν εὐχαριστήριον εὐχὴν ὁ ἱεράρχης· ἐξῆς δὲ οἱ λειτουργοὶ τὰς ἐν τοῖς θείοις Λογίοις ἐμφερομένας ἀψευδεῖς ἐπαγγελίας περὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν
25 ἀναστάσεως ἀναγνόντες, ἱερῶς ἄδουσι τὰς ὁμολόγους καὶ ταυτοδυνάμους τῶν ψαλμικῶν λογίων ᾠδὰς. Εἶτα τῶν λειτουργῶν

καταστρεπτικὲς ἡδονὲς τῶν παθῶν τους καὶ μακαρίσουν τὴν ἱερὴ ζωὴ ἀπὸ τὴν ὁποία ἀνοήτως ἐξέπεσαν, ἀπέρχονται ἀπὸ τὸν ἐδῶ βίον ἐλεεινῶς καὶ ἀθελήτως, χωρὶς ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς ζωῆς των νὰ ὀδηγοῦνται σὲ καμμιά ἱερὴ ἐλπίδα.

Ἐπειδὴ ὅμως τίποτε τέτοιο δὲν συμβαίνει κατὰ τὴν κοίμησι τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν, αὐτὸς ποὺ φθάνει στὸ τέλος τῶν ἀγώνων του χορταίνει ἱερὴ εὐφροσύνη καὶ μὲ πολλὴ ἡδονὴ εἰσέρχεται στὸ δρόμο τῆς ἱερῆς παλιγγενεσίας. Οἱ οἰκεῖοι τοῦ κοιμηθέντος, κατὰ τὴ θεία οἰκειότητα καὶ ὁμοτροπία, καὶ αὐτὸν τὸν μακαρίζουν ὅποιος κι' ἂν εἶναι, ἀφοῦ ἔφθασε κατ' εὐχὴν στὸ νικηφόρο τέλος, καὶ πρὸς τὸν αἴτιο τῆς νίκης ἀναπέμπουν εὐχαριστήριες ᾠδές, εὐχόμενοι ἐπὶ πλέον νὰ φθάσουν κι' αὐτοὶ σὲ παρόμοιο τέρμα. Κι' ἀφοῦ τὸν παραλάβουν, τὸν μεταφέρουν πρὸς τὸν ἱεράρχη, σὰν γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ ἱεροῦς στεφάνους· ἐκεῖνος δὲ τὸν ὑποδέχεται μὲ χαρὰ καὶ τελεῖ τὰ κατὰ τὸν ἱερὸ νόμο καθιερωμένα γιὰ τοὺς ὀσίως κεκοιμημένους.

2. Μυστήριον ἐπὶ τῶν ἱερῶς κεκοιμημένων

Ὁ θεῖος ἱεράρχης συναθροίζει τὸν ἱερὸ χορό. Καὶ ἂν μὲν ὁ κεκοιμημένος ἀνήκει εἰς τὴν ἱερατικὴν τάξιν, ἀφοῦ τὸν κατακλίνει ἔμπρὸς στὸ θεῖο θυσιαστήριον, ἀρχίζει τὴν πρὸς τὸ Θεὸν εὐχὴν κι' εὐχαριστία· ἐὰν δὲν ἀνῆκε εἰς τοὺς ὀσίους μοναχοὺς ἢ εἰς τὸν ἱερὸ λαόν, τὸν κατακλίνει κοντὰ στὸ θεῖο ἱερατεῖον ἔμπρὸς εἰς τὴν ἱερατικὴν εἴσοδον. Ἐπειτα ὁ ἱεράρχης τελεῖ τὴν πρὸς τὸ Θεὸν εὐχαριστήρια εὐχὴ⁴. Ἐν συνεχείᾳ οἱ λειτουργοὶ, ἀφοῦ ἀναγνώσουν τὶς περιεχόμενες εἰς τὰ θεῖα Λόγια ἀδιάψευστες ἐπαγγελίαι περὶ τῆς ἱερῆς ἀναστάσεώς μας, ψάλλουν ἱερῶς τὶς ᾠδὰς τῶν ψαλμῶν ποὺ εἶναι ὁμολογικαὶ καὶ ταυτοδύναμες μὲ τὶς ἐπαγγελίας. Ἐπειτα ὁ πρῶτος λειτουργὸς⁵ ἀπολύει τοὺς κατηχομένους,

4. Ἴσως ἐννοεῖ ὅτι τελεῖ τὸ «εὐλογητόν».

5. Δηλαδὴ ὁ ἀρχιδιάκονος.

ὁ πρῶτος ἀπολύει τοὺς κατηχομένους καὶ ἀνακηρύττει τοὺς ἤδη κεκοιμημένους ἀγίους, μεθ' ὧν ἀξιοῖ τὸν ἄρτι τελειωθέντα τῆς ὁμοταγοῦς ἀναρρήσεως καὶ προτρέπεται πάντας αἰτῆσαι τὴν ἐν Χριστῷ μακαρίαν τελείωσιν. Εἶτα προσελθὼν ὁ θεῖος ἱεράρχης εὐχὴν ἱερωτάτην ἐπ' αὐτῷ ποιεῖται, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν αὐτός τε ὁ ἱεράρχης ἀσπάζεται τὸν κεκοιμημένον καὶ μετ' αὐτὸν οἱ παρόντες ἅπαντες. Ἀσπασαμένων δὲ πάντων, ἐπιχέει τῷ κεκοιμημένῳ τὸ ἔλαιον ὁ ἱεράρχης καί, τὴν ὑπὲρ πάντων εὐχὴν ἱεράν ποιησάμενος, ἀποτίθησιν ἐν οἴκῳ τιμίῳ τὸ σῶμα μεθ' ἑτέρων 10 ὁμοταγῶν ἱερῶν σωμάτων.

γ'. Θεωρία

1 Ταῦτα μὲν εἶπερ ἴδοιεν ἢ ἀκούσαιεν οἱ ἀνιέροι πρὸς ἡμῶν τελούμενα, πλατὺ γελάσουσιν, ὡς οἶμαι, καὶ τῆς πλανήσεως ἡμᾶς ἐλεήσουσιν. Οὐ δεῖ δὲ πρὸς τοῦτο θαυμάζειν· «ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσωσιν», ὡς τὰ Λόγια φησιν, «οὐδὲ μὴ συνήσουσιν».

15 Ἡμεῖς δὲ τὰ νοητὰ τῶν τελουμένων ἐποπτεύσαντες, Ἰησοῦ φωταγωγοῦντος, εἶπωμεν, ὡς οὐκ ἀλόγως ὁ ἱεράρχης ἐπὶ τὸν ὁμοταγῆ χῶρον εἰσάγει καὶ ἐπιτίθησι τὸν κεκοιμημένον· ἐμφαίνει γὰρ ἱερώς, ὡς κατ' ἐκείνας ἔσονται πάντες ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ τὰς ἀποκληρώσεις, καθ' ἃς ἐνθάδε τὴν οἰκείαν ζωὴν ἀπε- 20 κλήρωσαν. Οἶον, εἰ θεοειδῆ τις ἔσχεν ἐνθάδε καὶ ἱερωτάτην ζωὴν, ὡς ἀνδρὶ τὸ θεομίμητον ἐφικτόν, ἐν θείαις ἔσται κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα καὶ μακαρίαις λήξεσιν· εἰ δὲ τῆς κατ' ἄκρον θεοειδοῦς ὑφειμένην, ἱεράν δὲ ὁμοιωσ, ὁμοειδεῖς καὶ οὗτος ἀπολήφεται τὰς ἱεράς ἀμοιβάς. Ὑπὲρ ταύτης τῆς θείας δικαιοσύνης ὁ 25 ἱεράρχης εὐχαριστήσας, εὐχὴν ἱεράν ποιεῖται καὶ τὴν σεβασμίαν ὑμνεῖ θεαρχίαν, ὡς καθαιρετικὴν μὲν τοῦ κατὰ πάντων ἡμῶν

μνημονεύει τοὺς ἤδη κεκοιμημένους ἀγίους, μαζί με τοὺς ὁποίους ἀξιώνει ὁμοταγοῦς μνείας καὶ τὸν τώρα τελειωθέντα καὶ προτρέπει τοὺς πάντες νὰ ζητήσουν τὴν ἐν Χριστῷ μακαρία τελείωσι. Ἐπειτα, προσερχόμενος ὁ θεῖος ιεράρχης, τελεῖ ἐπάνω του ἱερὴ εὐχὴ καὶ μετὰ τὴν εὐχὴ ἀσπάζονται τὸν κεκοιμημένο ὁ ἴδιος ὁ ιεράρχης καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ὅλοι οἱ παριστάμενοι. Ἀφοῦ δὲ τὸν ἀσπασθοῦν ὅλοι, ὁ ιεράρχης χύνει τὸ ἔλαιο στὸν κεκοιμημένο καὶ ἀφοῦ ἀναπέμψη τὴν ὑπὲρ τῶν πάντων ἱερὴ εὐχὴ, ἀποθέτει τὸ σῶμα του σὲ τίμιο οἶκο μαζί με ἄλλα ὁμοταγῆ ἱερὰ σώματα.

3. Θεωρία

Ἄν οἱ ἀνίεροί ἴδοῦν κι' ἀκούσουν νὰ τελοῦμε αὐτὰ τὰ πράγματα θὰ καγχάσουν, ὅπως νομίζω, καὶ θὰ μᾶς οἰκτείρουν γιὰ τὴν πλάνη. Καὶ δὲν πρέπει ν' ἀπορήσωμε γι' αὐτό. Διότι, ὅπως λέγουν τὰ Λόγια, «ἂν δὲν πιστεύσουν, οὔτε θὰ καταλάβουν»⁶. Ἐμᾶς ὅμως, πού με τὴ φωταγώγησι τοῦ Χριστοῦ ἐπωπεύσαμε τίς νοητὲς τελετές, θὰ εἰποῦμε ὅτι ὁ ιεράρχης δὲν εἰσάγει καὶ δὲν τοποθετεῖ παραλόγως τὸν κεκοιμημένο ἐπάνω στὸν ὁμοταγῆ τόπο· διότι φανερώνει ἱερῶς ὅτι κατὰ τὴν παλιγγενεσία ὅλοι θὰ λάβουν ἐκεῖνες τίς θέσεις, στὶς ὁποῖες διήγαγον τὴν ἐδῶ ζωὴ τους. Δηλαδή γιὰ παράδειγμα, ἂν κανεὶς εἶχε ἐδῶ θεοειδῆ καὶ ἱερὴ ζωὴ, ὅσο εἶναι σὲ ἄνθρωπο ἐφικτὴ ἢ θεομιμησία, κατὰ τὸ μέλλοντα αἰῶνα θὰ εὐρεθῆ σὲ θεῖες καὶ μακάριες θέσεις· ἂν πάλι εἶχε τὴν κατώτερη τῆς ἄκρως θεοειδοῦς ζωῆς, ἀλλὰ πάντως ἱερὴ, κι' αὐτὸς θ' ἀπολαύσῃ ὁμοειδεῖς ἱερὲς ἀμοιβές. Ἀφοῦ εὐχαριστήσῃ γιὰ τὴ θεία αὐτὴ δικαιοσύνη ὁ ιεράρχης, ἔπειτα ἀπευθύνει τὴν ἱερὴ εὐχὴ καὶ ὑμνεῖ τὴ σεβάσμια θεαρχία, διότι προκαλεῖ τὴν καθαίρεσι τῆς ἐναντίον ὅλων μας

6. Ἦσ. 7,9.

ἀδίκου καὶ τυραννικοῦ κράτους, μεταγωγὸν δὲ ἡμῶν ἐπὶ τὰ οἰ-
κεῖα δικαιοῦτα κρίματα.

2 Αἱ δὲ τῶν θεαρχικῶν ἐπαγγελιῶν ὥδαι καὶ ἀναγνώσεις
ἐκφαντορικαὶ μὲν εἰσι τῶν μακαριωτάτων λήξεων, εἰς ἃς οἱ
5 θείαν ἐσχηκότες τελείωσιν αἰωνίως καταταχθήσονται, τοῦ δὲ
κοιμηθέντος ἱερῶς ἀποδεκτικαί, τῶν ἔτι δὲ ζώντων προτρεπτι-
καὶ πρὸς τὴν ὁμοίαν τελείωσιν.

3 Σκόπει δέ, ὅτι νῦν οὐ πᾶσαι κατὰ τὸ σῦνηθες αἱ καθαιρό-
μεναι τάξεις ἀπολύονται, μόνοι δὲ τῶν ἱερῶν ἐκβάλλονται
10 χώρων οἱ κατηχούμενοι· καὶ γὰρ αὕτη μὲν ἀμύητός ἐστι καθό-
λου πάσης ἱερᾶς τελετῆς καὶ πρὸς οὐδέν, οὐ μικρὸν οὐ μέγα,
τῶν ἱερῶς τελουμένων ἐποπτεύειν αὐτῇ θεμιτόν, ὡς οὐδὲ τῆς
τῶν ἱερῶν ὀπτικῆς δυνάμεως μετασχούση, διὰ τῆς ἀρχιφώτου
καὶ φωτοδότιδος θεογενεσίας. Αἱ δὲ λοιπαὶ τῶν καθαιρομένων
15 τάξεις ἐν μνήσει μὲν ἤδη γεγόνασιν ἱερᾶς παραδόσεως, ἀνοήτως
δὲ πρὸς τὰ χεῖρω παλινδρομήσασαι, δέον ἐπὶ τὰ πρόσω τὴν οἰ-
κειαν ἀναγωγὴν ἀποτελειῶσαι, τῶν θεαρχικῶν μὲν, ὡς ἐν συμ-
βόλοις ἱεροῖς, ἐποψιῶν καὶ κοινωνιῶν εὐλόγως ἀποδιαστέλλον-
ται· βλαβήσονται γάρ, ἀνιέρως αὐτῶν μετέχουσαι, καὶ πρὸς
20 πλείονα τῶν θείων καὶ ἑαυτῶν ἐλεύσονται περιφρόνησιν. Οὐκ
ἀπεικότως δὲ πάρειςιν ἐπὶ τοῖς νῦν τελουμένοις, ἐναργῶς ἐκδι-
δασκόμεναι καὶ ὀρῶσαι τὴν τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀδειλίαν θανάτου καὶ
τὰ τῶν ἀγίων γέρα πρὸς τῶν ἀληθῶν Λογίων ὑμνούμενα καὶ
τὰς ἠπειλημένας ἔσεσθαι τοῖς κατ' αὐτὰς ἀνιέροις ἀτελευτήτους
25 ἀνίας· ἔσται γὰρ αὐταῖς ἴσως ὄφελος, ὀρώσαις τὸν ἱερῶς τετε-
λειωμένον ὑπὸ τῆς λειτουργικῆς ἀναρρήσεως, ὡς κοινωνὸν ὄν-
τως ὄντα τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀγίων, ἱερῶς ἀνακηρυττόμενον· καὶ
τάχα καὶ αὐταὶ πρὸς τὴν ὁμοίαν ἔφεσιν ἤξουσι καὶ πρὸς τῆς λει-
τουργικῆς ἐπιστήμης ἐκδιδαχθήσονται μακαρίαν ἀληθῶς εἶναι
30 τὴν ἐν Χριστῷ τελείωσιν.

7. Δὲν εἶναι γνωστὸ ποιοὶ ὕμνοι καὶ ποιά ἀναγνώσματα ἐχρησιμοποιοῦν-

ἄδικης καὶ τυραννικῆς δυνάμεως, ἐνῶ ἐμᾶς μᾶς μεταφέρει στὰ δίκαια κρίματά του.

2 Οἱ ὡδὲς καὶ ἀναγνώσεις⁷ τῶν θεαρχικῶν ἐπαγγελιῶν ἀποκαλύπτουν τὶς μακάριες θέσεις, στὶς ὁποῖες θὰ καταταχθοῦν αἰωνίως ὅσοι ἀπέκτησαν τὴ θεία τελείωσι, μαρτυροῦν τὴν ἀποδοχὴ αὐτοῦ ποὺ ἐκοιμήθηκε τώρα ἱερῶς καὶ προτρέπουν τοὺς ζωντανοὺς νὰ ἀποβλέπουν σὲ παρόμοια τελείωσι.

3 Καὶ πρόσεξε, ὅτι τώρα δὲν ἀπολύονται, ὅπως συνήθως, ὅλες οἱ καθαιρόμενες τάξεις, ἀλλὰ μόνο οἱ κατηχούμενοι ἐκβάλλονται ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς χώρους· διότι αὐτῶν ἡ τάξις εἶναι ἀμύητη σὲ ὁποιαδήποτε ἱερὴ τελετὴ καὶ δὲν τῆς ἐπιτρέπεται νὰ ἐποπτεύσῃ σὲ καμμιά ἱεροτελεστία, εἴτε μικρὴ εἴτε μεγάλῃ, ἐφ' ὅσον δὲν μετέσχε οὔτε τῆς ὀπτικῆς δυνάμεως τῶν ἱερῶν μυστηρίων διὰ τῆς ἀρχίφωτης καὶ φωτοδότιδος θεογενεσίας. Οἱ ἄλλες τάξεις τῶν καθαιρομένων ἔχουν βέβαια μνηθῆ ἤδη στὰ ἱερῶς παραδοθέντα μυστήρια, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπέστρεψαν ἀνοήτως πρὸς τὸ κακό, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ὀλοκληρώσουν τὴν πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἀνοδική τους πορεία, εὐλόγως ἀποκλείονται ἀπὸ τὶς θεαρχικὲς ἐπαφὲς καὶ κοινωνίες, ποὺ ἀποκαλύπτονται μὲ τὰ ἱερά σύμβολα· διότι, ἂν μετάσχουν σ' αὐτὲς ἀνιέρως θὰ ζημιωθοῦν καὶ θὰ φθάσουν σὲ μεγαλύτερη περιφρόνησι τῶν θείων καὶ τῶν ἑαυτῶν τους. Σωστὰ ὅμως παρίστανται στὴν παροῦσα τελετὴ, ὅπου διδάσκονται καθαρὰ καὶ βλέπουν τὴν ἀφοβία ποὺ δεικνύομε ἐμεῖς πρὸς τὸν θάνατο, τὰ βραβεῖα τῶν ἀγίων ποὺ ἐξυμνοῦνται ἀπὸ τὰ ἀληθινὰ Λόγια καὶ τὰ ἀτελεύτητα δεινὰ ποὺ φέρονται σὰν ἀπειλὴ στοὺς ἀνιέρους κατὰ τὴ διαγωγή. Διότι πιθανῶς αὐτὲς οἱ τάξεις θὰ ὠφεληθοῦν βλέποντας τὸν ἱερῶς τελειωθέντα νὰ μνημονεύεται ἱερῶς μὲ τὴ λειτουργικὴ ἐκφώνησι ὡς κοινωνὸς τῶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες ἀγίων· κι' ἴσως θὰ ὀδηγηθοῦν κι' αὐτὲς πρὸς τὴν παρομοία ἔφεσι καὶ θὰ διδαχθοῦν ἀπὸ τὴ λειτουργικὴ ἐπιστήμη^{7α} ὅτι ἡ ἐν Χριστῷ τελείωσις εἶναι πράγματι μακαρία.

ταν τὴν ἐποχὴ τοῦ Διονυσίου κατὰ τὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία.

7α. Τὴν ἐπιστήμη τῶν λειτουργῶν, τῶν διακόνων.

- 4 Εἶτα προσελθὼν ὁ θεῖος ἱεράρχης, εὐχὴν ἱερὰν ἐπὶ τῷ κεκοιμημένῳ ποιεῖται· καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν, αὐτὸς τε ὁ ἱεράρχης αὐτὸν ἀσπάζεται καὶ ἐξῆς οἱ παρόντες ἅπαντες. Ἡ μὲν οὖν εὐχὴ τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος δεῖται, πάντα μὲν ἀφεῖναι τὰ δι' ἀν-
- 5 θρωπίνην ἀσθένειαν ἡμαρτημένα τῷ κεκοιμημένῳ, κατατάξαι δὲ αὐτὸν ἐν φωτὶ καὶ χώρᾳ ζώντων, εἰς κόλπους Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ἐν τόπῳ οὗ ἀπέδρα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός.
- 5 Ταῦτα μὲν οὖν, ὡς οἶμαι, δῆλα τὰ τῶν ἀγίων μακαριώτατα 10 γέρατα. Τί γὰρ ἂν γένοιτο τῆς παντελῶς ἀλύπου καὶ φωτιστικῆς ἀθανασίας ἰσόρροπον, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ταῖς ἡμῶν ἀναλόγοις σημασίαις αἱ παντὸς ὑψηλότεραι νοῶς ἐπαγγελίαι σημαινόμεναι, τῆς πραγματικῆς αὐτῶν ἀληθείας ἀποδεύσας ἔχουσι τὰς ὀνομασίας; Ἀληθὲς γὰρ εἶναι τὸ λόγιον οἰητέον, «ὅτι ὀφθαλμὸς οὐκ
- 15 εἶδεν καὶ οὐδὲς οὐκ ἤκουσεν καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν». Κόλποι δὲ εἰσιν, ὡς οἶμαι, τῶν μακαρίων πατριαρχῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀγίων ἀπάντων αἱ θειόταται καὶ μακαρισταὶ λήξεις, αἱ τοὺς θεοειδεῖς ὑποδεχόμεναι πάντας εἰς τὴν ἐν αὐταῖς ἀγήρῳ καὶ μακαριωτά-
- 20 τὴν τελείωσιν.
- 6 Φαίης δ' ἂν ἴσως, ταῦτα μὲν ὀρθῶς εἰρῆσθαι παρ' ἡμῶν, ἀπορεῖν δέ, ὅτου ἔνεκα τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος ὁ ἱεράρχης δεῖται, τῶν ἡμαρτημένων αἰτῶν τῷ κεκοιμημένῳ τὴν ἄφεισιν καὶ τὴν τοῖς θεοειδέσιν ὁμοταγῆ καὶ φανοτάτην ἀποκλήρωσιν.
- 25 Εἰ γὰρ ἀμοιβὰς ἀπολήψεται πᾶς ὑπὸ τῆς θείας δικαιοσύνης, ὧν ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ χρηστῶν ἢ ἐτέρων ἔδρασεν, ἐτέλεσε δὲ τὰς κατὰ τὸν τῆδε βίον οἰκειίας ἐνεργείας ὁ κεκοιμημένος, πρὸς τί-νος ἱεραρχικῆς εὐχῆς ἐφ' ἐτέραν λῆξιν μεταταχθήσεται παρὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ καὶ τῆς ἐνθάδε ζωῆς ἀμοιβαίαν; Ἐγὼ δέ, ὅτι μὲν

- 4 Ἐπειτα ὁ θεῖος ἱεράρχης προσεύχεται καὶ ἀναπέμπει εὐχή γιὰ τὸν κεκοιμημένο, καὶ μετὰ τὴν εὐχή τὸν ἀσπάζονται πρῶτα ὁ ἱεράρχης κι' ἔπειτα ὅλοι οἱ παριστάμενοι μὲ τὴ σειρά. Ἡ εὐχή λοιπὸν παρακαλεῖ τὴ θεαρχικὴ ἀγαθότητα ν' ἀφήσῃ ὅλα τὰ ἁμαρτήματα ποὺ ἀπὸ ἀνθρώπινη ἀδυναμία διέπραξε ὁ κεκοιμημένος καὶ νὰ τὸν κατατάξῃ μέσα στὸ φῶς καὶ στὴ χώρα τῶν ζώντων, στοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακώβ, σὲ τόπο ὅπου ἀπουσιάζει ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός.
- 5 Νομίζω λοιπὸν ὅτι εἶναι φανερό, πόσο μακάρια εἶναι αὐτὰ τὰ βραβεῖα τῶν ἀγίων. Διότι τί θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἰσόρροπο μὲ τὴν ἐντελῶς ἄλυπη καὶ ὀλόφωτη ἀθανασία, ἂν καὶ οἱ ἀνώτερες ἀπὸ κάθε νοῦ ἐπαγγελίες, ἐκφραζόμενες μὲ ὄρους ἀναλόγους πρὸς τὶς δικές μας ἐννοίες, ἔχουν τὶς ὀνομασίες κατώτερες ἀπὸ τὴν πραγματικὴ τους ἀλήθεια; Διότι πρέπει νὰ θεωρήσωμε ἀληθινὸ τὸ λόγιό τοῦτο· «ὅτι ὀφθαλμὸς δὲν εἶδε καὶ αὐτὶ δὲν ἄκουσε καὶ σὲ καρδιὰ ἀνθρώπου δὲν ἀνέβηκαν, ὅσα ἐτοίμασε ὁ Θεὸς σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀγαποῦν»⁸. Κόλπος τῶν ἀγίων πατριαρχῶν καὶ ὄλων τῶν ἄλλων ἀγίων εἶναι⁹, ὅπως νομίζω, οἱ θεῖες καὶ μακαριστὲς θέσεις ποὺ ὑποδέχονται ὅλους τοὺς θεοειδεῖς στὴν ἀγέραστη καὶ μακαρία τελείωσι ποὺ ἐξασφαλίζουν.
- 6 Θὰ μπορούσες ἴσως νὰ εἰπῆς, ὅτι αὐτὰ μὲν τὰ εἶπαμε σωστά, ἀλλὰ ὅμως ἀπορεῖς, γιὰ ποιό λόγο εὐχεται ὁ ἱεράρχης στὴ θεαρχικὴ ἀγαθότητα, ζητώντας τὴν ἄφεσι τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ κεκοιμημένου καὶ τὴ χορήγησι σ' αὐτὸν λαμπρῆς κληρονομίας, ἀνάλογης μὲ τὴν τῶν θεοειδῶν. Ἄν πραγματικὰ λάβουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη τὶς ἀμοιβές ποὺ ἀναλογοῦν σὲ ὅσα ἔπραξαν κατὰ τὴν παροῦσα ζωὴ, εἴτε καλὰ εἴτε κακά, ὁ δὲ κεκοιμημένος ἐπετέλεσε τὰ ἔργα σ' αὐτὸν τὸ βίό μὲ τὸ δικό του τρόπο, μὲ ποιὰ ἱεραρχικὴ εὐχή θὰ μπορούσε νὰ μεταταχθῆ σὲ ἄλλη θέσι καὶ ὄχι σ' ἐκείνη ποὺ εἶναι ἰσάξιά του καὶ ἀντίστοιχη μὲ τὴν ἐδῶ ζωὴ; Ὅτι βέβαια ὁ καθένας θὰ ἔχῃ ἀντίστοιχη μὲ τὶς πράξεις του ἀνταπόδοσι, τὸ γνωρίζω καλὰ μὲ βάσι τὰ Λό-

8. Α' Κορ. 2,9.

9. Α' Κορ. 16,22.

ἀμοιβαίαν ἔξει τὴν ἀποκλήρωσιν ἕκαστος, εὖ οἶδα τοῖς Λογίοις ἀκολουθῶν· ἀπέκλεισε γάρ, φησὶν, ὁ Κύριος κατ' αὐτοῦ, καὶ «κομίζεται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακόν». Ὅτι δὲ καὶ τῶν δικαίων αἱ προσευχαὶ 5 κατὰ τὸν τῆδε βίον, μήτι γε μετὰ θάνατον, εἰς τοὺς ἀξίους ἱερῶν εὐχῶν ἐνεργοῦσι μόνον, αἱ τῶν Λογίων ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσιν ἀληθεῖς παραδόσεις. Ἦ τί πρὸς τοῦ Σαμουὴλ ὁ Σαοὺλ ἀπώνατο; Τί δὲ τὸν τῶν Ἑβραίων λαὸν ὦνησεν ἢ προφητικὴ προσευχή; Καὶ γὰρ ὡς εἴ τις, ἡλίου τὰ οἰκειᾶ δωρουμένου φωτὸς τοῖς 10 ἀβλαβέσιν ὀφθαλμοῖς, ἐν μετουσίᾳ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς αἰτεῖ γενέσθαι, τὰς οἰκειᾶς ὄψεις ἐξαφανίζων· οὕτω πρὸς ἀδυνάτους ἤρτηται καὶ περιττὰς ἐλπίδας, ὁ τὰς τῶν ἀγίων ἐξαιτῶν προσευχάς, καὶ τὰς κατὰ φύσιν αὐτῶν ἱερὰς ἐνεργείας ἐλαύνων, ἀπροσεξία τῶν θείων δώρων καὶ τῶν φανοτάτων καὶ ἀγαθοδο- 15 τίδων ἐντολῶν ἀποφοιτήσῃ. Φημὶ δέ, τοῖς Λογίοις ἐπόμενος, ὡς ὠφέλιμοι πάνπαν εἰσὶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ τῶν ἀγίων αἱ προσευχαί, κατὰ τόνδε τὸν τρόπον· εἴ τις, ἱερῶν ἐφιέμενος δώρων καὶ πρὸς μετοχὴν αὐτῶν ἔξιν ἱερὰν ἔχων, ὡς τῆς οἰκειᾶς ἐπιγνώμων βραχύτητος, ἐλθὼν ἐπὶ τινα τῶν ὀσίων ἀνδρῶν ἀξιό- 20 σσειεν αὐτὸν οἱ γενέσθαι συλλήπτορα καὶ συνικέτην, ὠφεληθήσεται πάντως ἐκ τούτου τὴν πάσης ὑπερκειμένην ὠφέλειαν· ἐπιτεύξεται γὰρ ὧν αἰτεῖ θειοτάτων δώρων, ἀποδεχομένης αὐτὸν τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος, τῆς τε οἰκειᾶς εὐλαβοῦς ἐπιγνωμοσύνης καὶ τῆς ἐπὶ τοῖς ὀσίοις αἰδοῦς καὶ τῆς τῶν αἰτηθειῶν 25 ἱερῶν αἰτήσεων ἐπαινετῆς ἐφέσεως, καὶ καταλλήλου καὶ θεοειδοῦς ἔξεως.

Ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο τοῖς θεαρχικοῖς κρίμασι νενομοθετημένον, τὸ τὰ θεῖα δῶρα τοῖς ἀξίοις τοῦ μετασχεῖν ἐν τάξει θεοπρεπεσιτάτη δωρεῖσθαι διὰ τῶν ἀξίων τοῦ μεταδοῦναι. Ταύτην 30 οὖν εἴ τις ἀτιμάσειε τὴν ἱερὰν εὐκοσμίαν καὶ πρὸς ἀθλίαν οἴησιν

για. Διότι, λέγει, ὁ Κύριος ἀπεφάσισε σχετικῶς μετὰ αὐτὸν καὶ «ὡς καθένας θὰ λάβῃ τὰ ἀντίστοιχα πρὸς ἐκεῖνα ποῦ ἔπραξε διὰ τοῦ σώματος, εἴτε ἀγαθὰ εἴτε κακὰ εἶναι αὐτά»¹⁰. Ὅτι δὲ καὶ τῶν δικαίων οἱ προσευχῆς κατὰ τὸν ἐδῶ βίον, ὄχι βέβαια μετὰ τὸ θάνατον, ἐνεργοῦν μόνον στοὺς ἀξίους τῶν ἱερῶν εὐχῶν, μᾶς διδάσκουν οἱ ἀληθινὲς παραδόσεις τῶν Λογίων^{10α}. Τί ἐκέρδισε ὁ Σαοὺλ ἀπὸ τὸν Σαμουήλ¹¹; Τί ὠφέλησε τὸν λαὸ τῶν Ἑβραίων ἢ προφητικὴ προσευχή¹²; Πραγματικά, ὅπως ἂν ζητῆ νὰ μετὰσχη τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς κάποιος ποῦ ἔχει κατεστραμμένα τὰ μάτια του, ἐνῶ ὁ ἥλιος προσφέρει τὰ δῶρα του μόνον στοὺς ὑγιεῖς ὀφθαλμούς, ἔτσι κι' αὐτὸς ποῦ ζητεῖ τὶς προσευχῆς τῶν ἁγίων, ἐνῶ ἀποκρούει τὶς φυσικὰς τοὺς ἱερὰς ἐνέργειες μετὰ τὴν παραμέλησιν τῶν θείων δώρων καὶ τὴν ἀπόρριψιν τῶν λαμπρῶν καὶ ἐνεργητικῶν ἐντολῶν, στηρίζεται σὲ ἀδύνατες καὶ ὑπερβολικὰς ἐλπίδες. Λέγω δέ, ἀκολουθώντας τὰ Λόγια, κατὰ τὰ ὅποια οἱ προσευχῆς τῶν ἁγίων εἶναι πολὺ ὠφέλιμες στὸν παρόντα βίον¹³ κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπο· ἂν κάποιος ποῦ ἐπιθυμεῖ ἱερὰ δῶρα κι' ἔχει ἱερὴ διάθεσιν νὰ μετὰσχη σ' αὐτά, ὥστε ν' ἀντιλαμβάνεται τὴν μικρότητά του, ἔλθῃ σ' ἕναν ὄσιο καὶ τοῦ ζητήσῃ νὰ τοῦ γίνῃ βοηθὸς καὶ συνευχέτης, θὰ ὠφεληθῆ ἀπὸ αὐτὸ ὅπως δὴ ποτε τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ ὠφέλεια. Καὶ τοῦτο, διότι θὰ ἐπιτύχῃ τὰ θεῖα δῶρα ποῦ ζητεῖ, ἀφοῦ ἡ θεαρχικὴ ἀγαθότης θὰ τὸν ἀποδεχθῆ γιὰ τὴν εὐλαβῆ ἐπίγνωσίν του, γιὰ τὸ σεβασμὸ πρὸς τοὺς ὄσιους, γιὰ τὴν ἐπαινετὴ ἔφεσιν πρὸς τὶς ἱερὰς αἰτήσεις ποῦ ἀπηύθυνε καὶ γιὰ τὴν κατάλληλη καὶ θεοειδῆ διάθεσιν.

Διότι εἶναι καὶ τοῦτο νομοθετημένο στὰ θεαρχικὰ κρίματα, τὸ νὰ δωρίζωνται τὰ θεῖα δῶρα σ' αὐτοὺς ποῦ εἶναι ἄξιοι νὰ τ' ἀποκτήσουν μετὰ θεοπρεπῆ τάξιν διὰ μέσου τῶν ἀξίων νὰ τὰ μεταδώσουν. Ἄν λοιπὸν παραβιάσῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν ἱερὴν εὐτα-

10α. Ἰακ. 5,14.

11. Βλ. Α' Βασ. 11,15 κ.ά.

12. Στὰ σχόλιά τους ὁ Μάξιμος ἀναφέρει τὸν Μωϋσῆ, ὁ Παχυμέρης τὸν Ἰερεμία.

13. Ἰακ. 5,16.

έλληλυθῶς ἱκανὸν ἑαυτὸν οἰηθεῖν πρὸς τὴν θεαρχικὴν ὁμιλίαν καὶ τῶν ὀσίων ὑπερφρονήσοι, καὶ μὴν, εἰ τὰς αἰτήσεις ἀναξίας τε Θεοῦ καὶ μὴ ἱερὰς αἰτήσεις, καὶ τὴν ἔφεσιν τῶν θείων εἰ μὴ σύντονον ἔχοι καὶ ἑαυτῷ κατάλληλον, ἀποτεύζεται δι' ἑαυτὸν 5 τῆς ἀνεπιστήμονος αἰτήσεως. Περὶ δὲ τῆς εἰρημένης εὐχῆς, ἣν ὁ ἱεράρχης ἐπεύχεται τῷ κεκοιμημένῳ, τὴν εἰς ἡμᾶς ἐλθοῦσαν ἐκ τῶν ἐνθέων ἡμῶν καθηγεμόνων παράδοσιν εἰπεῖν ἀναγκαῖον.

7 Ὁ θεῖος ἱεράρχης ἐκφαντορικός ἐστίν, ὡς τὰ Λόγια φησι, τῶν θεαρχικῶν δικαιωμάτων· ἄγγελος γὰρ Κυρίου παντοκρά-
10 τοτος Θεοῦ ἐστίν. Μεμάθηκεν οὖν ἐκ τῶν θεοπαραδότων Λογίων, ὅτι τοῖς ὀσίως βιώσασιν ἢ φανοτάτη καὶ θεία ζωὴ κατ' ἀξίαν ὑπὸ τῶν δικαιοτάτων ζυγῶν ἀντιδίδοται, παρορώσης ἀγαθότητι τῆς θεαρχικῆς φιλανθρωπίας τὰς ἐγγενομένας αὐτοῖς ἐξ ἀνθρωπίνης ἀσθενείας κηλίδας· ἐπεὶπερ οὐδεὶς, ὡς τὰ Λόγια
15 φησι, καθαρὸς ἀπὸ ρύπου. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ ἱεράρχης οἶδεν ἐπηγγελμένα πρὸς τῶν ἀληθῶν Λογίων· αἰτεῖ δὲ αὐτὰ γενέσθαι καὶ δωρηθῆναι τοῖς ὀσίως βιώσασιν τὰς ἱερὰς ἀντιδόσεις, ἅμα μὲν ἐπὶ τὸ θεομίμητον ἀγαθοειδῶς ἐκτυπούμενος καὶ τὰς ἐτέρων δωρεὰς ὡς οἰκείας ἐξαιτῶν χάριτας· ἅμα δὲ καὶ τὰς ἀψευ-
20 δεῖς ἐπαγγελίας εἰδῶς ἐσομένας καὶ τοῖς παροῦσιν ἐκφαντορικῶς ἐμφαίνων, ὅτι τὰ παρ' αὐτοῦ κατὰ θεσμὸν ἱερὸν ἐξαιτούμενα πάντως ἔσται τοῖς κατὰ θεϊαν ζωὴν τετελειωμένοις. Οὐ γὰρ ἂν ὁ ἱεράρχης, ὁ τῆς θεαρχικῆς δικαιώσεως ὑποφήτης, ἐζήτει ποτὲ τὰ μὴ τῷ Θεῷ προσφιλέστατα καὶ πρὸς αὐτοῦ δοθήσεσθαι
25 θειωδῶς ἐπηγγελμένα. Διὸ τοῖς ἀνιέροις οὐκ ἐπεύχεται ταῦτα κεκοιμημένοις, οὐ μόνον ὅτι τῆς ὑποφητικῆς ἐν τούτῳ παρατραπήσεται τάξεως καὶ τι τῶν ἱεραρχικῶν ἀθραδῶς τολμήσει, μὴ πρὸς τοῦ τελετάρχου κεκινημένος, ἀλλ' ὅτι καὶ τῆς ἐναγοῦς εὐχῆς ἀποτεύζεται, πρὸς τοῦ δικαίου λογίου καὶ αὐτὸς οὐκ ἀπει-

---

14. «Ἀκατάλληλη» ἔφρασι εἶναι ἐκείνη πού δὲν ταιριάζει στὴ θέσι τοῦ καθενὸς μέσα στὴν ἱεραρχία.

ξία και από ἀθλία ἀλαζονεία θεωρήση τὸν ἑαυτό του ἰκανὸ γιὰ τὴ θεαρχικὴ κοινωνία καὶ περιφρονήση τοὺς ὀσίους, καὶ μάλιστα ἂν ἀπευθύνῃ ἀνάξιες τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνίερες αἰτήσεις, κι' ἂν ἔχη ἄτονη καὶ ἀκατάλληλη γιὰ τὸν ἑαυτό του ἔφεσι τῶν θείων¹⁴, θ' ἀποτύχη ἐξ αἰτίας τῆς ἀσύνητης αἰτήσεως. Εἶναι ἐξ ἄλλου ἀναγκαῖο νὰ μνημονεύσωμε τὴν παράδοσι ποὺ μᾶς ἤλθε ἀπὸ τοὺς ἐνθέους ὀδηγητάς μας περὶ τῆς εὐχῆς ποῦ, ὅπως ἀναφέραμε, εὐχεται ὁ ἱεράρχης ἐπὶ τοῦ κεκοιμημένου.

Ὁ θεῖος ἱεράρχης, ὅπως λέγουν τὰ Λόγια, εἶναι ἐρμηνευτὴς τῶν θεαρχικῶν δικαιωμάτων, διότι εἶναι ἄγγελος τοῦ Κυρίου παντοκράτορος Θεοῦ¹⁵. Αὐτὸς λοιπὸν ἔχει μάθει ἀπὸ τὰ θεοπαράδοτα Λόγια, ὅτι στοὺς ὀσίως ζήσαντας ἢ ἔνδοξη καὶ θεία ζωὴ ἀνταποδίδεται ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη ζυγαριὰ κατὰ τὴν ἀξία τους, ἀφοῦ ἡ θεαρχικὴ φιλανθρωπία ἀπὸ ἀγαθότητα παραβλέπει τὶς κηλίδες ποὺ προκλήθηκαν σ' αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένεια, διότι, ὅπως λέγουν τὰ Λόγια, κανένας δὲν εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ρύπο¹⁶. Αὐτὰ λοιπὸν γνωρίζει ὁ ἱεράρχης ὅτι ἔχουν ἐπαγγελθῆ τὰ ἀληθινὰ Λόγια, ζητεῖ δὲ νὰ γίνουν αὐτὰ καὶ νὰ δοθοῦν στοὺς ὀσίως ζήσαντας οἱ ἱερεῖς ἀνταμοιβές· ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος μὲ ἀγαθοειδῆ θεομιμησία ζητεῖ δωρεές γι' ἄλλους σὰν δικές του χάρες καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο γνωρίζει ὅτι οἱ ἀδιάψευστες ἐπαγγελίες θὰ πραγματοποιηθοῦν καὶ διακηρύσσει στοὺς παρισταμένους ἀποκαλυπτικῶς ὅτι τὰ ζητούμενα ἀπὸ αὐτὸν κατὰ τὸν ἱερὸ νόμο θὰ δοθοῦν ὅπωςδῆποτε σ' ἐκείνους ποὺ τελιώνονται σύμφωνα μὲ τὴ θεία ζωὴ. Διότι ὁ ἱεράρχης, ὁ ἐρμηνευτὴς τῆς θεαρχικῆς δικαιώσεως, ποτὲ δὲν θὰ ἐζητοῦσε πράγματα ποὺ δὲν εἶναι προσφιλῆ στὸ Θεὸ καὶ ποὺ δὲν ἔχουν ἐπαγγελθῆ ἀπὸ αὐτὸν θειωδῶς ὅτι θὰ δοθοῦν. Γι' αὐτὸ στοὺς ἀνίερωσ κεκοιμημένους δὲν εὐχεται αὐτὰ τὰ πράγματα, ὄχι μόνο διότι ἀλλοιῶς θὰ παρεκτραπῆ ἀπὸ τὴν ὑποφητικὴ τάξι καὶ θὰ προβάλλῃ αὐθαδῶς ἓνα ἀπὸ τὰ ἱεραρχικὰ καθήκοντα, ἀφοῦ δὲν θὰ κινῆται ἀπὸ τὸν τελετάρχη, ἀλλὰ καὶ διότι θ' ἀποτύχη στὴν

15. Ζαχ. 2,8.

16. Βλ. Ἰώβ 14,2.

κότως ἀκούων· «αἰτεῖτε, καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖτε». Οὐκοῦν ὁ θεῖος ἱεράρχης ἐξαιτεῖ τὰ θειωδῶς ἐπηγγελμένα καὶ φίλα Θεῷ καὶ πάντως δωρηθησόμενα, καὶ τὸ τῆς οἰκείας ἀγαθοειδοῦς ἕξεως ἐπιδεικνὺς τῷ φιλαγάθῳ Θεῷ καὶ τοῖς πα-
5 ροῦσιν ἐκφαντορικῶς ἐμφαίνων τὰ τοῖς ὁσίοις ἐσόμενα δῶρα.

Οὕτω καὶ τὰς ἀφοριστικὰς ἔχουσιν οἱ ἱεράρχαι δυνάμεις, ὡς ἐκφαντορικοὶ τῶν θείων δικαιωμάτων, οὐχ ὡς ταῖς αὐτῶν ἀλόγοις ὀρμαῖς τῆς πανσόφου θεαρχίας, εὐφήμως εἰπεῖν, ὑπηρετικῶς ἐπομένης, ἀλλ' ὡς αὐτῶν ὑποφητικῶς ὑποκινουῦντι τῷ
10 τελεταρχικῷ Πνεύματι τοὺς κεκριμένους Θεῷ κατ' ἀξίαν ἀφοριζόντων. «Λάβετε» γάρ, φησί, «τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἂν τινων ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται· ἂν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται». Καὶ τῷ τὰς θείας ἀποκαλύψεις τοῦ παναγεστάτου Πατρὸς ἐλλαμπομένῳ τὰ Λόγια φησιν· «ὁ ἐὰν δῆσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δε-
15 δεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὁ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς»· ὡς ἐκείνου καὶ παντὸς τοῦ κατ' αὐτὸν ἱεράρχου, κατὰ τὰς ἐν αὐτῷ γενομένας τῶν πατρικῶν δικαιωμάτων ἀποκαλύψεις, ἐκφαντορικῶς καὶ διαπορθμευτικῶς τοὺς τε θεοφιλεῖς προσιεμένου καὶ τοὺς ἀθέους ἀποκληροῦντος.
20 Καὶ τὴν ἱεράν γὰρ ἐκείνην θεολογίαν, ὡς τὰ Λόγια φησιν, οὐκ αὐτοκινήτως, οὐδὲ σαρκὸς καὶ αἵματος ἀποκαλυψάντων, ἀλλ' ὑπὸ Θεοῦ νοητῶς αὐτὸν τὰ θεῖα μύησαντος ἀπεφθέγγετο. Τοὺς μὲν οὖν ἐνθέους ἱεράρχας οὕτω καὶ τοῖς ἀφορισμοῖς καὶ πάσαις ταῖς ἱεραρχικαῖς δυνάμεσι χρηστέον, ὅπως ἂν ἡ τελετάρχης αὐ-
25 τοὺς θεαρχία κινήσοι· τοὺς δὲ ἄλλους οὕτω τοῖς ἱεράρχαις, ἐν οἷς ἂν δρῶσιν ἱεραρχικῶς, προσεκτέον, ὡς ὑπὸ Θεοῦ κεκινημένους. «Ὁ ἀθετῶν γὰρ ὑμᾶς», φησὶν, «ἐμὲ ἀθετεῖ».

17. Ἰακ. 4,3.

18. Ἰω. 20,22.

19. Ματθ. 16,19. Ἐλλαμπόμενος εἶναι ἐδῶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος κατ' ἀρχήν.

εὐχή του τὴν ἀνόσια, ἀκούοντας κι' αὐτὸς εὐλόγως τὸ δίκαιο λόγοιο, «ζητεῖτε καὶ δὲν λαμβάνετε, διότι κακῶς ζητεῖτε»¹⁷. Ὁ θεῖος λοιπὸν ἱεράρχης ζητεῖ τὰ θειωδῶς ἐπηγγελμένα καὶ ἀγαπητὰ στὸ Θεό, πὺ ὅπως ὅποτε πρόκειται νὰ δωρηθοῦν. Ἔτσι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπιδεικνύει στὸν φιλάγαθο Θεὸ τὴν ἀγαθοειδῆ του ἔξι, ἀφ' ἑτέρου δὲ διακηρύσσει ἀποκαλυπτικῶς στοὺς παρισταμένους τὰ δῶρα πὺ θὰ δοθοῦν στοὺς ὀσίους.

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο οἱ ἱεράρχες ἔχουν καὶ τὶς ἀφοριστικὲς ἀρμοδιότητες, ὡς ἐκφραστὰι τῆς θείας δικαιοσύνης, ὄχι διότι, γιὰ νὰ ἐκφρασθῶ εὐλαβῶς, ἡ πάνσοφη θεαρχία ἀκολουθεῖ τὶς ἄλογες ὀρμές τους, ἀλλὰ διότι αὐτοὶ μὲ τὴν προφητικὴ ὑποκίνηση τοῦ τελεταρχικοῦ Πνεύματος ἀφορίζουν κατ' ἀξίαν τοὺς καταδικασμένους ἀπὸ τὸν Θεό. Διότι, λέγει, «λάβετε τὸ ἅγιο Πνεῦμα· ὅποιον ἀφήσετε τὶς ἀμαρτίες, θ' ἀφεθοῦν· ὅποιον τὶς κρατήσετε, θὰ κρατηθοῦν»¹⁸. Καὶ γιὰ τὸν ἐλλαμπόμενο τὶς θεῖες ἀποκαλύψεις τοῦ παναγίου Πατρὸς τὰ Λόγια λέγουν «ὄ,τι δέσης ἐπάνω στὴ γῆ, θὰ εἶναι δεμένο στοὺς οὐρανοὺς καὶ ὄ,τι λύσης ἐπάνω στὴ γῆ, θὰ εἶναι λυμένο στοὺς οὐρανοὺς»¹⁹. Διότι ἐκεῖνος μὲν, ὁ Πέτρος, ὅπως καὶ κάθε ἱεράρχης πὺ ἀκολουθεῖ τὸ παράδειγμά του, σύμφωνα με τὶς ἀποκαλύψεις τῆς πατρικῆς δικαιοσύνης πὺ τοῦ ἔγιναν ἀποδέχεται ἀποκαλυπτικῶς καὶ μεταβιβαστικῶς τοὺς θεοφιλεῖς καὶ ἀποκληρώνει τοὺς ἀθέους. Καί, ὅπως λέγουν τὰ Λόγια, διεκήρυξε τὴν ἱερὴ ἐκείνη θεολογία²⁰, ὄχι αὐτοβούλως οὔτε μὲ ἀποκάλυψη σαρκὸς καὶ αἵματος ἀλλὰ ἔπειτα ἀπὸ μῦση στα θεῖα ἀπὸ τὸν Θεό. Οἱ ἔνθεοι λοιπὸν ἱεράρχες πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦν καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ ὄλες τὶς ἱεραρχικὲς ὑπηρεσίες ἔτσι ἀκριβῶς, ὅπως τοὺς κινεῖ ἡ τελετάρχης θεαρχία· οἱ δὲ ἄλλοι πρέπει νὰ ὑπακούουν στοὺς ἱεράρχες, ὅταν ἐνεργοῦν ἱεραρχικῶς, ἔτσι ἀκριβῶς σὰν νὰ κινοῦνται ἀπὸ τὸν Θεό. Διότι, λέγει, «ἐκεῖνος πὺ ἀθετεῖ ἐσᾶς, ἀθετεῖ ἐμένα»²¹.

20. «Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος», Ματθ. 16,16.

21. Λουκᾶ 10,16.

8 Ἄλλ' ἐπανεέλθωμεν εἰς τὰ τῆς εἰρημένης εὐχῆς ἀκόλουθα. Τελέσας γὰρ αὐτὴν ὁ ἱεράρχης, αὐτὸς τε ἀσπάζεται τὸν κεκοιμημένον, καὶ ἐξῆς οἱ παρόντες ἅπαντες· ἡδὺς γὰρ ἐστὶ καὶ τίμιος ἅπασιν τοῖς θεοειδέσιν ὁ κατὰ θείαν ζωὴν τετελειωμένος. Μετὰ
5 δὲ τὸν ἀσπασμὸν ἐπιχέει τῷ κεκοιμημένῳ τὸ ἔλαιον ὁ ἱεράρχης. Μέμνησο δέ, ὅτι κατὰ τὴν ἱερὰν θεογενεσίαν πρὸ τοῦ θειοτάτου βαπτίσματος πρώτη μέθεξις ἱεροῦ συμβόλου δωρεῖται τῷ τελουμένῳ, μετὰ τὴν ὀλικὴν τῆς προτέρας ἐσθῆτος ἀπαμφίασιν, τὸ τῆς χρίσεως ἔλαιον· ἐν τέλει δὲ νῦν πάντων ἐπὶ τῷ κεκοι-
10 μημένῳ τὸ ἔλαιον ἐπιχέεται. Καὶ τότε μὲν ἢ τοῦ ἐλαίου χρίσις ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας ἐκάλει τὸν τελούμενον· νῦν δὲ τὸ ἐπιχεόμενον ἔλαιον ἐμφαίνει κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας ἀθλήσαντα καὶ τελειωθέντα τὸν κεκοιμημένον.

9 Ταῦτα τελέσας ὁ ἱεράρχης, ἀποτίθησιν ἐν οἴκῳ τιμίῳ τὸ
15 σῶμα μεθ' ἑτέρων ὁμοταγῶν ἱερῶν σωμάτων. Εἰ γὰρ ἐν ψυχῇ καὶ σώματι τὴν θεοφιλεῖ ζωὴν ὁ κεκοιμημένος ἐβίω, τίμιον ἔσται μετὰ τῆς ὁσίας ψυχῆς καὶ τὸ συναθλήσαν αὐτῇ σῶμα κατὰ τοὺς ἱεροὺς ἰδρωτάς. Ἐνθεν ἢ θεία δικαιοσύνη μετὰ τοῦ σφετέρου σώματος αὐτῇ δωρεῖται τὰς ἀμοιβαίας λήξεις, ὡς
20 ὁμοπορεύτῳ καὶ συμμετόχῳ τῆς ὁσίας ἢ τῆς ἐναντίας ζωῆς. Διὸ καὶ τῶν ἱερῶν ἢ θεία θεσμοθεσία τὰς θεαρχικὰς κοινωνίας ἀμφοῖν δωρεῖται· τῇ ψυχῇ μὲν ἐν καθαρᾷ θεωρίᾳ καὶ ἐν ἐπιστήμῃ τῶν τελουμένων· τῷ σώματι δὲ κατὰ τὸ θειότατον ὡς ἐν εἰκόνι μύρον καὶ τὰ τῆς θεαρχικῆς κοινωνίας ἱερώτατα σύμβολα, τὸν
25 ὄλον ἄνθρωπον ἀγιάζουσα καὶ τὴν ὀλικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν ἱερούργουσα καὶ τελειοτάτην αὐτοῦ τὴν ἀνάστασιν ἐσεσθαι διαγγέλλουσα ταῖς καθολικαῖς ἀγιστεῖαις.

---

22. Τίμιος οἶκος εἶναι ὁ ἠθικὰ πολύτιμος τάφος στὸν οἰκεῖο κατὰ τάξι χώρο.

8 Ἄλλὰ ὡς ἐπανεέλθωμε στὴ συνέχεια τῆς εὐχῆς ποῦ ἀναφέραμε. Μόλις τὴν τελειώσῃ ὁ ἱεράρχης ἀσπάζονται τὸν νεκρὸν κι' αὐτὸς καὶ ὅλοι οἱ παριστάμενοι· διότι αὐτὸς ποῦ ἐτελειώθηκε στὴ θεία ζωὴ εἶναι γλυκὺς καὶ ἀξιοτίμητος γιὰ ὅλους τοὺς θεοειδεῖς. Μετὰ τὸν ἀσπασμὸν ὁ ἱεράρχης χύνει τὸ ἔλαιο ἐπάνω στὸν κεκοιμημένο. Θυμήσου δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἱερὴ θεογενεσία, πρὶν ἀπὸ τὸ θεῖο βάπτισμα, ὡς πρώτη μέθεξις τοῦ ἱεροῦ συμβόλου δωρίζεται στὸν μνούμενο, μετὰ τὴν ὀλικὴ ἔκδυσι τοῦ προηγουμένου φορέματος, τὸ ἔλαιο τῆς χρίσεως· τώρα στὸ τέλος χύνεται ἔλαιο ἐπάνω στὸν κεκοιμημένο. Καὶ τότε μὲν ἡ χρῖσις τοῦ ἐλαίου ἐκαλοῦσε τὸν μνούμενο σὲ ἱεροὺς ἀγῶνες· τώρα δὲ τὸ ἐπιχεόμενον ἔλαιο φανερώνει ὅτι ὁ κεκοιμημένος ἄθλησε κι' ἐτελειώθηκε κατὰ τοὺς ἱεροὺς αὐτοὺς ἀγῶνες.

9 Ἀφοῦ συμπληρώσῃ αὐτὲς τὶς τελετὰς ὁ ἱεράρχης, ἀποθέτει τὸ σῶμα σὲ τίμιον οἶκον²² μαζί μὲ ἄλλα ὁμοταγῆ ἱερὰ σώματα. Διότι, ἂν ὁ κεκοιμημένος ἔζησε τὴ θεοφιλεῖ ζωὴ μὲ ψυχὴ καὶ σῶμα, τίμιον θὰ εἶναι μαζί μὲ τὴν ὁσία ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ποῦ συνάθλησε μὲ αὐτὴν κατὰ τοὺς ἱεροὺς ἰδρώτες. Γι' αὐτὸ ἡ θεία δικαιοσύνη τῆς προσφέρει τὶς ἀντίστοιχες ἀμοιβὰς μαζί μὲ τὸ σῶμα ὡς συνοδοιπόρο καὶ συμμετοχὸν τῆς ὁσίας ζωῆς ἢ ἀντιθέτως τῆς ἀσεβοῦς ζωῆς. Ἔτσι ἡ θεία θεσμοθεσία τῶν ἱερῶν πραγμάτων προσφέρει καὶ στὰ δύο τὴν θεαρχικὴ κοινωνία· στὴν ψυχὴ μὲν μὲ τὴν καθαρὴ θεωρία καὶ μὲ τὴν ἐπίγνωσι τῶν τελουμένων, στὸ σῶμα δὲ μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ μύρου καὶ μὲ τὰ ἱερὰ σύμβολα τῆς θεαρχικῆς κοινωνίας²³. Ἀγιάζει λοιπὸν ὀλόκληρο τὸν ἄνθρωπο, ἱεουργεῖ τὴν ὀλικὴ σωτηρία τοῦ κι' ἐξαγγέλλει μὲ τὶς γενικὲς ἱεροτελεστιὰς ὅτι θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ τελεία ἀνάστασις του.

---

23. Ὁ κατὰ τὴν ταφὴν ραντισμὸς τοῦ σώματος μὲ μῦρον (ἔλαιον), οἶνον καὶ χοῦν.

< ΔΙΑΣΑΦΗΣΕΙΣ >

10 Τὰς δὲ τελεστικὰς ἐπικλήσεις οὐ θεμιτὸν ἐν γραφαῖς ἀφερ-
 μηνεύειν, οὐδὲ τὸ μυστικὸν αὐτῶν ἢ τὰς ἐπ' αὐταῖς ἐνεργουμέ-
 νας ἐκ Θεοῦ δυνάμεις ἐκ τοῦ κρυφίου πρὸς τὸ κοινὸν ἐξάγειν·
 ἀλλ' ὡς ἢ καθ' ἡμᾶς ἱερὰ παράδοσις ἔχει, ταῖς ἀνεκπομπεύτοις
 5 μνήσεσιν αὐτὰς ἐκμαθῶν καὶ πρὸς θειοτέραν ἔξιν καὶ ἀναγωγὴν
 ἔρωτι θείῳ καὶ ἐνεργείαις ἱεραῖς ἀποτελεσθεὶς ὑπὸ τῆς τελεταρ-
 χικῆς ἐλλάμπσεως ἀναχθήσῃ πρὸς τὴν ὑπερτάτην αὐτῶν ἐπιστή-
 μην.

11 Τὸ δὲ καὶ παῖδας, οὐπω τὰ θεῖα συνιέναι δυναμένους, τῆς
 10 ἱερᾶς μετόχους γίγνεσθαι θεογενεσίας, καὶ τῶν ἱερωτάτων τῆς
 θεαρχικῆς κοινωνίας συμβόλων, δοκεῖ μὲν, ὡς φῆς, τοῖς ἀνιέ-
 ροις εὐλόγου γέλωτος ἄξιον, εἰ τοὺς ἀκοῦσαι μὴ δυναμένους ἐκ-
 διδάσκουσιν οἱ ἱεράρχαι τὰ θεῖα καὶ τοῖς μὴ νοοῦσιν εἰκῆ παρα-
 διδῶσι τὰς ἱερὰς παραδόσεις· καὶ τὸ ἔτι γελοιότερον, ὡς ὑπὲρ
 15 αὐτῶν ἕτεροι τὰς ἀποταγὰς φασὶ καὶ τὰς ἱερὰς ὁμολογίας.

Δεῖ δὲ τὴν σὴν ἱεραρχικὴν σύνεσιν μὴ χαλεπαίνειν ἐπὶ τοῖς
 πεπλανημένοις, ἀλλ' εὐλαβῶς τε ἅμα καὶ τῆς αὐτῶν φωταγω-
 γίας χάριν ἀγαπητικῶς ἀπολογεῖσθαι πρὸς τὰς ὑπ' αὐτῶν προ-
 φερομένας ἐνστάσεις προτιθέντα, καὶ τοῦτο κατὰ θεσμὸν ἱερόν,
 20 ὡς οὐκ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γνώσει πάντα τὰ θεῖα περιγράφεται,
 πολλὰ δὲ τῶν ὑφ' ἡμῶν ἀγνοουμένων αἰτίας ἔχει θεοπρεπεῖς,
 ἡμῖν μὲν ἠγνοημένας, ἐπιστητὰς δὲ ταῖς ἡμῶν κρείττοσι τάξεσι,
 πολλὰ δὲ καὶ τὰς ὑπερτάτας οὐσίας λέληθε καὶ πρὸς μόνης
 ἀκριβῶς ἔγνωσται τῆς πανσόφου καὶ σοφοποιοῦ θεαρχίας.
 25 Πλήν γε, ὅτι καὶ περὶ τούτου ταῦτά φαμεν, ἄπερ οἱ θεοειδεῖς

< ΔΙΑΣΑΦΗΣΕΙΣ >

10 Τίς ἐπικλήσεις τῆς χειροτονίας δὲν εἶναι θεμιτὸ νὰ τίς ἐξηγοῦμε ἐγγράφως καὶ νὰ κοινοποιοῦμε στὰ πλήθη τὴ μυστικὴ σημασία τους ἢ τίς κρυφές δυνάμεις ποὺ ἐνεργοῦνται σ' αὐτές ἀπὸ τὸν Θεό· ἀλλά, ὅπως διδάσκει ἡ ἱερὴ μας παράδοσις, θὰ ἀνυψωθῆς ἀπὸ τὴν τελεταρχικὴ ἔλλαμψι πρὸς τὴν ὑπέρτατη ἐπίγνωσί τους, ἀφοῦ τίς μάθης μὲ ἀκοινοποίητες μῆσεις καὶ τελειωθῆς σὲ μιὰ θειότερη ἔξι καὶ ἀγωγή μὲ τὸν θεῖο ἔρωτα καὶ τίς ἱερές ἐνέργειες.

11 Τὸ ὅτι δὲ γίνονται μέτοχοι τῆς ἱερῆς θεογενεσίας καὶ τῶν ἱερῶν συμβόλων τῆς θεαρχικῆς κοινωνίας καὶ τὰ παιδιά, ποὺ δὲν μποροῦν ἀκόμη νὰ καταλάβουν τὰ θεῖα μυστήρια²⁴, ὅπως λέγεις, φαίνεται στοὺς ἀσεβεῖς ἄξιο εὐλόγου γέλωτος, ἐφ' ὅσον ἔτσι οἱ ἱεράρχες διδάσκουν τὰ θεῖα μυστήρια σ' ἐκείνους ποὺ δὲν μποροῦν ν' ἀκούσουν καὶ παραδίδουν τίς ἱερές παραδόσεις μάταια σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν καταλαβαίνουν. Καὶ τὸ ἀκόμη γελειότερο εἶναι ὅτι ἄλλα πρόσωπα ἐκφέρουν γιὰ χάρι αὐτῶν τίς ἀποταγές καὶ τίς ἱερές ὁμολογίες.

Ἡ ἱεραρχικὴ σου σύνεσις ὅμως δὲν πρέπει νὰ δυσανασχετῆ γιὰ τοὺς πλανωμένους, ἀλλὰ νὰ ἀπολογῆται μὲ εὐλάβεια καὶ συγχρόνως μὲ ἀγάπη χάριν τῆς διαφωτίσεώς τους ἀπαντώντας στὶς ἐκφερόμενες ἀπὸ αὐτοὺς ἐνστάσεις, καὶ μάλιστα σύμφωνα μὲ τὸν ἱερὸ νόμο, ὅτι ἡ γνῶσις μας δὲν καλύπτει τὸ σύνολο τῶν θείων μυστηρίων· ὅτι πολλὰ ἄγνωστα πράγματα ἔχουν θεοπρεπεῖς αἰτίες, ποὺ εἶναι ἄγνωστες σ' ἐμᾶς, ἀλλὰ γνωστές στὶς ἀνώτερες ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τάξεις· ἐπίσης δὲ πολλὰ ξεφεύγουν ἀκόμη καὶ τίς ὑπέρτατες οὐσίες καὶ γνωρίζονται ἀκριβῶς μόνο ἀπὸ τὴν πάνσοφη καὶ σοφοποιὸ θεαρχία. Ἄλλ' ὅμως ἐμεῖς

---

24. Εἶναι τὸ πρόβλημα τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ καὶ τῆς νηπιοκοινωνίας.

ἡμῶν ἱεροτελεσταί, πρὸς τῆς ἀρχαίας μνηθέντες παραδόσεως, εἰς ἡμᾶς προήγαγον.

Φασὶ γάρ, ὅπερ ἐστὶ καὶ ἀληθές, ὅτι, κατὰ θεσμόν ἱερὸν ἀναγόμενα τὰ βρέφη, πρὸς ἕξιν ἱερὰν ἤξουσι, πάσης ἀποτελού-
 5 μενα πλάνης καὶ ἀνιέρου ζωῆς ἀπείρατα. Τοῦτο τοῖς θείοις ἡμῶν καθηγεμόσιν εἰς νοῦν ἐληλυθός, ἔδοξεν εἰσδέχεσθαι τὰ βρέφη κατὰ τόνδε τὸν ἱερὸν τρόπον, ὥστε τοὺς φυσικοὺς τοῦ
 προσαγομένου παιδὸς γονέας παραδιδόναι τὸν παῖδά τιμι τῶν
 μεμνημένων ἀγαθῶ τὰ θεῖα παιδαγωγῶ καὶ τὸ λοιπὸν ὑπ' αὐτῶ
 10 τὸν παῖδα τελεῖν, ὡς ὑπὸ θείῳ πατρὶ καὶ σωτηρίας ἱερᾶς ἀνα-
 δόχῳ. Τοῦτον οὖν ὁ ἱεράρχης ὁμολογοῦντα κατὰ τὴν ἱερὰν ἀνά-
 γειν τὸν παῖδα ζωὴν, ἀπαιτεῖ τὰς ἀποταγὰς ὁμολογῆσαι καὶ τὰς
 ἱερὰς ὁμολογίας, οὐχ, ὡς ἂν ἐκεῖνοι γελῶντες φαῖεν, ἄλλον ἀντ'
 ἄλλου τὰ θεῖα μυῶν· οὐδὲ γὰρ τοῦτό φησιν, ὡς ὑπὲρ τοῦ παιδὸς
 15 ἐγὼ τὰς ἀποταγὰς ἢ τὰς ἱερὰς ὁμολογίας ποιοῦμαι, ἀλλ' ὅτι ὁ
 παῖς ἀποτάσσεται καὶ συντάσσεται· τοῦτ' ἐστίν, ὁμολογῶ τὸν
 παῖδα πείσειν, εἰς νοῦν ἱερὸν ἰόντα ταῖς ἐμαῖς ἐνθέοις ἀναγω-
 γαῖς, ἀποτάξασθαι μὲν ὀλικῶς τοῖς ἐναντίοις, ὁμολογῆσαι δὲ καὶ
 ἐνεργῆσαι τὰς θείας ὁμολογίας.

20 Οὐδὲν οὖν, ὡς οἶμαι, τὸ ἄτοπον, εἰ κατὰ θείαν ὁ παῖς ἀνα-
 γωγὴν ἀνάγεται, καθηγεμόνα καὶ ἀνάδοχον ἱερὸν ἔχων, ἕξιν
 αὐτῶ τῶν θείων ἐμποιοῦντα καὶ φυλάττοντα τῶν ἐναντίων
 ἀπείρατον. Μεταδίδωσι δὲ τῷ παιδί τῶν ἱερῶν συμβόλων ὁ ἱε-
 ράρχης, ὅπως ἐν αὐτοῖς ἀνατραφεῖ καὶ μηδὲ σχοίῃ ζωὴν ἐτέ-
 25 ραν, εἰ μὴ τὴν τὰ θεῖα θεωροῦσαν ἀεὶ καὶ κοινωνὸν αὐτῶν ἐν
 προκοπαῖς ἱεραῖς γιγνομένην, ἕξιν τε ἱερὰν ἐν τούτοις ἴσχουσαν,
 ἀναγομένην τε ἱεροπρεπῶς ὑπὸ τοῦ θεοειδοῦς ἀναδόχου.

θά εἰποῦμε καὶ γι' αὐτὰ ὅσα μᾶς μετέδωσαν οἱ θεοειδεῖς ἱεροτελεσταί μας πού τὰ ἐμυήθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχαία παράδοσι.

Λέγουν λοιπὸν κάτι πού εἶναι ἀληθινό, ὅτι τὰ βρέφη, ἂν διαπαιδαγωγηθοῦν κατὰ τὸν ἱερὸ νόμο, θὰ φθάσουν στὴν ἱερὴ ἔξι, καθιστάμενα ἐλεύθερα ἀπὸ κάθε πλάνη καὶ ἀνίερη διαγωγή. Ἄφου οἱ θεῖοι ὀδηγηταί μας κατενόησαν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἔκριναν σωστὸ νὰ δέχωνται τὰ βρέφη κατὰ τὸν ἱερὸ τοῦτον τρόπο, ὥστε οἱ φυσικοὶ γονεῖς τοῦ προσαγομένου παιδιοῦ νὰ τὸ παραδίδουν σὲ κάποιον ἀγαθὸ παιδαγωγὸ πού εἶναι μνημένος στὰ θεῖα καὶ στὸ ἐξῆς τὸ παιδί νὰ εἶναι ὑπὸ τὴν καθοδήγησι αὐτοῦ τοῦ πνευματικοῦ πατέρα καὶ ἀναδόχου τῆς σωτηρίας του. Ἄπὸ αὐτὸν λοιπὸν ἀπαιτεῖ ὁ ἱεράρχης νὰ ἐκφέρῃ τις ἀποταγές καὶ τις ἱερές ὁμολογίες, ὑποσχόμενος ὅτι θὰ διαπαιδαγωγήσῃ τὸ παιδί κατὰ τὰ παραγγέλματα τῆς ἱερῆς ζωῆς. Ὁ ἱεράρχης δὲν μνεῖ ἄλλον ἀντ' ἄλλου στὰ θεῖα μυστήρια, ὅπως θὰ ἔλεγαν ἐκεῖνοι περιπαικτικά· ἄλλωστε ὁ ἀνάδοχος δὲν λέγει τοῦτο, ὅτι ἀντὶ γιὰ τὸ παιδί κάνω ἐγὼ τις ἀποταγές ἢ τις ἱερές ὁμολογίες, ἀλλὰ λέγει ὅτι τὸ παιδί ἀποτάσσεται καὶ συντάσσεται· λέγει δηλαδή, «ὁμολογῶ ὅτι θὰ πείσω τὸ παιδί, ὅταν μὲ τις ἐνθεες συμβουλές μου φθάσῃ σὲ ἱερὸ νοῦ ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ ἀπαρνηθῆ τελείως τὰ ἐνάντια, ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ ὁμολογήσῃ καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τις θεῖες ὁμολογίες».

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν τίποτε τὸ ἄτοπο, ὅπως νομίζω, στὸ ἂν τὸ παιδί ἀνατρέφεται σύμφωνα μὲ τὴ θεῖα ἀγωγή, ἔχοντας ἱερὸ ὀδηγητὴ καὶ ἀνάδοχο πού τοῦ δημιουργεῖ τὴν ἔξι τῶν θείων πραγμάτων καὶ τὸ φύλάσσει ἐλεύθερο ἀπὸ τὰ ἐνάντια. Μεταδίδει δὲ ὁ ἱεράρχης στὸ παιδί σύμβολα μὲ τὸ σκοπὸ ν' ἀνατραφῆ σ' αὐτὰ καὶ νὰ μὴν ἔχη ἄλλη ζωὴ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτήν, ἢ ὅποια θεωρεῖ τὰ θεῖα μυστήρια, γίνεται κοινωνὸς τῶν θείων μὲ τις ἱερές προκοπές, ἀποκτᾷ σ' αὐτὰ ἱερὴ ἔξι καὶ καθοδηγεῖται ἱεροπρεπῶς ἀπὸ τὸν θεοειδῆ ἀνάδοχο.

⟨ ΕΠΙΛΟΓΟΣ ⟩

Ταῦτα, ὦ παῖ, καὶ οὕτω καλὰ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας
 ὧπταί μοι τὰ ἐνοειδῆ θεάματα, πρὸς ἄλλων δὲ ἴσως ὀπτικωτέ-
 ρων νόων οὐ ταῦτα μόνον ἐθεωρήθη, φανότερα δὲ πολλῶ καὶ
 θεοειδέστερα. Καὶ σοὶ δέ, ὡς οἶμαι, πάντως ἐλλάμπει τηλαυγέ-
 5 στερα κάλλη καὶ θειότερα, τοῖς εἰρημένοις ἐπαναβαθμοῖς
 χρωμένῳ πρὸς ὑπερτέραν ἀκτῖνα. Μετάδος οὖν, ὦ φίλε, καὶ αὐ-
 τὸς ἐμοὶ τελειότερας ἐλλάμπεως καὶ δεῖξον ἐμοῖς ὀφθαλμοῖς
 ἅπερ ἂν ἰδεῖν δυνηθείης εὐπρεπέστερα κάλλη καὶ ἐνοειδέστερα·
 θαρρῶ γάρ, ὅτι τοῖς εἰρημένοις ἐγὼ τοὺς ἐναποκειμένους ἐν σοὶ
 10 τοῦ θείου πυρὸς ἀνασκαλεύσω σπινθῆρας.

< ΕΠΙΛΟΓΟΣ >

Τόσο πολλά, υιέ μου, και τόσο καλά εἶναι τὰ ἐνοειδῆ θεάματα τῆς ἱεραρχίας μας, τὰ ὁποῖα ἐγὼ ἐθεώρησα. Ἴσως ὅμως ἄλλοι ὀπτικώτεροι νόες, ὄχι μόνο αὐτὰ ἐθεώρησαν, ἀλλὰ και ἄλλα πολὺ λαμπρότερα και θεοειδέστερα. Νομίζω δὲ ὅτι και σένα θὰ σὲ ἐλλάμψουν ὀπωσδήποτε διαυγέστερα και θειότερα κάλλη, ἂν χρησιμοποίησης τις ἀναγωγικὲς μεθόδους ποὺ σ' ἐδίδαξα γιὰ νὰ φθάσης στὴν ἀνώτερη ἀκτῖνα. Μετάδωσε λοιπὸν, ὦ φίλε, και σὺ σ' ἐμένα τελειότερη ἔλλαμψι και δεῖξε στὰ μάτια μου ὅσα κάλλη μπορέσης νὰ ἰδῆς εὐπρεπέστερα και θεοειδέστερα. Διότι ἐλπίζω ὅτι μὲ ὅσα εἶπα ἐγὼ θὰ ἀνασκαλεύσω και τοὺς ὑπολοίπους σπινθῆρες τοῦ θείου πυρὸς ποὺ εὐρίσκονται μέσα σου.

ΠΕΡΙ
ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΕΡΙ
ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Τίς ὁ θεῖος γνόφος

1 Τριάς ὑπερούσιε καὶ ὑπέρθεε καὶ ὑπεράγαθε τῆς Χριστιανῶν ἔφορε θεοσοφίας, ἴθυνον ἡμᾶς ἐπὶ τὴν τῶν μυστικῶν Λογίων ὑπεράγνωστον καὶ ὑπερφαῖ καὶ ἀκροτάτην κορυφήν, ἔνθα τὰ ἀπλᾶ καὶ ἀπόλυτα καὶ ἄτρεπτα τῆς θεολογίας μυστήρια κατὰ
5 τὸν ὑπέρφωτον ἐγκεκάλυπται τῆς κρυφιομύστου σιγῆς γνόφον, ἐν τῷ σκοτεινοτάτῳ τὸ ὑπερφανεστάτον ὑπερλάμποντα καὶ ἐν τῷ πάμπαν ἀναφεῖ καὶ ἀοράτῳ τῶν ὑπερκάλων ἀγλαϊῶν ὑπερπληροῦντα τὸς ἀνομμάτους νόας.

Ἐμοὶ μὲν οὖν ταῦτα ηὔχθω. Σὺ δέ, ὦ φίλε Τιμόθεε, τῇ
10 περὶ τὰ μυστικὰ θεάματα συντόνῳ διατριβῇ καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀπόλειπε καὶ τὰς νοεράς ἐνεργείας, καὶ πάντα αἰσθητὰ καὶ νοητά, καὶ πάντα οὐκ ὄντα καὶ ὄντα, καὶ πρὸς τὴν ἔνωσιν, ὡς ἐφικτόν, ἀγνώστως ἀνατάθητι τοῦ ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν καὶ γινῶσιν· τῇ γὰρ ἑαυτοῦ καὶ πάντων ἀσχέτῳ καὶ ἀπολύτῳ καθαρῶς ἐκ-

ΠΕΡΙ
ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΙΜΟΘΕΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ποιός είναι ὁ θεῖος γνόφος

Τριάς ὑπερούσια καὶ ὑπέρθεη καὶ ὑπεράγαθη, ποῦ ἐφορεύεις ἐπὶ τῆς θεοσοφίας τῶν Χριστιανῶν, ὁδήγησέ μας στὴν ὑπεράγνωστη καὶ ὑπερφώτεινη καὶ ἀκρότατη κορυφή τῶν μυστικῶν Λογίων· ὁδήγησέ μας ἐκεῖ ὅπου εἶναι σκεπασμένα τὰ ἀπλᾶ καὶ ἀπόλυτα καὶ ἀμετάβλητα μυστήρια τῆς θεολογίας, στὸν ὑπέρφωτο γνόφο τῆς κρυφιόμυστης σιγῆς ποῦ μὲ τὸ βαθύ του σκοτάδι ὑπερλάμπει ὑπερφανέστατα καί, μένοντας ἀνέγγικτος κι' ἀόρατος, γεμίζει μὲ ὑπέρκαλη λάμψι τοὺς τυφλωμένους νόες.

Αὐτὴ τὴν προσευχὴ εἶχα νὰ ἀναπέμψω ἐγώ. Ἐσὺ δέ, ἀγαπητὲ Τιμόθεε, ἀσχολήσου ἔντονα μὲ τὰ μυστικὰ θεάματα· ἄφησε τὶς αἰσθήσεις καὶ τὶς νοερὲς ἐνέργειες, ὅλα τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητὰ, ὅλα τὰ μὴ ὄντα καὶ τὰ ὄντα, καὶ ὅσο εἶναι ἐφικτὸ ἀνυψώσου γιὰ νὰ ἐνωθῆς κατὰ τρόπο ἀκατάληπτο μὲ αὐτὸν ποῦ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ κάθε οὐσία καὶ κάθε γνῶσι. Διότι, ὅταν ἔλθῃς σὲ ἔκστασι, ποῦ θὰ σὲ ἐλευθερώσῃ τελείως ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα, ὅταν ἀφαιρέσῃς τὰ πάντα καὶ ἀπαλλαγῆς

στάσει πρὸς τὴν ὑπερούσιον τοῦ θείου σκότους ἀκτῖνα, πάντα ἀφελῶν καὶ ἐκ πάντων ἀπολυθείς, ἀναχθήσῃ.

2 Τούτων δὲ ὄρα, ὅπως μηδεὶς τῶν ἀμυήτων ἐπακούσῃ·
τούτους δὲ φημι τοὺς ἐν τοῖς οὖσιν ἐνισχημένους καὶ οὐδὲν ὑπὲρ
5 τὰ ὄντα ὑπερουσίως εἶναι φανταζομένους, ἀλλ' οἰομένους εἰδέ-
ναι τῇ καθ' αὐτοὺς γνώσει τὸν θέμενον σκότος ἀποκρυφὴν αὐ-
τοῦ. Εἰ δὲ ὑπὲρ τούτους εἰσὶν αἱ θεῖαι μυσταγωγίαι, τί ἂν τις
φαίῃ περὶ τῶν μᾶλλον ἀμύστων, ὅσοι τὴν πάντων ὑπερκειμένην
αἰτίαν καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς οὖσιν ἐσχάτων χαρακτηρίζουσιν καὶ
10 οὐδὲν αὐτὴν ὑπερέχειν φασὶ τῶν πλαττομένων αὐτοῖς ἀθέων καὶ
πολυειδῶν μορφωμάτων, δέον ἐπ' αὐτῇ καὶ πάσας τὰς τῶν ὄν-
των τιθέσθαι καὶ καταφάσκειν θέσεις, ὡς πάντων αἰτία, καὶ πά-
σας αὐτὰς κυριώτερον ἀποφάσκειν, ὡς ὑπὲρ πάντα ὑπερούση,
καὶ μὴ οἶεσθαι τὰς ἀποφάσεις ἀντικειμένας εἶναι ταῖς καταφά-
15 σεσιν, ἀλλὰ πολὺ πρότερον αὐτὴν ὑπὲρ τὰς στερήσεις εἶναι τὴν
ὑπὲρ πᾶσαν καὶ ἀφαιρέσιν καὶ θέσιν;

3 Οὕτω γοῦν ὁ θεῖος Βαρθολομαῖός φησι, καὶ πολλὴν τὴν
θεολογίαν εἶναι καὶ ἐλαχίστην, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον πλατὺ καὶ
μέγα, καὶ αὐθις συντετμημένον· ἐμοὶ δοκεῖ ἐκεῖνο ὑπερφυῶς ἐν-
20 νοήσας, ὅτι καὶ πολύλογός ἐστιν ἡ ἀγαθὴ πάντων αἰτία, καὶ
βραχύλεκτος ἅμα καὶ ἄλογος, ὡς οὔτε λόγον οὔτε νόησιν ἔχου-
σα, διὰ τὸ πάντων αὐτὴν ὑπερουσίως ὑπερκειμένην εἶναι καὶ
μόνοις ἀπερικαλύπτως καὶ ἀληθῶς ἐκφαινομένην τοῖς καὶ τὰ
ἐναγῆ πάντα καὶ τὰ καθαρὰ διαβαίνοσι καὶ πᾶσαν πασῶν
25 ἀγίων ἀκροτήτων ἀνάβασιν ὑπερβαίνουσι καὶ πάντα θεῖα φῶτα
καὶ ἦχους καὶ λόγους οὐρανίους ἀπολιμπάνουσι καὶ εἰς τὸν γνό-

1. Ψαλμ. 17, 12.

2. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο «ἀμυήτους» ὀνομάζει τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὰ ὕλικά, ἔστω κι' ἂν εἶναι Χριστιανοί, ἀμύστους τοὺς εἰδωλολάτρες.

ἀπὸ τὰ πάντα, θὰ ἀναχθῆς στὴν ὑπερούσια ἀκτῖνα τοῦ θεοῦ σκότους.

2 Πρόσεχε ὁμως νὰ μὴ ἀκούσῃ κανένας ἀμύητος αὐτὰ τὰ μυστικά. Κι' ἐννοῶ μὲ τὸν ὄρο 'ἀμύητοι' ἐκείνους ποὺ εἶναι ἐμπεπλεγμένοι στὰ αἰσθητὰ ὄντα καὶ δὲν φαντάζονται ὅτι ὑπάρχει κάτι ὑπερούσιο ἐπάνω ἀπὸ τὰ ὄντα, ἀλλὰ νομίζουν ὅτι μὲ τὴ γνωστικὴ τους ἱκανότητα μποροῦν νὰ γνωρίσουν αὐτὸν ποὺ ἔχει ὀρίσει τὸ σκότος κρυψῶνα του¹. Ἄν τώρα οἱ θεῖες μυσταγωγίες εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις τῶν ἀμύητων, τί θὰ ἔλεγε κανεὶς γιὰ τοὺς περισσότερο ἀμύστους², οἱ ὁποῖοι τὴν ὑπερκειμένη αἰτία τῶν ὄλων χαρακτηρίζουν μὲ βάσι τὰ χαμηλότερα ὄντα, κι' ἰσχυρίζονται ὅτι δὲν ὑπερέχει καθόλου ἀπὸ τὰ ἀθεϊστικά καὶ πολύμορφα εἰδῶλα ποὺ αὐτοὶ κατασκευάζουν; Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι πρέπει ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ν' ἀποδίδωμε σ' αὐτὴν καταφατικὰ ὅλες τὶς θέσεις τῶν ὄντων, σὰν αἰτία τῶν ὄλων, κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο σωστότερα νὰ τὶς ἀποφάσκωμε ὅλες, μὲ τὴν πεποίθησι ὅτι ὑπερβαίνει τὰ πάντα, καὶ νὰ μὴ νομίζωμε ὅτι οἱ ἀποφάσεις ἀντίκεινται στὶς καταφάσεις, ἀλλὰ νὰ νομίζωμε ὅτι αὐτὴ πολὺ πρωτύτερα ὑπερβαίνει τὶς στερήσεις, διότι εὐρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ κάθε ἀφαίρεσι καὶ θέσι³.

3 Μὲ αὐτὴν τὴν ἔννοια λοιπὸν λέγει ὁ θεῖος Βαρθολομαῖος ὅτι ἡ θεολογία εἶναι καὶ πολλὴ καὶ ἐλαχίστη, καὶ ὅτι τὸ εὐαγγέλιο εἶναι ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος πλατὺ καὶ μεγάλο καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο συντετριμμένο. Ἐμένα μοῦ φαίνεται ὅτι μὲ αὐτὰ τὰ λόγια ἐννοοῦσε ὑπερφυῶς τοῦτο· ὅτι ἡ ἀγαθὴ αἰτία τῶν πάντων εἶναι πολύλογη καὶ συγχρόνως βραχύλογη καὶ ἄφωνη, ἀφοῦ δὲν ἔχει οὔτε λόγο οὔτε νόησι, διότι ὑπέρκειται τῶν ὄλων ὑπερουσίως καὶ ἀποκαλύπτεται φανερά κι' ἀληθινὰ μόνο σ' ἐκείνους ποὺ ξεπερνοῦν ὅλα τὰ ἀνόσια καὶ τὰ καθαρὰ πράγματα, ποὺ ὑπερβαίνουν κάθε ὕψωμα ὄλων τῶν ἁγίων κορυφῶν, ποὺ ἐγκαταλείπουν πίσω τοὺς ὅλα τὰ θεῖα φῶτα, ὅλους τοὺς οὐρανίους ἤχους

3. Στὴ σκέψι τοῦ Διονυσίου κινουῦνται πάντοτε τὰ δύο ζεύγη: ἀποφάσεις ἀφαιρέσεις ἀρνήσεις, καταφάσεις θέσεις ἀποδοχές. Εἶναι ἀντίθετα καὶ συγχρόνως σύμφωνα στὸ θεῖο.

φρον εἰσδουμένοις, οὐ ὄντως ἐστίν, ὡς τὰ Λόγια φησιν, ὁ πάντων ἐπέκεινα.

Καὶ γὰρ οὐχ ἀπλῶς ὁ θεῖος Μωϋσῆς ἀποκαθαρθῆναι πρῶτον αὐτὸς κελεύεται καὶ αὖθις τῶν μὴ τοιούτων ἀφορισθῆ-
5 ναι· καὶ μετὰ πᾶσαν ἀποκάθαρσιν ἀκούει τῶν πολυφώνων σαλπύγων καὶ ὄρα φῶτα πολλά, καθαρὰς ἀπαστράπτοντα καὶ πολυχύτους ἀκτῖνας· εἶτα τῶν πολλῶν ἀφώρισται καὶ μετὰ τῶν ἐκκρίτων ἱερέων ἐπὶ τὴν ἀκρότητα τῶν θεῶν ἀναβάσεων φθάνει. Κάν τούτοις αὐτῷ μὲν οὐ συγγίνεται τῷ Θεῷ, θεωρεῖ δὲ
10 οὐκ αὐτὸν (ἀθέατος γάρ), ἀλλὰ τὸν τόπον οὗ ἐστι.

Τοῦτο δὲ οἶμαι σημαίνειν τὸ τὰ θεϊότατα καὶ ἀκρότατα τῶν ὀρωμένων καὶ νοουμένων ὑποθετικούς τινες εἶναι λόγους τῶν ὑποβεβλημένων τῷ πάντα ὑπερέχοντι, δι' ὧν ἢ ὑπὲρ πᾶσαν ἐπίνοιαν αὐτοῦ παρουσία δείκνυνται, ταῖς νοηταῖς ἀκρότησι
15 τῶν ἀγιωτάτων αὐτοῦ τόπων ἐπιβατεύουσα. Καὶ τότε καὶ αὐτῶν ἀπολύεται τῶν ὀρωμένων καὶ τῶν ὀρώντων, καὶ εἰς τὸν γνόφον τῆς ἀγνωσίας εἰσδύνει τὸ ὄντως μυστικόν, καθ' ὃν ἀπομύει πάσας τὰς γνωστικὰς ἀντιλήψεις καὶ ἐν τῷ πάμπαν ἀναφεῖ καὶ ἀοράτῳ γίγνεται, πᾶς ὧν τοῦ πάντων ἐπέκεινα, καὶ οὐδενὸς
20 οὔτε ἑαυτοῦ οὔτε ἑτέρου, τῷ παντελῶς δὲ ἀγνώστῳ τῇ πάσης γνώσεως ἀνενεργησίᾳ κατὰ τὸ κρεῖττον ἐνούμενος καὶ τῷ μηδὲν γινώσκειν ὑπὲρ νοῦν γινώσκων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Πῶς δεῖ καὶ ἐνούσθαι καὶ ὕμνους ἀνατιθέναι
τῷ πάντων αἰτίῳ καὶ ὑπὲρ πάντα

Κατὰ τοῦτον ἡμεῖς γενέσθαι τὸν ὑπέρφωτον εὐχόμεθα

καὶ λόγους, γιὰ νὰ εἰσδύσουν στὸν γνόφο, ὅπου πραγματικὰ εὐρίσκεται ὁ ἐπέκεινα τῶν πάντων, ὅπως λέγουν τὰ Λόγια.

Πραγματικὰ ὁ θεῖος Μωϋσῆς⁴ δὲν παίρνει ἀπλῶς τὴν ἐντολὴ νὰ καθαρθῆ πρῶτα ὁ ἴδιος κι' ἔπειτα νὰ χωρισθῆ ἀπὸ τοὺς ἀκαθάρτους· ἀλλὰ ἔπειτα ἀπὸ τὴν τελεία κάθαρσι ἀκούει τὶς πολύφωνες σάλπιγγες, βλέπει πολλὰ φῶτα ποὺ στέλλουν ἀστραπτερὲς καὶ πολύχυτες ἀκτῖνες. Ὑστερα χωρίζεται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ μαζί μὲ τοὺς ἐγκρίτους ἱερεῖς φθάνει στὴν κορυφὴ τῶν θείων ἀναβάσεων. Κι' ἐν τούτοις ἐκεῖ δὲν συναντᾶται μὲ τὸν ἴδιο τὸ Θεὸ καὶ δὲν βλέπει αὐτὸν (διότι αὐτὸς εἶναι ἀθέατος), ἀλλὰ τὸν τόπο ὅπου εὐρίσκεται αὐτός.

Τοῦτο νομίζω ὅτι σημαίνει ὅτι τὰ θεῖα καὶ κορυφαῖα ἀπὸ τὰ ὄραματα καὶ τὰ νοήματα εἶναι σπερματικοὶ λόγοι τῶν πραγμάτων ποὺ εἶναι ὑποτεταγμένα στὸν ὑπέρτατο ὄλων, μὲ τοὺς ὁποίους φανερώνεται ἡ ἐπάνω ἀπὸ κάθε κατάληψι παρουσία των ποὺ ἐπιβαίνει στὶς νοητὲς κορυφὲς τῶν ἀγιωτάτων τόπων του. Τότε ὁ Μωϋσῆς ἀποδεσμεύεται καὶ ἀπὸ τὰ ὀρώμενα καὶ ἀπὸ τοὺς ὀρῶντας, καὶ εἰσδύει μέσα στὸ γνόφο τῆς ἀγνωσίας, τὸν πραγματικὰ μυστικόν, ὅπου ἀποκλείει ὅλες τὶς γνωστικὲς ἀντιλήψεις καὶ φθάνει στὸ ἐντελῶς ἀνεγγικτο καὶ ἀόρατο, παραδίδεται ὀλόκληρος στὸν ἐπέκεινα ὄλων, καὶ δὲν ἀνήκει οὔτε στὸν ἑαυτό του οὔτε σὲ κανένα ἄλλον· καί, κατόπιν τῆς ἀνενεργησίας κάθε γνώσεως, ἐνωμένος σὲ ἀνώτερο ἐπίπεδο μὲ τὸν ἐντελῶς ἀγνωστο, μὲ τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃ τίποτε γνωρίζει πέρα ἀπὸ κάθε νόησι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

**Πῶς πρέπει νὰ ἐνωθοῦμε καὶ ν' ἀναπέμψουμε
ὑμνοὺς στὸν αἴτιο τῶν ὄλων τὸν ἐπάνω ἀπὸ ὅλα**

Σ' αὐτὸν τὸν ὑπέρφωτο γνόφο εὐχόμεσθε κι' ἐμεῖς νὰ

γνόφον, καὶ δι' ἀβλεψίας καὶ ἀγνωσίας ἰδεῖν καὶ γνῶναι τὸ ὑπὲρ
 θεῶν καὶ γνῶσιν αὐτῷ τῷ μὴ ἰδεῖν μηδὲ γνῶναι (τοῦτο γὰρ ἐστὶ
 τὸ ὄντως ἰδεῖν καὶ γνῶναι), καὶ τὸν ὑπερούσιον ὑπερουσίως
 ὑμνήσαι διὰ τῆς πάντων τῶν ὄντων ἀφαιρέσεως, ὥσπερ οἱ αὐ-
 5 τοφυῆς ἄγαλμα ποιοῦντες, ἐξαιροῦντες πάντα τὰ ἐπιπροσθοῦντα
 τῇ καθαρᾷ τοῦ κρυφίου θεῶν κωλύματα καὶ αὐτὸ ἐφ' ἑαυτοῦ τῇ
 ἀφαιρέσει μόνη τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀναφαίνοντες κάλλος.

Χρῆ δέ, ὡς οἶμαι, τὰς ἀφαιρέσεις ἐναντίως ταῖς θέσεσιν
 ὑμνήσαι· καὶ γὰρ ἐκεῖνας μὲν, ἀπὸ τῶν πρωτίστων ἀρχόμενοι
 10 καὶ διὰ μέσων ἐπὶ τὰ ἔσχατα κατιόντες, ἐτίθεμεν· ἐνταῦθα δέ,
 ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἐπὶ τὰ ἀρχικώτατα τὰς ἐπαναβάσεις ποιοῦμε-
 νοι, τὰ πάντα ἀφαιροῦμεν, ἵνα ἀπερικαλύπτως γνῶμεν ἐκείνην
 τὴν ἀγνωσίαν, τὴν ὑπὸ πάντων τῶν γνωστῶν ἐν πᾶσι τοῖς οὔσι
 περικεκαλυμμένην, καὶ τὸν ὑπερούσιον ἐκεῖνον ἴδωμεν γνόφον,
 15 τὸν ὑπὸ παντὸς τοῦ ἐν τοῖς οὔσι φωτὸς ἀποκρυπτόμενον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Τίνες αἱ καταφατικαὶ θεολογίαι, τίνες αἱ ἀποφατικαὶ

Ἐν μὲν οὖν ταῖς Θεολογικαῖς Ὑποτυπώσεσι
 τὰ κυριώτατα τῆς καταφατικῆς θεολογίας ὑμνήσαμεν πῶς ἡ
 θεία καὶ ἀγαθὴ φύσις ἐνικὴ λέγεται, πῶς τριαδική· τίς ἡ κατ'
 αὐτὴν λεγομένη πατρότης τε καὶ υἰότης· τί βούλεται δηλοῦν ἡ
 20 τοῦ Πνεύματος θεολογία· πῶς ἕκ τοῦ ἀδλοῦ καὶ ἀμεροῦς ἀγαθοῦ

1. Ἐννοεῖται γλυπτό, ὄχι ζωγραφιστό.

φθάσωμε, ὥστε διὰ μέσου τῆς ἀβλεψίας καὶ τῆς ἀγνωσίας νὰ ἰδοῦμε καὶ νὰ γνωρίσωμε αὐτὸν ποὺ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ κάθε θεά καὶ γνῶσι, ἀκριβῶς μὲ τὸ μὴ ἰδεῖν καὶ μὲ τὸ μὴ γνῶναι (διότι τοῦτο εἶναι ἡ πραγματικὴ θεά καὶ γνῶσις), καὶ νὰ ὑμνήσωμε τὸν ὑπερούσιο ὑπερουσίως διὰ τῆς ἀφαιρέσεως ὅλων τῶν ὄντων, σὰν αὐτοὺς ποὺ κατασκευάζουν ἓνα φυσικὸ ἄγαλμα¹. αὐτοὶ ἀφαιροῦν ὅλα τὰ πρόσθετα ὑλικά τοῦ ἀγάλματος ποὺ ἐμποδίζουν τὴν καθαρὴν θεά τῆς κρυμμένης μορφῆς καὶ μὲ μόνη αὐτὴ τὴν ἀφαίρεσι ἐπιτρέπουν νὰ φανῇ καθαρὸ τὸ ἀπόκρυφο κάλλος.

Πρέπει δέ, ὅπως νομίζω, νὰ ὑμνήσωμε τὶς ἀφαιρέσεις κατὰ τρόπο ἀντίστροφο πρὸς τὶς θέσεις. Πράγματι ἐκεῖνες μὲν, τὶς θέσεις, τὶς ἐθέταμε², ξεκινῶντας ἀπὸ τὰ πρῶτα καὶ κατεβαίνοντας διὰ τῶν μεσαίων πρὸς τὰ τελευταῖα· ἐδῶ ὁμως ἀφαιροῦμε τὰ πάντα, πραγματοποιιώντας τὶς ἀναβάσεις ἀπὸ τὰ τελευταῖα πρὸς τὰ ἀρχικώτερα, γιὰ νὰ γνωρίσωμε ἀκάλυπτη ἐκεῖνη τὴν ἀγνωσία ποὺ περικαλύπτεται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν γνώσεων ποὺ εὐρίσκονται σὲ ὅλα στὰ αἰσθητὰ ὄντα, καὶ γιὰ νὰ ἰδοῦμε ἐκεῖνον τὸν ὑπερούσιο γνόφο ποὺ ἀποκρύπτεται ἀπὸ ὅλο τὸ φῶς ποὺ εὐρίσκεται στὰ αἰσθητὰ ὄντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ποιές εἶναι οἱ καταφατικὲς θεολογίες καὶ ποιές οἱ ἀποφατικὲς

Στὶς Θεολογικὲς ὑποτυπώσεις ὑμνήσαμε τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς καταφατικῆς θεολογίας· πῶς δηλαδὴ ἡ θεία καὶ ἀγαθὴ φύσις λέγεται ἐνικὴ καὶ πῶς τριαδική· τί σημαίνει ἡ πατρότης καὶ ἡ υἰότητα στὴ θεία φύσι· τί θέλει νὰ δηλώσῃ ἡ θεολογία τοῦ Πνεύματος· πῶς ἀπὸ τὸ ἄυλο καὶ ἀμερές ἀγαθὸ ἐφύ-

2. Στὴν πραγματεία *Περὶ θείων ὀνομάτων*, ποὺ εἶναι ἀφιερωμένη στὰ καταφατικὰ ἢ θετικὰ ὀνόματα τοῦ Θεοῦ.

τὰ ἐγκάρδια τῆς ἀγαθότητος ἐξέφυ φῶτα καὶ τῆς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν
 ἑαυτοῖς καὶ ἐν ἀλλήλοις συναϊδίου τῆ ἀναβλαστήσει μονῆς ἀπο-
 μεμένηκεν ἀνεκφοίτητα· πῶς ὁ ὑπερούσιος Ἰησοῦς ἀνθρωπο-
 φυϊκαῖς ἀληθείαις οὐσίωται· καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς τῶν Λογίων
 5 ἐκπεφασμένα κατὰ τὰς Θεολογικὰς Ὑποτυπώσεις
 ὑμνεῖται.

Ἐν δὲ τῷ Περὶ Θείων ὀνομάτων, πῶς ἀγαθὸς
 ὀνομάζεται, πῶς ὢν, πῶς ζωὴ καὶ σοφία καὶ δύναμις, καὶ ὅσα
 ἄλλα τῆς νοητῆς ἐστὶ θεωνομίας.

10 Ἐν δὲ τῇ Συμβολικῇ Θεολογίᾳ, τίνες αἱ ἀπὸ
 τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ θεῖα μετωνομῖαι, τίνες αἱ θεῖαι μο-
 ρφαί, τίνα τὰ θεῖα σχήματα καὶ μέρη καὶ ὄργανα, τίνες
 οἱ θεῖοι τόποι καὶ κόσμοι, τίνες οἱ θυμοί, τίνες αἱ λῦπαι καὶ αἱ
 μήνιδες, τίνες αἱ μέθαι καὶ αἱ κραιπάλαι, τίνες οἱ ὄρκοι καὶ τίνες
 15 αἱ ἀραί, τίνες οἱ ὕπνοι καὶ τίνες αἱ ἐγρηγόρσεις, καὶ ὅσαι ἄλλαι
 τῆς συμβολικῆς εἰσι θεοτυπίας ἱερόπλαστοι μορφώσεις.

Καὶ σὲ οἶομαι συνεωρακένας, πῶς πολυλογώτερα μᾶλλον
 ἐστὶ τὰ ἔσχατα τῶν πρώτων· καὶ γὰρ ἐχρῆν τὰς Θεολογι-
 κὰς Ὑποτυπώσεις, καὶ τὴν τῶν Θείων ὀνομά-
 20 τῶν ἀνάπτυξιν βραχυλογωτέραν εἶναι τῆς Συμβολικῆς
 Θεολογίας. Ἐπεὶ περ ὄσω πρὸς τὸ ἀναντες ἀνανεύομεν, το-
 σοῦτον οἱ λόγοι ταῖς συνόψεσι τῶν νοητῶν περιστέλλονται· κα-
 θάπερ καὶ νῦν εἰς τὸν ὑπὲρ νοῦν εἰσδύνοντες γνόφον, οὐ βραχυ-
 λογίαν, ἀλλ' ἀλογίαν παντελῆ καὶ ἀνοησίαν εὐρήσομεν. Κακεῖ
 25 μὲν ἀπὸ τοῦ ἄνω πρὸς τὰ ἔσχατα κατιῶν ὁ λόγος, κατὰ τὸ πο-
 σὸν τῆς καθόδου, πρὸς ἀνάλογον πλῆθος ηὔρυνετο· νῦν δέ, ἀπὸ
 τῶν κάτω πρὸς τὸ ὑπερκείμενον ἀνιῶν, κατὰ τὸ μέτρον τῆς

τρωσαν τὰ ἐγκάρδια φῶτα τῆς ἀγαθότητος¹ καὶ παρὰ τὴν ἀναβλάστησί τους παρέμειναν καὶ τὰ δυὸ ἀχώριστα ἀπὸ τὴν συναΐδια μονὴ μέσα σ' αὐτόν, τὸ καθένα μέσα στὸν ἑαυτό του καὶ τὸ ἓνα μέσα στὸ ἄλλο· πῶς ὁ ὑπερούσιος Ἰησοῦς ἔχει οὐσιωθῆ ἀληθινὰ μὲ τὴν ἀνθρωπίνη φύσι· καὶ ὅσα ἄλλα ὑμνοῦνται στὶς Θεολογικὲς ὑποτυπώσεις σύμφωνα μὲ τὶς ἀποκαλύψεις τῶν Λογίων.

Στὴν πραγματεία *Περὶ θείων ὀνομάτων* ὑμνήσαμε, πῶς ὁ Θεὸς ὀνομάζεται ἀγαθός, ὦν, ζωὴ καὶ σοφία καὶ δύναμις, καὶ ὅσα ἄλλα ἀνήκουν στὴ νοητὴ θεωνυμία.

Τέλος στὴ *Συμβολικὴ θεολογία* ἐξεθέσαμε, ποιὲς εἶναι οἱ μετωνυμίες ποὺ μεταφέρονται ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ στὰ θεῖα, τί σημαίνουν οἱ θεῖες μορφές, τί εἶναι τὰ θεῖα σχήματα καὶ μέρη καὶ ὄργανα, τί εἶναι οἱ θεῖοι τόποι καὶ κόσμοι, τί εἶναι οἱ θυμοί, τί εἶναι οἱ λύπες κι' οἱ ὀργές, τί εἶναι οἱ μέθες καὶ οἱ κραιπάλες, τί εἶναι οἱ κατάρες, τί εἶναι οἱ ὕπνοι καὶ τί οἱ ἐγρηγόρσεις καὶ ὅσα ἄλλα ἱερόπλαστα ὁμοιώματα παριστάνουν συμβολικῶς τὸ θεῖο.

Καὶ νομίζω ὅτι θὰ ἔχης ἀντιληφθῆ, πῶς εἶναι πολυλογώτερα τὰ τελευταῖα ἀπὸ τὰ πρῶτα· διότι ἡ ἀνάπτυξις ἔπρεπε τῶν Θεολογικῶν ὑποτυπώσεων καὶ τῶν θείων ὀνομάτων νὰ εἶναι βραχυλογώτερη ἀπὸ τὴ *Συμβολικὴ Θεολογία*. Πράγματι, ὅσο κυττάζομε πρὸς τὰ ἄνω, τόσο συστέλλονται οἱ λόγοι μας, διότι τὰ νοητὰ ἐμφανίζονται μὲ συνοπτικώτερο τρόπο. Ἔτσι φυσικὰ καὶ τώρα, εἰσδύοντας στὸν γνόφο ποὺ εἶναι ἐπάνω, θὰ εὐροῦμε ὄχι ἀπλῶς βραχυλογία, ἀλλὰ ἀ-λογία καὶ ἀ-νοησία. Κι' ἐκεῖ μὲν ὁ λόγος μας, κατεβαίνοντας ἀπὸ τὰ ἄνω πρὸς τὰ τελευταῖα, αὐξανόταν σὲ ὄγκο ἀνάλογο μὲ τὸ μέτρο τῆς καθόδου. Τώρα ὁμως ὁ λόγος ἀνεβαίνοντας ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ ὑπερκείμενα, συστέλλεται κατὰ τὴν ἀναλογία τῆς ἀνόδου καὶ μετὰ τὴν ὀλοκλή-

---

1. Δηλαδή ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα.

άνόδου συστέλλεται, καὶ μετὰ πᾶσαν ἄνοδον ὄλος ἄφωνος ἔσται καὶ ὄλος ἐνωθήσεται τῷ ἀφθέκτῳ.

Διὰ τί δὲ ὄλως, φῆς, ἀπὸ τοῦ πρωτίστου θέμενοι τὰς θείας θέσεις, ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἀρχόμεθα τῆς θείας ἀφαιρέσεως; Ὅτι 5 τὸ ὑπὲρ πᾶσαν τιθέντας θέσιν ἀπὸ τοῦ μᾶλλον αὐτῷ συγγενεστέρου τὴν ὑποθετικὴν κατάφασιν ἐχρῆν τιθέναι, τὸ δὲ ὑπὲρ πᾶσαν ἀφαίρεσιν ἀφαιροῦντας ἀπὸ τῶν μᾶλλον αὐτοῦ διεστηκόντων ἀφαιρεῖν. Ἡ οὐχὶ μᾶλλον ἔστι ζωὴ καὶ ἀγαθότης ἢ ἀήρ καὶ λίθος; καὶ μᾶλλον οὐ κραιπαλᾶ καὶ οὐ μηνιᾶ, ἢ οὐ λέγεται οὐδὲ 10 νοεῖται;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Ὅτι οὐδὲν τῶν αἰσθητῶν ὁ παντὸς αἰσθητοῦ
καθ' ὑπεροχὴν αἴτιος

Λέγομεν οὖν, ὡς ἡ πάντων αἰτία, ὑπὲρ πάντα οὔσα, οὔτε ἀνούσιός ἐστιν οὔτε ἄζωος οὔτε ἄλογος οὔτε ἄνους, οὐδὲ σῶμά ἐστιν οὔτε σχῆμα οὔτε εἶδος, οὔτε ποιότητα ἢ ποσότητα ἢ ὄγκον ἔχει· οὐδὲ ἐν τόπῳ ἐστὶν οὔτε ὁράται οὔτε ἐπαφὴν αἰσθητὴν 15 ἔχει, οὐδὲ αἰσθάνεται οὔτε αἰσθητὴ ἐστὶν· οὐδὲ ἀταξίαν ἔχει καὶ ταραχὴν, ὑπὸ παθῶν ὑλικῶν ἐνοχλουμένη, οὔτε ἀδύναμός ἐστιν, αἰσθητοῖς ὑποκειμένη συμπτώμασιν, οὔτε ἐν ἐνδείᾳ ἐστὶ φωτός· οὐδὲ ἀλλοίωσιν ἢ φθορὰν ἢ μερισμὸν ἢ στέρησιν ἢ ρεῦσιν, οὔτε ἄλλο τι τῶν αἰσθητῶν, οὔτε ἐστὶν οὔτε ἔχει.

ρωσι τῆς ἀνόδου θὰ εἶναι ὄλος ἄφωνος καὶ θὰ ἐνωθῆ ὄλος μὲ τὸν ἄφθεγκτο.

Γιατί ὅμως κατ' ἀρχὴν, νομίζεις, ὅταν πρόκειται περὶ τῶν θέσεων ξεκινοῦμε ἀπὸ τὰ ὕψιστα, ὅταν δὲν πρόκειται περὶ τῶν ἀφαιρέσεων, ξεκινοῦμε ἀπὸ τὰ τελευταῖα; Ἐνεργοῦμε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, διότι, γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσωμε τὸ εὐρισκόμενον ἐπάνω ἀπὸ κάθε θέσι, ἔπρεπε ἡ θεμελιώδης κατάφασίς μας νὰ βασι-σθῆ στὸ πλησιέστερό του στοιχεῖο· ἐνῶ γιὰ νὰ ὀμιλήσωμε ἀρνητικὰ γι' αὐτὸ ποὺ εὐρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ κάθε ἀφαίρεσι, ἔπρεπε πρῶτα ν' ἀρνηθοῦμε ἐκεῖνο ποὺ εἶναι μακρύτερα ἀπὸ αὐτό. Ἡ μήπως ὁ Θεὸς δὲν εἶναι μᾶλλον ζωὴ καὶ ἀγαθότης παρὰ ἀέρας καὶ λίθος; Καὶ μήπως ἀφαιρετικῶς δὲν πρέπει νὰ λεχθῆ γιὰ τὸν Θεὸ ὅτι μᾶλλον δὲν μεθᾶ καὶ δὲν ὀργίζεται παρὰ ὅτι δὲν λέγεται καὶ δὲν νοεῖται;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

**Ἔστι ὁ ὑπεροχικὰ αἴτιος παντὸς αἰσθητοῦ
δὲν εἶναι τίποτε αἰσθητὸ**

Λέγομε λοιπὸν ὅτι ἡ αἰτία τῶν πάντων, ποὺ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ ὅλα, δὲν εἶναι οὔτε ἀνούσια οὔτε ἄζωη, οὔτε ἄλογη οὔτε ἄνοη, οὔτε σῶμα εἶναι οὔτε σχῆμα οὔτε εἶδος, οὔτε ποιότητα ἢ ποσότητα ἢ ὄγκο ἔχει· οὔτε σὲ τόπο εἶναι οὔτε βλέπεται οὔτε ἐπαφῆ αἰσθητῆ ἔχει, οὔτε αἰσθάνεται οὔτε αἰσθητῆ εἶναι· οὔτε ἀταξία καὶ ταραχὴ ἔχει, οὔτε ἐνοχλεῖται ἀπὸ ὑλικά πάθη, οὔτε ἀδύναμη εἶναι οὔτε ὑπόκειται σὲ αἰσθητὰ συμπτώματα, οὔτε στερεῖται φωτός· οὔτε ἀλλοίωσι ἢ φθορὰ ἢ μερισμὸ ἢ στέρησι ἢ ρεῦσι παρουσιάζει, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ εἶναι ἢ ἔχει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Ἵτι οὐδὲν τῶν νοητῶν ὁ παντὸς νοητοῦ
καθ' ὑπεροχὴν αἴτιος

Αὐθις δὲ ἀνιόντες λέγομεν, ὡς οὔτε ψυχὴ ἐστίν· οὔτε νοῦς, οὔτε νόησις, οὐδὲ λέγεται οὔτε νοεῖται· οὔτε ἀριθμὸς ἐστίν οὔτε οὔτε νόησις οὐδὲ λέγεται οὔτε νοεῖται· οὔτε ἀριθμὸς ἐστίν οὔτε τάξις οὔτε μέγεθος οὔτε σμικρότης οὔτε ἰσότης οὔτε ἀνισότης
5 οὔτε ὁμοιότης ἢ ἀνομοιότης· οὔτε ἔστηκεν οὔτε κινεῖται οὔτε ἡσυχίαν ἄγει, οὔτε ἔχει δύναμιν οὔτε δύναμις ἐστίν οὔτε φῶς, οὔτε ζῆ οὔτε ζωὴ ἐστίν, οὐδὲ οὐσία ἐστίν οὔτε αἰὼν οὔτε χρόνος· οὐδὲ ἐπαφὴ ἐστίν αὐτῆς νοητῆ, οὔτε ἐπιστήμη οὔτε ἀλήθειά ἐστίν, οὐδὲ βασιλεία οὔτε σοφία· οὐδὲ ἐν οὐδὲ ἐνότης, οὐδὲ θεό-
10 τῆς ἢ ἀγαθότης, οὐδὲ πνεῦμά ἐστίν ὡς ἡμᾶς εἰδέναί· οὔτε υἰότης οὔτε πατρότης, οὐδὲ ἄλλο τι τῶν ἡμῖν ἢ ἄλλω τινὶ τῶν ὄντων συνεγνωσμένων· οὐδέ τι τῶν οὐκ ὄντων οὐδέ τι τῶν ὄντων ἐστίν, οὐδὲ τὰ ὄντα αὐτὴν γινώσκει ἢ αὐτὴ ἐστίν, οὐδὲ αὐτὴ γινώσκει τὰ ὄντα ἢ ὄντα ἐστίν· οὐδὲ λόγος αὐτῆς ἐστίν οὔτε ὄνομα
15 οὔτε γνῶσις, οὐδὲ σκότος ἐστίν οὐδὲ φῶς, οὔτε πλάνη οὔτε ἀλήθεια· οὐδέ ἐστίν αὐτῆς καθόλου θέσις, οὔτε ἀφαιρέσις, ἀλλὰ τῶν μετ' αὐτὴν τὰς θέσεις καὶ ἀφαιρέσεις ποιοῦντες αὐτὴν οὔτε τίθεμεν οὔτε ἀφαιροῦμεν· ἐπεὶ καὶ ὑπὲρ πᾶσαν θέσιν ἐστίν ἢ παντε-
λῆς καὶ ἐνιαία τῶν πάντων αἰτία καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἀφαιρέσιν ἢ
20 ὑπεροχὴ τοῦ πάντων ἀπλῶς ἀπολελυμένου καὶ ἐπέκεινα τῶν ὄλων.

1. «Ἐπαφὴ αὐτῆς νοητῆ». Τὸ θηλυκὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι ἐναλλάσσονται οἱ χαρακτηρισμοὶ τοῦ Θεοῦ: αἴτιος, αἰτία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Ἔστι ὁ ὑπεροχικὰ αἴτιος παντὸς νοητοῦ
δὲν εἶναι τίποτε νοητὸ

Ἄνεβαίνοντας ἀκόμη περισσότερο λέγομε ὅτι ὁ αἴτιος τῶν πάντων δὲν εἶναι οὔτε ψυχὴ οὔτε νοῦς, ὅτι δὲν ἔχει οὔτε φαντασία ἢ γνώμη ἢ λόγος ἢ νόησι· οὔτε λόγος εἶναι οὔτε νόησις, οὔτε λέγεται οὔτε νοεῖται· οὔτε ἀριθμὸς εἶναι οὔτε τάξις, οὔτε μέγεθος οὔτε μικρότης, οὔτε ἰσότης οὔτε ἀνισότης, οὔτε ὁμοιότης ἢ ἀνομοιότης· οὔτε στέκεται οὔτε κινεῖται οὔτε ἡσυχάζει, οὔτε δύναμις ἔχει οὔτε δύναμις εἶναι οὔτε φῶς, οὔτε ζῆ οὔτε ζῶν εἶναι, οὔτε οὐσία εἶναι οὔτε αἰὼν οὔτε χρόνος· οὔτε ὑφίσταται νοητὴ ἐπαφὴ μαζί του¹, οὔτε ἐπιστήμη οὔτε ἀλήθεια εἶναι, οὔτε βασιλεία οὔτε σοφία· οὔτε ἓνα εἶναι οὔτε ἐνότης, οὔτε θεότης ἢ ἀγαθότης, οὔτε πνεῦμα εἶναι κατὰ τὰ μέτρα τῆς γνωστικῆς ἰκανότητός μας, οὔτε υἰότης οὔτε πατρότης οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ γνωστὰ σ' ἐμᾶς ἢ σὲ κάποιο ἄλλο ὄν· δὲν εἶναι κάποιο ἀπὸ τὰ μὴ ὄντα οὔτε κάποιο ἀπὸ τὰ ὄντα, οὔτε τὰ ὄντα γνωρίζουν αὐτὴν καθ' ἑαυτήν οὔτε αὐτὴ γνωρίζει τὰ ὄντα καθ' ἑαυτά· οὔτε λόγος ὑπάρχει γι' αὐτὴ οὔτε ὄνομα οὔτε γνῶσις, οὔτε σκότος εἶναι οὔτε φῶς, οὔτε πλάνη οὔτε ἀλήθεια· οὔτε θέσις τῆς ὑπάρχει καθόλου οὔτε ἀφαίρεσις², ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ὅταν δεχώμαστε τίς θέσεις καὶ τίς ἀφαιρέσεις τῶν πραγμάτων ποὺ εἶναι παρακάτω ἀπὸ αὐτήν, αὐτὴν τὴν ἴδια οὔτε τὴ θέτομε οὔτε τὴν ἀφαιροῦμε· διότι ἡ τελεία καὶ ἐνιαία αἰτία τῶν πάντων εἶναι ἐπάνω ἀπὸ κάθε θέσι καὶ ἡ ὑπεροχὴ ἐκείνου ποὺ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ ὅλα γενικῶς τὰ πράγματα κι' εὐρίσκεται ἐπέκεινα τῶν ὅλων εἶναι ἐπάνω ἀπὸ κάθε ἀφαίρεσι.

2. Δὲν ὑπάρχει οὔτε θέσις οὔτε ἀφαίρεσις οὔτε ἀπόφασις.

ΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α'

ΓΑΪΩ: ΘΕΡΑΠΕΥΤΗ:

Τὸ σκότος ἀφανὲς γίνεται τῷ φωτί, καὶ μᾶλλον τῷ
πολλῷ φωτί· τὴν ἀγνωσίαν ἀφανίζουσιν αἱ γνώσεις, καὶ μᾶλλον
αἱ πολλαὶ γνώσεις. Ταῦτα ὑπεροχικῶς, ἀλλὰ μὴ κατὰ στέρησιν
ἐκλαβῶν, ἀπόφησον ὑπεραλήθως, ὅτι λανθάνει τοὺς ἔχοντας ὄν
5 φῶς καὶ ὄντων γνώσιν ἢ κατὰ Θεὸν ἀγνωσία, καὶ τὸ ὑπερκεί-
μενον αὐτοῦ σκότος καὶ καλύπτεται παντὶ φωτί καὶ ἀποκρύπτε-
ται πᾶσαν γνώσιν. Καὶ εἴ τις ἰδὼν Θεόν, συνῆκεν ὃ εἶδεν, οὐκ
αὐτὸν ἐώρακεν, ἀλλὰ τι τῶν αὐτοῦ, τῶν ὄντων καὶ γινωσκομέ-
νων. Αὐτὸς δὲ ὑπὲρ νοῦν καὶ ὑπὲρ οὐσίαν ὑπεριδρυμένος, αὐτῷ
10 τῷ καθόλου μὴ γινώσκεσθαι, μηδὲ εἶναι, καὶ ἔστιν ὑπερουσίως
καὶ ὑπὲρ νοῦν γινώσκεται. Καὶ ἢ κατὰ τὸ κρεῖττον παντελῆς
ἀγνωσία γνώσις ἐστὶ τοῦ ὑπὲρ πάντα τὰ γινωσκόμενα.

---

1. Ὁ κατὰ τὴν ὁρολογία τοῦ Διονυσίου θεραπευτῆς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν μοναχό.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 1

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗ ΓΑΪΟ¹

Τὸ σκότος ἀφανίζεται ἀπὸ τὸ φῶς, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ πολὺ φῶς· ἡ ἀγνωσία ἀφανίζεται ἀπὸ τὶς γνώσεις, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὶς πολλὰς γνώσεις. Ἀφοῦ ἐκλάβης αὐτοὺς τοὺς ὅρους ὄχι μὲ τὴν ἔννοια τῆς στερήσεως ἀλλὰ τῆς ὑπεροχῆς², διακήρυξε μὲ βεβαιότητα ὅτι ἡ κατὰ Θεὸν ἀγνωσία διαφεύγει ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔχουν αἰσθητὸ φῶς καὶ γνῶσι τῶν αἰσθητῶν ὄντων, καὶ τὸ ὑπερβατικὸ τοῦ φῶς, ἀφ' ἑνὸς μὲν καλύπτεται γιὰ ὅλο τὸ φῶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποκρύπτει ὅλη τὴ γνῶσι. Ὅποιος λοιπὸν, βλέποντας τὸν Θεό, κατάλαβε τί εἶδε, αὐτὸς δὲν εἶδε τὸν Θεό, ἀλλὰ κάτι ἀπὸ τὰ δικά του τὰ ὄντα καὶ γινωσκόμενα³. Αὐτὸς ὅμως ὁ ἴδιος, ὁ Θεός, ἐδραιωμένος ἐπάνω ἀπὸ νοῦ καὶ οὐσία, μὲ τὸ ὅτι δὲν γνωρίζεται καθόλου καὶ δὲν ὑφίσταται, μὲ αὐτὸ ἀκριβῶς ὑφίσταται ὑπερουσίως καὶ γνωρίζεται ὑπὲρ νοῦν. Καὶ ἡ τελεία ἀγνωσία, μὲ τὴν ὑψηλότερη σημασία τῆς λέξεως, συνιστᾷ τὴν γνῶσι αὐτοῦ ποὺ εὐρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ ὅλα τὰ γνωριζόμενα.

---

2. Κατὰ τὴν κοινὴ ἔννοια, τὸ σκότος ὀφείλεται σὲ στέρησι φωτὸς καὶ ἡ ἀγνωσία σὲ στέρησι γνώσεως. Ὑπεροχικὰ ὅμως, στὸ Θεό, τὸ σκότος ὀφείλεται στὸ ἀφθονο φῶς καὶ ἡ ἀγνωσία στὸ πλῆθος γνώσεων.

3. Βλ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ, *Εἰς τὸν Βίον Μωυσέως*, PG 44,377A, «ἐν τούτῳ ἰδεῖν, ἐν τῷ μὴ ἰδεῖν».

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β'

ΤΩ: ΑΥΤΩ: ΓΑΪΩ: ΘΕΡΑΠΕΥΤΗ:

Πῶς ὁ πάντων ἐπέκεινα καὶ ὑπὲρ θεαρχίαν ἐστὶ καὶ ὑπὲρ
 ἀγαθαρχίαν; Εἰ θεότητα καὶ ἀγαθότητα νοήσαις αὐτὸ τὸ χρῆμα
 τοῦ ἀγαθοποιοῦ καὶ θεοποιοῦ δώρου, καὶ τὸ ἀμίμητον μίμημα
 τοῦ ὑπερθέου καὶ ὑπεραγάθου, καθ' ὃ θεούμεθα καὶ ἀγαθουόμε-
 5 θα. Καὶ γὰρ εἰ τοῦτο ἀρχὴ γίνεται τοῦ θεοῦσθαι καὶ ἀγαθύνεσθαι
 τοῖς θεουμένοις καὶ ἀγαθουομένοις, ὁ πάσης ἀρχῆς ὑπεράρχιος,
 καὶ τῆς οὕτω λεγομένης θεότητος καὶ ἀγαθότητος, ὡς θεαρχίας
 καὶ ἀγαθαρχίας, ἐστὶν ἐπέκεινα, καθ' ὅσον ὁ ἀμίμητος καὶ ἄσχε-
 10 καὶ τῶν μιμησέων καὶ σχέσεων, καὶ τῶν μιμουμένων
 καὶ τῶν μετεχόντων.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 2

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗ ΓΑΪΟ

Τὸ ἐρώτημα εἶναι· μπορεῖ κανεὶς νὰ δεχθῆ ὅτι αὐτὸς ποὺ εἶναι ἐπέκεινα πάντων εἶναι ἐπίσης ἐπάνω ἀπὸ τὴ θεαρχία καὶ τὴν ἀγαθαρχία; Εἶναι, ἂν ὡς θεότητα καὶ ἀγαθότητα ἐννοήσης τὴν ὑπόστασι τοῦ ἀγαθοποιοῦ καὶ θεοποιοῦ δώρου καὶ τὸ ἀμίμητο μίμημα τοῦ ὑπερθέου καὶ ὑπεραγάθου ὄντος¹, μὲ τὸ ὁποῖο ἐπιτυγχάνομε τὴ θέωσι καὶ τὴν ἀγάθυσί μας. Διότι, ἂν αὐτὸ τὸ δῶρο γίνεται ἀρχὴ γιὰ τὴ θέωσι καὶ τὴν ἀγάθυσι τῶν θεουμένων καὶ ἀγαθουμένων, τότε ὁ εὕρισκόμενος ἐπάνω ἀπὸ κάθε ἀρχὴ εἶναι ἐπέκεινα καὶ τῆς μὲ αὐτὴν τὴν ἔννοια λεγομένης θεότητος καὶ ἀγαθότητος, ὡς θεαρχίας καὶ ἀγαθαρχίας, ὅπως ὁ ἀμίμητος καὶ ἀκατάληπτος ὑπερέχει τῶν μιμήσεων καὶ καταλήψεων, καθὼς καὶ τῶν μιμουμένων καὶ τῶν μετεχόντων.

---

1. Μὲ αὐτὴν τὴν ἔννοια θεότητος καὶ ἀγαθότητος εἶναι ἡ θεοποιὸς ἐνέργεια καὶ χάρις τοῦ Θεοῦ, ὅχι ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Ἐπομένως μπορεῖ νὰ λεχθῆ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὴ θεαρχία καὶ τὴν ἀγαθαρχία σὲ ὠρισμένες περιπτώσεις.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Γ'

ΤΩΙ ΑΥΤΩΙ ΓΑΪΩΙ

Ἐξαιφνης ἐστὶ τὸ παρ' ἐλπίδα, καὶ ἐκ τοῦ οἶον τέως ἀφανοῦς εἰς τὸ ἐμφανὲς ἐξαγόμενον. Ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ Χριστὸν φιλανθρωπίας, καὶ τοῦτο οἶμαι τὴν θεολογίαν αἰνίττεσθαι, τὸ ἐκ τοῦ κρυφίου τὸν ὑπερούσιον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἐμφάνειαν ἀνθρωπικῶς οὐσιωθέντα προεληλυθέναι. Κρύφιος δὲ ἐστὶ καὶ μετὰ τὴν ἐκφανσιν, ἥ, ἵνα τὸ θειότερον εἶπω, καὶ ἐν τῇ ἐκφάνσει· καὶ τοῦτο γὰρ Ἰησοῦ κέκρυπται καὶ οὐδενὶ λόγῳ οὔτε νῶ τὸ κατ' αὐτὸν ἐξῆκται μυστήριον, ἀλλὰ καὶ λεγόμενον ἄρρητον μένει, καὶ νοούμενον ἄγνωστον.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 3

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗ ΓΑΪΟ

Ἐξαφνικὰ¹ σημαίνει τὸ ἀπροσδόκητο, αὐτὸ ποῦ ἔρχεται στὸ φῶς σὰν ἀπὸ τὴν ἀφάνεια. Στὴν περίπτωσι δὲ τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ, νομίζω ὅτι ἡ θεολογία ὑπαινίσσεται καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ ὑπερούσιος προῆλθε ἀπὸ τὸ ἀπόκρυφο μυστήριον πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιφάνειά του, ἀφοῦ προσέλαβε ἀνθρωπίνη ὑπόστασι. Εἶναι ὁμοῦς ὁ Χριστὸς κρύφιος καὶ μετὰ τὴ φανέρωσι ἢ, γιὰ νὰ ἐκφρασθῶ θειότερα, καὶ μέσα στὴ φανέρωσι. Διότι τοῦτο τὸ μυστήριον τοῦ Ἰησοῦ εἶναι κρυμμένο καὶ δὲν ἐκφράζεται μὲ κανένα λόγον καὶ καμμιὰ νόησι, ἀλλὰ καὶ προφερόμενον μένει ἄρρητον καὶ νοούμενον μένει ἄγνωστο.

---

1. Ὁ Γάϊος ἐρώτησε γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ ἐξαφνικοῦ, πιθανῶς σὲ κάποιο χριστολογικὸ χωρίον, ὅπως π.χ. Ματθ. 3,1. Λουκᾶ 2,13.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Δ'

ΤΩΙ ΑΥΤΩΙ ΓΑΪΩΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗΙ

Πῶς, φής, Ἰησοῦς ὁ πάντων ἐπέκεινα, πᾶσιν ἐστὶν ἀνθρώποις οὐσιωδῶς συντεταγμένος; Οὐ γὰρ ὡς αἴτιος ἀνθρώπων ἐνθάδε λέγεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς αὐτὸς κατ' οὐσίαν ὄλην ἀληθῶς ἄνθρωπος ὢν. Ἡμεῖς δὲ τὸν Ἰησοῦν οὐκ ἀνθρωπικῶς
5 ἀφορίζομεν· οὐδὲ γὰρ ἄνθρωπος μόνον (οὐδὲ ὑπερούσιος ἦν ἄνθρωπος μόνον), ἀλλ' ἄνθρωπος ἀληθῶς ὁ διαφερόντως φιλάνθρωπος, ὑπὲρ ἀνθρώπους καὶ κατὰ ἀνθρώπους ἐκ τῆς τῶν ἀνθρώπων οὐσίας ὁ ὑπερούσιος οὐσιωμένος. Ἔστι δὲ οὐδὲν ἧττον ὑπερουσιότητος ὑπερπλήρης ὁ αἰεὶ ὑπερούσιος, ἀμέλει τῇ
10 ταύτης περιουσίᾳ· καὶ εἰς οὐσίαν ἀληθῶς ἐλθὼν, ὑπὲρ οὐσίαν οὐσιώθη, καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐνήργει τὰ ἀνθρώπου.

Καὶ δηλοῖ παρθένος ὑπερφυῶς κύουσα, καὶ ὕδωρ ἄστατον, ὑλικῶν καὶ γεηρῶν ποδῶν ἀνέχον βάρους, καὶ μὴ ὑπεῖκον, ἀλλ' ὑπερφυεῖ δυνάμει πρὸς τὸ ἀδιάχυτον συνιστάμενον. Τί ἂν
15 τις τὰ λοιπά, πάμπολλα ὄντα, διέλθοι, δι' ὧν ὁ θεῖως ὄρῳν, ὑπὲρ νοῦν γινώσεται καὶ τὰ ἐπὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Ἰησοῦ καταφασκόμενα, δύνάμιν ὑπεροχικῆς ἀποφάσεως ἔχοντα; Καὶ γάρ, ἵνα συνελόντες εἴπωμεν, οὐδὲ ἄνθρωπος ἦν, οὐχ ὡς μὴ ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀνθρώπων ἀνθρώπων ἐπέκεινα καὶ ὑπὲρ ἄν-
20 θρωπον ἀληθῶς ἄνθρωπος γεγονώς. Καὶ τὸ λοιπόν, οὐ κατὰ Θεὸν τὰ θεῖα δράσας, οὐ κατὰ ἀνθρώπειαν κατὰ ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀνδρωθέντος Θεοῦ καινὴν τινὰ τὴν θεανδρικὴν ἐνέργειαν ἡμῶν πεπολιτευμένος.

1. Ματθ. 14,24.

2. Ὅσα καταφασκονται στὴν ἐνανθρώπησι εἶναι τὰ θετικὰ στοιχεῖα τοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ. Κι' αὐτὰ ὁμοῦς ἔχουν μέσα τους κάποια μυστικὴ καὶ ἀγνωστὴ δύναμι. Ἔτσι ὡς πρὸς τὸ σημεῖο αὐτὸ γίνονται ἀποφατικά.

3. Οἱ ἐνέργειες τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦσαν ἠνωμένες σὲ μιὰ θεανδρικὴ ἐνέργεια.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 4

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗ ΓΑΙΟ

Ἐρώτησες· Πῶς μπορεῖ ὁ Ἰησοῦς, πού εὐρίσκεται ἐπέκεινα πάντων, νὰ εἶναι κατὰ τὴν οὐσία συντεταγμένος μὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους; Πρέπει ὅμως νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψι ὅτι ἐδῶ δὲν λέγεται ἄνθρωπος σὰν αἴτιος τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ σὰν αὐτὸς ὁ ἴδιος ἄνθρωπος κατὰ τὴν οὐσία του ὀλοκληρωτικὰ καὶ ἀληθινά. Βέβαια ἐμεῖς δὲν ὀρίζομε τὸν Ἰησοῦ ἀποκλειστικὰ κατὰ τὴν ἀνθρώπινη ὑπόστασι· διότι δὲν εἶναι μόνο ἄνθρωπος (ἄλλωστε δὲν θὰ ἦταν οὔτε ὑπερούσιος, ἂν ἦταν μόνο ἄνθρωπος), ἀλλ' εἶναι ἀληθινὰ ἄνθρωπος ὁ κατ' ἐξοχὴν φιλόανθρωπος, ὁ ὑπερούσιος πού οὐσιώθηκε μὲ τὴν ἀνθρώπινη ὑπόστασι ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ εἶναι ὑπερπλήρης ὑπερουσιότητος ὁ πάντοτε ὑπερούσιος, καὶ μάλιστα μὲ ἀφθονία ὑπερουσιότητος· καὶ μὲ ὄλο πού πραγματικὰ ἦλθε μέσα σὲ ἀνθρώπινη οὐσία, οὐσιώθηκε ἐπάνω ἀπὸ οὐσία καὶ ἐνεργοῦσε τὰ ἀνθρώπινα ἐπάνω ἀπὸ ἄνθρωπο.

Κι' αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύει πρῶτα ἡ Παρθένος πού γεννᾷ ὑπερφυῶς κι' ἔπειτα τὸ ἄστατο ὕδωρ πού κρατεῖ τὸ βάρος τῶν ὑλικῶν καὶ γήινων ποδιῶν, καὶ δὲν ὑποχωρεῖ, ἀλλὰ μὲ ὑπερφυσικὴ δύναμι πῆζει καὶ γίνεται ἀδιάχυτο¹.

Γιὰ ποιό λόγο ν' ἀπαριθμῆσῃ κανεὶς τ' ἄλλα πού εἶναι πάμπολλα; Ἐκεῖνος πού παρατηρεῖ αὐτὰ τὰ φαινόμενα μὲ θεῖα μάτια, θὰ γνωρίσῃ μὲ τρόπο πού ὑπερβαίνει τὸ νοῦ ὅτι καὶ ὅσα καταφάσκονται σχετικὰ μὲ τὴν ἐνανθρώπησι τοῦ Ἰησοῦ ἔχουν ἰσχὺ ὑπεροχικῆς ἀποφάσεως². Διότι, γιὰ νὰ συνοψίσωμε, ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦταν κἂν ἄνθρωπος, ὄχι ὡς μὴ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὡς γινόμενος ἀληθινὰ ἄνθρωπος ἀπὸ ἀνθρώπους πέρα ἀπὸ ἀνθρώπους κι' ἐπάνω ἀπὸ ἄνθρωπο. Κι' ἐπομένως δὲν ἐπετέλεσε κατὰ Θεὸν τὰ θεῖα οὔτε κατὰ ἄνθρωπο τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλὰ ἐπέδειξε μὲ τρόπο θαυμαστὸ τῆ θεανδρική ἐνέργεια τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ ζώντας μαζί μας³.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ε'

ΔΩΡΟΘΕΩΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΙ

Ὁ θεῖος γνώφος ἐστὶ τὸ ἀπρόσιτον φῶς, ἐν ᾧ κατοικεῖν ὁ Θεὸς λέγεται. Καὶ ἀοράτω γε ὄντι διὰ τὴν ὑπερέχουσαν φανότητα καὶ ἀπροσίτω τῷ αὐτῷ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ὑπερουσίου φωτοχυσίας, ἐν τούτῳ γίγνεται πᾶς ὁ Θεὸν γινῶναι καὶ ἰδεῖν
 5 ἀξιούμενος, αὐτῷ τῷ μὴ ὄραν μηδὲ γινώσκειν ἀληθῶς ἐν τῷ ὑπὲρ δρασιν καὶ γινῶσιν γιγνόμενος, τοῦτο αὐτὸ γιγνώσκων, ὅτι μετὰ πάντα ἐστὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητὰ καὶ προφητικῶς ἐρῶν· «ἐθαυμαστώθη ἡ γινῶσις σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν».

10 Ὡσπερ οὖν καὶ ὁ θεῖος Παῦλος ἐγνωκένας τὸν Θεὸν λέγεται, γνοὺς αὐτὸν ὑπὲρ πᾶσαν ὄντα νόησιν καὶ γινῶσιν· διὸ καὶ ἀνεξιχνιάστους εἶναι τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, φησί, καὶ ἀνεξερεῦνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεκδιηγήτους τὰς δωρεὰς αὐτοῦ, καὶ τὴν εἰρήνην αὐτοῦ ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν, ὡς εὐρηκῶς τὸν ὑπὲρ
 15 πάντα καὶ τοῦτο ὑπὲρ νόησιν ἐγνωκῶς, ὅτι πάντων ἐστὶν ἐπέκεινα πάντων αἴτιος ὢν.

1. Ἐπαναλαμβάνομε ὅτι κατὰ τὸ λεξιλόγιον τοῦ Διονυσίου λειτουργὸς εἶναι ὁ διάκονος.

2. Α' Τιμ. 6,16.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 5

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟ¹ ΔΩΡΟΘΕΟ

Ὁ θεῖος γνώφος εἶναι τὸ ἀπρόσιτο φῶς στὸ ὁποῖο λέγεται ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός². Κι' ἐνῶ ἀπὸ τὴν ὑπεροχικὴ λαμπρότητα εἶναι ἀόρατος καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ ὑπερούσια φωτοχυσία εἶναι ἐπίσης ἀπρόσιτος, φθάνει σ' αὐτὴ ὁποῖος ἀξιῶνεται νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ ἰδῇ τὸν Θεό· μὲ τὸ ὅτι ἀκριβῶς δὲν βλέπει οὔτε γνωρίζει³ ἔρχεται ἀληθινὰ σ' αὐτὸν ποὺ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ ὄρασι καὶ γνῶσι, γνωρίζοντας τοῦτο σαφῶς, ὅτι εἶναι πέρα ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητὰ, καὶ λέγοντας μαζὶ μὲ τὸν προφήτη· «εἶναι ἀξιοθαύμαστη γιὰ μένα ἢ κατάληψίς σου, εἶναι ὑψηλή, δὲν μπορῶ νὰ τὴν φθάσω»⁴.

Ἔτσι λοιπὸν λέγεται ὅτι ἐγνώρισε τὸν Θεὸ κι' ὁ θεῖος Παῦλος, ὅταν ἀντιλήφθηκε ὅτι εἶναι ἐπάνω ἀπὸ κάθε νόησι καὶ γνῶσι. Γι' αὐτὸ λέγει ὅτι οἱ δρόμοι του εἶναι ἀνεξιχνίαστοι καὶ τὰ κρίματά του ἀνεξερεύνητα, οἱ δωρεές του ἀνεκδιήγητες⁵ κι' ἡ εἰρήνη του ἀνώτερη ἀπὸ κάθε νοῦ⁶, μὲ τὴν πεποίθησι ὅτι εὗρηκε τὸν εὕρισκόμενο ἐπάνω ἀπὸ ὅλα κι' ἀντιλήφθηκε τοῦτο ἐπάνω ἀπὸ τὴ νόησι, ὅτι εἶναι ἐπέκεινα τῶν πάντων, διότι εἶναι αἴτιος τῶν πάντων.

---

3. Βλ. Ἐπιστολὴ 1.

4. Ψαλμ. 138,6.

5. Ρωμ. 11,33.

6. Φιλ. 4,7.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΤ'

ΣΩΣΙΠΑΤΡΩ ΙΕΡΕΙ

Μὴ τοῦτο οἴου νίκην, ἱερὲ Σωσίπατρε, τὸ εἰς θρησκείαν ἢ δόξαν ὑβρίσαι, μὴ ἀγαθὴν φαινομένην· οὐδὲ γὰρ οὐδ' εἰ κεκριμένως αὐτὴν ἐξελέγξεις, ἤδη τὰ Σωσιπάτρου καλά· δυνατὸν γὰρ καὶ σὲ καὶ ἄλλους ἐν πολλοῖς τοῖς ψεύδεσι καὶ φαινομένοις, ἐν δὲ καὶ κρύφιον τὸ ἀληθὲς λανθάνειν. Οὐδὲ γάρ, εἴ τι μὴ ἐρυθρόν, ἤδη λευκόν· οὐδέ, εἴ τις μὴ ἵππος, ἐξ ἀνάγκης ἄνθρωπος.

Οὕτω δὲ ποιήσεις, ἐμοὶ πειθόμενος· ἀφέξῃ μὲν τοῦ καθ' ἑτέρων λέγειν, ὑπὲρ ἀληθείας δὲ οὕτως ἐρεῖς, ὥς πάντῃ εἶναι ἀνεξέλεγκτα τὰ λεγόμενα.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 6

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΕΡΕΑ ΣΩΣΙΠΑΤΡΟ

Μὴ θεωρήσης τοῦτο νίκη, ἱερὲ Σωσίπατρε, τὸ νὰ ὑβρίζης μιὰ θρησκεία ἢ μιὰ δοξασία ποὺ δὲν σοῦ φαίνεται ἀγαθή. Ἀκόμη κι' ἂν τὴν καταδικάσης δίκαια, πάλι αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ἡ θρησκεία τοῦ Σωσιπάτρου εἶναι ἤδη σωστή. Διότι εἶναι δυνατό ἡ ἀλήθεια, ποὺ εἶναι μιὰ καὶ κρυφία, νὰ διαφεύγη κι' ἐσένα καὶ ἄλλους κάτω ἀπὸ τὰ ψεύδη ποὺ εἶναι πολλὰ καὶ φαίνονται σωστά. Ἄλλωστε, ἂν κάτι δὲν εἶναι ἐρυθρό, δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκη λευκό, κι' ἂν κάτι δὲν εἶναι ἵππος, δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκη ἄνθρωπος.

Ὡς ἐξῆς λοιπὸν θὰ συμπεριφερθῆς, ἂν θέλῃς νὰ μὲ ἀκούσης. Ν' ἀποφύγῃς νὰ ὀμιλῆς ἐναντίον ἄλλων¹, ὑπὲρ τῆς ἀληθείας δὲ νὰ ὀμιλῆς κατὰ τέτοιον τρόπο, ὥστε τὰ λεγόμενά σου νὰ μὴ μποροῦν καθόλου ν' ἀναιρεθοῦν.

---

1. Τίτ. 3,9.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ζ'

ΠΟΛΥΚΑΡΠΩ: ΙΕΡΑΡΧΗ:

1 Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα πρὸς Ἑλληνας ἢ πρὸς ἑτέρους εἰπὼν,
 ἀρκεῖν οἰόμενος ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, εἰ τὸ ἀληθὲς αὐτὸ ἐφ' ἑαυτοῦ
 δυνήσονται καὶ γινῶναι καὶ εἰπεῖν, ἧ ὄντως ἔχει. Τούτου γάρ, ὅ
 τι ποτέ ἐστι, κατὰ νόμον ἀληθείας ὀρθῶς ἀποδεικνυμένου καὶ
 5 ἀκραιφνοῦς ἐστηκότος, πᾶν τὸ ἑτέρως ἔχον καὶ τὴν ἀλήθειαν
 προσποιούμενον ἐξελεγχθήσεται καὶ ἕτερον ὄν τοῦ ὄντως ὄντος
 καὶ ἀνόμοιον καὶ δοκοῦν ἐκεῖνο μᾶλλον ἢ ὄν. Περιττὸν οὖν ἐστι,
 τὸν ἀληθείας ἐκφάντορα πρὸς τούτους ἢ ἐκείνους διαμάχεσθαι·
 λέγει γὰρ ἕκαστος αὐτὸς ἔχειν τὸ νόμισμα τὸ βασιλικόν, καὶ
 10 ἴσως γε ἔχει τι μορίου τινὸς τοῦ ἀληθοῦς ἀπατηλὸν εἶδωλον· καὶ
 εἰ τοῦτον ἐλέγξεις, ὁ ἕτερος καὶ αὐθις ὁ ἄλλος περὶ τοῦ αὐτοῦ
 φιλονεικήσει. Τοῦ δ' ἀληθοῦς αὐτοῦ τεθέντος ὀρθῶς λόγου καὶ
 πρὸς τῶν ἄλλων πάντων ἀνεξελέγκτου μείναντος, πᾶν τὸ μὴ
 οὕτω κατὰ πάντα ἔχον, αὐτὸ ἐφ' ἑαυτοῦ τῇ ἀητιήτῳ στάσει τοῦ
 15 ὄντως ἀληθοῦς καταβάλλεται. Τοῦτο μὲν οὖν, ὡς οἶμαι, καλῶς
 ἐγνωκώς, οὐκ ἔσπευσα πρὸς Ἑλληνας ἢ πρὸς ἑτέρους εἰπεῖν·
 ἀλλ' ἵκανόν μοι, καὶ τοῦτο Θεὸς δοίη, περὶ ἀληθείας εἰδέναι
 πρῶτον, ἔπειτα εἰδόντα ὡς χρὴ λέγειν.

2 Σὺ δὲ φῆς λοιδορεῖσθαί μοι τὸν σοφιστὴν Ἀπολλοφάνη καὶ
 20 πατρολοίαν ἀποκαλεῖν, ὡς τοῖς Ἑλλήνων ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας
 οὐχ ὀσίως χρωμένῳ. Καίτοι πρὸς αὐτὸν ἡμᾶς ἦν ἀληθέστερον

1. Προφανῶς ἐννοεῖται ὁ ἐπίσκοπος Σμύρνης, ἂν καὶ τὰ χρονολογικὰ δεδομένα δὲν εἶναι τόσο εὐνοϊκὰ γι' αὐτό.

2. Πρόσωπο πλαστὸ προφανῶς, πού πάντως ἐκπροσωπεῖ πλῆθος Ἐθνικῶν, οἱ ὅποιοι ἐνεργοῦσαν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Πολλοὶ ἀπολογηταὶ τοῦ 2ου καὶ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 7

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΕΡΑΡΧΗ ΠΟΛΥΚΑΡΠΙΟ¹

1 Ἐγὼ δὲν γνωρίζω νὰ ὠμίλησα ποτὲ ἐναντίον Ἐθνικῶν ἢ ἄλλων προσώπων, διότι νομίζω ὅτι ἄρκετὸ εἶναι γιὰ τοὺς καλοπροαίρετους ἀνθρώπους νὰ μπορούσαν νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ ἐκφράσουν τὴν ἀλήθεια καθ' ἑαυτὴν θετικά. Διότι ἀπὸ τῆ στιγμῆ πού ἀλήθεια ἀποδειχθῆ ὀρθή, μὲ σωστὰ ἐπιχειρήματα, καὶ πιστοποιηθῆ ὡς γνησία, κάθε ἄλλη πρότασις πού εἶναι ξένη πρὸς αὐτὴν θὰ ἐξελεγχθῆ ὅτι προσποιεῖται τὴν ἀλήθεια κι' εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὸ ὄντως ὄν καὶ ἀνόμοιο, πλαστὸ μᾶλλον παρὰ αὐθεντικὸ. Εἶναι λοιπὸν ὁ ἐρμηνευτὴς τῆς ἀλήθειας νὰ λογομαχῆ μὲ τούτους ἢ μ' ἐκείνους· διότι ὁ καθένας ἰσχυρίζεται ὅτι κατέχει τὸ γνήσιο βασιλικὸ νόμισμα, κι' ἴσως ἔχει ἓνα ἀπατηλὸ εἶδωλο κάποιου μορίου τοῦ ἀληθινοῦ· κι' ἂν ἐλέγξης αὐτόν, τότε θὰ φιλονεικήσῃ γιὰ τὸ ἴδιο πρᾶγμα ὁ ἄλλος κι' ἔπειτα ἀπ' αὐτόν ὁ τρίτος. Ὅταν ὁμοῦς ὁ ἀληθινὸς λόγος κατοχυρωθῆ σωστὰ καὶ μείνῃ ἀνεξέλεγκτος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, κάθε πρᾶγμα πού δὲν συμφωνεῖ τελείως μὲ αὐτόν, καταρρίπτεται ἀπὸ μόνου του ἐμπρὸς στὴν ἀκλόνητη παρουσία τοῦ αὐθεντικῶς ἀληθινοῦ. Ἐγὼ λοιπὸν, ἐπειδὴ γνωρίζω καλὰ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ὅπως νομίζω, δὲν ἔσπευσα νὰ διαλεχθῶ μὲ Ἐθνικοὺς καὶ μὲ ἄλλους· ἀλλὰ μοῦ εἶναι ἄρκετό, καὶ εἴθε νὰ τὸ δώσῃ ὁ Θεὸς αὐτό, πρῶτα νὰ γνωρίσω τὴν ἀλήθεια κι' ἀφοῦ τὴν γνωρίσω νὰ ὀμιλῶ ὅπως πρέπει.

2 Ἐσὺ ὁμοῦς λέγεις ὅτι ὁ σοφιστὴς Ἀπολλοφάνης² μὲ λαιδορεῖ καὶ μὲ ἀποκαλεῖ πατροκτόνο, μὲ τὴν σκέψι ὅτι χρησιμοποιοῦ τὰ λόγια τῶν Ἐθνικῶν ἀνεπιτρέπτως. Θὰ ἦταν ἐν τούτοις

¹3ου αἰῶνος ἀπευθύνονται σὲ παρόμοια πρόσωπα (Διόγνητο, Αὐτόλυκο, Δημητριανὸ κλπ.).

εἰπεῖν, ὡς Ἑλληνες τοῖς θείοις οὐχ ὀσίως ἐπὶ τὰ θεῖα χρῶνται, διὰ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ τὸ θεῖον ἐκβάλλειν πειρώμενοι σέβας. Καὶ οὐ τὴν τῶν πολλῶν ἐγωγέ φημι δόξαν, τοῖς τῶν ποιητῶν προσύλως καὶ ἐμπαθῶς ἐναπομενόντων καὶ τῇ κτίσει παρὰ τὸν
5 κτίσαντα λατρευόντων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς Ἀπολλοφάνης οὐχ ὀσίως τοῖς θείοις ἐπὶ τὰ θεῖα χρῆται· τῇ γὰρ τῶν ὄντων γνώσει, καλῶς λεγομένη πρὸς αὐτοῦ φιλοσοφία καὶ πρὸς τοῦ θείου Παύλου σοφία Θεοῦ κεκλημένη, πρὸς τὸ αἴτιον καὶ αὐτῶν τῶν ὄντων καὶ τῆς γνώσεως αὐτῶν ἐχρῆν ἀνάγεσθαι τοὺς ἀληθεῖς
10 φιλοσόφους.

Καὶ ἵνα μὴ τὴν τῶν ἄλλων ἢ τὴν αὐτοῦ παρὰ τὸ δοκοῦν ἐξελέγχοιμι δόξαν, ἔδει συνιδεῖν Ἀπολλοφάνη, σοφὸν ὄντα, μὴ ἂν ἄλλως ποτὲ δυνηθῆναι τῆς οὐρανίας τι παρατραπῆναι τάξεως καὶ κινήσεως, εἰ μὴ τὸν τοῦ εἶναι αὐτὴν καὶ συνοχέα καὶ αἰ-
15 τιον ἔσχεν εἰς τοῦτο κινουῦντα, τὸν ποιοῦντα τὰ πάντα καὶ μετασκευάζοντα, κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον. Πῶς οὖν οὐ σέβει τὸν ἐγνωσμένον ἡμῖν κάκ τούτου καὶ ὄντως ὄντα τῶν ὄλων Θεόν, ἀγάμενος αὐτὸν τῆς παναιτίου καὶ ὑπεραρρήτου δυνάμεως; ὅταν ἥλιος ὑπ' αὐτοῦ καὶ σελήνη, κατὰ δύναμιν καὶ στάσιν ὑπερφουε-
20 στάτην, ἅμα τῷ παντὶ πρὸς τὸ πάντη ἀκίνητον ὀρίζονται καὶ εἰς μέτρον ἡμέρας ὄλης ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἐστᾶσι τὰ πάντα σημείων, ἢ τὸ τούτου γε πλεῖον, εἴπερ, τῶν ὄλων καὶ τῶν κρειττόνων καὶ περιεχόντων οὕτω φερομένων, οὐ συμπεριήγετο τὰ περιεχόμενα; Καὶ ὅταν ἄλλη τις ἡμέρα κατὰ συνέχειαν σχεδὸν τριπλασιά-
25 ζηται, καὶ ἐν εἴκοσι ταῖς πάσαις ὥραις ἢ τὸ πᾶν τοσοῦτου χρόνου φοράς ἐναντίας ἀναποδίζη καὶ ἐπαναστρέφη ταῖς οὕτως ἄγαν ὑπερφουεστάταις ἀντιπεριαγωγαῖς, ἢ ὁ ἥλιος ἐν ἰδίῳ δρόμῳ

3. Α' Κορ. 2,7.

4. Δαν. 2,21, «καὶ αὐτὸς ἀλλοιοῖ καιροὺς καὶ χρόνους».

ἀληθινώτερο νὰ ἐλέγαμε ἐμεῖς πρὸς αὐτὸν ὅτι οἱ Ἐθνικοὶ εἶναι ποὺ δὲν χρησιμοποιοῦν ὁσίως τὰ θεῖα περὶ τῶν θείων, ἀφοῦ φροντίζουν νὰ ἐκβάλουν τὸ θεῖο σέβας διὰ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ δὲν ἐννοῶ βέβαια τὴ γνώμη τοῦ πλήθους, τῶν πολλῶν ποὺ εἶναι προσκολλημένοι ὑλοφρόνως καὶ ἐμπαθῶς στοὺς μύθους τῶν ποιητῶν καὶ λατρεύουν τὴν κτίσι ἀντὶ τοῦ κτίστη· ἐννοῶ καὶ τὸν ἴδιο τὸν Ἀπολλοφάνη προσωπικὰ ποὺ δὲν χρησιμοποιεῖ ὁσίως τὰ θεῖα ἐπὶ τῶν θείων. Διότι οἱ ἀληθινοὶ φιλόσοφοι ἔπρεπε ν' ἀνάγωνται πρὸς τὸν αἴτιο καὶ αὐτῶν τῶν ὄντων καὶ τῆς γνώσεως αὐτῶν μὲ τὴ βοήθεια τῆς γνώσεως τῶν ὄντων, τὴν ὁποία καλῶς λέγει αὐτὸς φιλοσοφία καὶ ὁ θεῖος Παῦλος σοφία τοῦ Θεοῦ³.

Ἀλλά, γιὰ νὰ μὴ ἐξελέγχω τὴν ἄποψι ἄλλων ἢ τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀπολλοφάνη, παρὰ τὶς ἀρχές μου, λέγω τοῦτο· ἔπρεπε ὁ Ἀπολλοφάνης, ἀφοῦ εἶναι σοφός, ν' ἀντιλαμβάνεται, ὅτι δὲν μπορεῖ κάτι νὰ παρεκτραπῆ ποτὲ ἀπὸ τὴν οὐράνια τάξι καὶ κίνησι, ἂν δὲν τὸ κινῆ σ' αὐτὸ ὁ συντηρητῆς καὶ αἴτιος τῆς ὑπάρξεως της⁴, αὐτὸν ποὺ κατὰ τὸν ἱερὸ λόγον κατασκευάζει καὶ μετασκευάζει τὰ πάντα. Πῶς λοιπὸν δὲν σέβεται αὐτὸν ποὺ τὸν γνωρίζομε καὶ ἀπὸ τοῦτο καὶ ποὺ εἶναι πραγματικὰ ὁ Θεὸς τῶν ὄλων, καὶ πῶς δὲν τὸν θαυμάζει γιὰ τὴν παναίτια καὶ ὑπεράρρητη δύναμί του; Ἀπὸ αὐτὸν τὸν Θεὸ παίρνουν ὁ ἥλιος κι' ἡ σελήνη τὸν ὄρισμὸ νὰ τεθοῦν σὲ πλήρη ἀκίνησία μαζί μὲ τὸ σύμπαν, μὲ μιὰ θαυμαστὴ δύναμι στάσι, κι' ἔτσι κατὰ τὴ διάρκεια ὀλόκληρης ἡμέρας τὰ πάντα στέκονται ἐπάνω στὰ ἴδια σημεία τοῦ διαστήματος⁵· καὶ τὸ θαυμαστότερο ἀπὸ αὐτὸ εἶναι ὅτι, ἐνῶ ὅλες οἱ ἀνώτερες σφαῖρες ποὺ περιέχουν τὶς ἄλλες ἐκινουῦνταν, τὰ περιεχόμενα σώματα δὲν συμπαρασύρονταν. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ μιὰ ἄλλη ἡμέρα τριπλασιάζεται σχεδὸν κατὰ συνέχεια, σὲ τρόπο ὥστε ἐπὶ εἴκοσι ὀλόκληρες ὥρες ἢ τὸ σύμπαν ὀπισθοδρομεῖ μὲ ἀντίθετες φορὲς καὶ ξαναεπιστρέφει μὲ αὐτὲς τὶς ὑπερφυέστατες διακινήσεις, ἢ ὁ ἥλιος στὸ δικό του δρόμο

5. Ἰησοῦς Ναυῆ 10,13 «καὶ ἔστη ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη ἐν στάσει... ὡς τέλος ἡμέρας μιᾶς».

τὴν πεντάτροπον αὐτοῦ κίνησιν ἐν ὥραις δέκα συνελών, ἀναλυτικῶς αὐθις ὄλην αὐτὴν ἐν ταῖς ἐτέραις δέκα καινὴν τινα τρίβων ὁδὸν ἀναποδίζη; Τοῦτο δὴ τὸ καὶ Βαβυλωνίους εἰκότως ἐκπλήξαν, καὶ μάχης ἐκτὸς τῷ Ἐζεκίᾳ καθυποτάξαν, ὡς ἂν ἰσοθέω
5 τινὶ καὶ ὑπερέχοντι τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ οὐ δήπου φημὶ τὰς ἐν Αἰγύπτῳ μεγαλοουργίας, ἢ ἄλλας τινὰς ἀλλαχοῦ θεοσημείας γεγενημένας, ἀλλὰ τὰ κοινὰ καὶ οὐράνια, καὶ ἐν τῷ παντὶ καὶ πᾶσι θριαμβευθέντα.

Φησὶ δὲ πάντως Ἀπολλοφάνης, οὐκ εἶναι ταῦτα ἀληθῆ.
10 Μάλιστα μὲν οὖν τοῦτο ταῖς Περσῶν ἱερατικαῖς ἐμφέρεται φήμαις, καὶ εἰσέτι μάγοι τὰ μνημόσυνα τοῦ τριπλασίου Μίθρου τελοῦσιν. Ἄλλ' ἐξέστω αὐτῷ τούτοις διὰ τὴν ἄγνοιαν ἢ τὴν ἀπειρίαν ἀπιστεῖν. Εἶπε δὲ αὐτῷ· Τί λέγεις περὶ τῆς ἐν τῷ σωτηρίῳ σταυρῷ γεγνουῖας ἐκλείψεως; ἀμφοτέρω γὰρ τότε,
15 κατὰ Ἡλιούπολιν ἅμα παρόντε τε καὶ συνεστῶτε, παραδόξως τῷ ἡλίῳ τὴν σελήνην ἐμπίπτουσαν ἐωρῶμεν (οὐ γὰρ ἦν συνόδου καιρός)· αὐθις τε αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐνάτης ὥρας ἄχρι τῆς ἐσπέρας εἰς τὸ τοῦ ἡλίου διάμετρον ὑπερφυῶς ἀντικατασταῖσαν. Ἀνάμνησον δέ τι καὶ ἕτερον αὐτόν· οἶδε γάρ, ὅτι καὶ τὴν ἔμπτω-
20 σιν αὐτὴν ἐξ ἀνατολῶν ἐωράκαμεν ἀρξασμένην, καὶ μέχρι τοῦ ἡλιακοῦ πέρατος ἐλθοῦσαν, εἶτα ἀναποδίσασαν καὶ αὐθις, οὐκ ἐκ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὴν ἔμπτωσιν καὶ τὴν ἀνακάθαρσιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ κατὰ διάμετρον ἐναντίου γεγενημένην. Τοσαῦτά ἐστι τοῦ τότε καιροῦ τὰ ὑπερφυῆ καὶ μόνῳ Χριστῷ τῷ παναιτίῳ δυνατά,
25 τῷ ποιοῦντι μεγάλα καὶ ἐξαίσια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.

6. Τὴν κίνησι κατὰ τις τέσσαρις ἐποχῆς μὲ ἐπὶ πλεον τῆ θαυματουργικῆ κίνησι.

7. Δ' Βασ. 20,9, «πορεύσεται ἡ σκιά δέκα βαθμούς, ἐὰν ἐπιστρέψη δέκα βαθμούς».

συστέλλει τὴν πεντάτροπη⁶ κίνησί του σὲ δέκα ὥρες κι' ἔπειτα πάλι τὴν ἐπαναφέρει ὅλην αὐτὴν σὲ ἄλλες δέκα ὥρες, ἀνοίγοντας ἓνα νέο δρόμο⁷. αὐτὸ δὲ ἦταν πού εὐλόγως ἐξέπληξε τοὺς Βαβυλωνίους καὶ τοὺς καθυπέταξε στὸν Ἐζεκία χωρὶς μάχη, σὰν ἰσόθεο καὶ ὑπεράνθρωπο. Καὶ δὲν ἀναφέρω βέβαια τὰ μεγαλουργήματα στὴν Αἴγυπτο ἢ τὰ θεῖα σημεῖα πού ἔγιναν ἀλλοῦ, ἀλλὰ ἀναφέρω τὰ οὐράνια πού εἶναι κοινὰ καὶ ἐθαυμάσθηκαν σ' ὅλον τὸν κόσμον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους⁸.

Ἄλλὰ βέβαια ὁ Ἀπολλοφάνης ἰσχυρίζεται ὅτι δὲν εἶναι ἀληθινά. Καὶ ὅμως τοῦτο φέρεται κατ' ἐξοχὴν στὰ ἱερατικά Λόγια τῶν Περσῶν, οἱ δὲ μάγοι τελοῦν ἀκόμη καὶ σήμερα τὰ μνημόσυνα τοῦ τριπλασίου Μίθρα⁹. Ἄλλ' ἔστω, ἄς τοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ἀπιστῆ σ' αὐτὰ ἀπὸ ἄγνοια καὶ ἀπειρία. Εἶπέ του ὅμως: τί λέγεις γιὰ τὴν ἔκλειψι τοῦ ἡλίου πού συνέβηκε τὴν ὥρα τῆς σταυρώσεως τοῦ Σωτῆρος; Διότι τότε ἤμασταν κι' οἱ δύο παρόντες στὴν Ἡλιούπολι¹⁰ κι' εὐρισκόμασταν μαζί· ἐβλέπαμε λοιπὸν παραδόξως τὴ σελήνη νὰ ἐμπίπτῃ στὸν ἥλιο, ἐνῶ δὲν ἦταν καιρὸς συνόδου, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐνάτη ὥρα ἕως τὴν ἐσπέρα νὰ ὑποκαθίσταται ὑπερφυῶς στὴ διάμετρο τοῦ ἡλίου¹¹. Ὑπενθύμισέ του δὲ καὶ κάτι ἄλλο. Γνωρίζει καλὰ ὅτι εἶδαμε αὐτὴν τὴ συσκοτίσι ν' ἀρχίζῃ ἀπὸ τὴ ἀνατολὴ καὶ νὰ φθάνῃ ἕως τὸ ἡλιακὸ τέρμα, κι' ἔπειτα νὰ ξαναγυρίζῃ, ὥστε τὸ καθάρισμα δὲν ἔγινε ἀπὸ τὸ ἴδιο σημεῖο τῆς συσκοτίσεως, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετο. Αὐτὰ εἶναι τὰ ὑπερφυῆ γεγονότα πού εἶναι δυνατὰ μόνο στὸ Χριστό, τὸν παναίτιο, ὁ ὁποῖος ἐνεργεῖ ἀναρίθμητα μεγάλα καὶ ἐξαισία θαύματα.

8. Ἐδῶ ἐννοεῖται ἰδιαιτέρως ἡ ἔκλειψις κατὰ τὴ σταύρωσι. Ἐξυπακούεται ὅμως καὶ τὸ ἄστρο τῆς Βηθλεέμ.

9. Ὁ Μίθρας ἦταν Θεὸς τοῦ ἡλίου ἢ ὁ ἴδιος ὁ Ἥλιος. Ὁ τριπλάσιος Μίθρας ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὶς δύο μορφές τῶν δαδοφόρων καὶ τὸν ταυροκτόνο.

10. Προφανῶς ὡς ἐπισκέπτης.

11. Ματθ. 27,45.

3 Ταῦτα, εἰ σοι θεμιτόν, εἶπέ, καί, εἰ δυνατόν, Ἀπολλόφανες, ἐξέλεγγε καὶ πρὸς ἐμέ τὸν τότε καὶ συμπρόντα σοι καὶ συνεωρακότα καὶ συνανακρίναντα πάντα καὶ συναγάμενον.

Ἀμέλει καὶ μαντείας τότε, οὐκ οἶδ' ὄθεν, ὁ Ἀπολλοφάνης 5 ἀπάρχεται, καὶ πρὸς ἐμέ, ὥσπερ τὰ γινόμενα συμβάλλων, ἔφη· Ταῦτα, ὦ καλὲ Διονύσιε, θείων ἀμοιβαί πραγμάτων.

Τοσαῦτα ὡς κατ' ἐπιστολὴν ἡμῖν εἰρήσθω. Σὺ δὲ ἰκανὸς καὶ τὰ ἐλλείποντα προσαναπληρῶσαι καὶ προσαγαγεῖν τελέως τῷ Θεῷ τὸν ἄνδρα, σοφὸν καὶ πολλὰ ὄντα καὶ ἴσως ὅκ ἀπα- 10 ξιώσοντα πραέως μαθεῖν τὴν ὑπέρσοφον τῆς θρησκείας ἡμῶν ἀλήθειαν.

3 Αὐτὰ εἶπέ στὸν Ἀπολλοφάνη, ἂν σοῦ εἶναι ἐπιτρεπτό. Καὶ σύ, Ἀπολλοφάνη, ἂν μπορῆς ἀντίκρουσέ τα καὶ πρὸς ἐμένα πού τότε ἤμουν μαζί σου καὶ τὰ εἶδα μαζί σου καὶ τὰ συζήτησα μαζί σου καὶ τὰ ἐθαύμασα μαζί σου.

Μάλιστα ὁ Ἀπολλοφάνης ἄρχισε τότε καὶ μαντεῖες, δὲν ξέρω ἀπὸ ποῦ παρακινούμενος, καὶ συζητώντας μαζί μου εἶπε· «αὐτά, ἀγαπητὲ Διονύσιε, εἶναι προμηνύματα θείων.

Αὐτὰ εἶναι πού ἔπρεπε νὰ εἰπῶ μὲ μιὰ ἐπιστολή. Ἐσὺ δὲ εἶσαι ἱκανὸς νὰ συμπληρώσης τὶς ἐλλείψεις καὶ νὰ προσαγάγῃς τὸν ἄνδρα τελείως κοντὰ στὸ Θεό, πού σὰν σοφὸς πού εἶναι ἀπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἴσως δὲν θ' ἀπαξιώσει νὰ μάθῃ ταπεινῶς τὴν ὑπέρσοφῃ ἀλήθεια τῆς θρησκείας μας.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Η'

ΔΗΜΟΦΙΛΩι ΘΕΡΑΠΕΥΤΗι

Περὶ ἰδιοπραγίας καὶ χρηστότητος

1 Αἱ τῶν Ἑβραίων ἱστορίαι φασίν, ὧ γενναῖε Δημόφιλε, καὶ τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον Μωσέα διὰ τὴν πολλὴν πραότητα τῆς θεοφανείας ἠξιομένον. Καὶ εἴ ποτε αὐτὸν ἔξω τῆς θείας ὄψεως ἀναγράφουσιν, οὐ πρὸς τῆς πραότητος ἐκβάλλουσι τοῦ Θεοῦ. Λέγουσι δέ, ὅτι λίαν ἀπαυθαδιαζομένῳ καὶ ἀντιτείνοντι ταῖς θείαις
5 βουλαῖς ὠργίσθη θυμῷ Κύριος. Ὅταν δὲ αὐτὸν ἀνακήρυκτον ποιῶσι ταῖς θεοκρίτοις ἀξίαις, ἐκ τῆς προύχουσης τάγαθοῦ θεομιμησίας ἀνακηρύττεται· καὶ γὰρ ἦν πρᾶος σφόδρα, καὶ ὑπὲρ τούτου λέγεται θεράπων Θεοῦ καὶ εἰς θεοπτεῖαν ἀπάντων προφητῶν ἀξιώτερος.

10 Ἄλλὰ καὶ ὅτε πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν Ἀαρῶν ἰταμοὶ τινες ὑπὲρ ἀρχιερωσύνης καὶ ἔθναρχίας ἐφιλονείκουν, ὑπερεῖχε μὲν ἀπάσης φιλοτιμίας καὶ φιλαρχίας, καὶ παρεχώρει τῷ θεοκρίτῳ τὴν τοῦ λαοῦ προστασίαν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐπισυνέστησαν αὐτῷ καὶ περὶ τῶν προτέρων ὄνειδίζοντες ἠπεῖλουν, καὶ ἤδη σχεδὸν
15 ἐπήεσαν, ἐπεβοᾶτο μὲν ὁ πρᾶος τὸν ἀγαθὸν εἰς σωτηρίαν, ἐπαρρησιάζετο δὲ λίαν ἐπιεικῶς, ὅτι πάντων εἶη κακῶν τοῖς ἀρχομένοις ἀναίτιος· ἥδει γάρ, ὅτι χρὴ τὸν ὁμιλοῦντα Θεῷ τάγαθῷ πρὸς τὸ ὅτι μάλιστα ὁμοιότατον, ὡς ἐφικτόν, ἀποτετυπῶσθαι καὶ ἑαυτῷ συνειδέναι τὰς ἀγαθοφιλεῖς ἐργατείας.

1. Ἄρ. 12,3.

2. Ἐξ. 4,4.

3. Ἄρ. 12,7.

4. Ἄρ. 16,1 ἐέ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 8

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗ ΔΗΜΟΦΙΛΟ

Περὶ αὐτενεργείας καὶ χρηστότητος

Οἱ ἱστορίες τῶν Ἑβραίων, γενναῖε Δημόφιλε, λέγουν ὅτι τῆς θεοφάνειας ἀξιώθηκε καὶ ὁ ἱερός ἐκεῖνος Μωϋσῆς ἀπὸ τὴν πολλή του πραότητα¹. Κι' ἂν καμμιά φορὰ διηγοῦνται ὅτι ἀποτυγχάνει τῇ θεῖα ὄψι, ἐπισημαίνουν ὅτι πρὶν χάσῃ τὸν Θεὸ ἔχασε τὴν πραότητα. Λέγουν μάλιστα οἱ ἱστορίες ὅτι, ὅταν αὐθάδίαζε πολὺ καὶ ἀντέτεινε στὶς θεῖες βουλές², ὁ Κύριος ὠργιζόταν ἐναντίον του. Ὅταν ὁμως περιγράφουν πῶς ἀνακηρύχθηκε ἄξιος δωρεῶν ἀπὸ τῇ θεῖα κρίσι, δείχνουν ὅτι ἡ ἀνακήρυξις ὀφείλεται στὸ γεγονός ὅτι ἐπεδείκνυε ἐξοχώτερη μίμησι τῆς θείας ἀγαθότητος. Διότι, ἦταν πολὺ πρᾶος καὶ γι' αὐτὸ λέγεται θεράπων τοῦ Θεοῦ καὶ θεωρεῖται ἀξιώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς προφῆτες στὴ θεοπτία³.

Ἄλλὰ καὶ ὅταν μερικοὶ αὐθάδεις ἐφιλονεικοῦσαν μὲ αὐτὸν καὶ τὸν Ἄαρὼν γιὰ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ τῆς ἐθναρχίας, αὐτὸς ἔμενε ἀνώτερος ἀπὸ κάθε φιλοδοξία καὶ φιλαρχία κι' ἦταν ἔτοιμος νὰ παραχωρήσῃ τὴν ἡγεσία τοῦ λαοῦ σὲ ὅποιον θὰ ἐκρινόταν ἀπὸ τὸν Θεὸ ἄξιος⁴. Ὅταν δὲ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι συγκεντρώθηκαν γύρω του στασιαστικὰ καὶ τὸν ἀπειλοῦσαν ὄνειδίζοντάς τον γιὰ τὴν προηγούμενη τακτικὴ του, καὶ σχεδὸν εἶχαν ἤδη ἐπιτεθῆ ἑναντίον του, αὐτὸς ὁ πρᾶος ἐπικαλοῦνταν τὸν ἀγαθὸ Θεὸ γιὰ τὴ σωτηρία καὶ διαβεβαίωνε μὲ μετριοπάθεια ὅτι εἶναι ἀναίτιος γιὰ ὅλα τὰ κακὰ πού εὐρῆκαν τοὺς ὑπηκόους του. Διότι ἐγνώριζε ὅτι αὐτὸς πού συναναστρέφεται μὲ τὸν Θεὸ πρέπει νὰ ἔχη ἀποτυπωθῆ κατὰ τὸν ὁμοίότερο δυνατὸ τρόπο πρὸς τὸ ἀγαθὸ καὶ νὰ ἔχη τὴ συνείδησι ὅτι οἱ πράξεις του στηρίζονται στὴν ἀγάπη τοῦ ἀγαθοῦ.

Τί δὲ τὸν θεοπάτορα Δαυῖδ ἐποίει θεοφιλή; Καὶ γὰρ ἀγαθὸν ὄντα καὶ περὶ ἐχθροὺς ἀγαθὸν εὔρηκα, φησὶν ὁ ὑπεράγαθος καὶ φιλάγαθος, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου. Καίτοι καὶ θεσμὸς ἀγαθὸς ἐδεδώρητο καὶ ὑποζυγίων ἐχθροῦ προνοεῖν. Καὶ Ἰὼβ 5 ὡς ἀκακίας ἐχόμενος ἐδικαιοῦτο. Καὶ Ἰωσήφ τοὺς ἐπιβούλους ἀδελφοὺς οὐκ ἠμύνετο, καὶ Ἄβελ ἀπλῶς καὶ ἀνυπόπτως συνεπορεύετο τῷ ἀδελφοκτόνῳ. ⁶Καὶ πάντας ἢ θεολογία τοὺς ἀγαθὸς ἀνακηρύττει μὴ προενοοῦντας τὰ κακά, μὴ προποιοῦντας, ἀλλὰ μὴδὲ πρὸ τῆς ἄλλων κακίας ἐκ τάγαθοῦ μεταποιουμένων, 10 τούναντίον δὲ θεοειδῶς καὶ τοὺς κακοὺς ἀγαθύνοντας καὶ ἐφαπλοῦντας καὶ ἐπ' αὐτοὺς τὴν πολλὴν ἀγαθότητα καὶ πρὸς τὸ ὅμοιον ἐπιεικῶς ἐκκαλουμένους.

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ ἄναντες ἀνανεύσωμεν, οὐκ ἀνδρῶν ἱερῶν ἐπιεικειάς, οὐ φιλανθρώπων ἀγγέλων ἀγαθότητας ἐξαγγέλλοντες, 15 ἐλεούντων ἔθνη καὶ ὑπερδεομένων αὐτῶν ἀγαθοῦ καὶ ταῖς ὀλεθρίαις καὶ κακεργέτισιν ἐπιτιμώντων πληθῦσι καὶ ἀχθομένων μὲν ἐπὶ κακοῖς, εὐφραينوμένων δὲ τῇ σωτηρίᾳ τῶν εἰς τὰ ἀγαθὰ μετακαλουμένων, οὐδ' ὅσα ἄλλα περὶ τῶν ἀγαθοεργῶν ἀγγέλων ἢ θεολογία παραδίδωσιν· ἀλλὰ τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ καὶ 20 ὑπεραγάθου Χριστοῦ τὰς ἀγαθοποιούσας ἀκτῖνας ἐν ἡσυχίᾳ παραδεχόμενοι, πρὸς αὐτῶν ἐπὶ τὰς θείας ἀγαθουργίας αὐτοῦ φωταγωγηθῶμεν. Ἐὰρ γὰρ οὐκ ἔστιν ἀφάτου καὶ ὑπὲρ νόησιν ἀγαθότητος, ὅτι τὰ μὴ ὄντα εἶναι ποιεῖ καὶ ὅτι πάντα αὐτὰ πρὸς τὸ εἶναι παρήγαγε καὶ πάντα βούλεται ἀεὶ γενέσθαι παραπλήσια 25 αὐτῷ καὶ κοινωνικὰ τῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκάστων ἐπιτηδειότητα; Τί δέ, ὅτι καὶ τῶν ἀποφοιτῶντων ἐρωτικῶς ἔχεται καὶ φιλονεικεῖ καὶ δεῖται μὴ ἀπαξιωθῆναι τῶν ἐρωμένων, καὶ θρυ-

5. Ψαλμ. 88,21.

6. Ἐξ. 23,4.

7. Ἰὼβ 1,8. 42,7.

8. Γεν. 50,20.

9. Γεν. 9,8.

10. Ἀποκ. κ. 7 ἑ.

11. Ζαχ. 1,12.

12. Ζαχ. 3,2.

Ἐπειτα, τί εἶναι ἐκεῖνο πού κατέστησε θεοφιλή τὸν θεοπάτορα Δαβίδ; Διότι ὁ ὑπεράγαθος καὶ φιλάγαθος Θεὸς λέγει γι' αὐτόν, «εὐρῆκα ἄνθρωπο, ὅπως τὸν ἤθελε ἡ καρδιά μου»⁵, ἐπειδὴ ἦταν ἀγαθὸς καὶ μάλιστα, ἀγαθὸς πρὸς τοὺς ἐχθρούς. Καὶ ὅμως εἶχε δοθῆ νόμος πού προέβλεπε νὰ φροντίζουν ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ ὑποζύγια τοῦ ἐχθροῦ⁶. Καὶ ὁ Ἰώβ ἐδικαιώθηκε διότι ἦταν ἄκακος⁷. Ὁ Ἰωσήφ δὲν ἐκδικήθηκε τοὺς ἀδελφοὺς πού τὸν εἶχαν προδώσει⁸, κι' ὁ Ἄβελ συμπορευόταν μὲ τὸν μελλοντικὸ ἀδελφοκτόνο ἀπονήρευτα καὶ ἀνύποπτα⁹. Ὅλους γενικὰ τοὺς ἀγαθοὺς ἡ θεολογία τοὺς τιμᾷ, διότι δὲν προμελετοῦν οὔτε διαπράττουν τὰ κακά, ἀλλ' οὔτε μετακινοῦνται ἀπὸ τὸ ἀγαθὸ ἐνώπιον τῆς κακίας ἄλλων· τὸ ἀντίθετο μάλιστα ἀγαθύνουν καὶ τοὺς κακοὺς θεοειδῶς, ἀπλώνουν καὶ πάνω σ' αὐτοὺς τὴν πολλή τους ἀγαθότητα καὶ τοὺς προσκαλοῦν μὲ καλωσύνη πρὸς τὴν ὁμοίωσι.

Ἄλλ' ἄς κυττάξωμε πρὸς τὰ ἐπάνω, ὄχι γιὰ νὰ ἐξαγγεῖλωμε τὴν καλωσύνη ἱερῶν ἀνδρῶν καὶ τὴν ἀγαθότητα φιλανθρώπων ἀγγέλων¹⁰, οἱ πρᾶοι ἐλεοῦν ἔθνη καὶ προσεύχονται ὑπὲρ αὐτῶν στὸν ἀγαθὸ Θεό¹¹, ἐπιτιμοῦν τὰ ὀλέθρια καὶ κακοήθη δαιμονικὰ πλήθη¹² καὶ στενοχωροῦνται γιὰ τὰ κακά, εὐφραίνονται δὲ γιὰ τὴ σωτηρία ἐκείνων πού ἐπιστρέφουν στὰ ἀγαθὰ¹³, οὔτε ὅλα τὰ ἄλλα πού διδάσκει ἡ θεολογία περὶ τῶν ἀγαθοεργῶν ἀγγέλων¹⁴· ἀλλὰ γιὰ νὰ δεχθοῦμε τὶς ἀγαθοποιῆς ἀκτίνες τοῦ ἀληθινὰ ἀγαθοῦ καὶ ὑπεραγάθου Χριστοῦ μὲ ἡσυχὴ διάθεσι, ὥστε δι' αὐτῶν νὰ φωταγωγηθοῦμε πρὸς τὶς θεῖες καὶ ἀγαθὲς ἐνέργειές του. Ἐραγε δὲν εἶναι δεῖγμα τῆς ἄφατης καὶ ἀκατάληπτης ἀγαθότητος, ὅτι κάνει τὰ μὴ ὄντα νὰ ὑπάρχουν, ὅτι παρήγαγε ὅλα αὐτὰ σὲ ὕπαρξι καὶ ὅτι θέλει πάντοτε νὰ γίνουν ὅλα παραπλήσια μὲ αὐτόν καὶ μέτοχα τῶν χαρίτων του τὸ καθένα κατὰ τὴν ἰκανότητά του; Καὶ τί εἶναι, ὅταν συμπεριφέρεται ἐρωτικῶς πρὸς ἐκείνους πού ἀπομακρύνονται ἀπὸ αὐτόν, καὶ τοὺς παρακαλῆ ἀγωνιωδῶς νὰ μὴ θεωρηθῆ ἀνάξιος ἀπὸ τοὺς

13. Λουκᾶ 15,4.

14. Τωβίτ 8 καὶ 9.

πτομένων αὐτῶν καὶ εἰκῆ κατεγκαλούντων ἀνέχεται καὶ αὐτὸς ἀπολογεῖται καὶ μᾶλλον ἐπαγγέλλεται θεραπεύσειν, καὶ ἔτι αὐτοῖς ἀπέχουσιν, ὅμως προσιοῦσι πρῶστρέχει καὶ ὑπαντᾷ, καὶ ὄλος ὄλους περιφῶς ἀσπάζεται, καὶ οὐκ ἐγκαλεῖ περὶ τῶν προ-
5 τέρων, ἀλλὰ ἀγαπᾷ τὰ παρόντα καὶ ἑορτὴν ἄγει καὶ συγκαλεῖται τοὺς φίλους, δηλαδὴ τοὺς ἀγαθοὺς, ἵνα ἧ πάντων εὐφραιομένων ἢ κατοικία;

Δημόφιλος δέ, καὶ εἴ τις ἄλλος ἀγαθοῖς ἀπεχθάνεται, καὶ λίαν ἐνδίκως ἐπιτιμᾶται καὶ ἐκδιδάσκεται τὰ καλὰ καὶ ἀγαθύνε-
10 ται. Πῶς γὰρ οὐκ ἔδει, φησί, τὸν ἀγαθὸν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀπολωλότων εὐφραίνεσθαι καὶ ζωῆ τῶν τεθνατωμένων; Ἀμέλει καὶ ἐπ' ὤμων αἶρει τὸ μόλις ἀπὸ πλάνης ἐπιστραφέν, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς ἀγγέλους εἰς εὐφροσύνην ἐγείρει καὶ χρηστότατός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους, «καὶ ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονη-
15 ροὺς καὶ ἀγαθοὺς», καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν ἀποφευγόντων.

Σὺ δέ, ὡς τὰ γράμματά σοι δηλοῖ, καὶ προσπεσόντα τῷ ἱερεῖ, τὸν ὡς φῆς ἀσεβῆ καὶ ἀμαρτωλόν, οὐκ οἶδ' ὅπως καθ' ἑαυτοῦ παρὼν ἀπελάκτισας· εἶτα, ὁ μὲν ἐδεῖτο καὶ ὠμολόγει
20 πρὸς ἰατρείαν κακῶν ἐληλυθέναι, σὺ δὲ οὐκ ἔφριξας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀγαθὸν ἱερέα μετὰ θράσους προεπηλάκιζες, ἐλεητὸν εἶναι μετανοοῦντα καὶ τὸν ἀσεβῆ δικαιώσαντα· καὶ τέλος, ἔξιθι', ἔφης τῷ ἱερεῖ, μετὰ τῶν ὁμοίων καὶ εἰσεπήδησας, οὐκ ὄντος θεμιτοῦ, πρὸς τὰ ἄδυστα καὶ τὰ ἅγια τῶν ἀγίων συνέστειλας, καὶ γράφεις
25 ἡμῖν, ὅτι 'μέλλοντα διαφθαρεῖν τὰ ἱερὰ προνοητικῶς ἀπέσωσα καὶ ἔτι ἄχραντα διαφυλάττω'.

15. Βλ. π.χ. τὴν παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου, Λουκᾶ 15,11 ἐέ.

16. Λουκᾶ 15,31.

17. Λουκᾶ 15,5.

18. Ματθ. 5,45.

ἀγαπημένους του, κι' ἐνῶ ἐκεῖνοι ἀκολασταίνουν καὶ τὸν κατηγοροῦν χωρὶς λόγο, αὐτὸς ἀπολογῆται καὶ ὑπόσχεται ἐπιμονώτερα ὅτι θὰ τοὺς φροντίσῃ ὅσο εἶναι ἀκόμη μακριά, ἀλλ' ὅμως ὅταν προσέρχονται, τρέχει σὲ προϋπάντησί τους, τοὺς ἀσπάζεται ἀγκαλιάζοντάς τους ὀλόκληρους, καὶ ἀντὶ νὰ τοὺς κατηγορῇ γιὰ τὴν προηγούμενη συμπεριφορά, ἐκδηλώνει τὴν ἀγάπη του γιὰ τὴν παροῦσα διαγωγή τους, ὀργανώνει ἑορτὴ ὅπου συγκαλεῖ τοὺς φίλους, δηλαδή τοὺς ἀγαθοὺς, ὥστε αὐτὸς νὰ εἶναι ἡ κατοικία ὅλων τῶν εὐφραينوμένων;¹⁵

Ὁ Δημόφιλος ὅμως, καὶ ὁποῖος ἄλλος ἀπεχθάνεται τοὺς ἀγαθοὺς, δικαίως ἐπιτιμᾶται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ διδάσκεται τὰ ἀγαθὰ καὶ παιδεύεται. Διότι, λέγει, πῶς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ εὐφραίνεται ὁ ἀγαθὸς Θεὸς γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀπολολῶτων καὶ γιὰ τὴ ζωὴ τῶν τεθνεώτων¹⁶; Μάλιστα φέρει στοὺς ὦμους του τὸ πρόβατο πὸ μὴ μόλις ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν περιπλάνησι καὶ διεγείρει τοὺς ἀγαθοὺς ἀγγέλους νὰ μετάσχουν στὴν εὐφροσύνη¹⁷, εἶναι χρηστότατος πρὸς τοὺς ἀχαρίστους, ἀνατέλλει τὸν ἥλιο ἐπάνω σὲ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς¹⁸ καὶ προσφέρει τὴν ψυχὴ του ὑπὲρ τῶν ἀπομακρυνομένων ἀπὸ αὐτόν¹⁹.

Ἐσὺ ὅμως, ὅπως φανερώνει τὸ γράμμα σου, ἀκόμη καὶ ὅταν ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλός, ὅπως τὸν λέγεις, ἔπεσε παρουσία σου στὰ πόδια τοῦ ἱερέως, τὸν ἐκλώτισες, ἐνεργώντας ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου μὲ μιὰ σκέψι πὸ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ἐξηγήσω. Ἐπειτα, ἐνῶ ἐκεῖνος παρακαλοῦσε καὶ μ' ἐξομολόγησι διαβεβαίωνε ὅτι εἶχε ἔλθει γιὰ θεραπεία τῶν κακῶν, ἐσὺ δὲν ἔφριξες, ἀλλ' ἐπροπηλάκισες μὲ θρασύτητα καὶ τὸν ἀγαθὸ ἱερέα, πὸ ἐλέησε κι' ἐδικαίωσε τὸν ἀσεβῆ ἔπειτα ἀπὸ τὴ μετάνοιά του. Τέλος εἶπες στὸν ἱερέα, «ἔβγα ἔξω», εἰσπήδησες στὰ ἄδυστα μαζί μὲ τοὺς ὁμοίους σου, πράγμα ἀνεπίτρεπτο, κι' ἄρπαξες τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ μᾶς γράφεις ὅτι, «ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ διαφθαροῦν τὰ ἱερά, τὰ περιέσωσα προνοητικῶς καὶ ἀκόμη τὰ διατηρῶ ἄχραντα».

19. Ἰω. 10,11.

Νῦν οὖν ἄκουε τῶν ἡμετέρων. Οὐ θεμιτὸν ἱερέα πρὸς τῶν
 ὑπὲρ σέ λειτουργῶν ἢ τῶν ὁμοταγῶν σοι θεραπευτῶν εὐθύνε-
 σθαι, κἂν ἀσεβεῖν εἰς τὰ θεῖα δοκῆ, κἂν ἄλλο τι τῶν ἀπειρημέ-
 νων ἐξελέγχοιτο δράσας. Εἰ γὰρ ἀκοσμία καὶ ἀταξία τῶν θειο-
 5 τάτων ἐστὶ καὶ ὄρων καὶ θεσμῶν ἔκβασις, οὐκ ἔχει λόγον ὑπὲρ
 Θεοῦ τὴν θεοπαράδοτον ἀνατρέπεσθαι τάξιν. Οὐ γὰρ ἐφ' ἑαυτὸν
 ὁ Θεὸς ἐμερίσθη· πῶς γὰρ σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Καὶ εἰ
 τοῦ Θεοῦ ἐστὶν, ὡς τὰ Λόγια φησιν, ἡ κρίσις, οἱ δὲ ἱερεῖς ἄγγε-
 λοι καὶ ὑποφῆται μετὰ τοὺς ἱεράρχας εἰσὶ τῶν θείων κριμάτων,
 10 πρὸς αὐτῶν τὰ θεῖα προσηκόντως σοι διὰ μέσων τῶν λειτουρ-
 γῶν, ὅταν ἦ καιρὸς, ἐκδιδάσκου, δι' ὧν καὶ τὸ εἶναι θεραπευτῆς
 ἠξιώθης. Ἦ οὐχὶ καὶ τὰ ἱερά σύμβολα τοῦτο βοᾷ; Καὶ γὰρ οὐχ
 ἀπλῶς ἀπάντων μὲν ἐξήρηται τὰ ἅγια τῶν ἀγίων· πλησιάζει δὲ
 μᾶλλον αὐτοῖς ὁ τῶν ἱεροτελεστῶν διάκοσμος, εἶτα τῶν ἱερέων
 15 ἢ διακόσμησις, ἐπομένως δὲ τούτοις ἢ τῶν λειτουργῶν· τοῖς δὲ
 τεταγμένοις θεραπευταῖς αἱ πύλαι τῶν ἀδύτων εἰσὶν ἀφωρισμέ-
 ναι, καθ' ἃς καὶ τελοῦνται καὶ παρεστᾶσιν, οὐ πρὸς φυλακὴν
 αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς τάξιν καὶ ἐπίγνωσιν ἑαυτῶν, μᾶλλον τῷ λαῷ
 παρὰ τοὺς ἱερατικούς πλησιάζοντες. Ὅθεν ἢ τῶν ἱερῶν ἀγία
 20 ταξιαρχία μεταλαμβάνειν αὐτοὺς ἱεροθετεῖ τῶν θείων, ἑτέροις
 δηλαδὴ τοῖς ἐνδοτέροις αὐτῶν τὴν μετάδοσιν ἐγχειρήσασα· καὶ
 γὰρ οἱ περὶ τὸ θεῖον συμβολικῶς αἰεὶ παρεστηκότες θυσιαστή-
 ριον, ὁρῶσι καὶ ἀκούουσι τὰ θεῖα τηλαυγῶς αὐτοῖς ἀνακαλυ-
 πτόμενα καὶ προϊόντες ἀγαθοειδῶς ἐπὶ τὰ ἔξω τῶν θείων πα-
 25 ραπετασμάτων, τοῖς ὑπηκόοις θεραπευταῖς καὶ τῷ ἱερῷ λαῷ

20. Οἱ λειτουργοὶ καὶ οἱ θεραπευταί, δηλαδὴ οἱ διάκονοι καὶ οἱ μοναχοί, δὲν δικαιοῦνται νὰ κρίνουν ἓνα ἱερέα, ποῦ εἶναι ἀνώτερός τους.

21. Ματθ. 12,25.

22. Ἦσ. 30,18. Ρωμ. 2,16.

23. Μαλ. 2,7.

24. Ἱεροτελεσταὶ εἶναι οἱ χειροτονηταὶ τῶν ἱερέων, οἱ ἱεράρχαι.

Τώρα λοιπὸν ἄκουσε τὴν γνώμη μας. Δὲν εἶναι ἐπιτρεπτό νὰ τιμωρῆται ἓνας ἱερεὺς ἀπὸ τοὺς λειτουργοὺς, πού εἶναι ἀνώτεροί σου, ἢ ἀπὸ τοὺς ὁμοταγεῖς μὲ σένα θεραπευτάς,²⁰ ἀκόμη κι' ἂν φαίνεται ν' ἀσεβῆ πρὸς τὰ θεῖα, ἀκόμη κι' ἂν ἀποδειχθῆ ὅτι διέπραξε κάποια ἄλλη ἀπαγορευμένη πρᾶξι. Ἐὰν πράγματι ἡ δυσαρμονία καὶ ἀταξία εἶναι παραβίασις τῶν θειοτάτων ὀρισμῶν καὶ θεσμῶν, δὲν ἔχει καμμιά δικαιολογία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἢ ἀνατροπὴ τῆς θεοπαράδοτης τάξεως. Ὁ Θεὸς δὲν ἐμερίσθηκε μὲ τὸν ἑαυτό του· διότι ἄλλοιῶς πῶς θὰ μπορούσε νὰ σταθῆ ἡ βασιλεία του;²¹ Κι' ἂν ἡ κρίσις ἀνήκει στὸ Θεό, ὅπως λέγουν τὰ Λόγια²², οἱ δὲ ἱερεῖς εἶναι ἄγγελοι καὶ ἐρμηνευταὶ τῶν θείων κριμάτων μετὰ τοὺς ἱεράρχες²³, ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ἀκριβῶς πρέπει νὰ διδάσκεσαι κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπο τὰ θεῖα, ὅταν εἶναι ὁ καιρὸς, διὰ μέσου τῶν θεραπευτῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἀξιώθηκες νὰ γίνης θεραπευτής. Ἡ μήπως τοῦτο δὲν εἶναι πού ἐξαγγέλλουν καὶ τὰ ἱερά σύμβολα; Πράγματι τὰ ἅγια τῶν ἀγίων δὲν εἶναι ἀποκλεισμένα ἀπὸ ὅλους γενικῶς· ἀλλὰ σ' αὐτὰ πλησιάζει περισσότερο ὁ διάκοσμος τῶν ἱεροτελεστῶν²⁴, ἔπειτα ἡ διακόσμησις τῶν ἱερέων καὶ μετὰ ἀπ' αὐτοὺς τῶν λειτουργῶν. Γιὰ τοὺς θεραπευτάς ὅμως κανονικὰ εἶναι καθωρισμένες οἱ πύλες τῶν ἀδύτων, ἐμπρὸς στίς ὁποῖες καὶ χειροθετοῦνται καὶ παραστέκουν, ὄχι γιὰ νὰ τίς φυλάττουν, ἀλλὰ γιὰ νὰ εἶναι ἐγκατεστημένοι στὴν οἰκεία θέσι καὶ νὰ ἔχουν ἐπίγνωσι ἑαυτῶν, ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι πλησιάζουν περισσότερο στὸ λαὸ παρὰ πρὸς τοὺς ἱερατικούς. Γι' αὐτὸ ἡ ἀγία ταξιαρχία²⁵ ἔχει ἱεροθετήσει οἱ θεραπευταὶ νὰ μεταλαμβάνουν τὰ θεῖα ἀφοῦ αὐτὰ μεταδοθοῦν πρῶτα σὲ ἄλλους, δηλαδὴ στοὺς ἐσωτερικώτερους ἀπὸ αὐτούς. Διότι ἐκεῖνοι πού παρίστανται πάντοτε γύρω ἀπὸ τὸ θεῖο θυσιαστήριον, κατὰ τρόπο συμβολικόν, βλέπουν καὶ ἀκούουν καθαρὰ τὰ θεῖα μυστήρια, καθὼς τοὺς ἀποκαλύπτονται, καὶ προχωρώντας ἀγαθοειδῶς πρὸς τὰ ἔξω ἀπὸ τὰ θεῖα παραπετάσματα ἀποκαλύπτουν τὰ ἱερά αὐτὰ μυστήρια στοὺς κα-

25. Ἡ ἀρχὴ τῆς τελετουργικῆς.

καὶ ταῖς καθαιρομέναις τάξεσιν ἐκφαίνουσι κατ' ἀξίαν τὰ ἱερά, τὰ καλῶς ἄχραντα διαφυλαχθέντα, μέχρις ὅτε, τυραννικῶς αὐτοῖς ἐπεισηδήσας, ἐκπομπευθῆναι σοι τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἠνάγκασας οὐκ ἐθέλοντα. Καὶ ἔχειν φῆς τὰ ἱερά καὶ διαφυλάττειν, καίτοι οὔτε εἶδες οὔτε ἤκουσας οὔτε ἔχεις τι τῶν προσηκόντων τοῖς ἱερεῦσιν, ὥσπερ οὐδὲ τὴν ἀλήθειαν τῶν Λογίων ἔγνωκας, ἐκάστης ἡμέρας αὐτὰ λογομαχῶν ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων.

Καὶ εἰ μὲν ἐθναρχία τις ἐνεχείρησεν οὐ προστεταγμένον αὐτῷ παρὰ βασιλέως, ἐνδίκως ἐτιμωρεῖτο. Καὶ εἰ τὸν ἄρχοντα δικαιούντά τινα ἢ καταδικάζοντα, παρεστῶς τις τῶν ὑπ' αὐτῷ ταττομένων, ἐπανακρίνειν ἐτόλμησεν (οὔπω γάρ φημι προφηλακίζειν), ἅμα καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκβάλλειν ἔδοξε. Σὺ δέ, ἄνθρωπε, οὔτω τολμηρὸς εἶ κατὰ τοῦ πράου καὶ ἀγαθοῦ, καὶ τῆς ἱεραρχικῆς αὐτοῦ θεσμοθεσίας.

Καὶ τὰτα ἐχρῆν εἰπεῖν, ὅταν, ὑπὲρ ἀξίαν τις ἐγχειρῶν, ὁμῶς εἰκότα πράττειν ἐδόκει· καὶ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἐφικτὸν οὐδενί. Τί γὰρ ἄτοπον Ὀζίας ἐποίει, θυμιῶν τῷ Θεῷ; Τί δὲ ὁ Σαοὺλ θύων; Τί δὲ οἱ τυραννικοὶ δαίμονες, ἀληθῶς θεολογοῦντες τὸν Ἰησοῦν; Ἀλλ' ἐκκήρυκτος τῇ θεολογίᾳ πᾶς ὁ ἀλλοτριοεπίσκοπος, καὶ ἕκαστος ἐν τῇ τάξει τῆς λειτουργίας αὐτοῦ ἔσται, καὶ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσελεύσεται, καὶ ἅπαξ τοῦ ἔνιαυτοῦ, καὶ τοῦτο ἐν πάσῃ τῇ κατὰ νόμον ἱεραρχικῇ καθαρότητι. Καὶ οἱ ἱερεῖς περιστέλλουσι τὰ ἅγια καὶ οἱ λευῖται οὐ μὴ ἄφρονται τῶν ἁγίων, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι. Καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος ἐπὶ τῇ προπετείᾳ Ὀζία, καὶ Μαριὰμ λεπροῦται, τῷ νομο-

26. Β' Παραλ. 26,16 ἐέ.

27. Α' Βασ. 13,10. 15,12.

28. Μάρκ. 3,11.

29. Τὸ κείμενο ἔχει «ἀλλοτριοεπίσκοπο».

30. Α' Κορ. 14,40.

31. Λευϊτ. 16,2. Ἐβρ. 9,7.

32. Ἀρ. 4,15 · 20.

33. Β' Παραλ. 26,19.

τωτέρους κατὰ τὴν ἀξία τους, δηλαδή στοὺς θεραπευτάς, στὸν ἱερό λαὸ καὶ στὶς τάξεις ποὺ εὐρίσκονται στὸ στάδιο τῆς καθάρσεως. Τὰ μυστήρια διαφυλάχθηκαν ἄχραντα ἀποτελεσματικῶς, μέχρις ὅτου εἰσπήδησες ἐσὺ βιαίως μέσα καὶ ἀνάγκασες τὰ ἅγια τῶν ἁγίων νὰ διαπομπευθοῦν ἀπὸ σένα χωρὶς νὰ τὸ θέλουν. Κι' ἐσὺ ἰσχυρίζεσαι ὅτι ἔχεις τὰ ἱερά καὶ τὰ διαφυλάττεις, μ' ὄλο ποὺ οὔτε εἶδες οὔτε ἄκουσες οὔτε διαθέτεις κάποιο ἀπὸ τὰ προσήκοντα στοὺς ἱερεῖς, ὅπως οὔτε τῶν Λογίων τὴν ἀλήθεια ἐγνώρισες, ἀφοῦ καθημερινῶς λογομαχεῖς γι' αὐτὰ πρὸς καταστροφὴ τῶν ἀκροατῶν σου.

Ἄν κάποιος ἄνθρωπος ἄρπαζε μιὰ τοπικὴ διοίκησι, χωρὶς πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, θὰ ἐτιμωρεῖτο κατὰ τοὺς νόμους. Ἄν ἐπίσης ὁ ἄρχοντας διατύπωνε γιὰ κάποιον κατηγορούμενο ἀπόφρασι ἀθωωτικὴ ἢ καταδικαστικὴ, κι' ἓνας ἀπὸ τοὺς ὑφισταμένους του, παρῶν στὸ δικαστήριον, ἐτολμοῦσε νὰ ζητήσῃ ἀναθεώρησι τῆς ἀποφάσεως (δὲν λέγω νὰ προπηλακίσῃ, ὅπως ἐσύ), θὰ ἐφαινόταν σὰν νὰ τὸν ἀπεμάκρυνε κίολας ἀπὸ τὴν ἐξουσία. Ἐσὺ ὅμως, ἄνθρωπε, δείχνεις ἐναντίον τοῦ πράου καὶ ἀγαθοῦ Θεοῦ τέτοια τόλμη, καθὼς καὶ ἐναντίον τῆς ἱεραρχικῆς θεσμοθεσίας του.

Κι' αὐτὰ χρειαζόταν νὰ λεχθοῦν στὴν περίπτωσι ποὺ κάποιος ἐπιχειρεῖ πράγματα ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἀξίωμά του, ἀλλὰ πάντως φαίνεται κατ' ἀρχὴν νὰ ἐνεργῇ σωστά· διότι οὔτε αὐτὸ δὲν εἶναι ἐπιτρεπτὸ σὲ κανένα. Παραδείγματος χάριν τί ἄτοπο ἔπραττε ὁ Ὁζίας ποὺ πρόσφερε θυσία;²⁶ Τί ἄτοπο ἔπραττε ὁ Σατανᾶς ποὺ πρόσφερε θυσία;²⁷ Τί κακὸ ἔκαμαν οἱ τυραννικοὶ δαίμονες ποὺ σωστὰ ἀναγνώριζαν τὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ²⁸; Ἄλλ' ὅμως ἡ θεολογία ἀποκηρύσσει κάθε σφετεριστή²⁹. Ὁ καθένας πρέπει νὰ μένη μέσα στὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του³⁰, καὶ μόνο ὁ ἀρχιερεὺς θὰ μπορῇ νὰ εἰσέρχεται στὰ ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ μάλιστα μιὰ φορὰ τὸ χρόνο³¹, κι' αὐτὸ μὲ ὅλη τὴν ὀριζόμενὴ ἀπὸ τὸ νόμο καθαρότητα. Οἱ ἱερεῖς περικαλύπτουν τὰ ἅγια καὶ οἱ Λευῖτες δὲν ἐγγίζουσιν τὰ ἅγια, γιὰ νὰ μὴ ἀποθάνουν³². Ὁ Κύριος ὠργίσθηκε πολὺ γιὰ τὴν ἀυθάδεια τοῦ Ὁζία³³ καὶ ἡ Μα-

θέτη θεσμοθετεῖν ἐγχειρήσασα· καὶ ἐπὶ τοὺς Σκευᾶ υἱοὺς ἐφή-
 λατο τὰ δαιμόνια. Καί, «οὐκ ἀπέστελλον αὐτούς», ἔφη, «καὶ αὐ-
 τοὶ ἔτρεχον», καί, «οὐκ ἐλάλουν πρὸς αὐτούς, καὶ αὐτοὶ προε-
 φήτευον», καί, «ὁ ἀσεβής, ὁ θύων μοι μόσχον, ὡς ὁ ἀποκτεί-
 5 νων κύνα». Καὶ ἀπλῶς εἶπεῖν οὐκ ἀνέχεται τῶν παρανόμων ἢ
 παντελῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη· λεγόντων δὲ αὐτῶν, «ἐπὶ τῷ
 ὀνόματί σου δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν», «οὐκ οἶδα ὑμᾶς»,
 ἀποκρίνεται, «πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀνο-
 μίας». Ὡστε οὐ θεμιτόν, ὡς τὰ ἱερά Λόγια φησιν, οὐδὲ τὰ δι-
 10 καια μὴ κατ' ἀξίαν διώκειν. Προσέχειν δὲ ἕκαστον ἑαυτῷ χρῆ,
 καὶ μὴ τὰ ὑψηλότερα καὶ βαθύτερα ἐννοεῖν, διανοεῖσθαι δὲ
 μόνα τὰ κατ' ἀξίαν αὐτῷ προστεταγμένα.

2 Τί οὖν, φῆς; Οὐ χρῆ τοὺς ἱερέας ἀσεβοῦντας ἢ ἄλλο τι τῶν
 ἀτόπων ἐξελεγχομένους εὐθύνεσθαι, μόνοις δὲ ἐξέσται τοῖς
 15 καυχωμένοις ἐν νόμῳ διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν
 ἀτιμάζειν; Καὶ πῶς οἱ ἱερεῖς ἐκφάντορές εἰσι τοῦ Θεοῦ; πῶς γὰρ
 ἐξαγγελοῦσι τῷ λαῷ τὰς θείας ἀρετάς, οὐκ ἐγνωκότες αὐτῶν
 τὴν δύναμιν; ἢ πῶς φωτιοῦσιν οἱ ἐσκοτισμένοι; πῶς δὲ τοῦ
 Θεοῦ μεταδώσουσι Πνεύματος, οὔτε εἰ ἔστι Πνεῦμα ἅγιον ἔξει
 20 καὶ ἀληθεία πεπιστευκότες; |

Ἐγὼ δὲ ἀπολογήσομαί σοι πρὸς ταῦτα· καὶ γὰρ οὐκ
 ἐχθρὸς ὁ Δημόφιλος, οὐδὲ ἀνέξομαί σε πλεονεκτηθῆναι τῷ Σα-
 τανᾶ· καὶ γὰρ ἐκάστη τῶν περὶ Θεὸν διακόσμησις θεοειδέστερα
 τῆς μᾶλλον ἀφεστηκυίας ἐστί, καὶ φωτεινότερα ἅμα καὶ φωτι-
 25 στικώτερα τὰ μᾶλλον τῷ ἀληθεῖ φωτὶ πλησιέστερα. Καὶ μὴ το-
 πικῶς ἐκλάβοις, ἀλλὰ κατὰ τὴν θεοδόχον ἐπιτηδειότητα, τὸν

34. Ἄρ. 12,10.

35. Πράξ. 19,14.

36. Ἰερ. 23,21.

37. Ἦσ. 66,3.

38. Ματθ. 7,23.

39. Α' Βασ. 15,22 ἐ.

40. Ρωμ. 11,20. 12,3.

ριάμ ἐλεπρώθηκε διότι ἐπεχείρησε νὰ καθοδηγήσῃ τὸν νομοθέτη³⁴· καὶ τὰ δαιμόνια ἐπετέθηκαν ἐναντίον τῶν υἱῶν τοῦ Σκευᾶ³⁵. Καὶ λέγει, «δὲν τοὺς ἀπέστειλα ἐγώ, ἀλλ' αὐτοὶ ἔτρεχαν· δὲν τοὺς ὠμιλοῦσα, ἀλλ' αὐτοὶ ἐπροφήτευαν»³⁶, καὶ «ὁ ἀσεβῆς ποὺ μοῦ θυσιάζει μοσχάρι εἶναι σὰν αὐτὸν ποὺ φονεύει σκύλο»³⁷. Καὶ γενικὰ ἡ τελεία δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ δὲν δέχεται τοὺς παρανόμους· ὅταν δὲ αὐτοὶ ἰσχυρίζονται, «στὸ ὄνομά σου ἐτελέσαμε πολλὰ θαύματα», αὐτὸς ἀποκρίνεται, «δὲν σᾶς γνωρίζω, φύγετε ἀπὸ κοντὰ μου ὅλοι οἱ ἐργάτες τῆς ἀνομίας»³⁸. Ὡστε, ὅπως λέγουν τὰ Λόγια, δὲν εἶναι ἐπιτρεπτὸ οὔτε τὰ δίκαια νὰ ἐπιδιώκωμε, ὅταν τοῦτο δὲν εἶναι σύμφωνο μὲ τὸ ἀξίωμα ποὺ κατέχομε³⁹. Πρέπει ὁ καθένας νὰ προσέχη τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ μὴ ἐπιθυμῇ τὰ ὑψηλότερα καὶ βαθύτερα, ἀλλὰ νὰ σκέπτεται μόνο τὰ ὠρισμένα σ' αὐτὸν κατὰ τὸ ἀξίωμά του ἔργα⁴⁰.

Τί λέγεις λοιπόν; Θὰ μπορούσε νὰ ἐρωτήσῃ. Δὲν πρέπει νὰ παιδεύωνται οἱ ἱερεῖς ποὺ ἀσεβοῦν ἢ διαπράττουν κάτι τὸ ἄτοπο, καὶ μόνο αὐτοὶ ποὺ καυχῶνται γιὰ τὸν νόμο μπορούν ν' ἀτιμάζουν τὸν Θεὸ διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου⁴¹; Καὶ πῶς τότε μπορούν οἱ ἱερεῖς νὰ εἶναι ἐρμηνευταὶ τοῦ Θεοῦ; Πῶς μπορούν νὰ ἐξαγγείλουν στὸ λαὸ τὶς θεῖες ἀρετές, χωρὶς νὰ γνωρίζουν τὴ δύναμί τους; ἢ πῶς μπορούν νὰ φωτίσουν οἱ σκοτισμένοι; πῶς μπορούν νὰ μεταδώσουν τὸ θεῖο Πνεῦμα, ἂν δὲν ἔχουν πιστεύσει εἴτε κατὰ διάθεσι εἴτε κατὰ ἀλήθεια ὅτι ὑπάρχει Πνεῦμα ἅγιο;⁴²

Ἐγὼ θὰ σοῦ ἀπαντήσω σ' αὐτά. Διότι ὁ Δημόφιλος δὲν εἶναι ἐχθρὸς καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέψω νὰ κυριαρχηθῇ ἀπὸ τὸν Σατανᾶ. Πραγματικὰ κάθε διακόσμησις ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ εὐρίσκονται γύρω ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶναι θεοειδέστερη ἀπὸ ἐκείνη ποὺ εἶναι ἢ περισσότερο ἀπομακρυσμένη ἀπὸ αὐτόν· ἐπομένως αὐτὲς ποὺ εἶναι πλησιέστερα πρὸς τὸ ἀληθινὸ φῶς εἶναι φωτεινότερες καὶ συγχρόνως φωτιστικώτερες. Νὰ μὴ ἐκλάβῃς τὸ πλησίασμα το-

41. Ρωμ. 2,23.

42. Πράξ. 19,2.

πλησιασμόν. Εἰ τοίνυν ἡ τῶν ἱερέων διακόσμησις ἐστὶν ἡ φωτιστική, παντελῶς ἀποπέπτωκε τῆς ἱερατικῆς τάξεως καὶ δυνάμεως ὁ μὴ φωτιστικός· ἢ πού γε μᾶλλον ὁ ἀφώτιστος. Καὶ τολμηρὸς ἔμοιγε δοκεῖ τοῖς τε ἱερατικοῖς ὁ τοιοῦτος ἐγχειρῶν, καὶ
 5 οὐ δέδοικεν οὐδὲ αἰσχύνεται τὰ θεῖα παρὰ τὴν ἀξίαν διώκων καὶ οἰόμενος Θεὸν ἀγνοεῖν, ἅπερ αὐτὸς ἑαυτῷ συνέγνωκε καὶ ἀπατᾶν νομίζει τὸν ψευδωνύμως ὑπ' αὐτοῦ Πατέρα καλούμενον
 καὶ τολμᾷ τὰς ἐναγεῖς αὐτοῦ δυσφημίας (οὐ γὰρ εἶπομι προσευχᾶς) ἐπὶ τὰ θεῖα σύμβολα χριστοειδῶς ἐπιλέγειν. Οὐκ ἐστὶν οὐ-
 10 τος ἱερεὺς, οὐκ ἐστὶν, ἀλλὰ δυσμενής, δόλιος, ἐμπαίκτης ἑαυτοῦ, καὶ λύκος ἐπὶ τὸν θεῖον λαὸν τῷ κωδίῳ καθωπλισμένος.

3 Ἄλλ' οὐ Δημοφίλω ταῦτα θεμιτὸν εὐθύνειν. Εἰ γὰρ ἡ θεολογία δικαίως τὰ δίκαια κελεύει μεταδιώκειν (δίκαια δὲ ἐστὶ μεταδιώκειν, ὅταν ἀπονέμειν ἐθέλοι τις ἐκάστῳ τὰ κατ' ἀξίαν),
 15 δικαίως τοῦτο πᾶσι μεταδιωκτέον, οὐ παρὰ τὴν ἑαυτῶν ἀξίαν ἢ τάξιν· ἐπεὶ καὶ ἀγγέλοις δίκαιον ἀπονέμεσθαι τὰ κατ' ἀξίαν καὶ ἀφορίζεσθαι, πλὴν οὐ πρὸς ἡμῶν, ὧ Δημοφιλε, δι' αὐτῶν δὲ ἡμῖν ἐκ Θεοῦ καὶ αὐτοῖς διὰ τῶν ἔτι προύχόντων ἀγγέλων. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἐν πᾶσι τοῖς οὖσι διὰ τῶν πρώτων τοῖς δευτέροις
 20 ἀπονέμεται τὰ κατ' ἀξίαν ὑπὸ τῆς πάντων εὐτάκτου καὶ δικαιοτάτης προνοίας. Οἱ μὲν οὖν καὶ ἄλλων ἐπάρχειν ὑπὸ Θεοῦ ταχθέντες ἀπονείμωσι μεθ' ἑαυτοὺς καὶ τοῖς ὑπηκόοις τὰ κατ' ἀξίαν. Δημοφίλος δὲ λόγῳ καὶ θυμῷ καὶ ἐπιθυμίᾳ τὰ κατ' ἀξίαν ἀφορίζετω, καὶ μὴ ἀδικεῖτω τὴν ἑαυτοῦ τάξιν, ἄλλ' ἐπαρχέτω
 25 τῶν ὑφεμένων ὁ ὑπερκείμενος λόγος. Εἰ γὰρ ἐπ' ἀγορᾶς ἰδόντες οἰκέτην δεσπότη καὶ πρεσβυτέρῳ νεώτερον, ἢ καὶ υἱὸν πα-

43. Ματθ. 7,15.

44. Δευτ. 16,20.

πικῶς ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιτηδειότητα τῆς ὑποδοχῆς τοῦ θείου. Ἐὰν λοιπὸν ἡ διακόσμησις τῶν ἱερέων εἶναι ἡ φωτιστική, ὅποιος δὲν εἶναι φωτιστικὸς ἔχει ἐκπέσει ἀπὸ τὴν ἱερατικὴν τάξιν καὶ δύναμι· πολὺ περισσότερον βέβαια ὁ ἀφώτιστος. Κι' ἐγὼ τουλάχιστο νομίζω ὅτι τέτοιος ἄνθρωπος εἶναι ὑβριστής, ἂν ἰδιοποιῆται ἱερατικὰ καθήκοντα, καὶ δὲν φοβῆται οὔτε ἐντρέπεται νὰ ἐπιδιώκῃ ἀναξίως τὰ θεῖα καὶ νὰ νομίζῃ ὅτι ὁ Θεὸς ἀγνοεῖ ὅσα αὐτὸς ὁ ἴδιος συναισθάνεται γιὰ τὸν ἑαυτό του· καὶ νομίζει ὅτι ἐξαπατᾷ τὸν ψευδωνύμως ἀποκαλούμενον ἀπὸ αὐτὸν Πατέρα καὶ τολμᾷ ν' ἀπαγγέλλῃ τις ἀνόσιες βλασφημίες του (διότι δὲν πρόκειται νὰ τις εἰπῶ προσευχῆς) ἐπάνω στὰ θεῖα σύμβολα χριστοειδῶς. Δὲν εἶναι ἱερεὺς αὐτός, ὄχι· εἶναι ἐχθρὸς, ἀπατεῶν, ἐμπαίκτης ἑαυτοῦ, λύκος μὲ δέρμα προβάτων ὠπλισμένος ἐναντίον τοῦ θείου λαοῦ⁴³.

Ἄλλ' ὅμως δὲν εἶναι δικαίωμα τοῦ Δημοφίλου νὰ τὰ κανονίσῃ αὐτά. Διότι, ἂν ἡ θεολογία παραγγέλλῃ νὰ ἐπιδιώκωμε τὰ δίκαια δικαίως⁴⁴ (ἐπιδιώκει δὲ κάποιος τὰ δίκαια, ὅταν θέλῃ ν' ἀπονεύμῃ στὸν καθένα τὰ ἀξιά του), τοῦτο πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται ἀπὸ ὅλους δικαίως, ὄχι ἔξω ἀπὸ τὸ ἀξίωμα ἢ τὴν τάξιν τους. Καὶ στοὺς ἀγγέλους εἶναι δίκαιο ν' ἀπονέμονται καὶ νὰ ὀρίζονται οἱ ἀρμοδιότητες πού ταιριάζουν στὴν ἀξία τους, ὅμως ὄχι ἀπὸ μᾶς, Δημόφιλε. Ἀντιθέτως πρέπει ν' ἀπονέμονται δι' αὐτῶν σ' ἐμᾶς ἀπὸ τὸν Θεό, σ' αὐτοὺς δὲ διὰ τῶν ἀκόμῃ ἐξοχωτέρων ἀγγέλων. Καὶ γιὰ νὰ τὰ εἰποῦμε ἀπλούστερα, σὲ ὅλα τὰ ὄντα τὰ ταιριαστὰ δῶρα ἀπονέμονται ἀπὸ τὴν εὐτακτὴ καὶ δικαιοτάτη πρόνοια τῶν ὅλων διὰ τῶν πρώτων στὰ δεύτερα. Ὅσοι λοιπὸν ἔχουν ταχθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ εἶναι προϊστάμενοι ἄλλων, ἃς ἀπονεύμουν ἔπειτα ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς τους τις κατ' ἀξίαν ἀρμοδιότητες καὶ στοὺς ὑπηκόους των. Ἐτσι καὶ ὁ Δημόφιλος πρέπει νὰ ταξινομήσῃ τὸν λόγο καὶ τὸ θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία του κατὰ τὴν ἀξία τους καὶ νὰ μὴ παραβιάζῃ τὴν τάξιν τῶν λειτουργιῶν του, ἀλλὰ στίς κατώτερες νὰ προΐσταται ὁ λόγος πού εἶναι ἀνώτερος. Ἐὰν πραγματικὰ συνέβαινε νὰ ἰδοῦμε στὴν ἀγορὰ ἓνα δοῦλο νὰ λαιδορεῖ τὸν κύριό του, ἓνα νεώτερο νὰ

τρί διαλοιδουρούμενον ἅμα καὶ ἐπιόντα καὶ πληγὰς ἐπιτιθέντα, καὶ ἀσεβεῖν ἔδοκοῦμεν, εἰ μὴ τοῖς κρείττοσιν ἐπιδραμόντες ἐβοηθήσαμεν, καίτοι γε ἴσως ἐκεῖνοι προηδίκηντο, πῶς οὐκ αἰσχυνθησόμεθα παρορωῶντες ὑπὸ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας ἀδικούμε-
 5 νον λόγον καὶ τῆς ἐκ Θεοῦ δοθείσης ἀρχῆς ἐκβαλλόμενον καὶ ἐν ἑαυτοῖς ἀσεβῆ καὶ ἄδικον ἀταξίαν καὶ στάσιν καὶ ἀκοσμίαν ἐγείροντες; Εἰκότως ὁ μακάριος ἡμῶν ἐκ Θεοῦ νομοθέτης οὐκ ἀξιοῖ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ προΐστασθαι τὸν μὴ τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς ἤδη προεστηκότα· καὶ γὰρ ὁ τάξας ἑαυτὸν καὶ ἔτε-
 10 ρον τάξει, καὶ ὁ ἕτερον καὶ οἶκον, καὶ ὁ οἶκον καὶ πόλιν, καὶ ὁ πόλιν καὶ ἔθνος· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ὡς τὰ Λόγια φησιν, ὁ ἐν ὀλίγῳ πιστὸς καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι, καὶ ὁ ἐν ὀλίγῳ ἄπιστος καὶ ἐν πολλῷ ἄπιστός ἐστιν.

4 Αὐτὸς μὲν οὖν ἐπιθυμία καὶ θυμῷ καὶ λόγῳ τὰ κατ' ἀξίαν
 15 ἀφόριζε, σοὶ δὲ οἱ θεῖοι λειτουργοὶ καὶ τούτοις οἱ ἱερεῖς, ἱεράρχαι δὲ τοῖς ἱερεῦσι καὶ τοῖς ἱεράρχαις οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ τῶν ἀποστόλων διάδοχοι. Καὶ εἴ πού τις ἐν ἐκείνοις τοῦ προσήκοντος ἀποσφαλεῖη, παρὰ τῶν ὁμοταγῶν ἀγίων ἐπανορθωθήσεται, καὶ
~~οὐ περιστραφήσεται τάξις ἐπὶ τάξιν,~~ ἀλλ' ἕκαστος ἐν τῇ τάξει
 20 αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ αὐτοῦ ἔσται. Τοσαῦτά σοι παρ' ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ εἰδέναί καὶ δρᾶν τὰ ἑαυτοῦ.

Περὶ δὲ τῆς εἰς τὸν ἄνδρα τόν, ὡς φῆς, ἀσεβῆ καὶ ἀλιτήριον ἀπανθρωπίας, οὐκ οἶδ' ὅπως κλαύσομαι τὸ σύντριμμα τοῦ ἀγαπητοῦ μου· τίνος γὰρ οἷη θεραπευτῆς ὑφ' ἡμῶν ταχθῆναι;
 25 καὶ γάρ, εἰ μὴ τοῦ ἀγαθοῦ, πάντως τοῦ καὶ ἡμῶν, ἀνάγκη σε εἶναι καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς θεραπείας ὄλης ἀλλότριον καὶ ὥρα σοι καὶ Θεὸν ζητῆσαι καὶ ἱερέας ἑτέρους καὶ παρ' ἐκείνοις θηριωθῆναι μᾶλλον ἢ τελεσθῆναι καὶ εἶναι τῆς φίλης ἀπανθρωπίας

45. Ὁ Παῦλος, Α' Τιμ. 3,3.

46. Λουκᾶ 16,10.

47. Ὑποτίθεται ὅτι ὁ Δημόφιλος εἶχε χειροθετηθῆ θεραπευτῆς (μοναχός) ἀπὸ τὸν Διονύσιου.

λοιδορῆ πρεσβύτερό του ἢ κι' ἓνα υἱὸ νὰ λοιδορῆ τὸν πατέρα του, συγχρόνως δὲ νὰ ἐπιτίθεται καὶ νὰ τοῦ προξενῆ πληγές, θὰ ἐφαινόταν ὅτι ἀσεβοῦμε, ἂν δὲν προστρέχαμε σὲ βοήθεια τῶν ἀνωτέρων, ἔστω κι' ἂν ἴσως ἐκεῖνοι εἶχαν προαδικηθῆ ἀπὸ αὐτούς. Πῶς λοιπὸν δὲν θὰ ἐντραποῦμε, ὅταν παραβλέπουμε τὸν λόγο ν' ἀδικῆται ἀπὸ τὸ θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία καὶ νὰ ἐκβάλλεται ἀπὸ τὴν ἐξουσία πού τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, καὶ προκαλοῦμε ἔτσι ἀνάμεσά μας μὲ τρόπο ἀσεβῆ καὶ ἄδικο ἀταξία καὶ στάσι καὶ δυσαρμονία; Εὐλόγως ὁ μακάριος κατ' ἀντίθεσι ἀπὸ τὸν Θεὸ νομοθέτης μας δὲν ἐπιτρέπει νὰ προΐσταται τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὸς πού δὲν ἔχει διευθετήσῃ ἤδη καλὰ τὸν δικό του οἶκο⁴⁵. διότι ὁποῖος ἔχει τακτοποιήσῃ τὸν ἑαυτό του μπορεῖ νὰ τακτοποιήσῃ καὶ ἓναν ἄλλο, ὁποῖος ἔχει τακτοποιήσῃ ἓναν ἄλλο μπορεῖ κι' ἓναν οἶκο, ὁποῖος ἔχει τακτοποιήσῃ ἓναν οἶκο μπορεῖ καὶ μιὰ πόλι καὶ ὁποῖος ἔχει τακτοποιήσῃ μιὰ πόλι μπορεῖ καὶ μιὰ χώρα· καὶ γενικῶς, ὅπως λέγουν τὰ Λόγια, ὁποῖος εἶναι πιστὸς στὰ λίγα θὰ εἶναι πιστὸς καὶ στὰ πολλά, καὶ ὁποῖος εἶναι ἄπιστος στὰ λίγα θὰ εἶναι ἄπιστος καὶ στὰ πολλά⁴⁶.

Ἐπομένως ἐσὺ μὲν ὄριζε ἀξιολογικὰ τὰ καθήκοντα στὴν ἐπιθυμία, στὸν θυμὸ καὶ στὸ λόγο· σ' ἐσένα δὲ πρέπει νὰ τὰ ὀρίζουν οἱ θεῖοι λειτουργοί, σ' αὐτοὺς οἱ ἱερεῖς, οἱ δὲ ἱεράρχες στοὺς ἱερεῖς καὶ στοὺς ἱεράρχες οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ διάδοχοι τῶν ἀποστόλων. Κι' ἂν κανεῖς ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς σφάλῃ στὸ καθῆκον του, θὰ διορθωθῆ ἀπὸ τοὺς ὁμοταγεῖς τοῦ ἀγίου καὶ δὲν θὰ στραφῆ τάξις ἐναντίον τάξεως, ἀλλ' ὁ καθένας θὰ εἶναι στὴν τάξι καὶ στὴ λειτουργία του. Ἀρκετὲς εἶναι αὐτὲς οἱ ὁδηγίαι μας, γιὰ νὰ γνωρίζῃς καὶ ἐνεργῆς τὰ καθήκοντά σου.

Γιὰ τὴν ἀπάνθρωπη ὅμως διαγωγή σου πρὸς τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, τὸν, ὅπως λέγεις, ἀσεβῆ καὶ ἀλιτήριο, δὲν ξέρω πῶς νὰ κλαύσω τὴν πτώσι τοῦ ἀγαπητοῦ μου. Διότι τίνος θεραπευτὴ νομίζεις ὅτι σ' ἐτάξαμε⁴⁷; Ἄν ὄχι τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ, πού πάντως εἶναι καὶ ἰδικός μας, τότε εἶσαι κατ' ἀνάγκη ξένος καὶ ἀπὸ ὅλη τὴ λατρεία μας, καὶ εἶναι ὥρα νὰ ζητήσῃς καὶ Θεὸν ἄλλο καὶ ἱερεῖς ἄλλους, ὥστε ἀπὸ ἐκείνους ν' ἀποθηριωθῆς μᾶλλον παρὰ

ἀμείλικτον ὑπηρετήν. Ἐὰν γὰρ ἡμεῖς αὐτοὶ πρὸς τὸ πάντῃ ἅγιον ἀποτετελέσμεθα καὶ οὐ δεόμεθα τῆς θείας ἐφ' ἑαυτοῖς φιλανθρωπίας; ἢ τὴν διπλὴν ἀμαρτίαν, ὡς τὰ Λόγια φησι, κατὰ τοὺς ἀσεβεῖς ἀμαρτάνομεν, οὐκ εἰδότες ἐν τίνι προσκόπτομεν, ἀλλὰ
5 καὶ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς καὶ οἰόμενοι βλέπειν, ἀληθῶς δὲ οὐ βλέποντες;

Ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ καὶ ἔφριζα ἐγὼ καὶ διαπιστῶ ἑμαυτῷ. Καὶ εἰ μὴ τοῖς σοῖς ἐνέτυχον, ὡς οὐκ ὄφελον, εὖ ἴσθι, γράμμασιν, οὐκ ἂν ἔπεισαν, εἶπερ ἄλλοι μὲ τινες περὶ σοῦ
10 πείθειν ἠξίου, ὅτι Δημόφιλος οἶεται τὸν ἀγαθὸν ἐπὶ πάντα Θεὸν οὐκ εἶναι καὶ φιλόανθρωπον, οὔτε ἑαυτὸν δεῖσθαι τοῦ ἐλεοῦντος ἢ σώζοντος· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱερεῖς ἀποχειροτονεῖ τοὺς ἠξιωμένους ἀγαθότητι φέρειν τὰ ἀγνοήματα τοῦ λαοῦ καὶ ἰλάσκεσθαι ὡς εὖ εἰδότας, ὅτι καὶ αὐτοὶ περίκεινται ἀσθένειαν.

15 Ἄλλ' ὁ θεαρχικὸς ἱεροτελεστής ἐτέραν πεπόρευται· καὶ ταῦτα τῶν ἀμαρτωλῶν, ὡς τὰ ἱερὰ Λόγια φησιν, ἀφωρισμένος, καὶ τῆς εἰς ἑαυτὸν ἀγάπης ἀπόδειξιν ποιεῖται τὴν τῶν προβάτων ἐπιεικεστάτην ποιμαντικὴν· καὶ πονηρὸν μὲν ἀποκαλεῖ τὸν μὴ ἀφέντα τῷ συνοικέτῃ τὴν ὀφειλήν, μήτε μερικῶς μεταδόντα τῆς
20 δωρηθείσης αὐτῷ παμπόλλης ἀγαθότητος, δικαιοῖ δὲ τῶν οἰκείων ἀπολαβεῖν αὐτόν, ὅπερ ἀναγκαῖον εὐλαβηθῆναι καὶ ἐμὲ καὶ Δημόφιλον. Καὶ γὰρ καὶ τοῖς εἰς αὐτὸν ἀσεβοῦσιν ἐν αὐτῷ τῷ πάσχειν ἄφεςιν προάγει παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἐπιτιμᾷ δὲ καὶ τοῖς μαθηταῖς, ὅτι καὶ ἀσεβείας ἀνηλεῶς ἠξίωσαν κρῖναι τοὺς
25 ἐκδεδιωκτάς αὐτὸν Σαμαρείτας. Τοῦτο δὴ τὸ μυριόλεκτόν σου τῆς θρασείας ἐπιστολῆς, ἄνω γὰρ καὶ κάτω θρυλλεῖς, ὡς οὐχ

48. Ἱερ. 2,13.

49. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

50. Ἐβρ. 7,26.

51. Ἰω. 10,14. 21,15 ἐέ.

52. Ματθ. 18,32-34.

53. Λουκᾶ 23,34.

νὰ τελειωθῆς καὶ νὰ γίνῃς ὁ ἀμείλικτος ὑπηρέτης τῆς ἀγαπητῆς σου ἀπανθρωπίας. Ἐὰν γὰρ ἔχομε φθάσει ἑμεῖς οἱ ἴδιοι στὴν πλήρη ἀγιότητα καὶ δὲν χρειαζόμαστε γιὰ τὸν ἑαυτό μας τὴ θεία φιλανθρωπία; Ἡ μήπως ἀμαρτάνομε τῇ διπλῇ ἀμαρτία, ὅπως λέγουν τὰ Λόγια⁴⁸, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀσεβῶν, ἀφ’ ἑνὸς μὲν ἀγνοώντας ποιὸν Θεὸν ὑβρίζομε, ἀφ’ ἑτέρου δὲ δικαιώνοντας τὸν ἑαυτό μας καὶ νομίζοντας ὅτι βλέπομε, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα μὴ βλέποντας;

Ἐξέστη γι’ αὐτὴν τὴν κατάστασι ὁ οὐρανὸς κι’ ἔφριξα ἐγὼ καὶ δυσπιστῶ στὸν ἑαυτό μου. Κι’ ἂν δὲν ἔπαιρνα τὸ γράμμα σου, πού, μάθε το καλά, εἶθε ποτὲ νὰ μὴ τὸ διάβαζα, δὲν θὰ μπορούσαν νὰ μὲ πείσουν ἄλλοι, πού ἴσως θὰ ἐπεδίωκαν νὰ μὲ πείσουν γι’ αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ὁ Δημόφιλος νομίζει ὅτι ὁ σὲ ὅλα ἀγαθὸς Θεὸς δὲν εἶναι καὶ φιλάνθρωπος καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν χρειάζεται Θεὸν πού θὰ τὸν ἐλέησῃ καὶ θὰ τὸν σώσῃ· ἀλλ’ ὅτι ἐπίσης ἀποχειροτονεῖ καὶ τοὺς ἱερεῖς, αὐτοὺς πού εἶναι ἀξιωμένοι νὰ βαστάζουν μὲ ἀγαθότητα τὰ ἀγνοήματα τοῦ λαοῦ καὶ νὰ τὰ καθαρίζουν, γνωρίζοντας καλά ὅτι κι’ αὐτοὶ εἶναι περιβεβλημένοι μὲ ἀσθένεια.

Ἀλλὰ ὁ θεαρχικὸς ἱεροτελεστής⁴⁹ ἔχει ἀκολουθήσει ἄλλο δρόμο, καὶ μάλιστα, ὅπως λέγουν τὰ ἱερὰ Λόγια⁵⁰, ἐνῶ εἶναι ἀποχωρισμένος τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ ὡς ἀπόδειξι τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτὸν θεωρεῖ τὴν χρηστὴ διαποιίμανσι τῶν προβάτων⁵¹· ἀποκαλεῖ πονηρὸν ἐκεῖνον τὸ δοῦλο, πού δὲν ἄφησε τὴν ὀφειλὴ τοῦ συνδούλου οὔτε μετέδωσε μέρος ἀπὸ τὴν πάμπολλη ἀγαθότητα πού τοῦ δωρήθηκε, καὶ τὸν κρίνει ἄξιον νὰ ὑποστῇ τὴν τύχη πού τοῦ ἀρμόζει⁵², πρᾶγμα πού πρέπει νὰ φοβώμαστε κι’ ἐγὼ καὶ ὁ Δημόφιλος. Ἄλλωστε καὶ γιὰ τοὺς ἀσεβοῦντας ἀπέναντί του τὴν ὥρα τοῦ πάθους ζητεῖ ἄφεσι ἀπὸ τὸν Πατέρα⁵³, ἐπιτιμᾷ δὲ καὶ τοὺς μαθητὰς πού τοῦ ἐζήτησαν νὰ κρίνῃ σκληρὰ τοὺς Σαμαρεῖτες πού τὸν εἶχαν διώξει ὡς ἀσεβεῖς⁵⁴. Ἐκεῖνο πού ἐπαναλαμβάνεις ἐπιμόνως στὴ θρασεῖα ἐπιστολῆ σου εἶναι ὅτι, μὲ τὴν πρᾶξι σου δὲν ἐκδικήθηκες τὸν ἑαυτό σου

54. Λουκᾶ 9,54 ἐ.

ἑαυτόν, ἀλλὰ τὸν Θεὸν ἐξεδίκησας· διὰ κακίας, εἶπέ μοι, τὸν ἀγαθόν;

5 Ἔπαγε· «οὐκ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν», ἀλλὰ καὶ ἄκακός ἐστιν, ἐλεήμων. «Οὐκ
5 ἐρίσει οὐδὲ κραυγάσει», καὶ αὐτὸς πραῦς «καὶ αὐτὸς ἰλασμός ἐστι περὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν». Ὡστε οὐκ ἀποδεξόμεθά σου τὰς ἀζηλώτους ὀρμάς, οὐδ' εἰ μυριάκις ἀναλάβοις τὸν Φινεὲς καὶ τὸν Ἥλιαν· ταῦτα γὰρ ἀκούοντα τὸν Ἰησοῦν οὐκ ἤρεσκον οἱ τοῦ πραέος τότε καὶ ἀγαθοῦ πνεύματος ἀμέτοχοι μαθηταί. Καὶ
10 γὰρ καὶ ὁ θειότατος ἡμῶν ἱεροθέτης ἐν πραότητι διδάσκει τοὺς ἀντιδιατιθεμένους τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Θεοῦ· διδάσκεσθαι γάρ, οὐ τιμωρεῖσθαι χρὴ τοὺς ἀγνοοῦντας, ὡσπερ καὶ τυφλοὺς οὐ κολάζομεν, ἀλλὰ καὶ χειραγωγοῦμεν. Σὺ δὲ καὶ ἀνανεύειν ἐπὶ τὸ φῶς ἀρχομένῳ τάνδρῃ κατὰ τῆς κόρρης διδοῦς ἀντώθεις, καὶ μετὰ
15 πολλῆς αἰδοῦς προσιόντα θρασέως ἀπελάκτιζες (τοῦτο δὴ τὸ πολλῆς φρίκης ἄξιον!), ὃν ὁ Χριστός, ἀγαθὸς ὢν, ἐπὶ τὰ ὄρη πλανώμενον ἐπιζητεῖ, καὶ ἀποφεύγοντα, προσκαλεῖται, καὶ εὐρεθέντα μόλις ἐπὶ τῶν ὤμων αἶρει.

Μὴ, παρακαλῶ, μὴ κακῶς οὕτω περὶ ἑαυτῶν βουλευώ-
20 μεθα, μηδὲ εἰς ἑαυτοὺς ὠθῶμεν τὸ ξίφος. Οἱ μὲν γὰρ ἀδικεῖν τινας, ἢ τούναντίον εὐεργετεῖν ἐπιχειροῦντες, ἐκείνους μὲν οὐ πάντως ἔδρασαν ἄπερ ἠθέλησαν, ἑαυτοῖς δὲ κακαίαν ἢ ἀγαθότητα συνοικήσαντες, ἢ θείων ἀρετῶν ἢ ἀτιθάσσων ἔμπλεοι παθῶν ἔσονται. Καὶ οὗτοι μὲν ἀγγέλων ἀγαθῶν ὁπαδοὶ καὶ ξυνοδοπό-
25 ροι, καὶ ἐνθάδε καὶ ἐκεῖ σὺν πάσῃ εἰρήνῃ καὶ ἐλευθερίᾳ πάντων κακῶν, εἰς τὸν αἰεὶ ὄντα αἰῶνα τὰς μακαριωτάτας ἀποκληρώ-
σονται λήξεις καὶ μετὰ Θεοῦ αἰεὶ ἔσονται, τὸ πάντων ἀγαθῶν μέγιστον· οὗτοι δὲ ἀποπεσοῦνται τῆς θείας ἄμα καὶ τῆς ἑαυτῶν

55. Ἐβρ. 4,15.

56. Ματθ. 12,19.

57. Α' Ἰω. 2,2.

58. Λουκᾶ 9,54.

59. Α' Τιμ. 1,5 ἐ.

60. Λουκᾶ 15,5.

ἀλλὰ τὸν Θεό. Εἶπέ μου, εἶναι δυνατό μὲ τὴν κακία νὰ ἐκδικηθῆς τὸν ἀγαθὸ Θεό;

Ἄπαγε! «Δὲν ἔχομε ἀρχιερέα ποὺ νὰ μὴ μπορῆ νὰ συμπαθήσῃ τὶς ἀσθένειές μας»⁵⁵, ἀλλὰ καὶ εἶναι ἄκακος, ἐλεήμων· «δὲν ἐρίζει οὔτε κραυγάζει»⁵⁶. εἶναι πρᾶος αὐτός, «αὐτὸς εἶναι ἰλασμός γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας»⁵⁷. Ὡστε δὲν θὰ ἐπιδοκιμάσωμε τὶς παραφορές σου, ποὺ εἶναι ξένες πρὸς τὸν γνήσιο ζῆλο, οὔτε κι' ἂν ἐπικαλεσθῆς χιλιάδες φορὲς τὸν Φινεὲς καὶ τὸν Ἡλία. Διότι, καθὼς ἄκουε ὁ Ἰησοῦς σχετικὰ μὲ αὐτούς, δὲν τοῦ ἄρεσαν οἱ μαθηταὶ του ποὺ ἦσαν τότε ἀμέτοχοι τοῦ πρᾶου καὶ ἀγαθοῦ πνεύματος⁵⁸. Πραγματικὰ ὁ θεῖος ἱεροθέτης μας διδάσκει μὲ πραότητα αὐτοὺς ποὺ ἀντικρούουν τὴ διδασκαλία τοῦ Θεοῦ⁵⁹, διότι οἱ ἀγνοοῦντες πρέπει νὰ διδάσκωνται, ὄχι νὰ τιμωροῦνται, ὅπως καὶ τοὺς τυφλοὺς δὲν τοὺς τιμωροῦμε ἀλλὰ τοὺς καθοδηγοῦμε. Ἐσὺ ἀντιθέτως, ἀκόμη καὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἄρχιζε νὰ ὑψῶνῃ τὸ βλέμμα του ἐπάνω πρὸς τὸ φῶς, τὸν ἀπώθησες πρὸς τὰ πίσω μὲ ραπίσματα στὸν κρόταφο, καὶ ὅταν ἐρχόταν πρὸς ἐσὲ μὲ σεβασμὸ τὸν ἐλάκτισες μὲ θράσος (κι' αὐτὸ εἶναι τὸ ἄξιο πολλῆς φρίκης!), αὐτὸν ποὺ ὁ Χριστός, ὡς ἀγαθός, τὸν ἀναζητεῖ ὅταν περιπλανᾶται ἐπάνω στὰ ὄρη, τὸν προσκαλεῖ ὅταν ἀπομακρύνεται, τὸν σηκώνει στοὺς ὤμους ὅταν εὐρεθῆ⁶⁰.

Μή, παρακαλῶ· νὰ μὴ κάμωμε τέτοιες ἐπιβουλές ἐναντίον ἐαυτῶν· νὰ μὴ βυθίζωμε τὸ ξίφος στὸ σῶμα μας. Ὅσοι ἐπιχειροῦν ν' ἀδικήσουν ἢ ἀντιθέτως νὰ εὐεργετήσουν ἄλλους ἀνθρώπους, μπορεῖ σ' αὐτοὺς νὰ μὴ πράξουν ὅπωςδὴποτε ὅσα ἠθέλησαν, ἀλλὰ, ἐγκαθιστώντας μέσα τους τὴν κακία ἢ τὴν ἀγαθότητα, θὰ εἶναι γεμᾶτοι ἢ θεῖες ἀρετὲς ἢ ἀτίθασσα πάθη. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι, ὁπαδοὶ καὶ συνοδοιπόροι ἀγαθῶν ἀγγέλων, κι' ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μὲ ὅλη τὴν εἰρήνη καὶ τὴν ἐλευθερία ἀπὸ ὅλα τὰ κακά, θὰ κληρονομήσουν τὴ μακαρία ἀνάπαυσι καὶ θὰ κατοικήσουν μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ στὸν παντοτινὸ αἰῶνα, πρᾶγμα ποὺ εἶναι τὸ μεγαλύτερο ὅλων τῶν ἀγαθῶν· οἱ δὲ ἄλλοι θὰ ἐκπέσουν καὶ ἀπὸ τὴ θεία καὶ ἀπὸ τὴ δική τους εἰρήνη, καὶ θὰ εἶναι τόσο ἐδῶ ὅσο

εἰρήνης, καὶ ἐνθάδε καὶ μετὰ θάνατον ἅμα τοῖς ἀνημέροις δαίμοσιν ἔσονται. Οὐδὲ δὴ ἔνεκα ἡμῖν ἢ πολλὴ σπουδὴ μετὰ Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ γενέσθαι καὶ εἶναι σὺν Κυρίῳ πάντοτε καὶ μὴ τοῖς κακοῖς ἐκ τοῦ δικαιοῦ συναφορισθῆναι τὰ κατ' ἀξίαν ἐξ ἑαυτῶν ὑπομένοντας, ὅπερ ἐγὼ πάντων μάλιστα φοβοῦμαι καὶ εὐχομαι εἶναι πάντων κακῶν ἀμέτοχος. Καὶ εἰ βούλει, καὶ θείας ὀράσεως ἀγίου τινὸς ἀνδρὸς ἐπιμνησθήσομαι· καὶ μὴ γελάσης, ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ.

6   Γενόμενόν μέ ποτε κατὰ τὴν Κρήτην, ὁ ἱερὸς ἐξεναγώγησε
10 Κάρπος, ἀνὴρ, καὶ εἴ τις ἄλλος, διὰ πολλὴν καθαρότητα νοῦ
πρὸς θεοπτίαν ἐπιτηδειότατος. Καὶ γοῦν οὐδὲ ταῖς ἀγίαις τῶν
μυστηρίων τελεταῖς ἐνεχειρεῖ, μὴ πρότερον αὐτῷ κατὰ τὰς προ-
τελείους εὐχὰς ἱερᾶς καὶ εὐμενοῦς ὀράσεως ἐπιφαινομένης.
Ἔλεγεν οὖν, ὅτι λελυπηκότας αὐτόν ποτε τῶν ἀπίστων τινός, ἢ
15 λύπη δὲ ἦν, ὅτι τῆς ἐκκλησίας ἐκεῖνός τινα πρὸς τὸ ἄθεον ἀπε-
πλάνησεν, ἔτι τῶν ἰλαρίων ἡμερῶν αὐτῷ τελουμένων, δέον ἀμ-
φοτέρων ἀγαθοπρεπῶς ὑπερεύξασθαι, καὶ Θεὸν σωτῆρα συλ-
λήπτορα λαβόντα, τὸν μὲν ἐπιστρέψαι, τὸν δὲ ἀγαθότητι νικῆ-
σαι, καὶ μὴ διαλιπεῖν νουθετοῦντα διὰ βίου παντός, ἄχρις οὐ τὸ
20 σήμερον, καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν θείαν αὐτοῦ ἀγαγεῖν γνῶσιν, ὡς ἂν
ἤδη καὶ τῶν ἀμφισβητησίμων αὐτοῖς κρινομένων καὶ τῶν ἀλό-
γως θρασυνομένων ἐννόμῳ δίκῃ σωφρονεῖν ἀναγκαζομένων.
'Ἄλλ' ἐν ἑαυτῷ μὴ πρότερον τοῦτο παθῶν, οὐκ οἶδ' ὅπως τότε,
πολλὴν τινα τὴν δυσμένειαν καὶ τὴν πικρίαν ἐντήξας, ἐκοιμήθη
25 μὲν οὕτω κακῶς ἔχων (ἐσπέρα γὰρ ἦν), περὶ δὲ μέσας νύκτας
(εἰώθει γὰρ εἰ τόνδε τὸν καιρὸν αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ πρὸς τοὺς
θεῖους ὕμνους ἐγρηγορέναι) διανίσταται μὲν, οὐδὲ τῶν ὕπνων
αὐτῶν, πολλῶν γε ὄντων καὶ ἀεὶ ἐγκοπτομένων, ἔξω ταραχῆς

61. Ὁ Κάρπος, καταγόμενος πιθανῶς ἀπὸ τὴν Τρωάδα, ἦταν μαθητὴς καὶ συνεργάτης τοῦ Παύλου. Βλ. Β' Τιμ. 4,13.

62. Ἰλάρια ἦταν ἑορτὴ τελουμένη κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους μετὰ τὴν ἑαρινὴ ἰσημερία. Ὑπῆρχαν ἐπίσης καὶ ἰδιωτικὲς ἰλάριας ἡμέρες, ὅπως οἱ γαμή-

καὶ ἐκεῖ μαζί μὲ τοὺς ἀνημέρους δαίμονες. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο τόσο πολὺ φροντίζομε ἐμεῖς νὰ εὕρισκώμαστε μαζί μὲ τὸν ἀγαθὸ Θεό, νὰ εἶμαστε πάντοτε μαζί μὲ τὸν Κύριο καὶ νὰ μὴ ξεχωρισθοῦμε μὲ τὴ μερίδα τοῦ κακοῦ ἀπὸ τὸν κριτὴ, γιὰ νὰ ὑποστοῦμε ὅσα εἶναι ἀντάξια τῆς διαγωγῆς μας· πράγμα πού ἐγὼ φοβοῦμαι περισσότερο ἀπὸ ὅλα, κι' εὐχομαι νὰ εἶμαι ἀμέτοχος ὄλων τῶν κακῶν. Ἄν θέλῃς, θὰ ἀναφέρω τὴ θεία ὄρασι κάποιου ἀγίου ἀνδρός· καὶ νὰ μὴ γελάσης, διότι θὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθεια.

6 Ὅταν κάποτε εὐρέθηκα στὴν Κρήτη, μ' ἐξεναγώγησε ὁ ἱερὸς Κάρπος⁶¹, ἄνθρωπος περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἱκανὸς στὴ θεοπτία λόγῳ τῆς πολλῆς καθαρότητος τοῦ νοῦ. Καὶ μάλιστα δὲν ἐπιχειροῦσε τὴν τέλεσι τῶν ἱερῶν μυστηρίων, ἂν προηγουμένως, κατὰ τὶς προπαρασκευαστικὰς εὐχές, δὲν τοῦ παρουσιαζόταν κάποια εὐχάριστη ἱερὴ ὄρασι. Ἔλεγε λοιπὸν ὅτι, ὅταν κάποτε τὸν εἶχε λυπήσει ἓνας ἄπιστος, ἦταν δὲ ἡ λύπη ὅτι ἐκεῖνος ἀπεπλάνησε κάποιον ὁπαδὸ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ ἄθεο δόγμα, ὅταν ἀκόμη ἐτελοῦνταν οἱ ἱεραὶ ἡμέρες τοῦ⁶²· ἔπρεπε νὰ εὐχηθῆ ἀγαθοπρεπῶς καὶ γιὰ τοὺς δύο καί, ἀφοῦ λάβῃ βοήθῃ τὸ Θεὸ Σωτῆρα, τὸν μὲν ἓνα νὰ ἐπαναφέρῃ στὴν πίστι, τὸν δὲ ἄλλον νὰ κερδίσῃ μὲ τὴν ἀγαθότητα, καὶ νὰ μὴ σταματήσῃ νὰ τὸν νοουθετῆ σὲ ὅλον τὸν βίον, ὅσο φθάνει ἡ σημερινὴ κατάστασις, κι' ἔτσι νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ στὴ θεία γνῶσι, ἀφοῦ πλέον καὶ οἱ ἀμφισβητήσεις τῶν κριθῶν καὶ ἀπὸ τὶς παράλογες θρασυτήτες τῶν ἀναγκασθῶν μὲ νόμιμη κρίσι νὰ σωφρονήσουν. Ἄλλ' ἀγνοῶ πῶς ἀκριβῶς συνέβηκε κάτι πού δὲν εἶχε ξανασυμβῆ προηγουμένως. Ἀφοῦ ἐδοκίμασε ἄφθονη στενοχωρία καὶ πικρία, ἐκοιμήθηκε σ' αὐτὴν τὴν ἄσχημη κατάστασι (διότι ἦταν βράδυ), τὰ μεσάνοικτα ἐσηκώθηκε (διότι συνήθιζε νὰ ξυπνᾷ αὐτὴ τὴν ὥρα μόνος του γιὰ τὴν τέλεσι τῶν θείων ὕμνων), χωρὶς κἂν ν' ἀπολαύσῃ ἀτάραχα οὔτε τὸν ὕπνον πού ἦταν διακεκομμένος σὲ μιὰ ὀλόκληρη σειρὰ ὕπνων. Καθὼς ὁμως ἦταν ὀρθιος γιὰ τὴν τέλεσι τῆς θείας προσευχῆς, αἰσθα-

λιες. Ἐδῶ ἐννοεῖται ἡ ἑβδομάδα μετὰ τὴ βάπτισι, ἡ διακαινήσιμη.

παραπολαύσας, ἐστὼς δὲ ὁμῶς εἰς τὴν θεῖαν ὁμιλίαν οὐκ εὐαγῶς ἠνιᾶτο καὶ ἐδυσχέραινε, οὐκ εἶναι δίκαιον λέγων, εἰ ζῶεν ἄνδρες ἄθεοι καὶ διαστρέφοντες τὰς ὁδοὺς Κυρίου τὰς εὐθείας.

Καὶ ταῦτα λέγων ἐδεῖτο τοῦ Θεοῦ πραστῆρὶ τινι τὰς ἀμ-
 5 φοτέρων εἰσάπαξ ἀνηλεῶς ἀποπαῦσαι ζωάς. Ταῦτα δὲ εἰπὼν, ἔλεγε δόξαι ἰδεῖν ἄφνω τὸν οἶκον, ἐν ᾧ περ εἰστήκει, διαδοθηθέντα πρότερον καὶ ἐκ τῆς ὀροφῆς εἰς δύο μέσον διαιρεθέντα καὶ τινα πυρὰν πολύφωτον ἐπίπροσθεν αὐτοῦ καὶ ταύτην (ἐδόκει γὰρ λοιπὸν ὕπαιθρος ὁ τόπος) ἐκ τοῦ οὐρανίου χώρου μέχρις
 10 αὐτοῦ καταφερομένην· τὸν δὲ οὐρανὸν αὐτὸν ἀναπεπταμένον καὶ ἐπὶ τῷ νώτῳ τοῦ οὐρανοῦ τὸν Ἰησοῦν, ἀπείρων ἀνθρωποειδῶς αὐτῷ παρεστηκότων ἀγγέλων. Καὶ ταῦτα μὲν ἄνωθεν ὀρᾶσθαι, καὶ αὐτὸν θαυμάζειν. Κάτω δὲ κύψας ὁ Κάρπος, ἰδεῖν ἔφη καὶ τοῦδαφος αὐτὸ πρὸς ἀχανές τι χάσμα καὶ σκοτεινὸν διερρηγμένον
 15 νον καὶ τοὺς μὲν ἄνδρας ἐκείνους, οἷς ἐπηρᾶτο, πρὸ αὐτοῦ κατὰ τὸ στόμιον ἐστηκέναι τοῦ χάσματος ὑποτρόμους, ἐλεεινοὺς, ὅσον οὔπω καταφερομένους ὑπὸ τῆς τῶν οἰκείων ποδῶν ἀστασίας, κάτωθεν δὲ ἀπὸ τοῦ χάσματος ὄφεις ἀνέρπειν καὶ περὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ὑποκινουμένους, ποτὲ μὲν ἀποσύρειν, ἐπανει-
 20 λουμένους ἅμα καὶ ἐπιβαροῦντας καὶ ἐπανέλκοντας, ποτὲ δὲ τοῖς ὁδοῦσιν ἢ τοῖς οὐραίοις ὑποτύφοντας ἢ ὑπογαργαλίζοντας, καὶ διὰ παντὸς εἰς τὸ ἀχανές ἐμβαλεῖν μηχανωμένους, εἶναι δὲ καὶ ἄνδρας τινὰς ἐν μέσῳ τοῖς ὄφεσι, κατὰ τῶν ἀνδρῶν συνεπιτιθεμένους, διαδονοῦντας ἅμα καὶ ὑπωθοῦντας καὶ κατα-
 25 παίοντας· ἐδόκουν δὲ εἶναι πρὸς τὸ πέσεῖν ἐκεῖνοι, τὰ μὲν ἄκοντες, τὰ δὲ ἐκόντες, ὑπὸ τοῦ κακοῦ κατ' ὀλίγον βιαζόμενοι ἅμα καὶ πειθόμενοι.

Ἔλεγε δὲ ὁ Κάρπος, ἑαυτὸν ἠδεσθαι κάτω βλέποντα, τῶν ἄνω δὲ ἀμελεῖν· δυσχεραίνειν δὲ καὶ ὀλιγωρεῖν, ὅτι μὴ πε-
 30 πτώκασιν ἤδη, καὶ τῷ πράγματι πολλάκις ἐπιθέμενον καὶ ἀδυνατήσαντα, καὶ ἀχθεσθῆναι καὶ ἐπαράσασθαι. Καὶ ἀνανεύσαντα

νόταν λύπη και στενοχώρια άνευλαβῆ, κι' ἔλεγε ὅτι δὲν εἶναι δίκαιο νὰ ζοῦν ἄνθρωποι ἄθεοι ποὺ διαστρέφουν τοὺς εὐθεῖς δρόμους τοῦ Κυρίου.

Καὶ λέγοντας αὐτά, παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ νὰ δώσῃ ἓνα ἀνηλεὲς τέλος στὴ ζωὴ καὶ τῶν δύο ἀπίστων μαζί μ' ἓνα κεραυνό. Μόλις δὲ εἶπε αὐτά, ἔλεγε ὅτι τοῦ ἐφάνηκε ὅτι εἶδε ξαφνικὰ τὸν οἶκο στὸν ὁποῖο ἐστεκόταν νὰ σχίζεται μὲ δόνησι στὰ δύο ἀπὸ τὴν ὀροφὴ καὶ νὰ ἐμφανίζεται ἐμπρὸς του μιὰ ὑπέρλαμπρη φωτιὰ ποὺ κατέβαινε, ἀφοῦ ὁ τόπος τοῦ ἐφαινόταν πιά σὰν ὑπαίθριος, ἀπὸ τὸν οὐράνιο χῶρο ἕως αὐτόν. Τὸν ἴδιο τὸν οὐρανὸ τὸν εἶδε ἀνοικτὸ καὶ στὴ ράχι τοῦ οὐρανοῦ εἶδε τὸν Ἰησοῦ, ἐνῶ ἄπειροι ἀνθρωποειδεῖς ἄγγελοι παραστέκονταν δίπλα του. Αὐτὰ ἦσαν τὰ πράγματα πού, ὅπως ἔλεγε, ἔβλεπε ὁ Κάρπος πρὸς τὰ ἄνω κι' ἐθαύμαζε. Ὅταν δὲ ἔσκυψε κάτω, εἶπε ὅτι εἶδε ρηγματισμένο καὶ τὸ ἴδιο τὸ ἔδαφος μ' ἓνα ἀχανές καὶ σκοτεινὸ χάσμα. Εἶδε ἐκείνους τοὺς ἄνδρες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐνωχλεῖτο, νὰ στέκωνται ἐμπρὸς του στὸ στόμιο τοῦ χάσματος, ἔντρομοι κι' ἐλεεινοί, κι' ἔτοιμοι νὰ καταρρεύσουν ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ ἀπὸ τὴν ἀστάθεια τῶν ποδιῶν τους. Κάτω δὲ ἀπὸ τὸ χάσμα εἶδε φίδια νὰ ἔρπουν καί, κινούμενα γύρω στὰ πόδια τους, ἄλλοτε νὰ τοὺς παρασύρουν συστρεφόμενα καὶ συγχρόνως πιέζοντας καὶ ξανατραβώντας τους, κι' ἄλλοτε ὑποκαίοντας καὶ γαργαλίζοντας τους μὲ τὴν οὐρὰ ἢ μὲ τὰ δόντια καὶ μὲ κάθε τρόπο προσπαθώντας νὰ τοὺς βάλουν μέσα στὸ ἀχανές. Κι' εἶδε ἐπίσης ἀνάμεσα στὰ φίδια μερικοὺς ἄνδρες νὰ ἐπιτίθενται μαζί τους ἐναντίον τῶν δύο ἐκείνων ἀνδρῶν, νὰ τοὺς ταραύσουν, νὰ τοὺς ὠθοῦν καὶ συγχρόνως νὰ τοὺς κτυποῦν· ἐφαίνονταν μάλιστα ἐκεῖνοι ἔτοιμοι νὰ πέσουν, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἀκουσίως κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο ἐκουσίως, ἀφοῦ ἐξαναγκάζονταν βαθμιαίως ἀπὸ τὸ κακὸ καὶ συγχρόνως ἔλκυόταν ἀπὸ τὶς ὁμορφιές του.

Ἔλεγε δὲ ὁ Κάρπος ὅτι εὐχαριστιόταν βλέποντας τὰ κάτω κι' ἀδιαφοροῦσε γιὰ τὰ ἄνω· κι' ὅτι ἐστενοχωριόταν κι' ἀδημονοῦσε ποὺ δὲν εἶχαν πέσει ἀκόμη καί, ὅτι ἀφοῦ πολλές φορές ἔλαβε μέρος στὴν προσπάθεια τῆς πτώσεώς των κι' ἀπέ-

μόλις ἰδεῖν μὲν αὖθις τὸν οὐρανόν, ὥσπερ καὶ πρότερον ἐωράκει, τὸν δὲ Ἰησοῦν, ἐλεήσαντα τὸ γιννόμενον, ἐξαναστήναι τοῦ ὑπερουρανίου θρόνου, καὶ ἕως αὐτῶν καταβάντα καὶ χεῖρα ἀγαθὴν ὀρέγειν, καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτῶ συνεπιλαμβανομένους ἄλλοθεν ἀλλοθεν ἀντέχεσθαι τοῖν ἀνδροῖν καὶ εἰπεῖν τῷ Κάρπῳ τὸν Ἰησοῦν· τῆς χειρὸς ἤδη προτεταμένης, πεῖε κατ' ἐμοῦ λοιπόν· ἔτοιμος γάρ εἰμι καὶ αὖθις ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀνασωζομένων παθεῖν, καὶ προσφιλές μοι τοῦτο, μὴ ἄλλων ἀμαρτανόντων ἀνθρώπων. Πλὴν ὄρα εἰ καλῶς ἔχει σοι τὴν ἐν τῷ χάσματι καὶ 10 μετὰ τῶν ὄφρων μονὴν ἀνταλλάξασθαι τῆς μετὰ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ φιλανθρώπων ἀγγέλων.

Ταῦτά ἐστιν ἃ ἐγὼ ἀκηκοὼς πιστεύω ἀληθῆ εἶναι.

τυχε, ἀγανάκτησε καὶ καταράσθηκε. Ὄταν τέλος ἐσήκωσε τὰ βλέμματά του πρὸς τὰ ἄνω, εἶδε πάλι τὸν οὐρανό, ὅπως τὸν εἶχε ἰδεῖ καὶ προηγουμένως, καὶ τὸν Ἰησοῦ, γεμᾶτο ἔλεος γιὰ τὰ γινόμενα, νὰ σηκῶνεται ἀπὸ τὸν ὑπερουράνιο θρόνο, νὰ κατεβαί-
νη ἕως αὐτοῦς τοὺς ἄνδρες, νὰ προσφέρῃ χέρι βοηθείας, καὶ τοὺς ἀγγέλους σὲ συνεργασία μαζί του νὰ κρατοῦν τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς δυὸ ἄνδρες, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὁ καθένας. Ἔλεγε ἐπί-
σης ὁ Κάρπος ὅτι ὁ Ἰησοῦς τοῦ εἶπε· τώρα ἄπλωσε τὸ χέρι καὶ κτύπα ἐμένα· διότι εἶμαι ἕτοιμος νὰ πάθω καὶ πάλι γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων κι' αὐτό, γιὰ νὰ μὴ ἀμαρτήσουν ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὅμως πρόσεχε, μήπως δικαίως ἀλλάξῃς τὴν παρα-
μονή στοῦ χάσμα μαζί μὲ τὰ φίδια ἀντὶ τῆς μαζί μὲ τὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ φιλανθρώπους ἀγγέλους παραμονῆς.

Αὐτὰ εἶναι ὅσα ἄκουσα ἐγὼ καὶ πιστεύω ὅτι εἶναι ἀληθι-
νά.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Θ'

ΤΙΤΩΙ ΙΕΡΑΡΧΗ

Ἐρωτήσαντι δι' ἐπιστολῆς, τίς ὁ τῆς σοφίας οἶκος,
τίς ὁ κρατήρ, καὶ τίνα τὰ βρώματα αὐτῆς
καὶ τὰ πόματα

1 Ὁ μὲν ἱερὸς Τιμόθεος, ὃ καλὲ Τίτε, οὐκ οἶδα εἴ τινος τῶν
διεγνωσμένων μοι θεολογικῶν συμβόλων ἀπελήλυθεν ἀνήκοος·
ἀλλ' ἐν τῇ Συμβολικῇ θεολογίᾳ διηυκρινησάμεθα
πάσας αὐτῶ τὰς τῶν λογίων περὶ Θεοῦ δοκούσας εἶναι τοῖς
5 πολλοῖς τερατολογίας. Καὶ γὰρ ἀτοπίαν δεινὴν ἐναπομόργνυται
ταῖς ἀτελέσι τῶν ψυχῶν, ὅποταν οἱ τῆς ἀπορρήτου σοφίας πα-
τέρες διὰ δὴ τινων κρυφίων καὶ ἀποτετολμημένων αἰνιγμάτων
ἐκφαίνωσι τὴν θείαν καὶ μυστικὴν καὶ ἄβατον τοῖς βεβήλοις
ἀλήθειαν. Διὸ καὶ ἀπιστοῦμεν οἱ πολλοὶ τοῖς περὶ τῶν θείων μυ-
10 στηρίων λόγοις· θεώμεθα γὰρ μόνον αὐτὰ διὰ τῶν προσπεφυ-
κότων αὐτοῖς αἰσθητῶν συμβόλων. Δεῖ δὲ καὶ ἀποδύνας αὐτὰ
ἐφ' ἑαυτῶν γυμνὰ καὶ καθαρὰ γενόμενα ἰδεῖν· οὕτω γὰρ ἂν θεώ-
μενοι σεφθείημεν πηγὴν ζωῆς εἰς ἑαυτὴν χεομένην καὶ ἐφ' ἑαυ-
τῆς ἐστῶσαν ὄρωντες, καὶ μίαν τινὰ δύναμιν, ἀπλῆν, αὐτοκίνη-
15 τον, αὐτοενέργητον, ἑαυτὴν οὐκ ἀπολείπουσαν, ἀλλὰ γνῶσιν
πασῶν γνώσεων ὑπάρχουσαν καὶ ἀεὶ δι' ἑαυτῆς ἑαυτὴν θεωμέ-
νην.

Χρῆναι γοῦν αὐτῶ τε καὶ ἄλλοις παρ' ἡμῶν ὤφθημεν, ὡς
οἷόν τε ἦν, ἀναπτυχθῆναι τὰ παντοδαπὰ μορφώματα τῆς περὶ
20 Θεοῦ συμβολικῆς ἱεροπλαστίας· τὰ γὰρ ἐκτὸς αὐτῆς ὁπόσης
ἀναπέπλησται τῆς ἀπιθάνου καὶ πλασματώδους τερατείας· Οἷον

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 9

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΕΡΑΡΧΗ ΤΙΤΟ

πού ἐρώτησε μ' ἐπιστολή, ποιός εἶναι ὁ οἶκος τῆς σοφίας
 ποιός εἶναι ὁ κρατῆρ καὶ ποιὰ εἶναι τὰ βρώματα
 καὶ τὰ πόματά της

Ἄγαπητέ Τίτε, δὲν γνωρίζω, ἂν ὁ ἱερός Τιμόθεος ἀναχώρησε χωρὶς ν' ἀκούση κανένα ἀπὸ τὰ θεολογικὰ σύμβολα πού ἐξήγησα. Ἀλλὰ στὴ Συμβολικὴ Θεολογία τοῦ διευκρινήσαμε ὅλες τὶς περὶ Θεοῦ διατυπώσεις τῶν Λογίων πού στὰ πλήθη φαίνονται σὰν τερατολογίες. Διότι, ὅταν οἱ πατέρες τῆς ἀπόρρητης σοφίας φανερώσουν τὴν θεία, τὴ μυστικὴ, τὴν ἀπρόσιτη στοὺς βεβήλους ἀλήθεια μὲ ἀπόκρυφα καὶ τολμηρὰ αἰνίγματα, ἀποτυπώνουν στὶς ἀτελεῖς ψυχές ἓνα φοβερὸ παραλογισμό. Γι' αὐτὸ κι' ἐμεῖς οἱ πολλοὶ ἀπιστοῦμε στὴν ἀποκάλυψη περὶ θείων μυστηρίων, διότι τὰ βλέπομε μόνο διὰ μέσου τῶν αἰσθητῶν συμβόλων πού εἶναι συνημμένα μὲ αὐτά. Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τὰ ἰδοῦμε καὶ καθ' ἑαυτά, γυμνὰ καὶ καθαρὰ, ἀφοῦ τὰ ἐκδύσωμε, διότι, ἂν τὰ παρατηρήσωμε ἔτσι, θὰ μπορέσωμε νὰ λατρεύσωμε τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς, βλέποντάς την νὰ χύνεται στὸν ἑαυτό της καὶ νὰ παραμένῃ στὸν ἑαυτό της· θὰ μπορέσωμε νὰ λατρεύσωμε μιὰ δύναμι ἀπλῆ, αὐτοκίνητη, αὐτοενέργητη, πού δὲν ἐγκαταλείπει ἑαυτήν, ἀλλ' εἶναι γνῶσις ὅλων τῶν γνώσεων καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό της πάντοτε διὰ τοῦ ἑαυτοῦ της.

Ἐνομίσαμε λοιπὸν ὅτι ἔπρεπε ν' ἀναπτύξωμε καὶ σ' αὐτὸν καὶ σ' ἄλλους, ὅσο εἶναι δυνατό, τὶς παντοειδεῖς παραστάσεις τῆς συμβολικῆς ἱεροπλαστίας. Διότι μὲ πόσο ἀπίστευτη καὶ πλασματικὴ τερατεία δὲν εἶναι γεμᾶτα τὰ ἐξωτερικὰ σημεῖα αὐτῆς τῆς ἱεροπλαστίας; Γιὰ παράδειγμα, αὐτὴ ἡ βιβλικὴ ἱερο-

ἐπὶ μὲν τῆς ὑπερουσίου θεογονίας, γαστέρα Θεοῦ σωματικῶς Θεὸν γεννῶσαν ἀναπλαττούσης καὶ λόγον εἰς ἀέρα προχεόμενον ἀπὸ καρδίας ἀνδρικήης ἐξερευγομένης αὐτὸν καὶ πνεῦμα ἐκπνεόμενον ἀπὸ στόματος ἀναγραφούσης καὶ κόλλπους θεογονικοὺς 5 ἐναγκαλιζομένους Θεοῦ Υἱὸν σωματοπρεπῶς ἡμῖν ἐξυμνούσης ἢ φυσικῶς ταῦτα διαπλαττούσης καὶ δένδρα τινὰ καὶ βλαστοὺς καὶ ἄνθη καὶ ρίζας προβαλλομένης ἢ πηγὰς ὑδάτων ἀναβλυσούσας ἢ ἀπαυγασμάτων προαγωγικὰς φωτογονίας ἢ ἄλλας τινὰς ὑπερουσίων θεολογιῶν ἐκφαντορικὰς ἱερογραφίας· ἐπὶ δὲ 10 τῶν νοητῶν τοῦ Θεοῦ προνοιῶν ἢ δωρεῶν ἢ ἐκφάνσεων ἢ δυνάμεων ἢ ἰδιοτήτων ἢ λήξεων ἢ μονῶν ἢ προόδων ἢ διακρίσεων ἢ ἐνώσεων, ἀνδροπλαστίαν τῷ Θεῷ καὶ θηρίων καὶ ζώων ἄλλων καὶ φυτῶν καὶ λίθων ποικιλομορφίαν περιπλαττούσης, καὶ κόσμους αὐτῷ γυναικείους ἢ βαρβαρικὰς ὀπλοποιίας περι- 15 τιθείσης, καὶ κεραμίαν καὶ χωνευτήριον, ὡς ἂν βαναύσῳ τινί, προτιθείσης, καὶ ἵππους αὐτῷ καὶ ἄρματα καὶ θρόνους ὑποστρωννύσης, καὶ δαῖτάς τινὰς ὀψοποιητικὰς ἐπισκευαζούσης, καὶ πεπωκότα καὶ μεθύοντα καὶ ὑπνώττοντα καὶ κραιπαλῶντα διαπλαττούσης.

20 Τί ἂν τις εἴποι τὰς ὀργάς, τὰς λύπας, τοὺς παντοδαποὺς ὄρκους, τὰς μεταμελείας, τὰς ἀράς, τὰς μῆνιδας, τὰ πολυειδῆ καὶ λοξὰ τῆς ἀμαρτίας τῶν ἐπαγγελιῶν σοφίσματα; τὴν ἐν τῇ Γενέσει γιγαντομαχίαν, καθ' ἣν ἐπιβουλεύειν ἐκ φόβου λέγεται τοῖς δυνατοῖς ἐκεῖνοις ἀνδράσι, καὶ ταῦτα τὴν οἰκοδομήν, οὐκ 25 ἐπ' ἀδικίᾳ τινῶν ἑτέρων, ἀλλ' ὑπὲρ σωτηρίας τῆς ἑαυτῶν μηχανημένοις, καὶ τὸ συμβούλιον ἐκεῖνο τὸ κατ' οὐρανὸν ἐπὶ δόλῳ καὶ ἀπάτῃ τοῦ Ἀχαὰβ σκευαζόμενον; καὶ τὰς τῶν φασμάτων προσύλους καὶ ἐταιρικὰς πολυπαθείας, καὶ ὅσα ἄλλα τῆς πάντα τολμώσης ἐστὶ θεοπλαστίας ἱερὰ συνθήματα φαινόμενα 30 τῶν κρυφίων προβεβλημένα καὶ πεπληθυσμένα, καὶ μεριστὰ τῶν ἐνιαίων καὶ ἀμερίστων, καὶ τυπωτικὰ καὶ πολύμορφα τῶν

1. Ψαλμ. 109,3.

2. Ψαλμ. 44,1.

3. Ψαλμ. 32,6.

4. Γεν. 6,4 ἐ. 11,5 ἐ.

5. Γ' Βασ. 22,19 ἐ.

6. Ἄσμα κ.4 καὶ 5.

πλαστία κατὰ μὲν τὴν ὑπερούσια θεογονία παρουσιάζει τὴν κοιλιὰ τοῦ Θεοῦ νὰ γεννᾷ σωματικῶς τὸν Θεὸ¹ καὶ ἀναγράφει τὸν Λόγο νὰ ἐκφέρεται στὸν ἀέρα ἀπὸ ἀνδρική καρδιά² καὶ Πνεῦμα νὰ ἐκπνέεται ἀπὸ τὸ στόμα³. Μᾶς ἐξυμνεῖ σωματοπρεπῶς τοὺς θεογονικοὺς κόλπους πού ἐναγκαλίζονται τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ. Διαπλάσσει φυσικῶς καὶ προβάλλει δένδρα καὶ βλαστοὺς καὶ ἄνθη καὶ ρίζες ἢ πηγές ὑδάτων πού ἀναβλύζουν ἢ φωτογονίες πού παράγουν ἀπαυγάσματα ἢ ἄλλες ἀποκαλυπτικές ἱερές παραστάσεις ὑπερουσίων θεολογικῶν ἐννοιῶν. Ἐπειτα στὴν περίπτωση τῶν νοητῶν προνοιῶν τοῦ Θεοῦ ἢ δωρεῶν, τῶν ἐκφάνσεων ἢ δυνάμεων, τῶν ἰδιοτήτων ἢ στάσεων, τῶν μονῶν ἢ προόδων, τῶν διακρίσεων ἢ ἐνώσεων, χρησιμοποιοῖ γιὰ τὸν Θεὸ ποικίλες μορφές ἀνθρώπου, θηρίων καὶ ἄλλων ζώων, φυτῶν καὶ λίθων, καὶ τὸν ἐνδύει μὲ γυναικεῖες στολές καὶ βαρβαρικές πανοπλίες, τοῦ ἀποδίδει ἔργα κεραμουργίας καὶ χωνευτήρια, σὰν χειρώνακτα τεχνίτη, τοῦ στρώνει ἵππους καὶ ἄρματα καὶ θρόνους· τοῦ παρασκευάζει συμπόσια μὲ φαγητά, καὶ τὸν παρουσιάζει πιωμένον καὶ μεθυσμένον, κοιμισμένον καὶ σὲ κραιπάλη.

Τί θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ εἰπῆ γιὰ τὶς ὀργές, τὶς λύπες, τοὺς παντοειδεῖς ὄρκους, τὶς μετάνοιες, τὶς κατάρεις, τοὺς θυμούς, τὰ πολυειδῆ καὶ λοξὰ σοφίσματα γιὰ τὴν ματαίωσι τῶν ὑποσχέσεών του; Τί θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ εἰπῆ γιὰ τὴ γιγαντομαχία τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως κατὰ τὴν ὁποία λέγεται ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιβουλεύεται τοὺς δυνατοὺς ἐκείνους ἄνδρες ἀπὸ φόβο, ἂν καὶ τὴν οἰκοδομὴ ἐκείνη τὴν κατασκεύασαν ὄχι γιὰ ν' ἀδικήσουν ἄλλους, ἀλλὰ γιὰ τὴ δική τους σωτηρία⁴, καὶ γιὰ τὸ συμβούλιο ἐκεῖνο στοὺς οὐρανοὺς πού συγκροτήθηκε γιὰ παραπλάνησι κι' ἐξαπάτησι τοῦ Ἀχαάβ⁵; Τί θὰ μπορούσε νὰ εἰπῆ κανεὶς γιὰ τὰ αἰσθησιακὰ καὶ πορνικὰ ἐκεῖνα πάθη τοῦ Ἄσματος τῶν Ἀσμάτων⁶ καὶ γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα ἱερὰ σύμβολα, πού ἢ παράτολμη θεοεικονογραφία προβάλλει πολυειδῶς ὡς φανερώματα τῶν ἀποκρύφων, μερίσματα τῶν ἐνιαίων καὶ ἀμερίστων, τυπώματα καὶ πολυμορφώματα τῶν ἀμορφώτων καὶ ἀτυπώτων,

ἀμορφώτων καὶ ἀτυπώτων, ὧν εἴ τις ἰδεῖν δυνηθεῖη τὴν ἐντὸς ἀποκεκρυμμένην εὐπρέπειαν, εὐρήσει μυστικὰ καὶ θεοειδῆ πάντα καὶ πολλοῦ τοῦ θεολογικοῦ φωτὸς ἀναπεπλησμένα;

Μὴ γὰρ οἰώμεθα τὰ φαινόμενα τῶν συνθημάτων ὑπὲρ 5 ἑαυτῶν ἀναπεπλάσθαι, προβεβλήσθαι δὲ τῆς ἀπορρήτου καὶ ἀθεάτου τοῖς πολλοῖς ἐπιστήμης, ὡς μὴ τοῖς βεβήλοις εὐχείρωτα εἶναι τὰ πανίερα· μόνοις δὲ ἀνακαλύπτεσθαι τοῖς τῆς ὀσιότητος γνησίοις ἐρασταῖς, ὡς πᾶσαν τὴν παιδαριώδη φαντασίαν ἐπὶ τῶν ἱερῶν συμβόλων ἀποσκευαζομένοις καὶ ἱκανοῖς διαβαίνειν 10 ἀπλότητι νοῦ καὶ θεωρητικῆς δυνάμεως ἐπιτηδειότητι πρὸς τὴν ἀπλῆν καὶ ὑπερφυῆ καὶ ὑπεριδρυμένην τῶν συμβόλων ἀλήθειαν.

Ἄλλως τε καὶ τοῦτο ἐννοῆσαι χρή, τὸ διττὴν εἶναι τὴν τῶν θεολόγων παράδοσιν, τὴν μὲν ἀπόρρητον καὶ μυστικὴν, τὴν 15 δὲ ἐμφανῆ καὶ γνωριμωτέραν, καὶ τὴν μὲν συμβολικὴν καὶ τελεστικὴν, τὴν δὲ φιλόσοφον καὶ ἀποδεικτικὴν· καὶ συμπέλεκται τῷ ρητῷ τὸ ἄρρητον, καὶ τὸ μὲν πείθει καὶ καταδεῖται τῶν λεγομένων τὴν ἀλήθειαν, τὸ δὲ δρᾶ καὶ ἐνιδρύει τῷ Θεῷ ταῖς ἀδιδάκτοις μυσταγωγίαις.

20 Καὶ μὴν οὐδὲ κατὰ τὰς τῶν ἀγιωτάτων μυστηρίων τελετάς, οἱ τῆς καθ' ἡμᾶς ἢ τῆς νομικῆς παραδόσεως ἱερομύσται, τῶν θεοπρεπῶν ἀπέσχοντο συμβόλων, ἀλλὰ καὶ τοὺς πανιερωτάτους ἀγγέλους δι' αἰνιγμάτων τὰ θεῖα μυστικῶς προάγοντας ὀρῶμεν, καὶ αὐτὸν Ἰησοῦν ἐν παραβολαῖς θεολογοῦντα καὶ τὰ 25 θεουργὰ μυστήρια παραδιδόντα διὰ τυπικῆς τραπεζώσεως. Καὶ γὰρ ἦν εἶκόσ, οὐ μόνον ἄχραντα τοῖς πολλοῖς ἀποσεσῶσθαι τὰ ἅγια τῶν ἀγίων, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν ἀμερίστον ἅμα καὶ μεριστὴν ὑπάρχουσαν, οἰκείως ἑαυτῇ τὰς θείας ἐλλάμπεσθαι γνώσεις, καὶ τὸ μὲν ἀπαθὲς τῆς ψυχῆς εἰς τὰ 30 ἀπλᾶ καὶ ἐνδότατα τῶν θεοειδῶν ἀγαλμάτων ἀφορίσαι θεάματα, τὸ παθητικὸν δὲ αὐτῆς συμφυῶς θεραπεύειν ἅμα καὶ ἀνατεῖ-

7. Αὐτὸς ὁ θαυμάσιος ὀρισμὸς περὶ τῆς θεολογίας, τοῦ λόγου περὶ Θεοῦ, εἶναι ἀπὸ τὰ ὠραιότερα χωρία τοῦ Διονυσίου.

καὶ ποὺ ἂν κανεῖς μπορέση νὰ ἰδῆ τὴν μέσα τους κρυμμένη ὁμορφιά, θὰ τὰ εὕρη ὅλα μυστικά καὶ θεοειδῆ, γεμᾶτα ἄφθονο θεολογικὸ φῶς;

Πραγματικὰ δὲν πρέπει νὰ νομίζωμε ὅτι οἱ συμβολικὲς παραστάσεις διαπλάσσονται ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ὅτι προβάλλονται ἀπὸ ἀπόρρητη καὶ ἀθέατη γιὰ τοὺς πολλοὺς ἐπιστήμη, ὥστε νὰ μὴ εἶναι εὐπρόσιτα στοὺς βεβήλους τὰ πανίερα μυστήρια, παρὰ ν' ἀνακαλύπτονται ἀπὸ τοὺς γνησίους μόνο ἐραστὰς τῆς ὀσιότητος, διότι μόνο αὐτοὶ μποροῦν ν' ἀφαιρέσουν ὅλη τὴν παιδαριώδη φαντασία ἀπὸ τὰ ἱερά σύμβολα κι' εἶναι ἱκανοὶ μὲ τὴν ἀπλότητα τοῦ νοῦ καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα τῆς θεωρητικῆς δυνάμεως νὰ διαβαίνουν πρὸς τὴν ἀπλῆ, τὴν ὑπερφυῆ, τὴν ὑπερβατικὴ ἀλήθεια τῶν συμβόλων.

Κατὰ τὰ ἄλλα πρέπει νὰ καταλάβωμε καὶ τοῦτο⁷, ὅτι ἡ θεολογία εἶναι διττὴ· ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἀπόρρητη καὶ μυστικὴ, ἀπὸ τὸ ἄλλο φανερὴ καὶ γνώριμη· ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος συμβολικὴ καὶ τελεστικὴ, ἀπὸ τὸ ἄλλο φιλοσοφικὴ καὶ ἀποδεικτικὴ· κι' ἔτσι συμπλέκεται μὲ τὸ ρητὸ τὸ ἄρρητο, καὶ τὸ μὲν ἓνα πείθει καὶ σφικτοδένει τὴν ἀλήθεια τῶν λόγων, τὸ δὲ ἄλλο δρᾶ καὶ ἐδραιώνει μὲ τὶς ἀδίδακτες μυσταγωγίαις.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο οἱ ἱερομύστες, τόσο τῆς ἰδικῆς μας ὅσο καὶ τῆς μωσαϊκῆς παραδόσεως, δὲν παραιτήθηκαν ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησι τῶν θεοπρεπῶν συμβόλων οὔτε κατὰ τὴν τέλεσι τῶν ἱερῶν μυστηρίων. Ἔτσι βλέπομε τοὺς πανιερωτάτους ἀγγέλους νὰ χρησιμοποιοῦν αἰνίγματα γιὰ τὴν προαγωγή τῶν θείων μυστηρίων καὶ τὸν ἴδιο τὸν Ἰησοῦ νὰ διδάσκη τὴ θεολογία μὲ παραβολὰς καὶ νὰ παραδίδη τὰ θεουργικὰ μυστήρια μὲ συμβολικὴ τράπεζα. Διότι ἦταν εὐλογο ὅτι ἔπρεπε ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἅγια τῶν ἀγίων νὰ διασωθοῦν ἄχραντα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ, ποὺ στὴν οὐσία της εἶναι συγχρόνως ἀμέριστη καὶ μεριστή, νὰ ἐλλάμπεται μὲ τὶς θεῖες γνώσεις κατὰ τρόπο ποὺ τῆς ταιριάζει. Ἔτσι τὸ μὲν ἀπαθὲς μέρος τῆς ψυχῆς προορίζεται νὰ ἐπιτυγχάνη τὰ ἀπλᾶ καὶ ἐσώτερα θεάματα τῶν θεοειδῶν ἀγαλμάτων, τὸ δὲ παθητικὸ μέρος της νὰ ὑπη-

νειν ἐπὶ τὰ θεϊότατα τοῖς προμεμηχανημένοις τῶν τυπικῶν συμβόλων ἀναπλασμοῖς, ὡς συγγενῆ τὰ τοιαῦτα πέφυκε παραπετάσματα, καὶ δηλοῦσιν ὅσοι καὶ προκαλυμμάτων ἐκτὸς θεολογίας σαφοῦς ἀκηκούτες, ἐν ἑαυτοῖς ἀναπλάττουσι τύπον τινὰ πρὸς
5 τὴν νόησιν αὐτοῦς τῆς εἰρημένης θεολογίας χειραγωγοῦντα.

2 Καὶ αὐτὴ δὲ τοῦ φαινομένου παντὸς ἢ κοσμουργία τῶν ἀοράτων τοῦ Θεοῦ προβέβληται, καθάπερ φησὶ Παῦλός τε καὶ ὁ ἀληθὴς λόγος. Διὸ καὶ οἱ θεολόγοι τὸ μὲν πολιτικῶς καὶ ἐννόμως ἐπισκοποῦσι, τὰ δὲ καθαρτικῶς καὶ ἀχράντως, καὶ τὰ μὲν
10 ἀνθρωπικῶς καὶ μέσως, τὰ δὲ ὑπερκοσμίως καὶ τελεσιουργικῶς. Καὶ τοτὲ μὲν ἀπὸ τῶν νόμων τῶν φαινομένων, τοτὲ δὲ ἀπὸ τῶν ἀφανῶν θεσμῶν κατὰ τὸ προσῆκον τοῖς ὑποκειμένοις ἱεροῖς πράγμασι καὶ νοῖς καὶ ψυχαῖς· οὐ γὰρ ἱστορίαν ψιλὴν, ἀλλὰ ζωτικὴν ἔχει τελείωσιν ὁ προκείμενος αὐτοῖς ἅπας τε καὶ
15 διὰ πάντων λόγος.

Χρὴ τοίνυν καὶ ἡμᾶς, ἀντὶ τῆς δημώδους περὶ αὐτῶν ὑπολήψεως, εἴσω τῶν ἱερῶν συμβόλων ἱεροπρεπῶς διαβαίνειν καὶ μηδὲ ἀτιμάζειν αὐτά, τῶν θείων ὄντα χαρακτήρων ἔκγονα καὶ ἀποτυπώματα, καὶ εἰκόνας ἐμφανεῖς τῶν ἀπορρήτων καὶ ὑπερ-
20 φυῶν θεαμάτων. Καὶ γὰρ οὐ μόνον τὰ ὑπερούσια φῶτα καὶ τὰ νοητά, καὶ ἀπλῶς τὰ θεῖα, τοῖς τυπωτικοῖς διαποικίλλεται συμβόλοις, ὡς πῦρ ὁ ὑπερούσιος Θεὸς λεγόμενος καὶ τὰ νοητά τοῦ Θεοῦ Λόγια πεπυρωμένα, προσέτι δὲ καὶ τῶν νοητῶν ἅμα καὶ νοερῶν ἀγγέλων οἱ θεοειδεῖς διάκοσμοι ποικίλαις μορφαῖς δια-
25 γράφονται καὶ πολυειδέσι καὶ ἐμπυρίοις σχηματισμοῖς. Καὶ ἄλλως τὴν αὐτὴν τοῦ πυρὸς εἰκόνα κατὰ τοῦ ὑπὲρ νόησιν Θεοῦ λεγομένην ἐκλαβεῖν, ἄλλως δὲ κατὰ τῶν νοητῶν αὐτοῦ προνοιῶν

8. Ρωμ. 1,20.

9. Δευτ. 4,12 ἔ.

10. Ψαλμ. 17,31.

ρετῆ, ὅπως εἶναι σ' αὐτὴν συμφυῆς καὶ συγχρόνως ν' ἀνυψῶνῃ πρὸς τὰ θειότατα πράγματα διὰ μέσου τῶν καλοσχεδιασμένων παραστάσεων τῶν τυπικῶν συμβόλων, διότι αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ παραπετάσματα τοῦ εἶναι οἰκεῖα. Κι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὸ ἀποδεικνύει τὸ παράδειγμα ἐκείνων πού, ἐνῶ ἄκουσαν καθαρὴ θεολογικὴ διδασκαλία χωρὶς παραπετάσματα, ἀναπλάττουν μέσα τους κάποιον συμβολικὸ τύπο πού τοὺς χειραγωγεῖ πρὸς τὴν κατανόησι τῆς θεολογίας πού ἄκουσαν.ν

2 "Ὅπως λέγουν ὁ ἀπόστολος Παῦλος καὶ ὁ ἀληθινὸς λόγος τὸ ὄλο ἔργο τῆς δημιουργίας τοῦ ὄρατοῦ σύμπαντος φανερῶναι τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ⁸. Γι' αὐτὸ οἱ θεολόγοι, ἄλλο θέματα τὰ ἐξετάζουν ἀπὸ κοινωνικὴ καὶ νομικὴ ἄποψι, ἄλλα ἀπὸ ἄποψι καθαρότητος καὶ γνησιότητος, ἄλλα ἀπὸ ἄποψι ἀνθρώπινη καὶ μεσαία, ἄλλα ἀπὸ ἄποψι ὑπερκόσμια καὶ τελειωτικὴ· ἄλλοτε μὲν στηρίζονται στοὺς φανεροὺς νόμους, ἄλλοτε δὲ στοὺς ἀφανεῖς θεσμούς, ὅπως ταιριάζει στὰ ὑποκείμενα ἱερά πράγματα πού ἐξετάζονται, στοὺς ἱεροὺς νόες καὶ στὶς ψυχὲς πρὸς τίς ὁποῖες ἀπευθύνονται. Διότι ὁ προβαλλόμενος ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς θεολόγους λόγος, στὸ σύνολο καὶ στὰ ἐπὶ μέρους δὲν περιέχει ξηρὴ ἱστορικὴ διήγησι, ἀλλὰ ζωτικὴ τελείωσι.

Πρέπει λοιπὸν κι' ἐμεῖς, παραμερίζοντας τὴ δημῶδη γι' αὐτὰ ἀντίληψι, νὰ περάσωμε ἱεροπρεπῶς στὴν καρδιὰ τῶν ἱερῶν συμβόλων καὶ νὰ μὴ τὰ ὑποτιμοῦμε, διότι εἶναι γεννήματα καὶ ἀποτυπώματα τῶν θείων χαρακτήρων, ἐμφανεῖς εἰκόνες τῶν ἀπορρήτων καὶ ὑπερφυῶν θεαμάτων. Διότι δὲν εἶναι μόνο τὰ ὑπερούσια καὶ νοητὰ φῶτα, μὲ ἄλλα λόγια τὰ θεῖα φῶτα, πού παριστάνονται ποικιλοτρόπως μὲ συμβολικὰ σχήματα, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι ὅταν λέγωνται ὁ ὑπερούσιος Θεὸς πῦρ⁹ καὶ τὰ νοητὰ λόγια τοῦ Θεοῦ πυρωμένα¹⁰, ἀλλ' ἐπίσης εἶναι καὶ οἱ θεοειδεῖς διάκοσμοι τῶν νοητῶν καὶ νοερῶν συγχρόνως ἀγγέλων πού παριστάνονται μὲ ποικίλες μορφές καὶ μὲ ποικίλους πυροειδεῖς σχηματισμούς. Ἐν τούτοις ὁμως, ἀλλοιῶς πρέπει νὰ ἐκλάβωμε τὴν εἰκόνα τοῦ πυρὸς ὅταν ἀναφέρεται στὸν ὑπεράνω νοήσεως Θεόν, ἀλλοιῶς ὅταν ἀναφέρεται στὶς νοητὲς πρόνοιες

ἢ λόγων καὶ ἄλλως ἐπὶ τῶν ἀγγέλων, καὶ τὴν μὲν κατ' αἰτίαν, τὴν δὲ καθ' ὑπαρξιν, τὴν δὲ κατὰ μέθεξιν, καὶ ἄλλα ἄλλως, ὡς ἢ κατ' αὐτὰ θεωρία καὶ ἐπιστημονικὴ διάταξις ὀροθετεῖ καὶ μὴ ὡς ἔτυχε τὰ ἱερὰ σύμβολα συμφύρειν, ἀλλὰ προσηκόντως αὐτὰ
5 ταῖς αἰτίαις ἢ ταῖς ὑπάρξεσιν ἢ ταῖς δυνάμεσιν ἢ ταῖς τάξεσιν ἢ ταῖς ἀξίαις ἀναπτύσσειν, ὧν καὶ ἔστιν ἐκφαντορικὰ συνθήματα.

Καὶ ὅπως μὴ πέρα τοῦ δέοντος ἐπιστέλλοιμεν, ἐπ' αὐτὴν ἤδη τὴν προτεθειῖσαν ὑφ' ὑμῶν ζήτησιν ἰτέον. Καὶ λέγομεν, ὅτι πᾶσα τροφή τελεσιουργός ἐστι τῶν τρεφομένων, τὴν ἀτέλειαν
10 αὐτῶν καὶ τὴν ἔνδειαν ἀποπληροῦσα καὶ τὸ ἀσθενὲς θεραπεύουσα καὶ τὴν ζωὴν αὐτῶν φρουροῦσα καὶ ἀναθάλλειν ποιοῦσα καὶ ἀνανεάζουσα καὶ ζωτικὴν αὐτοῖς εὐπάθειαν δωρουμένη καὶ ἀπλῶς τοῦ ἀνιῶντος καὶ τοῦ ἀτελοῦς ἐλάτεια καὶ τῆς εὐφροσύνης αὐτῶν καὶ τῆς τελειότητος χορηγός.

3 Καλῶς οὖν ἢ ὑπέρσοφος καὶ ἀγαθὴ σοφία πρὸς τῶν Λογίων ὑμνεῖται, κρατῆρα μυστικὸν ἰστώσα καὶ τὸ ἱερὸν αὐτοῦ πόμα προχέουσα, μᾶλλον δὲ πρὸ τούτων τὰς στερεὰς τροφὰς προτιθεῖσα, καὶ μετὰ ὑψηλοῦ κηρύγματος αὐτὴ τῶν δεομένων αὐτῆς ἀγαθοπρεπῶς ἐφιεμένη. Διττὴν οὖν τὴν τροφήν ἢ θεία σο-
20 φία προτίθησι, τὴν μὲν στερεὰν καὶ μόνιμον, τὴν δὲ ὑγρὰν καὶ προχεομένην· καὶ ἐπὶ κρατῆρι χορηγεῖ τὰς προνοητικὰς αὐτῆς ἀγαθότητας. Ὁ μὲν οὖν κρατῆρ, περιφερὴς ὢν καὶ ἀναπεπταμένος, σύμβολον ἔστω τῆς ἀνηπλωμένης ἄμα καὶ ἐπὶ πάντα περιπορευομένης ἀνάρχου καὶ ἀτελευτήτου τῶν ὄλων προνοίας.
25 Πλὴν ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ πάντα προιοῦσα, μένει ἐν ἑαυτῇ καὶ ἔστηκε ἐν ἀκινήτῳ ταυτότητι καὶ παντελῶς ἀνεκφοιτήτῳ ἑαυτῆς ἰδρυμένη, μονίμως καὶ ἀραρότως αὐτός τε ὁ κρατῆρ ἔστηκεν.

Οἰκοδομοῦσα δὲ καὶ ἡ σοφία οἶκον ἑαυτῇ λέγεται καὶ ἐν αὐτῷ καὶ τὰς στερεὰς τροφὰς καὶ τὰ πόματα καὶ τὸν κρατῆρα
30 προτιθεμένη, ὡς εἶναι τοῖς τὰ θεῖα θεοπρεπῶς συμβάλλουσι δῆλον, ὅτι καὶ πρόνοια παντελής ἐστὶν ὁ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ εὔ εἶναι τὰ πάντα αἴτιος καὶ ἐπὶ πάντα πρόεισι καὶ ἐν τῷ παντὶ γίννε-

11. Παροιμ. 9,2 ἐέ.

12. Παροιμ. 9,1.

καὶ στοὺς νοητοὺς λόγους του, κι' ἄλλοιῶς ὅταν ἀναφέρεται στοὺς ἀγγέλους· τὴν πρώτη περίπτωσι κατὰ τὴν αἰτία, τὴν δευτέρα κατὰ τὴν ὕπαρξι, τὴν τρίτη κατὰ τὴ μέθεξι, καὶ στὶς ἄλλες περιπτώσεις ἄλλοιῶς, ὅπως ὀρίζει ἡ σχετικὴ μὲ αὐτὰ θεωρία καὶ ἐπιστημονικὴ τάξις. Δὲν πρέπει λοιπὸν ν' ἀνακατεύωμε ὅπως τύχη τὰ ἱερὰ σύμβολα, ἀλλὰ νὰ τὰ ἀποδίδωμε ταιριαστὰ στὶς αἰτίες, στὶς ὑπάρξεις, στὶς δυνάμεις, στὶς τάξεις, στὶς ἀξίες, τῶν ὁποίων εἶναι ἀποκαλυπτικὰ σημεῖα.

Ἄλλὰ γιὰ νὰ μὴ δώσωμε μεγάλη ἔκτασι στὴν ἐπιστολή, ἄς περάσωμε τώρα στὸ θέμα ποὺ ἐθέσατε. Καὶ λέγομε ὅτι κάθε τροφὴ τελειοποιεῖ τὸν τρεφόμενον, διότι ἀναπληρώνει τὴν ἀτέλεια καὶ τὴν ἀνάγκη τους καὶ θεραπεύει τὴν ἀσθένεια, φρουρεῖ τὴ ζωὴ τους, τὴν κάνει νὰ ἀναθάλλη καὶ τὴν ξανανεώνει, τοὺς χαρίζει τὴ ζωτικὴ εὐρωστία, μὲ λίγα λόγια ἀπομακρύνει τὴ θλίψι καὶ τὴν ἀτέλεια, καὶ τοὺς χορηγεῖ τὴν εὐφροσύνη καὶ τὴν τελειότητα.

3 Σωστὰ λοιπὸν ὑμνεῖται ἀπὸ τὰ Λόγια ἡ ὑπέρσοφη καὶ ἀγαθὴ σοφία, ὅτι στήνει ἓνα μυστικὸ κρατῆρα καὶ χύνει ἀπ' αὐτὸν τὸ ἱερὸ ποτό, ἀφοῦ προηγουμένως παραθέσῃ τὶς στερεές τροφές, καὶ προσκαλεῖ ἀγαθοπρεπῶς μὲ δυνατὴ φωνὴ αὐτοὺς ποὺ τὴν ἔχουν ἀνάγκη¹¹. Διπλῆ λοιπὸν τροφὴ παραθέτει ἡ θεία σοφία, μιὰ στερεὰ καὶ σταθερὴ, μιὰ ὑγρὴ καὶ ρευστὴ· καὶ χορηγεῖ μὲ τὸν κρατῆρα τὶς προνοητικὲς ἀγαθότητές της. Ὁ κρατήρας λοιπὸν, σὰν στρογγυλὸς καὶ ἀνοικτὸς ποὺ εἶναι, πρέπει νὰ εἶναι σύμβολο τῆς ἀναρχῆς καὶ ἀτελεύτητης προνοίας τῶν ὄλων, ποὺ διαπλώνεται καὶ διαπερᾶ τὰ πάντα. Ἡ πρόνοια, καὶ ὅταν προχωρῇ πρὸς τὰ πάντα, διαμένει στὸν ἑαυτὸ της καὶ στέκεται ἐδραία ἐπάνω στὴν ἀκίνητη καὶ ἐντελῶς ἀκοινώνητη ταυτότητά της, ὅπως ὁ κρατήρας μένει σταθερὸς καὶ ἀκίνητος.

Λέγεται δὲ ὅτι καὶ ἡ σοφία οἰκοδόμησε γιὰ τὸν ἑαυτὸ της οἶκο¹², καὶ ἀποθήκευσε σ' αὐτὸν τὶς στερεές τροφές καὶ τὰ ποτὰ καὶ τὸν κρατῆρα. Σ' αὐτοὺς λοιπὸν ποὺ ἐρμηνεύουν τὰ θεῖα θεοπρεπῶς εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ αἴτιος τοῦ εἶναι καὶ τοῦ εὔ εἶναι τὰ πάντα εἶναι ἡ τελεία πρόνοια ποὺ προχωρεῖ στὰ πάντα, φθάνει

ται καὶ περιέχει τὰ πάντα· καὶ αὐθις ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ καθ' ὑπεροχὴν οὐδὲν ἐν οὐδενὶ κατ' οὐδὲν ἐστίν, ἀλλ' ἐξήρηται τῶν ὄλων, αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ ταύτως καὶ αἰδίως ὦν καὶ ἐστηκῶς καὶ μένων, καὶ αἰεὶ κατὰ ταῦτα καὶ ὡσαύτως ἔχων, καὶ οὐδαμῶς
5 ἔξω αὐτοῦ γιγνόμενος, οὐδὲ τῆς οἰκείας ἔδρας καὶ ἀκινήτου μονῆς καὶ ἐστίας ἀπολειπόμενος· ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τὰς ὄλας καὶ παντελεῖς προνοίας ἀγαθουργῶν, καὶ προῖων ἐπὶ πάντα καὶ μένων ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ ἐστῶς αἰεὶ καὶ κινούμενος, καὶ οὔτε ἐστῶς οὔτε κινούμενος, ἀλλ' ὡς ἂν τις φαίη τὰς προνοητικὰς ἐνεργείας
10 ἐν τῇ μονιμότητι καὶ τὴν μονὴν ἐν τῷ προνοεῖν συμφυῶς ἅμα καὶ ὑπερφυῶς ἔχων.

4 Ἀλλὰ τίς ἢ στερεὰ τροφή, καὶ τίς ἢ ὑγρὰ; ταύτας γὰρ ἢ ἀγαθὴ σοφία δωρεῖσθαι ἅμα καὶ προνοεῖν ὑμνεῖται. Τὴν μὲν οὖν στερεὰν τροφήν, σύνθημα φέρειν οἶομαι τῆς νοερᾶς καὶ μονίμου
15 τελειότητος καὶ ταυτότητος, καθ' ἣν τὰ θεῖα κατὰ ἐστῶσαν καὶ δυνατὴν καὶ ἐνιαίαν καὶ ἀδιαίρετον ἄγνων μετέχεται πρὸς τῶν νοερῶν αἰσθητηρίων ἐκείνων, οἷς ὁ θειότατος Παῦλος ἐκ τῆς σοφίας εἰληφῶς, τῆς ὄντως στερεᾶς τροφῆς μεταδίδωσι.

Τὴν δὲ ὑγρὰν, τῆς διαχυτικῆς ἅμα καὶ ἐπὶ πάντα προῖεναί
20 σπευδούσης ἐπιρροῆς καὶ ἔτι διὰ ποικίλων καὶ πολλῶν καὶ μεριστῶν ἐπὶ τὴν ἀπλὴν καὶ ἀτρεμῆ θεγνωσίαν τοὺς τρεφομένους οἰκείως αὐτοῖς ἀγαθότητι χειραγωγούσης. Διὸ καὶ δρόσω καὶ ὕδατι τὰ θεῖα καὶ νοητὰ λόγια τὴν ζωηγόνον αὐτῶν ὡς ἐν ὕδατι δύναμιν, καὶ ἀύξητικὴν ὡς ἐν γάλακτι καὶ ἀναζωτικὴν ὡς ἐν
25 οἴνω καὶ καθαρτικὴν ἅμα καὶ φρουρητικὴν ὡς ἐν μέλιτι.

Ταῦτα γὰρ ἢ θεία σοφία δωρεῖται τοῖς προσιούσιν ἀφθόνων αὐτοῖς καὶ ἀνακλείπτων εὐωχιῶν ἐπίρροιαν χορηγοῦσα καὶ

στό πᾶν καὶ περιέχει τὰ πάντα. Ὁ ἴδιος ὁμως πάλι δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὸν τίποτε σὲ τίποτε κατὰ τίποτε, ἀλλ' εἶναι ἀποχωρισμένος ἀπὸ ὅλα· εἶναι καὶ στέκεται καὶ μένει ὁ ἴδιος στὸν ἑαυτό του ταυτῶς καὶ αἰδίως, εὐρίσκεται πάντοτε στὴν ἴδια ταυτότητα, χωρὶς νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὸν ἑαυτό του ἢ ν' ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἔδρα καὶ τὴν ἀκίνητη μονὴ καὶ ἐστία του· ἀλλ' ἐκτελεῖ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἔδρα ὅλες τὶς τελειωτικὲς προνοητικὲς ἐνέργειές του, προχωρώντας πρὸς ὅλα καὶ συγχρόνως μένοντας στὸν ἑαυτό του, ἰστάμενος πάντοτε καὶ συγχρόνως κινούμενος, μῆτε ἰστάμενος μῆτε κινούμενος· ἀλλά, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ εἰπῆ κανεὶς, ἔχει κατὰ ἓνα τρόπο φυσικὸ καὶ ὑπερφυσικὸ μαζὶ τὴν ἰκανότητα νὰ ἀσκῆ τὶς προνοητικὲς ἐνέργειές του μέσα στὴν μονιμότητα καὶ νὰ διατηρῆ τὴν μονὴ του κατὰ τὴν ἄσκησι τῆς προνοίας.

- 4 Ποιὰ ὁμως εἶναι ἡ στερεὰ τροφή καὶ ποιὰ ἡ ὑγρὴ; Διότι ἡ ἀγαθὴ σοφία αὐτὲς χορηγεῖ καὶ γι' αὐτὲς προνοεῖ, ὅπως ὑμνεῖται. Νομίζω λοιπὸν ὅτι ἡ στερεὰ τροφή συμβολίζει τὴν τελεία ταυτότητα τῆς νοερᾶς καὶ μόνιμης δυνάμεως, κατὰ τὴν ὁποία τὰ θεῖα μυστήρια μετέχονται μὲ μιὰ γνῶσι σταθερὴ καὶ δυνατὴ, ἐνιαία καὶ ἀδιαίρετη, ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ νοερὰ αἰσθητήρια, στὰ ὁποῖα ὁ θειότατος Παῦλος μεταδίδει τὴν πραγματικὰ στερεὰ τροφή πού ἐπῆρε ἀπὸ τὴ σοφία¹³.

Ἡ δὲ ὑγρὴ τροφή συμβολίζει τὴν ἄφθονη ροὴ πού σπεύδει νὰ διαχυθῆ πρὸς ὅλα τὰ ὄντα καὶ πού ἐπίσης διὰ μέσου ποικίλων, πολλαπλῶν καὶ διασπαστῶν ἀντικειμένων χειραγωγεῖ τοὺς τρεφομένους μὲ ἀγαθότητα πρὸς τὴν ἀπλῆ καὶ σταθερὴ θεογνωσία κατὰ τὴν ἰκανότητά τους. Γι' αὐτὸ τὰ θεῖα καὶ νοητὰ Λόγια παρομοιάζονται μὲ δρόσο καὶ ὕδωρ, μὲ γάλα καὶ οἶνο καὶ μέλι· μὲ ὕδωρ ἐξ αἰτίας τῆς ζωογόνου δυνάμεώς των, μὲ γάλα ἐξ αἰτίας τῆς ἀξητικῆς, μὲ οἶνο ἐξ αἰτίας τῆς ἀναζωογονητικῆς, μὲ μέλι ἐξ αἰτίας τῆς καθαρτικῆς καὶ συντηρητικῆς συγχρόνως.

Αὐτὰ εἶναι τὰ δῶρα πού προσφέρει ἡ θεία σοφία σ' αὐτοὺς πού ἔρχονται κοντὰ της, χορηγώντας τους ἄφθονες καὶ

ὑπερβλύζουσα. Τοῦτο δὴ τὸ ἀληθῶς εὐωχεῖν, καὶ διὰ ταῦτα ζωοποιὸς ἅμα καὶ κουροτρόφος, καὶ ἀνανεωτικὴ καὶ τελεσιουργὸς ὑμνουμένη.

5 Κατὰ ταύτην δὲ τὴν ἱερὰν τῆς εὐωχίας ἀνάπτυξιν καὶ αὐτὸς
5 ὁ πάντων ἀγαθῶν αἴτιος Θεὸς μεθύειν λέγεται, διὰ τὴν ὑπερ-
πλήρη καὶ ὑπὲρ νόησιν τῆς εὐωχίας ἢ, κυριώτερον εἰπεῖν, εὐε-
ξίας τοῦ Θεοῦ παντελεῖ καὶ ἄφατον ἀμετρίαν. Ὡς γὰρ ἐφ' ἡμῶν
κατὰ τὸ χειρόν ἢ μέθη καὶ ἀσύμμετρος ἀποπλήρωσις ἐστὶ, καὶ
νοῦ καὶ φρενῶν ἔκστασις, οὕτω κατὰ τὸ κρεῖττον ἐπὶ Θεοῦ τὴν
10 μέθην οὐκ ἄλλο τι χρὴ διανοεῖσθαι παρὰ τὴν ὑπερπλήρη κατ'
αἰτίαν προσοῦσαν ἐν αὐτῷ πάντων τῶν ἀγαθῶν ἀμετρίαν.
Ἄλλὰ καὶ τὴν ἐπακολουθοῦσαν τῇ μέθῃ τοῦ φρονεῖν ἔκστασιν,
τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπὲρ νόησιν οἰητέον, καθ' ἣν ἐξήρη-
ται τοῦ νοεῖν ὑπὲρ τὸ νοεῖν ὦν, καὶ ὑπὲρ τὸ νοεῖσθαι καὶ ὑπὲρ
15 αὐτὸ τὸ εἶναι. Καὶ ἀπλῶς ἀπάντων ὅσα ἐστὶν ἀγαθὰ μεμεθυσμέ-
νος ἅμα καὶ ἐξεστηκῶς ἐστὶν ὁ Θεός, ὡς πάντων αὐτῶν ἅμα
καὶ ὑπερπλήρης ὦν ἀμετρίας πάσης ὑπερβολὴ καὶ αὐθις ἕξω
καὶ ἐπέκεινα τῶν ὄλων ἀνωκισμένος.

Ἀπὸ δὴ τούτων ὀρμώμενοι καὶ τὰ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
20 Θεοῦ τῶν ὀσίων συμπόσια κατὰ τὸν αὐτὸν ἐκκληψόμεθα τρόπον·
παρελθὼν γὰρ φησιν, αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἀνακλινεῖ αὐτοὺς καὶ
αὐτὸς διακονήσει αὐτοῖς· ἐμφαίνει δὲ ταῦτα κοινήν τινα καὶ ὁμο-
νοητικὴν τῶν ἀγίων ἐπὶ τοῖς θείοις ἀγαθοῖς κοινωνίαν καὶ Ἐκ-
κλησίαν πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς καὶ πνεύ-
25 ματα δικαίων πᾶσιν ἀγαθοῖς τετελειωμένα, καὶ πάντων ἀγαθῶν
ἀποπεπλησμένα. Καὶ τὴν ἀνάκλισιν ἀνάπαυλαν οἴομεθα τῶν
πολλῶν πόνων καὶ ζωὴν ἀπήμονα καὶ πολιτείαν ἐνθεον ἐν
φωτὶ καὶ χώρᾳ ζώντων, ἀπάσης εὐπαθείας ἱερᾶς ἀναπεπλησμέ-
νην, καὶ παντοδαπῶν καὶ μακαρίων ἀγαθῶν ἄφθονον χορηγίαν,

14. Παροιμ. 9,5 · 11.

15. Λουκᾶ 12,37.

16. Ἐβρ. 12,23.

ἀδιάκοπες εὐωχίες πού ὑπερεκχειλίζει. Αὐτὸ πραγματικὰ εἶναι ἢ ἀληθινὴ εὐτυχία, καὶ γι' αὐτὰ τὰ δῶρα ἢ θεία σοφία ὑμνεῖται ὡς ζωοποιὸς καὶ συγχρόνως κουροτρόφος, ὡς ἀνανεωτικὴ καὶ τελειωτικὴ¹⁴.

5 Ὑπ' αὐτὴν δὲ τὴν ἱερὴ ἔννοια τῆς εὐωχίας λέγεται ὅτι μεθύει κι' αὐτὸς ὁ αἴτιος ὄλων τῶν ἀγαθῶν Θεός, γιὰ νὰ ἐπισημανθῆ ἢ ὑπερπλήρης καὶ ὑπεράνω τοῦ νοῦ, ἢ τελεία καὶ ἄφατη μεγαλωσύνη τῆς εὐωχίας ἢ, κυριολεκτικώτερα, τῆς εὐεξίας τοῦ Θεοῦ. Διότι, ὅπως στὴ δική μας περίπτωσι ἢ μέθη εἶναι χορτασμός ἀσύμμετρος καὶ ἔκστασις νοῦ καὶ φρενῶν πρὸς τὸ χειρότερο, ἔτσι στὴν περίπτωσι τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ καλύτερο δὲν πρέπει νὰ θεωροῦμε τὴ μέθη σὰν τίποτε ἄλλο παρὰ σὰν τὴν ὑπερπλήρη ἀφθονία ὄλων τῶν ἀγαθῶν πού ἐνυπάρχει σ' αὐτὸν κατὰ τὴν αἰτία. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἔκστασι τῶν φρενῶν, πού ἀκολουθεῖ τὴ μέθη, πρέπει νὰ θεωρήσωμε σὰν τὴν ὑπὲρ νόησι ὑπεροχὴ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν ὁποία ὑπερβαίνει κάθε νοῦ, ἀφοῦ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὸ νοεῖν, ἐπάνω ἀπὸ τὸ νοεῖσθαι κι' ἐπάνω ἀπὸ τὸ εἶναι ἀκόμη. Καὶ γενικῶς ὁ Θεὸς εἶναι μεθυσμένος ἀπὸ ὅλα ὅσα εἶναι ἀγαθὰ καὶ συγχρόνως ἔκστασιασμένος, διότι ὡς μεγαλειώδης σὲ ὑπέρτατο βαθμὸ εἶναι συγχρόνως ὑπερπλήρης ὄλων αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐδραιωμένος ἔξω καὶ πέρα ἀπὸ ὅλα.

Ἐεκινώντας λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἐκλάβωμε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ τὰ συμπόσια τῶν ὁσίων στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Πράγματι λέγει ὅτι θὰ περάσῃ ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς, θὰ τοὺς ταξιθετήσῃ καὶ θὰ τοὺς ὑπηρετήσῃ¹⁵. Σημαίνουν δὲ αὐτὰ τὴν κοινὴ καὶ ὁμονοοῦσα κοινωνία θείων ἀγαθῶν ἀνάμεσα στοὺς ἀγίους, τὴν Ἐκκλησίαν πρωτοτόκων πού εἶναι ἐγγεγραμμένοι στοὺς οὐρανούς, τὰ πνεύματα τῶν δικαίων πού εἶναι τελειωμένα μὲ ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ χορτασμένα ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ¹⁶. Καὶ τὴν ἀνάκλισι τῶν προσκεκλημένων στὸ δεῖπνο πρέπει νὰ τὴ θεωροῦμε ὡς ἀνάπαυσι ἀπὸ τοὺς πολλοὺς κόπους, σὰν ζωὴ ἀπαθῆ καὶ σὰν ἐνθεη διαβίωσι μέσα στὸ φῶς καὶ στὴ χώρα τῶν ζωντανῶν, γεμάτη μὲ ὅλη τὴν ἱερὴ εὐημερία, σὰν ἄφθονη χορηγία ἀγαθῶν πού φέρουν τὴ μακαριότητα· ἐκεῖ ὅπου οἱ δίκαιοι χορταίνουσι καθε

καθ' ἣν εὐφροσύνης ἀπάσης ἀναπίμπλονται, τούτου δὴ τοῦ εὐφραίνοντος Ἰησοῦ καὶ ἀνακλίνοντος αὐτοὺς καὶ διακονοῦντος, καὶ τὴν αἰωνίαν ἀνάπαυλαν δωρουμένου, καὶ τὴν ἀποπλήρωσιν τῶν καλῶν διανέμοντος ἅμα καὶ ἐπιρρέοντος.

- 6 Ἐπιζητήσεις δέ, εἴ οἶδα, καὶ τὸν εὐφημούμενον ὕπνον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐγρήγορσιν ἀναπτυχθῆναι· καὶ ὅταν φῶμεν θεῖον ὕπνον εἶναι τὸ ἐξηρημένον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀκοινώνητον ἀπὸ τῶν προνοουμένων, ἐγρήγορσιν δὲ τὴν εἰς τὸ προνοεῖν αὐτοῦ τῶν παιδείας ἢ σωτηρίας δεομένων προσοχὴν, ἐπ' ἄλλα θεολογικὰ
 10 σύμβολά μετελεύση. Διὸ καὶ περιττὸν οἰηθέντες εἶναι τό, τὰ αὐτὰ τοῖς αὐτοῖς ἐπανακυκλοῦντας, ἕτερα δοκεῖν λέγειν, ἅμα δὲ καὶ ὑμῖν εἰς τὰ καλὰ πείθεσθαι συνεγνωκότες, τὰ μὲν τῆς ἐπιστολῆς ἄχρι τῶν εἰρημένων ἀποπαύομεν, ἐκτεθεικότες, ὡς οἶμαι, καὶ περιττὰ τῶν ἐν τοῖς ὑμετέροις γράμμασιν ἐπωφλημέ-
 15 νων. Αὐτὴν δὲ ὄλην ἡμῶν τὴν Συμβολικὴν Θεολογίαν ἀποστέλλομεν, καθ' ἣν εὐρήσεις μετὰ τοῦ τῆς σοφίας οἴκου καὶ τοὺς στύλους τοὺς ἐπτὰ διηυκρινημένους καὶ τὴν στερεὰν αὐτῆς τροφὴν εἰς θύματα καὶ ἄρτους διηρημένην· καὶ τίς ἢ τοῦ οἴνου κρᾶσις, αὐθίς τε, τίς ἢ ἀπὸ τῆς μέθης τοῦ Θεοῦ κραιπάλη.
 20 Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ νῦν εἰρημένα διεξοδικώτερον ἐν αὐτῇ διήρθρωται. Καὶ ἔστιν, ὡς οἶμαι, πασῶν τῶν συμβολικῶν θεολογιῶν εὐρέτις ἀγαθή, καὶ συμβαίνουσα ταῖς τῶν Λογίων ἱεραῖς παραδόσεσι καὶ ἀληθείαις.

εὐφροσύνη, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς τοὺς εὐφραίνει, τοὺς τοποθετεῖ στὸ τραπέζι καὶ τοὺς ὑπηρετεῖ, τοὺς δωρίζει τὴν αἰώνια ἀνάπαυσι καὶ συγχρόνως τοὺς διαμοιράζει καὶ τοὺς διαχέει τὴν πληρότητα τῶν καλῶν.

Γνωρίζω καλά ὅτι θὰ ζητήσης νὰ σοῦ ἐξηγηθῇ καὶ ὁ περίφημος ὕπνος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐγρήγορσις. Κι' ὅταν ἐξηγήσωμε ὅτι θεῖος ὕπνος εἶναι ὁ ἀφηρημένος καὶ ἀκοινώνητος χαρακτήρ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ γιὰ τὰ ὄντα πού δέχονται τὴν πρόνοιά του, ἐγρήγορση δὲ εἶναι ἡ προθυμία του στὸ νὰ προνοῇ γιὰ ὄσους ἔχουν ἀνάγκη παιδείας καὶ σωτηρίας, τότε θὰ περάσης σὲ ἄλλα θεολογικὰ σύμβολα. Γι' αὐτό, ἐπειδὴ νομίζομε ὅτι εἶναι περιττὸ νὰ ἐπαναλαμβάνωμε συνεχῶς τὰ ἴδια πράγματα, ἐνῶ φαίνεται σὰν νὰ λέγωμε νέα, συγχρόνως δέ, ἐπειδὴ ἔχομε τὴν συνείδησι ὅτι ἱκανοποιήσαμε τὸ αἴτημά σας γιὰ τὰ καλά, τερματίζομε τὴν ἐπιστολὴ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ἀφοῦ, ὅπως νομίζω, ἔχομε ἐκθέσει περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἐχρεωστούσαμε μὲ βάσι τὸ γράμμα σας. Σᾶς ἀποστέλλομε ὁμως ὀλόκληρη τὴ *Συμβολικὴ Θεολογία*, στὴν ὁποία θὰ εὔρης ἀποσαφήνισι μαζί μὲ τὸν οἶκο τῆς σοφίας καὶ περὶ τῶν ἑπτὰ στύλων καὶ τῆς στερεᾶς τροφῆς τῆς διηρημένης σὲ κρέατα καὶ ἄρτους· περὶ τοῦ ποιά εἶναι ἡ κραιπάλη τῆς κραιπάλης τοῦ οἴνου καὶ ἐπίσης περὶ τοῦ ποιά εἶναι ἡ κραιπάλη μέθης τοῦ Θεοῦ. Κι' αὐτὰ δὲ πού ἔχουν ἐκτεθῆ ἐδῶ εἶναι σ' ἐκείνη τὴν πραγματεία ἀνεπτυγμένα διεξοδικώτερα. Καὶ νομίζω ὅτι αὐτὴ ἡ πραγματεία εἶναι καλὴ ἐρμηνεύτρια ὅλων τῶν συμβολικῶν θεολογιῶν καὶ συμφωνεῖ μὲ τὶς ἱερὲς παραδόσεις καὶ τὶς ἀλήθειες τῶν Λογίων.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ι'

ΙΩΑΝΝΗι ΘΕΟΛΟΓΩι, ΑΠΟΣΤΟΛΩι ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗι,
ΠΕΡΙΟΡΙΣΘΕΝΤΙ ΚΑΤΑ ΠΑΤΜΟΝ ΤΗΝ ΝΗΣΟΝ

Προσαγορεύω σὲ τὴν ἱερὰν ψυχὴν, ἠγαπημένε, καὶ ἔστι μοι τοῦτο πρὸς σὲ παρὰ τοὺς πολλοὺς ἰδιαίτερον. Χαῖρε, ἀληθῶς ἠγαπημένε, τῷ ὄντως ἐραστῷ καὶ ἐφειτῷ καὶ ἀγαπητῷ λίαν ἠγαπημένε.

5 Τί θαυμαστόν, εἰ Χριστὸς ἀληθεύει, καὶ τοὺς μαθητὰς οἱ ἄδικοι τῶν πόλεων ἐξελαύνουσιν, αὐτοὶ τὰ κατ' ἀξίαν ἑαυτοῖς ἀπονέμοντες, καὶ τῶν ἀγίων οἱ ἐναγεῖς ἀποδιαστελλόμενοι καὶ ἀποφοιτῶντες; Ἀληθῶς ἐμφανεῖς εἰκόνες εἰσὶ τὰ ὄρατὰ τῶν ἀοράτων· οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις αἴτιος ἔσται
10 τῶν ἐξ αὐτοῦ δικαίων ἀφορισμῶν ὁ Θεός, ἀλλ' οἱ τοῦ Θεοῦ παντελῶς ἑαυτοὺς ἀφορίσαντες· ὥσπερ καὶ θατέρους ὀρώμεν ἐντεῦθεν ἤδη μετὰ τοῦ Θεοῦ γιγνομένους, ἐπειδὴ ἀληθείας ὄντες ἐρασταί, τῆς προσπαθείας μὲν ἀναχωροῦσι τῶν ὑλικῶν, ἐν πάσῃ δὲ πάντων κακῶν ἐλευθερίᾳ καὶ ἔρωτι θείῳ τῶν ἀγαθῶν
15 ἀπάντων εἰρήνην ἀγαπῶσι καὶ τὸν ἀγιασμὸν κάκ τῆς παρουσίας ζωῆς ἀπάρχονται τῆς μελλούσης ἀγγελοπρεπῶς ἐν μέσῳ ἀνθρώπων ἐμπολιτευόμενοι, ζῆν ἀπαθείᾳ πάσῃ καὶ θεωνομίᾳ καὶ ἀγαθότητι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς.

Ἐμᾶς μὲν οὖν, οὐκ ἂν ποτε οὕτω μανείην, ὡς ἠγήσασθαί
20 τι πάσχειν, ἀλλὰ καὶ τὰ σώματος πάθη κατὰ μόνον τὸ κρίνειν αὐτὰ δαισθάνεσθαι πιστεύω. Τοὺς δὲ ἀδικοῦντας ὑμᾶς καὶ πε-

1. Ὑποτίθεται ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐγράφηκε γύρω στὰ 98 μ.Χ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ 10

ΣΤΟΝ ΙΩΑΝΝΗ ΘΕΟΛΟΓΟ, ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗ
ΠΕΡΙΩΡΙΣΜΕΝΟ ΣΤΗ ΝΗΣΟ ΠΑΤΜΟ¹

Χαιρετίζω ἐσὲ τὴν ἱερὴ ψυχὴ, ἀγαπημένε· κι' αὐτὴ ἡ πρᾶξις μου εἶναι οἰκειότερη πρὸς σὲ παρά πρὸς ὄλους τοὺς ἄλλους. Χαῖρε, ἀληθινὰ ἀγαπημένε, στὸν ὄντως ἐραστὸν καὶ ἐφετὸν καὶ ἀγαπητὸν² πολυαγαπημένε.

Τί θαυμαστὸ εἶναι ποὺ ὁ Χριστὸς βγαίνει ἀληθινός, ἀφοῦ οἱ ἄδικοι ἐκδιώκουν τοὺς μαθητὰς ἀπὸ τῆς πόλεις, ἐπιβάλλοντες οἱ ἴδιοι στοὺς ἑαυτοὺς τῶν τὴν ἄξια τιμωρία, ἀποχωριζόμενοι καὶ ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ τοὺς ἀγίους οἱ ἐγκληματίες; Πράγματι τὰ ὀρατὰ εἶναι φανερὲς εἰκόνες τῶν ἀοράτων. Διότι στοὺς αἰῶνες τοῦ μέλλοντος δὲν θὰ εἶναι αἴτιος ὁ Θεὸς τοῦ δικαίου ἀποχωρισμοῦ τῶν πονηρῶν ἀπὸ αὐτόν, ἀλλ' ἐκεῖνοι ποὺ διαχωρίζουν ἐντελῶς ἑαυτοὺς ἀπὸ τὸν Θεό· ὅπως ἀντιστρόφως βλέπομε ἄλλους νὰ συνδέωνται ἤδη ἀπὸ ἐδῶ κάτω μὲ τὸν Θεό, ἐπειδὴ σὰν ἐρασταὶ τῆς ἀληθείας παραιτοῦνται τῆς συμπαθείας πρὸς τὰ ὑλικά πράγματα, ἀπαλλαγμένοι δὲ ἀπὸ ὅλα τὰ κακὰ καὶ γεμᾶτοι ἔρωτα πρὸς ὅλα τὰ θεῖα ἀγαθὰ, ἀγαποῦν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀγιότητα, κι' ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν παροῦσα ζωὴ τὴν μέλλουσα, ζώντας ἀγγελοπρεπῶς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, μέσα σὲ μιὰ κατάστασι ἀπαθείας, χριστωνυμίας, ἀγαθότητος καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν.

Δὲν θὰ ἤμουν βέβαια ποτὲ τόσο ἀνόητος νὰ νομίζω ὅτι πάσχετε κάτι ἐσεῖς ἀπὸ τῆς διώξεως, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι καὶ τοῦ σώματος τὰ πάθη τὰ διαισθάνεσθε τόσο ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ

---

2. Στὸν Ἰησοῦ Χριστό.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ

ριορίζειν οίομένους οὐκ ὀρθῶς τοῦ Εὐαγγελίου τὸν ἥλιον ἐνδίκως αἰτιώμενος, εὐχομαι τούτων ἀφεμένους, ὧν ἐφ' ἑαυτοὺς δρῶσιν, ἐπὶ τάγαθὸν τραπέσθαι καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ὑμᾶς ἐφελκύσασθαι καὶ μεταλαβεῖν τοῦ φωτός. Ἡμᾶς δὲ οὐδὲ τούναντίον ἀποστερήσει τῆς Ἰωάννου παμφαοῦς ἀκτῖνος, νῦν μὲν ἐντευξομένους τῇ μνήμῃ καὶ ἀνανεώσει τῆς σῆς ἀληθοῦς θεολογίας, μικρὸν δὲ ὕστερον (ἐρῶ γάρ, εἰ καὶ τολμηρόν), ὑμῖν αὐτοῖς ἐνωθησομένους. Ἀξιόπιστος δὲ πάντως εἰμί, τὰ προεγνωσμένα σοι ἐκ Θεοῦ καὶ μαθὼν καὶ λέγων, ὅτι καὶ τῆς ἐν Πάτμῳ φυλακῆς ἀφεθήσῃ, καὶ εἰς τὴν Ἀσιάτιδα γῆν ἐπανήξεις καὶ δράσεις ἐκεῖ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ μιμήματα καὶ τοῖς μετὰ σὲ παραδώσεις.

τὰ δοκιμάζετε. Για ἐκείνους δὲ ποὺ σᾶς ἀδικοῦν καὶ νομίζουν ἐσφαλμένως ὅτι μποροῦν νὰ περιορίσουν τὸν εὐαγγελικὸ ἥλιο, ἂν καὶ τοὺς κατηγορῶ δικαίως, εὐχομαι ν' ἀφήσουν ὅσα ἐνεργοῦν σὲ βάρος αὐτῶν τῶν ἰδίων καὶ νὰ στραφοῦν πρὸς τὸ ἀγαθό, νὰ τραβήξουν ἐσᾶς κοντά τους καὶ νὰ μεταλάβουν ἀπὸ τὸ φῶς. Ἐμᾶς πάντως δὲν πρόκειται οὔτε τὸ ἀντίθετο νὰ μᾶς ἀποστερήσει τὴν ὀλόλαμπρη ἀκτῖνα τοῦ Ἰωάννη, καθὼς τώρα μὲν θὰ ἐπιδιδώμαστε στὴ μνήμη καὶ στὴν ἀνανέωσι τῆς ἀληθινῆς σου θεολογίας, κι' ὕστερα ἀπὸ λίγο (διότι, ἂν καὶ τολμηρό, θὰ τὸ εἰπῶ) θὰ ἐνωθοῦμε μὲ σᾶς τοὺς ἴδιους. Εἶμαι πάντως ἀξιόπιστος ὅταν δηλώνω ὅτι ἔμαθα τὰ προεγνωσμένα γιὰ σὲ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ σοῦ τὰ γνωστοποιῶ, ὅτι καὶ ἀπὸ τὴ φυλακὴ στὴν Πάτμο θὰ ἐλευθερωθῆς καὶ στὴν ἀσκητικὴ γῆ θὰ ἐπανέλθης καὶ θὰ ἐνεργήσης ἐκεῖ μιμήματα τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ καὶ θὰ τὰ παραδώσης στοὺς ἔπειτα ἀπὸ σέ.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειρά γιὰ μὲν τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στὸ κεφάλαιο, τὸ στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα στὴ σελίδα ἀπλῶς πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

	Γένεσις		14		62. 152
			4		312
1	3	98	6	3	46
	14	98	19	10ἑἑ.	480
	16	96	23	4	514
	26	320	25	-	162
	31	162. 244		40	162. 416
6	4ἑ.	540	33	20	258.
9	8	514			
11	5ἑ.	540		Ἀριθμοὶ	
14	17-20	290			
18	3	204	11	28	220
32	29	56	12	10	522
	1-24	290	16	1ἑἑ.	348
20	514				
	Ἔξοδος			Λευϊτικὸν	
			10	1ἑ.	348
3	2	248	11	44	220
	2ἑἑ	260	16	2	520

	Δευτερονόμιον			19.	520
1	42έ.	544		19έέ.	520
16	20	524			
32	8	288		Τωβίτ	
	9	292			
	Ἰησοῦς Ναυῆ		8	—	514
			9	—	514
10	13	506		Κριταὶ	
	Βασιλειῶν Α'		13	18	56
11	15	460		Ψαλμοὶ	
12	3	512			
	7	512	17	12	150. 478
13	10	520		0113	544
15	12	520	18	19	316
	22έ.	522	21	7	248
16	1έ.	512	23	7	158. 204
				10	180. 274
	Βασιλειῶν Β'		32	6	540
			33	9	396
	26	114	44	1	540
2	11	330	49	1	218
			50	22	412
	Βασιλειῶν Γ'		80	2	278
			81	6	220. 300
19	12	192	88	21	514
22	19έ.	540	99	1	278
			101	28	64. 192
	Βασιλειῶν Δ'		103	24	178
				29	166
20	9	508		30	64
			109	3	540
	Παραλειπομένων Β'			4	430
			115	15	384
26	16-21	348	138	6	500

	8έε.	178		Ζαχαρίας	
42	10	62			
46	5	170. 192.	1	12	514
				13-16	282
	Ίώβ		2	7-8	284
				8	462
1	8	514	3	2	514
14	2	462	4	8	462
21	14	376			
42	7	514		Μαλαχίας	
	Παροιμίας		2	7	298. 518
			3	1	496
4	6	112		20	248
	8	112			
8	22έ.	178		Ήσαϊας	
9	1	546			
	2έε.	546	6	1	308
	5	550		1έ.	408
	11	550		3	276.294.408
				5-7	302
	Ἰΰσμα ἀσμάτων		7	9	454
			9	6	462
1	3	248	13	2	312
4	-	540	28	16	248
5	-	540	40	25	192
			63	1	274
	Σοφία Σολομῶντος		66	1	278
				3	522
6	1	178			
	2	112			
	Ἔωση			Ἰερεμίας	
4	6	290	2	13	248. 528
5	11	290	7	24	290
	14	248	23	21	522

	47	146	16	15	64
15	4	514	17	10	64
	5	516. 530	20	22	464
	10	330	21	15έέ.	528
	11	516			
	11έέ.	516		Πράξεις	
16	10	526			
20	36	52	1	4	432
22	19	390. 392		23	208
	43	262		24	432
23	34	528	7	53	258
24	4	322	10	3	258
			13	6-12	184
			17	27έ.	20
	Ἰωάννης			34	15. 19. 20
1	1	178	19	2	522
	12έ.	350		14	522
	18	46. 258			
	19	232		Ρωμαίους	
3	8	326			
	20	174	1	18-20	146
4	16	116		20	100. 544
5	4	176	2	16	518
	21	64		23	522
	24	384	6	3	412
6	3	64	7	3	112
	64	64	8	30	162
7	38	248	11	20	522
10	11	516		33	46.178.500
	14	528		36	64.108.232
12	30	64	12	3	522
	27	130			
13	10	386		Κορινθίους Α'	
14	23	346			
	30	364	1	25	170
15	15	262	2	4	44
	26	64		7	506

	9	458	4	7	500
	11	46			
3	9	252		Κολοσσαεῖς	
8	5	82			
	7	240.344	2	3	172
11	12	64		20	362
12	27	392			
14	40	520		Θεσσαλονικεῖς Α'	
15	28	58			
16	22	458	4	17	52
	Κορινθίους Β'			Τιμόθεον Α'	
2	17	64	1	5έ.	530
5	10	460		17	154
	Γαλάτας		2	5	222
			3	3	526
			6	15	218
2	20	114		16	258.500
3	19	258		20	60
4	24	416			
	Ἐφεσίους			Τιμόθεον Β'	
			2	13	184
1	5	162		19	384
	21	58	4	13	532
	23	222			
2	14έέ.	214		Τίτον	
3	10	322			
	12	412	3	9	502
	15	50			
4	13	178		Ἐβραίους	
	Φιλιπησίους		2	2	260
				11	410
2	7	78	4	12	195

	13	194		Ἰωάννου Γ'	
	15	388. 530			
5	6	430	-	8	254
	14	548			
7	1 ἐέ.	290		Ἰούδα	
	26	528			
9	7	520	-	6	134
12	23	550			
				Ἀποκάλυψις	
	Ἰακώβου		1	4	64
1	17	232		8	64
4	3	464	4	7	328
5	14	460		8	160
	16	460	6	3-7	328
			7	-	514
			10	1	326
	Ἰωάννου Α'		11	7	160
2	2	530	19	6	276
4	12	258	21	18	326

2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

- Α
- Ἄαρὼν 430. 512.
 Ἄβελ 514.
 Ἄβιουδ 348.
 Ἄβραὰμ 458.
 ἀγαθαρχία 82. 94. 494.
 ἀγαθὸν 128. 130. 132. 138. 142.
 144. 146. 148. 150. 152. 228.
 330. 526.
 ἀγαθότης 56. 68. 70. 72. 88. 92. 94.
 96. 98. 110. 114. 124. 132.
 148. 150. 162. 166. 190. 204.
 278. 342. 348. 350. 362. 388.
 392. 410. 4458. 460. 462. 484.
 486. 494. 514. 528. 532. 546.
 548. 554.
 ἀγαθότης ἀπειροδύναμος τῆς θεαρ-
 χικῆς ἀσθενείας 88.
 ἀγαθότης θεαρχική 344. 388. 458.
 ἀγαθότης θεαρχική καὶ τελεταρχι-
 κή 434.
 ἀγαθότης κρυφία 94.
 ἀγαθότης οὐσιοποιὸς 50.
 ἀγαθότης προνοητική 146. 290.
 ἀγαθότης συνοχική 50.
 ἀγαθότης ὑπεράγνωστος καὶ ὑπερ-
 φαῆς 54.
 ἀγαθότης ὑπερφαῆς καὶ ὑπερώνυ-
 μος 60.
 ἀγαθότης ὑπερώνυμος 58.
- ἀγαθουργία 262. 274. 396. 514.
 ἀγαθουργία θεαρχική 414.
 ἀγαθωνυμία 82. 90.
 ἀγαθωνυμία ἐκφαντορική 82.
 ἀγάπη 112. 116. 528. ~
 ἀγάπησις 342. 346.
 ἄγγελος 132. 158. 164. 174. 214.
 226. 234. 250. 258. 260. 262.
 264. 268. 272. 276. 282. 284.
 286. 288. 292. 294. 296. 298.
 300. 302. 306. 308. 310. 312.
 324. 338. 514. 516. 524. 530.
 536. 542. 544. 546.
 ἄγγελος μεγάλης βουλῆς 262.
 Ἄγια τῶν ἁγίων 248. 218. 220.
 518. 520. 542.
 Ἄγιος ἁγίων 58.
 ἁγιασμός 58. 554.
 ἁγιαστεία 336. 412. 422. 430. 466.
 ἁγιότης 218.
 ἁγλαΐα θεωτική 252.
 ἄγνοήματα 528.
 ἄγνοια 178.
 ἄγνότης 254. 272. 438.
 ἄγνωσία 44. 68. 176. 196. 350. 358.
 480. 482. 492.
 ἀδειλία 458.
 ἀδικία 148. 188. 540.
 ἀδυναμία 136.
 ἀεικνησία 164. 166. 182. 268. 308.
 310. 322.

- ἀεικινήσια ἀγγελικὴ 164.
 ἀθανασία 158. 164. 166. 188.
 ἀθεότης 350.
 ἀθλοθεσία 362.
 Αἰγύπτιος, -οι, 290.
 Αἴγυπτος 262. 506.
 αἵματα παρθενικά 76.
 αἰτία πάνσοφος 172.
 αἰτία πηγαία καὶ ἀνέκλειπτος 64.
 αἰχμαλωσία 282.
 αἰῶν 154.
 ἀκακία 514.
 ἀκόλαστος, -οι 126.
 ἀκοσμία 190.
 ἀκρίβεια ἐνωτικὴ 208.
 ἀκτὶς ἀρχίφωτος καὶ θεαρχικὴ 252.
 ἀκτὶς ὑπερούσιος 54.
 ἀλαζονεία 426.
 ἀλήθεια 44. 46. 50. 52. 56. 58. 62.
     66. 90. 114. 170. 172. 178.
     180. 186. 228. 240. 242. 244.
     258. 348. 358. 484. 486. 502.
     504. 510. 520. 522. 532. 538.
     542. 554.
 ἀλήθεια ἱερὰ 342.
 ἀληθογνωσία 180.
 ἀληθότης θεία 180.
 ἀλλοίωσις 146. 200. 206. 486.
 ἀλλοτριοπραγία 190.
 ἀλογία 4. 244.
 ἀμαρτία 146. 148. 302. 362. 464.
     528. 530. 540.
 ἀμαρτωλός, -οι 516. 528.
 ἀμεθεξία 72.
 ἀμερία ὑπερφυῆς 50.
 ἀμετρία 46.
 ἀμορφία ἀσχημάτιστος 46.
 ἀναγέννησις 346.
 ἀνάγκη ἑτεροκίνητος 188.
 ἀναζωπύρησις 302.
 ἀναισθησία 246.
 ἀνακάθαρσις 326. 508.
 ἀναकुλισμὸς 330.
 ἀναμαρτησία 430.
 ἀναμαρτησία θεαρχικὴ 430.
 ἀνάπλασις ἐκφαντικὴ 250.
 ἀνάπλασις ἱερὰ 332.
 ἀναρμοστία 220.
 ἀνάστασις 52. 448. 452. 466.
 ἀνάστασις ὀλικὴ 448.
 ἀνδρεία ἀρρενωπὸς καὶ ἀκκατάσει-
     στος 280.
 ἀνδροπλαστία 540.
 ἀνενέργησις 430.
 ἀνισότης 190. 192. 220.
 ἀνοησία 46.
 ἀνομία 522.
 ἀνομοίτης 240. 252. 360. 280. 486.
 ἀνομοιότητες τυραννικαὶ 278.
 ἀνυπαρξία 362. 450.
 ἀξίαι θεόκριτοι 514.
 ἀπάθεια 270. 364. 554.
 ἀπανθρωπία 526.
 ἀπάτη 388. 540.
 ἀπαύγασμα 540.
 ἀπειρία 56. 164.
 ἀπέχθεια 384.
 ἀπλότης 50.
 ἀποκάθαρσις 354. 370. 386. 480.
 ἀπόκαρσις τριχῶν 442.
 ἀποκλήρωσις 436. 458. 460.
 Ἀπολλοφάνης 504. 506. 508. 510.
 ἀπολύτρωσις 58. 180. 190.
 ἀπόπauσις 54.
 ἀποπλήρωσις 414. 418.
 ἀπόπτωσις 136. 138. 146. 148. 190.

- απόστολος, -οι 526.
 αποταγή 352. 360. 442. 468. 470.
 απώλεια 388.
 ἀρά 484.
 ἀρετή 122. 142. 146. 188. 272. 304.
 398. 400. 522. 530.
 ἀρετή ἀγγελική 188.
 ἀρετή θεία 340.
 ἀργάγγελοι 268. 296.
 ἀρχαί 268. 296.
 ἀρχαί οὐράνιοι 286.
 ἀρχετυπία αὐλος 246.
 ἀρχέτυπον 96.
 ἀρμονία 50. 134. 158. 178. 184.
 208. 294. 446.
 ἀρμονία ἐνθεος 50.
 ἀρμονία ἱεραρχική 340.
 ἀρμονία ὑπερούσιος 294.
 ἄρτος θεῖος 384.
 ἄρτος ἱερός 368.
 ἀρχὴ ἀγαθοεργέτις 350.
 ἀρχὴ ἀρχοποιός 286.
 ἀρχὴ ὑπεράρχιος 50.
 ἀρχὴ ὑπεράρχιος πάσης οὐσίας
 278. 286.
 ἀρχὴ ὑπερούσιος 216. 282.
 ἀρχίθεος 80.
 ἀσπασμὸς 384. 432. 466.
 ἀσπασμὸς ἱερατικὸς 432.
 ἀσπασμὸς τελειωτικὸς 428.
 ἀσυμετρία 220.
 ἀσφάλεια παγκρατορική 184.
 ἀταξία 190.
 ἀτέλεια 136.
 ἀτευξία 134. 214.
 αὐθάδεια 288.
 αὐλία 270.
 αὐλία νοητὴ 76.
 αὐτεξουσιότης 290. 350.
 αὐτοαγαθότης 62. 216. 218.
 αὐτοδύναμις 214.
 αὐτοεῖναι 214. 216.
 αὐτοειρήνη 130. 208.
 αὐτοένωσις 156.
 αὐτοζωὴ 76. 154. 14. 166. 214.
 216.
 αὐτοζώωσις 216.
 αὐτοθεότης 216.
 αὐτοθέωσις 216.
 αὐτόκακον 124. 128.
 αὐτοκάλλος 216.
 αὐτομετοχὴ 156. 220.
 αὐτοομοιότης 154. 156.
 αὐτοουσίωσις 216.
 αὐτοσοφία 154. 168. 214.
 αὐτόταξις 156.
 αὐτοφθορὰ 124.
 αὐτόφως 76.
 ἀφαίρεσις θεία 486.
 ἀφαίρεσις ὑπεροχική 66.
 ἀφθαρσία 450.
 ἀφιέρωσις θεαρχική τῶν θείων
 νόων 412.
 ἀφομοίωσις 252. 342. 346. 348.
 398.
 Ἄχαιαβ 540.

B

- Βαβυλώνιος, -οι 506.
 βάπτισμα 362. 466.
 βαπτιστήριον καθαρτικὸν 410.
 Βαρθολομαῖος 478.
 βασιλεία 206. 218. 488. 518. 550.
 Βασιλεὺς τῆς δόξης 274.
 Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων 218.

βούλησις 144. 148.

Γ

Γαβριήλ 260. 284.

Γελγέλ 330.

γιγαντομαχία 540.

γνόφος 4776. 480. 482. 484. 500.

γνόφος ἀναφής καὶ ἀόρατος 174.

γνώσις 54. 75. 90. 146. 148. 162.

172. 174. 176. 226. 260. 268.

296. 300. 342. 344. 476. 478.

486. 492. 500. 506. 532. 538.

542.

γνώσις ἄληστος 148.

γνώσις ἄυλος 272.

γνώσις θεαρχικὴ 446.

γνώσις θεία 276.

γνώσις Θεολογικὴ 296.

γνώσις θεουργικὴ 274. 416.

γνώσις θεωνυμικὴ 56.

γνώσις οὐσιώδης 54.

γονιμότης εἰρηνικὴ 210.

γονιμότης ὑπερούσιος 50.

Γραφή 338. 376.

Δ

δαιμόνιον, -α 522.

δαίμων, -ες 132. 134. 136. 138.

144. 146. 520.

Δανιήλ 284. 292.

Δαβὶδ 514.

Δημόφιλος 512. 516. 522. 524. 528.

διακοσμήσις 48. 186. 220. 252.

264. 266. 276. 278. 280. 286.

288. 294. 296. 298. 300. 306.

314. 330. 342. 350. 372. 394.

406. 414. 418. 422. 434. 438.

446. 522. 524.

διακοσμήσις ἐκφαντορικαὶ 288.

διακοσμήσις ἱεραρχικαὶ 282.

διακοσμήσις ἱερατικάι 426.

διακόσμησις λειτουργικὴ 424. 434.

διακόσμησις οὐρανία 25 64. 446.

διακόσμησις φωτιστικὴ 524.

διανέμησις μυστικὴ 394.

δικαιοσύνη 58. 180. 186. 188. 190.

192. 202. 248. 268. 274. 376.

458. 466. 522.

δικαιοσύνη θεία 190.

δικαιοσύνη σωστικὴ 46.

δικαιοσύνη τιμωρὸς 324.

δικαιώματα θεαρχικὰ 462.

δικαίωσις θεαρχικὴ 462.

δίκη ἔννομος 532.

Διονύσιος 510.

δόλος 540.

δόξα 276. 502. 506.

δουλοποιΐα 280.

δύναμις 134. 182. 298. 338. 414.

426. 436. 438. 484. 540.

δυνάμεις ἐρωτικάι 118.

δυνάμεις καθαρτικάι 302. 438.

δυνάμεις λειτουργικάι 436.

δυνάμεις οὐράνιοι 298.

δυνάμεις ὑπερουράνιοι 76.

δυνάμεις ὑπερούσιοι 184. 186.

δύναμις ζωοποιὸς 256.

δύναμις θεαρχικὴ 338.

δύναμις θεοειδής 418.

δύναμις Θεομίμητος 304.

δύναμις τελειωτικὴ τῆς πάσης ἱερατείας 434.

δύναμις τελειωτικὴ τῶν ἱεραρχῶν 438.

- δύναμις τελεσιουργός 412.
 δυναμωνυμία 180.
 δυσμορφία 244.
 δυσφημία 524.
 δῶρα ἀγαθοπρεπῆ 64.
 δῶρα θεῖα 394.
 δωρεὰ ἀγαθοποιὸς καὶ θεοποιὸς 216.
 δωρεὰ θεία 382.
- Ε
- Ἑβραῖος, -οὶ 268. 288. 290. 338. 410. 460. 512.
 ἐγρήγορισις 484. 552.
 Ἐζεκίας 506.
 ἐθνάρχης 512. 520.
 εἰδοποιῖα ὑπεροχικὴ 96.
 εἰκόνες ἱερότυποι 240.
 εἰκονογραφία 238. 240. 250. 330. 410. 412.
 εἰκονογραφία θεαρχικὴ 370.
 εἰκὼν τῆς θεαρχικῆς ὠραιότητος 252.
 εἰρηναρχία 208.
 εἰρήνη 206. 208. 210. 212. 368. 384. 500. 530. 532. 554.
 εἰρήνη ἀρχισυνάγωγος 206.
 εἰρήνη θεία 208. 210.
 ἐκθέωσις 196. 220.
 Ἐκκλησία 350. 352. 400. 526. 532. 550.
 ἐκλογή θεαρχικὴ 430.
 ἔκστασις 550.
 ἐκφανσις 68.
 ἐκφαντορία 66. 114. 234. 240. 242. 248. 250. 258. 260. 264. 266. 270. 286. 292. 330. 332.
 ἐκφαντορία θεαρχικὴ 248.
 ἐκφαντορία θεία 66. 114.
 ἐλευθερία 362. 530. 554.
 ἐλευθερία περιστάσεως 324.
 ἐλλαμψις 258. 264. 266. 268. 274. 276. 280. 282. 284. 298. 300. 306. 328. 330. 408. 416. 418. 426. 438. 446. 468. 472.
 ἐλλάμψεις ἀγιοπρεπεῖς 296.
 ἐλλάμψεις θεαρχικαὶ 258. 282. 286. 288. 306. 320.
 ἐλλάμψεις θεοπτικαὶ 446.
 ἐλλάμψεις ἱεραρχικαὶ 296.
 ἐλλάμψεις προνοητικαὶ 290.
 ἐλλάμψεις τελεταρχικαὶ 294. 468. 470.
 ἐλλάμψεις φωτιστικαὶ 420.
 Ἑλληνας, -ες 504. 506.
 ἐλπίς 448. 450. 452.
 Ἐλύμας 184.
 ἐμφύρεια θεαρχικὴ 258.
 ἐνανθρώπησις 394. 410.
 ἐνὰς τριαδικὴ 54.
 ἐνέργεια 134. 146. 298. 310. 414. 436. 438.
 ἐνέργεια ἐμπυρωτικὴ 304.
 ἐνέργεια θεανδρικὴ 498.
 ἐνέργεια ἱερὰ καὶ θεομίμητος 306. 310.
 ἐνέργεια νοερά 54. 476.
 ἐνέργεια προνοητικὴ 312.
 ἐνότης 50. 224.
 ἐνότης ἐναρχία 68.
 ἐνωσις 56. 68. 70. 78. 158. 208. 210. 212. 288. 342. 346. 358. 386. 476.
 ἐνωσις ἀγγελοπρεπῆς 54.
 ἐνωσις ἀσύγχυτος 208.

- ἔνωσις ἄφθεγκτος 70.
 ἔνωσις εἰρηνικὴ 210.
 ἔνωσις θεία καὶ διάκρισις 68.
 ἔνωσις ὑπερηρμένη 70.
 ἔνωσις ὑπὲρ νοῦν 52.
 ἔνωσις ὑπερούσιος 70. 162.
 ἔξις 138. 360. 390. 438.
 ἔξις θεοειδῆς 360. 402.
 ἔξις θεομίμητος 416.
 ἔξις θεωρητικὴ 436.
 ἔξις θεωρητικὴ καὶ φωτιστικὴ 444.
 ἔξις ἱερατικὴ 432.
 ἔξις οὐσιώδης 94.
 Ἐξουσίαι 280. 296. 338.
 ἐξουσιάρχια ἐξουσιοποιὸς 280.
 ἐξουσιότης 280.
 ἐπιγνωμοσύνη 358. 408. 460.
 ἐπίγνωσις 290. 292. 342. 518.
 ἐπιείκεια 514.
 ἐπίθεσις (χειρῶν) 434.
 ἐπιθυμία 328. 384. 524. 526.
 ἐπιθυμία ἄλογος 126.
 ἐπιθυμία ἄνους 136.
 ἐπὶκλήσις 440. 442.
 ἐπὶκλήσεις τελεστικαὶ 428.
 ἐπὶκλήσις ἀφιερωτικὴ 440.
 ἐπὶκλήσις μοναχικὴ 440.
 ἐπὶκλήσις μυστικὴ 440.
 ἐπίπνοια 410.
 ἐπίπνοια κρυφία 248.
 ἐπιτηδειότης οὐσιώδης καὶ ἔκτικὴ 56.
 ἐπιφοίτησις 330.
 ἐπιφοίτησις θεαρχικὴ 270.
 ἐπωνυμία 224. 286.
 ἐπωνυμῖαι ἐκφανοτρικαὶ 266.
 ἔρις 212.
 ἔρωσις 48. 110. 112. 114. 116. 118. 204. 258. 338. 360. 406. 438.
 ἔρωσις ἀγαθοεργὸς τῶν ὄντων 110.
 ἔρωσις θεῖος 110. 114. 116. 246. 328. 382. 468. 554.
 ἐστίασις θεαρχικὴ 276.
 ἐσχατιὰ ἀνθρωπίνη 60.
 ἑτεροίωσις 200.
 Εὐαγγέλιον 478. 556.
 εὐεξία 550.
 εὐθημοσύνη 184.
 εὐκοσμία θεοειδῆς 284.
 εὐκοσμία ἱερὰ 460.
 εὐκοσμία φωτοειδῆς καὶ καλλοποιὸς 250.
 εὐλάβεια 48. 82. 90. 312.
 εὐπάθεια 282. 324. 330. 380. 404. 550.
 εὐπρέπεια 398. 400. 542.
 εὐπρέπεια ἀγγελικὴ 284.
 εὐπρέπεια θεαρχικὴ 270.
 εὐπρέπεια ἱερὰ 50.
 εὐπρέπεια καλλοποιὸς 246.
 εὐταξία 186. 212. 266. 280. 284. 358. 420.
 εὐταξία καθαρτικὴ, φωτιστικὴ καὶ τελειωτικὴ 420.
 εὐφροσύνη 350. 432. 438. 444. 448. 450. 452. 516. 546.
 εὐφροσύνη ἀγαθοειδῆς καὶ ἀφθονος 330.
 εὐχαριστία 350. 354. 366. 370. 382. 394.
 εὐχὴ εὐχαριστήριος 452.
 ἔφεσις 146.
 εὐωδία θεαρχικὴ 404.

Z

Ζαχαρίας 260. 282.

- ζῆλος 116. 292. 294. 310. 328. 344. 360.
 ζωή 58. 128. 150. 152. 158. 216. 396. 420. 422. 426. 432. 448.
 242. 388. 450. 456. 464. 468. 494.
 ζωή αἰώνιος 164. θεαρχία ἀγαθουργὸς 434.
 ζωή ἀμέριστος καὶ ἐνιαία 440. θεαρχία πάνσοφος καὶ σοφοποιὸς
 468.
 ζωή ἀτελεύτητος 448. θεαρχία ὑπερούσιος 242. 256.
 ζωή ἀφθεγκτος 168. θέλημα 350.
 ζωή δαιμονία 166. θεογενεσία 348. 354. 366. 376.
 378. 410. 412. 420. 424. 444.
 ζωή ζώντων 50. 466. 468.
 ζωή θεία 166. θεογνωσία 90. 180. 306. 548.
 ζωή θεία καὶ ἀνάγωγος 388. θεογονία ὑπερούσιος 70. 538.
 ζωή θεοειδεστάτη 450. θεοδοχία 306.
 ζωή θειοτάτη 394. θεοειδεία 280.
 ζωή θεοφιλῆς 466. θεοειδεία ἀγαθότυπος 132.
 ζωή ἱερωτάτη 456. θεοειδεία θεομίμητος 270.
 ζωή τελειοτάτη 440. θεοκρισία 284. 324.
 ζωή ὑπέρζωος καὶ ζωαρχικὴ 168. θεολογία 46. 62. 70. 76. 86. 162.
 198. 220. 224. 244. 258. 260.
 266. 276. 288. 292. 298. 300.
 316. 322. 326. 338. 372. 376.
 384. 406. 410. 418. 434. 464.
 476. 478. 496. 518. 524. 544.
 548. 552. 554. 556. 558. 560. 562. 564. 566. 568. 570. 572. 574. 576. 578. 580. 582. 584. 586. 588. 590. 592. 594. 596. 598. 600. 602. 604. 606. 608. 610. 612. 614. 616. 618. 620. 622. 624. 626. 628. 630. 632. 634. 636. 638. 640. 642. 644. 646. 648. 650. 652. 654. 656. 658. 660. 662. 664. 666. 668. 670. 672. 674. 676. 678. 680. 682. 684. 686. 688. 690. 692. 694. 696. 698. 700. 702. 704. 706. 708. 710. 712. 714. 716. 718. 720. 722. 724. 726. 728. 730. 732. 734. 736. 738. 740. 742. 744. 746. 748. 750. 752. 754. 756. 758. 760. 762. 764. 766. 768. 770. 772. 774. 776. 778. 780. 782. 784. 786. 788. 790. 792. 794. 796. 798. 800. 802. 804. 806. 808. 810. 812. 814. 816. 818. 820. 822. 824. 826. 828. 830. 832. 834. 836. 838. 840. 842. 844. 846. 848. 850. 852. 854. 856. 858. 860. 862. 864. 866. 868. 870. 872. 874. 876. 878. 880. 882. 884. 886. 888. 890. 892. 894. 896. 898. 900. 902. 904. 906. 908. 910. 912. 914. 916. 918. 920. 922. 924. 926. 928. 930. 932. 934. 936. 938. 940. 942. 944. 946. 948. 950. 952. 954. 956. 958. 960. 962. 964. 966. 968. 970. 972. 974. 976. 978. 980. 982. 984. 986. 988. 990. 992. 994. 996. 998. 1000.
- Η
- ἡδονὴ 450. 452.
 ἡδονὴ ἐμπαθῆς 330.
 ἡδονὴ ἐπίκαιρος 188.
 ἡδονὴ θεία 404. 450.
 Ἡλίας 530.
 ἥλιος δικαιοσύνης 348.
 Ἡλιούπολις 508.
 ἡμέραι ἰλάριοι 532.
- Θ
- θάνατος 92. 362. 364. 384. 386.
 410. 430. 448. 458. 460. 532.
 θάνατος φθοροποιὸς 388. 4112.
 θεαρχία 48. 50. 56. 62. 64. 68. 80.
 180. 224. 238. 254. 264. 266.
 268. 270. 272. 274. 278. 290.
- θεομαχία 60.
 θεομμησία 300. 306. 512.
 θεοπλαστία 76. 262. 540.
 θεοπτία 532.
 θεωρημοσύνη 354.
 Θεὸς 44. 52. 58. 60. 64. 74. 80. 82.
 100. 126. 130. 132. 142. 148.
 152. 154. 170. 172. 174. 176.

178. 182. 184. 186. 192. 194. 196. 198. 200. 202. 204. 206. 214. 216. 218. 220. 224. 228. 252. 258. 260. 262. 266. 268. 272. 276. 282. 288. 290. 292. 294. 302. 304. 346. 348. 350. 352. 358. 362. 366. 374. 388. 398. 408. 412. 414. 416. 430. 434. 440. 448. 452. 462. 464. 468. 492. 500. 500A. 506. 510. 512. 518. 520. 522. 524. 526. 530. 532. 534. 538. 540. 544. 550. 552. 554.
- θεός ἀποπλανήσεως 288.
 Θεός πολυώνυμος 202.
 θεοσοφία 66. 476.
 θεότης 44. 46. 54. 62. 64. 66. 68. 72. 78. 92. 96. 216. 224. 256. 284. 344. 412. 488. 494.
 θεότης ἄκλητος καὶ ἀκατανόμαστος 62.
 θεότης ἐναρχικὴ καὶ ἐνοποιὸς 98.
 θεότης θεογόνος 64. 74.
 θεότης κρυφία 44.
 θεότης πηγαία 74.
 θεότης ὑπέρθεος 68.
 θεότης ὑπερούσιος 54. 70.
 θεότης ὑπερούσιος καὶ κρυφία 46.
 θεοτυπία 484.
 θεουργία 64. 72. 74. 262. 272. 336. 368. 370. 372. 376. 382. 388. 390. 394. 414. 420.
 θεουργία ἀγαθοπρεπῆς 72.
 θεοφάνεια 48. 52. 56. 258. 260. 268. 414. 434. 512.
 θεοφάνεια συμβολικὴ 56.
 θεραπευτής, -αῖ 440.
 θερμαίνοντες 268.
 θεσμοθεσία 260. 262. 388. 394. 412. 422. 424. 440. 450. 466. 520.
 θεωνυμία 66. 82. 102. 150. 180. 192. 196. 198. 202. 484. 554.
 θεωνυμία ἀγαθουργικὴ 62. 82.
 θεωνυμία ἀσώματος 196.
 θεωνυμία ἐρωτικὴ 112.
 θεωρία 366. 370. 412.
 θεωρία ἀπαθῆς 246.
 θεωρία ἱερογραφικὴ 272.
 θεωρία πάναγνος 52.
 θεωρία φωτιστικὴ τῶν φανοτάτων ἱεουργιῶν 438.
 θέωσις 74. 76. 80. 184. 236. 272. 344. 348. 366. 374. 380. 382. 444.
 θέωσις ἐνοειδῆς 340.
 θέωσις ἱερὰ 340.
 θηριομορφία 248.
 θηρομορφία 326.
 θρησκεία 382. 502. 510.
 Θρόνοι 296. 338.
 θρόνος ὑπερουράνιος 536.
 θυμὸς 126. 136. 138. 196. 212. 244. 328. 512. 520. 526. 484. 526.
 θυσιαστήριον 368. 386. 390. 396. 412. 422. 426. 428. 430. 434. 440. 452. 518.
- I
- ἱεράρχης 438. 444. 452. 456. 458. 462. 464. 526.
 ἱεραρχία 234. 236. 250. 252. 254. 256. 260. 266. 268. 270. 274. 278. 284. 286. 288. 294. 338. 340. 342. 344. 346. 348. 350.

370. 376. 378. 386. 406. 412. 414. 416. 418. 420. 422. 424. 426. 434. 444. 446. 472.
 ιεραρχία ἀγγελική 264.
 ιεραρχία ἀνθρωπίνη 288.
 ιεραρχία οὐρανία καὶ ὑπερκόσμιος 416.
 ιεραρχία οὐράνιος 234. 236. 284. 344. 416. 446.
 ιεραρχία πρωτουργός 302.
 ιεραρχία τῶν θείων εἰκόνων 426.
 ιεραρχία ὑπερουράνιος 406.
 ιερατεία 338.
 ἱερεὺς 438. 440. 442. 444. 520. 524. 526.
 ἱερογνωσία 88. 310.
 ἱερογραφία 238. 242. 316. 374.
 Ἱερόθεος 78. 82. 84. 90. 118.
 ἱερολογία 88. 346. 374. 376. 396. 402. 434.
 ἱερολογίαι ἱεραρχικαὶ 434.
 ἱερομύστης 68. 88.
 ἱεροπλαστία 238. 244. 248. 308. 538.
 ἱερόπλαστος, -οὶ 484.
 ἱεουργία 346. 362. 366. 374. 376. 380. 382. 384. 390. 392. 396. 3983. 400. 412. 418. 422. 434. 436. 438.
 ἱεουργία καθαρτική 302.
 Ἱερουσαλήμ 284. 432.
 ἱερωσύνη 338.
 Ἰησοῦς 50. 68. 74. 76. 78. 82. 214. 2224. 232. 236. 260. 262. 272. 336. 340. 362. 372. 374. 376. 390. 392. 404. 406. 410. 412. 422. 430. 454. 484. 496. 498.4 520. 530. 534. 536. 542. 552.
 Ἰησοῦς Χριστὸς 82. 224. 392. ἰλασμός 530.
 Ἰουδαία 262.
 Ἰουδαῖος 288. 292.
 Ἰοῦστος 208.
 Ἰσαὰκ 458.
 ἰσότης 486.
 Ἰσραήλ 282. 284. 292.
 Ἰωάννης, εὐαγγελιστής, 556.
 Ἰὼβ 514.
 Ἰωσήφ 262. 292. 514.
- Κ
- κάθαρσις 254. 276. 282. 296. 302. 310. 312. 356. 386. 6418. 420. 438. 446.
 κάθαρσις ὑπεραγιωτάτη 296.
 κακία 122. 138. 140. 142. 354. 356. 360. 370. 404. 406. 446. 514. 530.
 κακία φθοροποιὸς 370.
 κακὸν 122. 128. 130. 132. 134. 136. 138. 142. 144. 146.
 καλλονὴ θεία 246.
 κάλλος 102. 112. 138. 186. 272. 370. 400. 472. 482.
 κάλλος θεοειδὲς 370.
 κάλλος θεοειδέστατον 432.
 κάλλος θεοπρεπὲς 250.
 Κάρπος 532. 534. 536.
 κατάπαυσις θεαρχική 278.
 κατάποσις 412.
 κατηχούμενοι 454. 456.
 κένωσις ἀφθεγκτος 78.
 Κλήμης, φιλόσοφος, 162.
 κοινωνία 276.
 κοινωνία θεαρχική 394. 444. 468.

κοινωνία θεουργός 364.
 κοσμουργία 544.
 κραιπάλη 484. 552.
 Κρήτη 532.
 κρίμα, -τα 518.
 κρίματα θεαρχικά 460.
 κρίσις 274. 388. 518.
 κρυφιότης 250. 332.
 κρυφιότης θεαρχική 258.
 κρυφιότης ὑπερούσιος 74.
 κυριαρχία 280.
 Κύριος 52. 58. 64. 82. 218. 224.
 274. 276. 298. 362. 384. 414.
 460. 512. 520. 532. 534.
 Κύριος τῶν κυρίων 218.
 κυριότης 280. 290. 338.
 Κυριότητες 278. 296.

Λ

λατρεία πνευματική 416.
 λειτουργία 520.
 λειτουργός, -οι 424. 4218.
 λήθη 406.
 λῆξις ἄφθαρτος, ἀθάνατός τε καὶ
 μακαρία 448.
 λῆξις ἱερά 418.
 λῆξις μακαρία 454.
 λῆξις μακαριστή 450.
 λῆξις χριστοειδής 450.
 λόγια ἐκφαντορικά 240. 242.
 Λόγια θεοπαράδοτα 426. 434. 436.
 440. 442. 462.
 Λόγια μυστικά 476.
 Λόγος 58. 64. 178.
 λόγος ἀληθείας 62.
 Λόγος θεαρχικός 64.
 λόγος θεοτελής 64.

Λόγος Θεοῦ 74.
 Λόγος ὑπερούσιος 72.
 λύπη 458. 484. 532. 542.

Μ

μαίευσις 378.
 μαίευσις λειτουργική 438.
 μακαριότης 254.
 μανία 86.
 Μαριὰμ 260. 372. 440. 520.
 μαρμαρυγή 276. 446.
 μαρμαρυγή θεία 66.
 μαρμαρυγή φανοτάτη 52.
 Ματθίας 432.
 μεγαλουργία 508.
 μέθεξις 70. 100. 126. 132. 330. 358.
 360. 366. 378. 38.406. 444.
 466. 546.
 μέθεξις ἔνθεος 342.
 μέθεξις θεοτική 282.
 μέθη 484. 550. 552.
 Μελχισεδέκ 290. 430.
 μερισμός 486.
 μετάδοσις 394.
 μετάδοσις θεαρχική 258.
 μετάδοσις σοφοποιός 270.
 μεταδότις ἀγαθή 50.
 μετάληψις 394.
 μεταμέλεια 540.
 μεταμόρφωσις θειοτάτη 52.
 μετάνοια 368. 376. 380.
 μετάταξις θεοειδεστάτη 448.
 μετοχή 74, 156.
 μετουσία 80. 94. 126. 138. 208.
 236. 258. 264. 276. 280. 282.
 296. 306. 310. 350. 358. 378.
 382. 394. 402.

- μετουσία θεουργική 310.
 μήνις 484. 542.
 Μίθρας 508.
 μίμησις 200. 254.
 μίμησις θειοτάτη 52.
 μίμησις υπερκόσμιος 234.
 Μιχαήλ 288. 292.
 μνημόσυνα 508.
 μονάς θεοειδής 50.
 μοναχός, -οί 438. 440. 442. 444.
 μονιμότης υπερράρητος και υπερά-
 γνωστος 68.
 μορφοποιΐα 242. 250. 256.
 μορφοποιΐα άνομοία 242.
 μύησις 416. 418. 450. 456. 466.
 μύησις φωτιστική 418.
 μύρον 364. 396. 398. 400. 404. 410.
 412. 420. 422. 466.
 μυσταγωγία 336. 478. 542.
 μυστήρια θεαρχικά 440. 444.
 μυστήρια θεουργά 542.
 μυστήρια ιεραρχικά 336.
 μυστήρια τελειωτικά 366.
 μυστήρια υπερκόσμια 258.
 μυστήριον, -α 2523. 260. 262. 266.
 366. 374. 394. 422. 476. 496.
 532. 538. 542.
 μυστήριον θεϊον 132.
 μύστης 60.
 μωρία 170.
 Μωσής 98. 260. 416. 430. 478.
 512.
- N
- Νηδάβ 348.
 νόες 430.
- νόες υπερουράνιοι 52.
 νοήσεις θεαρχικαί 446.
 νομοθεσία 362.
 νόμος 522.
- O
- όδύνη 458.
 Όζίας 348. 520.
 οΐησις 460.
 όλότης θεαρχική 82.
 όμοιότης 488.
 όμοιότης άνόμοιος 244. 246. 248.
 όμοιότης θεία 198.
 όμολογία 382. 470.
 όμόνοια 206.
 όμοίωσις 198. 260.
 όμοίωσις θεουργική 272.
 όμοφροσύνη 376.
 όμωνυμία 302.
 όνόματα θεϊα 44. 54.
 όράσεις κρύφιαι μυστηρίων υπερ-
 κοσμίων 258.
 όργή 542.
 όρέξεις σαρκικαί 430. 442.
 όρκος 484. 540.
 όρμαι άζήλωτοι 530.
 όρμη έμπαθής 244.
 Όρος Σιναϊον 416.
 όσιότης 46.
 ούρανοπορία 96.
 ουσία 56. 78. 80. 134. 150. 216.
 224. 242. 298. 416.
 ουσία δντων 50.
 ουσία ούράνιος 298. 300.
 ουσιαρχία θεαρχική 150.
 ουσία υπερούσιος 46.

ούσιωνυμία θεολογική 150.

Π

πάθος, -η 452. 530. 554.

παιδεία 284. 552.

παιδεία ἐπανορθωτική 324.

παλαιὸς τῶν ἡμερῶν 206.

παλιγγενεσία 448. 452. 454.

παράδεισος 388.

παράδοσις ἱεραρχική 250. 438.

παράδοσις ἱερὰ 414.

παράδοσις κρυφία 52. 330.

παράνοια 168.

παράνομος, -οι

παρατροπή 134. 146. 148.

παρυπόστασις 144.

Πατὴρ 64. 68. 70. 72. 74. 76. 82.
214. 224. 232. 234. 262. 390.

346. 410. 430. 464. 524. 528.

Πάτμος 518.

πατρολοΐας 504.

πατριὰ θεΐα 74. 76.

πατριαρχία 74.

πατρότης 76. 488.

Παῦλος 86. 114. 184. 500. 544.
540.

περικόσμιος 58.

περιφρόνησις 456.

Πέσρης, -αι 508.

Πέτρος 88.

πίστις 78. 146. 178. 180.

πλάνη 100. 170. 180. 268. 470. 488.

Πνεῦμα 62. 64. 68. 74. 354. 364.
370. 380. 410. 412. 482. 522.

Πνεῦμα ἅγιον 390. 432. 464. 522.

Πνεῦμα θεαρχικὸν 76. 432.

Πνεῦμα τῆς ἀληθείας 64.

πολιτεία ἔνθεος 390.

πολυμέρεια 330.

πολυπάθεια 540.

ποτήριον εὐλογίας 368. 384.

πραότης 45112. 530.

πρόοδος 68. 80. 82. 150. 540.

πρόοδοι ἀγαθοπρεπεῖς 82.

πρόοδοι ἀγαθοπρεπεῖς τῆς θεαρχίας 80.

πρόνοια 58. 60. 82. 92. 106. 114.

144. 148. 212. 216. 218. 220.

234. 256. 278. 290. 292. 306.

324. 330. 388. 390. 410. 524.

540. 544. 546. 548.

πρόνοια ἀγαθαρχική τῆς θεαρχίας
56.

πρόνοια εὐτακτος καὶ δικαιοτάτη
524.

πρόνοια θεΐα 146.

πρόνοια παντελεῖς ἢ μερικαὶ 60.

προπέτεια 520.

προσευχή 460. 524.

προσευχή προφητική 460.

πρωτότοκος, -οι 550.

προφήτης 60. 62.

Ρ

ραστῶνη θεοειδῆς 330.

ρεῦσις 486.

Σ

Σαβαώθ 276.

Σαμαρείτης, -αι 528.

Σαμουήλ 460.

- Σαοὺλ 460. 520.
 Σατανᾶς 352. 522.
 Σεραφίμ 266. 268. 270. 294. 448.
     296.302. 308. 310. 312. 316. 338. 406. 410.
 Σίμων, ὁ μάγος, 168.
 σκαιότης 86.
 Σκευᾶς 522.
 σκοτοποιῖα 270.
 Σοφία 112.
 σοφία 44. 58. 96. 150. 152. 158.
     168. 172. 178. 240. 268. 270. 300. 408. 484. 506. 548.
 σοφία ἀπόρρητος 538.
 σοφία αὐτοτελής καὶ προτέλειος 256.
 σοφία θεαρχική 306.
 σοφία θεία 174. 548.
 σοφία ὑπέρσοφος 172. 180.
 σοφοποιῖα θεαρχική ἀπειρόγνω-
     στος 314.
 σταυρὸς 410. 430. 508.
 στεναγμὸς 458.
 στέρησις 486.
 Στοιχειώσεις θεολικαὶ 76. 84.
 σύγκρασις 106.
 σύμβολα θεολογικὰ 538.
 σύμβολα ἱερὰ 470. 544.
 σύμβολα ἱεραρχικὰ 414.
 σύμβολα σεβάσματα 386. 422.
 συμμετρία 134.
 συμμετρία θεοπτική 304.
 σύμπνοια 178.
 συμφυῖα 206. 210.
 συνεργία 276.
 σφραγίς 428. 442.
 σφραγίς σταυροειδῆς 428. 430.
 σφραγίς σταυροειδοῦς τύπου 442.
 σώματα ὁμόζυγα καὶ ὁμοπόρευτα 448.
 Σωσίπατρος 502.
 σωτηρία 58. 180. 190. 196. 282.
     330. 342. 350. 390. 448. 466.
     470. 512. 514. 516. 540. 552.
 σωφροσύνη 46.
- T
- ταξιαρχία 298. 598.
 ταξιαρχία εὐκοσμος 294.
 ταξιαρχία θεία 284.
 ταξιαρχία ὑπερούσιος 260.
 τάξις θεοτικῶν 420.
 τάξις θεωρητική 444.
 τάξις ἱεραρχική 422.
 τάξις ἱεραρχῶν 420. 422.
 τάξις ἱεραρχῶν τελειωτική καὶ τε-
     λεσιουργὸς 424.
 τάξις ἱερατική 426. 432. 436. 442.
     444. 452. 524.
 τάξις ἱερέων φωτιστική καὶ φωτα-
     γωγὸς 424.
 τάξις ἱερέων φωταγωγική 422.
 τάξις ἱερῶν 422.
 τάξις καθαιρομένη 444.
 τάξις καθαρτική 424. 444. 446.
 τάξις λειτουργῶν 424.
 τάξις τελεστική 444. 446.
 τάξις τελελεσμένη 444.
 τάξις τῶν λειτουργῶν καθαρτική
     καὶ διακριτική 424.
 τάξις τῶν μοναχῶν 438. 442.
 τάξις φωτιζομένη 446.
 τάξις φωτιστική 444. 446.

- ταφή 362.
 τερατολογία 538.
 τελειότης 136. 138. 146. 254. 296.
     426.
 τελειότης ἀγγελική 94.
 τελείωσις 58. 252. 254. 266. 268.
     276. 282. 340. 342. 364. 366.
     384. 386. 404. 412. 414. 416.
     418. 420. 422. 426. 420. 422.
     426. 428. 430. 436. 440. 444.
     454. 456. 458. 544.
 τελείωσις ἐπιστημονική 418.
 τελειώσεις ἱερατικά 428. 434.
 τελειώσεις ἱεραρχική 422. 426.
 τελειώσεις ἱερατική 420. 430. 432.
 τελειώσεις μακαρία 454.
 τελειώσεις προτέλειος 296.
 τελειώσεις φιλόθεος 440.
 τελεσιουργία 274. 376. 396. 398.
     400. 402. 404. 410. 422. 426.
     432.
 τελεσιουργία ἱερατική 432.
 τελεταρχία 50. 236. 252. 266. 274.
 τελετουργία 436. 440.
 Τιμόθεος 60. 476. 538.
 Τίτος 538.
 Τριάς 82. 342.
 Τριάς ἀγαθαρχική καὶ ὑπεράγαθος
     82.
 Τριάς ὑπερούσιος 158.
 τροπή 200.
 τυποπλαστία 318.
- Υ
- υἰαρχία 74.
 υἰοθεσία 352. 402.
 Υἱός 64. 68. 70. 76. 540.
 υἰότης 74. 76. 488.
 ὕμνολογία 50. 240.
 ὕμνολογία ἱερά 48.
 ὕμνοι ἐρωτικοὶ 116. 118.
 ὕπαρξις θεαρχική 62. 92.
 ὕπαρξις ὑπερούσιος 68.
 ὑπεράγαθος 66. 68.
 ὑπεραγαθότης 56.
 ὑπεράρχιος 216.
 ὑπερβασία 388.
 ὑπέρζωος 66.
 ὑπέρθεος 66. 68. 80.
 ὑπερθεότης 226.
 ὑπερίδρυσις κρυφία καὶ ἀνεκφοίτη-
     τος 68.
 ὑπερκόσμιος 58.
 ὑπερούσιος 44. 46. 58. 66. 78.
 ὑπερουράνιος 58.
 ὑπερουσιότης 44. 68. 498.
 ὑπέρσοφος 66.
 ὑπερύπαρξις 56.
 ὕπνος θεῖος 552.
 ὑπόπτωσις 428.
 ὑπόστασις 50. 216.
 ὑπόστασις θεαρχική 70. 82.
 ὑποτύποσις ἐναρχική 70.
 Ὑποτυπώσεις θεολογικαὶ 44. 54.
     62. 66. 74. 214. 482. 484.
- Φ
- φαντασία προπετής 136.
 φαντασία τυπωτική 332.
 Φαραὼ 290.
 φθόνος 358.
 φθορά 92. 124. 128. 134. 206. 362.

486.
 φιλανθρωπία 52. 68. 78. 166. 228. 260. 282. 284. 348. 388. 392. 394. 462. 496. 498. 528.
 φιλανθρωπία εἰρηνόχυτος 214.
 φιλανθρωπία θεαρχική 384. 462.
 φιλαρχία 512.
 φιλαυτία 288.
 φιλία 130.
 φιλοσοφία 66. 90. 374. 442. 506.
 Φινεές 530.
 φόβος 540.
 φρίκη 530.
 φρουρά ἀρχική καὶ τελειωτική καὶ συνεκτική 58.
 φυσιολογία ὑπερφυῆς Ἰησοῦ 76.
 φῶς 58. 74. 212.
 φῶς ἀίδιον 254.
 φῶς ἀπρόσιτον 110. 500.
 φῶς ἀφανές 132.
 φῶς θεῖον 254. 306. 394. 418. 478.
 φῶς κρύφιον 326.
 φῶς θεολογικόν 542.
 φῶς ὄλβιον καὶ θειότατον 390.
 φῶς παμφαές 170.
 φῶς πατρικόν 232.
 φῶς ὑπέρθρον 54.
 φῶς ὑπερπλήρες 296.
 φῶτα θεαρχικά 48. 52. 290.
 φῶτα θεοειδῆ καὶ ὑπερουράνια 70.
 φῶτα ὑπερούσια 74.
 φωταγωγία 94. 266. 468.
 φώτισμα 366.
 φωτισμὸς 276. 282. 366. 444. 418.
 φωτογονία 540.
 φωτοδοσία 52. 80. 234. 264. 270. 290. 292. 294. 304.
 φωτοφάνεια 48. 232. 262. 326.
 φωτοχυσία 100. 500.
 φωτονυμία 100.
- X
- Χαμαίζηλος 114.
 χάρις 260.
 χειραγωγία 66.
 χειραγωγία ἀνατατική 50.
 Χερουβὶμ 266. 268. 270. 284. 300. 338.
 χρῖσις 352. 362. 364. 466.
 χρῖσις τελειωτική 412.
 Χριστιανός, -οὶ 180. 476.
 Χριστὸς 82. 224. 250. 352. 362. 386. 392. 410. 448. 450. 454. 496. 508. 514. 530. 554.
 χρόνος 154. 206.
 χύσις καλλοποιὸς 216.
- Ψ
- ψεῦδος 148. 502.
 ψυχὴ 58. 70. 86. 94. 100. 106. 108. 110. 122. 124. 136. 138. 142. 144. 158. 166. 168. 172. 196. 208. 244. 320. 362. 386. 390. 398. 448. 450. 466. 488. 516. 538. 542. 554.
 ψυχαγωγία 356. 370.
- Ω
- ὠφέλεια 146. 460.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7-40
ΤΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ	7-13
1. Τὰ σωζόμενα ἔργα	7-11
2. Τὰ μὴ σωζόμενα ἔργα	11-13
Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ	13-21
ΘΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ	23-40
1. Ἐπιδιώξεις τοῦ Διονυσίου	23-24
2. Ἀρχές λειτουργίας τοῦ παντός	24-25
3. Ὁ Θεός	26-28
4. Τὸ Σύμπαν	28-32
5. Ἡ προσέγγις τοῦ Θεοῦ	33-36
6. Ἐπίδρασις	36-37
Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ	39-40
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	41-42
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ	43-557

ΠΕΡΙ ΘΕΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Ποιός ὁ σκοπὸς τῆς πραγματείας καὶ ποιὰ ἡ παράδοσις περὶ τῶν θείων ὀνομάτων	44-62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Περὶ ἠνωμένης καὶ διακεκριμένης θεολογίας καὶ περὶ τοῦ ποιὰ εἶναι ἡ θεία ἔνωσις καὶ διάκρισις	62-82

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Ποιά είναι ἡ δύναμις τῆς προσευχῆς καὶ περὶ τοῦ
μακαρίου Ἱεροθέου καὶ περὶ τῆς εὐλαβείας καὶ τῆς
θεολογικῆς συγγραφῆς του 82-90

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Περὶ ἀγαθοῦ, φωτός, καλοῦ, ἔρωτος, ἐκστάσεως, ζήλου
καὶ περὶ τοῦ ὅτι τὸ κακὸν δὲν εἶναι οὔτε ὄν οὔτε ἀπὸ
τὸ ὄν οὔτε μέσα στὰ ὄντα 90-119
(ΠΕΡΙ ΚΑΚΟΥ) 120-148

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

Περὶ ὄντος καὶ περὶ παραδειγμάτων 149-164

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

Περὶ ζωῆς 164-168

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

Περὶ Σοφίας, Νοῦ, Λόγου, Ἀληθείας, Πίστεως 168-180

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

Περὶ δυνάμεως, δικαιοσύνης, σωτηρίας, ἀπολυτρώσεως,
καθὼς καὶ περὶ ἀνισότητος 180-192

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄

Περὶ μεγάλου, μικροῦ, ταυτοῦ, ἄλλου, ὁμοίου, ἀνομοίου
στάσεως, κινήσεως, ἰσότητος 192-202

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄

Περὶ παντοκράτορος καὶ παλαιοῦ ἡμερῶν καθὼς καὶ
περὶ αἰῶνος καὶ χρόνου 202-206

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄

Περὶ εἰρήνης καὶ περὶ τῆς σημασίας τοῦ αὐτοεἶναι, τῆς
αὐτοζωῆς, τῆς αὐτοδυνάμεως καὶ τῶν ὁμοίων 206-217

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄

Περὶ Ἁγίου τῶν ἁγίων, Βασιλέως τῶν βασιλέων,
Κυρίου τῶν κυρίων, Θεοῦ τῶν θεῶν 218-220

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ'

Περὶ τοῦ τελείου καὶ τοῦ ἐνόδου 220–229

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΥΡΑΝΙΑΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

Περὶ τοῦ ὅτι κάθε ἔλλαμψις ποὺ ἀπὸ ἀγαθότητα προχωρεῖ
πρὸς τὰ ἀντικείμενα προνοίας, μένει ἐνιαία, ἀλλὰ καὶ
ἐνοποιεῖ τὰ ἐλλαμπόμενα 232–236

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

Περὶ τοῦ ὅτι τὰ θεῖα καὶ οὐράνια μυστήρια μποροῦν ν' ἀπο-
καλυφθοῦν καταλλήλως καὶ μὲ τὰ ἀνόμοια σύμβολα 236–250

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Τί εἶναι ἱεραρχία καὶ ποιά ἡ ὠφέλεια ἀπὸ τὴν ἱεραρχία 250–254

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

Τί σημαίνει ἡ ἐπωνυμία τῶν ἀγγέλων 256–262

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

Διατί πᾶσαι αἱ οὐράναι οὐσίαι κατὰ κοινοῦ ἄγγελοι
λέγονται 262–265

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

Ποιά εἶναι ἡ πρώτη διακόσμησις τῶν οὐρανίων οὐσιῶν 266–268

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

Περὶ τῶν Σεραφίμ, τῶν Χερουβίμ, τῶν Θρόνων καὶ
περὶ τῆς πρώτης ἱεραρχίας τῶν 268–278

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'

Περὶ τῶν Κυριοτήτων, τῶν Δυνάμεων, τῶν Ἐξουσιῶν
καὶ περὶ τῆς μεσαίας ἱεραρχίας τῶν 278–285

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'

Περὶ τῶν Ἀρχῶν, τῶν Ἀρχαγγέλων καὶ τῶν Ἀγγέλων
καὶ περὶ τῆς τελευταίας ἱεραρχίας τῶν 286–293

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Ἐπανάληψις καὶ σύνοψις περὶ τῶν γνωρισμάτων τῶν ἀγγελικῶν τάξεων	294–296

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ'

Γιατί οἱ οὐράνιες οὐσίαι ὀνομάζονται ὅλες μαζὶ οὐράνιες δυνάμεις	296–298

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ'

Γιατί οἱ ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ἱεράρχες καλοῦνται ἄγγελοι	298–301

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ'

Γιατί λέγεται ὅτι ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἐκαθάρθηκε ἀπὸ τὰ Σεραφίμ	302–312

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΔ'

Τί σημαίνει ὁ παραδεδομένος ἀριθμὸς τῶν ἀγγέλων	312–314

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΕ'

Ποιές εἶναι οἱ παραστατικὲς εἰκόνες τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων καὶ τὰ ὑπόλοιπα	314–333

ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΕΡΑΡΧΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

Ποιά εἶναι ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας καὶ ποιὸς ὁ σκοπὸς τῆς	336–346

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

1. Περὶ τῶν τελουμένων κατὰ τὸ βάπτισμα	346–348
2. Μυστήριον φωτίσματος	348–354
3. Θεωρία	354–364

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

1. Περὶ τῶν τελουμένων κατὰ τὴν εὐχαριστιακὴν σύναξιν	364–367
2. Τὸ μυστήριον τῆς συνάξεως, δηλαδὴ τῆς κοινωνίας	368–370
3. Θεωρία	370–396

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

1. Περί τῶν πράξεων ποὺ τελοῦνται καὶ τῶν προσώπων ποὺ ἀγιάζονται στὸ μυστήριο τοῦ μύρου	396–397
2. Τὸ μυστήριο τῆς τελετῆς τοῦ μύρου	396–398
3. Θεωρία	398–414

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

1. Περί τελειώσεως τῶν ἱερατικῶν τάξεων	414–426
2. Μυστήριο τῶν ἱερατικῶν καθαγιασμῶν	426–428
3. Θεωρία	428–436

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

1. Περί τῶν ἀγιαζομένων τάξεων	436–440
2. Μυστήριο μοναχικῆς τελειώσεως	440–441
3. Θεωρία	442–448

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

1. Περί τῶν τελουμένων στοὺς κεκοιμημένους	448–452
2. Μυστήριο ἐπὶ τῶν ἱερῶς κεκοιμημένων	452–454
3. Θεωρία	454–467
(ΔΙΑΣΑΦΗΣΕΙΣ)	468–471
(ΕΠΙΛΟΓΟΣ)	472–473

ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Ποιός εἶναι ὁ θεῖος γνώφος	476–480

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Πῶς πρέπει νὰ ἐνωθοῦμε καὶ ν' ἀναπέμψωμε ὕμνους στὸν αἴτιο τῶν ὄλων τὸν ἐπάνων ἀπὸ ὅλα	480–482

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Ποιές εἶναι οἱ ἀποφατικὲς θεολογίαι καὶ ποιές οἱ ἀποφατικὲς	482–486

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Ἐπιπένησις ὅτι ὁ ὑπεροχικὰ αἴτιος παντὸς αἰσθητοῦ δὲν εἶναι τίποτε αἰσθητὸ	486–487

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

᾽Οτι ὁ ὑπεροχικὰ αἴτιος παντὸς νοητοῦ δὲν εἶναι τίποτε νοητὸ	488–489

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄, ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗ ΓΑΪΟ	492–493
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β΄, ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗ ΓΑΪΟ	494–495
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Γ΄, ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗ ΓΑΪΟ	496–497
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Δ΄, ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗ ΓΑΪΟ	498–499
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ε΄, ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟ ΔΩΡΟΘΕΟ	500–501
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΤ΄, ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΕΡΕΑ ΣΩΣΙΠΑΤΡΟ	502–503
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ζ΄, ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΕΡΑΡΧΗ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟ	504–511
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Η΄, ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΡΑΠΕΥΤΗ ΔΗΜΟΦΙΛΟ	512–537
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Θ΄, ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΕΡΑΡΧΗ ΤΙΤΟ	538–553
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ι΄, ΣΤΟΝ ΙΩΑΝΝΗ ΘΕΟΛΟΓΟ, ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗ, ΠΕΡΙΩΡΙΣΜΕΝΟ ΣΤΗ ΝΗΣΟ ΠΑΤΜΟ	554–557

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	559–565
2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	566–580

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ

Α' ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

- 1ος Ἐπιστολές.
- 2ος Ἐπιστολές.
- 3ος Ἐπιστολές.
- 4ος Ὁμιλίες στήν Ἐξαήμερο.
- 5ος Ὁμιλίες σέ Ψαλμούς.
- 6ος Ὁμιλίες ἠθικές καί πρακτικές.
- 7ος Ὁμιλ. δογματικές, περιστατικές, ἐγκωμιαστικές, παιδ/κ
- 8ος Ἀσκητικά (Ὅροι κατὰ πλάτος).
- 9ος Ἀσκητικά (Ὅροι κατ' ἐπιτομήν).
- 10ος Δογματικά ἔργα.

Β' ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

- 1ος Ἀπολογητικά (Κατὰ εἰδώλων, Περὶ ἐνανθρωπήσεως).
- 2ος Δογματικά Α' (Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Α-Β).
- 3ος Δογματικά Β' (Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Γ-Δ).
- 4ος Δογματικά Γ'.
- 5ος Ἑρμηνευτικά Α'.
- 6ος Ἑρμηνευτικά Β' (Ἐξήγησις στοὺς Ψαλμούς).
- 7ος Ἑρμηνευτικά Γ' (Ἐξήγησις στοὺς Ψαλμούς).
- 8ος Ἱστορικοδογματικά Α'.
- 9ος Ἱστορικοδογματικά Β', ἐπανεκδίδεται.
- 10ος Ἱστορικοδογματικά Γ' ».
- 11ος Ἀσκητικά.
- 12ος Διάφορα ἀμφιβαλλόμενα ἔργα.

Γ' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

Τόμος	1ος	Προσωπικές Σχέσεις και Ἐκκλ/κή Διακονία Α'.
»	2ος	Προσωπικές Σχέσεις και Ἐκκλ/κή Διακονία Β'.
»	3ος	Ἀπολογητικά ἔργα.
»	4ος	Δογματικά ἔργα.
»	5ος	Ὁμιλίες.
»	6ος	Ἐγκωμιαστικοὶ καὶ Ἐπιτάφιοι Λόγοι.
»	7ος	Ἐπιστολές (Α' - ΣΜΔ').
»	8ος	Ὁ Χριστὸς Πάσχων, καὶ Ἔπη δογματικά.
»	9ος	Ἔπη Ἠθικά.
»	10ος	Ἔπη Ἱστορικά Α'.
»	11ος	Ἔπη εἰς Ἐτέρους. Ἐπιγράμματα.

Δ' ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

Τόμος	1ος	Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Α' -Γ').
»	2ος	Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Δ' -ΣΤ').
»	3ος	Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Ζ' -Ι').
»	4ος	Στὸ Μ. Κων/νο Τρακονταετηρικός, Στὸ Βίο Μ. Κων/νου, Λόγος Μ. Κων/νου στὸ Σύλλογο τῶν ἀγίων.

Ε' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ.

Τόμος	1ος	Δογματικά Α' (Ἔκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως)

ΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Τόμος	1ος	Διάλογος Παλλαδίου - Περὶ τῆς ἀσαφείας τῶν προφητειῶν - Σύνοψις Παλαιᾶς Διαθήκης.
»	2ος	Ὁμιλίες στὴ Γένεσι (Α' -ΚΓ').
»	3ος	Ὁμιλίες στὴ Γένεσι (ΚΔ' -ΜΑ').
»	4ος	Ὁμιλίες στὴ Γένεσι (ΜΒ' -ΞΔ').
»	5ος	Ὁμιλίες στὴ Γένεσι (Γ' -ΙΒ'), στοὺς Ψαλμοὺς (ΜΑ' -ΜΓ').
»	6ος	Ὁμιλίες στοὺς Ψαλμοὺς (ΜΔ' -ΡΚΓ').
»	7ος	Ὁμιλίες στοὺς Ψαλμοὺς (ΡΚΔ' -ΡΝ') καὶ Ὁμιλίες στὸν Δαυὶδ καὶ τὸν Σαούλ.
»	8ος	Ὁμιλίες στὴ Γένεσι Α' -Θ', Ὑπόμνημα στὸν Ἡσαΐα καὶ Ὑπόμνημα στὸν Δανιήλ (Κεφ. Ι' -ΙΓ').

- » 9ος Ὑπόμνημα στὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. Α΄-Κ΄).
- » 10ος Ὑπόμνημα στὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΚΑ΄-ΜΗ΄).
- » 11ος Ὑπόμνημα στὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΜΘ΄-ΟΕ΄).
- » 12ος α) Ὑπόμνημα στὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγ. (Ὁμιλ. ΟΣΤ΄-ΖΑ΄).
β) Ὑπόμνημα στὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγ. (Ὁμιλ. Α΄-ΙΘ΄).
- » 13ος Ὑπόμνημα στὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. Κ΄-ΝΔ΄).
- » 14ος Ὑπόμνημα στὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΝΕ΄-ΠΗ΄).
- » 15ος Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλ. Α΄-ΚΓ΄).
- » 16α΄ Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλ. ΚΔ΄-ΜΔ΄).
- » 16β΄ Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλ. ΜΕ΄-Ν΄), στὴν Πρὸς Ρωμαίους (Ὁμιλ. Α΄-Ι΄).
- » 17ος Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ρωμαίους (Ὁμιλ. ΙΑ΄-ΛΓ΄).
- » 18ος Ὑπόμνημα στὴν Α΄ Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλ. Α΄-ΚΑ΄).
- » 18α΄ Ὑπόμνημα στὴν Α΄ Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλ. ΚΒ΄-ΜΔ΄), καὶ Β΄ Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλ. Α΄-ΙΑ΄)
- » 19ος Ὑπόμνημα στὴν Β΄ Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλ. ΙΑ΄-Λ΄).
- » 20ος Ὑπόμνημα στὴν Β΄ Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλ. ΚΕ΄-Λ΄) καὶ στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὁμιλ. Α΄-ΙΑ).
- » 21ος Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὁμιλ. ΙΒ΄-ΚΔ΄) καὶ στὴν Πρὸς Φιλιπησίους (Ὁμιλ. Α΄-ΙΒ΄).
- » 22ος Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιπησίους (Ὁμιλ. ΙΓ΄-ΙΕ΄), στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς καὶ στὴν Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α΄.
- » 28ος Ποιμαντικά καὶ Ἀσκητικά Α΄.
- » 29ος Ἀσκητικά Β΄.
- » 31ος Ὁμιλ. κατηχητικὲς καὶ ἠθικὲς Β΄ - Ὁμιλ. Περιστατικὲς Α΄.
- » 32ος Ὁμιλίες Περιστατικὲς Β΄.
- » 33ος Ὁμιλίες Περιστατικὲς Γ΄.
- » 35ος Ὁμιλίες δογματικὲς.
- » 36ος Ὁμιλίες ἑορταστικὲς - ἐγκωμιαστικὲς.

Ζ΄ ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

- Τόμος 1ος Δογματικά Α΄ (Πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες - Κατὰ εἰμαρμένης - Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως, καὶ Λόγος Κατηχητικὸς Μέγας).

Η' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Βίος Γρηγορίου Παλαμᾶ ὑπὸ Φιλοθέου Κοκκίνου.

Τόμος	1ος	Λόγοι ἀποδεικτικοὶ δύο Περί ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος - Ἐπιστολὲς πρὸς Ἀκίνδυνον Α', Β', Γ', - Ἐπιστολὲς πρὸς Βαρλαάμ Α', Β'.
»	2ος	Ἐπὲρ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζόντων Λόγοι Α' - Γ'.
»	3ος	Πραγματεῖες δογματικὲς καὶ ὁμολογιακὲς.
»	4ος	Ἐπιστολὲς.
»	9ος	Ὁμιλίαι Α'-Κ'.
»	10ος	Ὁμιλίαι ΚΑ'-ΜΒ'.
»	11ος	Ὁμιλίαι ΜΒ'-ΞΓ'.

Θ' ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

Τόμος	1ος	Ἀποφθέγματα Γερόντων.
»	7ος	Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, 50 Πνευματικὲς Ὁμιλίαι.
»	12ος	Ἄββᾶ Ἡσαΐα, Λόγοι Ἀσκητικοὶ - ἄββᾶ Ζωσιμᾶ, Κεφάλαια ὠφέλιμα - ἄββᾶ Δωροθέου, Πραγματεῖες καὶ Ἐπιστολὲς.
»	14ος	Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς, Μυσταγωγία - Τὰ 400 Κεφάλαια Περί Ἀγάπης - Λόγος Ἀσκητικὸς - Τὰ 200 Κεφάλαια Περί Θεολογίας.
»	19Α'	Συμεῶν ὁ Νέος Θεολόγος, Βίος Συμεῶν ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου, Κεφάλαια - Εὐχαριστίαι - Διάλογος μετὰ Σχολαστικοῦ.
»	22ος	Νικολάου Καβάσιλα, Ἑρμηνεία στὴ Θεία Λειτουργία - Περί τῆς ἐν Χριστῷ Ζωῆς.

Ι' ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

ΙΑ' ΑΠΟΛΟΓΗΤΑΙ

Τόμος	1ος	Ἰουστίνος, Ἀπολογίαι Α' καὶ Β' - Λόγος Περί Ἀναστάσεως - Διάλογος πρὸς Τρύφωνα.
2	2ος	Τατιανός, πρὸς Ἑλληνας - Ἀθηναγόρας, Πρεσβεία Χριστιανῶν καὶ Περί ἀναστάσεως νεκρῶν - Θεόφιλος Ἀντιοχείας, πρὸς Αὐτόλυκον Βιβλία Α-Γ - Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον.

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘ. ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Άρμενοπούλου 30 – Τηλ. 200 621 – Θεσσαλονίκη

Έκτύπωση Ύφσεν: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΦΩΤΗ ΠΑΛΛΙΟΧΩΡΙΝΟΥ
Κατσιμίδου 30 – Τηλ. 928 592 – Θεσσαλονίκη

Βιβλιοδεσία: Αφοί ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ
Λαχανᾶ 17 – Τηλ. 839 414 – Θεσσαλονίκη
